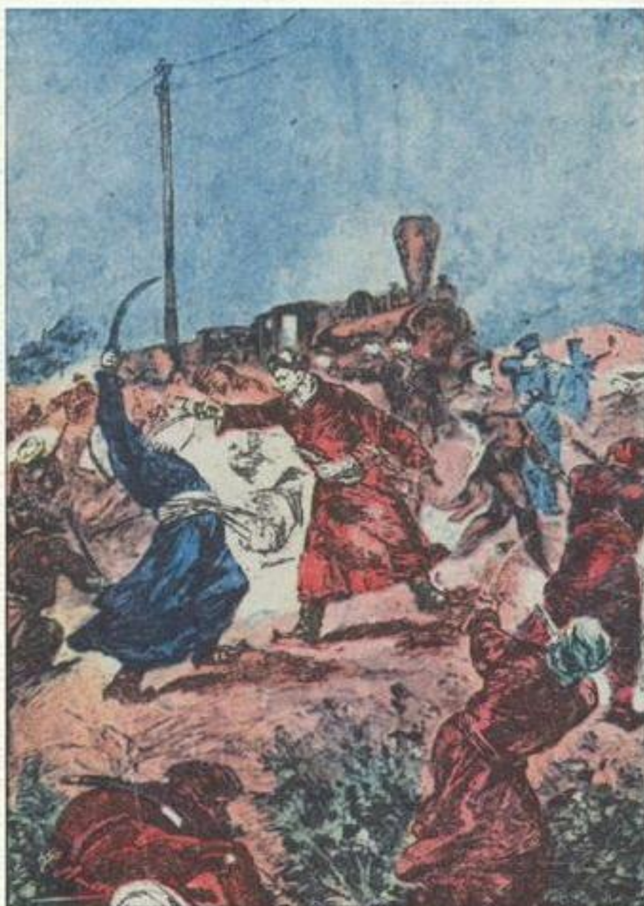
Jules Verne

Claudius Bombarnac
Kéraban Încăpăţânatul

EDITURA ION CREANGĂ

Proiectul RI - Jules Verne 2010

40

Jules Verne

Claudius Bombarnac
Kéraban încăpăţânatul

ÎN ROMÂNEŞTE DE SANDA RADIAN

Prezentarea grafică: VAL MUNTEANU

EDITURA ION CREANGĂ – BUCUREŞTI, l989

JULES VERNE
Claudius Bombarnac
Carnet d'un reporter

Kéraban le têtu
Editions Hetzel

Claudius Bombarnac

Carnetul unui reporter

I

Claudius Bombarnac, reporter Secolul XX, Transcaucazia, Tiflis[1]. Astfel suna adresa destinatarului depeşei pe care am găsit-o la l3 mai, când am ajuns la Tiflis.

Iată textul acesteia:

A se suspenda orice proiect la data de l5 curent, Claudius Bombarnac se va afla în portul Uzun-Ada[2]*, litoral est al Mării Caspice. Acolo va lua tren direct Marele Transasiatic între graniţa Europei şi capitala Chinei. Va trebui să transmită impresii sub formă de cronică, să intervieveze personaje de vază întâlnite pe parcurs, să semnaleze cele mai mici incidente prin scrisori sau telegrame, după nevoie, pentru un reportaj.*

Secolul XX se bizuie pe zelul, activitatea, îndemânarea corespondentului său, căruia îi deschide cont nelimitat.

Tocmai sosisem în dimineaţa aceea la Tiflis, având intenţia să stau trei săptămâni, ca apoi să vizitez ţinuturile Georgiei în beneficiul ziarului şi, speram, şi al cititorilor lui.

Iată surprizele, întâmplările neaşteptate ale existenţei unui reporter ambulant!

În vremea aceea, trenurile ruseşti erau legale de linia georgiană Poti-Ti-flis-Baku. După un lung şi interesant drum prin provinciile Rusiei meridionale, trecusem Munţii Caucaz şi aveam de gând să mă odihnesc în capitala Transcaucaziei... Şi uite că imperioasa administraţie a Secolului XX nu-mi acorda decât o jumătate de zi de oprire în acest oraş! Numai ce debarcasem şi eram silit s-o iau din nou din loc fară măcar să am timp să-mi desfac valiza. Ce vreţi? Trebuie să răspunzi mulţumitor exigenţelor reportajului, cerinţelor atât de moderne ale interviului. Şi cât studiasem pentru a mă pregăti de călătorie, cât de bine eram aprovizionat cu documente georgafice şi etnologice privitoare la regiunea transcaucaziană...

Daţi-vă osteneala să învăţaţi că acea căciulă de blană în formă de turban pe care şi-o pun în cap şi cazacii se cheamă „papekha", că haina încreţită la brâu unde se agaţă cartuşiera, unii o numesc „TeerKeska" iar alţii „beşmet”. Fiţi în măsură să afirmaţi că georgianul şi armeanul poartă o tocă semănând cu o căpăţână de zahăr, că neguţătorii se îmbracă în „tulupă", un fel de cojoc din piele de oaie, iar parsii şi Kurdzii cu o haină mâţoasă, care prin apretul ei este impermeabilă.

---

[1] Azi Tbilisi, Capitala R.S.S. Gruzine (N.R.).

[2] Azi Kizyl-Su (N.R.).

Ce să mai vorbim de felul cum îţi încadrează chipul fermecător frumoasele georgiene eu un „tasakravi" alcătuit dintr-o panglică subţire, un văl de lână şi unul de muselină! Rochiile lor în culori vii au mâneci largi, fusta de dedesubt e legată în talie, scurteica lor de catifea e împodobită cu blană şi brandenburguri cu fireturi aurite, iar mantia de vară din pânză albă, „teeadreul, strânsă tare la cot. Ce să mai scriu acum de tot soiul de veşminte specifice pe care le notasem pe carnetul meu de reporter? Degeaba am învăţat că orchestrele naţionale se compun din „zurna" care sunt nişte ţevi subţirele, dintr-un fel de clarinete ţipătoare, din mandoline cu corzi de alamă ciupite cu o pană, din „tcianuri", viori pe care se cântă vertical, din „dimplipite", un fel de ţileră care are sunetul grindinei când bate în geamuri. Degeaba am învăţat că „şaska" e o sabie agăţată de o bandulieră împodobită cu ţinte şi broderii de argint, că pumnalul înfipt la brâu se numeşte „Kudjall" sau „kandjiar", că armamentul soldaţilor din Caucaz e completat de o puşcă lungă cu ţeavă din oţel de Damasc care are inelele din metal cizelat.

Degeaba am învăţat că „tarantas" este un soi de căruţă rezemată pe cinci scânduri destul de elastice, între roţile foarte depărtate una de alta şi de înălţime mijlocie; că această căruţă e condusă de un „iemtcik", cocoţat pe capră, care ţine în frâu trei cai şi că atunci când e nevoie să se ia un al patrulea cal de la „smatriter”, adică de la şeful de poştă al drumurilor caucaziene, primului vizitiu i se alătură un al doilea, „faletrul”.

Degeaba am învăţat că versta este egală cu un kilometru şi şaizeci şi şapte de metri, că diverse populaţii nomade ale guberniilor transcaucaziene sunt alcătuite din următoarele neamuri: Kalmucii, descendenţii eleuţilor — l5 000; kirkizi de origine musulmană — 8 000; tătari de Kundorf, l l00; tătari de Sartof ll2; nogai, 8 500; turcmeni, aproape 4 000!

Aşadar, după ce am „tocit” aşa de amănunţit Georgia, iată că un ucaz mă obligă să o părăsesc! Şi nu voi avea nici măcar timp să vizitez muntele Ararat, în locul unde s-a oprit în a 40-a zi a potopului, arca lui Noe, corabia primitivă a ilustrului patriarh; şi va trebui să renunţ să-mi public impresiile despre o călătorie în Transcaucazia, să pierd cel puţin l000 de rânduri de articol pentru care aveam la dispoziţie cele 32 de mii de cuvinte ale limbii noastre, câte recunoaşte actualmente Academia Franceză!

E o lovitură prea grea, dar n-am ce discuta. Şi mai întâi, la ce oră pleacă trenul din Tiflis spre Marea Caspică?

Gara Tiflis este nodul a trei linii de cale ferată: linia de vest care se termină la Poti, port la Marea Neagră unde debarcă pasagerii care vin din Europa; linia de est care se opreşte la Baku, unde se-mbarcă pasagerii pentru a străbate Marea Caspică; şi, în sfârşit, linia construită de ruşi pe o lungime de l64 de kilometri între Circaucazia şi Transcaucazia, de la Vladikavkaz[1] la Tiflis, traversând pasul Arkhot la 4500 de picioare altitudine şi care leagă capitala georgiană de trenurile Rusiei meridionale. Mă duc la gară, alergând, şi mă reped spre casa de bilete.

— La ce oră am un tren spre Baku?

[1] Azi Ordjanikidje din R.S.F. Rusă (N.R.).

— Mergeţi la Baku? întreabă slujbaşul şi-mi aruncă prin deschizătura ghişeului o privire scrutătoare.

— Cred că nu-i interzis să pleci la Baku?

— Nu, replică el sec, cu condiţia să ai un paşaport în regulă.

— Voi avea un paşaport în regulă, l-am asigurat.

Apoi mă mărginesc să întreb din nou când pleacă trenul spre Baku.

— La şase seara.

— Şi când ajunge?

— A doua zi, la şapte dimineaţa.

— La timp ca să iau vaporul spre Uzun-Ada?

— La timp.

Şi cel de la ghişeu răspunde salutului meu cu o politeţe maşinală.

Problema paşaportului nu mă preocupă; consulul francez va şti să-mi dea referinţele cerute.

Până la şase seara numai... şi s-a şi făcut de nouă! Nu-i nimic! Când anumite itinerarii îţi permit să explorezi Parisul în două zile, Roma în trei şi Londra în patru, ar fi destul de neobişnuit să fie imposibil să vizitezi Tiflis într-o jumătate de zi; şi prin asta înţeleg să văd „vison-visu"! Ce naiba, ori eşti reporter ori nu eşti!

Fireşte că dacă ziarul meu m-a trimis în Rusia, vorbesc curent rusa, engleza şi germana. A cere unui cronicar să cunoască vreo câteva mii de graiuri care slujesc la exprimarea gândului în cele cinci colţuri ale lumii, ar fi exagerat. De altfel, cu cele trei limbi, menţionate mai sus, la care se adaugă franceza, poţi să străbaţi până departe ambele continente. E adevărat că mai e şi turca, din care n-am reţinut decât câteva locuţiuni şi chineza din care nu ştiu nici o iotă. Dar n-am a mă teme că voi sta gură-cască în Turkestan ori în „Imperiul Celest". De interpreţi nu voi duce lipsă pe drum şi sunt sigur că nu voi pierde nici cel mai mic amănunt în timpul călătoriei mele cu Marele Transasiatic. Ştiu să văd şi voi vedea. De ce m-aş ascunde? Fac parte dintre cei care cred că pe pământ totul este materie de cronică, că globul terestru, luna, cerul, universul n-au fost create decât pentru a furniza articole de ziar şi că deci pana mea nu va şoma în cursul drumului.

Înainte de a vizita Tiflis, să terminăm cu problema paşaportului. Din fericire nu era vorba să obţin o „poderojnaia" de care odinioară avea neapărată nevoie oricine călătorea prin Rusia. Era timpul curierilor şi cailor de poştă şi, datorită puterii sale, acest act oficial îndepărta toate dificultăţile, asigura cel mai rapid atelaj la halte, cea mai mare bunăvoinţă a vizitiilor poştalionului, cea mai mare viteză de transport, într-o atare măsură, încât un călător cu o recomandaţie bună putea străbatre în opt zile şi cinci ore cele 2 700 de verste care despart Tiflisul de Petersburg. Dar ce greu îţi puteai procura un asemenea paşaport! Astăzi e de-ajuns un simplu permis de circulaţie, un permis atestând, într-o oarecare măsură, că eşti ceea ce se cheamă, în ţările civilizate, un om cumsecade. Graţie concursului pe care mi-l va da consulul nostru din Tiflis, nu voi întârzia să fiu în regulă cu administraţia din Moscova. E o treabă de două ore şi două ruble. După aceea mă voi consacra în întregime cu ochi, urechi şi picioare explorării capitalei georgiene, fără să iau un ghid, ceea ce nu mi-ar fi făcut nici o plăcere. E adevărat

că aş fi fost în stare să conduc pe orice străin prin labirintul acestei capitale pe care o studiasem înainte atât de minuţios. Am un dar înnăscut pentru asta.

Iată ce recunosc mergând la întâmplare: întâi „Duma", adică palatul municipal unde-şi are reşedinţa ,,golova", care e primarul. Dacă mi-aţi fi făcut cinstea să mă însoţiţi, v-aş fi condus spre promenada de la Krasnaia-Gora pe malul stâng al râului Kura, un fel de Champs-Elysees al locului, ceva ca Tivoli la Copenhaga, sau parcul de distracţii al bulevardului de la Belleville, cu „katcelisele” lui, leagăne încântătoare al căror balans potrivit cu pricepere îţi dă rău de mare. Şi pretutindeni, în mijlocul îngrămădelii barăcilor de saltimbanci, femeile în haine de sărbătoare circulă cu obrazul descoperit. Cât despre bărbaţi, ei sunt adevăraţi Apollo din Belvedere, mai puţin sumar îmbrăcaţi, cu un aer nobil de parcă ar fi cu toţii feciori de împărat. Să ne continuăm vizita, mărind pasul. O minută pierdută înseamnă l0 rânduri de reportaj şi l0 rânduri de reportaj sunt... Asta depinde de generozitatea ziarului şi a consiliului său de administraţie. Repede la caravan-sarai. Acolo se strâng caravanele venite din toate părţile continentului asiatic. Uite că tocmai soseşte una alcătuită din neguţători armeni. Iar alta, formată din persani şi locuitori ai Turkeslanului pleacă în această clipă. Aş fi vrut să ajung aici cu prima, să mă duc cu a doua. Nu-i cu putinţă şi-mi pare rău. De la înfiinţarea căilor ferate transasiatice, abia dacă mai întâlneşti aceste nesfârşite şi pitoreşti convoaie de călăreţi de măgari şi mai ales de căruţe. Ei! nu mă tem că păcătuieşte din lipsă de interes călătoria mea prin Asia Centrală!

Un reporter al Secolului XX va şti s-o facă interesantă.

Acum vin la rând bazarele cu miile de produse din Persia, China, Turcia, Siberia, Mongolia. Stofe de Teheran, Shiraz, Kandahar sau Kabul, covoare minunate ca ţesătură şi culoare găseşti cu duiumul şi mătăsuri... deşi nu sunt mai presus ca cele din Lyon.

Să cumpăr ceva?... Nu! Să te încarci cu un pachet pe tot drumul dintre Marea Caspică şi China... nici vorbă! Valijoara în mână, sacul pe umăr cu un rând de haine şi-atât. Rufe? Îmi voi face rost în timpul călătoriei aşa cum fac englezii.

Să ne oprim în faţa celebrelor băi din Tiflis, ale căror ape termale pot atinge 60 de grade. Aici se practică ultimele tehnici ale masajului, mlădierea şirei spinării, desmorţirea membrelor. Îmi aduc aminte ce-a zis despre ele marele nostru Dumas, care n-a călătorit niciodată fără peripeţii; le inventa la nevoie, acest precursor genial al reportajului năvalnic. Dar eu n-am timp nici să-mi fac un masaj, nici să-mi desmorţesc oasele, nici să-mi mlădiez coloana vertebrală.

Ia te uită! *Hotel Franţa*. Unde nu există un *Hotel Franţa*? Intru, iau masa — o masă georgiană stropită cu un anume vin de Kahelia, care se spune că nu te îmbată niciodată dacă nu-l miroşi mai mult decât îl bei din cănile cu gura largă, unde nasul se cufundă înaintea buzelor. Cel puţin, ăsta-i procedeul îndrăgit de băştinaşii din Transcaucazia. Ruşilor, de obicei sobri, se pare că le ajunge ceaiul, nu fără să-i adauge puţină vodcă.

Eu francez, şi chiar gascon, m-am mulţumit să-mi beau sticla de Kahelia aşa cum beam pe cea de ,,Château-Lafitte" pe timpul când soarele distila acest soi de vin pe dealurile din Pouillac. La drept vorbind, vinul din Caucazia se potriveşte cu găina fiartă, dându-i un gust special.

Am mâncat şi am plătit. Rămâne să mă amestec din nou printre cei 60000 de locuitori[1] ai capitalei georgiene, să mă pierd în labirintul străzilor, în mijlocul unei populaţii pestriţe.

Ajung într-un loc nisipos unde cămilele cu capul alungit, cu picioarele din faţă îndoite sub ele, zac cu sutele. Altădată erau mii. Dar de când s-a construit calea ferată transcaspiană acum câţiva ani, numărul acestor transportori cu cocoaşă a scăzut. Încearcă numai să faci concurenţă furgoanelor de bagaje şi vagoanelor trenurilor de marfă cu nişte simple vite de povară!

Coborând pe străzile în pantă, ajung pe cheiul râului Kura a cărui albie taie oraşul în două părţi inegale. Pe fiecare mal se înalţă case ca plantele agăţătoare care se etajează, se suprapun, se iau la întrecere. Cel mai câştigat e cel care poate privi peste acoperişul locuinţelor învecinate. Cartierele comerciale se află pe lângă râu. Ele mişună de vânzători de vin cu burdufurile umflate ca nişte baloane şi de vânzători de apă cu recipientele lor din piele de bivol, de care atârnă ţevi aidoma unor trompe de elefant. Rătăcesc la întâmplare. *Errare humanum est*[2] spun adesea liceenii din Bordeaux, când bat cheiurile Girondei.

— Domnule, mă întreabă un trecător, arătându-mi o casă care mi se părea foarte obişnuită, sunteţi străin?

— Da.

— Atunci nu treceţi pe lângă această casă fără să vă opriţi o clipă să o admiraţi.

— Şi de ce s-o admir?

— Pentru că aici a locuit celebrul tenor Satar.

Urc panta până la înălţimile din dreapta lui Kura pentru a avea o vedere de ansamblu. Pe creasta colinei, unde într-o mică piaţă, un cântăreţ declamator recită, făcând numeroase gesturi, versuri din Saadi, admirabilul poet persan, mă las în voia plăcerii de a contempla capitala transcaucaziană. Îmi propun să procedez la fel peste vreo 15 zile la Beijing. Dar până la pagodele şi oamenii Chinei, iată ce oferă Tiflis privirilor mele: ziduri de cetate, clopotniţe, case cu specific rusesc, persan, armenesc, puţine acoperişuri, dar multe terase, puţine faţade ornamentate, în schimb balcoane cu verandă la etajele clădirilor; apoi două zone care se deosebesc vizibil una de alta; cea joasă în vechi stil georgian şi cea înaltă, mai modernă, străbătută de un bulevard mărginit de copaci falnici. Întreaga privelişte este asimetrică, capricioasă, neprevăzută — o minune de fantezie pe care orizontul o înconjoară cu rama grandioasă a munţilor.

Peste puţin va fi ora cinci după-amiază. Nu am timpul să-mi revărs un bine plătit torent de fraze descriptive. Să ne grăbim s-o luăm în jos spre gară. E lume destul de multă: armeni, georgieni, mingrelieni, tătari, kurzi, evrei, ruşi care locuiesc pe malul Mării Caspicc, unii luându-şi bilet direct până la Baku, alţii pentru staţiile intermediare.

De data asta eram în perfectă regulă. Nici slujbaşul, nici jandarmii nu mă puteau opri să plec. Mi-am luat un bilet de clasa I, valabil până la Baku şi am ieşit pe peron. Mă duc să mă instalez în colţul unui compartiment destul de

---

[1] Astăzi oraşul numără 1 140 000 locuitori (1984). (N.R.).

[2] A greşi e omenesc. (N.R.).

confortabil, aşa cum fac de obicei. Câţiva călători se iau după mine şi urcă în tren, în timp ce mulţimea năvăleşte în vagoanele de clasa a doua şi a treia. După trecerea controalelor, se închid uşile. Un ultim şuierat vesteşte plecarea trenului...

Deodată se aud strigăte, strigăte de mânie şi deznădejde şi desluşesc un cuvânt în limba germană:

„Opriţi! Opriţi!"

Deschid geamul şi privesc.

Un bărbat voinic cu valiza în mână, cu o şapcă pe cap, cu mantaua fâlfâind în jurul picioarelor, aleargă de-şi dă duhul. A întârziat.

Slujbaşii vor să-i taie drumul. Dar cum poţi opri o bombă în traiectoria ei? Şi de astă dată forţa are întâietate. Bomba nemţească descrie o curbă foarte bine calculată şi cade în compartimentul vecin cu al meu, trecându-i uşor pragul, căci un călător deschisese binevoitor portiera.

Trenul porneşte în această clipă, roţile locomotivei alunecă pe şine, apoi accelerează... Am plecat...

II

Am plecat cu trei minute întârziere, trebuie să precizăm. Un reporter care nu precizează este ca un geometru care nu-şi duce calculele până la a zecea zecimală. Întârzierea cu trei minute a îngăduit germanului să fie tovarăşul nostru de călătorie. Am impresia că tipul ăsta îmi va furniza mult material pentru articolele mele; dar nu-i decât un presentiment.

La şase seara mai e lumină, în luna mai, la această latitudine. Mi-am cumpărat un mers al trenurilor şi-l consult. Harta care îl însoţeşte mă face să cunosc staţie de staţie, parcursul „railwayului" între Tiflis şi Baku. Mi-ar fi de nesuportat să nu ştiu în ce direcţie se-ndreaptă locomotiva, dacă trenul urcă spre nord-est sau coboară spre sud-est, cu atât mai mult cu cât după căderea nopţii, nu voi mai vedea nimic, nefiind nictalop precum bufniţele, cucuvelele ori mâţele.

Din *Mersul trenurilor* aflu în primul rând că şoseaua carosabilă care leagă Tiflis de Marea Caspică, deservind Saganlong, Poily, Elisavetpol[1], Karascal, Aliat şi Baku peste valea lui Kura, se-nvecincază cu calea ferată. Nu se poate tolera unui tren „să se îndepărtăze de buna conduită”. Trebuie pe cât posibil să urmeze linia dreaptă. Asta face Transcaucazianul.

Printre staţiile pe care le pune în comunicare unele cu celelalte, există una pe care aş fi vrut s-o vizitez în voie, Elisavetpol. Înainte de a primi telegrama din partea *Secolului XX*, proiectasem să rămân aici o săptămână încheiată. După ce citisem descrieri atât de atrăgătoare, să nu mă pot opri decât cinci minute între două şi trei dimineţa! În loc să contemplu un oraş strălucind în razele soarelui, să n-am decât o vagă vedere de ansamblu, abia întrezărită în lumina palidă a lunii!

Terminând de răsfoit *Mersul trenurilor*, m-am apucat sa cercetez chipurile tovarăşilor mei de călătorie. De vreme ce eram patru, ocupam, fireşte, cele patru colţuri ale compartimentului. Eu m-am aşezat în colţul dinspre culoar, în direcţia

---

[1] Azi, Kirovabad (R.S.S. Azerbaidjan) cu 257000 locuitori (1984). (N.R.).

mersului. În cele două colţuri opuse doi pasageri stau faţă în faţă. De cum au urcat, cu căciula înfundată până la ochi, s-au înfăşurat în păturile lor. Pe cât bănuiesc sunt doi georgieni. Dar fac parte din categoria specială şi privilegiată a celor care pot dormi în tren şi, probabil, nu se vor trezi înainte de a ajunge la Baku. N-ai ce afla de la asemenea oameni; vagonul pentru ei nu-i mijloc de călătorie, ci un pat.

În faţa mea se găseşte un tip cu totul diferit care n-are nimic oriental: 32 până la 35 de ani, cu o bărbuţă roşiatică, cu privirea plină de vioiciune, cu nasul unui câine de vânătoare, cu o gură care abia aşteaptă să vorbească, cu o mână gata să strângă cu căldură pe cea care i se-ntinde; un om înalt, viguros, lat în umeri, cu trunchiul puternic. După cum s-a aşezat, după ce şi-a pus în plasă sacul de voiaj şi şi-a descheiat mantaua în culori vii, l-am recunoscut pe călătorul anglo-saxon, obişnuit cu deplasări mai îndelungate, mai des cu trenul sau cu vaporul, decât stând în tihnă la el acasă, în cazul că are casă. E probabil un voiajor commercial. Observ că poartă multe giuvaeruri, inele pe degete, ac de cravată, butoni de manşete cu desen, brelocuri ţipătoare la lanţul de la vestă. Cu toate că nu are cercei în urechi sau un inel în nas, n-ai fi surprins să vină din America. La urma urmei nu-i meseria mea să aflu cine-mi sunt tovarăşii de călătorie, de unde vin şi unde se duc? Nu în asta stă datoria mea de reporter care vrea să ia câteva interviuri? Voi începe aşadar cu vecinul din faţa mea. Nu va fi prea greu, îmi închipui. Nu se gândeşte nici să doarmă, nici să contemple priveliştea pe care o luminează încă ultimele raze ale amurgului. Dacă nu mă înşel, are tot atâta poftă să-mi răspundă, câtă am eu să-i pun întrebări.

Mă pregătesc să-i vorbesc... Mă opreşte o temere... dacă americanul ăsta — pun rămăşag că e american — o fi vreun cronicar care scrie pentru *World* sau *New York Herald* şi i s-a dat sarcina să însoţească trenul direct al Marelui Transasiatic? Aş turba! Totul mai degrabă decât un rival!

Şovăiala mea se prelungeşte. Să-i pun întrebări, să nu-i mai pun? se apropie noaptea. În fine, dau să deschid gura când tovarăşul meu de călătorie mi-o ia înainte.

— Sunteţi francez? îmi spune în limba maternă.

— Da, domnule, îi răspund în englezeşte.

Hotărât lucru, suntem făcuţi să ne înţelegem, gheaţa s-a spart şi curg întrebările de o parte şi de alta. Cum zice un proverb oriental; „Un nebun pune mai multe întrebări într-o oră decât un înţelept într-un an".

Dar cum nici eu nici partenerul meu nu aveam pretenţia de a fi înţelepţi, lăsam să ne meargă gura, amestecând limba engleză şi franceză.

— Wait a bit![1] îmi zice americanul.

Această locuţiune, ţin să subliniez, va reveni frecvent în spusele lui, aidoma trasului de frânghie care dă avânt leagănului.

— Wait a bit! pun rămăşag, zece contra unu, că eşti reporter...

— Şi… ai câştigat!... Da... reporter, trimis de *Secolul XX* pentru a urmări peripeţiile călătoriei…

— Mergi până la Beijing?...

---

[1] Aşteaptă puţin! (în limba engleză în text). (N.R.).

— Da.

— Şi eu, replică yankeul.

De asta mă temeam!

— Confrate? am întrebat încruntând din sprâncene, cu un aer prea puţin binevoitor.

— Nu… Linişteşte-te... Nu vindem nicidecum acelaşi articol, domnule...

— Claudius Bombarnac, din Bordeaux, încântat să facă drumul împreună cu dumneata.

— Fulk Ephrinell, de la firma „Strong Bulbul et Comp." din New York, statul New-York (S.U.A.). Da, a adăugat, într-adevăr S.U.A.

— Aşadar ne-am prezentat unul altuia. Eu, vânzător de ştiri şi el vânzător de... De ce fel de marfa?... Voi afla. Conversaţia continuă. Fulk Ephrinell, se înţelege de la sine, a călătorit cam peste tot — şi chiar mai departe — adaugă el. Cunoaşte cele două Amcrici şi întreaga Europă. Dar pune pentru prima oară piciorul în Asia. Vorbeşte... vorbeşte... şi mereu îşi punctează spusele cu acel „Wait a bit" pe care îl rosteşte cu o vervă nesecată. Oare, fluviul Hudson are aceleaşi proprietăţi cu Garonne: de a ascuţi limbile? Prin urmare l-am ascultat timp de aproape două ore. Abia dacă am auzit numele staţiilor la fiecare oprire a trenului: Saganlong, Poily şi altele. Şi totuşi aş fi vrut să privesc peisajul, uşor luminat de lună şi să-mi iau câteva note.

Din fericire, interlocutorul meu trecuse prin aceste provincii orientale ale Georgiei. Îmi semnalează locuri, aşezări, cursuri de apă, munţii care se profilează la orizont. Le întrezăresc pe toate numai o clipă. Blestemat railway! Pleci, ajungi şi n-ai văzut nimic în timpul călătoriei.

— Nu! am exclamat. S-a dus farmecul mersului cu diligenţa sau cu troica, plin de neprevăzutul drumului: opriri la hanurile specifice locului, taclale la halte, un păhărel de vodcă luat cu iemtcicul, ajutorul de surugiu... şi câteodată o întâlnire cu haiducii, al căror neam va sfârşi prin a se stinge.

— Domnule Bombarnac, mă întrebă Fulk Ephrinell, regreţi într-adevăr aceste lucruri frumoase?

— Bineînţeles, am răspuns. Cu avantajul liniei drepte a trenului pierdem pitorescul liniei curbe sau frânte a marilor drumuri de odinioară. Citirea povestirilor de călătorie în Transcaucazia, de acum vreo 40 de ani, nu-i menită să-ţi trezească păreri de rău? Voi vedea oare un singur sat locuit de cazacii atât de pricepuţi în mânuirea armelor şi în cultivarea pământului? Voi asista la una din acele petreceri care-l încântau pe turist, numite „djichitovka”, cu călăreţi în picioare pe caii lor, aruncând cu săbiile, descărcând pistoalele şi care te însoţeau la plecare dacă veneai cu un înalt funcţionar sau cu un colonel de la „Staniţa"?

— Fireşte, am pierdut aceste frumoase datini. Dar, datorită panglicilor de fier care vor sfârşi prin a încercui globul ca pe un mued[1] de cidru sau un ghem de bumbac, mergem în l3 zile de la Tiflis la Beijing. De aceea, dacă ai contat că vor fi incidente care să te amuze...

— Păi cum altfel, domnule Ephrinell!

---

[1] Veche măsură de capacitate. (N.R.).

— Ţi-ai făcut iluzii domnule Bombarnac! Nu se va petrece nimic, nu ţi se va întâmpla nimic nici dumitale, nici mie. „Wait a bit!” îţi făgăduiesc călătoria cea mai monotonă, cea mai domestică, cea mai lipsită de evenimente, cea mai plată... plată ca stepele din Kara Kum, pe care Marele Transasiatic le străbate în Turkestan şi ca întinderile Deşertului Gobi pe care îl traversează în China.

— Vom trăi şi vom vedea, i-am răspuns, căci călătoresc pentru plăcerea cititorilor mei...

— Pe când eu călătoresc numai pentru propriile mele afaceri.

Auzind acest răspuns, mi-a trecut prin minte că Fulk Ephrinell nu va fi, fără îndoială, tovarăşul de călătorie visat. El are de vândut marfă, în vreme ce eu nu am ce cumpăra. Prevăd deci că din întâlnirea noastră nu se va naşte o prea mare apropiere pe lungul parcurs pe care-l vom face. E unul din acei zgârciţi, despre care se spune: când au un dolar în dinţi, e cu neputinţă să li-l smulgi... iar eu nu-i voi smulge nimic de preţ. Ştiu despre el că voiajează pentru firma „Strong Bulbul et Comp.” , dar habar n-am ce-i cu firma asta. Dacă stai să-l asculţi, se pare că ţelul social al lui „Strong Bulbul et Comp.” e să fie cunoscut în lumea întreagă. Totuşi, atunci cum se făcea că eu, un reporter, elevul lui Chincholle, maestrul nostru al tuturora, n-am aflat de ea? O fi vina mea că n-am auzit de „Strong Bulbul et Comp."? Tocmai mă pregăteam să-i cer lămuriri pe tema asta lui Fulk Ephrinell, când el mă întrebă:

— Ai fost vreodată în America domnule Bombarnac?

— Nu, domnule Ephrinell.

— Poate ai de gând să vizitezi într-o zi ţara noastră? Atunci nu uita să vii la New York să explorezi „Strong Bulbul et Comp".

— Să explorez?

— Acesta e cuvintul potrivit.

— Bun! Nu voi pierde prilejul.

— Ai să vezi una dintre cele mai remarcabile întreprinderi industriale de pe Noul Continent.

— Nu mă-ndoiesc, dar aş putea şti…

— Wait a bit, domnule Bombarnac, reluă Fulk Ephrinell, însufleţindu-se. Închipuieşte-ţi o uzină colosală, hale vaste pentru montarea şi ajustarea pieselor, o maşină de 1 500 cai putere, ventilatoare cu 600 turaţii pe minut, generatoare înghiţind 100 de tone de cărbune pe zi, un cuptor înalt de 450 de picioare, hangare imense pentru înmagazinarea produselor fabricate pe care le vindem în cele patru colţuri ale lumii, un director general, doi subdirectori, patru secretare, opt subsecretari, un personal de 500 de funcţionari şi 9 000 de muncitori şi o întreagă legiune de voiajori comerciali care, ca şi al dumitale servitor, aici de faţă, cutreieră Europa, Asia, Africa, America, Australia, în sfârşit o cifră de afaceri ce depăşeşte anual o sută de milioane de dolari! Şi toate astea, domnule Bombarnac, toate astea pentru a fabrica miliarde de... da, miliarde zic...

În acest moment trenul pierdu din viteză sub acţiunea frânelor automate, apoi se opri.

— Elisavetpol! Elisavetpol! strigă conductorul şi slujbaşii gării. Convorbirea noastră fu întreruptă. Cobor geamul dinspre partea mea şi deschid portiera, dornic să-mi mai desmorţesc picioarele. Fulk Ephrinell nu se dă jos din tren.

Iată-mă aşadar mergând de colo, colo pe peronul unei gări destul de bine luminată. Vreo zece călători au şi părăsit trenul. Cinci ori şase georgieni se mai înghesuie pe scările vagoanelor. Zece minute de oprire la Elisavetpol, nu mai mult. De la primele sunete de clopot, mă întorc până la compartimentul nostru, * urc şi când închid portiere, îmi dau seama că mi s-a luat locul. Da, în faţa americanului s-a instalat o călătoare. E tânără? Bătrână? Frumoasă? Urâtă? Întunericul nu-mi îngăduie să apreciez. Oricum, galanteria franceză mă împiedică să-i cer înapoi colţul meu şi mă aşez lângă această persoană, care nici măcar n-a catadicsit să se scuze.

Cât despre Fulk Ephrinell, mi se pare că doarme. Încât încă n-am aflat ce fabrică în milioane de exemplare firma „Strong Bulbul et Comp." din New York.

Trenul a pornit. Am lăsat Elisavetpol în urmă. Ce-am văzut eu din acest fermecător oraş de 20 000 de locuitori, clădit la l70 km de Tiflis, pe Gandzaciaj, un afluent al lui Kura şi pe care l-am „studiat" în mod special înainte de sosirea mea în Georgia? Nici casele sale de cărămidă ascunse sub verdeaţă, nici ciudatele sale ruine, nici superba moschee, construită la începutul secolului al XVIII-lea, nici piaţa Maidan. Din admirabilii platani atât de căutaţi de corbi şi mierle care, cu umbra lor, întreţin o temperatură suportabilă în timpul arşiţelor verii, dacă am zărit crengile coroanelor unde se jucau razele de lună. Şi pe malul râului care-şi plimbă apele argintate şi şipotitoare de-a lungul străzii principale, de-abia am întrevăzut câteva case cu grădini semănând cu mici fortăreţe cu creneluri. Ceea ce-mi rămâne în minte nu e decât o siluetă nedesluşită, prinsă din zbor printre rotocoalele de aburi scoase de locomotivă. De ce asemenea locuinţe făcute pentru apărare? Pentru că Elisavetpol a fost odinioară expus deselor atacuri ale lesghienilor din Kirvan care, după cărţile de istorie cel mai bine documentate, descind direct din hoardele lui Attila.

S-a făcut miezul nopţii. Oboseala mă îmbie la somn. Şi, totuşi, ca un bun reporter, vreau să dorm doar pe sponci, cu ochii întredeschişi şi urechile ciulite. Am aţipit cum se-ntâmplă într-un tren în mers, datorită trepidaţiilor regulate amestecate cu şuiere ascuţite, cu zgomotul macazului înainte de încetiniri şi de zăngănitul provocat de încrucişarea a două convoaie. Auzeam ca prin vis strigarea numelui staţiilor în timpul scurtelor opriri şi trântitul portierelor care se deschid şi se închid cu o sonoritate metalică. Am trecut aşa de Geran, Varvara, Udjary, Kurdamir, Klurdan, apoi de Karasu, Navagi[1]. M-am îndreptat din şale; dar deoarece nu mai ocupam colţul, de unde fusesem scos atât de nepoliticos, mi-era imposibil să privesc pe geam. Mă întreb ce ascunde grămada asta de văluri, de pături, de fuste pe care o observ pe locul ce mi-a fost luat? Întrebare fără răspuns. Călătoarea mă vă însoţi până la capătul liniei Marelui Transasiatic? Voi schimba cu ea un salut călduros pe străzile din Beijing? Pe urmă gândul meu trece de la tovarăşa de călătorie la american, care sforăie în colţul său de-ar putea stârni invidia ventilatoarelor firmei ,,Strong Bulbul et Comp.” Şi uzina asta imensă, ce naiba fabrică? Poduri de fier sau de oţel, plăci de blindaj, maşini de aburi, pompe de mână? Cu tot ce mi-a spus Fulk Ephrinell o socotesc rivala uzinelor Creusot, Cokerill sau Essen, o formidabilă întreprindere industrială a

[1] Azi Kazi-Magomed. (N.R.)

Statelor Unite ale Americii. Doar dacă nu mi-a îndrugat verzi şi uscate — căci nu-i un mieluşel — adică n-are un aer prea nevinovat, susnumitul Fulk Ephrinell!

Cred că până la urmă am adormit buştean. Sustras influenţelor din afară, n-am mai auzit nici respiraţia zgomotoasă a yankeului. Trenul se opreşte în staţia Aliat, stă zece minute şi pleacă iar, fără să mă fi trezit. Regret, căci Aliat e un mic port, şi aş fi putut avea o primă privelişte a Mării Caspice, să întrevăd ţinuturile ocupate de Petru cel Mare... Două coloane de cronică istorico-fantezistă s-ar putea scrie pe tema asta, amestecând dicţionarul Bouilllet cu Larousse-ul.

Deşi n-am văzut nimic din acest ţinut nici din capitala lui, n-ar fi prea greu să dau frâu liber imaginaţiei...

……………………………………………………………………………………...

„Baku! Baku!"...

Numele ăsta repetat la oprirea trenului, mă trezeşte... E ora şapte dimineaţa.

III

Plecarea vaporului are loc de-abia la trei noaptea. Călătorii care se pregătesc să străbată Marea Caspică se grăbesc să alerge spre port. Trebuie să reţii, într-adevăr, dinainte, o cabină sau să-ţi marchezi locul în saloanele pachebotului. Fulk Ephrinell m-a părăsit brusc, rostind doar aceste cuvinte:

— N-am nici o clipă de pierdut! Trebuie să mă ocup de transportul bagajelor mele…

— Ai multe?

— Patruzeci şi două de lăzi.

— Patruzeci şi două! am exclamat.

— Şi-mi pare rău că n-am de două ori pe atât. Îmi permiţi, nu-i aşa...

Dacă ar fi avut de făcut o călătorie de opt zile în loc de 24 de ore, de trecut Atlanticul în loc de Marea Caspică, nu s-ar fi grăbit mai tare. Nu s-a gândit nici o clipă să-i întindă mâna pasagerei din compartiment pentru a o ajuta să coboare. Îl înlocuiesc. Călătoarea se sprijină de braţul meu şi sare... nu! pune încetişor jos piciorul. Drept unică răsplată am auzit un „thank you, sir” rostit de o voce seacă, de o sobrietate specific britanică.

Thackeray a spus undeva că o englezoaică bine crescută este cea mai desăvârşită creaţie de pe pământ. Nu cer nimic mai mult decât să verific această galantă afirmaţie în ce o priveşte pe călătoarea din tren. Şi-a ridicat voaleta. E o tânără femeie sau o fată bătrână? Cu englezoaicele nu se ştie niciodată! Vreo 25 de ani, se pare, cu tenul alb, cu mersul ţeapăn, cu o rochie închisă la gât ca un flux la echinox, fără ochelari, deşi are ochi foarte albaştri, ca miopii. În timp ce-mi îndoi spinarea pentru ca să mă înclin, mă cinsteşte cu un salut, plecând atât de uşor capul, încât nu-şi pune în mişcare decât vertebrele gâtului lung şi se îndreaptă spre ieşire cu un pas măsurat.

Aproape sigur că o voi reîntâlni la bordul pachebotului. Eu nu mă gândesc să cobor în port decât la ora plecării. Sunt la Baku, am o jumătate de zi ca să vizitez oraşul, şi nu voi pierde nici o oră, de vreme ce peregrinările mele m-au adus până aici. Se poate ca numele de Baku să nu trezească în nici un fel curiozitatea

cititorului. Dar imaginaţia lui se va înflăcăra dacă adaug că Baku este oraşul Ghebrilor, cetatea Parsilor, cetatea adoratorilor focului.

Încercuit de un zid triplu, negricios, cu creneluri, oraşul se înalţă lângă capul Apşeron pe ultimele şiruri ale lanţului Munţilor Caucaz. Se pune întrebarea, mă aflu în Persia sau în Rusia?... În Rusia, fără îndoială, pentru că Georgia face parte din Rusia. Dar poţi să te crezi în Persia, fiindcă Baku şi-a păstrat înfăţişarea persană. Vizitez un palat al hanilor, pură creaţie a arhitecturii din vremea lui Şahriar şi a Şeherazadei, „fiica lunii", isteaţa lui povestitoare; finele sculpturi ale palatului par la fel de proaspete ca şi cum ar fi primit de curând ultimele lovituri de daltă. Mai încolo se ridică minarete zvelte, unde poţi intra fără să-ţi scoţi încălţămintea. E adevărat că muezinul nu mai strigă câte un verset sonor din Coran la ora rugăciunii. De altfel, Baku posedă cartiere cu totul ruseşti ca aspect şi obiceiuri, cu casele lor de lemn fără nici o urmă de culoare orientală şi o gară impunătoare demnă de o metropolă europeană sau americană, iar la capătul străzilor un port modern, al cărui aer se umple de fumul pe care-l scuipă coşurile vapoarelor.

La drept vorbind, te întrebi ce caută cărbunele în acest oraş al ţiţeiului? La ce bun combustibilul solid, de vreme ce solul secetos al Apşeronului, unde nu creşte decât absintul pontic, e atât de bogat în petrol? La 80 de franci suta de kilograme, el furnizează ţiţeiul, pe care nevoile consumului nu-l vor secătui timp de secole. E un fenomen cu adevărat miraculos. Doriţi un aparat instantaneu de luminat ori încălzit? Nimic mai simplu; faceţi o groapă în pământ, pe acolo iese gazul şi aprindeţi. Aveţi un gazometru natural la îndemâna tuturor pungilor.

Aş fi vrut să văd faimosul sanctuar Atesh-Gah, dar se afla la 22 de verste de oraş şi n-aş fi avut timp s-o fac. Acolo arde un foc veşnic, întreţinut de sute de ani de perşii veniţi din India, care nu mănâncă niciodată hrană animală. în alte ţâri, aceşti vegetarieni ar li pur şi simplu trataţi dc Jegumişti."

Cuvântul ăsta îmi aminteşte că n-am luat masa şi cum bate ora unsprezece, mă îndrept spre restaurantul gării unde n-am dc gând să mă conformez regimului alimentar al perşilor dc la Atesh-Gah.

Când să intru, îl văd pe Fulk Ephrinell care iese în grabă.

— Ai mâncat?... îl întreb.

— Da.

— Şi bagajele?

— Mai am să transport 29 de lăzi pline la pachebot... Iartă-mă... n-am nici o clipă de pierdut. Când reprezinţi firma „Strong Bulbul et Comp." care expediază săptămânal 5 000 de lăzi cu produsele ei...

Du-te, du-te, domnule Ephrinell, ne vedem la bord. Spune-mi, n-ai întâlnit-o pe tovarăşa noastră de călătorie?

— Care tovarăşă de călătorie?

— Tânăra doamnă care a ocupat locul meu în compartiment...

— Era cu noi o doamnă tânără?

— Fireşte,

— Ei bine, aflu pentru prima oară de prezenţa ei de la dumneata, domnule Bombarnac.

Acestea zise, trecu pragul uşii şi dispăru. Trag speranţa că înainte de a ajunge la Beijing, mă voi dumiri care sunt produsele firmei „Strong Bulbul et Comp” din New York. 5 000 de lăzi pe săptămână... ce proces de fabricaţie şi ce debit!

Mănânc repede şi îmi reiau raita prin oraş. În timpul plimbării admir câţiva frumoşi lesghieni cu „cerkeskă" cenuşie cu cartuşiere pe piept, cu „beşmetur de mătase de un roşu aprins, cu ghetrele brodate cu fir de argint, cu încălţămintea fără toc, cu „papacul" alb pe cap, cu puşca lungă la umăr, cu „sciasca" şi „kandjarul la brâu — pe scurt nişte oameni arsenal, aşa cum există oameni-orchestră, dar cu o înfăţişare superbă care fac probabil o impresie minunată în cortegiul împărătesc.

E două şi mă gândesc să mă îndrept spre port. Trebuie să mai trec pe la gară, unde lăsasem la biroul de bagaje puţinul pe care l-am luat cu mine.

Ţinând valiza într-o mână şi bastonul într-alta, o iau pe una din străduţele care coboară spre port. La un colţ, aproape de locul unde incinta se-ntrerupe pentru a da liber acces spre chei, două persoane care merg alături îmi atrag, nu ştiu de ce, atenţia. E un cuplu în haine de călătorie. Bărbatul pare între treizeci şi treizeci şi cinci de ani, femeia între douăzeci şi cinci şi treizeci. El e brun, are părul puţin cărunt, faţa mobilă, privirea vie şi mersul cadenţat — ea, o blondă încă destul de frumoasă, are ochi albaştri, tenul puţin ofilit şi părul cârlionţat sub o pălărie de prost gust, cu croiul demodat şi de un colorit ţipător. Par soţ şi soţie şi au venit cu trenul din Tiflis; dacă nu mă-nşeală flerul, sunt doi francezi. Dar, cu toate că eu îi observ plin de curiozitate, ei nu mă bagă în seamă. Sunt prea ocupaţi. Ţin în mână şi pe umeri saci, perne, pături, bastoane, umbrele. Au luat cu ei tot ce se poate închipui în materie de geamantanaşe şi pachete pe care nu vor să le pună în furgonul de bagaje al pachebotului. Simt pornirea să le vin în ajutor. Nu-i un noroc destul de rar să întâlneşti francezi în afara graniţelor Franţei? Dar când să mă apropii de ei, se iveşte Fulk Ephrinell şi mă trage după el. Las perechea în urmă. Ne vom cunoaşte altădată. Îi voi revedea pe pachebot şi vom vorbi în timpul călătoriei.

— Ei bine, îl întreb pe yankeu, cum stai cu îmbarcarea încărcăturii?

— În momentul ăsta a 37-a ladă e pe drum, domnule Bombarnac.

— Şi până acum n-ai avut nici o defecţiune?

— Nici una.

— Şi ce-i în lăzile alea, dacă nu ţi-e cu supărare?

— Ce-i înăuntru?... Ah, iat-o pe a 37-a! strigă Fulk Ephrinell şi aleargă înspre camionul care intrase pe chei.

E o mare agitaţie, toată mişcarea sosirilor şi plecărilor. Baku e portul cel mai frecventat şi mai sigur la marea Caspică. Derbent, situat mai la nord, nu-i face concurenţă nici pe departe. El absoarbe aproape întreg traficul maritim al acestui mare lac, fără comunicaţie cu mările învecinate. Se-nţelege de la sine că întemeierea lui Uzun-Ada pe litoralul opus a scăzut tranzitul care se oprea la Baku mai înainte. Transcaspianul, deschis circulaţiei călătorilor şi mărfurilor, este, prin excelenţă, calea comercială care leagă Europa de Turkestan. Într-un viitor apropiat, poate că un al doilea drum de-a lungul frontierei persane va efectua joncţiunea între trenurile din Rusia meridională şi cele din India, ceea ce ar face pe călătorii sărmani să fie nevoiţi să navigheze pe Marea Caspică. Şi,

Pachebotul nostru se numește Astara

când acest vast bazin va seca datorită evaporării, de ce o cale ferată, construită în albia lui nisipoasă, n-ar permite trenurilor să meargă fără transbordare de la Baku la Uzun-Ada?

Până atunci trebuie luat pachebotul şi mă pregăteam şi eu să-l iau împreună cu mulţi alţi pasageri.

Pachebotul nostru se numeşte *Astara* şi aparţine companiei *Caucaz şi Mercur*. E o navă mare cu zbaturi care face de trei ori pe săptămână traversarea de la un mal la celălalt. Lată în cocă, a fost amenajată în aşa fel încât să ducă o mare cantitate de produse şi constructorii s-au preocupat mai mult de stivuirea mărfurilor decât de confortul pasagerilor. La urma urmei, pentru a călători 24 de ore, nu trebuie să fii prea cusurgiu.

O mulţime de oameni se-ngrămădesc în preajma ambarcaderului: cei care pleacă şi cei care-i conduc sau doar se uită la ei, făcând parte din populaţia pestriţă a portului. Remarc că cei mai mulţi dintre călători sunt turkmeni, apoi vreo 20 de europeni şi de asemenea doi chinezi care fără îndoială se duc acasă.

Astara e literalmente plină ochi cu marfă. Cala n-a ajuns şi o bună parte din încărcătură a potopit puntea. Pupa este rezervată pasagerilor, dar de la pasarela care se arcuieşte peste tambuchiuri şi până la prova se îngrămădesc un număr mare de colete acoperite cu prelate gudronate groase pentru a fi ferite de valuri, dacă marea e furtunoasă. Acolo se află şi bagajele lui Fulk Ephrinell. A pus mâna la depozitarea lor, cu o energie specific americană, hotărât fiind să nu piardă din ochi preţiosul lui material, nişte lăzi cubice, înalte, mari şi adânci de două picioare, învelite în piele şi legate cu grijă în chingi. Pe ele se citeau următoarele cuvinte în litere de tipar decupate „Strung Bulbul et Comp.”, New York.

— Toată marfa dumitale e la bord? l-am întrebat pe american.

— Iată că soseşte şi a 42-a ladă, îmi răspunse.

Într-adevăr, susnumita ladă se afla pe spatele unui hamal care mergea pe podul ambarcaderului, poticnindu-se sub greutate.

— Wait a bit! exclamă Fulk Ephrinell; apoi adăugă în ruseşte pentru a fi mai bine înţeles: „Atenţie!... Atenţie!"

Sfat bun, dar venit prea târziu. Hamalul făcuse un pas greşit. Lada îi alunecă de pe umeri şi căzu din fericire peste bastingajul vaporului unde se sparse în două. Ambalajul de hârtie al pachetelor pe care le conţinea se rupe şi acestea se răspândesc pe punte. Ce strigăt de indignare scoate Fulk Ephrinell! Ce se mai răsteşte la neîndemânaticul hamal, repetând apoi cu glas desnădăjduit: „Dinţii mei... bieţii mei dinţi!" Şi se târăşte în genunchi pentru a ridica de pe jos bucăţelele de fildeş artificial, răspândite pe punte, în timp ce eu nu mă pot stăpâni să nu izbucnesc în râs.

Da! Firma „Strong Bulbul et Comp." din New York fabrică dinţi. Gigantica uzină funcţionează pentru a furniza 5000 de lăzi cu material dentar pe săptămână în cele cinci colţuri ale lumii, pentru a-i aproviziona pe dentiştii de pe vechiul şi noul continent; pentru a trimite şi în China, ea lucrează cu 1500 de cai putere şi consumă 100 de tone de cărbune pe zi. Dacă stai şi te gândeşti, populaţia fiind, după cum se spune, de un miliard patru sute de milioane de oameni şi socotind 32 de dinţi de locuitor; asta face aproape 45 de miliarde. Aşadar, în cazul că ar

trebui vreodată să înlocuieşti toţi dinţii adevăraţi cu alţii falşi, firma „Strong Bulbul et Comp." nici n-ar mai putea face faţă.

Dar să-l lăsăm pe Fulk Ephrinell să alerge după comorile odontologice ale celei de-a 42-a ladă a sa. Clopotul sună pentru ultima oară.

Nava va porni spre larg...

Deodată se aud strigăte dinspre chei. Le recunosc. Sunt strigătele neamţului — pe care le mai auzisem şi la Tiflis în momentul când trenul spre Baku se pusese în mişcare.

Într-adevăr, iată-l pe omul nostru. Aleargă, gâfâie, abia dacă-şi trage sufletul. Podul volant a fost ridicat şi pachebotul se deslipeşte de chei. Neamţul apare în clipa când doi marinari manevrează baloanele de acostare. Ei îi întind mâna şi îl ajută să sară la bord.

Hotărât lucru, asta-i meteahna grăsanului şi să fiu foarte mirat dacă ajunge la destinaţie.

Între timp, desprinderea s-a terminat, *Astara* s-a pus în mişcare, acţionat de puternicele sale roţi şi se află curând în afara şenalelor. La vreo 400 metri depărtare un fel de clocot care turbură suprafaţa mării, arată un vârtej de adâncuri. Mă găsesc lângă bastingaj, la babord pupa şi privesc cu trabucul în gură cum portul dispare pe după limba frântă de pământ a capului Apşeron, în timp ce înspre est se profilează în zare lanţul Munţilor Caucaz.

Din trabuc nu mi-a mai rămas decât un căpeţel şi după ce am tras ultimele fumuri, îl arunc peste bord. Într-o clipă o pânză de foc se propagă în jurul cocăi pachebotului. Clocotul venea de la o sursă submarină de ţiţei şi a fost de-ajuns chiştocul ca să se aprindă. S-au auzit câteva ţipete. *Astara* merge printre valurile de flăcări, dar o întoarcere viguroasă a cârmei ne îndepărtează de foc şi curând nu mai e nici un pericol.

Căpitanul care vine la pupa se mărgineşte să-mi spună, rece:

— A fost o imprudenţă din partea dumitale. Eu răspund de tot ce se întâmplă de obicei într-o asemenea împrejurare.

— Pe legea mea, domnule căpitan, n-am ştiut că...

— Trebuie să ştii întotdeauna, domnule!

Această frază fusese rostită de un glas tăios şi ursuz la câţiva paşi de mine. Întorc capul. Mica lecţie mi-o dăduse englezoaica.

IV

Nu mă-ncred de obicei în impresiile de călătorie, ele sunt subiective — cuvânt pe care-l întrebuinţez, fiindcă e la modă, cu toate că n-am ştiut niciodată exact ce vrea să spună. Un om vesel o să vadă lucrurile cu veselie, un om trist, cu mâhnire. Democrit ar fi găsit că malurile Iordanului şi plaja Mării Moarte au o înfăţişare încântătoare. Heraclit ar fi găsit posomorâtă priveliştea golfului Napoli şi ţărmul Bosforului. Eu am o fire fericită şi mă veţi ierta dacă mă amestec prea mult pe mine în povestire, căci rareori se-ntâmplă ca personalitatea autorului să nu se implice în ceea ce istoriseşte — cum o ilustrează Hugo, Dumas, Lamartine

şi atâţia alţii. Shakespeare e o excepţie, iar eu nu sunt Shakespeare, cum de altfel nu sunt nici Lamartine, Dumas sau Hugo.

Totuşi, oricât de potrivnic aş fi doctrinelor lui Schopenhauer şi Leopardi, voi recunoaşte că malurile Mării Caspice mi-au părut ursuze şi întristătoare. Un litoral neînsufleţit — nici vegetaţie, nici păsări. Nu te simţi ca în faţa unei mări întinse. Cu toate că Marea Caspică nu-i, la drept vorbind, decât un lac având nivelul cu 26 metri mai scăzut decât Mediterana, ea e bântuită adesea de violente furtuni. O navă n-are scăpare, cum spun marinarii. Ce-i o lăţime de vreo sută de leghe? Eşti repede împins spre coasta de vest ori de est şi locurile unde te poţi adăposti nu sunt numeroase nici în direcţia Asiei Mici, nici în direcţia Europei.

Pe *Astara* se află cam l00 de călători — un mare număr de caucazieni care fac comerţ cu Turkestanul şi nu ne însoţesc până în China. Transcaspianul funcţionează de câţiva ani între Uzun-Ada şi frontiera chineză. Numai între acest port şi Samarkand poţi număra pe puţin 63 de staţii, încât pe această parte a traseului trenul depune pe cei mai mulţi dintre pasageri. De ei n-am a mă preocupa şi nu voi pierde timpul să-i studiez. Să presupunem că unul din ei e interesant, lucrez, îl cercetez până în străfundul sufletului şi pe urmă mă lasă baltă, la momentul culminant. Nu! îmi concentrez toată atenţia asupra celor care fac călătoria până la capăt. Printre ei se numără Fulk Ephrinell şi poate, fermecătoarea englezoaică care mi se pare că merge până la Beijing. Voi mai întâlni şi alţii în drum spre Uzun-Ada. În ce priveşte perechea de francezi, nu ştiu încă nimic; dar până la sfârşitul traversării voi afla ce au de gând. Mai sunt şi cei doi chinezi care fără îndoială că se întorc în China. Dacă aş şti măcar o sută de cuvinte în limba lor, poate că aş scoate ceva interesant de la aceşti pasageri cu chipul de figurină. De fapt, ceea ce mi-ar trebui ar fi un personaj care să aibă o poveste a lui, vreun erou misterios călătorind incognito, mare senior sau tâlhar. În sfârşit, să nu ne uităm dubla activitate de reporter: nararea faptelor şi intervievarea oamenilor... S-o pornim şi să alegem bine. Cine alege bine are noroc.

Am coborât pe scara rufului în încăperile de la pupa. Nu mai era nici un loc liber. Cabinele au fost ocupate din vreme de pasagerii şi pasagerele care se tem de tangaj şi ruliu. Stau culcaţi de la sosirea lor la bord şi nu se vor scula decât în clipa când vaporul va acosta la cheiul de la Uzun-Ada. În lipsă de cabină, ceilalţi călători s-au instalat pe divane, ţinând lângă ei bagajul de mână şi nu dau semne că se vor mişca din loc. Vezi de caută un personaj romantic în mijlocul acestor adormiţi, ameninţaţi de răul de mare!

Cât despre mine, am intenţia să petrec noaptea pe punte. Urc prin tambuchi, îl regăsesc pe american care a terminat cu strânsul materialului din lada spartă.

— N-ai să crezi că după toate mi-a cerul şi bacşiş nenorocitul ăla de hamal!

— Sper că n-ai pierdut nimic, domnule Ephrinell.

— Nu... din fericire.

— Aş putea şti câţi dinţi exportaţi din China, în aceste lăzi?

— l8 000, fără să punem la socoteală măselele de minte.

Şi Fulk Ephrinell izbucni în râs la această glumă pe care o făcuse probabil de multe ori în decursul călătoriilor sale. L-am părăsit şi am urcat pe pasarelă. Cerul era senin, dar vântul din nord ameninţa să se înteţească. În larg, briza gonea pe

suprafaţa apei, lungi valuri verzui. Era posibil ca noaptea să se arate mai furtunoasă decât ne aşteptam. La prova numeroşi pasageri, turkmeni îmbrăcaţi sărăcăcios, kirghizi cu ochii migdalaţi şi mulţi emigranţi stăteau întinşi pe punte, lângă pereţii navei, de-a lungul prelatelor. Fumau aproape toţi, ori ronţăiau din proviziile pe care le luaseră cu ei. Câţiva căutau să-şi alunge oboseala ori să-şi înşele foamea dormind încă de la această oră.

Mi-a venit ideea sa o iau printre ei. Sunt ca un vânător care cutreieră hăţişurile înainte de a se aşeza la pândă. Deodată văd o grămadă de bagaje asupra cărora arunc o privire de vameş. O ladă destul de mare, de lemn alb, peste care a fost azvârlit un colţ de prelată, îmi atrage atenţia. Are l,80 metri înălţime şi un metru lăţime. A fost aşezată în acest loc cu toată grija cerută de cuvintele scrise în limba rusă: ,,Oglinzi, fragil, la adăpost de umezeală". S-a respectat şi poziţia indicată. Urma adresa: *D-ra Zinca Klork, bulevardul Shu-Kua, Beijing, provincia Pechili*[1] *China.*

Zinca Klork — după cum arată numele, trebuie să fie româncă si profită de trenul Marele Transasiatic pentru a-şi expedia oglinzi. Oare acest articol lipseşte în prăvăliile din China? Cum îşi admiră atunci frumoasele Imperiului ochii migdalaţi şi edificiul înalt al părului?

Deodată se aude clopotul care vesteşte cina de la ora şase.

Sala de mese e spre prova. Cobor şi găsesc stând la masă vreo 40 de pasageri.

Fulk Ephrinell s-a instalat cam pe la mijlocul sălii. Un loc lângă el fiind liber, îmi face semn să-l ocup şi mă grăbesc să-l ascult. Nu ştiu dacă-i o simplă întâmplare, dar englezoaica s-a aşezat la stânga lui Fulk Ephrinell, care vorbeşte cu ea. Crede că trebuie să mi-o prezinte.

— Miss Horatia Bluett, spune.

În faţa mea văd perechea de francezi care studiază conştiincios meniul. La celălalt capăt al mesei, spre oficiu, de unde vine mâncarea — ceea ce îi va permite să se servească primul — se lăfăie călătorul neamţ, un om voinic, roşu la faţă, cu părul blond, barba arămie, mâini grăsulii şi nasul foarte lung care te duce cu gândul la aparatul proboscidian al plantigradelor. Are aerul sui generis de ofiţer din landsturm, ameninţat de obezitate timpurie.

— De astă dată n-a întârziat, îi spun lui Fulk Ephrinell.

— Ora mesei e totdeauna respectată în Imperiul german, îmi răspunde americanul.

— Ştiţi numele neamţului?

— Baron Weisschnitzerdtirfer.

— Şi cu numele ăsta se duce până la Beijing?

— Da, ca şi maiorul rus care stă lângă căpitan.

Mă uit la maior, un bărbat în vârstă de vreo 50 de ani, cu o înfăţişare tipică de rus; are barba şi părul cărunte şi un chip plăcut. O fi tovarăşul de călătorie visat?

— Spui că-i maior, domnule Ephrinell?

— Da, medic în armata rusă, se numeşte Noltitz.

Hotărât lucru, americanul ştie mai mult ca mine, deşi nu-i de meserie reporter. Ruliul nu se simte încă prea tare şi fiecare mănâncă în voie. Fulk Ephrinell se-

[1] Azi Hebei. (N.R.).

ntreţine cu Horatia Bluett şi-mi dau seama că cele două firi anglo-saxone s-au apropiat una de alta. Într-adevăr Fulk Ephrinell se ocupă de vânzarea dinţilor şi Horatia Bluett de vânzarea părului! Aceasta din urmă reprezintă o importantă firmă din Londra căreia China îi expediază anual păr femeiesc în valoare de două milioane. Se duce la Beijing să fondeze o agenţie a firmei respective, unde se vor concentra produsele obţinute de la cetăţenele şi cetăţenii chinezi. Afacerea se prezintă în condiţii cu atât mai favorabile, cu cât tot mai mulţi locuitori ai Chinei înclină spre suprimarea cozii împletite pe care o poartă bărbaţii.

„Ei bine, îmi spun în gând. China îşi trimite părul în Anglia şi primeşte dinţi din America. E un schimb cinstit şi totul e în ordine".

Stăm la masă de un sfert de oră. N-a avut loc nici un incident. Pasagerul spân şi blonda lui însoţitoare par să ciulească urechea când vorbim franţuzeşte. Manifestă o plăcere vădită şi o dorinţă limpede de a se amesteca în vorbă. Aşadar nu m-am înşelat, sunt compatrioţi: dar de ce soi?

În acest moment, balansul vaporului se măreşte. Farfuriile încep să tremure, tacâmurile alunecă zăngănind, paharele îşi revarsă în parte conţinutul, lămpile suspendate îşi pierd verticalitatea sau, mai degrabă, scaunele noastre şi masa se supun toanelor ruliului. E o privelişte ciudată, când ai o inimă de marinar încercat şi nu ţi se face rău.

— Ei, îmi zice americanul, blânda Mare Caspică începe să-şi arate colţii.

— Suferi de rău de mare? îl întreb.

— Aş, de unde, mă afectează cât pe un marsuin. Dar, dumneata, miss, adaugă, adresându-se vecinei sale, nu te îmbolnăveşti niciodată?

— Niciodată, răspunse miss Horatia Bluett.

De cealaltă parte a mesei, perechea schimbă câteva cuvinte în franţuzeşte.

— Te simţi bine, doamnă Caterna?

— Da, Adolphe, dar dacă mai continuă... mărturisesc că...

— Ei bine, Caroline, trebuie să urci pe punte. Vântul şi-a schimbat direcţia, suflă dinspre est şi *Astara* nu va întârzia să dea cu nasul de furtună.

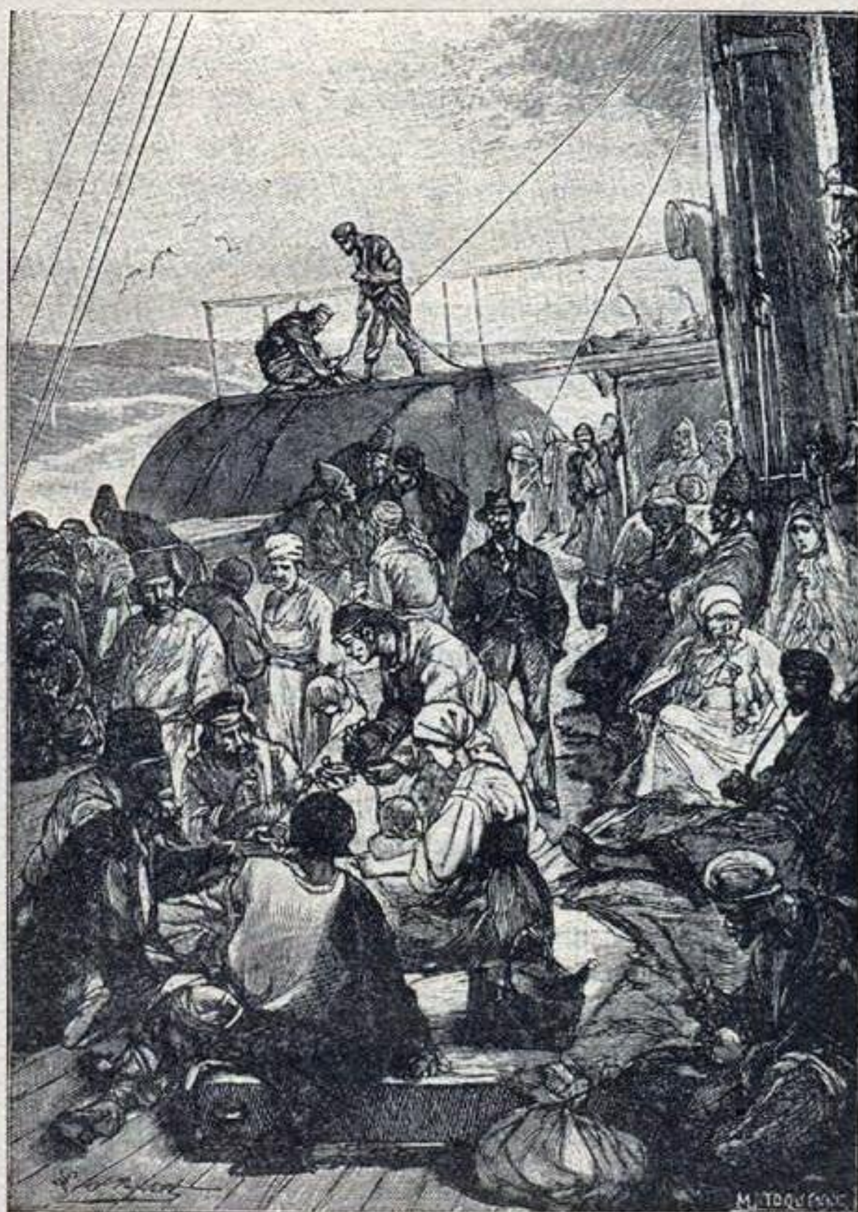
Felul de a se exprima al domnului Caterna, cum se pare că-l cheamă, este al unui marinar sau al unui fost lup de mare!

Tangajul se face foarte dur. Majoritatea celor de la masă nu-l pot suporta. Pasagerii şi pasagerele, vreo 30 la număr, se scoală şi se duc să ia aer pe punte. Sper că se vor simţi mai bine. În sala de mese am rămas doar vreo zece, punându-l la socoteală şi pe căpitan, cu care stă acum liniştit de vorbă maiorul Noltilz. Fulk Ephrinell şi miss Bluett mi se par foarte obişnuiţi cu aceste incidente de neocolit când mergi mult cu vaporul. Baronul neamţ mănâncă şi bea de parcă ar sta într-o braserie din München ori Frankfurt; ţinând cuţitul în mâna dreaptă şi furculiţa în mâna stângă, taie carnea alcătuind grămăjoare pe care le sărează, le pipărează, toarnă sos deasupra şi le introduce în gură sub mustaţa-i deasă... Oricum, se ţine tare şi nici ruliul, nici scuturăturile tangajului nu reuşesc să-l facă să piardă o îmbucătură ori o înghiţitură din meniu.

Puţin mai departe se află chinezii pe care îi cercetez cu curiozitate.

Unul este un tânăr cu o înfăţişare distinsă, de vreo 25 de ani. Are un chip fermecător, cu obrazul ca fildeşul şi ochii migdalaţi. Câţiva ani petrecuţi în Europa i-au europenizat manierele şi chiar hainele. Mustaţa e subţire, ochiul

La prova numeroşi pasageri stăteau întinşi pe punte

şăgalnic şi s-a pieptănat mai degrabă ca un francez, decât ca un chinez. Mi se pare un băiat drăguţ, vesel din fire şi care, după o metaforă din ţara lui, trebuie că nu urcă des în turla părerilor de rău. Tovarăşul lui, care are între 50 şi 55 de ani, e, dimpotrivă, tipul caracteristic al chinezului conservator, cu capul ras, cu coada pe spate, cu veşmântul tradiţional: fustanelă, vestă, brâu, pantaloni bufanţi şi papuci multicolori. Până la urmă nu poate rezista; după o scuturătură mai puternică, datorată tangajului, însoţită de zăngănitul farfuriilor care trepidează, se ridică şi dispare pe scara rufului. Chinezul cel tânăr îl strigă, întinzându-i un volumaş pe care îl lăsase pe masă: „Cornaro!... Cornaro!”

Ce caută acest cuvânt italian într-o gură orientală? Vorbeşte oare tânărul chinez limba lui Boccacio?... Secolul XX are dreptul să ştie şi va şti.

Doamna Caterna se scoală şi ea, foarte palidă, şi domnul Caterna, soţ model, o urmează pe punte.

După ce cina se termină lăsându-i pe Fulk Ephrinell şi Miss Bluett să discute despre negoţ şi preţurile curente, mă duc să mă plimb la pupa. Noaptea e întunecoasă. Nori iuţi, goniţi dinspre est, drapează în falduri zonele înalte ale cerului unde se mai zăresc câteva stele rare. Vântul devine mai rece. Lumina albă a pachebotului clipeşte legănându-se la catarg. Îl zăresc pe Fulk Ephrinell. Miss Horatia Bluett ducându-se în cabina ei, americanul caută la pupa un capăt de canapea să se întindă. Îi spun „noapte bună" şi mă părăseşte după ce mi-a urat acelaşi lucru. Eu mă voi retrage în vreun colţ al punţii, învelit în pătură şi voi dormi ca un marinar care nu e de cart. Nu-i decât opt. Aprind un trabuc şi încep să mă plimb de-a lungul pavoazelor. Puntea a fost părăsită de pasagerii de clasa întâi şi mă găsesc aproape singur. Pe pasarelă merge încolo şi încoace secundul, supraveghind direcţia dată pilotului care se află la cârmă, lângă el. Paletele zbaturilor bat cu putere marea scoţând un fel de tunet când una sau alta se învârteşte în gol. Un fum înţepător se învârtejeşte la gura cuptorului care azvârle jerbe de scântei.

La ora nouă se lasă o noapte neagră. Încerc să zăresc în larg focul unei nave, fără să izbutesc; mă gândesc că Marea Caspică are o navigaţie destul de restrânsă. Se aud doar strigătele păsărilor de mare, goelanzi şi raţe sălbatice.

În timp ce mă plimb, un gând nu-mi dă pace: dacă ajung la capătul călătoriei fără să storc nimic pentru ziarul meu? Direcţia m-ar face răspunzător de un asemenea eşec şi ar avea dreptate. Ce naiba! Nici o întâmplare de la Tiflis la Beijing? Ar fi din vina mea, fireşte. Aşa că sunt hotărât să evit o astfel de înfrângere.

La zece şi jumătate m-am aşezat pe una din băncile de la pupa. Dar, cu briza asta tare, mi-e imposibil să rămân. Mă ridic aşadar şi merg din nou spre prova, ţinându-mă de bastingaj. Sub pasarelă, vântul e gata să mă răstoarne, încât trebuie să-mi caut un adăpost pe lângă coletele acoperite cu prelată. Întins acolo, înfăşurat în pătură, cu capul rezemat de pânza gudronată, nu întârzii să aţipesc.

După câtva timp, nu ştiu exact cât, mă trezeşte un zgomot ciudat. De unde vine?... Ascult mai atent... S-ar zice un sforăit chiar lângă urechea mea. „O fi un pasager de la prova, mă gândesc. Se va fi băgat sub prelată, între lăzi, şi nu se simte prea rău în cabina asta improvizată”.

La licărul de lumină care filtrează dinspre partea de jos a lămpii de la habitaclu nu văd nimic. Ciulesc iar urechea... Zgomotul a încetat. Privesc. Nu-i ţipenie de om în porţiunea asta a punţii, căci pasagerii de clasa a doua se află la prova. Probabil că am visat. Mă culc din nou... De data asta-i limpede că nu-i vorba de o greşeală. Sforăitul se aude iarăşi şi sunt sigur că vine din lada de care mi-am rezemat capul.

„Pe legea mea, îmi zic, înăuntru se află un animal".

Un animal?... Ce fel de animal?... Câine?... Pisică?... Nu! De ce ar fi ascuns cineva un patruped domestic într-o ladă?... O fiară, atunci — o panteră, un tigru, un leu... închipuirea mea îşi ia avânt pe calea asta... Fiare expediate unei menajerii sau vreunui sultan din Asia Centrală... Această ladă e o cuşcă. Şi dacă s-ar deschide şi fiara s-ar repezi pe punte? Grozavă întâmplare de călătorie! Şi ce material de cronică! Ca să vedeţi până unde poate merge surexcitarea cerebrală a unui reporter în căutarea unui reportaj: trebuie cu orice preţ să ştiu cui i se trimite fiara, dacă rămâne la Uzun-Ada sau e transportată până în China. Adresa a fost, fără îndoială, scrisă pe ladă. Iau un chibrit, îl aprind şi, cum mă aflu la adăpost de vânt, flacăra arde dreaptă. Ce văd la lumina ei? Lada în care e închisă fiara are pe ea următoarea adresă: *D-ra Zinca Klork, bul. Shu-Kua, Beijing, China*. Fiara mea e deci fragilă!... Leul meu se teme de umezeală!... Fie! Dar cu ce scop d-ra Zinca Klork, frumoasa romancă — deoarece trebuie să fie frumoasă şi romancă — îşi expediază o fiară într-o cuşcă pe care se află asemenea recomandări?

Să judecăm mai bine decât să lăsăm închipuirea s-o ia razna. Animalul ăsta are nevoie — orice ar fi — să mănânce şi să bea. Ori, de la Uzun-Ada până în capitala Chinei, drumul durează 11 zile. Ei bine, cine îi va da fiarei să bea şi să mănânce dacă nu va ieşi din cuşcă, dacă va rămâne închisă în tot acest timp? Agenţii Marelui Transasiatic nu vor avea pentru susnumita fiară decât atenţiile delicate cerute la transportul unei oglinzi, de vreme ce aşa a fost declarată, şi prin urmare va muri de inaniţie.

Toate aceste lucruri mi se-nvălmăşeau în minte, mi se-ncurcau ideile. „Mă uluieşte oare un vis încântător ori am ochii deschişi şi stau de veghe? cum spune Margareta din *Faust* într-o frază cu o construcţie mai curând lirică decât gramaticală. Nu mai pot rămâne treaz. Am o greutate de două kilograme pe fiecare pleoapă. Mă-ntind de-a lungul prelatei; mă-nfăşor mai strâns în pătură şi cad într-un somn adânc.

Cât timp să fi dormit? Poate trei sau patru ore. Sigur este că nu se luminase încă de ziuă când m-am deşteptat.

După ce m-am frecat la ochi, m-am ridicat şi m-am dus să mă sprijin de bastingaj.

Astara e mai puţin scuturată de hulă de când vântul suflă din nord-vest. Noaptea e rece. Mă încălzesc măsurând puntea cu paşi mari timp de o jumătate de oră. Nu mă mai gândeam la fiara mea. Deodată mi-am amintit de ea. Nu s-ar cuveni să atrag atenţia şefului de gară de la Uzun-Ada asupra acestui îngrijorător colet? De fapt, nu-i treaba mea. Vom vedea înainte de plecare. Mă uit la ceas; nu-i decât trei dimineaţa. Mă duc să-mi reiau locul. Îmi rezem capul de peretele lăzii şi închid ochii. Deodată alt zgomot... Atât de limpede că nu-l poţi confunda

cu altceva... Un strănut pe jumătate înăbuşit zgâlţâie scândurile lăzii... Niciodată un animal n-a strănutat astfel!

Este oare cu putinţă? Să se fi ascuns o fiinţă omenească în cutia asta pentru a fi dusă fraudulos de Marele Transasiatic până la frumoasa romancă? Un bărbat ori o femeie? Mi s-a părut că strănutul avea un răsunet masculin.

Mi-e cu neputinţă să mai închid ochii. Mai e mult până la ziuă şi eu abia aştept să examinez lada. Am vrut întâmplări, ei bine, iată una şi, să nu-mi zici pe nume dacă nu voi scoate din ea un articol la 500 de rânduri.

Se zăresc câteva lumini care colorează cerul spre est. Norii de la zenit se-mpurpurează primii. Soarele răsare, în sfârşit, îmbrobonit încă de negurile mării.

Privesc din nou lada. Are, cum am văzut şi prima oară, destinaţia Beijing. Observ că ici şi colo au fost făcute nişte găuri prin care să se-mprospăteze aerul dinăuntru. Poate că prin aceste găuri doi ochi pândesc să vadă ce se petrece afară?... Să nu fim indiscreţi.

La masă au venit călătorii de aseară pe care răul de mare nu i-a supărat: chinezul cel tânăr, maiorul Noltitz, Fulk Ephrinell, miss Horatia Bluett, domnul Caterna singur, baronul Weisschnitzerdörfer şi şapte-opt alţi pasageri. Mă voi feri să-i dezvălui americanului secretul lăzii... Dacă face o indiscreţie, adio articol!

Spre prânz se arată spre est pământul, un pământ jos, neted şi gălbui, fără brâu stâncos şi presărat cu dune care se conturează în preajma Krasnopoldskului.

La ora unu ne apropiem de Uzun-Ada. Iar la unu şi douăzeci şi şapte pun piciorul pe solul asiatic.

V

Altădată călătorii debarcau la Mihailov, un mic port care era capătul de linie al Transcaspianului, dar navele cu tonaj mijlociu abia dacă găseau destulă apă ca să acosteze. Atunci generalul Annenkov, creatorul noii căi ferate, inginer eminent al cărui nume va reveni des în articolele mele, a întemeiat Uzun-Ada, ceea ce scurtează cu mult durata de traversare a Mării Caspice. Inaugurarea staţiei, construită în trei luni, a avut loc la 8 mai 1886.

Din fericire, citisem relatările inginerului Boulangier cu privire la opera prodigioasă a generalului Annenkov. Încât nu voi fi prea surprins mergând cu trenul de la Uzun-Ada la Samarkand. Şi-apoi mă bizui şi pe maiorul Noltitz care e la curent cu lucrările. Presimt că vom deveni buni prieteni, în pofida proverbului care zice „Chiar dacă ai un prieten bun ca pâinea caldă, nu-i rupe coltucul", eu mă leg să-i rup coltucul spre profitul cititorilor mei.

Se vorbeşte des despre extraordinara rapiditate cu care americanii au construit căile ferate prin câmpiile din Far West. Dar ruşii nu sunt cu nimic mai prejos în această privinţă.

După cum lesne vă puteţi închipui, nu-i nevoie de nici măcar o oră ca să vizitez Uzun-Ada al cărui nume înseamnă *Insula lungă*. E aproape un oraş, dar un oraş modern trasat cu echerul şi tras la aţă pe un mare covor de nisip galben. Nici un monument, nici o amintire; apartamente construite din scânduri, case de lemn la

care s-au adăugat, odată cu creşterea confortului, şi câteva locuinţe de piatră. Se poate prevedea ce va fi peste 50 de ani această primă staţie a Transcaspianului: o mare aşezare citadină, după ce a fost o mare gară.

Să nu credeţi că n-are hoteluri. Printre altele, *Hotelul Ţarului* cu camere şi paturi bune şi o mâncare pe cinste. Dar n-am de ce să mă ocup de pat, căci trenul pleacă în aceeaşi zi la 4 după-amiază. Mai întâi, m-am grăbit să telegrafiez la *Secolul XX* prin cablul Caspicii, că mă aflu la postul meu, în staţia Uzun-Ada. După asta să ne îngrijim de contabilitatea mea de reporter. Nimic mai simplu. Ea constă în a deschide un cont de informaţii acelora dintre tovarăşii mei de călătorie cu care trebuie să fiu în relaţii în timpul drumului. Aşa îmi stă în obicei, am procedat totdeauna bine şi în aşteptarea necunoscuţilor, îi înscriu pe cunoscuţi în carnetul meu cu câte un număr de ordine:

Nr. 1 — Fulk Ephrinell, american.

Nr. 2 — Miss Horatia Bluett, englezoaică.

Nr, 3 — Maior Noltitz, rus.

Nr. 4 — Domnul Caterna, francez.

Nr. 5 — Doamna Caterna, franţuzoiacă.

Nr. 6 — Baron Weissehnitzerdtirfer, german.

În ce-i priveşte pe cei doi chinezi, vor primi numere de ordine mai târziu, când le voi afla numele. Am apoi intenţia fermă de a intra în comunicaţie cu individul închis în ladă şi — să mă dezaprobe cine-o vrea — să-i fac un serviciu, dacă pot, fără să-i trădez secretul.

Găsesc trenul gata format în gară. E alcătuit din vagoane de clasa I şi clasa a II-a, dintr-un vagon restaurant şi două furgoane de bagaje. Vagoanele sunt vopsite într-o culoare deschisă — excelentă precauţie împotriva căldurii şi frigului. Or, în ţinuturile Asiei Centrale, temperatura oscilează între peste 50 şi 20 de grade sub zero, aşadar cu o diferenţă de 70 de grade între extreme. E prevăzător să te fereşti pe cât cu putinţă de urmările ei.

Vagoanele, foarte comode, sunt legate unele de altele cu treceri după sistemul american. În loc să fie silit să stea numai în compartimentul său, călătorul poate circula prin tot trenul. Între scaunele capitonate este un culoar care ajunge la platformele de la fiecare capăt al vagonului peste care sunt fixate pasarele. Acest mijloc uşor de comunicaţie, de care profită agenţii Companiei, asigură securitatea trenului. Al nostru are o locomotivă cu boghiurile aşezate pe patru roţi mici, ceea ce îi permite să ia curbele cele mai strânse, un tender cu rezerva de apă şi combustibil, un furgon în faţă, trei vagoane de clasa I de 24 locuri fiecare, un vagon restaurant cu cămară şi bucătărie, patru vagoane de clasa II-a şi un furgon la urmă, în total l2, punând la socoteală locomotiva şi tenderul. Vagoanele de clasa I au un cabinet de toaletă la capătul din spate; locurile, printr-un mecanism foarte simplu, se transformă în paturi — lucru absolut necesar pentru un parcurs lung. Călătorii din clasa a doua nu sunt trataţi cu atâta bunăvoinţă, recunosc, şi mai trebuie pe deasupra să-şi ia cu ei hrana, în cazul că nu preferă să se aprovizioneze prin staţii. De altfel sunt puţini cei care fac întreg drumul de la Marea Caspică până în ţinuturile orientale ale Chinei, adică vreo 6000 de kilometri. Majoritatea coboară în principalele oraşe şi orăşele din

Turkestan unde railawayul transcaspian opreşte de câţiva ani încoace mergând până la frontiera chineză, pe un parcurs de 2200 de kilometri.

Deschiderea acestei linii a Marelui Transasiatic nu s-a făcut decât cu şase săptămâni înainte şi compania n-a pus în circulaţie decât două trenuri pe săptămână. Totul a mers bine până acum. Voi adăuga un detaliu semnificativ: slujbaşii au asupra lor un număr de revolvere, cu care, la nevoie, îi pot înarma şi pe călători. O prevedere înţeleaptă, mai ales când trenul străbate ţinuturi pustii unde, dacă se produc unele agresiuni, trebuie să fii în stare să te aperi.

Compania, îmi închipui, a luat toate măsurile cu putinţă pentru a garanta mersul regulat al trenurilor. În aşteptarea plecării, umblu pe peron încolo şi încoace privind trenul, uitându-mă înăuntru pe ferestrele vagoanelor care nu au portiere pe laturi de vreme ce te urci pe platforme. Totul e nou: arama şi oţelul locomotivei strălucesc, vagoanele sunt curate lună, arcurile nu s-au lăsat din cauza uzurii, roţile se odihnesc cum trebuie pe şine. Iată deci materialul rulant care va străbate un întreg continent. Nici o cale ferată nu egalează în lungime acest parcurs — nici măcar în America: linia din Canada are 5000 de kilometri; linia Central şi Union — 5260; linia de la Santa Fe — 4875; linia Atlantic — Pacific — 5640; linia Nord-Pacific — 6250.Un singur drum de fier va poseda o mai mare desfăşurare când va fi terminat: Marele Transsiberian care de la Ural la Vladivostok va măsura 6800 de kilometri.

Între Tiflis şi Beijing, călătoria noastră nu trebuie să dureze decât l3 zile şi doar 11 de la Uzun-Ada. Trenul nu se va opri în staţii secundare decât timpul necesar pentru a-şi reface provizia de apă şi combustibil. Totuşi, în oraşele principale: Merv, Buhara, Samarkand, Taşkent, Kashgar, Kokand, Su-che[1], Lan Zhau, Taiyuan, el va staţiona mai multe ore, ceea ce îmi va permite să dau o raită de reporter prin aceste localităţi, să am o vedere generală asupra lor.

Se-nţelege de la sine că aceiaşi mecanici şi aceiaşi fochişti n-ar putea fi de serviciu 11 zile în şir. Se vor schimba deci în mod regulat din şase în şase ore. Ruşilor care vor fi de serviciu până la frontiera Turkestanului, le vor urma chinezii pe locomotive chinezeşti. Totuşi, există un agent al Companiei care n-are voie să-şi părăsească postul, şi anume Popov, şeful de tren. Reprezintă tipul adevărat al slujbaşului rus, cu manta în cute largi căptuşită cu blană şi cu şapcă moscovită. Are o înfăţişare ostăşească, păr bogat şi barbă. Îmi propun să vorbesc pe rupte cu acest om cumsecade dacă va fi destul de guraliv. Dacă nu refuză paharul de vodcă pe care i-l voi oferi, va şti să-mi spună multe despre ţinuturile pe care le străbatem; este de zece ani slujbaş al Transcaspianului, făcând serviciul între Uzun-Ada şi Pamir, şi, de o lună, pe întreaga linie până la Beijing.

Îi atribui în carnetul meu numărul şapte şi mă rog să nu mă lase să şomez în materie de informaţii. La urma urmei, nu cer accidente de călătorie, vai de mine, vreau să aflu doar mici incidente demne de *Secolul XX*.

Printre călătorii care se plimbă pe peron văd tadjici de origine persană, oameni neînchipuit de frumoşi. Şi-au luat bilet fie pentru Merv fie pentru Buhara, Samarkand, Taşkent ori Kokand şi nu vor depăşi podişul ruso-chinez. Călătoresc, în majoritate, în clasa a II-a. Printre pasagerii de la întâia remarc câţiva uzbeci,

[1] Azi YarKand. (N.R.).

cu chipul destul de obişnuit: fruntea îngustă, pometţii ieşiţi în afară, pielea măslinie; ei au fost stăpânii ţinutului şi din familiile lor se alegeau emirii şi hanii din Asia Centrală. Dar nu se află şi europeni în tren? Trebuie să recunosc că-i numeri pe degete, câţiva negustori din Rusia meridională şi unul singur dintre acei gentlemani englezi, obişnuiţii oaspeţi ai căilor ferate şi pacheboturilor. Personajul mi se pare demn de băgat în seamă. E înalt, slab, arătând cu prisosinţă că are în jur de cincizeci de ani, datorită şuviţelor albe din părul negru şi favoriţilor cărunţi. Caracteristica înfăţişării sale e morga sau mai degrabă dispreţul, compus în doze egale din dragostea pentru tot ce e englezesc şi dezgustul faţă de tot ce nu este. Acest tip este uneori atât de insuportabil chiar pentru compatrioţii săi, încât Dickens, Thackeray şi alţii l-au biciuit adesea în operele lor. În timp ce se împăunează şi se admiră, ce mai privire aruncă gării Uzun-Ada, trenului gata de plecare, slujbaşilor, vagonului în care şi-a marcat locul cu sacul de voiaj! Oare îl roade invidia faţă de marile lucrări care au fost duse aici la bun sfârşit? Voi afla; şi până atunci să-i dăm în carnetul meu numărul opt.

Aşadar, individualităţi puternice, personalităţi importante puţine sau aproape deloc. Păcat. Dacă ţarul, pe de o parte, şi împăratul Chinei, pe de alta, ar fi urcat în tren ca să se întâlnească oficial la frontiera dintre cele două imperii, ce sărbătoriri, ce strălucire, ce descrieri, ce material pentru scrisori şi telegrame ar fi fost!

Mă gândesc să mă întorc la lada misterioasă. Oare n-are dreptul la acest calificativ? Da, nu-ncape îndoială. Trebuie să găsesc exact locul în care se află şi să văd cum să ajung la ea.

Furgonul de lângă locomotivă s-a şi umplut cu lăzile lui Fulk Ephrinell. Nu se deschide pe laturi ci în faţă şi în spate ca şi vagoanele. Posedă o platformă şi o pasarelă. Un culoar interior permite şefului de gară să-l străbată pentru a ajunge, dacă e nevoie, la tender şi la locomotivă. Cabina lui Popov se află în colţul din stânga, pe platforma primului vagon. După lăsarea nopţii îmi va fi uşor să mă duc până în furgon, căci nu-s închise decât uşile de la capetele coridorului dintre bagaje. De altfel, acest furgon este rezervat pentru coteţele înregistrate să ajungă în China, celelalte ocupând furgonul de la coadă.

Când am venit la gară, faimoasa ladă era încă pe peron. Privind-o de aproape, văd că găuri de aerisire au fost făcute pe toate feţele şi că partea dinainte e împărţită în două panouri care, manevrate dinăuntru, pot aluneca unul peste altul. Mă bate ghidul că prizonierul a vrut să-şi păstreze posibilitate de a-şi părăsi temniţa cel puţin în timpul nopţii.

În acest moment hamalii ridică lada si am satisfacţia să mă conving că respectă recomandările scrise pe ea. O depun cu mare precauţie, la intrarea furgonului, pe stânga, bine aşezată, bine proptită, cu susul în sus şi josul în jos, partea cu panouri mobile rămânând liberă aidoma uşii unui dulap. Şi, de fapt, această ladă nu-i un dulap… pe care îmi propun să-l deschid?

Rămâne de văzut dacă paznicul care se ocupă de bagaje stă în acest vagon... Nu, constat că îşi are postul în furgonul din spate...

— Uite-o la locul ei, pe „fragila" asta! zice unul dintre hamali, când se asigură că lada este stivuită cum trebuie.

— N-are cum să se mişte, răspunde celălalt. Oglinzile vor ajunge în stare bună la Beijing... dacă trenul nu deraiază...

— Ori dacă nu se ciocneşte cu altul sau se tamponează... S-au mai văzut catastrofe de-astea.

Au dreptate, bieţii oameni. Asemenea nenorociri s-au mai văzut şi se vor mai vedea.

Americanul vine lângă mine si aruncă o ultimă privire stocului său de incisivi, molari şi canini, după ce mi-a adresat nelipsitul lui „wait a bit!"

— Ştiţi, domnule Bombarnac, îmi zice, călătorii trebuie să cineze la *Hotelul Ţarului* înainte de plecarea trenului. La ora asta. Mă însoţiţi?

— Vă urmez.

Şi intrăm în sala de mese. Toate numerele mele se află aici. Numărul l — Fulk Ephrinell — ia, bineînţeles, loc lângă numărul 2 — miss Horatia Bluett. Soţii francezi — 4 şi 5 — s-au aşezat unul alături de altul. Numărul 3 — maiorul Noltitz se instalează în faţa numerelor 9 şi l0, adică a celor doi chinezi cărora le-am acordat cifre în carnetul meu. Cât despre grăsunul de neamţ, numărul 6, şi-a şi vârât nasul în farfuria cu supă. Şeful de tren, Popov, — numărul 7 — îşi are locul rezervat la capătul mesei. Ceilalţi pasageri europeni şi asiatici s-au aşezat şi ei cu evidenta intenţie de a face cinste acestui prânz.

Ei! L-am uitat pe numărul 8, gentlemanul dispreţuitor al cărui nume nu-l cunosc încă. Pare hotărât să socotească bucătăria rusă inferioară celei englezeşti.

Remarc cu câtă atenţie are domnul Caterna grijă de soţia lui, îndemnând-o să recâştige timpul pe care răul de mare a făcut-o să-l piardă, la bordul lui *Astara*. Îi toarnă de băut, îi pune în farfurie bucăţile cele mai alese.

— Ce noroc, îl aud rostind, că nu suntem ,,în bătaia vântului" după neamţ, căci nu ne-ar mai f rămas nimic!

Într-adevăr se află „în bătaia vuitului" înainte de baronul Weissehnitzerdorfer, adică li se prezintă tava mai întâi lor. De altfel, pe urmă neamţul o devalizează fără ruşine.

Părerea francezului enunţată într-un limbaj marinăresc mă face să surâd şi * domnul Caterna, dându-şi seama de ce zâmbesc, îmi face cu ochiul, şi, cu o uşoară mişcare din umeri, arată spre baron. Nu-ncape îndoială, aceşti francezi nu sunt din societatea „selectă”, din „high-life", dar garantez că sunt oameni cumsecade şi când e vorba să ai de-a face în străinătate cu compatrioţi nu trebuie să te arăţi prea cusurgiu.

Cina a luat sfârşit cu zece minute înainte de ora plecării. Clopotul sună şi fiecare se îndreaptă spre tren. Locomotiva a şi început să şuiere din rărunchi.

Înalţ în minte, o ultimă rugă către protectorul reporterilor: să-mi ofere un drum plin de peripeţii. Apoi, după ce constat că toate numerele mele se găsesc în vagoane de clasa I — ceea ce îmi va permite să nu le pierd din vedere — îmi ocup şi eu locul.

Baronul Weisschnitzerdörfer — ce nume nesuferit! — n-a rămas de data asta în urmă. Dimpotrivă, trenul e cel care are, în schimb, cinci minute întârziere. Neamţul nu mai ştie cum să se plângă mai tare, să bombăne, să insulte şi să ameninţe că va cere despăgubiri... Zece mii de ruble — doar atât! — dacă îl face să piardă... Ce să piardă de vreme ce merge până la Beijing!

În sfârşit se aud ultimele şuierături, vagoanele se urnesc şi un formidabil „ura!" salută la plecare trenul Marelui Transasiatic

VI

Ideile unui om călare sunt diferite de cele pe care le are când merge pe jos. Deosebirea e şi mai mare când călătoreşte cu trenul. Asociaţiile, caracterul reflexiilor, înlănţuirea faptelor din capul lui au o rapiditate egală cu viteza trenului, îi merge mintea ca vagonul pe şine. Încât mă simt într-o stare de spirit specială, dornic să observ, setos să învăţ şi asta cu cincizeci de kilometri pe oră... adică viteza pe care trebuie s-o aibă trenul nostru câtă vreme străbate Turkestanul; ea va scădea la o medie de treizeci de kilometri pe oră când va parcurge provinciile Chinei. Am aflat aceste date consultând mersul trenurilor pe care l-am cumpărat în gară. E însoţit de o mare hartă împăturită care arată întregul traseu al railway-ului între Marea Caspică şi Coastele orientale ale Chinei. Studiez deci traiectoria Transasiaticului meu de când a plecat din Uzun-Ada, aşa cum am studiat-o pe a Transgeorgianului după ce a părăsit Tiflisul. Calea ferată se întinde pe o lăţime de un metru şi şaizeci de centimetri între şine — distanţă impusă trenurilor ruseşti, adică nouă centimetri în plus faţă de cele europene. De o parte şi de alta se rotunjesc dune îndesate de nisip între care se desfăşoară calea ferată la ieşirea din Uzun-Ada. Odată ajuns la braţul de mare care desparte *Insula Lungă* de continent, traversează apa pe un rambleu de l200 de metri, apărat cu ancoramente solide de violenţele hulei.

Depăşisem mai multe staţii fără să ne oprim, printre altele Mihailov, la o leghe de Uzun-Ada. Acum ele se vor succede la o depărtare de l5 până la 30 de kilometri una de alta. Cele pe care reuşesc să le zăresc au aspectul unor vile cu balustradă şi acoperiş în stil italian. Parc ciudat în Turkestan şi în vecinătatea Persiei. Deşertul se întinde până în preajma lui Uzun-Ada şi staţiile de tren formează tot atâtea mici oaze, create de mâna omului. Omul a fost acela care a plantat aceşti plopi firavi şi verzui, dătători de puţină umbră; el a adus, cu mare cheltuială, apa ce ţâşneşte împrospătând totul înjur şi recade într-un bazin elegant. Fără astfel de lucrări hidraulice n-ar fi existat nici un copac, nici un coli de verdeaţă în mijlocul acestei oaze. Ele sunt doicile liniei şi locomotiva n-are nevoie de doici cărora le-a secat laptele.

Adevărul este că n-am văzut niciodată ţinuturi mai sterpe, mai aride, atât de refractare vegetaţiei. Se pare, că întinderea lor dincolo de Uzun-Ada depăşeşte 260 de kilometri. Când generalul Annenkov a început lucrările la Mihailov, a fost nevoit să distileze apă din Marea Caspică, cum se face la bordul navelor cu instalaţii ad-hoc. Dar dacă apa e necesară pentru a produce abur, ai nevoie de cărbune care s-o vaporizeze. Cititorii *Secolului XX* se vor întreba cum se încălzesc maşinile într-un ţinut unde nu se poate extrage nici o bucată dc cărbune şi nu se poate tăia nici o bucată de lemn. Există oare depozite cu aceste materiale în principalele staţii ale Transcaspianului? Nu. Constructorii s-au mulţumit să pună în practică o idee pe care a avut-o marele nostru chimist Sainte-Claire Deville, în primele timpuri ale folosirii petrolului în Franţa.

Cuptoarele maşinilor sunt alimentate cu ajutorul unui aparat pulverizator cu reziduurile care provin din distilarea ţiţeiului furnizat fără oprire de Baku şi Derbent. În anumite staţii ale liniei există vaste rezervoare pline cu acest combustibil mineral; vărsat în recipientele tenderului, arde pe grătare speciale cu care sunt înzestrate maşinile. Acest petrol brut este întrebuinţat şi la bordul navelor fluviale de pe Volga şi alţi afluenţi ai Mării Caspice.

Se-nţelege că peisajul nu-i foarte variat. Solul, aproape plan printre terenurile nisipoase, este absolut orizontal la suprafaţa întinderilor de aluviuni, unde stagnează ape sălcii. Aşadar s-a pretat cum nu se poate mai bine la construirea unei căi ferate. Nu vezi nici o tranşee, nici un rambleu, nici un viaduct, nici o lucrare de artă, pentru a mă sluji de un termen drag inginerilor — chiar foarte drag. Doar, ici şi colo, câteva punţi de lemn, lungi de 200—300 de picioare. În aceste condiţii costul kilometric al Transcaspianului n-a depăşit 75 000 de franci. Monotonia călătoriei nu se va întrerupe decât la sosirea în vastele oaze de la Merv, Buhara şi Samarkand.

Să ne ocupăm deci de călători. Asta e cu atât mai uşor cu cât se circulă fără nici o oprelişte de la un capăt la celălalt al trenului. Cu puţină imaginaţie, te poţi crede într-un orăşel pe roţi şi eu mă pregătesc s-o iau pe strada principală.

Vă amintesc, dacă n-aţi reţinut, că locomotiva şi tenderul sunt urmate de furgonul în colţul căruia este depozitată lada misterioasă şi că, în partea stângă a platformei ce duce spre primul vagon, se găseşte cabina lui Popov... Înăuntrul acestui vagon, poţi observa câţiva sarţi înalţi cu o înfăţişare mândră, drapaţi în haine lungi, viu colorate de sub care se văd cizmele de piele încheiate cu şireturi. Au ochii frumoşi, o barbă superbă şi nasul coroiat. Cuvântul „sart" înseamnă revânzători şi, probabil, aceşti pasageri se duc la Taşkent care mişună de revânzători. Tot în primul vagon au luat loc şi cei doi chinezi unul în faţa celuilalt. Cel tânăr priveşte pe fereastră. Cel bătrân — un la-laoye, adică un personaj vârstnic — răsfoieşte o carte. Volumul de format mic, care pare a fi *Anuarul Biroului de Longitudini*, este legat în catifea ca şi cartea de rugăciuni a unui canonic şi, când stă închis, fascicolele sunt menţinute de un elastic.

Ce mă miră e că proprietarul cărţii nu pare să citească de la dreapta spre stânga. Oare lucrarea n-a fost tipărită în limba chineză?... E de verificat.

Pe două locuri, unul lângă altul, stau Fulk Ephrinell şi miss Horatia Bluett. Stau de vorbă notând cifre. Nu ştiu dacă practicul american murmură la urechea practicei englezoaice adorabilul vers care a făcut să palpite inima Lydiei: *Nee possum vivere sine te!*[1] Dar ceea ce ştiu e că Fulk Ephrinell poate trăi foarte bine fără mine. A fost cuminte din partea mea că n-am contat pe ajutorul lui pentru a-mi petrece plăcut timpul liber în cursul călătoriei. Împieliţatul de yankeu m-a „parasit” cu totul — n-am alt cuvânt — pentru slăbănoaga şi osoasa fiică a Albionului.

Ajung pe platformă, trec pasarela şi iată-mă la intrarea celui de-al doilea vagon. În colţ, pe dreapta, şade baronul Weisschnitzerdörfer. Nasul lui lung — germanul este miop ca o cârtiţă — atinge rândurile cărţii pe care o citeşte: e *Mersul trenurilor*. Nerăbdătorul călător verifică dacă trenul trece prin staţii la ora

---

[1] Nu pot trăi fără tine. (N.R.).

indicată. Când are vreo întârziere, rosteşte noi învinuiri şi ameninţări la adresa Companiei marelui Transasiatic. Acest vagon îi transportă şi pe soţii Caterna care s-au instalat confortabil. Bine dispus, bărbatul vorbeşte făcând tot soiul de gesturi, ia câteodată în a sa, mâna nevestei, o prinde, alteori, pe soţia lui de mijloc; apoi întoarce capul sau îl înalţă spre plafon şi pronunţă pentru sine câteva cuvinte. Doamna Caterna, la rândul ei, pleacă ochii, face mutre sfioase şi încurcate, se retrage într-un colţ al compartimentului şi pare mai curând a-i face pe plac soţului decât a-i răspunde. În clipa când ies din vagon aud un refren de operetă fredonat de domnul Caterna cu buzele ţuguiate.

În interiorul celui de-al treilea vagon, ocupat dc câţiva turkmeni şi trei sau patru ruşi, îl zăresc pe maiorul Noltitz discutând cu unul dintre compatrioţii săi. M-aş amesteca în vorbă cu multă plăcere dacă m-ar pofti. Totuşi e mai bine să păstrez o oarecare rezervă; călătoria abia a început.

Mă duc atunci la vagonul-restaurant. E cu o treime mai lung decât celelalte vagoane, o adevărată sufragerie uriaşă cu o singură masă; la unul din capete e o cămară, la celălalt o bucătărie deservită de un bucătar şi un ospătar-şef, amândoi din Moscova. Acest „dining-car" mi se pare foarte bine amenajat. După ce-l străbat, ajung la a doua parte a trenului unde se-ngrămădesc călătorii de clasa a doua, kirghizi cu capul turtit, cu fălci proeminente, cu o bărbiţă de ţap, cu nasul borcănat şi pielea închisă. Aparţin fie „Marii Hoarde" care rătăceşte pe la frontiera Siberiei şi Chinei, fie „Micii Hoarde” răspândite între Munţii Ural şi Marea Aral. Un vagon de clasa a doua, ba chiar de clasa a treia, posedă un confort deosebit pentru nişte oameni obişnuiţi cu corturile din stepă sau cu iurtele sărăcăcioase din sate. Nici culcuşul de paie, nici scăunelele de lemn nu preţuiesc cât banchetele umplute cu câlţi pe care stau cu o gravitate specific asiatică. Tot acolo au luat loc doi sau trei nogai care se duc în Turkestanul oriental. De neam tătăresc, dintre ei s-au ridicat mulţi savanţi, mulţi profesori care şi-au dus activitatea în bogatele cetăţi Buhara şi Samarkand. Dar ştiinţa şi învăţământul îţi asigură cu greu existenţa, chiar dacă te mulţumeşti cu strictul necesar, în aceste ţinuturi ale Asiei Centrale. De aceea, nogaii se oferă ca tălmaci. Din păcate pentru ei, limba rusă fiind din ce în ce mai cunoscută de foarte mulţi, nu prea au de lucru.

Acum am aflat care sunt locurile ocupate de numerele mele şi voi putea, la nevoie, să ştiu unde să le găsesc. E vorba de călătorii care merg până la Beijing, adică Fulk Ephrinell şi miss Horatia Bluett, baronul neamţ şi cei doi chinezi, maiorul Noltitz şi soţii Calerna ori chiar trufaşul gentleman a cărui siluetă slabă am zărit-o în colţul celui de-al doilea vagon. Căci pasagerii care nu vor trece frontiera n-au însemnătate în ochii mei. Totuşi printre tovarăşii de călătorie nu întrevăd încă pe eroul viitoarei mele cronici... Să sperăm că va mai urca în tren în timpul drumului. Intenţia mea este să iau note din ceas în ceas sau mai bine zis să-mi „minutez" voiajul. Înainte de căderea nopţii trebuie să mă aflu pe platforma anterioară a vagonului ca să arunc o ultimă privire peisajului. Dacă fumez un trabuc va trece o oră, îngăduindu-mi să ajung la gara Kizyl-Arvat, unde trenul se opreşte ceva mai mult.

Ducându-mă din vagonul al doilea în primul, mă întâlnesc cu maiorul Noltitz care merge în sens invers. Mă dau cuviincios la o parte să-i fac loc. El mă salută

cu acea eleganţă specifică ofiţerilor ruşi. Îi răspund. Întâlnirea noastră se mărgineşte la acest schimb de politeţuri, dar întâiul pas e făcut.

În clipa asta Popov nu-i în cabina lui. Uşa furgonului de bagaj fiind deschisă, deduc că şeful trenului s-a dus să vorbească mecanicului. În furgon, pe stânga, misterioasa ladă se găseşte la locul ei. Cum nu-i decât şase şi jumătate, socot că-i prea lumină ca să îndrăznesc să-mi satisfac curiozitatea.

Trenul aleargă prin deşert, prin Kara-Kum, „deşertul negru”. El cuprinde partea superioară a oazei Khiva, întreaga întindere a Turkestanului dintre frontiera persană şi cursul lui Amu-Daria. De fapt, nisipurile din Kara-Kum sunt tot aşa de puţin negre ca apele Mării Negre, la fel cum Marea Albă, nu e albă, Marea Roşie nu e roşie şi Fluviul Galben nu e galben. Dar eu mă dau în vânt după denumirile astea colorate, oricât de neadevărate ar fi, într-o privelişte trebuie să captezi ochiul prin culori. Iar geografia nu-i şi ea o privelişte?

Se pare că deşertul Kara-Kum a fost odinioară ocupat de un vast bazin central care a secat aşa cum va seca şi Marea Caspică. Această evaporare se explică prin concetrarea puternică a razelor solare la suprafaţa teritoriilor dintre Marea Aral şi Podişul Pamir. Kara-Kum este alcătuit din dune de nisip, uimitor de mişcătoare, pe care intensitatea vântului le ameninţă neîncetat cu deplasarea. „Barcanele”, cum le numesc ruşii, au o înălţime între zece şi treizeci de metri, astfel că oferă o priză largă teribilelor uragane din nord care tind să le împingă spre sud. De aici s-au născut temeri destul de justificate în ce priveşte securitatea Transcaspianului. Trebuia aşadar ca trenul să fie protejat în mod eficient şi generalul Annenkov ar fi fost tare încurcat dacă prevăzătoarea natură nu i-ar fi dat, odată cu terenul favorabil construirii unei căi ferate, şi mijloacele de a opri deplasarea barcanelor. În spatele dunelor cresc un număr de arbuşti spinoşi, tufe de cătină, de ghimpi şi planta „Haloxylonammodendron", pe care ruşii o numesc mai puţin ştiinţific „sakaul”. Rădăcinile ei adânci şi viguroase au proprietatea de a menţine solul ca şi „Hippophaerhammoides", un arbust din familia eleagnaceelor, folosit la fixarea nisipurilor în Europa septentrională.

La plantaţiile de saxauli, inginerii au adăugat în diverse locuri anumite căptuşiri cu lut bătătorit şi de-a lungul părţilor celor mai ameninţate de îngroparea în nisip, o linie de palisade. Precauţii utile, fără îndoială. Cu toate acestea, dacă linia ferată e protejată, nu tot aşa sunt şi pasagerii atunci când nisipul se împrăştie ca o ploaie de gloanţe, iar vântul îngrămădeşte pe câmpie ridicături albe de sare. E bine că nu suntem în epoca teribilelor arşiţe şi n-aş recomanda nimănui ca în iunie, iulie ori august să ia marele Transasiatic.

Îmi pare foarte rău că maiorului Noltitz nu i-a trecut prin gând să vină să respire pe pasarelă aerul proaspăt al deşertului Kara-Kum. I-aş fi oferit una din acele havane de lux cu care mi-am umplut sacul de voiaj. El mi-ar fi spus dacă staţiile existente în Mersul trenurilor: Balla-Ischem, Aidine, Pereval, Kansandzk, Uşak sunt puncte interesante ale railway-ului — ceea ce mie nu mi se pare. Dar nu-mi pot permite să-i tulbur siesta. Şi totuşi, cât de pasională ar fi fost această convorbire, cu atât mai mult cu cât maiorul a luat parte în calitate de medic militar la campaniile generalilor Skobelev şi Annenkov.

În timp ce trenul nostru trece în goană prin micile staţii, neonorându-le decât cu un şuierat, Noltitz mi-ar fi spus dacă una sau alta n-au fost teatrul unor fapte de

Trenul aleargă prin deşert

arme deosebite. Mi-aş fi îngăduit, ca francez, să-i cer lămuriri asupra expediţiilor ruseşti în Turkenstan şi nu mă-ndoiesc că s-ar fi grăbit să mi le dea. În această privinţă nu mă pot adresa decât lui ori lui Popov. Fiindcă veni vorba de el, de ce n-o fi în cabină? Nici şeful de tren n-ar refuza plăcerea de a fuma o havană. Mi se pare că stă prea mult să discute cu mecanicul... În sfârşit, iată că reapare la capătul furgonului, îl străbate, iese, închide uşa, se opreşte o clipă pe platformă. Acum o să se întoarcă... O mână care ţine un trabuc se-ntinde spre el, Popov surâde şi curând rotocoalele de fum cu miros de tutun bun se amestecă voluptuos cu ale mele.

De vreo cincisprezece ani, cum mi se pare că am mai spus, şeful nostru de tren e în slujba Companiei transcaspiene. Ştie pe de rost ţinuturile până la frontiera chineză şi a parcurs de cinci-şase ori întreaga linie cunoscută sub numele de Marele Transasiatic. Popov face aşadar serviciul pe trenurile care deservesc tronsonul iniţial între Mihailov şi Kizyl-Arvat — porţiune a cărei construcţie a început în decembrie 1880 şi s-a încheiat zece luni mai târziu, în noiembrie 1881. Peste cinci ani prima locomotivă intră în Merv, la l4 iulie 1886, iar 18 luni după aceea era salutată la Samarkand. La ora actuală, şinele din Turkestan sunt racordate la cele chinezeşti şi panglica de fier se desfăşoară fără întrerupere de la Marea Caspică la Beijing.

De îndată ce Popov mi-a dat aceste informaţii, l-am întrebat dacă ştie numele călătorilor — ale celor care au ca destinaţie China. În primul rând, maiorul Noltitz, nu?

— Maiorul, îmi răspunde Popov, a trăit multă vreme în Turkestan şi se duce la Beijing pentru a asigura funcţionarea unui spital pentru compatrioţii noştri.

— Îmi place maiorul Noltitz, am zis, şi sper să fac în curând cunoştinţă cu el.

— Şi el va fi încântat să vă cunoască.

— Ştii ceva despre cei doi chinezi care au urcat la Uzun-Ada?

— Nu, nimic domnule Bombarnac, în afara numelui înscris pe buletinul de bagaje.

— Şi cum îi cheamă?

— Pe cel tânăr Pan-Ciao iar pe cel vârstnic Tio-King. Probabil că au călătorit câţiva ani prin Europa. Dar de unde vin habar n-am. Îmi inchipui că tânărul e vlăstarul unei familii bogate de vreme ce-l însoţeşte medicul său.

— Tio-King?

— Da, doctorul Tio-King.

— Nu vorbesc decât chinezeşte?

— Probabil, căci nu i-am auzit niciodată exprimându-se în altă limbă.

Conform cu cele aflate de la Popov, numărul 9 la care l-am trecut pe tânărul Pan-Ciao şi numărul l0, atribuit lui Tio-King, rămân mai departe în carnetul meu.

— În ce-l priveşte pe american… reia Popov.

— Fulk Ephrinell, exclam şi englezoaica Horatia Bluett. Ah, în legătură cu ein nu-mi poţi spune nimic nou. Ştiu ce să cred.

— Aş putea să fac o presupunere, domnule Bombarnac?

— Desigur, Popov.

— La sosirea la Beijing, miss Bluett ar putea să devină mrs. Ephrinell.

— Au binecuvântarea mea, Popov, căci sunt într-adevăr făcuţi unul pentru altul.

Văd că pe tema asta gândul meu şi al lui Popov se-ntâlnesc.

— Şi cei doi francezi, soţi aşa de duioşi, îl întreb, cine sunt?

— Nu v-au spus?

— Nu, Popov.

— Fiţi pe pace, o să vă spună, domnule Bombarnac. De altfel, dacă vreţi să ştiţi, profesia lor e scrisă cu litere de o şchioapă pe bagajele ce le aparţin.

— Şi ce sunt?

— Actori, se duc să joace teatru în China.

— Actori? Dacă asta lămureşte anumite atitudini, grimase, mobilitatea feţei, gesturile demonstrative ale domnului Caterna, nu explică expresiile lui marinăreşti.

— Şi ce joacă artiştii ăştia? îl întreb pe Popov.

— Soţul este cântăreţ de operă comică şi prim-comic.

— Şi nevasta?

— Ingenuă şi subretă.

— Şi unde merg?

— La Shanghai unde au amândoi un angajament la teatrul coloniei franceze.

Perfect. Voi vorbi despre teatru, despre întâmplări din culise, voi istorisi cancanuri din turneele în provincie şi, cum spune Popov, mă voi împrieteni fără întârziere cu voiosul cântăreţ şi fermecătoarea subretă. Dar nu în tovărăşia lor îl voi găsi pe eroul romantic, obiectul dorinţelor mele.

Cât despre gentlemanul dispreţuitor, şeful nostru de tren nu ştie nimic în afară de faptul că geamantanele lui poartă următoarea adresă: *Sir Francis Trevellyan de la Trevellyan-Hall, Trevellyanshire*.

— Un domn care nu răspunde când îi vorbeşti, adăugă Popov.

Ei bine! numărul 8 va juca deci un rol mut şi la vremea aceea încă nu ştiam câtă dreptate aveam să presupun astfel.

— Hai să ne oprim asupra neamţului, am reluat.

— Baronul Weissehnilzerdorfer?

— Merge până la Beijing, nu-i aşa?

— Până la Beijing şi mai departe, domnule Bombarnac.

— Cum mai departe?

— Da, face înconjurul lumii.

— Înconjurul lumii?

— În 39 de zile.

Aşadar, după mrs. Bisland, care a făcut acest faimos înconjur în 73 de zile, după miss Nellie Bly, care l-a făcut în 72, după preacinstitul Traian care l-a făcut în 70, germanul ăsta pretinde să-l facă în 39?...

E adevărat că mijloacele de comunicaţie sunt astăzi mai rapide, direcţiile mai rectilinii şi, folosind Marele Transasiatic cu care ajungi la Beijing în 15 zile plecând din capitala Germaniei, baronul poate scurta la jumătate durata vechiului parcurs prin Suez şi Singapore.

— Nu va reuşi niciodată! am exclamat.

— De ce? întrebă Popov.

— Fiindcă întârzie mereu. La Tiflis era gata să piardă trenul, iar la Baku să piardă pachebotul.
— Dar a venit la timp, înainte de plecarea trenului la Uzun-Ada.
— Cu toate astea, Popov, m-ar mira ca neamţul să-i bată pe americani şi pe americance în acest meci de „globe-trotters".

VII

Trenul a ajuns la Kizyl-Arvat — a 242-a verstă de la Marca Caspică — la ora 7 şi l3 minute, p.m. în loc de ora 7. Această mică întârziere a provocat l3 proteste ale baronului, unul pe minut. Ne oprim două ceasuri în gara Kizyl-Arvat. Cu toate că se lasă seara, nu-mi pot întrebuinţa mai bine timpul decât vizitând orăşelul care are mai mult de 2000 de locuitori, ruşi, persani şi turkmeni. Nu-i mare lucru de văzut nici în urbe, nici în împrejurimi. Pe câmpia, fără copaci — nu creşte nici măcar un palmier — nu se observă decât păşuni şi ogoare scăldate dc un pârâu. Norocul a făcut să-l am de însoţitor, aş zice chiar de cicerone, pe maiorul Noltitz. Am făcut cunoştinţă foarte simplu. Maiorul a venit spre mine şi eu am mers spre el, de îndală ce am pus piciorul pe peron.
— Domnule, i-am spus, sunt francez, corespondent la *Secolul XX* şi mă numesc Claudius Bombarnac şi dumneata eşti maiorul Noltitz din armata rusă. Te duci la Beijing unde mă duc şi eu. Cunosc limba rusă, cum probabil cunoşti şi dumneata, franceza.
Maiorul a făcut un semn de încuviinţare.
— Ei bine, domnule maior, în loc să rămânem doi străini în timpul acestui drum lung prin Asia Centrală, nu v-ar plăcea să devenim ceva mai mult decât simpli tovarăşi de călătorie? Dumneata ştii despre ţinuturile astea tot ceea ce eu n-am aflat încă şi ar fi pentru mine o plăcere să mă instruiesc.
— Domnule Bombarnac, mi-a răspuns maiorul intr-o franceză desăvârşită, sunt în întregime la dispoziţia dumitale.
Apoi adăugă surâzând:
— Adică ce-nţelegi prin a te instrui?... Unul dintre cei mai vestiţi critici din ţara dumitale n-a zis, dacă îmi aduc bine aminte: „Francezilor nu le place să înveţe decât ceea ce ştiu"?
— Văd că l-aţi citit pe Sainte-Beuve, domnule maior, şi poate că acest academician sceptic are dreptate, în general. Dar în ce mă priveşte fac o excepţie de la regulă şi doresc să învăţ ce nu ştiu. Şi în legătură cu Turkestanul sunt de o ignoranţă...
— Sunt în întregime la dispoziţia dumitale, repetă maiorul, şi aş fi fericit să-ţi povestesc înaltele fapte de vitejie ale generalului Annenkov ale cărui lucrări le-am urmărit.
— Îţi mulţumesc, domnule maior. Nu mă aşteptam la altceva din partea dumitale...
— Ei, răspunse maiorul, dacă îmi permiţi am să citez parţial celebra frază din Danişev — „aşa va fi întotdeauna cât vor fi pe lume ruşi şi francezi".

— După Sainte-Beuve, Dumas-fiul! am exclamat. Văd, domnule maior, că am de-a face cu un parizian!

— Din Petersburg, domnule Bombarnac.

Ne-am strâns călduros mâinile. O clipă mai târziu maiorul şi cu mine am început să cutreierăm oraşul şi iată ce mi-a spus Noltitz:

Generalul Annenkov a terminat la Kizyl-Arvat în 1885 primul tronson al acestei căi ferate, având 285 de kilometri din care 160 fuseseră construiţi la suprafaţa unui deşert unde nu se găsea un strop de apă. Dar înainte de a-mi istorisi cum s-a executat extraordinara lucrare, maiorul mi-a vorbit de cucerirea Turkestanului. După multe lupte din 1854 pină în 1864, celebrul Skobelev, eroul de la Plevna, a debarcat în portul Mihailov (portul Uzun-Ada nu fusese încă fondat). În vederea marşului mai uşor prin deşert, adjunctul său Annenkov a edificat o cale ferată strategică. Ea a ajuns în zece luni la staţia Kizyl-Arvat. Iată în ce împrejurări au construit ruşii acest drum de fier cu o iuţeală, aşa cum am mai spus, superioară celei a americanilor din Far-West. Lucrarea trebuia să servească în acelaşi timp industriei şi altor utilităţi.

În prealabil, generalul Annenkov a format pentru montarea căii ferate un tren cu 36 de vagoane, patru de două compartimente pentru ofiţeri, douăzeci şi două pentru muncitori şi soldaţi, un vagon-sală de mese, patru vagoane bucătărie, un vagon-ambulanţă, un vagon telegraf, un vagon-forjă, un vagon-cămară, un vagon de rezervă. Erau atelierele lui pe roţi şi totodată cazarmă în care 1600 de lucrători, militari şi slujbaşi locuiau şi se hrăneau. Acest tren înainta pe măsură ce erau aşezate şinele. Lucrătorii se împărţeau în două brigăzi; ele munceau şase ore pe zi, cu concursul locuitorilor din ţinut care trăiau în corturi şi al căror număr a ajuns la 15 000. Un fir telegrafic lega şantierul cu Mihailov de unde plecau, pe un micuţ decovil, marfarele care aduceau şine şi traverse.

În aceste condiţii şi datorită solului orizontal, neted ca-n palmă, rezultatul unei zile-muncă atingea o înaintare de 8 kilometri, în timp ce în câmpiile din Statele-Unite nu întrecuse 4 kilometri. Cât despre mâna de lucru, ea nu costa prea mult: 45 de franci pe lună pentru lucrătorii din oaze, 50 de centime pe zi pentru cei care veneau din Buhara.

Astfel, soldaţii lui Skobelev au fost transportaţi la Kizyl-Arvat, apoi 150 de kilometri mai departe până la Geok-Tepe, unde după o luptă crâncenă au ieşit victorioşi, încât prima locomotivă s-a oprit în Merv în iulie 1886.

Interesanta conversaţie cu maiorul Noltitz a durat aproape o oră şi jumătate, în timp ce cutreieram străzile din Kizyl-Arvat. Acum trebuia să ne întoarcem la gară, ceea ce am şi făcut.

Se-nţelege de la sine că n-aveam să ne întrerupem relaţiile amicale create aşa de spontan şi am convenit deci ca maiorul să-şi părăsească locul din al treilea vagon ca să vină să ocupe unul alături de mine, în primul. Ne consideram locuitori ai aceluiaşi oraş, ei bine vom deveni vecini în aceeaşi casă, sau mai degrabă prieteni în aceeaşi camera. La ora nouă s-a dat semnalul dc plecare. Trenul a lăsat în urmă Kizyl-Arvat şi a pornit spre Aşhabad, de-a lungul frontierei persane.

Timp de o jumătate de ceas, maiorul şi cu mine am continuat să vorbim despre una şi despre alta. Mi-a atras atenţia că, dacă soarele n-ar fi fost ascuns în spatele

orizontului, aş fi putut zări ultimele creste ale Marelui şi Micului Balhan asiatic care se înalţă deasupra golfului Krasnovodsk.

Cea mai mare parte a călătorilor se şi instalaseră să doarmă la locurile lor, pe care un mecanism ingenios îngăduie să le preschimbi în cuşete. Te poţi întinde, poţi pune capul pe pernă, te poţi înveli cu o pătură şi dacă dormi, cu toate astea, prost, trebuie că n-ai conştiinţa curată. Maiorul Noltitz n-are, se pare, nimic a-şi reproşa, deoarece după ce-mi urase ,,noapte bună", doarme somnul drepţilor.

Eu rămân treaz, căci ceva nu-mi dă pace. Mă gândesc la faimosul colet, la călătorul închis acolo şi vreau să intru în legătură cu el în noaptea asta. Îmi vine, cu acest prilej, în minte că şi alţi originali au călătorit într-un mod tot atât de exceptional. În l889, l89l şi l892, un croitor austriac, Hermann Zeitung, a venit de la Viena la Paris, de la Amsterdam la Bruxelles şi de la Anvers la Christiania[1] într-o ladă, iar doi logodnici din Barcelona, Erres şi Flora Anglora, au locuit împreună într-o ladă de conserve, traversând Spania şi Franţa.

Din prudenţă, trebuie să aştept ca Popov să intre definitiv în cabina lui. Trenul nu se opreşte înainte de Geok-Tepe, la unu dimineaţa. În timpul traseului de la Kizyl-Arvat la Geok-Tepe, contez ca susnumitul Popov să tragă un pui de somn şi astfel să-mi dea o ocazie unică de a-mi duce la îndeplinire planul.

Îmi vine o idee! Dacă omul e Zeitung care îşi face o meserie din acest mijloc de a călători pentru a sustrage bani generozităţii publice?... El trebuie să fie... n-are cine, altcineva! La naiba! Personalitatea lui nu-i deloc interesantă! Şi eu care mă bizuiam pe acest intrus... Vom vedea... Pe Zeitung îl cunosc din poze şi l-aş putea eventual utiliza...

O jumătate de oră după plecare, zgomotul unei uşi care se închide pe platforma anterioară a vagonului nostru mă vesteşte că şeful de tren s-a retras în cabina lui. Cu toată dorinţa mea să mă duc în furgonul de bagaje, mă resemnez să am răbdare, căci e posibil ca Popov să nu doarmă încă adânc. Înăuntru domneşte liniştea sub lumina slabă a lămpilor. Afară e noapte neagră şi se aude freamătul trenului care se-mpleteşte cu şuieratul unui vânt destul de rece.

Mă scol, trag perdeaua uneia din lămpi, mă uit la ceas. E unsprezece şi câteva minute. Mai avem două ore până la oprirea la Geok-Tepe.

A venit clipa. După ce mă strecor până la uşa vagonului, deschid şi închid uşor portiera, fără să mă vadă nimeni, fără să fi trezit pe nimeni.

Iată-mă pe platformă înaintea pasarelei care trepidează în ritmul sacadat al trenului. În întunericul de nepătruns care învăluie deşertul Kara-Kum am aceeaşi impresie ca atunci când imensitatea nopţii înconjoară un vapor în largul mării. O lumină slabă se zăreşte prin perdelele cabinei lui Popov. Trebuie să aştept să se stingă sau, cum e de presupus, va rămâne aprinsă până în ziuă? Oricum, Popov n-a adormit, îl aud cum se mişcă. Stau mut şi nemişcat, sprijinit pe balustrada platformei. Mă aplec şi privirile mele urmăresc dâra luminoasă pe care felinarul de la capătul trenului o proiectează în faţa locomotivei. Parcă alergăm pe un drum dc foc. Deasupra mea norii se fugăresc învălmăşindu-se cu o mare iuţeală şi prin spărturile lor sclipesc câteva constelaţii: la nord Ursa Mică, din Liră, Vega, şi în mijloc Casiopeea. În sfârşit o tăcere absolută domneşte de la o

[1] Azi, Oslo. (N.R.).

platformă la alta. Popov, cu toate că trebuie să vegheze asupra personalului, a închis ochii îngreuiaţi de somn.

Trec netulburat pasarela şi ajung în faţa uşii furgonului.

O deschid şi după ce intru o proptesc uşurel la loc. Uşa nu-i închisă decât cu o bară care se împinge şi se trage intre două ferecături. Am făcut totul fără cel mai mic zgomot, fiindcă, dacă nu vreau să atrag atenţia lui Popov, doresc cu atât mai puţin să sperii pe „întemniţatul voluntar".

Deşi e întuneric beznă înăuntrul furgonului, neexistând nici o fereastră laterală, reuşesc să mă orientez. Ştiu unde e locul lăzii: în colţul din stânga intrării. Esenţial e să nu mă izbesc de vreun colet, cu atât mai mult cu cât majoritatea îi aparţin lui Fulk Ephrinell şi ce scandal ar face dacă unul din ele s-ar răsturna şi ar avea de suferit pacheţelele cu dinţii artificiali.

Încetişor, pipăind cu mâna şi cu piciorul, mă apropii şi dau de ladă. Nici un picior de muscă n-ar fi atins-o mai uşor decât degetele mele care-i mângâie contururile. Mă aplec şi-mi lipesc sfios urechea de panoul din faţă. N-aud nici o respiraţie. Produsele firmei „Strong Bulbul and Co." din New York nu sunt mai tăcute în lăzile lor. Mă cuprinde teama — teama să-mi văd spulberate toate speranţele de reporter. Mă înşelasem oare la bordul Aştarei? Respiraţia, strănutul au fost doar un vis? Nu-i nimeni închis în lada asta — nici măcar Zeitung! Să nu fie într-adevăr decât nişte oglinzi expediate de domnişoara Zinca Klork pe bulevardul Shu-Kua, Beijing, China?

Nu! Deşi foarte slab, aud că se mişcă ceva în interiorul lăzii. Fâşâitul devine mai puternic şi mă întreb dacă panoul nu o să alunece în jos şi prizonierul nu va ieşi din temniţă ca să respire puţin aer curat. Ce-mi rămâne de făcut pentru a vedea şi nu a fi văzut e să mă ghemuiesc în fundul furgonului între două colete. Datorită întunericului, n-am de ce să mă tem. Deodată un mic hârşâit ajunge la urechea mea. Nu sunt jucăria unei iluzii! Am auzit cum se aprinde un chibrit. Aproape numaidecât câteva licăriri pâlpâie pe după găurile de aerisire ale lăzii. Dacă aş fi putut să mă înşel în ce priveşte specia din care face prizonierul, acum nu mai aveam nici o îndoială. Doar să nu se adăpostească înăuntru o maimuţă care ştie să aprindă focul şi să se slujească de chibrituri... Unii zic că există asemenea specimene, dar trebuie să-i crezi pe cuvânt. De ce să nu recunosc? Sunt cuprins de emoţie şi mă feresc să fac cea mai mică mişcare. Trece un minut. Nimic nu arată că panoul s-a deplasat, nimic nu mă îndreptăţeşte să presupun că necunoscutul va ieşi...

Din precauţie, mai aştept. Pe urmă mă gândesc să profit de licăririle pe care le zăresc. Acum lada e luminată pe dinăuntru şi privind prin găuri... Mă ridic, mă târăsc prin furgon, mă aproprii... Am o singură temere: ca lumina să nu se stingă brusc... În fine iată-mă lângă panou; am grijă să nu mă ating de el; îmi lipesc ochiul de una din găuri...

Într-adevăr, înăuntru se află închis un bărbat care nu e croitorul austriac Zeitung... Ce bine îmi pare! Fac imediat din el numărul 11. Bărbatul căruia îi desluşesc perfect trăsăturile pare în vârstă de 25—26 de ani. Poartă barbă, o barbă neagră. Chipul lui este specific românesc, confirmându-mi părerea că posesoarea lăzii e române. Are o privire blânda, deşi înfăţişarea lui dovedeşte o mare energie. Şi oare nu-i nevoie de ea ca să faci sub formă de colet, un drum

atât de lung? Dar, dacă n-are nimic dintr-un borfaş care s-ar fi închis într-o ladă pentru a da o lovitură, trebuie să recunosc că nu are nici aspectul eroului din care aş fi dorit să făuresc personajul principal al povestirii mele.

La urma urmei, austriacul şi spaniolul care au călătorit tot într-o ladă n-au fost eroi; erau tineri din rândurile oamenilor simpli, al cetăţenilor oarecare şi totuşi au alimentat coloane întregi de cronici de ziar. Aşa că-l voi împodobi pe vrednicul număr 11 cu amplificări, antonime, epitete, tropi, metafore şi alte figuri de stil, îl voi hiperboliza, îl voi aranja aşa cum developezi un clişeu fotografic.

De altfel, să călătoreşti de la Tiflis la Beijing e altceva decât de la Viena ori Barcelona la Paris cum au făcut Zeitung, Erres şi Flora Anglora.

Adaug că nu-l voi trăda pe românul meu, nu-l voi denunţa nimănui. Să nu se-ndoiască de discreţia mea şi să se bizuie pe ajutorul pe care i-l voi da, dacă îi voi putea fi de folos în caz că va fi descoperit... Dar cred că nu va fi.

Vreţi să ştiţi ce face în clipa asta? Ei bine, şade în fundul lăzii şi mănâncă liniştit la lumina unei lămpiţe. Are o cutie de conserve pe genunchi, pesmetul nu-i lipseşte şi într-un dulăpior zăresc câteva sticluţe pline. O pătură şi o manta sunt agăţate în cui pe unul din pereţi. De fapt, n-o duce rău numărul 11! Se află în camera lui ca melcul în cochilie. Casa merge cu el şi economiseşte mia de franci, cât l-ar fi costat călătoria de la Tiflis la Beijing, chiar cu clasa a doua. Ştiu că e o fraudă, pedepsită de lege. Până atunci însă poate ieşi din ladă, când are chef, să se plimbe prin furgon, să se aventureze, noaptea, până şi pe platformă... Nu! nu-l plâng şi când mă gândesc că va ajunge la adresa frumoasei românce i-aş lua cu plăcere locul.

Îmi vine o idee pe care o cred bună deşi, poate că nu e: să bat uşor în panoul lăzii ca să intru în legătură cu noul meu tovarăş de drum, să aflu cine e şi de unde vine, căci unde se duce, ştiu. Mă mistuie o curiozitate fierbinte. Trebuie să mi-o satisfac. Există clipe când un cronicar se preschimbă într-o urmaşă a Evei! Dar mă-ntreb cum va lua bietul băiat lucrurile. Sunt sigur că aşa cum se cuvine, şi voi spune că sunt francez şi un român ştie că poate să aibă întotdeauna încredere într-un francez. Îi voi oferi serviciile mele... Îi voi propune să-i îndulcesc starea de prizonierat cu interviuri, să-i îmbogăţesc masa sărăcăcioasă cu vreo mâncare mai gustoasă... N-o să-l supere vizitele mele, nici nu va avea a se teme că voi face vreo imprudenţă.

Bat în panou.

Lumina se stinge brusc.

Prizonierul îşi ţine răsuflarea...

Trebuie neapărat să-l liniştesc...

— Deschide, îi spun cu blindeţe în ruseşte... deschide…

N-am putut să-mi termin fraza, căci trenul e hurducat puternic şi încetineşte. Totuşi n-am ajuns încă la staţia Geok-Tepe.

De-afară se aud strigăte. Mă grăbesc să ies din furgon şi să închid uşa. Era şi timpul. Nici n-am ajuns bine pe platformă că se deschide cabina lui Popov. Şeful de tren iese fără să mă fi zărit, intră în furgon şi se îndreaptă spre locomotivă. Aproape numaidecât trenul îşi reia viteza normală. Popov se iveşte lângă mine câteva clipe mai târziu.

— Ce s-a întâmplat, Popov?

Mînca liniştit la lumina unei lămpiţe

— Ceva obişnuit, domnule Bombarnac. A fost călcat un dromader...
— Bietul animal!
— Bietul animal ar fi putut să provoace o deraiere.
— Atunci al naibii animal!

VIII

Înainte ca trenul să se oprească în staţia Geok-Tepe, am intrat în vagonul meu. La naiba cu dromaderul ăsta! Dacă nu s-ar fi lăsat călcat într-un moment atât de nepotrivit, numărul 11 n-ar mai fi rămas pentru mine un necunoscut. Ar fi făcut să alunece panoul, am fi stat prieteneşte de vorbă, ne-am fi despărţit cu o caldă strângere de mână... Acum trebuie să fie în culmea îngrijorării, căci ştie că frauda lui a fost descoperită, că există cineva ale cărui intenţii nu le poate bănui, cineva care, poate, nu va şovăi să-i trădeze secretul. Şi atunci, după ce va fi scos din ladă, va ti pus sub pază până la următoarea staţie şi degeaba îl va mai aştepta domnişoara Zinca Klork în capitala Chinei. Da! Ar trebui să mă duc să-l liniştesc şi chiar în noaptea asta... E cu neputinţă! Trenul va opri în curând la Geok-Tepe, apoi la Aşhabad, de unde va pleca în zori. Nu mai pot conta pe somnul lui Popov.

Eram cufundat în gânduri când locomotiva a oprit în gara Geok-Tepe la ora unu dimineaţa. Nici unul din tovarăşii mei de drum nu şi-a părăsit cuşeta. Cobor pe peron şi iată-mă dând târcoale furgonului. Ar fi prea riscant să încerc să pătrund în el. Cât despre oraş, mi-ar fi făcut plăcere să-l vizitez, dar întunericul m-ar împiedica să văd ceva. Din câte îmi povestise Noltitz, poartă încă urmele teribilului asalt al lui Skobelev din 1880: ziduri năruite, bastioane în ruină... Trebuie să mă resemnez să văd toate astea doar prin ochii maiorului.

Trenul pleacă din staţie la ora două dimineaţa, după ce s-au mai urcat câţiva călători, care, după cum îmi spune Popov, sunt turkmeni. Am să-i trec în revistă când se va face ziuă.

O plimbare de vreo zece minute pe platlotrmă îmi permite să întrevăd departe, la marginea zării, înălţimile ce formează frontiera persană.

Mai încolo, trecând de copacii unei oaze înverzite, scăldată de numeroase pâraie, străbatem câmpii întinse cultivate cu cereale, unde linia face numeroase ocoluri — ,,diversiuni" cum le spun englezii. Văzând că Popov nu se gândeşte să mai adoarmă, m-am aşezat în colţul meu. La ora trei ne oprim din nou. Aud sirigân-du-se pe peron numele de *Aşhahad*. Cum nu pot sta locului, cobor, lăsându-i pe tovarăşii mei de drum dormind adânc şi mă apuc să cutreier oraşul.

Aşhabad e capitala Turcmeniei şi îmi aduc aminte ce a spus inginerul Boulangier în cursul interesantei călătorii pe care a făcut-o până la Merv. Tot ce-am zărit, plecând de la gară spre stânga, a fost silueta întunecată a fortului turkmen care domină oraşul nou ce şi-a dublat aproape populaţia de la 1887 încoace[1]. Ansamblul formează, într-adevăr, o masă destul de nedesluşită în spatele unei perdele dese de copaci. M-am întors la trei şi jumătate. În acest

[1] Azi are 14600 locuitori (1984). (N.R.).

moment Popov trecea, nu ştiu pentru ce, prin furgonul de bagaje. Ce îngrijorat trebuie să fie tânărul român din pricina acestui du-te-vino în faţa lăzii lui!

De îndată ce-l văd pe Popov întorcându-se, îl întreb:

— Nimic nou?

— Nimic, domnule Bombarnac, numai că bate un vânt rece azi.

— Foarte rece, într-adevăr. Nu există un bufet în gară?

— Ba da, e unul la dispoziţia călătorilor.

— Nu şi la dispoziţia slujbaşilor? Hai, Popov, vino.

Popov nu se lasă mult rugat. Bufetul e deschis, dar am impresia că nu prea ai ce alege. În materie de băuturi există doar „kumâs" făcut din lapte de iapă, fermentat. Are un gust de cerneală, mai curând fad şi, deşi lichid, e foarte hrănitor. Mă umple de neîncredere numai când îl văd, dar Popov îl găseşte excelent şi asta-i esenţialul. Majoritatea sarţilor şi kirghizilor care au coborât la Aşhabad a fost înlocuită la clasa a doua de alţi călători, afghani, de meserie neguţători, se zice foarte pricepuţi.

Trenul a plecat din nou la patru dimineaţa. Vagonul nostru tot mai e transformat în „sleeping car". Îi invidiez pe cei care dorm şi, cum nu pot face altceva, revin pe platformă.

Se arată zorile luminând clar spre est. Ici şi colo apar ruinele vechii cetăţi. O citadelă înconjurată de metereze înalte şi de un şir de lungi porticuri a căror desfăşurare depăşeşte 150 de metri. După ce am trecut diferite rambleuri, de care e nevoie din cauza neregularităţilor de teren format din straturi nisipoase, trenul şi-a reluat mersul orizontal. Înaintăm cu o viteză de 60 de kilometri pe oră, luând-o oblic spre sud-vest, în aşa fel încât să urmăm linia de frontieră persană. De abia la Duşak calea ferată se îndepărtează de acest hotar. În timpul drumului care a durat trei ore, iată numele celor două staţii unde s-a oprit trenul ca să se poată aproviziona cu ce avea nevoie. Gheur, punctul de pornire al căii Mashhad, de unde se văd înălţimile Podişului iranian şi Artyk cu apă abundentă, uşor sălcie.

Trenul străbate apoi oaza lui Atşek, un afluent destul de important al Mării Caspice. Pretutindeni verdeaţă şi arbori. Oaza asta îşi justifică numele şi ar putea fi o podoabă a Saharei. Se întinde până la staţia Duşak la versta 106, unde ajungem la şase dimineaţa.

Două ore de oprire adică de plimbare. Hai la drum să vizitez Duşakul, însoţit de maiorul Noltitz, care iar îmi serveşte de ghid. Un alt călător vine înaintea noastră din gară: îl recunosc pe sir Francis Trevellyan. Maiorul îmi atrage atenţia că mutra acestui gentleman este şi mai ţâfnoasă, gura şi mai dispreţuitoare, purtarea şi mai distantă ca de obicei.

Stând de vorbă, maiorul şi cu mine cutreierăm străzile oraşului. De ani de zile se prevedea importanţa pe care o va dobândi acest târg modest. O ramificaţie îl leagă cu calea ferată spre Teheran, în Persia. Îi pun întrebări maiorului despre gradul de securitate pe care îl prezintă Transasiaticul prin provinciile Asiei Centrale.

— În Turkestan, îmi răspunde, securitatea e mare; poliţia supraveghează permanent linia. Ea păzeşte trenul la intrarea în gară şi, cum distanţele între staţii

sunt mici, nu cred ca pasagerii să aibă a se teme de bandele de răufăcători. Încât de când funcţionează prin părţile astea railwayul, n-a avut loc nici un atac.

— E un fapt care mă linişteşte, domnule maior. Dar pe porţiunea dintre frontieră şi Beijing?

— Asta-i altceva, spune maiorul. În Podişul Pamir până la Kashgar[1], linia e străjuită riguros; după aceea însă nu ştiu.

— Staţiile sunt departe una de alta? întreb.

— Da, uneori chiar la mare distanţă.

— Şi slujbaşii ruşi vor fi înlocuiţi pe porţiunea aceea de slujbaşi chinezi?

— Da, cu excepţia şefului de tren, Popov, care trebuie să ne însoţească până la capăt.

— În afara lui deci, slujbaşii, mecanicii şi fochiştii vor fi chinezi? Oare securitatea călătorilor…

— Să n-ai nici o grijă, domnule Bombarnac, chinezii nu sunt mai puţin specializaţi decât personalul nostru şi au mecanici foarte buni. La fel şi inginerii care au construit cu pricepere calea ferată ce străbate China. E, fără îndoială, un popor foarte inteligent, foarte apt pentru progresul industrial... Are o înţelegere vie, o uşurinţă de asimilare uimitoare. I-am văzut pe chinezi la lucru şi vorbesc din experienţă.

— De acord, dar dacă nu-i nici un pericol dinspre partea asta, vastele pustiuri ale Mongoliei şi Chinei septentrionale nu sunt bântuite de cete de răufăcători?

— Crezi că răufăcătorii ăştia vor fi destul de îndrăzneţi să atace un tren?

— Bineînţeles, domnule maior, şi asta mă bucură...

— Cum? Te bucură?

— Fără îndoială, deoarece singura mea preocupare e ca nu cumva călătoria noastră să fie lipsită de incidente.

— Ei bine, domnule reporter, te admir! Îţi trebuie incidente...

— Aşa cum medicului îi trebuie bolnavi. Şi când se iveşte o păţanie bună şi frumoasă...

— De, domnule Bombarnac, mă tem să nu fii dezamăgit în această privinţă. Nu ştiu dacă-i adevărat, dar am auzit că între unii şefi de bandă şi Compania de căi ferate a avut loc o înţelegere...

Aşa cum a procedat conducerea faimoasei administraţii helence cu Hagi Stavros din romanul lui Edmond About?...

— De ce nu? rosteşte maiorul Noltitz. Mijlocul ăsta de a asigura securitatea trenurilor nu-i de azi de ieri. Oricum, mai există cel puţin unul dintre aceşti hoţi de drumul mare care a vrut să-şi păstreze independenţa şi libertatea de acţiune. Îl cheamă Ki-Tsang şi e un îndrăzneţ şef de bandă de origine pe jumătate mongolă, pe jumătate chineză. După ce a bântuit multă vreme ţinutul Yunnan, unde însă ajunsese să fie urmărit cu deosebită tenacitate, s-a dus în provinciile din nord. I s-a semnalat prezenţa chiar în acea porţiune a Mongoliei străbătută de Marele Transasiatic...

— Ei bine! iată un personaj capabil să-mi alimenteze cronicile.

---

[1] Azi, Kashi.(N.R.).

— Domnule Bombarnac, cronicile pe care ţi le-ar putea alimenta Ki-Tsang ar putea să te coste scump...

— Vai de mine, domnule maior. *Secolul XX* nu-i destul de bogat să-şi plătească gloria?

— Cu bani, fireşte, dar noi, ceilalţi, o vom plăti cu viaţa. Din fericire, tovarăşii noştri de drum nu te-au auzit vorbind în felul ăsta, căci ar veni în masă să ceară să fii dat jos din tren. Aşadar, fii prudent şi nu-ţi dezvălui dorinţele de cronicar în căutare de peripeţii. Şi în orice caz ar fi foarte rău să avem de-a face cu Ki-Tsang... e în interesul călătorilor să nu dăm ochii cu el.

— În interesul călătorilor da, dar nu şi în interesul călătoriei.

Convorbirea asta am purtat-o întorcându-ne spre gară. Oprirea în Duşak trebuie să se mai prelungească cu o jumătate de oră. Plimbându-mă pe peron, observ o manevră care va modifica felul în care s-a format trenul. Un nou furgon a sosit de la Teheran prin ramificaţia de la Mashhad care pune în legătură capitala Persiei cu Transcaspianul. Acest furgon închis şi plumbuit e însoţit de şase agenţi, de naţionalitate persană, care par a avea consemnul să nu-l piardă din ochi nici o clipă. Nu ştiu dacă aşa îmi merge mintea, dar am impresia că acest vagon are ceva special, misterios. Şi, cum maiorul mă părăsise, mă adresez lui Popov care supraveghează manevra.

— Popov, unde merge furgonul ăsta?

— La Beijing, domnule Bombarnac.

— Şi ce transportă?

— Ce transportă?... Pe un înalt demnitar.

— Pe un înalt demnitar?

— Vă miră?

— Ce să spun... într-un furgon...

— Dacă aşa vrea...

— Ei bine, Popov, te rog să mă previi când va coborî marele demnitar.

— Nu va coborî.

— De ce?...

— Pentru că a murit.

— A murit?

— Da, trupul neînsufleţit e adus înapoi la Beijing unde marele demnitar va fi înmormântat cu toate onorurile ce i se cuvin.

În sfârşit, avem în trenul nostru un personaj important — însă, e adevărat, în stare de cadavru. Nu-i nimic! Îl rog pe Popov să încerce să afle numele defunctului. Trebuie să fie vreun mandarin cu funcţie înaltă. De îndată ce voi şti cine e, voi trimite o telegramă *Secolului XX*.

În timp ce privesc furgonul, un nou călător îl cercetează cu tot atâta curiozitate ca mine.

Călătorul e un bărbat cu o înfăţişare mândră în vârstă de vreo 40 de ani, purtând cu eleganţă costumul mongolilor bogaţi, înalt, cu privirea puţin întunecată, cu o mustaţă de muşchetar — de-ar avea şi mintea respectivă — cu tenul mat, palid şi ochi care nu clipesc niciodată.

„Ei, îmi zic în sinea mea, iată un tip superb! Nu ştiu dacă va avea rolul de june prim pe care doresc eu să-l joace, dar pentru orice eventualitate, îi voi da numărul l2 în trupa mea ambulantă".

Personajul — cum am aflat după puţin timp de la Popov — e seniorul Faruskiar. Îl însoţeşte alt mongol, cu rang mai mic, de aceeaşi vârstă cu el, pe nume Ghangir. Cei doi, privind vagonul care se ataşează la coada trenului înaintea furgonului de bagaje, schimbă câteva cuvinte. De îndată ce se termină manevra, persanii iau loc în vagonul de clasa a doua care-l precede pe cel mortuar cu scopul de a supraveghea fără-ncetare preţiosul trup neînsufleţit al demnitarului.

În acest moment se aud strigăte puternice pe peron. Recunosc vocea. Baronul Weisschnitzerdörfer ţipă „Opriţi! Opriţi!" De data asta nu-i vorba de un tren care pleacă, ci de o caschetă ce se rostogoleşte, purtată de vânt. Câteva rafale destul de puternice se-nvârtcejesc în spaţiul acestei gări deschise în toate părţile. Iar cascheta baronului — o caschetă cu cozoroc de culoare albastră — i-a fost smulsă de pe cap. Se rostogoleşte pe peron, pe şine, pe lângă ziduri şi proprietarul ei fuge de i se taie răsuflarea fără să reuşească să pună mâna pe ea. Trebuie să recunosc că, văzând această urmărire nebună, domnul şi doamna Galerna se prăpădesc de râs, tânărul chinez Pan-Ciao izbucneşte şi el în hohote, pe când doctorul Tio-King rămâne de o seriozitate imperturbabilă.

Neamţul, stacojiu la faţă, gâfâind, scăldat în sudoare, nu mai poate. În două rânduri a izbutit să atingă cascheta, dar aceasta i-a scăpat din nou. În cele din urmă, baronul se-ntinde cât e de lung, iar faldurile mantiei îi acoperă capul — ceea ce-l face pe domnul Caterna să fredoneze celebrul refren din *Miss Helyett*:

„Ce viziune minunată
Privelişte neaşteptată".

Nimic nu e mai amuzant, mai caraghios decât o pălărie luată de vânt care zboară, se duce, vine, sare, tresaltă, planează şi o ia din loc în clipa când crezi că ai prins-o. Dacă asta mi s-ar întâmpla mie, i-aş ierta pe cei care râd de o asemenea luptă comică. Dar baronul nu-i într-o stare sufletească de natură să-i scuze pe spectatori. Sare de colo-colo, aleargă pe calea ferată. I se strigă: „Ia seama! Ia seama!", căci trenul care vine de la Merv intră în gară cu o oarecare viteză. El provoacă şi moartea caschetei: locomotiva o striveşte fără milă şi baronului nu i se aduce decât o zdreanţă. Neamţul nu mai conteneşte să blesteme Marele Transasiatic.

La auzul semnalului de plecare, pasagerii vechi şi noi se grăbesc să-şi ocupe şi reocupe locurile. Printre cei noi zăresc trei mongoli, cu mutre destul de suspecte, care intră în vagoanele de clasa a doua. În momentul când pun piciorul pe platformă, îl aud pe tânărul chinez spunându-i însoţitorului său:

— Ei! Doctore Tio-King, l-a văzut pe neamţul ăla cu cascheta sturlubatică?... Ce-am mai râs!

Cum de vorbeşte Pan-Ciao curent franţuzeşte — ce zic curent, mai bine ca un francez, ca un parizian? Asta mă lasă cu gura căscată... ca să mă servesc şi eu de o expresie curentă.

IX

Trenul a plecat din gară fără nici o întârziere. De data asta baronul nu avea de ce să se plângă. La urma urmei îi înţeleg nerăbdarea: un minut în plus îl poate face să piardă pachebotul de la Tianjin spre Japonia. Se anunţă o zi frumoasă, n-am ce zice! Vântul bate atât de tare încât ar putea stinge soarele ca pe-o simplă lumânare. S-a deslănţuit unul din acele uragane care, se spune că opreşte locomotivele Marelui Transasiatic. Astăzi, din fericire, suflă de la vest şi va fi destul de suportabil, deoarece rafalele izbesc trenul din spate. Voi putea ramâne pe platformă.

Aş dori să intru în vorbă cu tânărul Pan-Ciao. Popov avea dreptate, trebuie să fie dintr-o familie înstărită şi a petrecut, probabil, câţiva ani la Paris ca să înveţe şi să se amuze. S-ar putea să fi frecventat „ceaiurile” organizate de *Secolul XX*...

Acum trebuie să mă ocup însă de alte treburi. În primul rând de omul din ladă. A trecut aproape o zi întreagă înainte de a-i putea spulbera îngrijorarea. Moare de frică, fără îndoială! Dar cum ar fi imprudent să pătrund în furgon în timpul zilei, sunt nevoit să aştept noaptea. Să nu uit că o discuţie cu domnul şi doamna Caterna face şi ea parte din programul meu. Asta nu prezintă de altfel nici o greutate. Mai puţin uşor va fi să intru în legătură cu numărul 12, superbul senior Faruskiar. Pare foarte scorţos.

Ah! trebuie să aflu în cel mai scurt timp numele mandarinului care se întoarce în China sub formă de colet mortuar. Cu puţină abilitate Popov va reuşi să-l facă pe unul din persanii însărcinaţi cu paza Excelenţei sale să i-l încredinţeze. Ce bine mi-ar părea dacă ar fi numele unui înalt funcţionar ca Pao-Wang, Ko-Wang, viceregele celor două Kiang-uri, prinţul King însuşi.

Prima oră de mers trenul continuă să alerge prin oază. Dar în curând ne vom afla în plin deşert. Solul este alcătuit din straturi de aluviuni care se-ntind până-n împrejurimile oraşului Merv. Trebuie să mă obişnuiesc cu monotonia călătoriei care se va prelungi până la frontiera Turkestanului. Oaze şi deşert, deşert şi oaze. E adevărat că în apropierea Podişului Pamir decorul se va schimba. Varietatea priveliştilor nu vor lipsi nodului hidrografic pe care „ruşii" au trebuit să-l taie, aşa cum dibaciul Alexandru a tăiat nodul care lega jugul de oiştea carului lui Gordium. Asta i-a adus cuceritorului Macedonian, Imperiul Asiei... Ceea ce e de bun augur pentru ce-au întreprins ruşii în construcţia căilor ferate.

Deci sa aşteptăm să străbatem Podişul Pamir cu peisajele lui variate. După aceea se vor desfăşura în faţa ochilor noştri nesfârşitele câmpii ale Turkestanului chinez, uriaşele întinderi nisipoase ale Deşertului Gobi, unde din nou priveliştea va fi monotonă.

E ora zece şi jumătate. În „dining car" se va servi în curând masa. Să ne facem întâi plimbarea de dimineaţă prin tren. Unde o fi Fulk Ephrinell? Nu-l văd la postul lui lângă miss Horatia Bluett, pe care o întreb de soarta lui, după ce-am salutat-o cu cea mai mare politeţe.

— Domnul Fulk s-a dus să arunce o privire coletelor sale, îmi răspunde.

Aha! a ajuns să-i spună „domnul Fulk", aşadar nu mai e mult până la „Fulk" pur şi simplu.

Seniorul Faruskiar şi Ghangir s-au aşezat de la plecare în fundul vagonului doi. Singuri, în acest moment, vorbesc în şoaptă. Întorcându-mă, îl întâlnesc pe Fulk Ephrinell. Îmi strânge mâna „americăneşte". Îi spun că Miss Horatia Bluett mi-a zis unde să-l găsesc.

— Ah! exclamă el, ce femeie ordonată, ce negustoriţă fără pereche!... E una din acele englezoaice...

— Care ar fi demne să fie americane, adaug.

— Wait a bit! îmi răspunde surâzător yankeul cu un aer cum nu se poate mai semnificativ.

Când să ies din vagon îmi dau seama că cei doi chinezi trebuie să fie în „dining-car", căci cărţulia doctorului Tio-King a rămas pe una din măsuţe. Nu cred că un reporter face o indiscreţie dacă ia în mână o carte, o deschide şi citeşte titlul. Acesta suna aşa:

Despre viaţa sobră şi regulată sau arta de
a trăi vreme îndelungata în deplină sănătate.
Traducere din italiană de Louis Cornaro, nobil veneţian
cu adăugiri despre mijloacele de a corecta un temperament de nestăpânit şi de a te bucura de o fericire desăvârşită până la cea mai înaintată vârstă şi de a nu muri decât prin consumarea umedului radical uzat de o mare bătrâneţe.
Salerno MDCCLXXXII

Aşadar asta-i lectura preferată a doctorului Tio-King! Şi iată de ce elevul lui, cam obraznic, îi dă în derâdere numele de Cornaro!

Nu am timpul să văd altceva din volum decât deviza: *Abstinentia adjicit vitam*[1]. La drept vorbind, îmi propun să nu pun în practică această învăţătură a nobilului veneţian, cel puţin acum la masa de prânz.

Nimic nou în ce priveşte locul pe care îl ocupă fiecare în vagonul restaurant. Mă găsesc lângă maiorul Noltitz, care se uită cu multă atenţie la seniorul Faruskiar şi la însoţitorul său, aşezaţi chiar în capătul mesei. Ne întrebăm cine poate fi acest mongol cu chipul atât de trufaş...

— Ei, zic eu râzând de ce-mi trece prin minte, şi dacă ar fi...

— Cine? întrebă maiorul.

— Şeful piraţilor despre care mi-ai vorbit... faimosul Ki-Tsang...

— Glumeşte, glumeşte, domnule Bombarnac, dar în şoaptă, te rog!

— Haide, haide, domnule maior, recunoaşte că ar fi un personaj dintre cele mai interesante căruia ar merita să-i iau un interviu amănunţit.

Tot sporovăind, mâncăm cu poftă. Masa este excelentă, proviziile fiind proaspete, căci au fost reînnoite la Aşhabad şi la Duşak. Ca băutură, ceai, vin de Crimeea, bere de Kazan; ca feluri de carne: cotlete de berbec şi nişte foarte gustoase conserve, iar ca desert — un pepene aromat, pere şi struguri de prima calitate.

[1] Abstinenţa prelungeşte viaţa. (N.R.).

După prânz mă duc să-mi fumez trabucul pe platforma de lângă „dining car". Domnul Caterna mă urmează. E limpede că stimabilul comic pândea ocazia să intre în vorbă cu mine.

Ochii lui vioi pe jumătate închişi, obrazul spân, obişnuit cu favoriţi falşi, buzele sale obişnuite cu mustăţi false, capul lui obişnuit cu peruci roşii, negre, cărunte, cu chelii sau cu părul vâlvoi după cum erau rolurile, totul dezvăluie la el meseria de actor care şi-a dus viaţa pe scenă. Dar domnul Caterna are o înfăţişare atât de sinceră, un chip atât de voios, un aer atât de cinstit, o atitudine atât de deschisă, în fine are aparenţa unui om foarte cumsecade.

— Domnule, îmi spune, oare doi francezi vor călători de la Baku la Beijing fără să se cunoască?

— Domnule, i-am răspuns, când întâlnesc un compatriot...

— Care e parizian, domnule...

— Şi deci de două ori francez, am adăugat, m-ar mustra conştiinţa dacă nu i-aş strânge mâna. Aşa că, domnule Caterna...

— Îmi ştiţi numele?

— Cum îl ştiţi şi d-voastră pe al meu, sunt sigur.

— Fără îndoială, domnule Claudius Bombarnac, corespondent al *Secolului XX*.

— La dispoziţia dumneavoastră, vă rog să credeţi.

— Mii de mulţumiri, domnule Bombarnac şi chiar zece mii, cum se spune în China, unde mergem, doamna Caterna şi cu mine.

— Ca să jucaţi la Shanghai roluri de comic-prim şi de ingenuă în trupa coloniei franceze...

— Ştiţi deci tot?...

— Un reporter!

— Aveţi dreptate.

— Aş adăuga chiar, dacă ţinem seama de anumite expresii marinăreşti, că trebuie să fi navigat cândva, domnule Caterna...

— Te cred, domnule reporter. Sunt fostul căpitan al pescadorului amiralului de Boissoudy, la bordul lui *Redoutable*.

— Mă intreb, în cazul acesta, de ce dumneata, un marinar nu ai călătorit pe mare…

— Iată de ce, domnule Bombarnac. Doamna Caterna care este, fără tăgadă cea mai bună ingenuă din ţinut şi nimeni nu-i întrece corabia în mers — scuzaţi-mi vorba de fost marinar — atunci când joacă roluri de subretă ori în travesti, nu poate suporta marea. Aşadar, aflând despre Marele Transasiatic, i-am spus. „Linişteşte-te, Caroline! Nu-ţi fie teamă de stihia înşelătoare şi vicleană! Vom străbate Rusia, Turkestanul şi China fără să părăsim uscatul". Ah, cât s-a bucurat, drăguţa, atât de devotată şi curajoasă, atât de — nu găsesc cuvinte — în fine, domnule, o ingenuă care ar interpreta-o şi pe o bătrână doamnă de companie, la nevoie, pentru a nu-l lăsa în pană pe directorul trupei. O artistă, o adevărată artistă.

Îţi face plăcere să-l asculţi pe domnul Caterna. E „sub presiune" cum spun mecanicii şi nu-i nevoie decât să-l laşi să scoată aburi. Cât ar părea de surprinzător pentru un actor, îşi adoră nevasta şi vreau să cred că şi ea pe el. O

pereche cum nu se poate mai potrivită, cum mă asigură comicul şi o spune fără nici o reţinere, căci nu-i niciodată stânjenit, se descurcă uşor şi e mulţumit de soarta lui. Nu ţine la nimic mai mult ca la teatru, mai ales la turneele teatrale în timpul cărora împreună cu doamna Caterna a jucat în drame, vodeviluri, comedii, operete, opere comice, opere, piese străine traduse în franţuzeşte, spectacole, pantomime, fericit dacă reprezentaţia începea la cinci după-amiaza şi dura până la ora unu dimineaţa. Amândoi s-au produs în marile teatre din capitalele de provincii, în săli de primărie, în hambarele din sate, la botul calului, fără repetiţii, fără orchestre, câteodată chiar fără spectatori... ceea ce-i scutea să dea banii înapoi. Într-un cuvânt, erau actori la toate, se pricepeau la orice rol.

Ca parizian, domnul Caterna trebuie să fi fost ghiduşul de pe teugă, atunci când naviga.

Îndemânatec ca un scamator, sprinten ca un dansator pe sârmă, ştiind să imite cu buzele ori limba toate instrumentele de lemn şi aramă, avea cel mai variat repertoriu de cântece patriotice, de voie bună, de petrecere şi cunoştea o colecţie bogată de monoloage şi glume pentru spectacolele date în localuri. Îmi povesteşte totul gesticulând, cu o limbuţie de nesecat, mergând de colo-colo şi legănându-se pe picioarele lui depărtate cu tălpile puţin întoarse spre interior, cum umblă mateloţii când sunt cu chef. Nu m-aş plictisi niciodată în societatea unui cumătru atât de vesel.

— Şi unde eraţi înainte de a părăsi Franţa? l-am întrebat.

— La Ferté-sous-Jouarre, unde doamna Caterna a avut un adevărat succes în rolul Elsei din *Lohengrin* pe care l-am jucat fără muzică. Dar şi ce piesă interesantă şi bine făcută!

— Aţi călătorit în lumea întreagă, nu, domnule Caterna?

— Te cred, prin Rusia, Anglia, cele două Americi. Ah, domnule Claudius...

A şi ajuns să-mi spună Claudius.

— Ah! domnule Claudius, a fost o vreme când eram idolul oraşului Buenos Aires şi publicul se omora să mă vadă la Rio de Janeiro! Să nu credeţi că vă mint. Nu! Mă cunosc prea bine. La Paris nu m-am afirmat ca actor, dar în provincie sunt excelent. Fiindcă la Paris, joci pentru tine. În provincie joci pentru ceilalţi. Şi apoi ce repertoriu!

— Felicitările mele, scumpe compatriot.

— Le accept, domnule Claudius, căci îmi iubesc meseria. Ce vreţi? Nu toată lumea poate pretinde să ajungă senator ori reporter.

— Asta-i o răutate, domnule,Caterna, îi zic râzând.

— Nu... e sfârşitul tiradei.

Şi în timp ce comicul îşi golea fără oprire traista, staţiile apăreau în trecere între două şuierături ale trenului: Kulka, Nisaciurci, Kulla-Minor şi altele cu un aspect destul de jalnic; apoi Bajram-Ali la versta 795 şi Kurlan-Kala la versta 815.

— Şi ca să nu vă ascund nimic, a continuat domnul Caterna, nu ne-am plimbat din oraş în oraş fără să strângem ceva bani. În fundul geamantanului nostru se află câteva acţiuni de la societăţile din nord, de care fac mare caz, căci le socotesc plasamente pe deplin sigure şi dobândite în mod cinstit. Ştii, domnule Claudius că deşi trăim într-un regim democratic unde domneşte, zice-se,

egalitatea, va mai trece multă vreme până când aristocratul va cina lângă nevasta prefectului, la preşedintele Curţii de Apel, şi actriţa va deschide balul dansând cu prefectul în casa generalului care comandă armata. Ei bine! cinăm şi dansăm între noi...

— Şi nu-i mai puţin vesel, domnule Caterna...

— Nici mai puţin respectabil! îmi răspunde viitorul comic al trupei din Shanghai, scuturându-şi praful de pe un jabou închipuit cu dezinvoltura unui nobil la curtea lui Ludovic al XV-lea.

În acea clipă se-ndreaptă spre noi doamna Caterna. E într-adevăr vrednica tovarăşă de viaţă a soţului ei, care a venit pe lume şi a fost creată să-i dea replica în existenţa de zi cu zi ca şi pe scenă. E o bună camaradă de teatru din acelea care nu se sclifosesc, nici nu bârfesc, provenite în cea mai mare parte dintre copiii străzii, ce s-au născut nu se ştie unde şi trăit nu se ştie cum. În orice caz pare o fată cumsecade.

— V-o prezint pe Carolinc Caterna, îmi zice comicul cu un glas de parcă mi-ar fi prezentat-o pe Adelina Patti ori pe Sarah Bernhard.

— După ce am strâns mâna soţului, spun, as fi fericit s-o strâng si pe a dumitale.

— Poftim, domnule, îmi răspunde deschis ingénue, spontan şi fără sufler.

— După cum vedeţi n-are ifose şi e cea mai minunată dintre femei…

— Cum e el cel mai bun dintre bărbaţi!

— Aşa e şi mă laud cu asta, adăugă comicul. Şi de ce? pentru că am înţeles că legile căsătoriei se rezumă la acest precept căruia ar trebui să i se conformeze toţi soţii: ceea ce îi place doamnei e adesea hrana domnului.

Nu ştiu dacă mă credeţi, dar era mişcător acest onest cabotinaj atât de diferit de contabilitatea galantă a lui „dat şi avut" practicată de negustorul şi negustoriţa care stăteau de vorbă în vagonul învecinat.

Dar, iată-l pe baronul Weisschnitzerdörfer cu o şapcă pe cap, cum iese din „dining-car" unde, îmi închipui, nu şi-a pierdut timpul consultând *Mersul trenurilor*.

— Ăsta-i tipul cu pălăria strivită! exclamă domnul Caterna, după ce neamţul a intrat în vagon fără a ne învrednici măcar cu un salut.

— Ştiţi de ce baronul a luat marele Transasiatic? îl întreb.

— Ca să se ducă să mănânce mezeluri la Beijing! răspunde domnul Caterna.

— Nu, nu! E un rival al lui Miss Nellie Bly. Vrea să facă înconjurul lumii în 39 de zile.

— În 39 de zile! exclamă domnul Caterna. Vreţi să spuneţi l39! Căci baronul nu prea-i sportiv, nu prea-i sportiv.

Şi comicul intonează cu o voce de clarinet, răguşită, cunoscuta arie din *Clopotele din Corneville*:

„Am făcut de trei ori înconjurul lumii" adăugând la adresa baronului: el n-o să facă nici jumătate.

X

La l2 şi un sfert, trenul nostru a depăşit staţia Kan-Bata care seamănă cu una din staţiile de cale ferată de pe traseul de la Napoli la Sorrento, cu acoperişurile ei în stil italian. Văd o tabără mare asiatico-rusă ale cărei corturi se mişcă în bătaia unui vânt rece. Am intrat în oaza de la Merv[1], lungă de 26 de kilometri, lată de l2, având 600 000 de hectare — nu s-ar spune că informaţiile mele nu sunt precise. La dreapta şi la stânga ogoare, pâlcuri de copaci falnici, o succesiune neîntreruptă de sate, de colibe între tufişuri, de livezi cu pomi fructiferi între case, de turme de oi şi cirezi de boi răspândite prin păşuni. Această câmpie bogată e scăldată de Murgab (Apa albă) sau de braţele râului şi fazanii mişună aici precum corbii pe suprafaţa şesurilor Normandiei.

La ora unu după-amiază, trenul se opreşte în gara Merv, la 822 de kilometri de Uzun-Ada.

Oraşul a fost adesea năruit şi refăcut. Râzboaiele nu l-au cruţat. Odinioară se pare că fusese un cuib de tâlhari şi răufăcători şi pentru Ki-Tsung e păcat că n-a trăit în vremea aceea. Poate că ar fi devenit un Gingis-Han.

Ne oprim şapte ore la Merv. Voi avea timp să vizitez acest oraş ciudat, a cărui transformare fizică şi morală a fost adâncă.

I-am spus maiorului Noltitz:

— Dacă nu abuzez de bunăvoinţa dumitale, pot să te rog să mă însoţeşti...

— Cu plăcere, mi-a răspuns, şi pe cont propriu aş fi revăzut bucuros Mervul. Am plecat în pas vioi.

— Trebuie să te previn, îmi atrage atenţia maiorul, că vom vizita Oraşul nou.

— Şi de ce nu începem cu cel vechi?... Ar fi mai logic şi chiar mai cronologic...

— Pentru că vechiul Merv e la 30 de kilometri de cel nou şi de-abia dacă-l vei zări în trecere. Deci, bizuieşte-te pe descrierile atât de exacte pe care i le-a făcut marele vostru geograf Elisée Reclus.

Cititorii nu vor pierde într-adevăr nimic.

Distanţa de la gară la noul Merv e scurtă. Dar ce praf îngrozitor. Partea comercială a fost construită pe malul stâng al râului — în stil american, deci trebuie să-i placă lui Fulk Ephrinell: străzi lungi, parcă trase cu linia, întretăindu-se în unghiuri drepte; bulevarde rectilinii mărginite de copaci; un nesfârşit du-te-vino de neguţători de toate soiurile, numeroase cămile şi dromaderi — aceştia din urmă foarte căutaţi, pentru că sunt rezistenţi la oboseală şi al căror spate diferă de cel al dromaderilor din Africa. Am văzut puţine femei pe străzile însorite, care par încălzite la roşu. Totuşi am remarcat câteva tipuri feminine remarcabile, îmbrăcate cu haine aproape militare, cu cizme moi în picioare, cu cartuşiera pe piept după moda circaziană. Trebuie să te fereşti de câinii rătăcitori, înfometaţi, cu blană lungă şi colţi înspăimântători, dintr-o rasă care aminteşte de câinii caucazieni. Aceste animale, după cum povesteşte inginerul Boulangier, l-au mâncat pe un general rus.

[1] Azi, Mary.(N.R.).

— Nu de tot, mă linişti maiorul, confirmându-mi faptul. Au lăsat neatinse cizmele.

În cartierul comercial, în fundul unor dughene întunecoase, se vând covoare de o fineţe de necrezut şi de un colorit combinat cu deosebită artă, în majoritate lucrate de mână de nişte bătrâne, fără război de ţesut.

Pe amândouă malurile râului sunt cazărmi. Soldaţii turkmeni au chipiul albastru şi epoleţii albi, fiind în rest îmbrăcaţi în haine obişnuite.

Peste râu s-a consturit un pod de lemn, de 50 de metri lungime al cărui tablier se sprijină pe capre. Pe el trec nu numai pietoni, dar şi trenuri, iar deasupra parapetelor se-ntind fire telegrafice.

Pe celălalt mal se-nalţă centrul administrativ unde lucrează un număr mare de slujbaşi civili care poartă şapcă pe cap.

De fapt, lucrul cel mai interesant de văzut e un fel de anexă, satul Teke, o enclavă a Mervului, unde locuiesc urmaşii băştinaşilor care au păstrat trăsăturile specifice ale neamului: trupul musculos, urechile depărtate, buzele groase şi barba neagră. De aici se desprinde un ultim rest al culorii locale care-i lipseşte Oraşului nou.

La cotitura unei străzi a oraşului comercial îi întâlnim pe negustorul american şi negustoriţa engleză.

— Domnule Ephrinell! exclam. Ce-aţi găsit atât de deosebit în Mervul ăsta nou?

— Faptul că oraşul e aproape yankeu şi va fi cu totul în ziua în care va fi înzestrat cu tramvaie şi luminat cu felinare cu gaz.

— Asta se va-ntâmpla cu timpul.

— Sper, şi atunci Merv va avea dreptul să se numească într-adevăr un oraş modern.

— În ce mă priveşte, domnule Ephrinell, aş fi preferat o excursie în vechiul Merv, să vizitez moscheele, fortăreaţa, palatele. Din păcate, e cam departe, trenul nu opreşte acolo şi-mi pare rău...

— Hm, plescăie din limbă yankeul. Ceea ce regret eu e că nu prea am ce face în ţinuturile turkmene. Oamenii au nişte dinţi!...

— Iar femeile nişte plete!... adăugă miss Horatia Bluett.

— Ei bine, miss, cumpăraţi aceste plete şi nu vă veţi fi pierdut timpul degeaba.

— Aşa şi va face firma „Holmes-Holme” din Londra, îmi replică miss Horatia Bluett, de îndată ce vom fi epuizat stocul capilar din China.

După aceste cuvinte cei doi ne părăsesc. Îi propun atunci maiorului Noltitz — era ora şase — să cinăm la Merv înainte de plecarea trenului. Acceptă, dar mai bine refuza. Nenorocul ne-a îndreptat spre un hotel inferior vagonului nostru restaurant — cel puţin în privinţa calităţii meniului. În special o ciorbă căreia îi spune „borş”, preparată cu lapte acru, m-aş feri s-o recomand iubitorilor de mâncăruri fine de la *Secolul XX*.

Mă-ntorc cu gândul la depeşa referitoare la mandarinul pentru care trenul nostru e un „convoi" în cea mai funebră accepţie a cuvântului. Oare Popov a obţinut de la muţii care-l veghează numele înaltului demnitar?

Da, a reuşit! Numai ce ajungem pe peronul gării, că aleargă spre mine zicând.

— Ştiu numele.

— Cum sună?
— Yen-Lu, marele mandarin Yen-Lu, din Beijing.
— Mulţumesc, Popov.

Mă reped numaidecât spre poştă de unde expediez următoarea telegramă la *Secolul XX*:

Merv, l6 mai, ora 7 seara

Tren Mare-Transasiatic pleacă din Merv. Luat la Duşak trupul marelui mandarin Yen-Lu, venind de la Paris cu destinaţia Beijing.

Costul depeşei e foarte mare, dar trebuie să recunoaştem îşi merită preţul.

Numele lui Yen-Lu s-a răspândit printre călători şi mi s-a părut chiar că seniorul Faruskiar surâdea când îl auzea rostit de unul sau de altul.

Seara am părăsit gara la opt fix. După patruzeci de minute treceam pe lângă vechiul Merv, dar noaptea fiind întunecată, n-am putut zări nimic. Ştiam că se-nalţă acolo o fortăreaţă cu turnuri pătrate şi incinta de cărămizi arse la soare, ruine ale unor morminte şi palate, urme ale unor moschei, un întreg ansamblu de obiecte arheologice care ar fi avut dreptul la nu mai puţin de 200 de rânduri cu petite.

— Consolează-te, mi-a spus maiorul Noltitz, vechiul Merv a fost refăcut de patru ori. Dacă ai fi văzut al patrulea oraş Bayram-Ali, din perioada persană, nu l-ai fi văzut pe al treilea care era din epoca mongolă şi cu atât mai puţin pe cel musulman, pe nume Sultan-Sandjar-Kala din perioada a doua şi nici aşezarea din prima. Acesteia unii îi spun Iskander-Kala după Alexandru Macedon, alţii Ghiaur-Kala, atribuind întemeierea ei lui Zoroastru, o mie de ani înaintea erei noastre. Aşa că te sfătuiesc să-ţi arunci la coş părerile de rău.

Ceea ce am şi făcut, neputând face altfel.

Trenul nostru a luat-o spre nord-est. Staţiile au între ele o distanţă de 20 la 30 de verste. Nu li se strigă numele, deoarece trenul nu se opreşte şi sunt nevoit să le aflu din *Mersul trenurilor*: Keltsi, Ravina — de ce această denumire italiană într-un ţinut turkmen? — Peski, Repetek, etc. Străbatem deşertul fără strop de apă. S-au făcut aici puţuri arteziene care alimentează îndestulător rezervoarele liniei. Maiorul îmi spune că inginerii au intâmpinat mari greutăţi să stabilizeze dunele în această parte a căii ferate. Dacă palisadele n-ar fi aşezate oblic, ca nervurile unei frunze, şinele ar fi fost năpădite iute de nisip şi circulaţia trenurilor ar fi fost imposibilă.

De îndată ce am trecut de porţiunea presărată cu dune, se desfăşoară iar şesul neted unde contrucţia căii ferate a mers repede.

Tovarăşii mei adorm unul după altul şi vagonul nostru se transformă iar în „sleeping-car”.

Revin la situaţia românului meu. Trebuie să încerc să-l revăd chiar în noaptea asta? Bineînţeles! Şi nu numai pentru a-mi satisface o curiozitate foarte firească, dar şi pentru a-l linişti. Într-adevăr, ştiind că secretul lui e cunoscut de către persoana care i-a vorbit prin panoul lăzii, să nu-i vină în minte să coboare la una din staţii, să-şi sacrifice călătoria, să renunţe să ajungă la domnişoara Zinca

Klork pentru ca să scape de urmărirea Companiei... E posibil, la urma urmei, ca intervenţia mea să-i fi dăunat astfel bietului băiat, fără a mai pune la socoteală că l-aş pierde pe numărul 11, unul dintre cele mai preţioase din colecţia mea. Sunt aşadar hotărât să-i fac o vizită înainte de zorii zilei de mâine.

Cât de lungi mi s-au părut orele! De câteva ori era gata să adorm. De aceea m-am dus în două sau trei rânduri să iau aer pe platformă.

Fără nici o întârziere trenul intră în gara Ciardzou, la versta l005. Oraşul este o importantă aşezare a hanatului Buharei unde Transcaspianul a ajuns întâia oară la sfârşitul lui noiembrie 1886, l7 luni după punerea primei traverse. Suntem doar la l2 verste de Amu-Dana şi după ce trecem fluviul am intenţia să săvârşesc operaţia pe care mi-am propus-o.

Am spus că oprirea la Ciardzou trebuie să dureze un sfert de ceas. Câţiva călători coboară, căci ţinta lor era acest oraş care are o populaţie de 30 000 de locuitori. Alţii urcă pentru a merge la Buhara şi Samarkand, dar sunt pasageri numai pentru clasa a doua. Pe peron e destulă forfotă. Am coborât şi tocmai mă plimbam pe lângă furgonul de la capul trenului, când văd că portiera se deschide şi se închide fără zgomot. Un om se târăşte pe platformă şi se strecoară prin gara abia luminată de câteva lămpi cu petrol. E românul meu... Nu poate fi decât el... N-a fost văzut şi s-a amestecat printre ceilalţi călători. Dar de ce această escapadă? Ca să-şi împrospăteze proviziile la bufetul gării? Intenţia lui nu este, cum mă temeam, să dea bir cu fugiţii? Dacă-i aşa, am să ştiu cum să-l impiedic. Am să-i spun cine sunt — am să-i făgăduiesc sprijin şi ajutor. Îi voi vorbi în franceză, în engleză, în germană, în rusă — la alegere... îi voi spune:

— Prietene, bizuie-te pe discreţia mea... Nu te voi trăda... Am să-ţi aduc merinde în timpul nopţii... Şi odată cu ele am să te copleşesc cu încurajări... Nu uita că domnişoara Zinca Klork, desigur cea mai frumoasă dintre românce, te aşteaptă la Beijing, etc.

Aşadar mă ţin după el fără să am aerul că-l urmăresc. În forfota din gară nu-i mare pericolul să fie descoperit. Nici Popov, nici alt slujbaş n-ar putea bănui că înşeală Compania. O să se-ndrepte spre ieşire şi o să-mi scape? Nu, n-a vrut decât să-şi dezmorţească picioarele mai în tihnă decât umblând prin furgon. După o întemniţare care durează de la Baku — adică de 60 de ore — are şi el dreptul la zece minute de libertate.

E un bărbat de statură mijlocie, cu mişcări suple, cu mersul lunecos. Se ghemuieşte, se face covrig ca o pisică şi nu cred că se simte prea înghesuit în lada lui. Poartă o vestă cafenie, cu pantalon strâns în talie cu o curea şi o şapcă îmblănită. Totul în culori închise.

M-am liniştit în privinţa intenţiilor sale. Se întoarce spre furgon, pune piciorul pe scară şi, păşind pe platformă, intră înăuntru. Uşa se închide încetişor în urma lui. De îndată ce trenul se va pune în mişcare, voi bate la panoul lăzii şi, de data asta...

O nouă piedică. În loc de un sfert de ceas trenul stă în gară trei ore. O uşoară avarie la una din frânele locomotivei a trebuit reparată. De aceea, în ciuda protestelor baronului neamţ, nu plecăm din gară înainte de trei şi jumătate, când se crapă de ziuă.

Astfel încât, dacă nu m-am putut duce în furgon, cel puţin am văzut Amu-Daria.

Amu-Daria este străvechiul Oxus, rivalul Indus-ului şi al Gangelui. Altădată afluent al Mării Caspice, albia cursului său de pe vremuri fiind încă indicată pe hartă, se varsă acum în marca Aral. Alimentat de ploile şi zăpezile Podişului Pamir, îşi plimbă apele între faleze de argilă şi nisip. În limba turkmenă se cheamă „Fluviul mare" şi curge pe un parcurs de 2500 kilometri.

Trenul intră pe un pod lung de o leghe, construit peste Amu-Daria la 11 metri deasupra apelor joase. La trecerea lui, tablierul tremură pe cei l000 de stâlpi de susţinere, grupaţi câte cinci la fiecare din traversele care se află la o distanţă de nouă metri una de alta.

Generalul Annenkov a construit acest pod — cel mai important din cele pe care va trece Marele Transasiatic — în zece luni, cheltuind 35 000 de ruble.

Fluviul este de un galben murdar. Câteva insule răsar ici şi colo cât cuprinzi cu ochii.

Popov îmi arată posturi de pază la parapetul podului.

— La ce slujesc? îl întreb.

— Ca să adăpostească un personal special, însărcinat să dea alarma în caz de incendiu şi care e înzestrat cu extinctoare şi alte materiale de stingere a focului.

E într-adevăr o măsură bună de prevedere. Nu numai că scânteile locomotivei au provocat incendii în diverse locuri, dar mai există şi o altă eventualitate de temut. Un număr mare de bărci, majoritatea transportând petrol, circulă pe Amu-Daria şi aceste ambarcaţiuni se preschimbă adesea în torţe. Veghea neîncetată e cum nu se poate mai binevenită căci, dacă se năruie podul, reconstrucţia lui ar dura aproape un an, în timpul căruia transbordarea călătorilor de pe un mal pe altul ar fi din cele mai grele.

În sfârşit trenul a traversat fluviul încetinind viteza. S-a făcut de ziuă. Deşertul se întinde iar până la a doua staţie, Karakul. Dincolo de ea se conturează meandrele unui afluent al lui Amu-Daria, Zarafsanul, „fluviul purtător de aur” al cărui curs se prelungeşte până la Sogdiana, pe suprafaţa acelei oaze roditoare unde străluceşte oraşul Samarkand. La cinci dimineaţa trenul se opreşte în hanatul Buharei, la a 1107-a verstă depărtare de Uzun-Ada, începutul drumului său.

XI

Hanatul-Buharei şi Samarkandului alcătuiau odinioară Sogdiana, o ţară condusă de un satrap persan, locuită de tadjici apoi de uzbeci care au ocupat-o la sfârşitul secolului al XV-lea. Dar mai îngrijorătoare era altă invazie din epoca modernă: cea a nisipurilor, de când saxaulul, destinat să stabilizeze dunele, a pierit aproape cu totul.

Buhara era capitala hanatului, Roma Islamului. Nobila cetate, cetatea templelor, centrul mahomedan. Supranumită „Oraşul cu şapte porţi”, era

înconjurată în vremea strălucirii ei de un zid lung şi înalt. Comerţul ei cu China a fost întotdeauna înfloritor. Acum are 80 de mii de locuitori[1].

Iată ce am aflat de la maiorul Noltitz care mă îndeamnă să vizitez această metropolă unde a fost de mai multe ori. Nu mă va putea însoţi, având de făcut câteva vizite. Trebuie să plecăm la unsprezece dimineaţa. Sunt numai cinci ore de oprire şi, pe deasupra, oraşul se găseşte destul de departe de staţie. Dacă n-ar fi legat de ea printr-un decovil — acest nume franţuzesc sună bine în plină Sogdiana — n-am avea timpul să aruncăm măcar o privire Buharei.

Ne-am înţeles ca maiorul să ia decovilul împreună cu mine; ajunşi la destinaţie, mă va lăsa singur ca să se ocupe de treburile lui. Nu voi mai putea conta pe el. Voi fi silit să mă bizui doar pe mine? E posibil ca nici unul din numerele mele să nu mă însoţească? Să recapitulăm: seniorul Faruskiar?... nu e de pus în discuţie cum nu poate fi vorba nici de mandarinul Yen-Lu, închis în catafalcul lui pe roţi. Fulk Ephrinell şi miss Horatia Bluett?... N-are rost să mă gândesc la ei dacă vreau să vizitez palate, minarete, moschei şi alte inutilităţi arheologice. Dar comicul şi ingenua? Cu neputinţă; doamna Caterna e obosită şi domnul Caterna are datoria să rămână lângă ea. Cei doi chinezi? Au şi părăsit gara. Ah! Sir Francis Trevellyan… şi de ce nu?... Să încercăm să pătrundem în sufletul acestui gentleman atât de închis în sine... Mă apropiu, salut, sunt gata să vorbesc... El abia înclină capul, face stânga-mprejur şi pleacă.

Dacă le-aş spune cititorilor *Secolului XX* că am vizitat cele 100 de şcoli ale oraşului, ar bănui că exagerez, în pofida încrederii pe care, fără tăgadă, o merită reporterii. Eu însă am să le înfăţişez numai adevărul gol-goluţ. Umblând pe străzile prăfuite ale oraşului, am intrat la întâmplare în clădirile întâlnite în cale. Aici era un bazar unde se vând ţesături de bumbac, în dungi, numite ,,aladjas", batiste subţiri ca pânza de păianjen, piele minuţios lucrată, mătăsuri al căror foşnet se cheamă „tciak-tciuk" în limba celor din Buhara. Colo era o tejghea unde puteai să-ţi procuri 16 feluri de ceai, dintre care 11 sunt din soiul ceaiurilor verzi, singurele care se beau în China şi Asia Centrală — între altele cel mai de preţ fiind ,,luca": doar o frunză de ,,luca" parfumează un întreg ceainic.

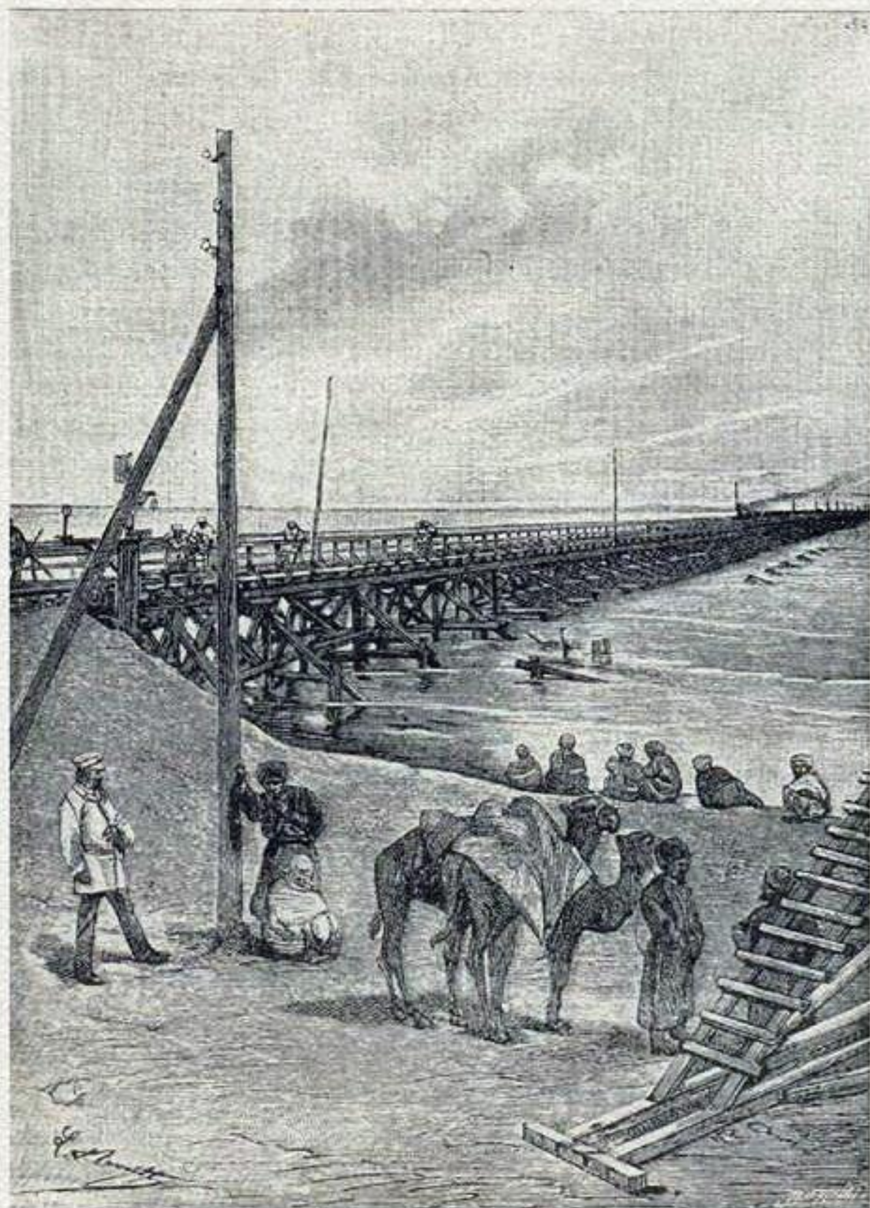
Merg de-a lungul cheiului rezervoarelor Divanbeghi care mărginesc laturile pieţii pătrate unde se-nalţă un şir de ulmi. Nu foarte departe se ridică Arcul, palatul fortificat al emirului, cu un ceas modern decorându-i poarta. Arminius Vambery a găsit sinistră înfăţişarea acestui palat şi sunt de părerea lui, cu toate că tunurile de bronz care îi străjuiesc intrarea par mai curând o creaţie artistică decât nişte arme fioroase. Să nu uităm că soldaţii Buharei, care se plimbă pe străzi îmbrăcaţi în pantaloni albi şi tunică neagră, purtând pe cap căciulă de Astrahan şi în picioare cizme înalte, sunt comandaţi de ofiţeri ruşi în uniforme aurite la toate cusăturile.

Lângă palat, la dreapta, se înalţă cea mai mare moschee a oraşului, moscheea lui Mesdjidi-Kelan, construită de Abdulah-Han-Sheibani. E o lume de cupole, clopotniţe, minarete unde şi-au făcut sălaşul berzele, oaspeţi stăruitori. Aceste păsări vin în oraş cu miile.

---

[1] În 1984 avea 204 000 locuitori. (N.R.).

Trenul intră pe un pod

Tot umblând la întâmplare, ajung la malul lui Zarafsan în nord-estul urbei. Apele lui curate şi limpezi curăţă canalele o dată sau de două ori pe lună. E o măsură de salubritate. Şi cu asta am făcut şi o introducere la obiceiurile legate de igienă. Bărbaţi, femei, copii, câini, bipezi, patrupezi se scaldă laolaltă făcând o gălăgie nemaipomenită.

Mergând spre sud-est, spre centrul oraşului, întâlnesc grupuri de dervişi cu căciuli ţuguiate, cu un toiag în mână, cu pletele în vânt, oprindu-se din când în când pentru a lua parte la un dans care le-ar fi plăcut şi artiştilor din Montmartre, în timp ce un cântec, intonat cu un glas mai degrabă urlător le ritmează paşii.

Am trecut şi prin târgul de cărţi unde există nu mai puţin de 26 de prăvălii în care se vând tipărituri şi manuscrise, nu chiar la kilogram ca ceaiul sau cu legătura ca legumele, dar oricum ca o marfă oarecare. Cât despre numeroasele „medrese"-colegiile care îi dau Buharei renumele unei cetăţi universitare — trebuie să recunosc că n-am vizitat nici unul. Zdrobit de oboseală, istovit, făcut praf, m-am întors să mă aşez sub ulmii de pe cheiul Divanbeghi. Acolo fierb fără încetare samovare enorme si pentru un „tenghe", adică 75 de centime, îmi potolesc setea cu „shivin", ceai de calitate superioară, fără nici o asemănare cu cel cunoscut în Europa, despre care se spune că a slujit la curăţatul covoarelor chinezeşti.

Iată amintirile pe care le-am păstrat din Roma Turkestanului[1]. De altfel, dacă nu poţi sta o lună, e mai bine să dai o raită doar de câteva ceasuri.

La zece şi jumătate, însoţit de maiorul Noltitz, pe care l-am regăsit la plecarea decovilului, am coborât în gară. Depozitele sunt înţesate de baloturi de bumbac de Buhara şi de lână din Merv. Văd dintr-o privire că toate numerele mele sunt pe peron, până şi baronul neamţ. La capătul trenului persanii fac sârguincios de gardă în jurul mandarinului Yen-Lu. Mi se pare că trei călători îi privesc cu deosebită şi stăruitoare curiozitate; sunt mongolii cu mutre dubioase care s-au urcat la staţia Duşak. Trecând pe lângă ei, remarc chiar că seniorul Faruskiar le face un semn al cărui sens nu-l prea înţeleg. Îi cunoaşte oare?... Orice ar fi, împrejurarea asta mă intrigă.

Imediat după plecarea trenului, călătorii se-ndreaptă spre vagonul-restaurant. Locurile învecinate cu al meu şi al maiorului rămân libere şi tânărul chinez, urmat de doctorul Tio-King, profită ca să se apropie de noi. Pan-Ciao ştie că lucrez la redacţia *Secolului XX* şi are, probabil, la fel de mult chef să discute cu mine, cum am eu să stau de vorbă cu el. Nu m-am înşelat, e un adevărat parizian sub îmbrăcămintea sa chinezească. A petrecut trei ani în mijlocul artiştilor care se distrează, cât şi în mediul celor ce învaţă. Fiu unic al unui negustor bogat din Beijing a călătorit şi călătoreşte sub aripa ocrotitoare a lui Tio-King, un fel de doctor, care e într-adevăr cel mai găgăuţă dintre prostălăi. Elevul său îl ia, fără răutate, peste picior. N-o să credeţi că doctorul Tio-King, de când a descoperit pe cheiurile Senei cărţulia lui Cornaro, nu încearcă decât să-şi conformeze întreaga existenţă după „*Arta de a trăi mult cu o sănătate desăvârşită*"! Măsura de a bea şi a mânca în mod convenabil, regimul pe care trebuie să-l ţii în fiecare anotimp,

---

[1] Azi se află în Uzbekistan.(N.R.).

sobrietatea care dă vigoare spiritului, lipsa de cumpătare care provoacă cele mai grave neajunsuri, mijlocul de a corecta o fire nestăpânită şi de a te bucura de o sănătate excelentă până la o vârstă foarte înaintată — chinezul toceşte la nesfârşit preceptele magistral preconizate de nobilul veneţian. Pe această temă Pan-Ciao nu încetează să reverse asupra lui un şuvoi de glume şi înţepături de care Tio-King nu se sinchiseşte nici cât negru sub unghie.

Şi, nu mai târziu decât la masa de prânz, am avut prilejul să vedem mostre din monomania sa, căci şi doctorul şi elevul vorbeau în cea mai curată franceză.

— Înainte de a începe să mâncăm, i-a spus Pan-Ciao, adu-mi aminte, doctore, câte reguli fundamentale există pentru a găsi măsura adevărată să bei şi să te hrăneşti.

— Şapte, tânărul meu prieten, a răspuns Tio-King cu o desăvârşită seriozitate. Prima: să nu iei o cantitate mai mare decât ai nevoie pentru funcţiile spirituale.

— Şi a doua?

— A doua este să nu iei o cantitate mai mare de hrană decât atât cât să nu simţi nici o amorţeală, nici o greutate, nici o oboseală trupească. A treia...

— Să rămânem azi la astea două, dacă nu te superi, doctore, a rostit Pan-Ciao. lată un ,,mentui" care mi se pare anume potrivit şi...

— Ia seama, dragul meu elev! Acest fel e o budincă de carne tocată cu grăsime şi mirodenii. Mă tem să nu cadă greu...

— De aceea, doctore, te şi sfătuiesc să nu mănânci din ea, cât despre mine îi voi imita pe domnii de alături.

Zis şi făcut şi pe bună dreptate, căci „mentui" e delicios în timp ce doctoral Tio-King se mulţumeşte cu ce oferă mai uşor meniul zilei. Se pare chiar, după cât ne spune maiorul Noltitz, că aceste „mentui" sunt şi mai gustoase cu untură topită. Şi cum să nu fie dacă atunci se numesc ,,zenbuzi", adică „sărutările doamnei”.

Deoarece domnul Caterna îşi exprimă părerea de rău că ,,zenbuzi" nu figurează pe lista de bucate, îi zic:

— Poţi găsi zenbuzi şi în altă parte decât în Asia Centrală.

Iar Pan-Ciao adăugă râzând:

— Tot la Paris se fabrică cel mai bine.

Îl privesc pe tânărul chinez cu ce poftă mănâncă! Ceea ce şi provoacă observaţiile doctorului care-l mustră pentru „consumarea necumpătată a umedului radical".

Masa se prelungeşte plină de veselie. Se discută despre noile construcţii din Asia. Pan-Ciao nu pare a fi la curent cu progresele făcute în acest domeniu.

După Transcaspian, se lucrează la Transsiberian, proiectat din 1888 şi care e în curs de execuţie, ba chiar într-o fază foarte avansată. Primului său traseu prin Işim, Omsk, Tomsk, Krasnoiarsk, Nijni-Ufimsk şi Irkutsk, i s-a substituit un al doilea, mai la sud, care trece prin Orenburg, Akmolinsk, Minusinsk, Abatui şi Vladivostok. Când se va termina construcţia acestor 6000 de kilometri de cale ferată, Petersburg va fi la şase zile de Marea Japoniei. Transsiberianul, a cărui lungime va depăşi pe cea a Transcontinentalului din Statele Unite, nu va costa mai mult de 750 de milioane.

— Ei, domnilor, spun, ceea ce vedem noi azi nu-i nimic în comparaţie cu ceea ce vor vedea nepoţii noştri. Călătorim astăzi într-un tren direct al Marelui Transasiatic. Dar ce grozav va fi după ce Marele Transasiatic se va racorda la Marele Transafrican...

— Cum va putea fi legată Asia printr-o cale ferată cu Africa?

— Păi prin Rusia, Turcia, Italia, Franţa, Spania. Călătorii vor merge de la Beijing la capul Bunei Speranţe fără transbordare.

— Dar strâmtoarea Gibraltar? întreabă Pan-Ciao.

— Da… Gibraltarul? stăruie şi maiorul.

— Trenul va trece peste el, am răspuns. Un tunel de 15 kilometri, ce mare lucru e? Totul se va face într-o zi, totul...

Maiorul Noltitz reia conversaţia arătând avantajele de netăgăduit ale Marelui Transasiatic din punctul de vedere al relaţiilor comerciale între Asia şi Europa, de siguranţa şi rapiditatea mijloacelor de comunicaţie.

În timpul acestei discuţii, baronul Weisschnitzerdörfer s-a ocupat doar cu devalizarea fiecărui platou cu mâncare, pricinuind uimirea totală a doctorului Tio-King. Iată un neamţ care n-a citit niciodată preceptele lui Cornaro sau, dacă le-a citit, le încalcă într-un mod cu totul jignitor! E posibil, de altfel, să nu ştie franceza şi să nu fi înţeles nimic din ce-am vorbit în această limbă. Tot de aceea, îmi închipui, nici seniorul Faruskiar ori Ghangir n-au putut lua parte la conversaţie. Abia dacă au schimbat câteva cuvinte în chinezeşte.

Trebuie să notez, totuşi, un amănunt ciudat care nu i-a scăpat nici maiorului.

Vorbind despre securitatea Marelui Transasiatic prin Asia Centrală, Pan-Ciao ne-a mărturisit că paza era mai puţin întărită după trecerea frontierei Turkestanului. Aşa îmi spusese şi maiorul Noltitz. L-am întrebat atunci pe tânărul chinez dacă au auzit de faimosul Ki-Tsang înainte de plecarea lui în Europa.

— Adesea, mi-a răspuns, deoarece Ki-Tsang bântuia atunci prin provinciile din Yunnan. Sper că nu-l vom întâlni în cale.

Fără îndoială, n-am pronunţat bine numele celebrului bandit, căci abia de l-am înţeles când l-a rostit Pan-Ciao, cu accentul limbii lui materne. Ei! cred că pot afirma că în clipa când a repetat numele de Ki-Tsang, seniorul Faruskiar a încruntat din sprâncene şi ochii au început să-i scapere. Dar după un moment, privindu-şi însoţitorul, şi-a reluat nepăsarea obişnuită la tot ce se vorbea în jur.

E limpede că voi avea de furcă dacă vreau să mă apropii de tipul ăsta. Mongolii sunt firi închise ca o casă de bani; în caz că n-ai cifrul, nu le poţi deschide.

Între timp trenul gonea cu mare viteză. De obicei, când deserveşte cele 11 staţii între Buhara şi Samarkand, face o zi întreagă. De astă dată nu i-au trebuit decât trei ore pentru a parcurge cei 200 de kilometri care despart cele două oraşe şi la ora cinci după-amiază intra în ilustra cetate a lui Tamerlan (Timur-Lenk).

XII

Samarkand este situat în mijlocul bogatei oaze scăldată de Zarafsan în oaza Sogdiană. Dintr-o broşurică pe care am cumpărat-o în gară aflu că marele oraş ar

putea prea bine să ocupe unul dintre cele patru locuri unde geografii au căzut de acord să plaseze paradisul terestru. Las discuţia asta în seama oamenilor de meserie...

Incendiat de armatele lui Cyrus, 529 de ani înaintea erei noastre, Samarkand a fost în parte distrus de Ginghis-Han prin 1219. Devenit capitala lui Tamerlan, avea o situaţie cu care, fireşte, se putea mândri. Dar asta n-a împiedicat ca oraşul să fie jefuit de nomazi în secolul al XVII-lea. Precum e lesne de văzut, cu asemenea alternative de măreţie şi năruire au început să fie cunoscute cetăţile importante din Asia Centrală.

Cinci ore de oprire la Samarkand, în timpul zilei. Îmi făgăduiesc o petrecere plăcută şi câteva pagini de reportaj. Dar nu-i vreme de pierdut. Oraşul are două părţi distincte. Una construită de ruşi, modernă, cu parcuri înverzite, cu bulevarde mărginite de mesteceni, cu palate şi vile; alta, veche, păstrând încă vestigiile fostei ei splendori şi care ar cere câteva sptămâni ca să fie cercetată conştiincios.

De astă dată nu mă voi plimba singur. Maiorul Noltitz e liber şi mă însoţeşte. Ieşisem din gară când ne opresc domnul şi doamna Caterna.

— Cutreieraţi oraşul, domnule Claudius? se interesează comicul făcând cu mâna un cerc menit să închipuie vasta întindere a Samarkandului.

— Da, asta-i intenţia noastră, domnule Caterna.

— Dacă maiorul Noltitz şi dumneavoastră aţi fi atât de amabili şi ne-aţi îngădui să vă însoţim…

— Cu mare plăcere!

— Împreună cu doamna Caterna, căci nu fac nimic fără ea...

— Explorarea noastră va fi cu atât mai agreabilă, răspunde maiorul înclinându-se în faţa simpaticei ingenue.

Iar eu am adăugat:

— Ca să mai scutim din oboseală şi să câştigăm timp, dragii mei, ofer o haraba.

— O haraba? întreabă domnul Caterna înaintând cu mersul lui legănat. Ce-i aia?

— O trăsură.

— Ei, să mergem cu harbaua.

Urcăm într-una din acele lăzi pe roţi care staţionează în faţa gării. Promiţându-i un „silao", adică un bacşiş, iemcikul, adică birjarul, ne promite să-i facă să zboare pe cei doi porumbei, cu alte cuvinte căişorii. Plecăm la un trap susţinut. Lăsăm pe stânga oraşul rusesc, dispus în evantai, casa guvernatorului care e înconjurată de grădini frumoase, parcul public cu aleile sale umbroase, apoi locuinţa şefului de district ce intră uşor în partea veche a cetăţii. În trecere, maiorul ne arată fortăreaţa, căreia harabaua noastră îi dă ocol. Acolo sunt mormintele ostaşilor ruşi căzuţi în bătălia din 1868, în vecinătatea fostului palat al emirului din Buhara... Din acest punct, printr-o stradă dreaptă şi îngustă, harabaua noastră ajunge în piaţa Righistan, „care nu trebuie confundată cu piaţa cu acelaşi nume din Buhara”, după cum scrie cu naivitate în broşură.

Este un cadrilater frumos, pavat şi împodobit cu candelabre, ceea ce îi va plăcea fără doar şi poate lui Fulk Ephrinell dacă se decide să viziteze

Samarkandul. Pe trei laturi ale pieţei se înalţă ruinele bine păstrate a trei medrese, unde „molahii" dau copiilor o educaţie completă. Medresele — Samarkandul are un număr de 17 colegii de acest fel şi 85 de moschei — se numesc Tilla-Kari, Chir-Dar şi Ulong-Beg. În general se poate spune că se aseamănă: porticul din centru duce la curţile interioare, zidurile sunt de cărămidă emailată, zugrăvelile în galben şi albastru deschis cu arabescuri desenate în linii aurite pe un fond albastru-verzui, care e culoarea dominantă. Minaretele sunt înclinate de parcă stau să cadă, dar nu cad niciodată, din fericire pentru suprafaţa de email, pe care întreprinzătoarea călătoare, doamna Ujfalvy-Bourdon îl socoteşte mult superior celor mai frumoase dintre smalţurile noastre plesnite. Şi aici nu e vorba de o vază de pus pe şemineu sau pe un soclu, ci de minarete de o înălţime considerabilă. Aceste minuni se află încă în starea în care le-a găsit Marco Polo, călătorul veneţian, în secolul al XIII-lea.

— Ei bine, domnule Bombarnac, mă întreabă maiorul, nu admiri piaţa Righistan?

— E superbă! spun.

— Da, intervine comicul, şi ce minunat decor pentru un balet. Caroline! Moscheea aceea dinspre grădină şi cea dinspre curte...

— Ai dreptate Adolphe, rosteşte ingenua, dar poate ar trebui îndreptate turnurile pentru simetrie şi construite în mijloc fântâni arteziene luminate.

— Grozavă idee, Caroline! Hai, scrie-ne o dramă, domnule Claudius, o dramă pentru un mare spectacol în trei acte, jucate în acest decor... Cât despre titlu...

— Cel mai potrivit ar fi *Tamerlan*! am răspuns.

Comicul strâmbă din nas. Cuceritorul Asiei îi pare un subiect lipsit de actualitate şi nu destul de bun pentru moda sfârşitului de secol.

Domnul Caterna, aplecându-se spre soţia sa, se grăbeşte să adauge:

— În materie de loc al acţiunii, am văzut unul mult mai potrivit: Porte-Saint-Martin, unde se juca *Fiul nopţii.*

— Iar eu, la Chatelet, la piesa *Michel Strogoff*.

Cel mai cuminte era să-i laşi pe actorii noştri în voia lor. Ei nu judecă lucrurile decât din punct de vedere al teatrului. Benzile de cer şi frunzişul de hârtie le place mai mult decât bolta senină şi crengile copacilor din pădure; preferă pânzele mişcate mecanic hulei oceanului şi perspectiva perdelelor din fundul priveliştilor pe care aceste perdele le reprezintă — un decor din Cambon, Rubé ori Jambon — oricărui peisaj; în sfârşit, pun arta deasupra naturii. Nu eu voi încerca să le schimb părerea în această privinţă.

Fiindcă pronunţasem numele lui Tamerlan, îl întreb pe maior dacă nu mergem să vedem mormântul celebrului mongol. Maiorul îmi răspunde că-l vom vizita la întoarcere si ne continuăm itinerariul ajungând în faţa marelui bazar din Samarkand. Harabaua se opreşte înaintea uneia din intrările acestei vaste rotonde, după ce a străbătut pe un drum întortocheat o parte din vechiul oraş unde casele par sărăcăcioase şi fără confort.

Iată bazarul. Aici s-au strâns cantităţi enorme de stofe de lână, de mochete în culori vii, de şaluri cu desene frumoase, totul aruncat claie peste grămadă pe tejghelele dughenelor. În faţa lor, vânzătorul şi cumpărătorul discută gălăgios cea mai mică tranzacţie. Printre stofe se găseşte o ţesătură de mătase numită

Iată bazarul

„kanaus" care pare foarte căutată de elegantele Samarkandului, cu toate că nu se compară cu produsele similare fabricate la Lyon nici ca frumuseţe, nici sub aspectul calităţii.

Doamna Caterna se lasă ispitită ca şi cum ar fi în faţa unei vitrine de la *Bon Marché* sau *Luvru*.

— Uite o stofă care ar merge pentru costumul meu în rolul Marei Ducese! exclamă ea.

— Eu am zărit nişte papuci care vor avea un mare succes când voi juca pe Ali-Daju în *Caidul*! rosteşte domnul Caterna.

Şi în timp ce ingenua îşi cumpăni un cupon de kanaus, comicul îşi ia o pereche din acei papuci verzi cu care se-ncalţă turkmenii înainte de a păşi pragul moscheii. Dar domnul Caterna a trebuit să apeleze la bunăvoinţa maiorului care i-a servit de interpret, căci nu înţelegea nimic din sunetele „yoks - yoks" ce ieşeau ca un şir de detunături din gura vânzătorului.

Harabaua s-a pus iar în mişcare şi s-a îndreptat spre piaţa Ribi-Khanym unde se înalţă moscheea cu acelaşi nume, care i s-a dat după cel al uneia dintre nevestele lui Tamerlan. Dacă piaţa n-are o formă atât de regulată ca Righistan, e după părerea mea mai pitorească; ruine grupate în mod neobişnuit, resturi de arcade, bolţi crăpate, cupole pe jumătate retezate, stâlpi fără capiteluri ale căror trunchiuri au păstrat vie culoarea smalţului, apoi un lung şir de porticuri teşite care includ o latură a vastului cadrilater. Îţi fac o impresie deosebită, căci vechile monumente ale splendidului Samarkand se profilează pe fondul cerului şi al verdeţii cărora degeaba le cauţi echivalent... chiar la Operă, nu-i fie cu supărare comicului nostru. Dar, sunt nevoit să recunosc, simţim o emoţie mai adâncă când, spre capătul de nord-est al oraşului, harabaua ne lasă în faţa celei mai frumoase moschei din Asia Centrală, moscheea Şah-Sindeh, datând din anul 795 al hegirei (1392 e.n.).

Nu pot din fuga condeiului să exprim farmecul acestei minuni. Chiar dacă aş înşirui cuvintele mozaic, fronton, timpane, basoreliefuri, nişe, emailuri, consolă, în cadrul unei fraze, tabloul ar fi tot incomplet. Ar trebui trăsături de penel şi nu de peniţă. Închipuirea rămâne înmărmurită în faţa acestor vestigii ale celei mai splendide arhitecturi, lăsată moştenire de geniul asiatic.

Cu greu m-am smuls din contemplaţie, după ce am avut norocul ca nici domnul, nici doamna Caterna să nu ne turbure extazul evocând amintiri din teatru. Probabil au împărtăşit cu noi impresia făcută de moschee.

Ne-am reluat locurile în haraba şi iemcikul ne duce în goana porumbeilor săi pe străzile umbroase, întreţinute cu grijă. De-a lungul acestor străzi, mulţi trecători merită să fie priviţi. Poartă costume foarte variate, halate în culori sclipitoare şi au pe cap un turban legat cu vădită cochetărie. Ei fac parte dintr-o populaţie care numără aproape 40 000 de locuitori[1]. În majoritate sunt tadjici de origine iraniană. Puternici şi bine legaţi, deşi au pielea albă, ea s-a înnegrit la aer şi soare. Reproduc aici un pasaj din interesanta povestire a doamnei Ujfalvy-Bourdon: „Au îndeobşte părul negru ca şi barba, foarte deasă. Ochii căprui nu

[1] Număra 515 000 locuitori în 1984. (N.R.).

sunt migdalaţi, au nasul drept şi frumos, buzele subţiri, dinţii mici. Fruntea e înaltă şi lată, iar faţa ovală".

Nu-mi pot stăpâni un semn de încuviinţare când domnul Caterna, la vederea unuia dintre aceşti tadjici, purtând un superb halat multicolor, exclamă:

— Ce rol de june prim ar putea juca! Ce admirabil! Ce admirabil Melingue! Nu-l vezi parcă în *Nana-Sahib* de Richepin sau în *Schamyl* de Meurice?

— Ar câştiga o avere! răspunde doamna Caterna.

— Da, o avere, te cred, Caroline, glăsuieşte comicul plin de entuziasm. Pentru el şi pentru atâţia oameni de teatru, reţeta nu-i cea mai serioasă şi cea mai puţin discutabilă manifestare de artă dramatică?

S-a lăcut de cinci şi în cetatea fără de preche a Samarkandului decorurile se succed la nesfârşit... Bun, am dat şi eu în boala lui Caterna. Spectacolul se va sfârşi după miezul nopţii. Dar fiindcă noi plecăm la ora opt, trebuie să ne resemnăm să pierdem finalul. Cum ţineam, chiar dacă numai pentru cinstea reportajului, să nu trec prin Samarkand fără să văd mormântul lui Tamerlan, harabaua se-ntoarce spre sud-vest şi se opreşte lângă moscheea lui Gur-Emir, vecină cu oraşul rusesc. Ce cartier mizer, prin ce îngrămădire de case de lut şi de bălegar, prin ce puzderie de cocioabe a trebuit să ne strecurăm! Moscheea însă e impunătoare. Are un dom aidoma unei căciuli persane, unde principala culoare e albastrul verzui, iar unicul ei minaret, acum trunchiat, sclipeşte de arabescuri smălţuite ce şi-au păstrat străvechea strălucire.

Am vizitat sala centrală de sub cupolă. Acolo se-nalţă mormântul „Şchiopului de fier" — cum i se spunea lui Timur Cuceritorul. Înconjurat de cele patru morminte ale fiilor săi, sub o lespede de jad negru, acoperită de o broderie de inscripţii, albesc oasele lui Tamerlan, al cărui nume pare să rezume întreg al paisprezecelea secol de istorie veche. Zidurile sălii sunt placate cu jad pe care sunt desenate nenumărate ornamente în formă de frunze sau plante încolăcite, iar o coloană mică, ridicată în partea de sud-vest arată spre Mecca. Doamna Ujfalvy-Bourdon a asemuit, pe bună dreptate, această porţiune a moscheei lui Gur-Emir cu un sanctuar şi într-adevăr asta-i impresia pe care ne-a făcut-o. Ea ni s-a întărit după ce, pe o scară îngustă şi întunecoasă, am coborât până la cripta unde sunt îngropate nevestele şi fiicele lui Tamerlan.

— Dar cine-i, la urma urmei, Tamerlan ăsta, despre care se vorbeşte întruna? întreabă domnul Caterna.

— Tamerlan, răspunde mariorul Noltitz, a fost unul dintre marii cuceritori ai lumii, poate cel mai mare, dacă e să măsori grandoarea cu întinderea cuceririlor sale: Asia, de la est de marea Caspică, Persia şi provinciile de la sudul frontierei ei, Rusia până la Marea Azov, India, Siria, Asia Mică, în fine China în care a intrat cu 2000 de oameni. A avut un continent întreg ca teatru al bătăliilor sale.

— Şi mai era şi şchiop! se miră doamna Caterna.

— Da, doamnă, ca Genseric, ca Shakespeare, ca Byron, ca Walter Scott, ca Talleyrand, ceea ce nu l-a împiedicat să urce foarte sus. Dar era fanatic şi sângeros. Istoria spune că a masacrat la Delhi 100 000 de prinşi în război şi a înălţat la Bagdad un obelisc alcătuit din 84 000 de capete.

— Mie îmi place mai mult obeliscul din piaţa Concorde, rosti domnul Caterna, mai ales că-i dintr-o singură bucată.

După această remarcă, am părăsit moscheea lui Gur-Emir. Ţinând seama că-i timpul „s-o tulim spre casă", cum a spus comicul nostru, harabaua se grăbeşte să se îndrepte spre gară.

În ce mă privea, în pofida observaţiilor făcute de soţii Caterna, mă lăsam copleşit de sentimentul atât de pătrunzător al culorii locale pe care ţi-l inspiră minunile Samarkandului, când am fost readus cu brutalitate la realitatea modernă.

Pe străzile, da! pe străzile dimprejurul gării, în mijlocul capitalei lui Tamerlan văd doi biciclişti călare pe bicicletele lor.

— Ah! exclamă domnul Caterna, nişte domni pe roţi. Şi aceşti domni erau turkmeni.

Nu ne mai rămânea decât să fugim dintr-un oraş până într-atât întinat de capodoperele locomoţiei mecanice. Asta a şi făcut trenul nostru la opt seara.

XIII

Am luat cina un ceas după plecarea trenului. În vagonul restaurant se aflau câţiva călători noi, între alţii doi negri cărora domnul Caterna le spunea în glumă „oameni sumbri". Niciunul dintre ei, mi-a zis Popov, nu va depăşi frontiera ruso-chineză. Drept care mă interesează foarte puţin sau deloc.

În timpul cinei la care iau parte toate numerele mele — am douăsprezece şi nu cred că voi depăşi cifra asta — remarc că maiorul Noltitz îl supraveghează îndeaproape pe senior Faruskiar. Începe oare să-l suspecteze? Dă vreo importanţă faptului că mongolul pare, fără să aibă aerul, că-i cunoaşte pe cei trei călători din clasa a doua care sunt şi ei mongoli? Oare mintea lui lucrează la fel ca a mea şi se întreabă dacă nu trebuie să ia în serios ceea ce n-a fost din parte-mi decât o glumă? Că mie, om de litere, cronicar în căutare de „situaţii tarii", care urmăresc o „scenetă" cerută atât de stăruitor în fiecare luni de amicul meu Sarcey, îmi place să văd în acest personaj un rival al faimosului Ki-Tsang sau pe Ki-Tsang în carne şi oase, e uşor de înţeles. Dar el, un om serios, medic militar, să se lase cucerit de astfel de combinaţii de scenarii, nimănui nu i-ar veni să creadă. Oricum, vom vorbi de asta mai încolo.

În ce mă priveşte, îl uit iute pe mongol pentru a mă gândi la omul-colet, asupra căruia, după părerea mea, trebuie să-mi concentrez toate eforturile. Oricât de obosit mă simt după lunga plimbare prin Samarkand, dacă se iveşte prilejul să mă duc la el în noaptea asta, nu-l voi pierde.

După masa de seară, fiecare şi-a reluat locul cu intenţia de a dormi până la Taşkent.

Distanţa dintre Samarkand şi Taşkent este de 300 de kilometri. Trenul nu va sosi în gară înainte de ora şapte dimineaţa. Nu trebuie să se oprească decât de trei ori la staţii intermediare pentru apă şi combustibil — împrejurare prielnică pentru proiectul meu. Adaug că noaptea este întunecoasă, cerul acoperit, fără lună, fără stele. Stă să plouă, bate un vânt rece. Nu-i vremea să te plimbi pe platforme şi deci nu se va plimba nimeni. Important e să aleg momentul când Popov va dormi adânc. În fond nu-i nevoie ca întrevederea noastră să se

prelungească. Vreau să-l liniştesc pe bietul băiat, asta-i esenţial. Şi de îndată ce ne vom cunoaşte îşi va da seama că n-are de ce să se teamă. Câteva date despre el şi despre domnişoara Zinca Klork: de unde vine, în ce scop se duce la Beijing, de ce a ales acest mijloc de transport, resursele sale de călătorie, cum trăieşte instalat într-o ladă, vârsta, profesia, locul naşterii, cu ce s-a ocupat în trecut, ce speră să facă în viitor etc., în sfirşit tot ce trebuie să figureze într-un reportaj conştiincios, iată ce doresc să aflu de la el, iată ce-l voi întreba... Înseamnă că nu cer prea mult.

Dar mai întâi trebuie să aşteptăm ca cei din vagon să adoarmă. Somnul îi va prinde curând, căci sunt mai mult sau mai puţin obosiţi după orele petrecute la Samarkand. Cuşetele s-au pregătit după cină. Câţiva călători au încercat să fumeze pe platforme, dar rafalele i-au gonit fără întârziere. Fiecare şi-a reluat locul sub lămpile acoperite de perdele şi, pe la zece şi jumătate, respiraţia unora, sforăitul altora se luau la întrecere cu zăngănitul neîntrerupt al trenului pe oţelul şinelor.

Am rămas ultimul să iau aer şi Popov a schimbat două, trei vorbe cu mine.

— Nu vom fi deranjaţi în noaptea asta, îmi zice el, şi bine ar fi să profitaţi pentru a dormi liniştit. Mâine când vom străbate defileul Pamir, mă tem că nu vom călători fără grijă.

— Mulţumesc, Popov, am să-ţi urmez sfatul şi am să dorm buştean.

Popov îmi spune „noapte bună” şi intră în cabina lui.

Mi se pare inutil să-mi reiau locul în vagon, aşa că rămân pe platformă. E cu neputinţă să vezi ceva de-o parte şi de alta a trenului. Am ieşit din oaza de la Samarkand şi calea ferată se întinde pe suprafaţa unei vaste câmpii netede. Deabia peste câteva ore trenul va întâlni fluviul Syr-Daria. Pentru a-l trece a fost nevoie de construirea unui pod asemănător cu cel de peste Amu-Daria, dar mai mic.

E aproape unsprezece şi jumătate când mă decid să deschid uşa furgonului pe care o închid în urma mea. Ştiam că tânărul român nu stă tot timpul în ladă şi se putea întâmpla ca în acest moment să-i vină să-şi desmorţească picioarele plimbându-se încolo şi încoace prin furgon...

Bezna e deplină. Nici o rază de lumină nu se zăreşte prin găurile lăzii. Mi se pare că-i mai bine aşa. N-aş vrea ca numărul unsprezece să fie surprins de o apariţie prea bruscă. Doarme, probabil... Voi ciocăni uşor de două ori în panou, îl voi trezi şi ne vom lămuri înainte să aibă răgazul de a face o mişcare. Totul va merge ca pe roate.

Merg bâjbâind. Mâna mea dă de ladă. Îmi lipesc urechea de latura din faţă si ascult.

Nici un foşnet, nici o suflare! Oare omul meu nu-i acolo? A luat hotărârea să fugă? A coborât într-una din gări fără să-l fi zărit? Iar cronica mea s-a evaporat odată cu el? Mă cuprinde o îngrijorare teribilă... Ascult din nou cu cea mai mare atenţie... Nu! N-a fugit. S-a ghemuit între scândurile lăzii. Îi aud desluşit respiraţia regulată. Doarme... Doarme somnul drepţilor, el care n-ar trebui să aibă parte decât de somnul vinovaţilor după frauda comisă la adresa Companiei Marelui Transasiatic!

Eram gata să bat în panou, când şuierul locomotivei se aude cu trilurile ei stridente la trecerea trenului printr-o staţie. Dar aici, după câte ştiu, nu există oprire, aşa că aştept ca şuieratul să înceteze.

Bat uşor în panou. Nu mi se răspunde.

Totuşi respiraţia e mai puţin adâncă decât adineauri.

Bat ceva mai tare.

De astă dată aud că omul face fără să vrea o mişcare dc uimire şi spaimă.

— Deschide, deschide, îi spun in ruseşte.

Nici un răspuns.

— Deschide, urmez. Îţi vorbeşte un prieten... N-ai de ce să te temi.

Dacă panoul nu alunecă în jos, cum speram, se aude fâşâitul unui chibrit care se aprinde. Flacăra luminează slab interiorul lăzii.

Îl privesc pe prizonier prin găurile din panou. Faţa îi e răvăşită, ochii rătăciţi. Nu ştie dacă nu doarme şi visează tot ce se petrece.

— Deschide, prietene, îi zic, deschide şi ai încredere în mine. Ţi-am descoperit secretul... Nu voi spune nimic! Dimpotrivă, îţi pot fi de folos.

Bietul om parcă s-a mai liniştit puţin, deşi rămâne nemişcat.

— Eşti român, nu-i aşa? adaug. Eu sunt francez.

— Francez, sunteţi francez?

Mi se dă acest răspuns în prorpia mea limbă cu un accent străin. O legătură în plus între noi.

Panoul alunecă şi, la licărirea lămpiţei, pot să cercetez chipul numărului 11 căruia, în sfârşit îi voi da o denumire mai puţin aritmetică.

— Nu ne poate nimeni vedea ori auzi? mă întreabă cu glasul înăbuşit.

— Nu, nimeni.

— Şeful de tren?

— Doarme.

Noul meu prieten îmi ia şi îmi strânge mâinile... Simt că doreşte să găsească un sprijin. Înţelege că se poate bizui pe mine. Şi totuşi murmură:

— Vă rog, nu mă trădaţi... Vă rog, nu mă trădaţi!

— Să te trădez, băiete? Oare ziarele din Franţa nu şi-au arătat simpatia faţă de croitoraşul austriac, faţă de cei doi logodnici spanioli care s-au expediat în chip de colete ca şi dumneata? N-am deschis liste de subscripţie pentru ei? Şi te poţi teme că eu, cronicar, jurnalist...

— Sunteţi jurnalist?

— Claudius Bombarnac, corespondent al *Secolului XX*.

— Un ziarist francez...

— Da, cum ţi-am spus,

— Şi mergeţi până la Beijing?

— Până la Beijing.

— Ah! domnule Bombarnac, norocul v-a adus în calea mea.

— Da de unde! Directorii ziarului la care lucrez, ei m-au delegat. Dar poate că providenţa i-a împuternicit. Ai încredere şi curaj. Toate serviciile pe care voi fi în măsură să ţi le fac, ţi le voi face.

— Mulţumesc... Mulţumesc...

— Cum te cheamă?

— Cincu[1].
— Cincu?... E un nume foarte bun.
— Foarte bun?
— Pentru articolele mele! Eşti român, nu-i aşa?
— Român din Bucureşti.
— Dar ai stat, probabil, în Franţa?
— Am stat patru ani la Paris, unde am fost ucenic tapiţer în cartierul Saint-Antoine.
— Şi te-ai întors la Bucureşti?
— Da, ca să lucrez în meseria mea până în ziua când mi-a fost cu neputinţă să-mi stăpânesc dorinţa de a pleca...
— De a pleca?... De ce?
— Ca să mă însor.
— Să te însori... cu domnişoara Zinca...
— Zinca?...
— Da, domnişoara Zinca Klork, bulevardul Sha-Kua, Beijing, China.
— Ştiţi aşadar...
— Bineînţeles... Adresa e scrisă pe lada în care stai.
— Într-adevăr!
— Cât despre domnişoara Zinca Klork...
— E o tânără româncă... Am cunoscut-o la Paris unde învăţa meseria de modistă... Ah! E fermecătoare.
— Eram sigur... nu mai e nevoie să-mi spui...
— Şi ea s-a întors la Bucureşti. Apoi i s-a cerut să conducă un atelier de modistă la Beijing... Ne iubim, domnule; ea a plecat... a trebuit să ne despărţim! Acum trei săptămâni mi-a scris. Îi merge bine acolo. Dacă aş veni şi eu la Beijing mi-aş putea face o situaţie... Ne-am căsători... Zinca a reuşit să strângă ceva bani... Aş câştiga repede la fel de mult ca ea... Aşa că am pornit... la rândul meu... spre China.
— În lada asta?
— Ce vreţi, domnule Bombarnac, îmi răspunde Cincu roşind. N-aveam decât cât era nevoie să-mi cumpăr o ladă, câteva provizii, şi să mă las expediat de un prieten binevoitor... Costă 1000 de franci drumul de la Tiflis la Beijing... Dar, de îndată ce voi câştiga, voi înapoia ce datorez Companiei de căi ferate, pe cuvântul meu...
— Te cred, amice Cincu, te cred, şi la sosirea dumitale la Beijing...
— Am prevenit-o pe Zinca. Lada va fi transportată la locuinţa ei din bulevardul Sha-Kua şi ea...
— Va plăti transportul...
— Da, domnule.
— Cu cea mai mare plăcere, nu mă-ndoiesc.
— Fireşte... Ne iubim atât de mult!

---

[1] În originalul francez Kinko, transcris în româneşte Cincu, conform cu studiul „*20 000 de pagini în căutarea lui Jules Verne*" de Ion Hobana. Ed. Univers. 1979, pp. 158—166.

— Şi-apoi, Cincu, ce nu faci pentru un logodnic care consimte să se transforme în colet timp de 15 zile şi care soseşte sub eticheta *Oglinzi... Fragil... La adăpost de umezeală*...

— Ah, vă bateţi joc de un nefericit…

— Nu… şi poţi fi sigur că nu mă voi da în lături de la nimic din ce depinde de mine ca să ajungi fără să te uzi şi dintr-o bucată la domnişoara Zinca Klork... în sfârşit, într-o stare de conservare perfectă.

— Încă o dată vă mulţumesc, domnule, răspunde Cincu, strângându-mi mâna. Credeţi-mă, nu aveţi de-a face cu un nerecunoscător.

— Ei! Cincu, prietene, voi fi plătit... pe deasupra!

— Cum?

— Povestind, de îndată ce nu te va mai pândi nici un pericol, călătoria dumitale de la Tiflis la Beijing. Gândeşte-te numai — ce mai titlu de cronică! *Un îndrăgostit în ladă!... Zinca şi Cincu!. 1500 de leghe prin Asia Centrală într-un furgon de bagaje!!!*

Tinărul român nu se putu împiedica să nu surâdă.

— Nu trebuie să vă grăbiţi..., adăugă.

— Fii fără grijă! Prudenţă şi discreţie ca la agenţiile matrimoniale.

— Mă duc, prin urmare, până la uşa vagonului ca să mă asigur că nu ne ameninţă vreo primejdie de a fi surprinşi. Pe urmă mă întorc şi stăm din nou de vorbă.

Bineînţeles că Cincu mă întreabă cum i-am descoperit secretul. Îi povestesc tot ce s-a petrecut pe pachebot în timpul traversării Mării Caspice. L-a trădat respiraţia. Ideca că l-am luat la început drept un animal, ba chiar o fiară, îl distrează grozav. El, o fiară! Cel mult un căţel credincios! Apoi strănutul lui l-a făcut să urce pe scara fiinţelor până la treapta umanităţii.

— Dar, zice el coborând glasul, au fost două nopţi când am crezut că totul e pierdut... Furgonul fusese închis şi tocmai îmi aprinsesem lămpiţa şi începusem să mănânc, când cineva a ciocănit în panou.

— Eu eram, Cincu, şi în noaptea aceea am fi făcut cunoştinţă dacă în clipa în care eram gata să-ţi vorbesc, trenul nu s-ar fi hurducat îngrozitor şi nu şi-ar fi micşorat viteza. Un dromader a avut proasta inspiraţie să meargă pe linie şi abia dacă am avut vreme să mă refugiez pe platformă...

— Ah, deci dumneavoastră eraţi! exclamă Cincu. Răsuflu uşurat! Prin ce spaimă am trecut!... Se ştia că cineva stă ascuns în această ladă. Mă vedeam descoperit, predat agenţilor, arestat, băgat la închisoare la Merv sau la Buhara, căci cu poliţia nu-i de glumit. Şi micuţa mea Zinca m-ar fi aşteptat zadarnic... niciodată n-aş mai fi putut s-o revăd... doar dacă aş fi mers pe jos până la ea... Ei bine! aş fi mers pe jos, aşa să ştiţi, aş fi mers pe jos!

O spune cu atâta hotărâre în glas încât e cu neputinţă să nu recunoşti la tânărul român o energie neobişnuită.

— Dragul meu Cincu, i-am răspuns, îmi pare tare rău că ţi-am pricinuit atâtea temeri. Acum că te-ai liniştit, cred că şansele dumitale au crescut de când suntem prieteni.

I-am cerut apoi lui Cincu să-mi arate cum s-a instalat în ladă. Nimic mai simplu şi bine chibzuit. În fund un scăunel pe care stă cu spaţiul necesar să-şi

întindă picioarele, plasându-le oblic; partea de sub scaun închisă cu un capac conţine câteva provizii, un briceag şi un pahar de metal. Mantaua şi cuvertura sunt agăţate într-un cui pe unul din panouri, iar pe altul lămpiţa de care se sluješte noaptea.

Se-nţelege de la sine că panoul mobil permite prizonierului să-şi părăsească îngusta sa temniţă. Dar dacă lada ar fi fost aşezată în mijlocul coletelor, dacă hamalii n-ar fi pus-o într-un colţ al furgonului cu toată grija pentru „fragilitatea" ei, el n-ar fi putut mânui panoul şi s-ar fi văzut constrâns să ceară cu orice risc să iasă de-acolo înainte de sfârşitul călătoriei. Din fericire există un ocrotitor al îndrăgostiţilor care şi-a arătat în cazul Zincăi şi al lui Cincu deplinătatea puterilor lui. Prizonierul îmi spune că, în fiecare noapte, a putut să se plimbe prin furgon şi o dată chiar să coboare pe peron.

— Ştiu. Cincu. La Buhara, te-am văzut...

— M-aţi văzut?

— Da, şi chiar am crezut că vrei să fugi. Dar te-am văzut, deoarece ştiam de prezenţa dumitale în furgon şi eram acolo, supraveghindu-te. Nimeni altcineva nu s-ar fi gândit să te spioneze. Totuşi, e periculos; nu mai face aşa ceva şi lasă în seama mea să-ţi împrospătez proviziile când voi găsi prilejul.

— Mulţumesc, domnule Bombarnac, mulţumesc! Cred că de-acum încolo nu trebuie să mă mai tem că voi fi descoperit... decât doar într-un singur loc: la frontiera cu China... sau mai degrabă la Kashgar.

— De ce?

— Vama e foarte severă pentru mărfurile expediate în China. Mi-e teamă să nu fie deschise lăzile şi...

— Într-adevăr, Cincu, i-am răspuns, vor fi câteva ore grele.

— Dacă mă vor găsi...

— Voi fi şi eu acolo şi voi face tot posibilul să nu ai neplăceri.

— Ah! domnule Bombarnac, exclamă Cincu într-un elan de gratitudine, cum îmi voi plăti datoria de recunoştinţă faţă de dumneavoastră?

— Foarte uşor, prietene Cincu.

— În ce fel?

— Poftindu-mă la căsătoria dumitale cu frumoasa Zinca... Vreau să fiu neapărat unul dintre nuntaşi.

— Veţi fi, domnule Bombarnac şi Zinca o să vă îmbrăţişeze...

— Nu-şi va face decât datoria, prietene Cincu, iar eu mi-o voi face pe a mea dându-i două sărutări pentru una.

O ultimă stringere de mână şi am impresia că vrednicul băiat are lacrimi în ochi când îl părăsesc. Stinge lampa, ridică panoul; apoi prin lemnul lăzii mai aud un mulţumesc şi un „la revedere".

Ies din furgon, închid uşa, mă asigur că Popov nu s-a trezit din somn. În sfârşit, după câteva minute în timpul cărora stau şi respir aerul rece al nopţii, îmi reiau locul lângă maiorul Noltitz.

Şi înainte de a închide ochii, ultimul meu gând este că, datorită introducerii personajului episodic al lui Cincu în povestire, călătoria reporterului lor va place mai mult cititorilor.

XIV

Dacă în 1870 s-a încercat în zadar înfiinţarea unui târg la Taşkent care să poată rivaliza cu cel din Nijni-Novgorod, această iniţiativă a reuşit vreo 20 de ani mai târziu graţie Transcaspianului care leagă Samarkandul de Taşkent. Şi nu numai neguţători s-au îndreptat, grămadă, cu mărfurile lor spre acest oraş, dar şi pelerinii au venit în mare număr.

La Taşkent Mersul trenurilor marchează o oprire de două ore.

Mai mult ca sigur, nu voi avea timp să vizitez oraşul, deşi ar merita. Dar, trebuie să recunosc, aşezările din Turkestan au între ele o serie de asemănări şi cine a văzut una poate spune că le-a văzut şi pe celelalte, chiar dacă nu în mod amănunţit.

După ce a străbătut o câmpie roditoare unde se legănau plopi eleganţi în formă de caer, după ce a trecut pe lângă şiruri de vii şi livezi cu pomi fructiferi de tot soiul, trenul nostru se opreşte în faţa oraşului nou.

Ca de obicei, există două părţi distincte la Taşkent precum la Samarkand, Buhara şi Merv — cea veche şi cea nouă. Aici cea veche are străzi întortocheate, case de lut, bazare cu o înfăţişare destul de sărăcăcioasă, caravanseraiuri din cărămidă uscată la soare şi doar câteva moschei; în schimb, există foarte multe şcoli, deşi nu le frecventează un număr mare de elevi.

În ce priveşte populaţia Taşkentului, ea nu se deosebeşte simţitor de cele pe care le-am întâlnit în alte părţi ale Turkestanului. E formată din sarţi, uzbeci, tadjici, kirghizi, nogai, evrei, ceva afgani, hinduşi şi ruşi.

Nu am decât două ore să vizitez oraşul, ceea ce şi fac ca un reporter zelos. Hoinăresc prin marele bazar, o simplă construcţie de scânduri unde se-ngrămădesc stofe din Orient, ţesături de mătase, vase de metal, şi mostre extrem de variate ale producţiei chineze, între altele porţelanuri, fabricate foarte meşteşugit.

Pe străzile vechiului Taşkent întâlneşti şi femei. Se-nţelege de la sine că în acest ţinut nu mai există sclavi. În prezent femeia a dobândit oarecare libertate chiar în căsnicie. Maiorul Noltitz îmi povestea că un turkmen bătrân i-a spus într-o zi:

— Puterea căsătoriei s-a dus pe copcă, de când nu-ţi mai poţi bate nevasta fără ca ea să nu te ameninţe că te reclamă.

N-am auzit ca doamna de Ujfalvy-Bourdon orchestra din localitate cântând *Pompierii din Nanierre* în grădina reşedinţei guvernatorului general. Nu, în ziua aceea cântau *Tatăl victoriei*, care deşi nu seamănă cu ariile noastre naţionale, a răsunat plăcut în urechile mele.

Am părăsit Taşkentul dimineaţa la 11 fix. Ţinutul prin care trece Marele Transasiatic e acum mai vălurit. Câmpia începe să aibă ondulaţii sub primele ramificaţii ale sistemului orografic din est. Ne apropiem de Podişul Pamir. Totuşi viteza normală se menţine pe porţiunea de 150 de kilometri care ne desparte de Khojend.

După plecarea trenului, gândul mi se-ntorcea spre bunul Cincu. Mica lui poveste m-a mişcat până-n adâncul inimii... Logodnicul care se expediază în chip de colet... Logodnica pregătită să plătească transportul...

Sunt sigur că maiorul Noltitz s-ar interesa de cei doi porumbei, dintre care unul stă în colivie; nu i-ar purta pică tânărului care înşeală Compania şi mai ales n-ar fi în stare să-l trădeze... De aceea mă cuprinde o dorinţă vie să-i istorisesc amănunţit expediţia mea în furgonul de bagaje... Dar secretul nu-mi aparţine... Nu trebuie să fac nimic ce l-ar putea compromite pe Cincu... Tac, aşadar. Noaptea următoare, dacă va fi posibil, am să încerc să duc nişte provizii coletului meu... sau mai bine zis melcului, căci tânărul român nu-i ca un melc în cochilia sa — cu singura diferenţă că poate ieşi din ea?

Ajungem la Khojend[1] în jur de trei după-amiază. Regiunea e roditoare, înverzită, bine cultivată. Observ un şir de grădini de legume care par întreţinute cu grijă, uriaşe poieni semănate cu trifoi ce este tăiat de patru-cinci ori pe an. Şoselele ducând spre sau pe lângă oraş sunt mărginite de duzi bătrâni care-ţi atrag privirile cu crengile lor răsucite.

Iarăşi două cetăţi-pereche, cea veche şi cea nouă, împreună au acum 45 până la 50 mii de locuitori[2], deşi numărau doar 30 de mii în 1868. Oare influenţa vecinătăţii cu China pricinuieşte creşterea natalităţii? Nu! Înmulţirea se datoreşte dezvoltării tranzacţiilor comerciale, afluenţei neguţătorilor din toate părţile spre noile pieţe.

Oprirea noastră la Khojend a durat trei ore. Mi-am făcut datoria de reporter plimbându-mă pe malurile lui Syr-Daria. Peste acest curs de apă care scaldă poalele înalţilor Mogoltau a fost construit un pod a cărui secţiune mediană permite trecerea ambarcaţiunilor de un anumit tonaj.

Vremea e foarte caldă. Oraşul fiind ocrotit de paravanul de munţi, vânturile de stepă nu pot ajunge până la el. Astfel că aerul este mai înăbuşitor decât în restul Turkestanului. I-am întâlnit pe soţii Caterna încântaţi de excursia lor. Comicul îmi spune cu glas vesel:

— Nu voi uita niciodată Khojendul, domnule Claudius!

— Şi de ce nu-l vei uita niciodată, domnule Caterna?

— Vedeţi piersicile astea? răspunde arătându-mi o pungă de fructe pe care o ţine în mână.

— Sunt splendide...

— Şi deloc scumpe! Un kilogram costă 4 copeici, adică 12 centime!

— Ei, zic, pentru că piersicul creşte în tot locul în ţinutul ăsta. Piersica este mărul Asiei.

— Asta-i altceva, nu vă fie cu supărare! exclamă doamna Caterna, care tocmai muşca dintr-una din gustoasele piersici.

De la Taşkent trenul coborâse spre sud în direcţia Khojend; dar de-acum încolo urcă spre est în direcţia Kokhan. La staţia Taşkent s-a apropiat cel mai mult de Transsiberian şi o ramificaţie în construcţie trebuie să-l lege în scurt timp cu staţia Semipalatinsk — ceea ce va completa, unindu-le, reţelele de căi ferate ale Asiei Centrale şi ale Asiei septentrionale.

Nici n-a pornit bine trenul că pasagerii îşi ocupă locurile în vagonul restaurant, unde nu remarc nici un nou venit.

---

[1] Azi Leninabad. (N.R.).

[2] Azi Leninabad, are 163 000 locuituri. (N.R.).

Alţi tovarăşi de drum vor urca doar la Kashgar. Acolo bucătăria rusă va fi înlocuită cu cea chinezească şi nu ştiu dacă nu vom pierde la această schimbare.

Fulk Ephrinell se află la locul lui obişnuit. Fără a ajunge la familiaritate, e limpede că o strânsă intimitate, bizuită pe o asemănare de gusturi şi aptitudini, s-a creat între el şi miss Horatia Bluett. Toţi ne aşteptăm ca să se termine cu o căsătorie când vom ajunge la destinaţie. Amândoi îşi vor fi trăit romanul de dragoste în tren. Ca să fiu sincer, îl prefer pe al lui Cincu şi Zinkăi Klork... E drept că frumoasa româncă nu-i aici!

Suntem între noi şi prin asta înţeleg că numerele mele cele mai simpatice sunt prezente: maiorul, domnul şi doamna Caterna, tânărul Pan-Ciao, care răspunde cu glume foarte pariziene ghiduşiilor comicului.

Cina e bună şi veselă. Aflăm şi care este a patra regulă formulată de Cornaro, nobilul vcneţian, în scopul de a determina măsura cea mai potrivită a băutului şi mâncatului. Pan-Ciao l-a împins dinadins pe doctor spre acest subiect, iar Tio-King îl lămureşte cu o netulburată seriozitate:

„Această regulă se întemeiază pe faptul că nu poţi calcula o aceeaşi cantitate de hrană în proporţie cu fiecare temperament în parte din cauza deosebirii de vârstă, de putere şi de alimente de diverse soiuri.”

— Şi pentru temperamentul dumneavoastră, doctore, ce-ar trebui? întreabă domnul Caterna.

— l4 uncii de solid ori de lichid...

— Pe oră?

— Nu, domnule, pe zi răspunde Tio-King şi la această cantitate s-a stabilit ilustrul Cornaro de când a avut 36 de ani, ceea ce i-a lăsat destulă forţă trupului şi minţii ca să scrie cel de-al patrulea tratat al său la 95 de ani şi să trăiască până la l02.

— În acest caz, mai daţi-mi al cincilea cotlet, spuse Pan Ciao, izbucnind în râs.

Nimic nu-i mai plăcut decât să stai de vorbă la o masă bine servită. Dar să nu uit să-mi completez notele în ce priveşte Kokhandul. Vom ajunge abia la nouă seara şi va fi întuneric. Aşa că i-am cerut maiorului să-mi dea câteva date despre oraş — ultima mare aşezare citadină din Turkestanul rusesc.

— Pot să-ţi dau lămuririle necesare cu atât mai mult cu cât am făcut parte timp de cincisprezece luni din garnizoana de-acolo. Păcat că n-o să ai vreme să vizitezi acest oraş, căci şi-a păstrat vechea înfăţişare asiatică. Ai fi văzut o piaţă fără pereche în Asia, un palat fastuos, cel al fostului han din Khudaiar, situat pe o înălţime de câteva sute de metri şi căruia guvernatorul i-a lăsat artileria de fabricaţie sartă. E socotit o minune şi pe bună dreptate, ţi-o garantez cu însumi. Pierzi un prilej rar să foloseşti cuvintele cele mai colorate ale limbii dumitale descriind sala de recepţie mare cât o catedrală, un labirint de odăi care au parchetul din lemn preţios de Karagaci, pavilionul trandafiriu unde străinii erau primiţi cu o ospitalitate într-adevăr orientală, curtea interioară cu ornamente maure amintind de fermecătoarele fantezii arhitecturale de la Alhambra, terasele cu privelişti splendide, încăperile haremului unde 1 000 de femei ale sultanului — cu o sută mai mult decât ale lui Solomon — trăiau în bună înţelegere, faţadele dantelate, grădinile cu bolţi de viţă seculară. Iată ce-ai fi putut vedea...

— Şi ce-am văzut prin ochii dumitale, dragă domnule maior. Cititorii mei nu se vor plânge. Vă rog doar să-mi spuneţi dacă la Kokhand există bazare?
— Aici un oraş fără bazare ar fi ca Londra fără docuri răspunde maiorul.
— Şi Parisul fără teatre! intervine comicul.
— Da, Kokhand are bazare destule, unul — printre altele — pe podul lui Soch ale cărui braţe străbat oraşul; acolo cele mai frumoase ţesături ale Asiei se plătesc în monede de aur numite tiahi care valorează trei ruble şi şaizeci de copeici una.
— Sunt sigur, domnule maior că îmi veţi vorbi şi de moschei...
— Bineînţeles.
— Şi de medrese?...
— Desigur, domnule reporter, dar trebuie să ştiţi că monumentele nu sunt la înălţimea celor din Samarkand şi Buhara.
Am profitat de amabilitatea maiorului Noltitz şi, datorită lui, cititorii *Secolului XX* nu vor trece noaptea prin Kokand. Vor face în aşa fel, încât pana mea să potopească oraşul cu razele soarelui, deşi eu nu voi vedea din el decât un contur nedesluşit.
Cina se prelungeşte destul de târziu şi se încheie într-un mod neaşteptat prin oferta simpaticului Caterna de a ne recita un monolog.
Vă daţi scama cu câtă plăcere am acceptat. Trenul nostru seamănă din ce în ce mai mult cu un orăşel pe roate. Are şi sala lui de spectacol, acest „dining-car" unde stăm laolaltă în acest moment. Şi iată cum, în porţiunea orientală a Turkestanului, la 400 de kilometri de Podişul Pamir, la desertul unei mese excelente, servită în vagonul restaurant al Marelui Transasiatic, a fost declamată Obsesia, cu un talent foarte subtil, de către domnul Caterna, mare prim comic, angajat la teatrul din Shanghai în stagiunea viitoare.
— Domnule, i-a spus Pan-Ciao, sincerele mele felicitări. L-am auzit înainte pe Coquelin cel tânăr...
— Un maestru, domnule, un maestru!... rosteşte domnul Caterna.
— De care vă apropiaţi...
— Cu respect! Cu mare respect!
Aplauzele şi aclamaţiile cu care a fost răsplătit domnul Caterna n-au avut darul de a-l emoţiona pe sir Francis Trevellyan care era ocupat să bombăne în legătură cu cina pe care o găsise foarte proastă. Nu s-a amuzat nici măcar „cu părere de rău" cum făceau compatrioţii săi cu 400 de ani în urmă, conform remarcii lui Froissart. De altfel, nimeni nu mai lua în seamă mormăielile acestui gentleman cârtitor.
Baronul Weisschnitzerdörfer n-a înţeles nici un cuvânt din mica bijuterie artistică şi chiar dacă ar fi înţeles n-ar fi apreciat o asemenea mostră de ,,monologo-manie pariziană".
Cât despre seniorul Faruskiar şi nedespărţitul său Ghangir, părea că, în ciuda rezervei lor obişnuite, mutrele surprinzătoare, gesturile semnificative şi intonaţiile hazlii ale domnului Caterna i-ar fi interesat într-o oarecare măsură.
Comicul a observat acest lucru şi a fost foarte simţitor la admiraţia lor mută. De aceea, ridicându-se de la masă, mi-a spus:

— E formidabil, seniorul ăsta!... Câtă demnitate! Ce prestanţă! Ce personaj specific al Extremului Orient! Mai puţin îmi place însoţitorul lui... un rol cel mult de categoria a treia! Dar superbul mongol, nu-l vezi oare, Caroline, în Morales din *Piraţii din savană*?

— În orice caz nu în costumul ăsta, am intervenit.

— Şi de ce nu, domnule Claudius? Într-o zi, la Perpignan, l-am jucat pe colonelul de Montgéclin din *Grădiniţia de grozamă* în uniformă de ofiţer japonez...

— Şi cât de îndelung a fost aplaudat! a adăugat doamna Caterna.

În timpul cinei trenul a depăşit staţia Kastakos, situată în centrul unei regiuni muntoase, şi a făcut numeroase coturi pe care le-am simţit datorită mersului hurducat însoţit de zăngăniturî al vagoanelor, străbătând viaducte şi tuneluri. N-a trecut mult după aceea şi Popov nc-a spus că ne aflăm pe teritoriul oazei Fergana. nume al vechiului hanat Kokand, care s-a alipii Rusiei în 1876 ţu cele şapte districte ale sale. Aceste districte unde populaţia majoritară e sartă sunt acum administrate de prefecţi, subprefecţi şi primari.

Mai încolo se-ntinde în faţa trenului o imensă stepă. Doamna Ujfalvy-Bourdon a comparat-o pe drept cuvânt cu o masă de biliard, într-atât e perfect netedă. Numai că pe ea nu se rostogoleşte o bilă de fildeş, ci expresul Marele Transasiatic cu o viteză de 60 de kilometri pe oră.

După ce lăsăm în umbră staţia Tciutciai, intrăm în gara Kokand la nouă seara. Trenul trebuie să stea câteva ore. Aşadar coborâm pe peron. În momentul când sunt gata să părăsesc pasarela, mă apropii de maiorul Noltitz care tocmai îl întreba pe tânărul Pan-Ciao:

— Îl cunoşti pe mandarinul Yen-Lu al cărui trup neînsufleţit e readus la Beijing?

— Nu, domnule maior.

— Totuşi trebuie să fi fost un om însemnat dacă ţinem seama de onorurile care i se dau...

— Posibil, răspunde Pan-Ciao, dar există atâţia oameni însemnaţi în China!

— Şi mandarinul Yen-Lu?

— N-am auzit niciodată de el.

— De ce i-a pus maiorul Noltitz această întrebare tânărului chinez şi ce-l frământă în legătură cu mandarinul?

XV

Kokand, o staţionare de două ore. E întuneric. Majoritatea călătorilor se pregătesc să doarmă şi nu mai coboară din tren. Eu mă plimb pe peron de colo, colo şi fumez. Gara e destul de mare şi, cu material luat de aci, o locomotivă mai puternică le va schimba pe cele care au tras trenul nostru de la Uzun-Ada până în clipa de faţă. Ele erau de-ajuns atâta vreme cât trenul mergea printr-o câmpie aproape orizontală. Dar ne şi aflăm în mijlocul defileelor podişului Pamir. Vor exista rampe destul de abrupte care necesită, prin urmare, o mai mare forţă de tracţiune.

Privesc la manevră şi după ce locomotiva a fost detaşată împreună cu tenderul, furgonul de bagaje — cel în care e Cincu — se află în capul trenului. Îmi vine în minte că tânărul român s-ar putea aventura pe peron. Ar fi imprudent din partea lui, căci ar risca să fie văzut de agenţi, un fel de gărzi care merg încoace şi încolo şi cercetează chipurile călătorilor. Ce are mai bun de făcut numărul 11 e să rămână în fundul lăzii lui sau măcar în furgon. Îmi voi procura câteva provizii solide şi lichide şi i le voi duce chiar înainte de plecarea trenului din gară dacă pot ajunge la Cincu fără teama de a fi zărit.

Bufetul gării e deschis, dar Popov nu se află acolo. S-ar fi mirat să mă vadă cumpărând alimente, de vreme ce în vagonul restaurant se găseşte tot ce avem nevoie. Am luat de la bufet puţină carne rece, o pâine şi o sticlă de vodcă.

Gara e cam întunecoasă. Felinarele rare dau o lumină slabă. Popov se ocupă de treburile lui cu unul din slujbaşi. Noua locomotivă nu face încă manevra ca să se plaseze în capul trenului. Aşadar momentul mi se pare prielnic. N-are rost să aştept să părăsim Kokandul. După ce-l voi vedea pc Cincu, voi putea să dorm toată noaptea — lucru, trebuie să recunosc, cum nu se poate mai plăcut.

Urc pe platformă şi, asigurându-mă că nu mă poate vedea nimeni, pătrund în furgon şi zic mai întâi:

— Eu sunt.

Prudenţa cere să-l previn pe Cincu în cazul că ar fi ieşit din ladă. Dar nu i-a trecut prin minte aşa ceva, iar eu îl sfătuiesc să fie cu ochii în patru. Proviziile îi fac o mare plăcere, căci constituie o mică schimbare faţă de puţinul pe care-l mănâncă în mod obişnuit.

— Nu ştiu cum să vă mulţumesc domnule Bonbarnac, îmi spune.

— Dacă nu ştii, prietene Cincu, îi răspund, n-o face, e cel mai simplu.

— Cât timp stăm la Kokand?

— Două ore.

— Şi când ajungem la frontieră?

— Mâine, la unu după prânz.

— Şi la Kashgar?

— După l5 ore, la miezul nopţii de l9 spre 20.

— Acolo e marele pericol, domnule Bombarnac.

— Da, Cincu. Vameşii ne vor cerceta foarte amănunţit înainte de a lăsa trenul să plece. Dar sunt mai severi cu oamenii şi cu bagajele lor de mână decât cu cele înregistrate şi puse în furgon. Or, întrucât furgonul acesta e rezervat în mod special coletelor expediate la Beijing, cred că n-ai a te teme de nimic. Prin urmare, noapte bună. Din prevedere nu vreau să-mi prelungesc vizita.

— Noapte bună, domnule Bombarnac, noapte bună!

Am ieşit, m-am dus în cuşetă şi, pe legea mea, n-am auzit nici măcar semnalul de plecare, când trenul s-a pus în mişcare.

Singura staţie mai importantă pe care railwayul a deservit-o înainte de răsăritul soarelui a fost Margilan, unde s-a oprit numai câteva minute.

Margilan, oraş cu o populaţie densă — 60 000 dc locuitori[1] — e, în realitate, capitala regiunii Fergona. Şi aceasta deoarece Kokhand n-are o reputaţie prea

[1] În l984 avea 118 000 locuitori. (N.R.).

bună în ce priveşte salubritatea. Oraşul se împarte ca de obicei în două: partea veche şi partea nouă. Cea veche, neavând monumente de demult, nu se distinge prin nimic neobişnuit şi cititorii mă vor ierta că nu mi-am întrerupt somnul pentru a o cinsti cu o privire.

Mergând de-a lungul văii Sciakhimardan, trenul a regăsit un fel de stepă întinsă — ceea ce i-a permis să-şi reia viteza normală.

La trei dimineaţa facem o haltă de 45 de minute la staţia Oş. Nici acolo nu mi-am îndeplinit datoria de reporter şi n-am văzut nimic. Scuza mea e că nici nu prea era ceva de văzut. După această staţie, calea ferată ajunge la frontiera care desparte Turkestanul rusesc de Podişul Pamir şi de vastul ţinut al kirghizilor. Regiunea e neîncetat răscolită de activitatea plutoniană din măruntaiele Pământului. De mai multe ori Turkestanul septentrional a suferit zguduiri puternice (să nu uităm cutremurul din 1877). Şi la Taşkent ca şi la Samarkand am putut vedea dovezile acestor teribile catastrofe. Frecventele oscilaţii, deşi nu se simt, se înregistrează tot timpul, iar acţiunea vulcanică se exercită pe lunga falie în care sunt înmagazinate petrolul şi naftul de la Marea Caspică şi până la Podişul Pamir.

Aşadar, ţinutul constituie una din cele mai interesante porţiuni ale Asiei Centrale pe care le poate vizita un turist. Deşi maiorul Noltitz n-a depăşit niciodată staţia Oş, situată la poalele podişului, cunoaşte teritoriul, pentru că l-a studiat pe hărţile moderne şi pentru că a citit despre el cele mai recente relatări de călătorie. Din acestea voi cita lucrările domnilor Capus şi Bonvalot — încă două nume franceze pe care sunt bucuros să le salut peste hotarele Franţei. După lectură, maiorul simte o vie dorinţă să vadă cu ochii lui aceste locuri şi încă de la şase dimineaţa ne aflăm amândoi pe platformă, cu binoclul în mână şi cu *Mersul trenurilor* deschis.

Pamirul sau Bam-i-Duniah e supranumit de obicei *Acoperişul lumii*. De-acolo pornesc falnicele lanţuri muntoase Tien Shan, Kunlun, Karakorum, Himalaya şi Hindu-Kush. Acest sistem orografic cu o lăţime de 400 de kilometri care a rămas timp de secole o barieră de netrecut, a fost învins de tenacitatea omului. Ruşii şi chinezii au reuşit să-l treacă. Să aflăm câteva date istorice. Mi le furnizează maiorul Noltitz.

Călătorii europeni au pornit de timpuriu să exploreze Podişul Pamir. Fără a-l evoca pe Marco Polo, în secolul al XIII-lea, putem menţiona pe englezii Forsythe, Duglas, Biddneph, Younghusband şi pe celebrul Gordon, mort în ţinuturile Nilului superior şi pe ruşii Fedenko, Skobelev, Prijevalski, Grombcevski, Generalul Pevţov, prinţul Galiţin, fraţii Grum-Grjimailo, Auvergne, Bonvalot, Capus, Papin, Breteuil, Blanc, Ridgway, O'Connor, Dutreil de Rhins, Joseph Martin, Grenard Eduard Blanc şi doctorul suedez Sven Hedin. Datorită acestor exploratori, *Acoperişul lumii* şi-a lăsat dezvăluite misterele. Se ştie acum că se compune dintr-o reţea încurcată de văi a căror altitudine medie depăşeşte 3000 de metri. Se ştie că vârfurile lui cele mai înalte, Kurumdy şi Kauffmann[1] au 22 000 de picioare şi piscul Tagharma[2] 27 000. Se ştie că din

---

[1] Azi Pik Sevina (1134 m). (N.R.).
[2] Azi Pik Kommunizma (7495 m). (N.R.).

această culme izvorăsc Amu-Daria spre vest şi Tarim spre est; în fine, se ştie că pantele îi sunt cioplite, în genere, din şisturi şi cuarţuri palozoice din gresie roşie mezozoică şi din loess-ul argilo-nisipos al cărui strat cuaternar se-ntâlneşte foarte des în Asia Centrală.

Pentru a străbate podişul, Marele Transasiatic a trebuit să învingă greutăţi deosebite. A fost o adevărată sfidare pe care geniul uman a aruncat-o naturii, iar victoria a revenit omului. Prin pasurile în pantă lină pe care kirghizii le numesc „bel", viaductele, podurile, rambleele, şanţurile, tunelurile, au contribuit la instalarea liniei. Trenul coteşte brusc de nenumărate ori, coboară povârnişuri cu locomotive puternice, iar ici şi colo, e tras cu maşini fixe, agăţat de cabluri mişcătoare, într-un cuvânt construirea căii ferate a necesitat o muncă de Hercule, mai grea decât cea a inginerilor americani în defileele din Sierra Nevada şi din Munţii Stâncoşi.

Pustiul mohorât al acestor teritorii are un efect deosebit asupra imaginaţiei. Pe măsură ce trenul ajunge la mare altitudine, urmărind din ochi profilul accidentat al liniei, impresia e şi mai vie. Nici o aşezare, nici măcar un cătun. Doar din loc în loc câte o colibă unde locuitorul podişului duce o existenţă singuratică împreună cu familia, turma de iaci sau „kutari" — nişte boi cu coadă de cal — oile de o rasă cu specimene mici şi caprele lui cu lână foarte deasă. Năpârlirea animalelor este o urmare firească a climei şi ele îşi schimbă veşmântul de iarnă cu haina albă a verii. Asta se-ntâmplă şi cu câinele de-aici, a cărui blană se face mai deschisă în anotimpul cald.

Când trenul trece prin chei, spărturi largi, mai lasă câteodată să se întrezărească în depărtare podişul. În multe locuri se-nalţă pâlcuri de jnepeni şi ienuperi şi câmpiile unduioase sunt presărate cu cătină, rogoz, pelin şi un soi de trestii care cresc în număr mare pe marginea depresiunilor umplute cu apă sărată şi un labiat pitic numit de kirghizi „tersken".

Maiorul mai pomeneşte şi de câteva animale care constituie o faună destul de variată pe înălţimile Pamirului. E chiar nevoie să supraveghezi platformele trenului pe care se pot repezi anumite mamifere — fără sa aibă bilet nici la clasa I nici la clasa a II-a — cum sunt printre altele, panterele şi urşii.

În timpul zilei, călătorii au stat pe platformele de la capul şi coada trenului. Ce strigăte răsunătoare când plantigrade sau feline sar şi aleargă de-a lungul căii ferate cu intenţii pe care ne e îngăduit să le socotim suspecte! Revolverele se descarcă fără cine ştie ce pricină, poate, dar asta îi linişteşte şi îi distrează pe pasageri. După-amiază am fost martorii unei dibace împuşcături care a ucis o uriaşă panteră în clipa când, dintr-un salt, era gata să ajungă pe scara celui de al treilea vagon.

— Hai, Marguerite! a exclamat domnul Caterna.

Şi în ce fel şi-ar fi putut exprima mai bine admiraţia decâi rostind celebra replică a lui Buridan, adresată nevestei prinţului moştenitor (şi nu reginei Franţei, cum în mod impropriu se spune în cunoscuta dramă *Turnul din Nesle*)?

Doborârea panterei, această frumoasă faptă cinegetică, se datora superbului mongol.

— Ce mână şi ce ochi! i-am zis maiorului care nu înceta să arunce seniorului Faruskiar priviri bănuitoare.

Printre alte animale ale faunei din Pamir se mai numără lupi, vulpi şi turme de oi mari sălbatice, cu coarne noduroase graţios încovoiate, pe care băştinaşii le numesc „arkari". În înălţimile văzduhului zboară vulturii, iar în vârtejurile de fum alb pe care le lasă în urmă locomotiva noastră se amestecă nori de corbi, porumbei, turturele şi codobaturi.

Ziua se desfăşoară fără nici un incident. La şase seara trecem frontiera după un parcurs total de aproape 2300 kilometri făcuţi în patru zile de la plecarea din Uzun-Ada. Mai sunt 250 de kilometri până la Kashgar. Cu toate că ne aflăm, de fapt, pe pământul Turkestanului chinez, de-abia în acest oraş vom fi predaţi administraţiei chineze.

După cină, pe la nouă, fiecare se întinde în cuşeta lui, în speranţa, sau mai bine zis, cu convingerea că noaptea asta va fi la fel de liniştită ca cele dinainte.

În timpul primelor ore trenul a coborât în mare viteză pantele Podişului Pamir. Apoi şi-a reluat mersul obişnuit pe un lung drum orizontal.

Trebuie să fi fost unu noaptea când m-am trezit brusc. Totodată s-a deşteptat şi maiorul Noltitz şi cea mai mare parte a călătorilor din vagon. Strigăte puternice se aud la capătul trenului. Ce se întâmplă? Teama îi cuprinde pe pasageri, acea temă tulburătoare şi iraţională pe care o stârneşte cel mai mic incident de cale ferată,

— Ce-i? Ce-i?

Aceste cuvinte, rostite cu groază, se aud din toate părţile şi în toate limbile. Cred, la început, că am fost atacaţi. Mă gândesc la faimosul Ki-Tsang, piratul mongol, a cărui colaborare am solicitat-o, poate, atât de neprevăzător... pentru cronica mea! Încă o clipă şi trenul încetineşte, ceea ce arată că se va opri. Popov, după ce intrase în furgon, iese de-acolo şi îl întreb ce s-a întâmplat.

— Un accident, îmi răspunde.

— Grav?

— Nu, o bară de ataş s-a rupt şi ultimele două vagoane au rămas de izbelişte. Când trenul se opreşte, vreo l2 călători, din care fac şi eu parte, coboară pe linie. La lumina unei lanterne e uşor să constaţi că ruptura barei nu se datorează unui act criminal. Dar nu-i mai puţin adevărat că ultimele două vagoane ale trenului, vagonul mortuar şi furgonul ocupat de slujbaşul cu bagajele au rămas părăsite în urmă. De cât timp şi la ce distanţă? Nu se ştie.

Trebuia să auzi strigătele paznicilor persani, însărcinaţi să însoţească trupul neînsufleţit al mandarinului Yen-Lu de care răspundeau! Călătorii cu care se aflau împreună în vagon şi chiar ei înşişi nu-şi dăduseră seama de nimic în momentul când bara s-a rupt. Au dat alarma după ce trecuse poate o oră sau două de la accident...

De altfel n-aveai de luat decât o singură hotărâre: să dai trenul înapoi până la vagoanele detaşate. Nimic mai simplu în fond. Dar ce m-a surprins în această împrejurare, a fost atitudinea lui senior Faruskiar. El a cerut în modul cel mai stăruitor să se acţioneze fără a pierde o clipă. S-a adresat lui Popov, mecanicului, fochistului şi, pentru prima oară, am văzut că vorbeşte foarte curgător limba rusă. În rest, nu-i nimic de discutat. Suntem cu toţii de acord să ne întoarcem pentru a fi ataşate din nou vagoanele cu mandarinul şi furgonul de bagaje. Doar baronul neamţ ţine să protesteze. Iarăşi întârzieri... Va trebui sacrificat, poate, un timp

mai lung pentru mandarin... pentru un mandarin mort... E trimis la plimbare cu plângerile lui...

Sir Francis Trevellyan ridică din umeri părând a spune: „Ce administraţie! Ce material! asemenea lucruri nu s-ar putea întâmpla pe căile ferate anglo-indiene!".

Maiorul Noltitz pare ca şi mine uluit de ciudata intervenţie a lui Faruskiar. Mongolul, de obicei atât de calm, atât de netulburat, cu privirea lui rece sub pleoapele nemişcate, umblă încoace şi încolo, pradă unei mânioase îngrijorări pe care pare că n-o poate stăpâni cu nici un chip. Însoţitorul lui nu depune mai puţină stăruinţă. Totuşi, ce-i interesează pe ei că cele două vagoane s-au detaşat? Nici măcar nu-şi au bagajele în furgonul din spate. Oare au un aşa de mare devotament faţă de răposatul mandarin Yen-Lu? Din această cauză supravegheau în gara Duşak cu atâta încrâncenare vagonul în care odihneşte trupul defunctului? Văd bine că maiorul găseşte purtarea lor foarte dubioasă.

Trenul începe să dea înapoi de îndată ce ne-am reluat locurile. Baronul neamţ încearcă iar să protesteze. Dar senior Faruskiar îi aruncă o privire atât de sălbatică, încât nu se expune la o a doua şi se duce să bombăne în colţul său.

Se ivesc zorile când cele două vagoane sunt semnalate la un kilometru şi trenul se apropie de ele după o oră de mers.

Seniorul Faruskiar şi Ghangir au vrut să asiste la ataşarea vagoanelor care a fost făcută cât mai solid cu putinţă. Maiorul Noltitz şi cu mine am observat că au schimbat câteva vorbe cu ceilalţi trei mongoli. La urma urmei nu-i de mirare, doar sunt compatrioţi.

Fiecare urcă în vagonul lui şi mecanicul măreşte viteza pentru a câştiga o parte din timpul pierdut. Cu toate astea, trenul ajunge la Kashgar cu o întârziere destul de mare. E patru şi jumătate dimineaţa când intră în capitala Turkestanului chinez.

XVI

Am sosit în Kashgar la patru şi jumătate şi plecăm la unsprezece. Marele Transasiatic s-a arătat generos. Voi avea răgazul să văd oraşul, cu condiţia să scad o oră bună din timpul ce mi-a fost acordat. Într-adevăr, ce nu s-a făcut la frontieră, se va face la Kashgar: verificarea hârtiilor, semnarea paşapoartelor etc. E o cercetare totodată minuţioasă şi meticuloasă. Deci voi reveni să mă prezint în faţa autorităţilor de la frontieră.

Îmi amintesc de temerile lui Cincu şi pentru el am motive să tremur dacă vameşii se vor ocupa de coletele şi bagajele din furgon. Înainte ca trenul să ajungă la Kashgar, maiorul Noltitz mi-a spus:

— Nu-ţi închipui că Turkestanul chinez se deosebeşte mult de Turkestanul rusesc. Nu ne atlăm în ţinutul pagodelor, jocurilor vaporaşelor cu flori şi turnuleţelor de porţelan. În primul rând ca şi Buhara, Merv şi Samarkand, oraşul e dublu: cel vechi şi cel nou...

Observaţia maiorului e foarte întemeiată. S-a dus vremea când emirii domneau peste Kashgaria. Ce vreţi? În acest sfârşit de secol ajungem mereu prea târziu şi minunile orientale, datinile necunoscute, capodoperele artei asiatice nu se mai

află decât în stare de amintiri ori în ruine. Căile ferate vor sfârşi prin a aduce ţările pe care le străbat la un nivel comun, la o mare asemănare între ele. Va fi epoca egalităţii şi, poate, a fraternităţii.

La drept vorbind, de altfel, Kashgar nu mai e capitala Kashgariei; e o staţie a Marelui Transasiatic, punctul de întâlnire al trenurilor ruseşti şi chinezeşti, şi, panglica de fier care are aproape 3000 de kilometri de la marea Caspică până aici, se desprinde de oraş pentru a se prelungi pentru alţi 4000 de kilometri în plus până în capitala Chinei.

Să ne întoarcem acum la cele două părţi ale localităţii: cea nouă se numeşte Yongi-Shar; cea veche, situată la o distanţă de trei mile şi jumătate, e Kashgar. Am avut prilejul să le văd pe amândouă şi voi relata şi despre una şi despre alta.

O primă observaţie: ambele sunt înconjurate de un zid urât de lut care nu te ispiteşte să le vizitezi. A doua observaţie: degeaba cauţi vreun monument, deoarece materialele de construcţii sunt aceleaşi pentru case şi pentru palate. Numai lut şi nici măcar lut ars. Nu poţi obţine cu pământ uscat la soare linii regulate, profiluri pure, sculpturi dăltuite cu fineţe. Trebuie o artă arhitecturală exercitată asupra pietrei şi marmurei şi asta lipseşte. O trăsurică ne-a dus iute, pe maior şi pe mine, la Kashgar, a cărui circumferinţă are trei mile. Kizil-Su[1] — „Râul roşu", care mai degrabă e galben cum se cuvine unui râu chinezesc, îl înlănţuie cu cele două braţe ale sale unite de două poduri. Dacă vrei să vezi câteva ruine mai interesante, trebuie să ieşi din incintă şi la o mică distanţă se află resturi de fortificaţii vechi de 500 ori 2000 de ani după punctul de vedere al diferiţilor arheologi. Mai sigur e că Kashgar a fost asediat de Tamerlan. După el au stăpânit ţinutul un număr de sultani fioroşi — între alţii Uali-Han-Tulla care l-a omorât în 1857 pe Schlagintweit, unul dintre cei mai buni cunoscători şi îndrăzneţi exploratori ai continentului asiatic. Două plăci de bronz, dăruite de Societăţile de geografie din Paris şi Petersburg împodobesc monumentul său comemorativ.

Kashgar e un însemnat centru comercial: mătăsurile de Khotan, ţesăturile de bumbac, fetru, covoarele de lână, rufăria sunt principalele articole aduse pe pieţele provinciei şi sunt chiar exportate peste frontieră între Taşkent şi Kulja[2], spre nordul Turkestanului oriental.

Populaţia din Kashgar e turkmenă, dar numără şi mulţi chinezi, cea mai mare parte meseriaşi şi negustori ambulanţi. Desigur, maiorul Noltitz şi cu mine n-am văzut Kashgarul pe vremea când ostile emirului umpleau străzile gălăgioase. Acum nu mai întâlneşti nici infanterişti djighiţi, nici sarbazii care mărşăluiau pe-aici. Au pierit minunatele corpuri de armată ale tefurcilor, înarmate şi disciplinate după sistemul chinezesc: nu mai vezi superbii lăncieri, arcaşii kalmuci, purtând arcuri înalte de cinci picioare, aceşti „tigri" cu scuturi vopsite în culori vii şi cu puşti cu feştilă, puşi pe post de trăgători. Au pierit cu toţii şi emirul o dată cu ei.

---

[1] Azi Kashigabshe. (N.R.).

[2] Azi Juning. (N.R.).

La ora nouă ne înapoiam la Yangi-Shahr. Şi la capătul unei străzi de lângă citadelă pe cine întâlnim?... Pe doamna şi domnul Caterna, morţi de admiraţie în faţa unei trupe de dervişi cântăreţi.

Ce extraordinare mişcări de măscărici care stârnesc râsul, ce ţinută în mânuirea ghitarei cu coarde lungi, ce unduiri acrobatice în cursul dansurilor cu care îşi însoţesc baladele şi legendele cântate, de un mare realism, fără nimic religios în ele! În comicul nostru se trezeşte instictul de artist. Nu poate sta locului, este peste puterile lui! Aşa că imită gesturile, atitudinile, dănţuirile dervişilor cu antrenul unui fost marinar dublat de un actor talentat şi parcă văd clipa când va intra în joc, alături de ei.

— Ei, domnule Claudius, îmi zice, nu-i prea greu să reproduci exerciţiile acestor oameni vrednici! Scrie-mi o operetă turkestană, dă-mi un rol de derviş şi ai să vezi cum intru în pielea personajului.

— Nu mă-ndoiesc, dragă Caterna, răspund; dar înainte de a intra în pielea respectivă, intră în restaurantul gării să-ţi iei rămas bun de la bucătăria turkmenă, căci vom trece curând la cea chinezească.

Invitaţia mea e acceptată cu plăcere cu atât mai mult cu cât reputaţia bucătarilor kashgarieni este universal recunoscută, cum ne atrage atenţia maiorul. Doamna şi domnul Caterna, maiorul, tânărul Pan-Ciao şi cu mine suntem într-adevăr încântaţi şi uluiţi de cantitatea şi calitatea mâncărurilor. Ni se servesc capricios când dulciuri când fripturi şi carne la grătar. Apoi — lucru pe care comicul şi ingenua nu-l vor uita niciodată, cum nu vor uita de altfel nici faimoasele piersici din Khojend — am avut parte de anumite feluri a căror amintire a vrut s-o păstreze ambasada engleză, consemnând compoziţia lor într-o relatare de călătorie: picioare de purcel presărate cu zahăr pudră şi rumenite în grăsime, puţin marinată, rinichi fripţi în sos dulce, amestecaţi cu clătite. Domnul Caterna a servit de două ori din primul fel şi de trei ori din al doilea.

— Îmi iau toate precauţiile, ne zice. Cine ştie ce ne va oferi cămara vagonului restaurant pe teritoriul chinezesc. Mă tem ca aripioarele de rechin să nu fie prea tari şi cuiburile de rândunică nu chiar trufandale.

La ora zece o lovitură de gong anunţă că încep formalităţile poliţieneşti. Ne sculăm de la masă, după ce bem un ultim pahar de Ciao-Hing şi, câteva clipe mai târziu, ne strângem în sala de aşteptare.

Toate numerele mele sunt prezente — bineînţeles afară de Cincu, care s-ar fi înfruptat pe cinste din cina noastră dacă ar fi putut lua parte la ea. Printre cei ce aşteaptă se află: doctorul Tio-King cu Cornaro sub braţ; Fulk Ephrinell şi miss Horatia Bluett, reunindu-şi mărfurile (dinţii şi părul); fireşte, la figurat, sir Francis Trevellyan, nemişcat şi mut, ţeapăn, morocănos sugând din trabuc în pragul sălii; senior Faruskiar, însoţit dc Ghangir; pasageri ruşi, turkmeni şi chinezi — în totul 60 până la 80 de persoane. Se vor prezenta pe rând în faţa unei mese unde stau doi chinezi în haine civile: un slujbaş vorbind curent limba rusă şi un tălmaci pentru limbile germană, franceză şi engleză.

Slujbaşul are vreo 50 de ani, craniul ras, o mustaţă groasă, coada pe spate şi ochelarii pe nas. E îmbrăcat într-o haină înflorată, gras ca mulţi oameni cu funcţii importante şi cu un aer sever.

Sunt printre primii care prezintă paşaportul purtând viza consulului din Tiflis şi a autorităţilor ruse din Uzun-Ada. Funcţionarul îl examinează cu atenţie. În ţinutul ăsta trebuie să fii mereu cu ochii în patru. Totuşi găseşte totul în regulă şi fără nici o greutate îmi pune ştampila cu dragonul verde, declarându-mă „bun de plecare". Acelaşi rezultat în ce-i priveşte pe comic şi pe ingenuă. Dar înfăţişarea domnului Caterna în timp ce i se verifică hârtiile merită văzută. Se poartă ca un inculpat care încearcă să-şi înduioşeze judecătorul: îi face ochi dulci; buzele lui schiţează un zâmbet, pare să ceară milă sau cel puţin o favoare, deşi nici cel mai cusurgiu chinez n-ar avea să-i facă nici o observaţie.

— În ordine, zice tălmaciul.

— Mulţumesc, măria ta! răspunde domnul Caterna, cu accentul unui Gavroche, al unui puşti ghiduş al Parisului.

Fulk Ephrinell şi miss Horatia Bluett termină cu bine cât ai zece peşte. Dacă un negustor american şi o agentă comercială engleză nu au hârtiile în regulă, cine să le aibă?

Nici alţi pasageri, ruşi ori turkmeni, nu ridică probleme. Se dovedeşte că atât cei care călătoresc cu clasa întâi, cât şi cei care călătoresc cu clasa a doua, îndeplinesc condiţiile cerute de administraţia chineză şi-şi plătesc viza în ruble, taeli ori sapeci. Printre ei descopăr un cleric din Statele Unite, în vârstă de vreo 50 de ani: se duce la Beijing. E reverendul Nathaniel Morse din Boston, unul dintre misionarii yankei care a devenit un abil om de afaceri. Îi atribui numărul l3.

Verificarea hârtiilor tânărului Pan-Ciao şi a doctorului Tio-King nu întâmpină nici o dificultate şi aceştia schimbă „zece mii de saluturi" dintre cele mai amabile cu reprezentanţii autorităţilor chineze.

Când îi vine rândul maiorului Noltitz are loc un mic incident. Sir Francis Trevellyan, care înaintase în acelaşi timp cu maiorul, nu pare deloc dispus să-i cedeze locul. Însă totul se mărgineşte la priviri trufaşe şi provocatoare. Gentlemanul nu s-a ostenit măcar să deschidă gura. Mi-a fost deci scris să nu cunosc sunetul glasului său! Rusul şi englezul primesc amândoi viza reglementară şi mica înfruntare n-are nici un fel de urmări.

Senior Faruskiar, urmat de Ghangir ajunge şi el în faţa chinezului cu ochelari care-l priveşte cu o atenţie deosebită. Maiorul Noltitz şi cu mine îl urmărim din ochi. Cum se va desfăşura verificarea hârtiilor lui? Poate cu acest prilej ne vom lămuri ce-i cu el.

Dar care nu ne fu surpriza, ba chiar uimirea, în faţa loviturii de teatru care avu loc în acel moment!

După ce şi-a aruncat ochii pe actele prezentate de Ghangir, funcţionarul chinez s-a ridicat şi s-a înclinat ceremonios înaintea seniorului Faruskiar spunându-i:

— Îl rog pe domnul administrator al Marelui Transasiatic să binevoiască a primi zece mii de respecte ale mele.

Administrator, iată deci ce e senior Frauskiar! Totul se explică atunci. În timpul trecerii noastre prin Turkestanul rusesc n-a vrut să-şi dezvăluie funcţia într-o ţară străină; dar acum, pe căile ferate chineze nu refuză a-şi face cunoscut rangul şi a beneficia de toată reverenţa la care are dreptul.

Şi eu — glumind, e adevărat — mi-am permis să-l confund cu piratul Ki-Tsang! Iar maiorul Noltitz l-a suspectat tot timpul! Ei bine, am vrut să am „o figură marcantă" în trenul nostru. O am. Voi face cunoştinţă cu senior Faruskiar, îl voi cultiva ca pe o plantă rară şi, deoarece vorbeşte ruseşte, o să-l sondez până-n rărunchi. Bun! Mă simt atât de entuziast încât nu mă pot împiedica să ridic din umeri, când maiorul îmi murmură la ureche:

— La urma urmei, e poate unul din vechii şefi de bandă cu care Compania a tratat pentru a-şi asigura bunele lui oficii.

Haide, maiorule, să fim serioşi!

În curând formalităţile se apropie de sfârşit şi se vor deschide uşile, când apare baronul Weisschnitzerdörfer. E grăbit, turburat, neliniştit, aiurit, se agită teribil şi nu ştie ce să facă. De ce oare se mişcă, se apleacă, se ridică, priveşte în jur ca cineva care a pierdut un lucru de preţ?

— Actele, îi cere interpretul în limba germană.

— Actele, răspunde baronul, le caut… nu le mai am... erau în portofel... Şi scotoceşte în buzunarele pantalonilor, ale vestei, ale hainei, ale mantalei — are cel puţin 20 — fără să le găsească.

— Mai repede... mai repede! repetă tălmaciul. Trenul nu poate să aştepte.

— Mă opun să plece fără mine! strigă baronul. Actele... cum s-or fi rătăcit?... Să fi lăsat să cadă portofelul... O să mi le înapoieze cine l-a găsit...

În acest moment, un gong puternic răsună în toată gara. Trenul pleacă peste cinci minute. Nenorocitul neamţ continuă să strige:

— Aşteptaţi!... Aşteptaţi... Donner Wetter! Nu puteţi aştepta câteva minute ţinând seama de un om care face înconjurul lumii în 39 de zile...

— Marele Transasiatic nu aşteaptă, răspunde tălmaciul.

Fără să ne mai gândim la baron, maiorul Noltitz şi cu mine mergem pe peron, în timp ce neamţul se zbate să-i convingă pe impasibilii slujbaşi chinezi.

Cercetez railwayul şi văd că s-a modificat numărul pasagerilor. Vor fi mai puţini între Kashgar şi Beijing, În loc de l2 vagoane, trenul nu are decât l0, care se află în ordinea următoare: locomotivă şi tender, furgonul din cap, două vagoane de clasa întâi, vagonul-restaurant, două vagoane de clasa a II-a, vagonul mortuar pentru defunctul mandarin şi furgonul de la urmă. Locomotivele ruseşti care au tras trenul de la Uzun-Ada vor fi înlocuite de locomotive chinezeşti încălzite nu cu naft, ci cu un soi de ulei provenit din numeroasele zăcăminte din Turkestan şi păstrat în depozitele principalelor staţii ale liniei.

Prima mea grijă e să mă îndrept către primul furgon. Vameşii au intrat tocmai să-l cerceteze şi tremur pentru Cincu... Sunt sigur că frauda n-a fost descoperită, căci ştirea ar fi făcut vâlvă mare. Dar lada o fi rămas în acelaşi loc? Sau a fost pusă altundeva? N-a fost cumva întoarsă sau răsturnată?... Cincu n-ar mai putea ieşi şi ar fi foarte complicat...

În acest moment, vameşii chinezi părăsesc furgonul închizând uşa în urma lor, astfel încât n-am izbutit să arunc înăuntru nici o singură privire. Esenţialul e că

Cincu n-a fost prins asupra faptului. De îndată ce va fi posibil, mă voi strecura în furgon şi cum se zice la bancă „am să verific casa"[1].

Înainte de a ne întoarce în vagonul nostru, maiorul Noltitz mă roagă să-l urmez până la capătul trenului.

Scena la care suntem martori nu-i lipsită de interes; gărzile persane predau rămăşiţele pământeşti ale mandarinului Yen-Lu unor soldaţi ai Steagului Verde, care fac parte din jandarmeria chineză. Defunctul trece sub paza a 20 de chinezi care vor ocupa vagonul de clasa a doua ce precede furgonul funerar. Sunt înarmaţi cu puşti şi revolvere şi comandaţi de un ofiţer.

— Ei, zic maiorului, e limpede că mandarinul Yen-Lu e un om însemnat, de vreme ce Fiul Cerului îi trimite o gardă de onoare.

— Sau de apărare, răspunde maiorul.

Senior Faruskiar şi Ghangir au asistat la întreaga operaţie şi nu e de mirare. Administratorul are datoria să vegheze asupra ilustrului defunct dat în grija agenţilor Marelui Transasiatic.

Se aud ultimele lovituri de gong;, fiecare se grăbeşte să se-ntoarcă în vagonul său.

Şi baronul? Ce s-o fi întâmplat cu el?

Iată-l, în fine, că soseşte pe peron ca o furtună. Şi-a găsit actele în fundul celui de al l9-lea buzunar. A obţinut viza necesară... dar în ceasul al doisprezecelea.

— Călătorii pentru Beijing să poftească în vagoane! strigă Popov cu o voce de stentor.

Trenul se urneşte, pleacă, a plecat.

XVII

Trenul merge pe şinele unei căi ferate chineze cu o singură linie, tras de o locomotivă chineză, având mecanici chinezi... Să sperăm că nu vom fi proiectaţi „în aer" în cursul drumului, dat fiind că unul din călători şi anume senior Faruskiar face parte din conducerea Companiei. La urma urmei, dacă ar surveni un accident, asta ar mai întrerupe monotonia voiajului şi mi-ar oferi câteva episoade demne să fie relatate. Trebuie să recunosc că personajele mele nu mi-au dat până acum ceea ce aşteptam de la ele. Piesa nu are gradaţie, acţiunea lâncezeşte. Ar trebui o lovitură de teatru care să aducă toată lumea în scenă — ceea ce domnul Caterna ar numi „un frumos al patrulea act".

Fulk Ephrinell şi miss Horatia Bluett sunt absorbiţi de o convorbire comercială între patru ochi. Pan-Ciao şi doctorul m-au amuzat o clipă, dar nu mai „produc" acelaşi efect. Comicul şi ingenua sunt doar nişte actori cărora le lipsesc situaţiile dramatice. Cincu, Cincu el însuşi în care îmi pusesem atâtea speranţe, a trecut frontiera fără neplăceri şi va ajunge teafăr şi nevătămat la Beijing unde se va căsători fără greutate cu domnişoara Zinka Klork. Neîndoielnic, nu merge! Nu

[1] Joc de cuvinte în limba franceză, intraductibil — ladă şi casă de bani fiind omonime. (N.R.).

scot nimic nici din transportul răposatului mandarin Yen-Lu! Şi cititorii *Secolului XX* care aşteaptă de la mine o cronică vibrantă şi senzaţională.

Oare voi fi nevoit să mă întorc la baronul neamţ? Nu! El nu-i decât ridicol şi ridicolul care e originalitatea proştilor, nu poate niciodată interesa.

Revin la ideea mea; mi-ar trebui un erou şi până în prezent paşii lui n-au răsunat în culise. E momentul să intru în relaţii mai strânse cu senior Faruskiar. Poate nu va mai fi atât de zgârcit la vorbă, acum când nu mai călătoreşte incognito. Suntem sub administraţia lui ca să zic aşa. E într-un fel primarul orăşelului nostru pe roate şi un primar trebuie să se pună la dispoziţia celor pe care-i guvernează. De altfel, în cazul când frauda lui Cincu ar fi descoperită, ţin să-mi asigur protecţia acestui înalt funcţionar.

Trenul nostru merge cu o viteză moderată de când a părăsit staţia Kashgar. La orizontul opus se desenează conturul masivului muntos al Podişului Pamir, apoi spre sud-vest, se rotunjeşte Bolor, adică brâul kashgarian unde se-nalţă vârful Tagharma, pierdut în nori.

Nu prea ştiu cum să-mi ocup timpul. Maiorul Noltitz n-a vizitat teritoriile pe care le străbate acum Marele Transasiatic şi n-am resursa de a lua note la dictarea lui. Doctorul Tio-King nu-şi ridică nasul din Cornaro şi Pan-Ciao mi se pare că ştie mai mult despre Paris decât despre Beijing şi China. În plus, când a plecat spre Europa a trecut prin Suez şi nu cunoaşte Turkestanul oriental mai mult decât Kamceatka. Dar stăm cu plăcere de vorbă. E un tovarăş de drum foarte drăguţ. Mai puţină amabilitate şi mai multă originalitate mi-ar fi însă mai de folos. N-am altceva de făcut decât să mă plimb dintr-un vagon într-altul, hoinărind pe platforme şi privind întrebător zarea care se-ncăpăţânează să nu-mi răspundă, ascultând ici şi colo.

Ia te uită! Comicul şi ingenua par a glăsui cu mare înflăcărare. Mă apropii. Cântă incetişor. Ciulesc urechea

Îmi iubesc curcuţele

intonează doamna Caterna.

Iară eu mioarele

răspunde domnul Caterna, comic la toate, care uneori face la nevoie pe baritonul.

Repetă mereu duetul lui Pipp şi Bettina cea roşcată pentru viitoarele lor reprezentaţii de la Shanghai. Fericiţi locuitorii Shanghaiului. Nu cunosc încă *Mascota*!

Fulk Ephrinell şi miss Horatia Bluett sunt şi ei absorbiţi într-o discuţie aprinsă. Surprind o frântură de dialog.

— Mă tem, zice negustoriţa, că părul are un curs ridicat la Beijing.

— Iar eu, îi răspunde americanul, mă tem că dinţii sunt în scădere...

De fapt nu se naşte nimic în imaginaţia mea şi mai avem doar şase zile de călătorie. La naiba cu Marele Transasiatic şi traseul lui monoton. Lui Great-Trunk, de la New York la San Francisco, i se pot întâmpla lucruri pline de interes. Uneori trenurile sunt atacate de pieile-roşii, iar perspectiva de a fi scalpat sporeşte farmecul călătoriei.

Ei! Pe cine aud recitând sau mai curând psalmondiind în compartimentul nostru: „Nu există om, în orice situaţie ar fi, să nu se poată stăpâni să nu mănânce prea mult şi care să nu se poată feri de relele pe care le provoacă

obezitatea. Cei însărcinaţi cu conducerea treburilor publice au şi mai mult datoria...”

E doctorul Tio-King, citeşte cu glas tare un pasaj din *Cornaro* pentru a-şi întipări şi mai bine în minte principiile acestuia.

În timpul după-amiezii, dacă mă iau după Mersul trenurilor, am trecut Yamangarul pe un pod de lemn. Acest curs de apă izvorăşte din masivele muntoase din vest, a căror altitudine nu-i sub cinci mii de picioare. Rapiditatea lui e sporită de topirea zăpezilor. Câteodată trenul circulă printr-o junglă deasă, unde, după cum susţine Popov, există tigri în număr destul de mare. Se prea poate, dar eu n-am văzut nici unul. Şi totuşi dacă lipsesc pieile-roşii, pieile tărcate ne-ar putea oferi un spectacol oarecare. Ce fapt divers pentru un ziar şi ce noroc pe jurnalist! *Teribilă catastrofă... Un tren al liniei Marelui Transasiatic atacat de tigri.. Ghiare şi gloanţe...* şi între titluri puncte de suspensie!

Ei bine, nu! Felinele turkmene nici măcar nu mi-au dat această satisfacţie! Încât le tratez şi am tot dreptul să le tratez astfel, drept nişte motani inofensivi!

Cele două staţii principale au fost Yengisar, unde trenul s-a oprit zece minute, şi Kizil, unde a stat un sfert de ceas. Aici funcţionează câteva furnale înalte, solul fiind feruginos cum arată şi cuvântul „kizil" adică roşu.

Ţinutul e fertil, cu frumoase culturi de grâu, porumb, orz şi in, în partea sa de răsărit. Pretutindeni se înalţă pâlcuri de copaci, sălcii, duzi şi plopi. Cât vezi cu ochii se-ntind ogoare însămânţate cu pricepere şi irigate de numeroase canale şi păşuni unde pasc numeroase turme de oi. Regiunea ar semăna pe jumătate cu Normandia, pe jumătate cu Provence, dacă în zare nu s-ar profila Munţii Pamir. Numai că această porţiune a Kashgariei a fost răvăşită groaznic de război în epoca în care lupta să-şi cucerească independenţa. Pe aceste pământuri au curs valuri de sânge şi de-a lungul liniei ferate solul este prevăzut cu tumuluri în care sunt înmormântate leşurile patrioţilor.

Dar, în fine, n-am venit în Asia Centrală să călătoresc ca acasă. Vreau ceva nou, ce naiba! Nou, neprevăzut, senzaţii tari!

Am ajuns la patru după-amiază fără cea mai mică urmă de accident şi într-o zi destul dc frumoasă în gara Yarkand.

Dacă Yarkand nu e capitala administrativă a Turkestanului oriental, e totuşi cel mai important centru comercial al provinciei.

— Încă două oraşe îngemănate, i-am spus maiorului Noltitz. Asta o ştiu de la Popov... Mă tem că seamănă cu ce-am văzut şi până acum: un zid de lut şi câteva duzini de uşi! Nici monumente, nici edificii! Doar veşnicele bazare ale Orientului!

Nu m-am înşelat; şi patru ore au fost mult prea de ajuns să vizitez cele două Yarkanduri, dintre care cel nou se cheamă Yanji-Shahr. Din fericire, nu li se interzice femeilor că circule pe străzile mărginite de bordeie de chirpici, cum se-ntâmpla odinioară. Pot să se bucure de dreptul de a vedea şi de a fi văzute şi e o plăcere pentru „faranghi" cum sunt numiţi străinii, oricărei naţiuni îi aparţin. Localnicele sunt foarte frumoase, cu părul împletit în cozi lungi, cu galoane transversale la corsar cu fustele de dedesubt de mătase de Khotan viu colorată şi acoperită cu desene chinezeşti, cu cizme lungi brodate şi cu tocul înalt, cu

turbane cochete de sub care se ivesc şuviţele de păr la fel de negru ca sprâncenele îmbinate de o trăsătură de penel.

Un număr de călători chinezi au coborât la Yarkand şi au fost înlocuiţi cu alţii de aceeaşi origine, printre ei aflându-se vreo 20 de culi. Plecăm la ora nouă seara.

Noaptea avem de străbătut 350 de kilometri, distanţa între Yarkand şt Khotan. M-am dus în furgonul de la capătul trenului şi am constatat că lada e în acelaşi loc. Sforăiturile pe care le-am auzit mi-au dovedit că Cincu, în poziţia lui obişnuită, doarme liniştit. N-am vrut să-l trezesc şi l-am lăsat să viseze la adorabila lui româncă.

A doua zi Popov îmi spune că trenul, cu viteza lui de rapid, a trecut prin Khargalik, punct de joncţiune a drumurilor spre Kilian şi Tong. Noaptea a fost răcoroasă, căci ne aflăm încă la o altitudine de l200 de metri. De la staţia Guma direcţia trenului este de la vest spre est, urmând aproape paralela 37, cea care trece în Europa prin Sevilla, Siracusa şi Atena.

Am observat un singur curs de apă mai important, Karakash, pe care se vedeau câteva plute în derivă şi şiruri de cai şi măgari trecând prin vaduri, între bancuri de pietriş. Râul taie calea ferată la vreo sută de kilometri înainte de Khotan, unde am sosit la opt dimineaţa.

Două ore de oprire. Cum acest oraş poate să ne dea o primă impresie despre cetăţile chinezeşti, am vrut să am o privire generală asupra lui.

De fapt s-ar zice că e o aşezare turkmenă construită de chinezi sau un oraş chinezesc construit de turkmeni. Monumentele şi locuitorii par a ţine de această dublă paternitate. Moscheele au un fals aer de pagodă, pagodele au un fals aer de moschee. Aşadar nu m-am mirat că domnul şi doamna Caterna, care n-au vrut să piardă acest prilej de a pune piciorul în China, au fost puţin dezamăgiţi.

— Domnule Claudius, mi se adresează comicul, nu există nici un decor aici unde poţi juca o piesă despre Beijing.

— Dar nu suntem la Beijing, dragul meu Caterna.

— Adevărat şi trebuie să ştii să te mulţumeşti şi cu puţin.

— Chiar cu foarte puţin, cum spun italienii.

În clipa când să urcăm în vagon, îl văd pe Popov că aleargă spre mine, strigând:

— Domnule Bombarnac...

— Ce este, Popov?

— Un funcţionar de la telegraf m-a întrebat dacă în tren nu se află un corespondent al *Secolului XX*.

— Un funcţionar de la telegraf?

— Da şi când i-am răspuns că într-adevăr se află în trenul nostru, mi-a dat depeşa asta pentru dumneavoastră.

— Dă-mi-o, dă-mi-o!

Iau depeşa care mă aştepta de câteva zile. E oare un răspuns la telegrama pe care am trimis-o la jurnal din Merv cu privire la mandarinul Yen-Lu?

Deschid depeşa... o citesc... şi-mi cade din mână.

Iată ce conţinea:

Claudius Bombarnac, reporter la Secolul XX

În railway nu se găseşte trupul neînsufleţit al mandarinului, ci tezaurul imperial în valoare de cincisprezece milioane, trimis din Persia în China cum s-a anunţat în ziarele din Paris acum opt zile. Încearcă pe viitor să fii mai bine informat.

XVIII

„Milioane... pretinsul vagon mortuar conţine milioane!"

Fără voia mea, această frază importantă mi-a scăpat, aşa că secretul tezaurului imperial este cunoscut la ora asta de toată lumea, de slujbaşii gării şi de călătorii din tren. Aşadar, pentru mai multă securitate, guvernul persan, punându-se de acord cu guvernul chinez, a vrut să lase să se creadă că a repatriat trupul neînsufleţit al unui mandarin, când de fapt era vorba de a transporta la Beijing un tezaur care valorează l5 000 000 de franci.

Vai de mine, ce gafă — desigur explicabilă — am făcut. Dar de ce n-aş fi crezut cele zise de Popov şi de ce ar fi suspectat Popov ceea ce i-au spus slujbaşii persani în privinţa mandarinului Yen-Lu?... Nu exista nici un motiv de a pune la îndoială adevărul celor afirmate de ei.

Totuşi mă simt profund umilit în amorul meu propriu de cronicar şi foarte necăjit că mi s-a atras atenţia asupra acestei gafe. Mă feresc să suflu cuiva un cuvinţel despre toate astea, chiar şi maiorului. Nu-i de necrezut! La Paris, *Secolul XX* e mai bine informat decât mine, care mă aflu în tren, de ceea ce se petrece! Se ştie în Franţa că într-un vagon ataşat la Marele Transasiatic se găseşte un tezaur imperial, iar eu habar n-am! Ce lipsă a reportajului meu! Acum secretul a fost divulgat şi nu întârziem să aflăm că acest tezaur, alcătuit din aur şi pietre preţioase, depus pe vremuri în mâinile şahului Persiei, este expediat proprietarului său legitim, împăratul Chinei. Iată de ce senior Faruskiar, care fusese pus la curent în calitatea sa de administrator al companiei, a luat trenul la Duşak ca să însoţească tezaurul până la destinaţie. Iată de ce Ghangir şi cu el — împreună cu cei trei mongoli, agenţii lor — au supravegheat atât de riguros acest preţios vagon, de ce s-au arătat atât de îngrijoraţi când s-a desprins de tren după ruptura barei, de ce au stăruit cu atâta încrâncenare să fie reataşat cât mai repede. Da! Totul se explică! Iată şi din ce cauză un escadron de soldaţi chinezi a sosit să ia în primire vagonul la Kashgar, după ce li s-a dat descărcare slujbaşilor persani. De aceea Pan-Ciao nu putea să fi auzit vorbindu-se de mandarinul Yen-Lu, neexistând nici un înalt demnitar cu acest nume în China.

Am plecat la ora reglementară. Cum era de aşteptat, tovarăşii noştri de călătorie nu vorbesc decât de milioanele care ar ajunge pentru a îmbogăţi întregul personal al trenului.

— Pretinsul vagon funerar mi s-a părut tot timpul suspect, îmi zice maiorul Noltitz şi de aceea l-am şi întrebat pe Pan-Ciao dacă a auzit de răposatul mandarin.

— Mi-amintesc, am răspuns, şi pe moment n-am priceput motivul întrebării dumitale. Oricum, sigur e că tragem acum după noi o comoară.

— Adaug, reia maiorul, că guvernul chinez a fost prevăzător când i-a dat o escortă de 20 de oameni bine înarmaţi. De la Khotan la Lanzhou trenul va avea de străbătut 2000 de kilometri prin deşert şi securitatea trenului lasă de dorit când se trece prin Gobi...

— Cu atât mai mult, domnule maior, cu cât, după cele ce mi-aţi spus, prezenţa primejdiosului Ki-Tsang a fost semnalată în provinciile septentrionale ale Chinei.

— Într-adevăr, domnule Bombarnac, şi o lovitură din care să se aleagă cu 15000000 e o lovitură frumoasă pentru un bandit.

— Dar cum ar putea şti de trimiterea tezaurului imperial?

— Indivizii ăştia ştiu întotdeauna ce au interes să ştie.

„Aşa e, mi-am zis în gândul meu, chiar dacă nu citesc *Secolul XX*".

Şi am simţit că roşesc, amintindu-mi de gafa mea, care îmi va aduce neîndoielnic, blestemele celebrului jurnalist Chincholle.

Între timp, pe platforme se vorbea cu aprindere, fiecare comentând ştirea. Unul prefera să se afle într-un tren alături de o groază de milioane decât lângă un cadavru, chiar dacă acesta era al unui mandarin de cea mai bună calitate. Altul găsea că transportul unui asemenea tezaur nu se face fără a pune în primejdie siguranţa călătorilor. Această din urmă părere o susţinu şi baronul Weisschnitzerdörfer într-o ieşire turbată împotriva lui Popov.

— Trebuia să ne previi, domnule, trebuia să ne previi! repeta el. Aceste milioane, se ştie acum că sunt remorcate de tren şi asta poate fi ţinta unui atac... Ori un atac, admiţând că e respins, presupune întârzieri şi intârzierile... eu nu le pot admite. Nu, domnule, nu pot!

— Nimeni nu ne va ataca, domnule baron, răspunde Popov, nimănui nu i-ar trece prin gând.

— De unde ştii, domnule, de unde ştii?

— Vă rog să fiţi calm.

— Nu, nu mă voi calma şi dacă e împiedicată circulaţia voi trage la răspundere Compania.

Se-nţelege, 6000 de florini despăgubiri domnului baron cu „înconjurul lumii". Să trecem la ceilalţi călători. Fulk Ephrinell, cum vă puteţi închipui, nu poate considera acest incident decât dintr-un punct de vedere foarte practic.

— Bineînţeles, zice el, că riscurile noastre au crescut mult prin transportul tezaurului şi în cazul unui accident provocat de această cauză, societatea „Life Travellers Society” la care sunt asigurat, ar refuza fără îndoială să plătească asemenea riscuri a căror răspundere o poartă în întregime Compania Marelui Transasiatic.

— Într-adevăr, rosteşte miss Horatia Bluett şi situaţia ei faţă de China ar fi fost gravă dacă nu s-ar fi regăsit vagoanele desprinse. Nu eşti de aceeaşi părere Fulk?

— Ba da, Horatia!

Horatia şi Fulk — pur şi simplu!

Cuplul anglo-amcrican avea dreptate; această enormă pierdere ar fi fost pusă pe seama Marelui Transasiatic, căci Compania nu putea să nu ştie că trenul transporta aur şi pietre preţioase şi nu rămăşiţele mandarinului Yen-Lu — şi deci avea în treaba asta o răspundere personală.

Pe soţii Caterna, milioanele aflate în vagonul remorcat nu păreau să-i tulbure prea tare. Comicului nu i-au inspirat decât următoarea reflexie:

— Ei, Caroline, ce teatru frumos s-ar putea construi cu banii ăştia.

Dar cuvintele potrivite în situaţia dată le-a rostit clergymanul care a urcat la Kashgar, reverendul Nathaniel Morse:

„E întotdeauna îngrijorător să cari după tine un sac cu praf de puşcă".

Nimic mai adevărat şi vagonul cu tezaurul său imperial era un sac cu praf de puşcă putând să facă trenul nostru să sară în aer.

Prima cale ferată, construită în China pe la l877, a legat Shanghaiul cu Fuzhou. Ea urmează, cu mici diferenţe, traseul rusesc care a fost propus în l874, trecând prin Taşkent, Kulja Kami, Lazhou, Xi'an şi Shanghai. Railwayul nu pătrunde în provinciile foarte populate din centru, care pot fi asemuite cu vaşti şi zumzăitori stupi de albine — albine foarte prolifice. Pe cât posibil merge în linie dreaptă până la Su-Cen, înainte de a coli spre Lanzhou[1]. Dacă se opreşte în câteva oraşe mari, o face prin ramificaţii care au fost construite spre sud şi sud-est. Între altele, una din acestea, cea de la Taiyuan la Nanjing are drept scop să lege provinciile Shanxi şi Shandong. Dar la această dată un important viaduct nefiind încă terminat, întârzie darea ei în folosinţă. S-au încheiat lucrările, ceea ce asigură o comunicaţie directă prin Asia Centrală, la linia principală a Marelui Transasiatic. Inginerii n-au întâmpinat la construirea ei greutăţi mai mari decât generalul Annenkof la construirea Transcaspianului. Deşertul Kara Kum se aseamănă cu deşertul Gobi. Acelaşi sol neted, aceeaşi absenţă a înălţimilor sau adânciturilor, aceeaşi uşurinţă în punerea traverselor şi şinelor. Dacă ar fi trebuit străbătut uriaşul lanţ al munţilor Kunlun, Nanshan, Amie, Gangar-Ula, care se profilează la graniţa cu Tibetul, obstacolele ar fi fost atât de mari, încât n-ar fi putut fi învinse timp de un secol. Dimpotrivă, pe un teren neted şi nisipos, trenul înaintează repede spre Lanzhou ca pe o linie de decovil lungă de 3000 de Kilometri. Doar în împrejurimile acestui oraş a fost nevoie de o pricepere deosebită a inginerilor ca să ducă o luptă energică împotriva naturii. Acolo are loc pătrunderea costisitoare şi anevoioasă în provinciile Gansu, Shanxi şi Pechili[2].

Pe parcurs mă voi mărgini să menţionez unele din principalele staţii unde trenul se opreşte pentru a-şi reînnoi proviziile de apă şi de combustibil. În dreapta căii ferate, privirea ţi-e atrasă de lanţul muntos din zare, pitorească îngrămădire care încadrează la nord Podişul tibetan. În stânga, ochii-ţi rătăcesc multă vreme pe nesfârşita întindere a stepelor lui Gobi.

Ansamblul acestor teritorii constituie adevărata Chină şi trenul nu ne-o va dezvălui decât în apropiere de Lanzhou.

Astfel totul face ca a doua parte a călătoriei să fie destul de puţin interesantă — în afară de cazul când protectorul cronicarilor va avea să ne ofere incidentele pe care natura ni le refuză. Mi se pare că există diverse elemente din care, cu puţin noroc şi un dram de imaginaţie, ar trebui să scot miere sau fiere...

---

[1] Terminaţia „zhou" indică oraşele de prim rang sau capitalele de provincie; terminaţia „cen” indică oraşele de rangul doi. (Nota autorului).

[2] Azi Herbei. (N.R.).

La ora 11, trenul pleacă din Khotan şi ajunge la aproape două după-amiază la Keriya,

În l889 — 90 acest traseu a fost parcurs de Pevţov de la Khotan până la Lob-Nor, la poalele lui Kunlun Shan care desparte Turkestanul chinez de Tibet. Călătorul rus a trecut prin Keriya, Niya, Cherchen, cum o vom face noi atât de uşor, pe când caravana sa s-a luptat cu atâtea primejdii şi greutăţi — ceea ce n-a impiedicat-o să străbată l0 000 de kilometri de teren drept, fără a pune la socoteală cotele de altitudine şi longitudinea anumitor puncte geografice. Astfel a fost continuată cu cinste opera lui Prjevalski.

De la gara Keriya se zăresc încă spre sud-vest crestele lui Karakorum şi vârful Dapsang[1], căruia diferiţi cartografi îi atribuie o înălţime de peste 8000 de metri. La poalele lui se întinde regiunea Kashmir, unde din podişul Pamir se desprinde uriaşul lanţ al Himalayei care se ridică deasupra celor mai înalte culmi ale globului.

Plecând din Khotan am străbătut l50 de kilometri în patru ore. Viteza a scăzut considerabil, dar nu trebuie să ne aşteptăm în această parte a Transasiaticului la viteza cu care merge Transcaspianul.

La ora cinci după-amiază, altă staţie, Niya, unde generalul Pevţov a construit un observator meteorologic Aici ne oprim doar 20 de minute. Am timpul să cumpăr câteva provizii la bufetul gării. Bănuiţi pentru cine.

Călătorii care urcă în tren pe porţiunea asta nu sunt decât chinezi, bărbaţi şi femei. Rareori ocupă locuri în clasa I şi merg pe distanţe scurte.

Abia plecasem de un sfert de ceas, când Fulk Ephrinell, cu seriozitatea unui negustor care vine să trateze o afacere, se-ndreaptâ spre mine pe platforma vagonului.

— Domnule Bombarnac, îmi zice, vreau să vă cer un serviciu.

„Ei, îmi spun în gând, ştie cum să mă găsească yankeul când are nevoie de mine”.

— Mi-ar părea bine să vă fiu de folos, domnule Ephrinell, îi răspund. Despre ce e vorba?

— V-aş ruga să-mi fiţi martor.

— E o cinste pentru mine! Şi cu cine, dacă nu vă supăraţi?...

— Cu miss Horatia Bluett.

— Vă bateţi în duel cu miss Horatia Bluett? am întrebat râzând.

— Nu încă... Deocamdată mă căsătoresc cu ea.

— Vă căsătoriţi cu ea?

— Da? O femeie cu cap, cunoscătoare într-ale negoţului, ştiind să ţină foarte bine registrele...

— Felicitări, dragă domnule Ephrinell. Puteţi conta pe mine...

— Şi, fără îndoială şi pe domnul Caterna...

— Va fi foarte încântat şi dacă e o masă de nuntă ne va cânta la desert...

— Cât îi place, îmi răspunde americanul. Să trecem la martorii lui miss Bluett…

---

[1] În realitate vârful Chogon (K_2 sau Codwin Austen) are 8611 m altitudine. (N.R.).

— Da.
— Credeţi că maiorul Noltitz ar accepta?
— E prea galant ca să refuze... Îl pot întreba eu, dacă doriţi.
— Vă mulţumesc dinainte. Cât despre al doilea martor... nu ştiu cui să mă adresez... Poate englezului acela, Francis Trevellyan...
— Tot ce veţi obţine de la el e să clatine din cap în semn că nu.
— Dar baronul Weisschnitzerdörfer?
— Să ceri aşa ceva unui om care face înconjurul lumii? Şi pe urmă, o să ne ţină o veşnicie până va semna cu numele lui atât de lung...
— Nu mai rămâne atunci decât tânărul Pan-Ciao... sau, dacă nu primeşte, şeful trenului, Popov...
— Nu-ncape îndoială că pentru amândoi ar fi o plăcere. Dar n-avem de ce să ne grăbim, domnule Ephrinell şi, odată ajunşi la Beijing, al patrulea martor nu va fi greu de găsit.
— Cum... la Beijing? Păi nu la Beijing vreau să mă însor cu miss Horatia Bluett!
— Doar nu la Suchou[1] sau Lanzhou... în timpul unei opriri de câteva ore!...
— Wait a bit, domnule Bombarnac! Are oare un american vreme să aştepte?
— Atunci?
— Aici.
— În tren?
— În tren.
— În cazul acesta vă spun eu: „Wait a bit!"
— Nici măcar o zi.
— Oricum, pentru a celebra o căsătorie, trebuie...
— Trebuie un clergyman american şi îl avem pe reverendul Nathaniel Morse.
— Consimte?
— Ba bine că nu! Ar căsători şi un tren întreg dacă i s-ar cere.
— Bravo, domnule Ephrinell!... O căsătorie pe calea ferată. Asta ne făgăduieşte o petrecere pe cinste!
— Domnule Bombarnac nu trebuie niciodată să laşi pe mâine ce poţi face azi.
— Da, ştiu... *Time is money*...
— Nu! *Time is time* pur şi simplu; n-avem dreptul să-l pierdem, nici măcar un singur minut.

Fulk Ephrinell îmi strânge mâna şi, cum am promis, voi începe demersurile pentru găsirea martorilor în vederea ceremoniei nupţiale.

Se-nţelege de la sine că cei doi agenţi comerciali sunt liberi, că pot dispune de persoana lor, că se pot căsători în faţa unui cleric, cum se procedează în America, fără complicatele preliminarii cerute în Franţa şi în alte ţări. E bine, e rău? Americanii socotesc că e mai bine aşa şi cum a spus Cooper „ce-i cel mai bun lucru la noi e cel mai bun lucru pretutindeni".

Mă adresez întâi maiorului Noltitz care acceptă cu plăcere să fie martorul lui miss Horatia Bluett.

— Yankeii ăştia sunt uimitori, îmi zice.

---

[1] Azi, Jinquan. (N.R.).

— Tocmai fiindcă nu-i uimeşte nimic, domnule maior.

Îi fac aceeaşi propunere şi tânărului Pan-Ciao.

— Încântat, domnule Bombarnac, îmi răspunde. Voi fi martorul adorabilei şi adoratei miss Horatia Bluett! Dacă o căsătorie între o englezoaică şi un american, cu martori francezi, ruşi şi chinezi nu oferă toate garanţiile de fericire, unde să le mai găseşti?

A venit rândul domnului Caterna. Cum să nu accepte înzestratul comic, mai degrabă de două ori decât o dată.

— Ei! O idee de vodevil sau de operetă! exclamă el. Aveam până acum *Nunta în sunetul tobelor*, *Nunta cu măsline*, *Nunta sub felinare*... Ei bine, aceasta va fi, *Nuntă-n railway* sau *Nuntă cu aburi*. Ce titluri grozave, domnule Bombarnac. Yankeul dumneavoastră poate conta pe mine. Martor bătrân sau tânăr, tată nobil sau june prim îndrăgostit, marchiz sau ţăran, la libera alegere, voi arbora chipul pe care-l va dori.

— Păstrează-ţi chipul pe care-l ai, domnule Caterna, i-am răspuns. Va avea succes în această împrejurare,

— Va fi poftită şi doamna Caterna?

— Cum să nu… ca domnişoară de onoare.

În ce priveşte aceste obiceiuri, nu trebuie să te arăţi prea pretenţios pe parcursul Marelui Transasiatic.

Era prea târziu ca ceremonia să se desfăşoare în aceeaşi seară. Fulk Ephrinell vrea de altfel ca lucrurile să fie orânduite în mod convenabil şi are de luat câteva hotărâri. Celebrarea căsătoriei va avea loc de-abia mâine dimineaţă. Toţi călătorii vor fi rugaţi să ia parte şi senior Faruskiar a promis s-o onoreze cu prezenţa sa.

În timpul cinei nu s-a vorbit decât de asta. După ce i-a felicitat pe viitorii soţi care au răspuns cu o amabilitate specific anglo-saxonă, fiecare a făgăduit să semneze contractul.

— Şi vom face cinste semnăturilor voastre! a adăugat Fulk Ephrinell cu glasul unui negustor care acceptă o vânzare în rate.

Făcându-se noapte, toţi s-au dus să se culce şi să viseze la petrecerea de mâine.

Eu mă plimb ca de obicei până la vagonul ocupat de jandarmii chinezi şi constat că tezaurul împăratului e străjuit cu devotament. Jumătate din escadron veghează în timp ce cealaltă jumătate doarme.

Pe la unu dimineaţa m-am putut strecura până la Cincu şi i-am dat proviziile cumpărate în gara Niya. Tânărul român s-a înveselit şi s-a liniştit. Nu mai întrevede piedici, va ajunge la limanul dorit.

— Mă îngraş în lada asta, mi-a spus.

— Fii cu băgare de seamă, că n-ai să mai poţi ieşi din ea.

Îi povestesc cum stau lucrurile cu căsătoria Ephrinell-Bluett şi că ceremonia nunţii va avea loc mâine cu mare pompă.

— Ah, rosti cu el cu un suspin, ei nu sunt obligaţi să aştepte sosirea la Beijing!

— Fără îndoială, Cincu. Dar eu cred că o căsătorie în asemenea condiţii nu va fi prea solidă. La urma urmei asta-i priveşte doar pe aceşti doi originali.

La trei dimineaţa, trenul s-a oprit 40 de minute la Cherchen, aproape de poalele unui şir de munţi din lanţul Kunlun. Niciunul dintre noi n-a văzut nimic din

ţinutul trist şi pustiu, lipsit de copaci şi de verdeaţă pe care railwayul îl străbate urcând spre nord-est.

În zorii zilei, trenul aleargă pe calea ferată de 400 de kilometri care desparte Cherchen de staţia Charklik, în timp ce soarele mângâie cu razele sale uriaşa întindere care străluceşte din pricina eflorescenţelor saline.

XIX

Când mă trezesc mi se pare că am avut un coşmar. Dar nu-i un vis. Nu! E foarte limpede. Şeful bandiţilor, Ki-Tsang, care şi-a pregătit bine lovitura atacă trenul în porţiunea sudică a Deşertului Gobi. Vagonul este deschis cu forţa, jefuit, devastat... Aurul şi pietrele preţioase în valoare de l5 000 000 sunt smulse de sub paza soldaţilor chinezi care mor la datorie, după ce le-au apărat cu vitejie...

Cât despre călători... Încă două minute de somn şi aş fi cunoscut soarta lor şi a mea.

Dar totul dispare odată cu negurile nopţii. Visele nu sunt fotografii care dăinuie: se decolorează la soare şi până la urmă se şterg din minte.

Dând o mică raită prin tren de la un cap la altul ca un gospodar prin străduţele târgului, mă întâlnesc cu maiorul Noltitz. După ce îmi strânge mâna, îmi arată un mongol instalat la clasa a doua şi-mi spune:

— Nu-i dintre cei care s-au urcat la Duşak împreună cu administratorul Faruskiar şi cu Ghangir.

— Într-adevăr, îi răspund, nu l-am mai văzut în tren până acum. Popov, la care mă interesez ce-i cu acest călător, mă informează că mongolul cu pricina a urcat la Cherchen şi, adaugă, de cum a sosit, administratorul a şi stat de vorbă cu el — de unde trage concluzia că şi noul pasager trebuie să fie una din micile staţii dintre Cherchen şi Charklik, unde trebuie să sosim pe la unu.

Pe senior Faruskiar nu l-am văzut în cursul plimbării mele. Să fi coborât la una din micile staţii dintre Cherchen şi Charlik, unde trebuie să sosim pe la unu după-amiază?... Nu. Ghangir şi cu el se află pe platforma de dinainte a vagonului nostru. Par să discute cu însufleţire şi nu se întrerup decât ca să cerceteze cu vădită nerăbdare, vasta întindere dinspre nord-est. Oare vreo veste adusă de mongolul care a urcat la Cherchen i-a făcut să-şi iasă din fire şi să-şi părăsească obişnuita rezervă şi gravitate?

Mă las din nou în voia închipuirii întrevăzând peripeţii, atacuri tâlhăreşti ca în visul meu... Sunt readus la realitate de reverendul Nathaniel Morse care vine să-mi spună:

— Astăzi... la nouă... Văd rog nu uitaţi, domnule...

Ah, da, căsătoria lui Fulk Ephrinell şi a lui miss Horatia Bluett... Pe legea mea, îmi ieşise din cap cu totul. Trebuie să mă duc la lavaboul vagonului. Tot ce pot face e să-mi schimb rufăria de corp. Costumul nu mi-l pot schimba, neluând cu mine altul. Şi totuşi se cuvine să fiu prezentabil, de vreme ce celălalt martor, domnul Caterna va fi superb.

Comicul s-a băgat în furgonul de bagaje — tremur însă cu gândul la bietul Cincu — şi acolo, ajutat de Popov — a scos dintr-unul din cuferele sale un

costum puţin uzat, dar al cărui succes e asigurat la o nuntă; haină de culoarea untului cu nasturi de metal şi cu un bucheţel la butonieră, cravată cu un ac având în vârf un diamant fals nemaipomenit, pantaloni de un roşu aprins cu paftale de aramă, vestă cu floricele, ciorapi în dungi, mănuşi de mătase, pantofi negri şi pălărie gri flauşată. Câţi miri sau mai curând unchi de la ţară ai mirelui trebuie că a jucat comicul nostru în ţinuta sa tradiţională! E grozav de altfel, cu chipul înfloritor, proaspăt bărbierit, cu obrajii uşor albăstrui, ochii strălucitori şi buzele trandafirii. Doamna Caterna nu-i mai puţin dichisită. Costumul de domnişoară de onoare l-a luat şi ea cu uşurinţă din garderoba de actriţă; corsaj strâns pe corp cu şireturi încrucişate, fustă scurtă de lână verde, ciorapi liliachii, traşi bine pc picior, pălărie de pai împodobită cu flori artificiale cărora nu le lipseşte nici măcar parfumul, puţin negru pe pleoape şi roşu pe obraji. Aşa-i ingenua de la ţară şi dacă ea împreună cu soţul vor voi să joace o comedie sătească după masa de nuntă, vor culege desigur aplauze meritate.

Căsătoria are loc la ora nouă, anunţată de clopotul de la tender care, tras cu nădejde, va bate precum clopotul dintr-o capelă. Cu puţină imaginaţie te vei putea crede într-un sat. Dar unde o să-i cheme clopotul pe martori şi pe oaspeţi?... În vagonul-restaurant orânduit special pentru ceremonie, după câte mi-am dat seama. Nu mai e un „dining-car", e un „hall-car”, dacă se poate folosi această expresie. Masa mare, demontată, a făcut loc unei mese mici care va sluji de birou. Câteva vase cu flori cumpărate în gara Cherchen sunt agăţate în colţurile vagonului care e destul de vast pentru ca în el să intre cea mai mare parte dintre cei poftiţi să asiste la ceremonie. Cine nu va putea pătrunde înăuntru va sta pe platforme.

Pasagerii au fost înştiinţaţi de o simplă pancartă, pusă pe uşa vagoanelor de clasa I şi a II-a. Textul e următorul: *Domnul Fulk Ephrinell de la firma „Strong Bulbul and Co" din New York are plăcerea să vă invite la căsătoria sa cu miss Horatia Bluett de la firma „Holmes-Holme" din Londra, care va ft celebrată în vagonul-restaurant al Marelui Transasiatic, la 22 mai, ora 9 fix, prin grija reverendului Nathaniel Morse din Boston.*

Miss Horatia Bluett, de la firma „Holmes-Holme" din Londra are plăcerea să vă invite la căsătoria ei cu domnul Fulk Ephrinell de la firma „Strong Bulbul and Co" din New York, care va fi celebrată etc.

Ei bine, dacă nu scot l00 de rânduri din povestea asta, nu mă pricep deloc în meseria mea. Între timp, îl întreb pe Popov de locul exact unde se va găsi trenul în momentul ceremoniei. Popov mi-l arată pe harta cu orarii. Acest punct se află la l50 de kilometri de staţia Charklik, în plin deşert, în mijlocul şesurilor străbătute de un râuleţ care se varsă în Lob-Nor. Timp de vreo 20 de leghe nu întâlneşti o singură staţie şi ceremonia nu riscă să fie întreruptă de vreo oprire a trenului.

Se-nţelege de la sine că, de la 8 şi jumătate, domnul Caterna şi cu mine suntem gata să ne facem datoria. Maiorul Noltitz şi Pan-Ciao s-au îngrijit şi ei de ţinuta lor pentru a fi la înălţimea solemnităţii. Maiorul, serios ca un chirurg înainte de a tăia cuiva un picior şi chinezul cu aerul puţin batjocoritor al unui parizian poftit la o nuntă ţărănească. Doctorul Tio-King şi al său Cornaro, primul ducând cu sine pe al doilea, vor lua şi ei parte la mica petrecere. Nobilul veneţian era

celibatar, dacă nu mă-nşel; dar nu cred că şi-a exprimat undeva vreo părere în privinţa căsătoriei, studiată în raport cu consumarea umedului radical — în afară, poate, de începutul capitolului intitulat: *Mijloace sigure şi uşoare de a remedia cu promptitudine diverse accidente care ameninţă viaţa.*

Pan-Ciao, care mi-a citat această frază a lui Cornaro, a adăugat:

— Căsătoria, cred, poate fi considerată ca figurind printre aceste accidente. Nouă fără un sfert. Nimeni nu i-a zărit încă pe viitorii însurăţei. Miss Horatia Bluett s-a încuiat într-unul din cabinetele de toaletă de la primul vagon, unde se găteşte pentru ceremonie. La rândul lui, Fulk Ephrinell îşi face probabil atent nodul la cravată şi îşi lustruieşte inelele, brelocurile şi alte giuvaericale pe care le poartă. N-am nici o grijă, îi vom vedea apărând de îndată ce va suna clopotul.

N-am decât o singură părere de rău: că senior Faruskiar şi Ghangir sunt prea ocupaţi ca să ia parte la petrecere. De ce cercetează tot timpul din ochi uriaşul pustiu? Doar nu au în faţă vreo câmpie acoperită de lanuri de cereale din regiunea Lob-Nor, ci Deşertul Gobi care este sterp, trist şi posomorât, aşa cum reiese şi din studiul specialiştilor sau din relatările unor călători celebri precum Grjmailo, Blanc şi Martin. Eşti îndreptăţit să te întrebi din ce cauză amândoi îl privesc cu o atenţie atât de stăruitoare.

— Dacă nu mă-nşeală presimţirile, îmi spune maiorul Noltitz, trebuie să se întâmple ceva.

Ce-nseamnă oare aceste cuvinte?... Dar deodată clopotul tenderului, tras cu putere, răsună voios, chemându-ne la nuntă.

Domnul Caterna vine lângă mine şi-l aud fredonând:

„Sună deodată
Clopotul din turn”

Iar doamna Caterna îi răspunde la acest trio din *Doamna Albă* cu refrenul din *Dragonii din Vilars*:

„Şi bate şi sună
Şi sună şi răsună”

Ea mimează totodată gestul oblic de a trage o frânghie, precum o cere tradiţia teatrală.

Alaiul călătorilor se pune în mişcare. În frunte merg cei patru martori, apoi oaspeţii care înaintează din cele două capete ale satului — adică ale trenului. Procesiunea e formală din chinezi, câţiva turkmeni şi un număr de tătari, bărbaţi, şi femei, dornici să asiste la ceremonie. Cei patru mongoli au rămas însă pe ultima platformă, lângă vagonul cu tezaurul pe care soldaţii chinezi n-au voie să-l părăsească nici o clipă.

Am ajuns în „dining-car".

Reverendul şade la o măsuţă pe care se află actul de căsătorie pregătit cu toate formele cerute. Are în mod vădit obişnuinţa acestui gen de operaţii. În orice caz la fel de comerciale pe cât de matrimoniale.

Perechea Ephrinell-Bluett n-a apărut încă.

— Măi, să fie! îi spun comicului, doar n-or fi renunţat să se căsătorească!...

— Dacă au renunţat, răspunde râzând domnul Caterna, reverendul o să ne recăsătorească în locul lor, pe mine şi pe nevastă-mea... Suntem în haine de nuntă şi nu ne-om fi pus la mare ţinută degeaba!... Nu-i aşa, Caroline?

— Da, Adolphe! îi răspunde, gunguritor, ingenua.

Dar glumeaţa reeditare a căsătoriei doamnei şi domnului Caterna nu va avea loc. Iată-l pe Fulk Ephrinell, îmbrăcat cum era azi-dimineaţă sau ieri, şi, amănunt demn de băgat în seamă, cu creionul pe după urechea stângă, căci preacinstitul agent comercial a terminat tocmai un decont pentru firma sa din New York. Uite-o şi pe miss Horatia Bluett atât de slabă, ţeapănă şi distantă cât poate fi o negustoriţă britanică, cu un fulgarin deasupra costumului de călătorie, pentru a se feri de praf şi, în chip de bijuterii, purtând, atârnată de cordon o legătură de chei care zornăie zgomotos. Toţi s-au ridicat politicos la intrarea mirilor. După ce au salutat în dreapta şi în stânga „fac o pauză", cum ar zice domnul Caterna. Apoi înaintează spre reverend care aşteaptă în picioare. Te-ai crede într-o capelă dacă o orgă ar intona muzica proprie împrejurării. Dar o aud, muzica asta! Dacă nu la orgă, măcar e cântată de un instrument înrudit. Un acordeon îşi dă toată silinţa în mâinile domnului Caterna. În calitate de fost marinar el ştie să mânuiască acest instrument de tortură şi s-a pus să clămpăne adormitorul *andante din Norma* cu nuanţele cele mai harmoniceşti. Asta pare să le placă nespus de mult călătorilor din Asia Centrală. Niciodată până acum urechile lor n-au fost mângâiate de această melodie demodată, pe care aparatul pneumatic o interpretează atât de expresiv.

În fine, totul se sfârşeşte pe lumea asta, chiar şi *andantele din Norma*, şi reverendul Nathaniel Morse începe să le servească mirilor speechul pe care l-a debitat de nenumărate ori într-o astfel de împrejurare:

„Două suflete menite să se contopească... Carne din carnea lui... Creşteţi şi vă înmulţiţi...”

După mine, mai bine spunea pe nas ca un simplu notar: „În faţa noastră, preotul-notar, s-a încheiat un act de asociaţie din motive sociale: Ephrinell — Bluett and Co…”

N-am terminat să-mi formulez gândul. Strigăte puternice s-au auzit dinspre locomotivă. Frânele, trase brusc, au scrâşnit strident. Câteva hurducături însoţesc încetinirea mersului, apoi o izbitură puternică opreşte trenul la mijlocul unui nor de nisip.

Ce întrerupere nefericită a ceremoniei matrimoniale şi cum „s-a rupt firul", ca să întrebuinţăm o expresie de telegrafist.

Totul s-a răsturnat în „dining-car", oameni şi mobile, miri şi martori. Nimeni nu şi-a putut păstra echilibrul. Am căzut claie peste grămadă şi într-o dezordine de nedescris se aud ţipete de spaimă şi gemele prelungite... Dar, mă grăbesc să adaug că nu s-a întâmplat nimic grav, deoarece oprirea n-a fost prea bruscă.

— Repede... să ieşim din tren! îmi zice maiorul.

XX

Într-o clipă, călătorii mai mult sau mai puţin loviţi şi înnebuniţi s-au repezit jos, pe calea ferată. Se plâng, pun întrebări în trei sau patru limbi diferite. Senior Faruskiar, Ghangir şi cei patru mongoli au fost primii care au sărit din vagoane. Toţi stau lângă şine cu kandjiarul într-o mână şi pistolul în cealaltă. Nu-ncape nici o îndoială, s-a pus la cale împotriva trenului un atac tâlhăresc. Şinele lipsesc pe o porţiune de vreo sută de metri şi locomotiva, după ce s-a poticnit de o traversă, s-a oprit în faţa unei movile de nisip.

— Cum! drumul de fier n-a fost terminat... şi mi s-a dat un bilet de la Tiflis la Beijing?... Şi degeaba am luat Transasiaticul ăsta ca să câştig nouă zile din timpul în care fac înconjurul lumii?

În cuvintele acestea azvârlite în germană către Popov, am recunoscut glasul supărat al baronului. Dar de data asta, altora decât inginerilor companiei trebuiau să li se adreseze mustrările sale.

Îl întrebăm pe Popov despre ce e vorba, în timp ce maiorul Noltitz nu-i scapă din ochi pe senior Faruskiar şi pe mongolii săi.

— Baronul greşeşte, ne răspunde Popov. Construcţia căii ferate a fost pe deplin terminată şi dacă lipsesc 100 de metri de şină este datorită unor intenţii criminale

— Ca să se oprească trenul! rostesc.

— Şi să se fure tezaurul pc care-l transportă! adaugă domnul Caterna.

— Nu-ncape îndoială, zice Popov. Trebuie să fim gata să respingem un atac.

— Oare avem de a face cu Ki-Tsang şi banda lui? întreb.

Ki-Tsang!... Numele se răspândeşte printre călători. Simpla lui rostire stârneşte o groază de nedescris.

În acest moment, maiorul îmi şopteşte:

— De ce Ki-Tsang... mai curând decât senior Faruskiar?

— El, administratorul Transasiaticului?

— Ei, n-ar fi de mirare dacă e adevărat că au intrat cu încuviinţarea Companiei câţiva şefi de bandă în consiliul ei pentru a asigura o bună circulaţie a trenurilor.

— N-am să cred niciodată asa ceva, domnule maior!

— Cum vrei, domnule Bombarnac Dar fără îndoială, Faruskiar ştia că pretinsul vagon mortuar conţine milioane…

— Hai, hai, domnule maior, nu-i timp de glume.

Nu! E timpul să ne apărăm şi ne vom apăra vitejeşte.

Ofiţerul chinez şi-a rânduit oamenii în jurul vagonului cu tezaurul. Sunt vreo 20 şi noi, ceilalţi călători, în afară de femei şi copii, vreo 30.

Popov distribuie armele luate în tren pentru cazul că acesta ar fi ţinta unui atac. Maiorul Noltitz, domnul Caterna, Pan-Ciao, Fulk Ephrinell, mecanicul, fochistul, şeful trenului, pasagerii asiatici şi europeni sunt cu toţii hotărâţi să se bată pentru binele obştesc.

În dreapta căii ferate, la vreo sută de paşi se întind tufărişuri dese, un fel de jungle misterioase unde, fără îndoială, s-au ascuns banditţii, aşteptând momentul potrivit să se repeadă asupra trenului.

Deodată se aud ţipete. Din lăstăriş năvăleşte o trupă care se pitise acolo — vreo şaizeci de nomazi din Deşertul Gobi. Dacă răufăcătorii înving, trenul va fi jefuit, tezaurul furat şi — ce e şi mai trist pentru noi — călătorii vor fi masacraţi fără milă şi îndurare.

Ce face senior Faruskiar, pe care maiorul Noltitz îl suspectează pe nedrept? Îl privesc... Chipul lui nu mai e acelaşi; obrajii îi sunt palizi, îşi înalţă capul, ochii lui aruncă fulgere. Bun! Dacă m-am înşelat pe seama mandarinului Yen-Lu, măcar nu l-am luat pe administratorul Companiei Marelui Transasiatic drept faimosul bandit din Yunnan.

Între timp, din momentul apariţiei banditţilor, Popov le-a făcut pe femei să intre repede înapoi în vagoane. Am luat toate măsurile de prevedere ca să fie în siguranţă.

N-am drept armă decât un revolver cu şase gloanţe, dar voi şti să mă folosesc cât mai bine de el.

Voiam incidente, accidente, impresii de călătorie... Nu pot să spun că nu mi s-a împlinit dorinţa. Cronicarului nu-i va lipsi reportajul cu condiţia să scape teafăr din luptă, spre onoarea cronicii şi gloria *Secolului XX*.

Dar n-ar fi cu putinţă să provocăm dezordine în rândurile banditţilor împuşcându-l de la început pe Ki-Tsang, dacă el este autorul ambuscadei? Ar fi, cred, un lucru hotărâtor.

Tâlharii, după ce-şi descarcă armele, le ridică deasupra capului scoţând strigăte sălbatice. Senior Faruskiar, cu pistolul într-o mână şi kandjiarul în cealaltă, se repede asupra lor, cu ochii scăpărători, spumegând de furie. Ghangir se află lângă el, urmat de cei patru mongoli pe care îi îndeamnă cu glasul şi cu fapta...

Maiorul Noltitz şi cu mine ne repezim în mijlocul banditţilor. Domnul Caterna ne-a luat-o înainte, trage cu gura deschisă aer în piept. Dinţii lui albi sunt gata să muşte, ochii i se micşorează când mânuieşte pistolul. Comicul şi cântăreţul de vodevil a făcut loc fostului matelot, care se arată la înălţimea împrejurărilor...

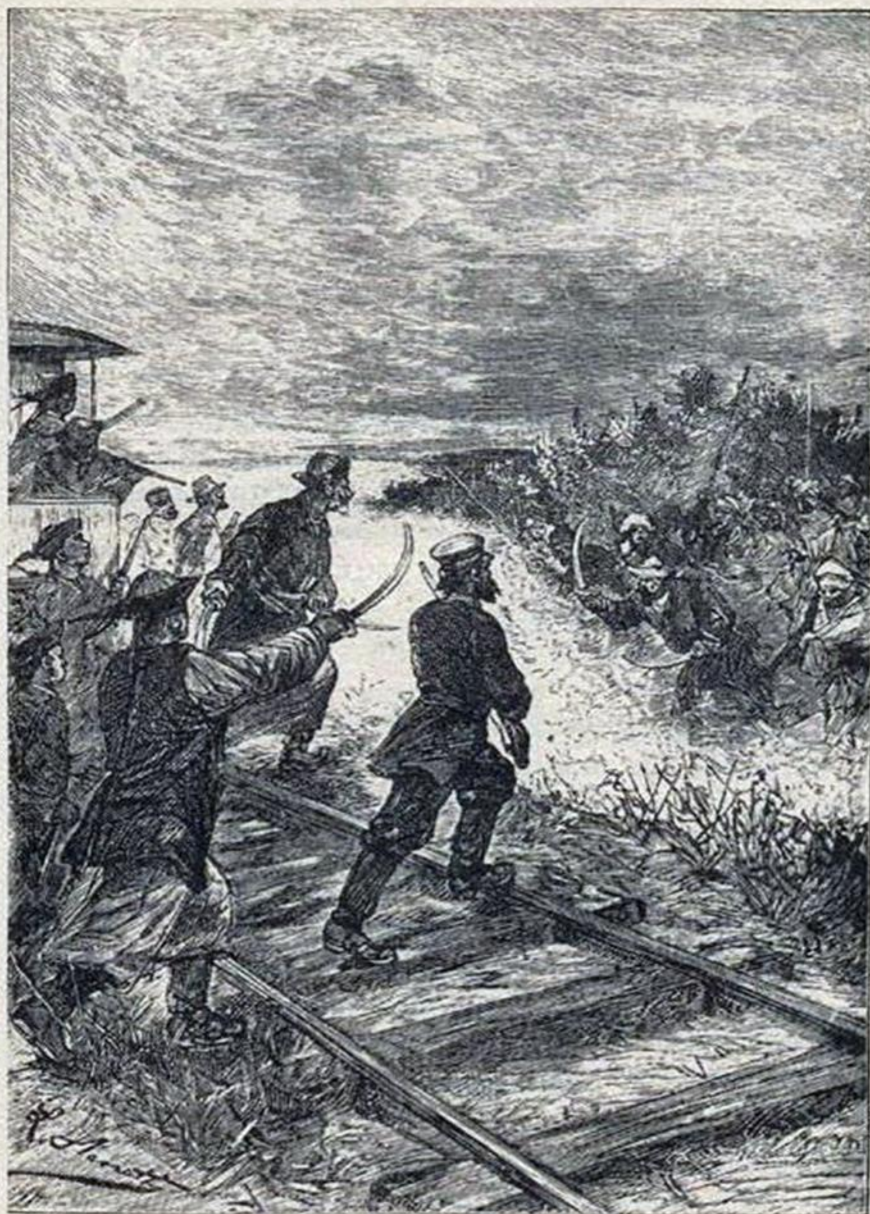
— Ticăloşii vor să ne prindă la abordaj! Şeful bandei încearcă să ne scufunde! Înainte, să apărăm pavilionul! Foc la tribord! Foc la babord... Foc pretutindeni!

Actorul nu-i înarmat cu un pumnal din recuzita teatrului sau cu pistoale cu gloanţe oarbe. Nu! Cu un revolver în fiecare mână săltând ca un gabier de la vela-foc, trage în dreapta, în stânga sau cum zice la tribord, la babord, pretutindeni.

La rândul lui Pan-Ciao îşi riscă viaţa curajos cu surâsul pe buze, urmat de ceilalţi călători chinezi. Popov şi personalul trenului îşi fac, cu bravură, datoria. Sir Francis Trevellyan de la Trevellyan-Hall se bate cu metodă şi cu sânge rece, pe când Ephrinell cuprins de o mânie clocotitoare, supărat că i s-a întrerupt celebrarea căsătoriei cât şi de pericolul care-i ameninţă cele 42 de colete cu dinţi falşi, nu ştiu care din cele două sentimente ocupă un loc mai însemnat în mintea lui calculată.

Pe scurt, din toate acestea reiese că banda de răufăcători întâlneşte o rezistenţă mai serioasă decât se aşteaptă.

Deodată se aud țipete

Şi baronul Weisschnitzerdörfer? Ei bine, aflaţi că baronul e unul din adversarii cei mai înverşunaţi ai tâlharilor. E lac de sudoare, năduşeşte şi se bate cu furie, cu riscul de a fi masacrat. De câteva ori a trebuit potolit. Şinele scoase, trenul oprit, atacul în plin deşert, întârzierile care vor urma înseamnă pierderea pachebotului la Tianjin, compromiterea înconjurului lumii, nerespectarea timpului, încă din primul sfert al itinerariului. Ce lovitură dată amorului propriu al neamţului!

Senior Faruskiar, eroul meu, căci nu-l pot numi altfel — dă dovadă de o cutezanţă extraordinară, repezindu-se acolo unde lupta-i mai aprigă şi după ce a tras toate gloanţele, foloseşte kandjiarul ca un om care a văzut, probabil, deseori moartea cu ochii şi nu s-a temut niciodată s-o înfrunte.

Există de pe acum câţiva răniţi de o parte şi de alta, poate chiar morţi, printre călătorii care zac întinşi pe calea ferată. Şi mie un glonte mi-a atins umărul, dar e o simplă zgârietură pe care de-abia am simţit-o. Reverendul Nathaniel Morse n-a crezut că în calitate de preot trebuie să stea cu braţele încrucişate şi, prin felul în care mânuieşte pistolul nu pare a fi un începător în folosirea armelor de foc... Pălăria domnului Caterna a fost găurită de un glonte şi, să nu uităm, e pălăria lui gri, flauşată, de nuntă. Încât nu-i de mirare că blestemă marinăreşte, şi, ţintind bine, îl ucide pe loc pe cel care s-a făcut vinovat de o asemenea faptă.

Bătălia ţine de vreo zece minute aplecând, în mod alarmant, balanţa victoriei când de o parte,când de alta. Numărul oamenilor scoşi din luptă creşte în ambele tabere şi sfârşitul nu-i deloc sigur. Senior Faruskiar, Ghangir şi mongolii s-au retras spre faimosul vagon pe care jandarmii chinezi nu-l părăsiseră un singur moment. Doar doi dintre aceştia fuseseră loviţi mortal, iar ofiţerul fusese împuşcat în cap şi ucis. Eroul meu făcea aşadar tot ce-i stătea în putinţă, plin de curajul cel mai înflăcărat, ca să apere tezaurul împăratului. Prelungirea luptei mă îngrijorează. Va continua, probabil, atâta timp cât şeful bandei — un bărbat înalt cu barbă neagră — îi va mâna pe complicii lui să asalteze trenul. Până în clipa de faţă gloanţele l-au ocolit şi în pofida tuturor eforturilor noastre, e clar că nu-ncetează să câştige teren. Vom fi oare siliţi să ne refugiem în vagoane ca în spatele zidurilor unei fortăreţe şi, ajunşi acolo, să luptăm până în momentul când ultimul dintre noi îşi va fi dat sufletul? Acest lucru nu poate întârzia dacă nu izbutim să oprim mişcarea de retragere care a început de partea noastră...

Zgomotul împuşcăturilor se-mpleteşte acum cu strigătele femeilor, dintre care unele, înnebunite, aleargă pe platforme, deşi miss Horatia Bluett şi doamna Caterna încearcă să le reţină înăuntrul vagoanelor.

E adevărat că mai multe gloanţe au pătruns prin pereţi şi mă întreb dacă Cincu n-a fost rănit în furgonul său.

Maiorul Noltitz care se află lângă mine, zice:

— Nu merge bine!

— Nu... nu prea, îi răspund şi cred că muniţiile sunt pe sfârşite! Ar trebui scoasă din luptă căpetenia răufăcătorilor... Vino, domnule maior.

Dar ce vrem să facem noi înfăptuieşte altul în chiar această clipă. Senior Faruskiar, după ce rărise rândurile bandiţilor, i-a respins până dincolo de calea ferată, scăpând de gloanţele trase asupra lui... Iată-l în faţa căpeteniei... ridică braţul şi îi străpunge pieptul cu kandjiarul. Numaidecât banda dă înapoi, fără

măcar să încerce să-şi ia cu ea morţii şi răniţii. Unii fug peste câmp, alţii dispar în adâncul tufărişului. N-are rost să-i urmărim de vreme ce lupta s-a sfârşit în avantajul nostru!... Şi, îndrăznesc să afirm că, fără vitejia demnă de admiraţie a lui senior Faruskiar, nu ştiu dacă ar fi rămas vreunul dintre noi să povestească această întâmplare.

Şeful bandei încă nu murise, cu toate că sângele curgea şuvoi din pieptul lui... Şi suntem martorii unei scene pe care n-o voi uita niciodată, o scenă care merită să caracterizeze fără greş personajele.

Căpetenia a căzut într-un genunchi şi ridică o mână în timp ce cealaltă se sprijină de sol.

Senior Faruskiar se află în picioare lângă rănit dominându-l de la înălţime.

Deodată acesta încearcă să se scoale cu o ultimă sforţare. Îşi ameninţă cu braţul adversarul. Îl priveşte…

O a doua lovitură de kandjiar îi străpunge inima. Senior Faruskiar se întoarce spre noi şi spune în limba rusă cu un glas absolut liniştit:

— Ki-Tsang a murit şi fie să piară ca el toţi cei care sunt împotriva împăratului.

XXI

Aşadar Ki-Tsang fusese cel care atacase trenul Marelui Transasiatic în Deşertul Gobi. Piratul din Yunnan aflase că un vagon conţinând aur şi pietre preţioase de mare valoare făcea parte din tren... Şi nu e de mirare de vreme ce ziarele, chiar din Paris publicaseră cu câteva zile înainte acest fapt divers. Prin urmare, Ki-Tsang a avut timp să-şi pregătească lovitura, să scoată o porţiune de şină ca să intercepteze circulaţia şi ar fi reuşit, probabil, să pună mâna pe tezaurul imperial, după ce i-ar fi masacrat pe călători, dacă senior Faruskiar nu l-ar fi doborât. Iată motivul pentru care eroul nostru s-a arătat atât de îngrijorat azi-dimineaţă. Cerceta din ochi deşertul cu atâta perseverenţă fiindcă, fără îndoială, ultimul mongol care se urcase la Cherchen îl pusese la curent cu planul lui Ki-Tsang. În orice caz, de acum încolo nu mai aveam a ne teme de faimosul bandit. Administratorul Companiei l-a judecat pe tâlhar — judecată cam expeditivă, recunosc. Dar suntem în mijlocul deşertului...

— Ei bine, îi spun maiorului, sper că bănuielile dumitale cu privire la senior Faruskiar s-au risipit.

— Într-o oarecare măsură, domnule Bombarnac!

Într-o oarecare măsură? Nu se poate spune că maiorul Noltitz nu-i greu de mulţumit.

Dar să ne întoarcem la cele întâmplate şi să vedem câte victime au fost.

De partea noastră trei morţi, incluzând pe ofiţerul chinez, apoi vreo 12 răniţi dintre care patru grav, iar ceilalţi destul de uşor pentru a-şi putea continua călătoria până la Beijing. Popov s-a ales cu o simplă zgârietură, domnul Caterna cu o rană mică pe care doamna Caterna vrea s-o panseze ea însăşi.

La cererea maiorului, răniţii au fost duşi în vagoane şi el le-a dat îngrijirile îngăduite de împrejurări. Doctorul Tio-King şi-a oferit serviciile, dar toată lumea l-a preferat pe maiorul Noltitz şi înţeleg de ce. Cât despre tovarăşii noştri de

călătorie care şi-au pierdut viaţa s-a hotărât să fie transportanţi până la staţia următoare unde li se va aduce ultimul omagiu.

Bandiţii şi-au părăsit morţii în pustiu şi noi îi vom acoperi cu puţin nisip. Asta va fi tot.

Trenul s-a oprit la o distanţă aproape egală de Charklik şi Cherchen, singurele staţii de unde ar fi cu putinţă să cerem ajutor. Din nenorocire nu mai funcţionează telegraful, deoarece Ki-Tsang a doborât stâlpii odată cu scoaterea şinelor.

N-am prea avut de discutat, deci, ce trebuie să facem. În primul rând să punem locomotiva înapoi pe şine; apoi din cauza liniei întrerupte cel mai simplu era să ne întoarcem, trenul mergând de-a-ndăratelea, până la Cherchen unde avea să aştepte ca lucrătorii Companiei să restabilească circulaţia care va putea fi reluată în condiţii normale în mai puţin de 48 de ore.

Zis şi făcut. Călătorii vor cu toţii să-l ajute pc Popov şi pe agenţi care au la dispoziţie câteva unelte, între altele cricuri, pârghii, ciocane şi chei franceze. Aşa izbutim, nu fără efort, să repunem pe şine tenderul şi locomotiva după trei ore de muncă.

Lucrul cel mai greu s-a făcut. Acum, marşarier, cu viteză mică şi trenul se va înapoia la Cherchen. Dar cât timp pierdut, ce întârziere! Vă închipuiţi ce-a fost la gura baronului, care nu încetează să blesteme în limba germană.

Să nu uit să spun că, de îndată ce bandiţii au fost puşi pe fugă, călătorii — şi eu cel dintâi — am ţinut să-i mulţumim lui senior Faruskiar. Acesta a primit mulţumirile cu toată demnitatea.

— Nu mi-am făcut decât datoria de administrator al Companiei, a răspuns cu o nobilă modestie.

Apoi, la ordinul său, mongolii au luat parte la muncă. Am observat că o făceau cu un mare zel pentru care i-am felicitat din toată inima.

Între timp, senior Faruskiar şi Ghangir au vorbit în mai multe rânduri în şoaptă şi din aceste şuşoteli s-a înfiripat o propunere la care nimeni nu se aştepta.

— Domnule şef al trenului, a spus senior Faruskiar, adresându-se lui Popov, după părerea mea ar fi mai bine să ne continuăm drumul spre Charklik decât să ne întoarcem; e în interesul călătorilor.

— Bineînţeles, domnule administrator, că ar fi mai bine dacă drumul spre Charklik n-ar fi tăiat, ceea ce face să nu putem circula...

— În acest moment, domnule şef al trenului. Dar vagoanele n-ar putea trece în caz că am restabili linia, chiar dacă numai cu caracter provizoriu?

Iată o propunere care merita luată în seamă. Ne-am strâns să o discutăm cu maiorul Noltitz, Pan-Ciao, Fulk Ephrinell, domnul Caterna, reverendul, baronul Weisschnitzerdörfer şi încă vreo l2 călători din cei care înţeleg limba rusă.

Senior Faruskiar şi-a expus punctul de vedere:

— M-am dus să examinez porţiunea de şină care a fost distrusă de banda lui Ki-Tsang. Majoritatea traverselor mai există. Cât despre şine, răufăcătorii le-au aruncat, pur şi simplu, mai încolo, pe nisip. Punându-le cap la cap, va fi uşor să se conducă trenul până la locul unde linia nu a fost stricată. În 24 de ore treaba ar fi terminată şi cinci ore mai târziu am ajunge la Charklik.

O idee excelentă la care subscriu Popov, mecanicul, pasagerii şi mai cu seamă baronul. Planul poate fi executat şi dacă lipsesc câteva şine, va fi posibil să se ia din urmă cele ce au servit şi să fie aşezate înainte pentru a asigura trecerea trenului.

Hotărât lucru, senior Faruskiar e un om cu capul pe umeri, un adevărat conducător, personajul de care am nevoie. Îi voi striga numele să se audă în cele patru colţuri ale lumii, şi în cinstea lui voi pune să sune toate goarnele cronicii!

Nu-ţi vine să crezi că maiorul şi-a închipuit că e un rival al lui Ki-Tsang, ale cărui fărădelegi au fost pedepsite chiar de mâna nobilului administrator.

Oamenii s-au apucat să pună la loc traversele scoase, slujindu-se de faptul că se vedea urma lor, şi muncesc fără preget.

Se-nţelege de la sine că neavând a mă teme că voi fi văzut în timpul agitaţiei de după atac, am pătruns în furgon, m-am convins că Cincu e teafăr, i-am spus ce se întâmplă şi l-am sfătuit să fie prudent şi să nu iasă din ladă. Mi-a făgăduit şi sunt liniştit dinspre partea asta.

Ne-am apucat de treabă puţin înainte de ora trei. Şinele au fost scoase pe o porţiune de circa l00 de metri. Aşa cum ne atrăsese atenţia senior Faruskiar, n-a fost nevoie să le fixăm foarte bine. Asta va rămâne în sarcina lucrătorilor pe care Compania îi va trimite de la Charklik, când trenul va ajunge în această staţie, una dintre cele mai importante ale liniei.

Cum şinele sunt destul de grele, ne împărţim pe grupuri. Călătorii din clasa I şi din clasa a II-a muncesc împreună din toată mima. Baronul se arată de un sârg fără pereche. Fulk Ephrinell care nu se mai gândeşte la căsătoria lui ca şi cum n-ar fi trebuit să se-nsoare niciodată — afacerile mai presus de toate — munceşte cât patru. Pan-Ciao nu se lasă întrecut de nimeni şi chiar doctorul Tio-King încearcă să se facă util... în felul celebrului August, acel saltimbanc care e un soi de muscă la arat.

— Vai, tare mai frige soarele deşertului — „şeful" din „raza" noastră, cum îl porecleşte domnul Caterna.

Numai sir Trevelliyan de la Trevellyan-Hall stă liniştit în vagonul lui. Nimic nu-l priveşte pe acest gentleman.

La ora şapte calea ferată a fost restabilită pe vreo 30 de metri. Noaptea nu va întârzia să se lase. Decidem că trebuie să ne odihnim până mâine. O jumătate de zi va fi de-ajuns ca să terminăm treaba şi trenul va putea pleca după-amiaza. Avem mare nevoie să mâncăm şi să dormim. După o muncă îndârjită, o poftă de mâncare aşişderea. Ne strângem, grămadă în vagonul restaurant, fără să ţinem seama care are locul în clasa întâi sau în a doua. Proviziile nu lipsesc şi se face un gol mare în rezervele din cămară. Domnul Caterna e deosebit de vesel, guraliv, şugubăţ, glumeţ, prietenos, plin de voie bună. La desert intonează împreună cu soţia lui o bucată potrivită împrejurării din *Călătorie în China* pe care o reluăm cu toţii în cor mai mult cu vigoare decât la unison.

China-i o ţară fermecătoare
Vă place, desigur, la fiecare.

Ah! Labiche, ţi-ai fi închipuit vreodată că această adorabilă poezie va încânta într-o zi pe călătorii Marelui Transasiatic, aflaţi la ananghie?

Şi deodată comicul nostru care — trebuie să recunosc — s-a pornit, are o idee... Şi ce idee! De ce n-am relua ceremonia întreruptă de atacarea trenului? De ce n-am continua celebrarea căsătoriei?

Ce căsătorie? întreabă Fulk Ephrinell.

A dumneavoastră, a dumneavoastră, răspunde domnul Caterna. Doar n-aţi uitat?... Asta-i bună!

Fapt este că Fulk Ephrinell pe de o parte, miss Horatia Bluett pe de altă parte, nu par a-şi aminti că, fără agresiunea lui Ki-Tsang şi a bandei lui, i-ar uni acum dulcile legături ale căsniciei.

Dar suntem prea obosiţi. Reverendul Nathaniel Morse nu mai are putere să-i binecuvânteze pe soţi care, la rândul lor, n-ar avea putere să-i primească binecuvântarea. Ceremonia e amânată pe poimâine. Între Charklik şi Lanzhou sunt de parcurs 900 de kilometri, mai mult decât e nevoie pentru a înlănţui solid perechea anglo-americană.

Fiecare se întinde în cuşete sau pe bănci, încercând să cadă într-un somn odihnitor. Dar nu sunt neglijate măsurile de prevedere. Deşi nu pare posibil, deoarece şeful lor a pierit, bandiţii ar putea să atace încă o dată în timpul nopţii. Blestematele de milioane ale împăratului care se află în vagon trebuie că le stârnesc setea de bani şi dacă nu suntem cu ochii în patru...

Dar avem toate motivele să dormim liniştiţi, căci senior Faruskiar în persoană a luat asupră-şi să organizeze paza trenului. De la moartea ofiţerului a devenit comandantul escadronului chinez. El şi Ghangir trebuie să vegheze asupra tezaurului imperial şi, cum spune domnul Caterna, care are pentru orice împrejurare citate potrivite din repertoriul Operei Comice: „În seara asta domnişoarele de onoare vor fi bine păzite”.

Şi într-adevăr tezaurul imperial a fost sub o mai bună supraveghere decât frumoasa Athenaïs de Solange între actul întâi şi doi din *Muşchetarii reginei*.

A doua zi, de la ivirea zorilor ne punem iar pe lucru. Ziua va fi caldă. La 24 mai în plin deşert, în Asia Centrală, temperatura e aşa de ridicată încât poţi face ouă tari numai acoperindu-le cu nisip.

Însă însufleţirea nu scade şi lucrătorii sunt la fel de activi ca în ajun. Restabilirea căii ferate continuă fără complicaţii. Încetul cu încetul, aşezate pe traverse, şinele se racordează unele cu altele şi pe la patru după-amiază, circulaţia poate fi reluată.

Deondată locomotiva, pusă sub presiune, începe să înainteze cu viteză mică; vagoanele o urmează, împinse unul câte unul ca să nu se provoace o deraiere.

În fine, iată că au trecut fără nici o stricăciune şi acum calea e liberă până la Charklik — ce zic? până la Beijing.

Ne aşezăm la locurile noastre şi Popov dă semnalul de plecare în momentul când domnul Caterna intonează refrenul marşului victorios al marinarilor de pe vasul-amiral din *Haydée*.

Mii de urale îi răspund.

La zece seara trenul intră în gara Charklik, cu o întârziere de exact 30 de ore. Dar 30 de ore nu sunt destule pentru ca baronul Weisschnitzerdörfer să piardă pachebotul care pleacă de la Tianjing spre Yokohama?

XXII

Aşadar, cu care am dorit un incident am fost servit peste aşteptări şi n-aş avea decât să-i mulţumesc zeului reporterilor dacă n-ar fi fost victime printre cei care călătoreau cu trenul nostru. Eu am scăpat din luptă viu şi nevătămat. Toate numerele mele sunt tefere, alegându-se doar cu câteva zgârieturi fără însemnătate. Singur, numărul 4 a fost străpuns de un glonte— care a nimerit în pălăria lui de nuntă.

Acum nu am în perspectivă decât reluarea căsătoriei Bluett-Ephrinell şi deznodământul peripeţiilor lui Cincu. Nu cred că rolul seniorului Faruskiar ne rezervă noi surprize. Sigur, că se mai poate ivi ceva neprevăzut, de vreme ce călătoria va mai dura cinci zile. Punând la socoteală întârzierea datorată atacului lui Ki-Tsang, au trecut l3 zile de când am plecat de la Uzun-Ada.

Am rămas trei zile la Charklik. Majoritatea călătorilor nu şi-au părăsit cugetele. S-au luat declaraţii despre atacarea trenului, autorităţile chineze s-au ocupat de înmormântarea trupurilor neînsufleţite şi de răniţii care trebuiau lăsaţi la Charklik unde vor primi îngrijirile necesare.

Charklik e o aşezare cu populaţie densă, cum mi-a zis Pan-Ciao, şi îmi pare rău că n-am putut s-o vizitez.

Compania Marelui Transasiatic va trimite neîntârziat lucrători să repare linia, să ridice stâlpii telegrafului şi în 48 de ore circulaţia va fi pe deplin restabilită.

Se-nţelege de la sine că senior Faruskiar, cu toată autoritatea unui administrator al Companiei, a luat parte la diversele formalităţi care au fost îndeplinite la Charklik. Nu ştiu ce elogii să-i mai aduc. De altfel e răsplătit pentru bunele sale oficii de respectul pe care i-l arată personalul gării.

La ora trei dimineaţa — oprire la Kara-Buran, unde trenul n-a stat decât câteva minute. Acolo, calea ferată se-ntretaie cu itinerariul călătoriei prin Tibet a lui Gabriel Bonvalot şi a prinţului Henri d'Orleans în l889 — l890. Această călătorie a fost mult mai lungă decât a noastră şi, desigur, mai anevoioasă şi mai primejdioasă. Trenul care circula la Paris dus-întors a trecut prin Berlin, Petersburg, Moscova, Nijnâi Novgorod, Perm, Tobolsk, Omsk, Semipalatinsk. Kulja, Charklik, Batang, Yunnan, Hanoi, Saigon, Singapore, Ceylon, Aden, Suez, Marsilia — realizând turul Asiei şi al Europei.

Trenul se opreşte la Lob-Nor la patru şi pleacă la şase. Lacul, ale cărui maluri au fost explorate de generalul Pevţzov în l889, când s-a întors din expediţia lui în Tibet, nu-i decât o mlaştină întinsă presărată cu insuliţe de nisip înconjurate de nu mai mult de un metru de apă. Ţinutul unde Tarimul îşi duce apele nămoloase şi line fusese străbătut înainte de Huc şi Gabet, de Prjevalski şi Carey, până la trecătoarea Davana, situată la 500 de kilometri spre sud. Dar dincolo de această trecătoare, Gabriel Bonvalot şi Prinţul Henri d'Orleans, aşezându-şi câteodată

cortul pentru popas la o altitudine de 5000 de metri, s-au aventurat prin teritorii neumblate până la poalele minunatului lanţ muntos al Himalayei.

Noi mergem înspre est, în direcţia lui Kara Nor, pe lângă munţii Nandshan în spatele cărora se întinde ţinutul Tsaidam. Linia ferată n-a îndrăznit s-o ia prin regiunile muntoase ale lui Kukunor şi ocolind acest masiv se îndreaptă spre marele oraş Lanzhou.

Deşi trecem printr-un ţinut trist, călătorii au sute de motive să fie veseli. Se anunţă o zi frumoasă şi soarele aureşte cât vezi cu ochii nisipurile Deşertului Gobi. De la Lob Nor la Kara Nor e o distanţă de 500 de kilometri şi între aceste două locuri se va perfecta căsătoria lui Fulk Ephrinell cu miss Horatia Bluett — întreruptă în împrejurări atât de grele. Să sperăm că nici un incident nu va întârzia de data asta fericirea celor doi soţi.

Încă din zorii zilei, vagonul restaurant a fost din nou amenajat pentru ceremonie. Martorii sunt gata să-şi reia rolul şi mirele şi mireasa de asemenea. Reverendul Nathaniel Morse, venind să ne anunţe că nunta va avea loc la nouă, ne trimite salutări din partea lui Fulk Ephrinell şi a Horatiei Bluett. Maiorul Noltitz şi cu mine, domnul Caterna şi Pan-Ciao vom fi la ora respectivă la datorie, cum se zice.

Domnul Caterna nu mai crede că-i nevoie să-şi îmbrace costumul de nuntaş de la ţară, nici doamna Caterna straiele de sărbătoare ale unei sătence. Nu se vor înveşmânta astfel decât pentru masa de seară servită la ora opt, pe care o va da domnul Fulk Ephrinell martorilor şi notabililor din clasa I. Comicul, umflându-şi obrazul stâng, mă lasă să înţeleg că ne-a pregătit o surpriză la desert. Ce fel de surpriză?... Nu stărui să mi-o dezvăluie, din discreţie.

Puţin înainte de nouă dimineaţa, clopotul de la tender s-a pus în mişcare. Fiţi liniştiţi, nu-i vorba de un accident. Pe noi ne cheamă, dangătele voioase, să mergem în vagonul restaurant; ne îndreptăm cu tot alaiul spre locul de sacrificiu.

Domnul Fulk Ephrinell şi miss Horatia Bluett s-au şi aşezat la măsuţă în faţa vrednicului clergyman, iar noi luăm loc în jurul lor.

Pe platlorme s-au strâns curioşii, grăbiţi să nu piardă nimic din celebrarea căsătoriei. Au sosit şi senior Faruskiar şi Ghangir cărora li s-a trimis câtc o invitaţie personală. Asistenţa se ridică respectuos la venirea lor. Trebuie să semneze actul de căsătorie. E o mare onoare şi, dacă ar fi fost vorba despre mine, aş fi fost mândru să văd figurând ilustrul nume al seniorului Faruskiar pe certificatul meu.

Ceremonia s-a reluat şi, de data asta, reverendul Nathaniel Morse şi-a putut termina speechul pe care nu izbutise să-l ţină în întregime cu două zile înainte. Nici el, nici participanţii la ceremonie n-au fost întrerupţi de o oprire neaşteptată a trenului.

Mirele şi mireasa — mai au încă dreptul la această calificare — se ridică şi reverendul îi întreabă dacă vor să se accepte unul pe altul drept soţ şi soţie.

Înainte de a răspunde, miss Horatia Bluett, întorcându-şi capul spre Fulk Ephrinell îi zice strângând din buze:

— Cred că-i lucru hotărât ca participarea firmei „Holmes-Holme" să fie de 25 la sută în beneficiile asociaţiei noastre.

— Cincisprezece, răspunde Fulk Ephrinell, numai cincisprezece.

— Nu-i drept, deoarece eu acord 30 la sută firmei „Strong Bulbul and Co"...

— Ei bine, să zicem, 20 la sută, miss Bluett.

— Fie, domnule Ephrinell.

— Dar numai pentru că-i vorba de tine! adaugă domnul Caterna, care-mi murmură declaraţia la ureche.

Într-adevăr am asistat la momentul când căsătoria era gata, gata să se destrame pentru un procent de 5 la sută.

În fine, totul s-a aranjat. Interesele celor două firme au fost salvate şi de o parte şi de alta. Reverendul Nathaniel Morse mai pune o dată întrebarea.

— Da, răspunde sec miss Horatia Bluett.

— Da, zice scurt şi Fulk Ephrinell.

Cei doi sunt declaraţi căsătoriţi şi prin urmare de-acum încolo, soţ şi soţie. Se semnează actul, mirii primii, apoi martorii, pe urmă senior Faruskiar şi la sfârşit cei de faţă.

— Iată-i legaţi pe viaţă, îmi zice comicul, ridicând din umeri cum îi era obiceiul.

— Pe viaţă ca doi porumbei! adaugă ingenua, care n-a uitat că aceste păsări sunt cunoscute pentru fidelitatea lor în dragoste.

— În China, ne spune tânărul Pan-Ciao, nu porumbeii ci raţele mandarin simbolizează credinţa soţilor unul faţă de altul.

— Raţe sau porumbei, tot una e! rosteşte filozofic domnul Caterna.

Ceremonia s-a încheiat. Ne întoarcem fiecare la ocupaţiile noastre; Fulk Ephrinell la socotelile lui, mistress Ephrinell la ale ei. Nimic nu s-a schimbat în tren; sunt doar doi oameni căsătoriţi în plus. Maiorul Noltitz, Pan-Ciao şi cu mine ne ducem să fumăm pe una din platforme, lăsându-i cu pregătirile lor pe domnul şi doamna Caterna care par să facă o repetiţie în colţişorul lor. Pregătesc, probabil, surpriza de diseară.

Priveliştea nu e prea variată. Mereu monotonul Deşert Gobi cu înălţimile Munţilor Humboldt[1] la dreapta, unde masivele lor se-nlănţuie cu Munţii Nanshan. Staţiile, destul de rare, sunt de fapt simple îngrămădiri de colibe în care casa cantonierului face impresia unui monument. Acolo se reînnoiesc apa şi cărbunele din tender. După Kara Nor vor apare câteva târguri şi apropierea Chinei cu populaţia ei densă şi muncitoare se va face simţită cu adevărat.

Această porţiune a Deşertului Gobi nu seamănă deloc cu regiunile din Turkestanul oriental pe care le-am străbătut după ce-am plecat de la Kashgar. Pentru Pan-Ciao şi doctorul Tio-King sunt teritorii la fel de puţin cunoscute ca pentru noi europenii.

Trebuie să spun că senior Faruskiar nu ne mai ţine la distanţă şi acceptă să se amestece în conversaţia noastră. E un om fermecător, instruit, spiritual, cu care sper să fac cunoştinţă bine de tot, când vom fi ajuns la Beijing. M-a şi poftit să vin să-l văd acasă la el adică în „yamenul" său şi acesta va fi prilejul să-i pun problema... să-mi dea un interviu. A călătorit mult şi pare a avea o simpatie deosebită pentru presa franceză. Sunt sigur că nu va refuza să se aboneze la *Secolul XX* — Paris, 48 franci; departamentul, 56; pentru străinătate, 76. Deci, în

[1] În chineză Ulan Baban. (N.R.).

timp ce trenul goneşte cu mare viteză, discutăm una şi alta. Venind vorba despre Kashgaria, senior Faruskiar ne dă câteva amănunte interesante despre această provincie. Ziua trece fără incidente. Trenul merge din nou cu o viteză mijlocie de 40 kilometri pe oră, în ciuda dorinţei baronului Weisschnitzerdörfer care voia să ajungă la 80.

La şapte seara ajungem la Kara Nor unde vom sta 50 de minute. Lacul, care nu e atât de întins ca Lob Nor, primeşte apele lui Sulcho care coboară din Munţii Nanshan. Străjuind malul sudic, copacii înnegriţi, unde şi-au făcut cuibul numeroase păsări, ne farmecă privirile. La ora opt, când intrăm în gară, soarele apune în spatele dunelor de nisip şi un fel de miraj, provocat de încălzirea straturilor joase ale atmosferei, prelungeşte amurgul deasupra zării. Vreo douăzeci de oaspeţi au fost poftiţi la masa dată de Fulk Ephrinell şi în primul rând senior Faruskiar. Dar dintr-un motiv sau altul s-a scuzat că nu poate veni. Îmi pare rău, căci speram că voi avea norocul să stau lângă el. Mi-a venit atunci ideea că acest nume ilustru trebuie să fie comunicat *Secolului XX* — numele şi câteva rânduri despre atacarea trenului şi lupta pentru apărarea lui. Nici o informaţie nu merită mai mult să fie expediată telegrafic, oricât de scump ar costa. De data asta nu risc să capăt o mustrare. Nu poate interveni nici o eroare în genul celei în legătură cu falsul mandarin Yen-Lu, pe care tot o mai am pe conştiinţă. Hotărârea e luată. Când vom ajunge la Suchow, linia telegrafică fiind cu siguranţă restabilită odată cu calea ferată, am să trimit o depeşă care va dezvălui — stârnind admiraţia întregii Europe — numele strălucit al lui Faruskiar.

Ne aşezăm la masă. Fulk Ephrinell a orânduit lucrurile cât se putea de bine în împrejurările date. În vederea ospăţului, proviziile au fost reînnoite la Charklik. Avem să facem cinste bucatelor chinezeşti, gătite de un bucătar chinez. Din fericire, nu vom fi obligaţi să mâncăm cu beţişoare şi vom putea folosi în continuare furculiţele din trenul Marelui Transasiatic. Locul meu e în stânga doamnei Fulk Ephrinell, iar al maiorului Noltitz în dreapta lui Fulk Ephrinell. Ceilalţi oaspeţi se aşează la întâmplare. Baronul neamţ, care nu e omul să refuze o mâncare bună, se află printre meseni. În schimb sir Francis Trevellyan nici măcar n-a catadicsit să răspundă prin cel mai mic semn la invitaţia ce i-a fost făcută.

La început se serveşte supă de pui şi ouă de nagâţ, apoi cuiburi de rândunică, tăiate mărunt; tocăniţă de icre de crab, pipote de vrabie, friptură din pulpă de porc cu sos, măduvioare de miel, holoturii prăjite, aripioare de rechin foarte gelatinoase; în fine muguri de bambus cu sirop, rădăcini de nufăr presărate cu zahăr — merinde dintre cele mai neobişnuite, stropite cu vin de Ciao-Hing care se aduce la masă călduţ în ceainice de metal.

Sărbătorirea e foarte veselă şi cum să spun — foarte intimă, cu singura excepţie că soţul nu se ocupă în nici un fel de nevasta lui, şi nici ea de el.

Ce şugubăţ fără pereche e comicul nostru! Nu încetează cu glumele, neînţelese de cei mai mulţi: calambururi străvechi, anecdote de care râde cu atâta poftă că e greu să nu râzi odată cu el. Vrea să înveţe câteva cuvinte chinezeşti şi Pan-Ciao spunându-i că „tcing-tcing" înseamnă „mulţumesc", cing-cinguieşte cu orice prilej pe toată lumea cu un accent caraghios.

Apoi se intonează cântece franţuzeşti, ruseşti, chinezeşti — printre altele *Shiang-Tuo-Tcing* care inseamnă *Cântecul visului*. Pan-Ciao ne desluşeşte refrenul — „florile de piersic îşi răspândesc dulcea mireasmă la a treia lună plină, iar cele ale rodiei roşii la a cincea".

Masa s-a prelungit până la ora zece. În acel moment, comicul şi ingenua care dispăruseră înainte de desert îşi fac intrarea, primul cu o manta de vizitiu, a doua în veşminte de slujnică. Au jucat *Soneriile* cu o însufleţire, o vervă, un brio nemaipomenite!...

Drept ar fi ca la recomandarea autorilor piesei, directorul Comediei Franceze să-i primească printre actorii săi.

La miezul nopţii petrecerea a luat sfârşit. Fiecare dintre noi s-a dus în compartimentul lui. Nici nu mai auzim când se strigă numele staţiilor dinainte de Lanzhou. Între patru şi cinci dimineaţa trenul se opreşte 40 de minute în gara unui orăşel.

Ţinutul se schimbă simţitor pe măsură ce linia ferată coboară sub cel de al 40-lea grad ca să înconjoare poalele sudice ale Munţilor Nanshan. Se vesteşte puţin câte puţin capătul deşertului, satele sunt mai dese, creşte densitatea populaţiei, în locul terenurilor nisipoase se ivesc câmpii înverzite şi chiar orezării, căci din munţii invecinaţi izvorăsc ape ce scaldă din plin aceste regiuni ale Chinei. Nu ne plângem de o astfel de schimbare, după peisajul trist din Kara Kum şi pustietatea din Gobi. De la Marea Caspică, deşerturile s-au perindat unul după altul în faţa ochilor noştri, în afară de perioada când am străbătut culmile Podişului Pamir. Dc acum încolo, până la Beijing pe parcursul Marelui Transasiatic nu vor lipsi nici priveliştile pitoreşti, nici munţii profilaţi în zare, nici văile adânci. Intrăm în China, în adevărata Chină, aceea a pagodelor şi a obiectelor de porţelan de pe teritoriul vastei provincii Guizhou. Peste trei zile vom ajunge la Beijing şi nu eu, simplu corespondent de ziar, însărcinat cu nenumărate deplasări, mă voi plânge de lungimea călătoriei. Aceasta e însă mai puţin plăcută pentru Cincu, închis în lada lui şi pentru frumoasa Zinca Klork, cu sufletul măcinat de îngrijorare în casa sa de pe bulevardul Sha-Kua!

Ne oprim două ore la Suchow. Prima mea grijă e să alerg la telegraf. Îndatoritorul Pan-Ciao se oferă să-mi servească de tălmaci. Aflăm de la slujbaş că stâlpii liniei au fost ridicaţi şi reparaţi. încât depeşele merg în mod normal. Trimit *Secolului XX* o telegramă cu următorul cuprins:

Suchow, 25 mai, ora 2.26 după miază

Tren atacat între Cherchen şi Charklik de banda faimosului Ki-Tsang. Călători respins atacul şi salvat tezaur. Chinezi morţi şi răniţi de o parte şi de alta. Căpetenia ucisă de eroicul senior mongol Faruskiar, unul din administratorii Companiei. Numele lui trebuie să fie obiectul admiraţiei generale.

Dacă depeşa asta nu-mi aduce o gratificaţie din partea directorului, să-mi spui mie cuţu...

Două ore pentru a vizita Suchow e foarte puţin.

Până acum, în Turkestan, am văzut mereu două oraşe juxtapuse, unul vechi şi unul nou. În China, aşa cum îmi atrage atenţia Pan-Ciao, se alătură două, trei sau chiar patru oraşe ca la Beijing.

Atât urbea exterioară cât şi cea interioară au un aspect trist. Pretutindeni urme de incendiu, case şi pagode pe jumătate distruse, grămezi de dărâmături care nu sunt opera timpului ci a războiului. În Suchow s-au dus lupte crâncene între chinezi şi musulmani şi populaţia a suferit ororile războaielor care întotdeauna duc la distrugerea clădirilor şi la masacrarea locuitorilor de orice vârstă şi sex. Dar în China populaţia se reface repede, mai repede decât s-au putut ridica monumentele din ruine. Suchow a redevenit un centru aglomerat în dubla sa incintă ca şi în cartierele sale mărginaşe. Comerţul a înflorit din nou şi, plimbându-ne pe strada principală, am observat numeroase prăvălii bine aprovizionate fără a mai vorbi de negustorii ambulanţi.

Pentru prima oară, domnul şi doamna Caterna au văzut trecând, între două şiruri de locuitori care se dădeau la o parte, un mandarin călare. În faţa lui păşea un slujitor purtând o umbrelă de soare cu franjuri, semn al rangului pe care-l avea stăpânul.

Este ceva ce îndreptăţeşte cu prisosinţă vizitarea oraşului: acolo se termină faimosul Zid chinezesc.

După ce coboară în direcţia sud-est spre Lanzhou, zidul urcă iar către nord-est prin provinciile Gansu, Shanxi şi Pechili până la nord de Beijing. Aici devine doar o întăritură de pământ cu câteva turnuri, cea mai mare parte dărăpănate. Nu mi-aş fi făcut datoria de cronicar dacă nu m-aş fi dus să salut la capătul ei această operă gigantică depăşind toate lucrările noastre moderne de fortificaţie.

— Zidul chinezesc e cu adevărat de vreun folos? m-a întrebat maiorul Noltitz.

— Chinezilor, nu ştiu, i-am răspuns, dar fără îndoială oratorilor, cărora le slujeşte de comparaţie când se discută tratatele comerciale. Fără el ce s-ar face discursurile?

XXIII

Nu l-am văzut pe Cincu de 48 de ore. iar ultima dată când am fost la el n-am putut să-i spun decât câteva vorbe de îmbărbătare. La noapte voi încerca să mă duc în furgon; am grijă să-mi procur nişte provizii în gară la Suchow.

Plecăm la ora trei. Vagoanele sunt trase de o locomotivă mai puternică. În aceste teritorii mai accidentate rampele sunt uneori destul de abrupte. 700 de kilometri ne despart de importantul oraş Lanzhou, unde vom ajunge de-abia mâine dimineaţă, mergând cu o viteză de l0 leghe pe oră.

La cină, domnul şi doamna Ephrinell, aşezaţi alături, de-abia dacă au schimbat câteva cuvinte. Intimitatea lor e mai puţin strânsă de când s-au căsătorit. Poate sunt cufundaţi în calcularea intereselor reciproce, care n-au fuzionat încă aşa cum trebuie.

Noaptea vremea a fost proastă. Cerul purpuriu şi atmosfera încărcată prevestea încă de cu seară o furtună. Aerul era înăbuşitor şi tensiunea electrică excesivă. Se pregătea „o furtună foarte reuşită” după expresia domnului Caterna, care a

adăugat că n-a văzut ceva mai bun, în afară, poate, de al doilea act din *Freischütz* în timpul vânătorii infernale. Adevărul e că trenul aleargă printr-o zonă de fulgere orbitoare, însoţit de bubuitul tunetelor pe care ecoul munţilor îl prelungeşte la nesfârşit. Cred chiar că trăznetul a căzut în câteva rânduri; dar şinele metalice atrag fluidul formând parastrăznete care feresc vagoanele. Spectacolul e într-adevăr frumos, puţin înspăimântător; focurile spaţiului pe care ploaia torenţială nu le poate stinge, descărcările neîncetate ale norilor împletite cu şuierele stridente ale locomotivei noastre când trece prin staţiile Yanlu, Yongchang, Hulan-Sieu şi Datong. Profitând de această noapte tulbure, am putut să stau puţin de vorbă cu Cincu şi să-i dau proviziile.

— Vom ajunge la Beijing după-amiază? m-a întrebat.

— Da, după-amiază, dacă trenul n-are întârziere.

— Ah! Nu mă tem de întârzieri, domnule Bombarnac. Dar când lada mea va fi în gara Beijing, încă nu mă voi afla în Bulevardul Sha-Kua...

— Ce importanţă are, Cincu, de vreme ce frumoasa Zinca Klork va fi în gară...

— Nu, am stăruit să nu vină.

— De ce?

— Femeile sunt atât de simţitoare! Va încerca să vadă furgonul în care am călătorit, va cere lada cu o insistenţă care ar putea trezi bănuieli... În sfârşit, ar risca să se trădeze...

— Ai dreptate, Cincu.

— De altfel nu vom ajunge în gară decât după-amiază, târziu, poate şi încărcarea coletelor în camioane nu se va face decât a doua zi...

— Probabil.

— Ei bine, domnule Bombarnac, dacă nu cer prea mult, v-aş ruga să-mi mai faceţi un mic serviciu...

— Ce aştepţi de la mine?

— Să asistaţi la plecarea lăzii pentru a fi livrată la domiciliu ca să evit orice accident...

— Voi fi acolo, Cincu, voi fi acolo, îţi promit. La naiba! Oglinzile se sparg uşor şi voi veghea să nu fie mânuite fără grijă. Şi, dacă vrei, pot însoţi lada până în bulevardul Sha-Kua...

— Nu îndrăzneam să vă rog, domnule Bombarnac.

— Nu făceai bine, Cincu. Nu trebuie să te sileşti de un amic şi eu îţi sunt prieten. De altfel, mi-ar face mare plăcere s-o cunosc pe domnişoara Zinca Klork. Vreau să fiu de faţă când va fi predată lada, preţioasa ladă... o voi ajuta să-i scoată cuiele...

— Să-i scoată cuiele? Şi panoul meu? Îl voi deschide şi voi ieşi din ladă cât ai clipi...

Un bubuit de tunet îngrozitor ne-a întrerupt convorbirea. Am crezut că trenul va sări de pe şine. L-am părăsit deci pe tânărul român şi m-am întors în vagon la locul meu.

Dimineaţa — în ziua de 26 mai, ora 7 — am ajuns în gara Lanzhou. O staţionare de trei ore — numai trei ore. Îată urmările atacului lui Ki-Tsang. Hai, domnule maior Noltitz, hai Pan-Ciao, hai doamnă şi domnule Caterna, la drum... N-avem nici un minut de pierdut.

Dar, când să ieşim din gară, ne opreşte apariţia unui personaj înalt, voinic, cenuşiu, gras şi grav. Este guvernatorul oraşului, cu un halat îmbrăcat peste o haină lungă de mătase albă şi galbenă, cu evantaiul în mână, cu un cordon cu cataramă, cu o mantie neagră pe umeri, potrivit mai curând unei sennorita. E însoţit de un număr de mandarini scunzi şi rotofei, iar chinezii îl salută apropiindu-şi pumnii, pe care îi mişcă de jos în sus, înclinând capul.

Ei! Ce vine să facă aici? Mai e vreo formalitate? O să reînceapă cercetarea călătorilor şi bagajelor? Şi Cincu pe care îl credeam scutit de complicaţii. Nu, nu-i nimic îngrijorător. E vorba de tezaurul pentru împărat. Guvernatorul şi suita lui s-au oprit în faţa preţiosului vagon, ferecat şi plumbuit şi-l privesc cu o admiraţie respectuoasă aşa cum o ai — în China ca şi pretutindeni — în faţa unei case de bani în care se află mai multe milioane.

Îl întreb pe Popov ce înseamnă prezenţa susnumitului guvernator şi dacă ne priveşte cumva.

— În nici un fel, răspunde Popov. De la Beijing a venit ordinul să se telegrafieze sosirea tezaurului. Asta a făcut guvernatorul şi aşteaptă un răspuns pentru a şti dacă să-l trimită mai departe la Beijing sau să-l păstreze provizoriu la Lanzhou.

— Povestea asta n-o să ne întârzie?

— Nu cred.

— Atunci, la drum, le spun tovarăşilor mei de călătorie. Dar, dacă pe noi ce mi-a zis Popov ne lasă nepăsători, nu pare să fie la fel pentru senior Faruskiar. Şi totuşi, mă întreb, ce-l priveşte pe el dacă vagonul cu tezaurul pleacă sau nu, dacă rămâne ataşat sau se detaşează de trenul nostru. Ghangir şi administratorul Companiei par însă foarte supăraţi, deşi încearcă să n-o arate, în timp ce mongolii, rostind câteva cuvinte cu voce gravă, îi aruncă guvernatorului priviri departe de a fi pline de simpatie.

În acest moment, guvernatorul e pus la curent cu ceea ce s-a întâmplat în timpul atacării trenului, cu contribuţia eroului nostru la apărarea tezaurului imperial, află de curajul cu care s-a luptat şi cum a scăpat ţara de teribilul Ki-Tsang. Şi, în cuvinte de laudă, pe care Pan-Ciao se grăbeşte să ni le traducă, îi mulţumeşte lui senior Faruskiar, îl felicită, îl face să înţeleagă că împăratul îl va răsplăti pentru serviciile aduse...

Administratorul Marelui Transasiatic îl ascultă cu calmul care-l caracterizează, dar văd limpede că l-a cuprins o oarecare nerăbdare. Poate că se simte deasupra elogiilor şi a recompenselor, chiar dacă vin de foarte de sus. Recunosc că e un om deosebit de mândru.

Dar să nu mai stăm locului. Ce ne pasă dacă vagonul cu tezaurul pleacă sau nu spre Beijing! Mai interesant e să vizităm Lanzhou. Cu toate că am făcut-o destul de sumar, mi-au rămas amintiri foarte deslușite.

În primul rând există un oraş exterior şi unul interior. De astă dată nu-i în ruină. E un oraş viu, mişunând de lume, cu o populaţie foarte activă, familiarizată, datorită căii ferate, cu prezenţa străinilor, pe care nu-i urmăreşte, ca odinioară, cu o curiozitate indiscretă. Cartiere vaste ocupă partea dreaptă a lui Huanghe care se întinde pe o porţiune de doi kilometri. Huanghe e Fluviul Galben, lung de 4 500 de kilometri şi vărsându-şi apele nămoloase în adâncurile golfului Pechili.

— Oare nu aici la gurile fluviului de lângă Tian Jin trebuie să ia baronul pachebotul spre Yokohama? întreabă maiorul Noltitz.

— Ba da, am răspuns.

— Îl va pierde, rosteşte comicul.

— Nu l-ar pierde dacă ar avea aripi la picioare, acest înaripat concurent care face înconjurul globului.

— Înariparea unui catâr, cum s-ar zice, ripostează domnul Caterna, nu-i deajuns şi nici nu va ajunge...

— Va ajunge, dacă trenul n-o să aibă întârziere, afirmă maiorul. Vom fi la Tian Jin pe data de 23, la şase dimineaţa, iar pachebotul nu pleacă decât la 11.

— Până a vedea dacă pierde pachebotul sau nu, dragi prieteni, să nu ne pierdem noi plimbarea.

În locul unde ne-am oprit o punte de nave traversează Fluviul Galben care curge atât de năvalnic, încât tablierul e supus unei adevărate hule. Doamna Caterna care a crezut că se poate aventura, începe să pălească.

— Caroline, Caroline, îi strigă soţul, ai să ai rău de mare! Vino-ncoace! Vino-ncoace!

Doamna Caterna se-ntoarce şi o luăm spre pagoda care se află în susul pantei.

Ca toate monumentele de acest gen, pagoda seamănă cu o grămadă de castronaşe de compot puse unul peste altul. Dar aceste castronaşe au o formă frumoasă şi nu m-ar mira dacă ar fi de porţelan chinezesc. Am văzut, fără să intrăm, şi importante obiective industriale: o turnătorie de tunuri, o fabrică de puşti, amândouă lucrând cu chinezi. Am trecut printr-o grădină frumoasă, de lângă casa guvernatorului, cu capriciosul ei ansamblu de poduri, chioşcuri, havuzuri, porţi în formă de vas mare de porţelan. Posedă mai multe pavilioane cu acoperişuri cu marginile întoarse, decât copaci şi umbrare. Apoi ne plimbăm pe aleile pavate cu cărămizi, printre resturile temeliei Marelui Zid.

E zece fără zece când ne înapoiem la gară, frânţi de oboseală, căci plimbarea n-a fost uşoară. Abia mai respirăm din cauza arşiţei. Prima mea grijă e să-mi arunc privirea asupra vagonului cu milioane. E în acelaşi loc, penultimul vagon al trenului, supravegheat de jandarmi chinezi. Între timp sosise depeşa aşteptată de guvernator cu ordinul de a trimite vagonul mai departe până la Beijing, unde tezaurul va fi înmânat Ministrului de Finanţe.

Dar unde e senior Faruskiar?... Nu-l văd. Oare a renunţat la ultima etapă a călătoriei? Nu! Iată-l pe una din platforme. Mongolii s-au urcat în vagonul lor.

Şi Fulk Ephrinell s-a dus în oraş să facă nişte drumuri — probabil pentru a arăta mostre ale produselor sale. Doamna Ephrinell a plecat separat — fără îndoială ca să încheie o afacere cu părul pe care-l vinde sau cumpără. Amândoi se-ntorc în acest moment şi-şi reiau locurile fără a părea că se cunosc.

Urcă în tren şi călătorii chinezi care vor coborî unii la Beijing, alţii în staţiile intermediare Xi'an, Honan, Luo-Yang, Taiyuan. Sunt vreo sută de pasageri în tren. Toate numerele mele se află la locul lor. Nu lipseşte nici unul. Treisprezece, tot treisprezece!

Ne găseam încă pe platformă când se aude semnalul de plecare. Domnul Caterna o întreabă pe doamna Caterna ce i s-a părut mai ciudat la Lanzhou.

— Cel mai ciudat, Adolphe? Cuştile mari agăţate pe pereţi şi în copaci, unde erau închise nişte păsări neobişnuite.

— Neobişnuite, într-adevăr, doamnă Caterna, zice Pan-Ciao, păsări care vorbeau când erau în viaţă.

— Cum, erau papagali?

— Nu, capete de tâlhari.

— Ce îngrozitor! exclamă ingenua şi pe chip i se aşterne o expresie de silă.

— Ce vrei, Caroline, dacă asta-i moda locală, rosteşte sentenţios domnul Caterna.

XXIV

De la Lanzhou încolo linia ferată trece printr-un ţinut roditor, scăldat de numeroase ape şi cu destule forme de relief pentru ca trenul să trebuie să facă ocoluri dese. Inginerii au construit aşadar multe poduri şi viaducte, lucrări frumoase dar nu foarte solide şi călătorul se nelinişteşte când simte cum se mişcă tablierele sub roţi.

La şase după-amiază ajungem la Jingchuan după ce am mers o parte din drum pe lângă conturul capricios al Marelui Zid.

Din uriaşa frontieră artificială ridicată între China şi Mongolia n-au mai rămas decât bucăţi din temelia de granit şi cuarţ roşiatic, terasa de cărămizi cu parapete de înălţimi inegale, câteva tunuri vechi, ruginite şi ascunse sub o perdea deasă de licheni şi nişte turnuri pătrate cu creneluri desperecheate. Nesfârşitul zid urcă şi coboară, se curbează şi se îndreaptă, se-ntinde cât vezi cu ochii urmând denivelările solului.

La şase după-amiază ne oprim o jumătate de oră la King-Tceu, din care întrevăd doar câteva pagode înalte şi, în jur de zece, staţionăm 45 de minute la Xi'an din care nu zăresc nici măcar acoperişul clădirilor.

Noaptea întreagă parcurgem cei 300 de kilometri care despart acest oraş de Honan, unde stăm o oră.

Cred că londonezii îşi puteau închipui fără greutate că Honan e Londra şi poate că aşa s-a întâmplat cu Mrs. Ephrinell. Şi nu fiindcă are un ,,Strand" cu un nemaipomenit du-te-vino de trecători şi maşini şi nici o Tamisă cu formidabila ei mişcare de vase de transport şi cu aburi. Nu! Dar ne aflam în mijlocul unei ceţi atât de dese, că e cu neputinţă să vezi orice urmă de casă sau de pagodă.

Ceaţa a durat toată ziua — ceea ce a îngreunat mersul trenului. Mecanicii chinezi s-au dovedit foarte pricepuţi, foarte grijulii, atenţi şi inteligenţi şi merită să fie daţi de exemplu confraţilor de pe căile ferate din occident.

Cronicile! Nu prea suntem răsfăţaţi din acest punct de vedere în ultima zi de călătorie înainte de a ajunge la Tianjin. Păcat. Câte reportaje n-au fost distruse în mijlocul negurilor de nepătruns. N-am văzut nici urmă din cheiurile şi râpele prin care circulă Marele Transasiatic, nici din valea Luoyan unde ne-am oprit la ora 11 — nimic din cei 230 de kilometri pe care i-am făcut sub volutele unui soi de abur gălbui până când am ajuns la zece seara la Taiyuan. Ah, ce zi mohorâtă!

Din fericire, ceaţa s-a risipit în primele ore ale nopţii. Era şi timpul. Dar acum s-a lăsat întunericul. E o beznă adâncă.

Mă duc la bufetul gării unde cumpăr câteva prăjituri şi o sticlă de vin. Intenţia mea e să-i fac o ultimă vizită lui Cincu. Vom bea împreună în sănătatea lui şi în cinstea apropiatei lui căsătorii cu frumoasa româncă. Ştiu că a fraudat Compania şi dacă ar afla Marele Transasiatic... Dar Marele Transasiatic nu va afla...

În timpul opririi senior Faruskiar şi Ghangir se plimbă pe peron, de-a lungul trenului. De data asta, nu vagonul cu tezaurul le atrage atenţia, ci furgonul de lângă locomotivă pe care-l cercetează din priviri cu foarte mare stăruinţă. Bănuiesc ceva despre prezenţa lui Cincu?... Nu, nu, o astfel de ipoteză este de necrezut. Mai ales că se uită cu precădere la fochist şi la mecanic, doi chinezi cumsecade care de-abia şi-au luat serviciul în primire. Poate că senior Faruskiar vrea să se convingă căror oameni le e încredinţată împreună cu tezaurul imperial, viaţa a vreo sută de călători.

Se dă semnalul de plecare şi la miezul nopţii locomotiva se urneşte, şuierând puternic.

Cum am mai spus, e o noapte neagră, fără lună, fără stele. Nori groşi se târăsc în partea joasă a atmosferei. Îmi va fi uşor să mă strecor în furgon fără să fiu văzut. De fapt, nu m-am dus prea des la Cincu în aceste 12 zile de călătorie.

În clipa asta îl aud pe Popov că-mi zice:

— Nu mergeţi la culcare, domnule Bombarnac?

— Ceva mai târziu, îi răspund. După ziua asta ceţoasă care ne-a zăvorât în vagon, simt nevoia să respir puţin aer curat. Unde trebuie să se oprească trenul?

— La Zhengzhou, după ce va depăşi punctul de întâlnire cu linia spre Nanjing.

— Noapte bună, Popov.

— Noapte bună, domnule Bombarnac.

Iată-mă singur. Îmi vine ideea să mă plimb până la capătul trenului şi să mă opresc puţin pe platforma dinaintea vagonului cu tezaurul.

Toţi pasagerii, cu excepţia jandarmilor chinezi, dorm duşi — duşi, se-nţelege, de railwayul Marelui Transasiatic.

Înapoindu-mă spre furgonul din faţă, mă apropii de cabina unde Popov pare să fi căzut într-un somn adânc. Deschid uşa furgonului, o închid şi ciocănesc în lada lui Cincu. Panoul coboară, se aprinde lămpiţa.

În schimbul prăjiturilor şi sticlei de vin, primesc mulţumirile vrednicului flăcău şi bem în sănătatea Zincăi Klork, cu care voi face mâine cunoştinţă.

E 12 şi 50 de minute. În zece minute, aşa cum mi-a spus Popov, vom fi depăşit ambranşamentul de unde se desprinde linia spre Nanjing. Această deviere, construită doar pe o lungime de cinci sau şase kilometri, duce la viaductul de peste valea Tiu. Viaductul e o lucrare mare — am aflat aceste detalii de la Pan-Ciao — şi inginerii chinezi n-au înălţat decât stâlpii a căror înălţime e de circa 100 de picioare.

La racordarea derivaţiei cu linia Marelui Transasiatic este situat macazul care va face ca trenurile să poată fi îndreptate spre Nanjing; dar lucrarea nu va fi terminată decât în trei sau patru luni.

Cum ştiu că trenul are o oprire la Zhengzhou, îmi iau la revedere de la Cincu, îi strâng mâna şi mă ridic să plec...

Deodată mi se pare că aud pe cineva mergând pe platforma din spate a furgonului...

— Ai grijă, Cincu! îi spun în şoaptă.

Lămpiţa se stinge imediat şi rămânem amândoi nemişcaţi.

Nu m-am înşelat. Cineva încearcă să deschidă uşa furgonului.

— Panoul, spun.

Panoul s-a ridicat, lada s-a închis şi sunt singur în întuneric. Fără îndoială, nu poate fi decât Popov cel care va intra. Ce-o să zică atunci când o să mă vadă aici?

La prima mea vizită făcută tânărului român m-am ascuns între colete. Ei bine, mă voi ascunde şi acum. Dacă mă voi piti în spatele lăzilor lui Fulk Ephrinell sunt puţine şanse ca Popov să mă zărească chiar la lumina lanternei.

Zis şi făcut. Mă uit să văd cine intră. Nu e Popov, căci el şi-ar fi aprins lanterna, încerc să recunosc persoanele care au pătruns în furgon... E greu...

S-au strecurat tiptil printre colete şi după ce au deschis uşa din faţă a furgonului, au ieşit şi au închis uşa la loc.

Sunt pasageri ai trenului, nu-ncape îndoială, dar de ce au luat-o pe aici la ora asta?

Trebuie să mă lămuresc... Am presentimentul că se urzeşte ceva... Poate ciulind urechea... Mă apropii de peretele din faţă al furgonului şi, în ciuda pufăitului locomotivei aud destul de desluşit. La naiba, nu mă înşel. E glasul lui senior Faruskiar... Vorbeşte ruseşte cu Ghangir. Da, e el, cu siguranţă! Cei patru mongoli l-au însoţit... Dar ce fac acolo? De ce stau pe platforma de lângă tender? Ce-şi spun? Iată ce-şi spun. Nu pierd un cuvinţel din întrebările şi răspunsurile pe care le rostesc senior Faruskiar şi însoţitorii lui.

— Când vom ajunge la ambranşament?

— Peste câteva minute.

— Vă puteţi bizui pe Kardek, că se va afla la macaz?

— Da, aşa ne-am înţeles.

Un timp de tăcere apoi convorbirea continuă.

— Trebuie să aşteptăm până ce zărim semnalul, zice senior Faruskiar.

— Nu-i lumina verde?

— Da... va arăta că a schimbat macazul.

Nu mai ştiu dacă sunt în toate minţile. S-a schimbat macazul... Care macaz? Trece vreo jumătate de minut. Nu s-ar cuveni să-l previn pe Popov? Da... trebuie.

Mă îndrept spre cabina lui când mă opreşte o exclamaţie.

— Semnalul... uite semnalul, strigă Ghangir.

— Ei, acum trenul a pornit pe linia spre Nanjing! glăsuieşte senior Faruskiar. Pe linia spre Nanjing! Atunci suntem pierduţi... La cinci kilometri depărtare se află viaductul în construcţie de la Tiu şi trenul aleargă spre prăpastie.

Hotărât lucru, maiorul Noltitz nu s-a înşelat în privinţa lui senior Faruskiar... Înţeleg planul acestor ticăloşi... Administratorul Marelui Transasiatic nu-i decât un tâlhar dintre cei mai răi. N-a acceptat oferta Companiei decât pentru a aştepta o ocazie să dea lovitura cea mare... Prilejul s-a arătat când la tren a fost ataşat vagonul cu tezaurul imperial. Da! Toată maşinaţia mi-e acum limpede... Dacă Faruskiar a apărat milioanele de Ki-Tsang, n-a fost decât pentru ca ele să nu cadă în mâna acestuia. Când căpetenia bandei a oprit trenul, atacul era gata să-i strice

planul criminal. Iată de ce s-a bătut cu atâta îndrăzneală! Iată de ce şi-a riscat viaţa, de ce s-a purtat ca un viteaz! Şi tu te-ai lăsat dus de nas, nefericitule. Ai făcut încă o greşeală, Claudius Bombarnac! Dar să dregi ce-ai încurcat, prietene!

Înainte de toate trebuie împiedicat ticălosul să-şi săvârşească fapta... Trebuie salvat trenul care aleargă cu toată viteza spre viaductul neterminat. De tezaurul pe care Faruskiar şi complicii săi speră să pună mâna după distrugerea trenului nu mă sinchisesc nici cât negru sub unghie, pentru mine valorează cât nişte ziare vechi. Dar călătorii şi cu mine... asta-i altă poveste...

Vreau să mă duc la Popov. Mi-e cu neputinţă... Mi se pare că am rămas ţintuit pe podeaua furgonului. Îmi pierd capul...

Oare e adevărat că mergem spre prăpastie? Nu! Am înnebunit, Faruskiar şi complicii lui ar fi ameninţaţi şi ei să se prăbuşească în abis... Ar împărtăşi soarta noastră, ar pieri odată cu noi!

În acest moment se aud strigăte dinspre capul trenului, strigăte de oameni care sunt ucişi. Nu-ncape îndoială! Mecanicul şi fochistul au fost omorâţi şi-mi dau seama că viteza trenului a început să scadă... Înţeleg... unul dintre răufăcători ştie să conducă locomotiva şt încetinirea le va îngădui să sară din tren şi să fugă înainte de catastrofă.

În sfârşit, reuşesc să-mi înving moleşeala... Clătinându-mă ca un om beat abia ajung până la lada lui Cincu. În câteva cuvinte îi spun cele petrecute şi exclam:

— Suntem pierduţi!

— Nu, poate că nu, îmi răspunde el.

Înainte să fac o mişcare, Cincu iese din ladă, se repede spre uşa furgonului, iese, se caţără pe tender şi îmi strigă:

— Veniţi... veniţi încoace!

Nu ştiu cum se face că într-o clipă mă aflu lângă el, pe platforma locomotivei. Trecem printr-o baltă de sânge, sângele fochistului şi al mecanicului ucişi şi azvârliţi pe taluzul liniei ferate. Cât despre Faruskiar şi complicii lui, au dispărut.

Dar înainte de a fugi, unul din ei a destăcut frânele, a deschis larg valvele de introducere a aburului, a încărcat cuptorul cu cărbuni şi acum trenul goneşte cu o viteză înspăimântătoare...

În citeva minute va ajunge la viaductul Tiu...

Cincu hotărât şi energic nu şi-a pierdut sângele rece. Dar degeaba încearcă să învârtă maneta, să împiedice năvala aburului, să încetinească mersul strângând frânele... Nu ştie cum funcţionează robinetele şi pârghiile.

— Trebuie să-l anunţ pe Popov... îi strig.

— Şi ce poate face el? Nu, nu mai e decât un mijloc...

— Care?

— Să înteţim focul, răspunde Cincu cu o voce calmă, să încărcăm supapele încât să facem să sară în aer locomotiva.

Oare să fie ăsta singurul mijloc — la disperare — de a opri trenul înainte să ajungă la viaduct?

Cincu aruncă în cuptor lopeţi de cărbuni. Cuptorul începe să tragă foarte tare aducând mase de aer deasupra lui, presiunea creşte, aburul scapă prin supape, însoţit de scrâşnetul garniturilor, de şuierele şi urletele locomotivei, de duduitul

cazanului. Viteza se măreşte şi mai mult, depăşeşte, probabil, l00 de kilometri pe oră.

— Duceţi-vă, îmi strigă Cincu, să spuneţi călătorilor să se refugieze în ultimul vagon...

— Şi, dumneata, Cincu?

— Duceţi-vă cum v-am spus.

Şi îl văd cum se agaţă cu amândouă mâinile de supape, apăsând cu întreaga lui greutate pe pârghiile lor.

— Plecaţi odată! strigă iar.

Escaladez tenderul, fug prin furgon, îl trezesc pe Popov, răcnind din rărunchi:

— În spate, în spate!

Câţiva călători, treziţi brusc din somn, se grăbesc să părăsească vagoanele de lângă locomotivă.

Deodată se aude o explozie înfricoşătoare urmată de o hurducătură puternică.

Trenul are la început tendinţa de a da înapoi, apoi, datorită vitezei cu care mergea, mai străbate o jumătate de kilometru. În sfârşit se opreşte.

Popov, maiorul, domnul Caterna şi majoritatea călătorilor se dau jos.

Prin întuneric se desluşeşte vag o grămadă de schele în vârful stâlpilor meniţi să sprijine viaductul din valea Tiu... Dacă ar mai fi înaintat numai două sute de paşi, trenul Marelui Transasiatic s-ar fi prăbuşit în prăpastie.

XXV

Şi eu care mă temeam că nu voi avea destule subiecte pentru articolele mele, că mă voi plictisi în cursul unei călătorii monotone şi cuminţi de 6000 de kilometri, în timpul căreia nu voi întâlni nimic în stare să-mi facă o impresie deosebită, că nu voi trăi nici o emoţie destul de puternică pentru a lua veşmântul cronicii tipărite. Nu-i mai puţin adevărat că am făcut o prostie în plus şi încă una mare! Senior Faruskiar pe care l-am înfăţişat printr-o depeşă chiar — drept un erou al cititorilor *Secolului XX*. Hotărât lucru, conform proverbului englezesc, cu toate bunele intenţii merit să mă număr printre cei mai dibaci lucrători la pavarea iadului.

Suntem, cum spuneam mai înainte, la 200 de paşi de valea Tiu, o vastă depresiune din cauza căreia a fost nevoie de construirea unui viaduct lung de 350 până la 400 de picioare. Talvegul văii, presărat cu stânci are o adâncime de l00 de picioare. Dacă trenul s-ar fi prăbuşit în această prăpastie, nici unul din noi n-ar fi scăpat cu viaţă. Catastrofa — de mare interes din punct de vedere al reportajului — s-ar fi soldat cu circa o sută de victime. Dar datorită sângelui rece, energiei, devotamentului tânărului român, am fost salvaţi cu toţii ca prin minune de groaznicul accident. Cu toţii? Nu! Cincu a plătit cu viaţa faptul că tovarăşii lui de călătorie sunt teferi şi nevătămaţi.

Într-adevăr, în zăpăceala generală, prima mea grijă a fost să intru în furgonul de bagaje care rămăsese intact. Sigur că dacă Cincu ar fi supravieţuit exploziei, ar fi trebuit să se-ntoarcă în furgon, să se instaleze iar în temniţa lui pe roţi şi să aştepte să comunic cu el…

Vai! Casa lui era goală — goală ca cea a unei societăţi care dă faliment. Cincu a căzut victimă abnegaţiei sale.

Aşadar a existat un erou printre călători; şi acesta n-a fost Faruskiar, ticălosul răufăcător, ascuns în pielea unui administrator al Companiei, căruia i-am trâmbiţat în mod eronat numele în cele patru colţuri ale lumii; a fost românul, omul de rând, blândul şi sărmanul logodnic pe care logodnica sa îl va aştepta în zadar, pe care nu-l va mai vedea niciodată. Ei bine, voi şti să-i fac dreptate... Voi spune ce a făcut... M-ar mustra cugetul să-i păstrez secretul... Dacă a fraudat Compania Marelui Transasiatic, graţie acestei fraude au fost salvaţi toţi călătorii din tren! Am fi fost pierduţi, am fi pierit de o moarte îngrozitoare dacă Cincu n-ar fi fost acolo. Am coborât cu inima zdrobită, cu ochii plini de lacrimi.

Planul lui Faruskiar — pe care a vrut să i-l spulbere rivalul său Ki-Tsang — fusese urzit cu abilitate, trăgând foloase din ramificaţia de 6 kilometri care ducea la viaductul neterminat. Nimic mai uşor decât să îndrepţi trenul în direcţia dorită dacă un complice manevrează macazul la racordarea celor două linii. Apoi, de îndată ce semnalul arăta că ne aflăm pe derivaţie, banditii trebuiau doar să ajungă pe platforma de lângă locomotivă, să-i omoare pe mecanic şi pe fochist şi după aceea să fugă profitând de încetinirea provocată, care însă din pricina supraîncălzirii cuptorului, ar fi durat puţină vreme, trenul redobândindu-şi repede viteza.

Nu-ncape îndoială că acum tâlharii care merită din plin sentinţa cea mai aspră a justiţiei chineze, se îndreaptă în grabă spre valea Tiu. Acolo, printre rămăşiţele trenului speră să găsească cele 15 milioane cât valorează aurul şi pietrele preţioase ale tezaurului, şi că vor putea să transporte prada fără să rişte să fie prinşi, iar la adăpostul nopţii vor profita de groaznica lor fărădelege.

Ei bine! Li se va lua de sub nas acestor hoţi comoara şi nădăjduiesc că fapta lor oribilă îi va costa capul. Sunt singurul care ştiu cum s-au petrecut lucrurile, dar le voi da în vileag, acum că bietul Cincu nu mai este.

Da! M-am hotărât. Voi vorbi numaidecât după ce o voi vedea pe Zinca Klork.

Bietei fete trebuie să i se dea vestea cu precauţie... Nu vreau ca ştirea morţii logodnicului ei să se răspândească şi s-o izbească pe neaşteptate ca un trăznet... Da!... mâine... de indată ce vom sosi la Beijing.

La urma urmei, dacă nu vreau să vorbesc încă despre Cincu, pot cel puţin să-i denunţ pe Faruskiar, Ghangir şi pe cei patru mongoli, complicii lor...

Voi spune cum i-am văzut străbătând furgonul, cum i-am urmărit, că am înţeles ce puneau la cale auzind discuţia lor de pe platformă şi apoi strigătele nenorociţilor, aflaţi la postul lor, pe care i-au omorât. Asta m-a făcut să mă întorc spre vagoane strigând: ,,În spate! În spate!"

Pe deasupra, cum se va vedea, altul în afară de mine, ale cărui prea întemeiate bănuieli s-au preschimbat în certitudine, abia aşteaptă prilejul să-l demaşte pe pretinsul senior Faruskiar!

În acest moment ne-am strâns spre capul trenului — maiorul Noltitz, baronul neamţ, domnul Caterna, Fulk Ephrinell, Pan-Ciao, Popov şi alţii — în total vreo 20 de pasageri. Se-nţelege de la sine că jandarmii chinezi, respectând consemnul ce li s-a dat, au rămas lângă tezaur, nici unul din ei neîncumetându-se să-l

părăsească. Paznicul de la ultimul furgon aduce fanalele din spate şi la lumina lor puternică vedem în ce hal e locomotiva.

Faptul că trenul care gonea cu foarte mare viteză nu s-a oprit brusc — în caz contrar ar fi fost distrus în întregime — s-a datorat exploziei la partea superioară şi laterală a cazanului. Roţile au rezistat şi din această cauză locomotiva a continuat să meargă destul de mult până şi-a amortizat viteza. Prin urmare, trenul s-a oprit de la sine, iar călătorii s-au ales doar cu o zdruncinătură puternică. Din cazan şi dintr-un număr de unelte n-au mai rămas decât rămăşiţe de nerecunoscut. S-au făcut praf cuptorul şi domul; din cazanul cu aburi n-a rămas nimic altceva decât tablă spintecată, conducte răsucite ori sfărâmate, ţevi sparte, cilindri dislocaţi, biele desfăcute, răni căscate ale acestui cadavru de oţel. Şi nu numai locomotiva a fost distrusă dar şi tenderul e scos din funcţiune. Butoaiele de apă au fost desfundate şi încărcătura de cărbune s-a rostogolit şi risipit de-a lungul căii ferate. E o minune că furgonul de bagaje a suferit foarte puţine stricăciuni.

Privind la urmările teribilei explozii, înţeleg că nu există nici o şansă ca tânărul român să fi scăpat cu viaţă. A fost, probabil zdrobit sau făcut bucăţi-bucăţele. Încât nu-i de mirare că n-am găsit nici urmă de el atunci când m-am târât 100 de metri pe lângă şine.

La început ne uităm la dezastru în tăcere; apoi ne încumetăm să schimbăm câteva vorbe.

— E limpede, spune unul din călători, că fochistul şi mecanicul au pierit în timpul exploziei.

— Bieţii oameni! Dar mă întreb cum a luat-o trenul pe bifurcaţia spre Nanjing fără ca ei să bage de seamă?

— Noaptea era foarte întunecoasă, remarcă Fulk Fphrinell şi mecanicul n-a putut vedea că s-a schimbat macazul.

— Ar fi singura explicaţie, răspunse Popov, căci altfel ar fi încercat să oprească trenul ori, dimpotrivă, mergeam cu o viteză înspăimântătoare.

— Dar, zice Pan-Ciao, cum se face că derivaţia spre Nanjing era deschisă de vreme ce viaductul de pe Tiu n-a fost terminat? Să fi umblat cineva la macaz?

— Nu-ncape îndoială, şi probabil din pricina acestei neglijenţe...

— Nu neglijenţă... fărădelege. A fost o crimă — o crimă premeditată pentru ca trenul să fie distrus şi călătorii să piară...

— În ce scop? întreabă Popov.

— În scopul de a fura tezaurul imperial, strigă Fulk Ephrinell. Aţi uitat că milioanele astea trebuie să-i fi ispitit pe toţi răufăcătorii? Oare nu pentru a jefui trenul am fost atacaţi între Cherchen şi Charklik?

Nu ştia americanul câtă dreptate avea.

— Deci, zice Popov, credeţi că după agresiunea lui Ki-Tsang, alţi bandiţi...

Până atunci maiorul Noltitz nu luase parte la discuţie. Dar deodată îl întrerupse pe Popov şi rosti ridicând glasul ca să-l audă toată lumea:

— Unde-i senior Faruskiar?

Fiecare întoarce capul căutându-l din ochi pe administratorul Companiei.

— Unde-i însoţitorul lui, Ghangir? urmează maiorul. Nici un răspuns.

— Unde sunt cei patru mongoli care ocupau ultimul vagon? întreabă iar maiorul Noltitz.

Nu se vede nici unul.

Se strigă numele lui senior Faruskiar pentru a doua oară fără ca el să vină la această chemare.

Popov intră atunci în vagonul unde stătea de obicei înaltul personaj. Vagonul e gol. Gol? Nu. Sir Francis Trevellyan şade pe locul administratorului, străin de tot ce se întâmplă în jurul lui. Ce-i pasă lui de cele petrecute? Îşi zice, probabil, că asta-i culmea nepăsării şi dezordinei. Un macaz schimbat nu se ştie de cine! Un tren care o ia pe un drum greşit! Ce administraţie proastă!

— Ei bine, spune maiorul Noltitz, răufăcătorul care a provocat mersul trenului pe derivaţia spre Nanjing, cel care a vrut ca vagoanele să se prăbuşească în fundul văii Tiu ca să pună mâna pe tezaurul imperial este Faruskiar.

— Faruskiar! exclamă călătorii.

Majoritatea refuză să dea crezare acuzaţiei formulate de maiorul Noltitz.

— Cum, zice Popov, administratorul Companiei care s-a purtat atât de vitejeşte pentru a apăra trenul de tâlhari, care l-a ucis cu mâna lui pe Ki-Tsang, căpetenia bandei...

Mă simt obligat să intru în scenă. Le spun:

— Maiorul nu se înşeală. Faruskiar a pregătit lovitura asta iscusită.

Şi, spre uimirea generală, povestesc ce ştiu, ce m-a făcut întâmplarea să aflu. Relatez cum am surprins planul lui Faruskiar şi al complicilor săi, atunci când era prea târziu ca să-i împiedic să-l execute. Le istorisesc totul, în afară de intervenţia lui Cincu. La momentul potrivit voi găsi mijlocul de a i se face dreptate.

Cuvintele mele sunt urmate de un potop de proteste.

„Cum! Senior Faruskiar!... Superbul mongol! Înaltul funcţionar pe care l-am văzut înfruntând pericolele! Nu! E cu neputinţă!"

Dar trebuie să te pleci în afara evidenţei. L-am văzut... Am auzit ce-a spus... şi afirm cu mâna pe inimă că Faruskiar este autorul teribilei catastrofe în care trebuia să piară trenul nostru, că e cel mai îngrozitor tâlhar care a bântuit vreodată prin Asia Centrală.

— Vezi, domnule Bombamac bănuielile mele nu m-au înşelat, îmi spune, luându-mă de o parte, maiorul Noltitz.

— E foarte adevărat, îi răspund şi nu mi-e ruşine s-o recunosc că m-am lăsat îmbrobodit de purtarea aşa-zis distinsă a acestui pungaş ticălos.

— Domnule Claudius, adaugă domnul Caterna, care venise lângă noi, puneţi toate astea într-un roman şi toată lumea va spune că e de necrezut.

Domnul Caterna are dreptate, dar oricât de necrezut ar părea, aşa s-au întâmplat lucrurile. Şi, pe deasupra, pentru toţi, în afară de mine care cunosc taina lui Cincu, rămâne o minune că locomotiva s-a oprit la marginea prăpastiei datorită acestei explozii providenţiale. Acum că nu mai e nici un pericol, trebuie să luăm cât mai repede măsuri pentru a readuce vagoanele pe linia spre Beijing.

— Cel mai simplu, zice Popov, să se ofere câţiva dintre noi...

— Eu voi fi dintre aceia! rosteşte domnul Caterna.

— Ce trebuie să facem? întreb.

— Să mergeţi pe jos până la staţia cea mai apropiată şi să telefonaţi la gara Taiyuan să trimită o locomotivă.

— La ce distanţă e staţia Zhengzhou? se interesează Fulk Ephrinell.

— Vreo şase kilometri până la ambranşamentul spre Nanjing, răspunde Popov, şi de acolo încă cinci kilometri.

— 11 kilometri, zice maiorul, înseamnă o oră şi jumătate pentru un drumeţ încercat. În nici trei ore, maşina expediată de Taiyuan poate să ajungă aici şi să ajute trenul avariat. Sunt gata de plecare...

— Şi eu, glăsuieşte Popov, şi cred că trebuie să fim mai mulţi la număr. Cine ştie dacă nu-i vom întâlni pe drum pe Faruskiar şi complicii săi.

— Ai dreptate. Popov, răspunde maiorul şi mai cu seamă trebuie să ne înarmăm cât mai bine.

Înţeleaptă măsură de prevedere, căci bandiţii care s-au îndreptat, probabil, spre viaductul Tiu nu pot fi prea departe. E adevărat că de îndată ce-şi vor da seama că lovitura a dat greş, se vor grăbi s-o întindă. Cum ar îndrăzni, şase, câţi sunt, să atace o sută de călători, fără a mai pune la socoteală soldaţii chinezi însărcinaţi cu paza tezaurului imperial?

Vreo l2 dintre noi, dintre care domnul Caterna, Pan-Ciao şi cu mine se oferă să-l însoţească pe maiorul Noltitz. Dar îi propunem, de comun acord lui Popov, să nu părăsească trenul, asigurându-l că vom face tot ce e nevoie la Zhengzhou.

Aşadar înarmaţi cu pistoale şi pumnale, la unu şi jumătate dimineaţa pornim la drum pe lângă calea ferată care urcă spre bifurcaţia între cele două linii, mergând cât de repede ne îngăduie întunericul adânc care mai învăluie tot ce ne înconjoară. În mai puţin de două ore ajungem la staţia Zhengzhou fără a ne fi întâlnit cu tâlharii. Evident Faruskiar a făcut cale-ntoarsă. Va fi deci treaba poliţiei chineze să pună mâna pe bandit şi complicii săi. Va izbuti? O doresc din toată inima. La staţie Pan-Ciao vorbeşte cu şeful gării care cere telegrafic ca o locomotivă să fie trimisă neîntârziat din Taiyuan spre ambranşamentul spre Nanjing.

E trei dimineaţa, se ivesc zorile şi noi ne întoarcem să aşteptăm locomotiva la bifurcaţie. Trei sferturi de ceas mai târziu, şuiere îndepărtate anunţă venirea ei şi curând opreşte la racordul între cele două linii.

Nici nu ne-am înghesuit bine în tender, că locomotiva a şi pornit pe ambranşament şi, o jumătate de oră mai târziu, am ajuns la tren.

Se luminase de ziuă destul de bine pentru ca privirea să poată cuprinde o rază largă din întinderea înconjurătoare. Fără să spun nimănui nimic, mă uit după trupul neînsufleţit al viteazului meu prieten Cincu, dar nici urmă de el.

Cum locomotiva nu se poate pune în faţa trenului, fiindcă în acest loc nu există nici linie dublă nici placă turnantă, se hotărăşte ca ca să meargă în marşarier, remorcându-ne până la bifurcaţie, după ce vor fi lăsate aici tenderul şi locomotiva veche grav avariate şi care nu mai pot fi folosite. Prin urmare, furgonul în care se afla lada, din nefericire goală, a bietului român, se va afla la coada trenului.

Plecăm şi într-o jumătate de ceas ajungem la macazul liniei spre Beijing.

Noroc că n-a mai fost nevoie să ne întoarcem la Taiyuan, ceea ce ne-ar fi întârziat cu o oră şi jumătate. Înainte de a trece macazul, locomotiva a putut fi

îndreptată în direcţia Zhengzhou, apoi vagoanele au fost împinse unul câte unul dincolo de bifurcaţie şi trenul s-a format în condiţii normale. De cinci ore străbatem cu viteza reglementară provincia Pechili.

N-am nimic de spus despre această ultimă zi de călătorie, în timpul căreia nu s-a recâştigat timpul pierdut, mecanicul chinez fiind foarte prudent. Dar dacă pe majoritatea dintre noi nu ne prea interesează câteva ceasuri în plus sau în minus, nu se poate spune acelaşi lucru despre baronul Weisschnitzerdörfer care trebuie să ia la Tianjin pachebotul spre Yokohama.

Într-adevăr când am ajuns către prânz la destinaţie, pachebotul plecase de trei sferturi de oră. Şi când globe-trotter-ul neamţ, rivalul lui Bly şi Bisland s-a repezit pe peron a aflat că pachebotul menţionat mai sus, ieşea în acel moment din gurile lui Haihe şi pornea în larg.

Ghinionistul! Nu e de mirare că trenul nostru e împroşcat de blesteme în limba germană pe care baronul le strigă la „babord şi tribord", cum ar zice domnul Caterna. Şi de data asta are într-adevăr drept la compătimire.

N-am stat la Tianjin decât un sfert de ceas. Cer aşadar iertare cititorilor *Secolului XX* dacă n-am putut vizita acest oraş de 500 000 de locuitori, centrul chinezesc cu templele lui, cartierul european unde se concentrează traficul comercial, cheiurile lui Haihe ale cărui ape sunt străbătute de sute de jonci... Vina o poartă Faruskiar şi dacă n-ar fi decât faptul că m-a împiedicat să-mi fac datoria de reporter şi ar merita cea mai aspră pedeapsă.

Nici un incident nu a avut loc în timpul ultimelor etape ale călătoriei. Ceea ce mă mâhneşte adânc e gândul că nu-l aduc cu mine pe Cincu, că lada lui e goală! Şi el, care mă rugase să-l însoţesc până acasă la domnişoara Zinca Klork! Cum o să-i spun acestei biete fete că logodnicul ei n-a ajuns în gara Beijing?

În sfârşit, totul se termină pe lumea asta, chiar şi o călătorie de 6 000 de kilometri pe linia Marelui Transasiatic. După treisprezece zile de la plecarea din Uzun-Ada, trenul nostru se opreşte la porţile Beijingului, capitala Chinei.

XXVI

— Beijing, toată lumea coboară! strigă Popov.

Iar domnul Caterna se amuză să-i răspundă cu un rârâit parizian:

— Te cred, bătrâne!

Am coborât cu toţii. E patru după-amiază. Pentru nişte pasageri obosiţi după 3l2 ore de călătorie nu-i momentul să cutreierăm oraşul, ce zic oraşul, cele patru oraşe îmbinate unul într-altul, patru verigi de diferite mărimi; eu am tot timpul să văd capitala Chinei, căci şederea mea la Beijing va dura câteva săptămâni. Esenţialul e să găsesc un hotel unde să pot locui în condiţii mulţumitoare. Luând toate informaţiile, se pare că *Hotelul celor l0 000 de vise*, din preajma gării, îmi va oferi confortul cu care sunt obişnuiţi occidentalii.

Amân pentru mâine vizita la domnişoara Zinca Klork. Voi sosi la ea acasă înainte ca lada să-i fi fost expediată la domiciliu, dar vai! prea devreme ca să-i aduc la cunoştinţă moartea logodnicului ei.

Maiorul Noltitz locuieşte la acelaşi hotel ca şi mine, aşadar nu-mi iau rămas bun de la el, nici de la domnul şi doamna Caterna care vor rămâne aici vreo l5 zile înainte de a pleca la Shanghai. Cât despre Pan-Ciao şi doctorul Tio-King, îi aşteaptă o maşină care să-i ducă la yamenul, adică reşedinţa familiei tânărului chinez. Dar ne vom revedea. Prietenii nu se despart cu un simplu „rămâi cu bine" şi sunt sigur că strângerea de mână când coborâm din vagon nu va fi ultima.

Domnul şi doamna Fulk Ephrinell nu vor întârzia să părăsească gara ca să-şi vadă de afaceri, ceea ce îi obligă să găsească un hotel în cartierul comercial. Nu vor pleca fără să ne salute. Maiorul Noltitz şi cu mine ieşim în întâmpinarea simpaticei perechi şi facem un schimb dc politeţuri.

— În sfârşit, îi spun lui Fulk Ephrinell, cele 42 de lăzi ale firmei „Bulbul and Co" au ajuns la liman. Dar n-a ţinut decât de un fir ca explozia locomotivei să fi spart dinţii falşi...

— Că bine zici, domnule Bombarnac, răspunde americanul, dinţii mei au scăpat ca prin minune. Câte peripeţii de când am plecat din Tiflis! Hotărât lucru, călătoria asta a fost mai puţin monotonă decât mi-am închipuit...

Şi să nu uităm că v-aţi căsătorit în timpul ei, dacă nu mă-nşel, adaugă maiorul.

— *Wait a bit*, rosteşte yankeul cu un glas ciudat. Iertaţi-ne, suntem grăbiţi...

— Nu vrem să vă reţinem, domnule Ephrinell, am zis, şi vă rog să ne îngăduiţi să vă spunem la revedere atât dumneavoastră cât şi doamnei Ephrinell...

— La revedere, răspunde englezoaica americanizată cu un glas mai tăios la sosire decât fusese la plecare.

Apoi, întorcându-se spre soţul ei continuă:

— Nu am răgazul să aştept, domnule Ephrinell...

— Nici eu, doamnă..., zice yankeul.

Domnule... Doamnă!... Haida de! nu-şi mai spun Fulk şi Horatia!

Fără să-şi fi dat braţul, amândoi ies pe poarta gării... Presimt că el o ia la dreapta şi ea la stânga. La urma urmei, treaba lor!

Mai ramâne numărul 8, sau Francis Trevellyan, personajul mut care n-a rostit un singur cuvânt în tot timpul piesei — vreau să zic în tot timpul călătoriei. Aş vrea, măcar acum, să-i aud vocea, o clipă doar. Şi, dacă nu mă înşel, acest prilej se va ivi chiar acum. Într-adevăr, flegmaticul gentleman se află lângă mine aruncând o privire dispreţuitoare vagoanelor din faţa fui. Scoate un trabuc din tabacherea sa de marochin galben. Dar când să-şi aprindă havana, scutură degeaba cutia de chibrituri care e goală. Eu îmi fumam trabucul — o marcă excelentă — cu plăcerea nespusă a cunoscătorului şi regretul că n-am să găsesc, probabil, unul la fel de bun în China. Sir Francis Trevellyan vede ţigarea aprinsă şi se apropie de mine. Bănuiesc că vrea să-mi ceară un foc sau „puţină lumină", cum zic englezii, şi aştept tradiţionalul „some light". Dar gentlemanul se mulţumeşte să întindă mâna. Maşinal îi ofer trabucul. Îl ia între degetul mare şi arătător, scutură cenuşa albă şi-şi aprinde havana. Îmi închipui că dacă n-am auzit „some light", îmi va adresa, fără îndoială, un „thank you, sir!" Aş, de unde! După ce trage câteva fumuri din trabucul său, sir Francis Trevellyan îl aruncă nepăsător, pe al meu, pe peron. Apoi, fără să salute, o ia la stânga şi cu pasul măsurat, părăseşte gara.

Mă veţi intreba dacă n-am zis nimic. Nu. Am rămas înmărmurit locului. Nu mi-a venit să scot o vorbă sau să fac cel mai mic gest... Am fost pur şi simplu năucit de atâta lipsă de bunăcuviinţă, în timp ce maiorul Noltitz nu s-a putut stăpâni să nu izbucnească în râs! Ah, dacă-mi va mai ieşi vreodată în cale acest gentleman... Dar nu l-am mai văzut niciodată pe sir Francis Trevellyan de la Trevellyan Hall, Trevellyan Shire!

O jumătate de oră mai târziu ne instalăm la *Hotelul celor l0 000 de vise*. Acolo ni se serveşte o masă după toate regulile bucătăriei chinezeşti. După cină, îndată după al doilea ajun — ca să întrebuinţăm expresia chinezească — culcaţi în paturi strâmte, aşezate în mijlocul unor camere micuţe, dormim, nu somnul drepţilor, ci somnul istoviţilor — care-i mult mai preţios.

Nu m-am trezit înainte de ora zece şi poate că aş fi tras la aghioase toată dimineaţa, dacă nu m-ar fi îmboldit gândul că am o datorie de îndeplinit. Şi încă ce datorie! Să mă duc în bulevardul Sha-Kua, înainte de livrarea funestei lăzi către destinatară.

Mă scol deci din pat. Ah! Dacă Cincu n-ar fi murit, m-aş fi întors la gară... aş fi fost de faţă, cum i-am făgăduit, la descărcarea preţiosului colet... aş fi vegheat să ajungă în perfectă stare în camion... l-aş fi însoţit până în bulevardul Sha-Kua... aş fi ajutat chiar la transportarea lui în camera domnişoarei Zinca Klork!... Şi ce mult s-ar fi bucurat amândoi, când logodnicul s-ar fi repezit din ladă drept în braţele frumoasei romănce...

Dar soarta n-a vrut să se-ntâmple aşa! Când va sosi lada, ea va fi goală ca o inimă care şi-a pierdut tot sângele!

Plec de la hotel pe la unsprezece, iau o trăsură asemănătoare cu o lectică pe roţi, dau adresa domnişoarei Zinca Klork şi iată-mă îndreptându-mă spre casa ei!

Se ştie că, printre cele 18 provincii ale Chinei, Pechili are aşezarea cea mai septentrională. Alcătuită din 9 departamente, capitala ei e Beijing. Construită după legile geometrice ale liniei drepte, cetatea cuprinde patru oraşe pătrate ori dreptunghiulare unul într-altul. În incinta simetrică de şase leghe trăiesc mai mult de două milioane de locuitori, tătari sau chinezi, precum şi câteva mii de mongoli sau de tibetani. Remarc furnicarul de oameni şi veşnicul du-te-vino pe străzi din pricina obstacolelor pe care trăsura mea le întâlneşte la fiecare pas: negustori ambulanţi, căruţe încărcate vârf, mandarini cu escorta lor gălăgioase. Nu mai vorbesc de câinii rătăcitori, jumătate şacali, jumătate lupi, râioşi şi cu părul căzut, cu ochi vicleni, cu colţi ameninţători, scormonind în gunoaie după hrană şi repezindu-se cu ură asupra străinilor. Din fericire, nu merg pe jos.

Oraşul chinezesc formează un paralelogram împărţit în două de la nord spre sud de Strada Mare care începe la poarta Hungting şi se termină la poarta Tien'anmen. Strada Mare se-ncrucişează cu bulevardul Sha-Kua care merge de la est spre vest, şi anume de la poarta ce are acelaşi nume cu el şi până la poarta Cuangtsa. Deţinând aceste informaţii, nimic nu-i mai uşor decât să găseşti locuinţa domnişoarei Zinca Klork, dar nimic nu-i mai complicat decât să ajungi acolo, dat fiind străzile înţesate de lume din prima incintă.

În sfârşit, puţin înainte de prânz, ajung la destinaţie. Trăsura se opreşte în faţa unei case modeste unde locuiesc meseriaşi care lucrează la domiciliu şi, aşa cum reiese din firme, mai cu seamă străini. Romănca stă la etajul întâi. Fereastra odăii

ei dă spre stradă. N-aţi uitat că după ce a învăţat meseria de modistă la Paris, fata a venit să deschidă un atelier la Beijing şi şi-a şi făcut o numeroasă clientelă.

Urc la etajul întâi. Citesc pe o uşă numele Zincăi Klork. Ciocănesc. Mi se deschide. Mă aflu în faţa unei fete încântătoare aşa cum mi-o descrisese Cincu. E o blondă de 23 sau 24 de ani, cu ochii negri cum au de obicei românii, sveltă, cu un chip gingaş şi surâzător. Oare nu ştie că trenul Marelui Transasiatic se află în gară de aseară în pofida tuturor peripeţiilor prin care a trecut în timpul călătoriei? Nu-l aşteaptă pe logodnicul ei să vină dintr-o clipă într-alta? Iar eu, cu un cuvânt, îi voi spulbera bucuria, îi voi şterge surâsul de pe buze...

Domnişoara Zinca Klork se miră văzând un străin în pragul uşii ei. Cum a trăit mai mulţi ani în Franţa, recunoaşte în mine, fără şovăire, un francez şi mă întreabă cărui fapt îi datorează plăcerea vizitei mele.

— Domnişoară Zinca... îi zic.

— Îmi ştiţi numele! exclamă ea.

— Da, domnişoară... Am sosit ieri cu trenul Marelui Transasiatic.

Fata păleşte, ochii ei frumoşi se tulbură. Are, desigur de ce să se teamă. Cincu a fost surprins în ladă, frauda a fost descoperită... e arestat... la închisoare? Mă grăbesc să adaug:

— Domnişoara Zinca... în anumite împrejurări am aflat... de călătoria tânărului român...

— Cincu... sărmanul meu Cincu... a fost găsit? rosteşte fata cu o voce tremurătoare.

— Nu, nu, spun şovăielnic. Nimeni n-a ştiut afară de mine... Şi m-am dus deseori să-l văd în furgon... noaptea... Am devenit... tovarăşi de drum... prieteni... Îi aduceam din când în când câteva provizii...

— Ah! Mulţumesc, domnule, spune Zinca luându-mi mâinile într-ale ei. Cu un francez, Cincu era sigur că nu va fi trădat şi chiar că va primi ajutor... Mulţumesc! Mulţumesc!

Mă simt din ce în ce mai îngrozit de ceea ce am datoria să-i aduc la cunoştinţă bietei fete.

— Şi nimeni n-a bănuit prezenţa în furgon a scumpului meu Cincu? mă întreabă.

— Nimeni.

— Ce vreţi, domnule, nu suntem bogaţi... Cincu nu avea nici un ban... acolo… la Tiflis... iar eu nu strânsesem încă destul ca să-i trimit cât costă un bilet de tren... Dar, în sfârşit a ajuns, îşi va găsi de lucru, căci e un bun meseriaş şi de îndată ce vom putea să despăgubim Compania...

— Da... ştiu... ştiu...

— Şi-apoi ne vom căsători, domnule... Mă iubeşte atât de mult şi eu am pentru el aceeaşi dragoste... Am făcut cunoştinţă la Paris — doi compatrioţi... vă daţi seama... Era aşa de îndatoritor cu mine... Atunci când s-a întors la Tiflis, l-am rugat mult să vină în China şi el s-a gândit să se întemniţeze într-o ladă ca să ajungă aici... Bietul băiat, ce greu trebuie s-o fi dus!

— Nu, domnişoara Zinca... nu...

— Ah! Ce fericită voi fi să plătesc preţul de transport al lăzii în care se află scumpul meu Cincu.

— Da, să plăteşti transportul...

— N-o să mai întârzie mult, nu?

— Nu, probabil că după-amiază...

Nu mai ştiu ce să spun...

— Domnule, continuă Zinca, Cincu şi cu mine vrem să ne căsătorim de îndată ce vom îndeplini formalităţile şi dacă nu cerem prea mult bunăvoinţei dumneavoastră, ne-ar face cinste şi plăcere să luaţi parte la nunta noastră.

— La nunta voastră... desigur... Am şi promis prietenului, meu Cincu...

Biata fată! N-o pot lăsa în situaţia asta. Trebuie să-i spun tot... tot.

— Domnişoară Zinca... Cincu...

— El v-a rugat să-mi aduceţi vestea sosirii lui?

— Da... domnişoara Zinca! Dar... înţelegeţi... Cincu e destul de obosit... după un drum atât de lung...

— Obosit?

— Da! Nu vă speriaţi!

— S-a îmbolnăvit?

— Da, e puţin... bolnav.

— Vai de mine... trebuie... trebuie să-l văd... Domnule, vă implor însoţiţi-mă la gară...

— Nu! Ar fi o imprudenţă, domnişoară Zinca! Rămâi aici... Rămâi!

Zinca Klork mă priveşte drept în ochi şi spune:

— Domnule, spuneţi-mi adevărul, adevărul curat! Nu-mi ascundeţi nimic... Cincu...

— Da, am venit să vă dau o veste tristă...

Zinca se clatină... Buzele îi tremură...Abia poate vorbi... Şopteşte:

— A fost descoperit! A fost învinuit de fraudă şi arestat.

— Ah, dacă ar fi numai asta! Domnişoară, pe drum am avut un accident. Trenul era gata să fie distrus... O catastrofă îngrozitoare...

— A murit... Cincu a murit!

Nefericita Zinca se prăbuşeşte pe un scaun şi — întrebuinţând o figură de stil din limba chineză: „lacrimile îi curg ca ploaia într-o noapte de toamnă". Niciodată n-am văzul atâta jale! Nu trebuie s-o las în starea asta pe biata fată. O să-şi piardă cunoştinţa... Nu ştiu ce să fac, îi iau mâinile într-ale mele... Repet!

— Domnişoară Zinca... domnişoară Zinca...

În momentul ăsta are loc o învălmăşeală în faţa casei. Se aud strigăte însoţite de larma unei întregi mulţimi şi din mijlocul acesteia se înalţă o voce.

Stai puţin! Nu mă înşel! E vocea lui Cincu! Am recunoscut-o... Oare sunt în toate minţile?

Zinca Klork s-a ridicat şi s-a repezit la fereastră. O deschide şi privim amândoi în stradă. Un camion se oprise în faţa clădirii. Lada, cu numeroasele ei inscripţii: Sus. Jos. Fragil. Oglinzi. Ferită de umezeală — e acolo pe jumătate spartă. Camionul fusese izbit de o căruţă în clipa când se descărca lada... A alunecat... a căzut pe jos... s-a desfăcut... şi Cincu a sărit afară ca un muţunache dintr-o cutie cu surprise... Dar viu... teafăr şi nevătămat...

Nu-mi pot crede ochilor! Tânărul român n-a pierit în timpul exploziei? Nu, aşa cum voi afla peste câteva clipe chiar din gura lui, fiind azvârlit pe şine în

momentul când exploda cazanul, a rămas la început fără simţire; dar, dându-şi seama că nu e rănit — o adevărată minune — s-a tras mai deoparte până când a putut intra din nou în furgon fără să fie văzut. Eu tocmai ieşisem de acolo după ce-l căutasem zadarnic şi deci nu puteam să mă-ndoiesc că a fost prima victimă a catastrofei. Ce ironie a soartei! Să fi străbătut până la capăt un drum de 6000 de kilometri cu trenul Marelui Transasiatic, închis într-o ladă printre bagaje, să fi scăpat din atâtea primejdii: atacul banditilor, explozia locomotivei şi uite că un accident stupid, ciocnirea cu o căruţă în mijlocul unei străzi din Beijing îl face pe Cincu să piardă într-o clipă toate roadele călătoriei sale... frauduloase! — dar cu adevărat... nu găsesc un epitet demn să califice acest tur de forţă.

Camionagiul a început să strige la apariţia acestei făpturi în carne şi oase. Într-o clipă s-a strâns o mulţime de lume, frauda a fost descoperită şi soseşte poliţia. Cum să se-nţeleagă cu agenţii sărmanul român care nu ştie o boabă chinezeşte şi nu poate da lămuriri decât prin neîndestulătoarea limbă a gesturilor? De aceea nici nu reuşeşte. Şi apoi ce explicaţii ar fi putut da? Zinca şi cu mine ne apropiem de el.

— Zinca, scumpa mea Zinca, strigă Cincu strângând-o în braţe.

— Cincu, dragul meu Cincu! răspunde ea, în timp ce li se amestecă lacrimile care le curg pe obraji.

— Domnul Bombarnac… zice bietul băiat care nu mai are altă speranţă decât intervenţia mea.

— Cincu, îi spun, nu te necăji, bizuie-te pe mine. Eşti în viaţă! Până acum câteva clipe te credeam mort.

— Ei! E ca şi cum aş fi! murmură el.

Greşeşte! Orice e mai bine decât să pieri — chiar dacă trebuie să mergi la închisoare. Şi asta se întâmplă în pofida rugăminţilor fetei la care mă asociez. Nu izbutesc să mă fac înţeles, iar Cincu e târât de poliţiştii ce-şi croiesc drum prin mulţimea care râde şi huiduieşte.

Dar nu-l voi părăsi pe prietenul meu! De-ar trebui să răstorn cerul şi pământul, tot nu-l voi lăsa la ananghie.

XXVII

Dacă expresia „a te îneca la mal” poate fi întrebuinţată în înţelesul ei cel mai concret, atunci se potriveşte perfect în împrejurarea de faţă şi de aceea, nu vă fie cu supărare, o folosesc şi eu. Totuşi, faptul că cineva ajunge, părând neînsufleţit, la mal, nu înseamnă neapărat că e pierdut. Că Cincu va sta la închisoare, în caz că intervenţia mea şi a tovarăşilor mei de drum nu va fi luată în seamă, de acord. Dar trăieşte şi asta-i lucrul cel mai important. Nu-i timp de pierdut dacă vreau să-l ajut. Căci poliţia în China e promptă. Închis, judecat, condamnat, spânzurat. Însă lui Cincu nu trebuie să i se pună ştreangul de gât, nici măcar la figurat. Îi ofer deci braţul domnişoarei Zinca, urcăm în trăsură şi ne întoarcem repede la *Hotelul celor l0 000 de vise*. Acolo îl găsesc pe maiorul Noltitz, pe domnul şi doamna Caterna şi, dintr-o întâmplare fericită, pe tânărul Pan-Ciao, care a reuşit de data asta să se descotorosească de doctorul Tio-King. Pan-Ciao consimte cu

Cincu a sărit afară ca un mușunache dintr-o cutie cu surprize

plăcere să ne fie tălmaci pe lângă autorităţile chineze. În faţa Zincăi, căreia nu i se uscaseră încă lacrimile pe obraz, aduc tovarăşilor mei de drum la cunoştinţă totul despre Cincu: în ce condiţii a călătorit şi cum m-am împrietenit cu el. Le spun că dacă a comis o fraudă la adresa Companiei Transasiaticului, datorită acestei fraude a putut lua trenul la Uzun-Ada. Şi, dacă nu l-ar fi luat, am fi în clipa de faţă în fundul prăpastiei din valea Tiu...

În sprijinul afirmaţiilor mele aduc precizări şi amănunte pe care până acum numai eu le-am ştiut: e adevărat că eu am fost cel care l-a surprins pe banditul Faruskiar pe cale să-şi săvârşească nelegiuirea, dar Cincu, punându-şi în primejdie viaţa, cu un curaj şi un sânge rece supraomeneşti, a aruncat cărbuni în cuptor până ce l-a supraîncărcat, s-a agăţat de pârghiile supapelor şi a provocat oprirea trenului făcând să sară în aer locomotiva.

Ce ploaie de exclamaţii când mi-am încheiat povestirea. Cu un elan de recunoştinţă puţin teatral, comicul nostru strigă:

— Ura pentru Cincu!... Să fie decorat!

Până când împăratul va catadicsi să-i dea acestui erou vreun „Dragon Verde", doamna Caterna ia mâna Zincăi Klork şi-apoi o strânge pe fată la pieptul ei, o îmbrăţişează... fără să-şi poată opri lacrimile de ingenuă sau de îndrăgostită, la nevoie... gândiţi-vă ce trist: un roman de dragoste întrerupt înainte de ultimul capitol.

Dar să facem ce-i mai grabnic, sau cum ne pofteşte domnul Caterna cu voce de stentor:

— Toată lumea în scenă pentru actul V. Actul V e cel în care are loc de obicei deznodământul oricărei drame.

— Nu-l putenţ lăsa pe bietul băiat să fie condamnat, zice maiorul Noltitz. Trebuie să ne ducem la directorul Marelui Transasiatic. Când va afla cele petrecute, va fi primul care să împiedice ca Cincu să fie pus sub urmărire penală.

— Nu-ncape îndoială, am spus, căci nu se poate nega că Cincu a salvat trenul şi pe toţi călătorii.

— Fără a mai pune la socoteală, adaugă domnul Caterna, tezaurul imperial, milioanele împăratului.

— Nimic mai adevărat, confirmă Pan-Ciao. Din păcate, Cincu a căzut în mâinile poliţiei, a fost băgat la închisoare şi de acolo e greu să-l scoţi.

— Să ne grăbim, am răspuns, să alergăm la directorul Companiei.

— Ia să vedem, zice doamna Caterna, n-am putea să dăm fiecare ceva bani, să strângem suma cât costă un bilet şi s-o înmânăm Companiei despăgubind-o?

— E o propunere care-ţi face cinste, Caroline! aprobă comicul ducându-şi mâna la buzunarul vestei.

— Domnilor, domnilor, ne roagă Zinca Klork, cu ochii scăldaţi în lacrimi, salvaţi-l pe logodnicul meu înainte să fie condamnat.

— Da, drăguţa mea, da, scumpo, îi spune doamna Caterna, o să-l scăpăm pe logodnicul tău şi dacă e nevoie vom da o reprezentaţie în beneficiul lui.

— Bravo, Caroline, bravo! strigă domnul Caterna şi aplaudă cu o energie de parcă ar fi fost angajat pentru treaba asta la vreun spectacol.

O lăsăm pe tânăra româncă în grija ingenuei care o mângâie din toată inima, dar cu exagerările obişnuite ale unei actriţe pe scenă. Doamna Caterna nu mai

vrea s-o părăsească nici o clipă, declarând că o socoate fiica ei şi o va apăra ca o mamă.

Pan-Ciao, maiorul Noltitz, domnul Caterna şi cu mine ne întoarcem la gară unde se află birourile directorului Marelui Transasiatic.

Directorul este în cabinetul lui şi la cererea lui Pan-Ciao suntem duşi la el.

E un chinez care în serviciul ăsta ştie să se servească pe sine ca un aparat care lucrează în folosul lui şi vă rog să credeţi că ar putea să se ia la întrecere cu colegii lui din bătrâna Europă.

Pan-Ciao îi spune de ce am venit şi, cum înţelege destul de bine limba rusă, maiorul şi cu mine putem lua parte la discuţie. Da, căci e de necrezut, avem discuţii. Directorul ăsta care trage iţele nu se sfieşte să susţină că fapta lui Cincu e din cele mai grave... O fraudă efectuată în asemenea condiţii… o fraudă care durează pe timpul parcurgerii a 6000 de kilometri... o fraudă care păgubeşte cu 1000 de franci Compania Marelui Transasiatic, pe acţionarii ei...

Îi răspundem sforarului că-i adevărat, dar în ce priveşte paguba, ea ar fi fost mult mai mare dacă Cincu nu s-ar fi găsit în tren, deoarece el l-a salvat punându-şi pielea la bătaie şi odată cu vagoanele şi viaţa călătorilor...

Ei bine, n-o să credeţi! Maimuţoiul ne lasă să înţelegem că dintr-un anume punct de vedere mai bine ar fi fost să regretăm moartea unei sute de victime decât...

Da! Am mai auzit noi chestii de astea! Mai bine să piară o ţară întreagă şi toţi pasagerii unui tren decât să se încalce o regulă!

Pe scurt, n-am putut obţine nimic. Justiţia îşi va urma cursul împotriva lui Cincu care a înşelat Compania.

Am plecat, domnul Caterna revărsând asupra imbecilului toate blestemele din vocabularul lui marinăresc şi vorbele rele din culise.

Ce era de făcut?

— Domnilor, ne spune Pan-Ciao, la Beijing nu vor trece nici două ore între momentul când Cincu a fost arestat şi momentul când va fi adus în faţa judecătorului de district care e însărcinat să dea sentinţa în acest soi de delicte. E pasibil nu numai de închisoare, ci şi de ciomăgeală...

— Ciomăgeală?... Cum capătă idiotul de Zizel în piesa De-aş fi rege? întreabă comicul nostru.

— Întocmai.

— Trebuie să împiedicăm mârşăvia asta... zice maiorul Noltitz.

— Cel puţin să încercăm, răspunde Pan-Ciao. Vă propun să mergem la tribunal unde mă voi strădui să-l apăr pe logodnicul fermecătoarei romånce şi să-mi pierd faţa[1] dacă nu-l scot basma curată.

E hotărârea cea mai bună, singura, de fapt, pe care putem s-o luăm. Ieşim din gară, năvălim într-o trăsură şi ajungem în 20 de minute în faţa unei clădiri cu o înfăţişare destul de mizeră, unde se află tribunalul districtului. În faţă s-a strâns o mulţime de oameni. Cazul a făcut vâlvă. Se ştie că un ins s-a expediat într-o ladă transportată de furgonul Marelui Transasiatic şi a călătorit pe gratis de la Tiflis la

[1] Locuţiune chineză care înseamnă „să fiu dezonorat”. (n.a.).

Beijing. Cu toţii vor să-l vadă, vor să se uite la chipul acestui original. Încă nu au aflat că e pur şi simplu un erou!

Îl găsim acolo pe vrednicul nostru tovarăş de drum, stă între doi agenţi cu mutre fioroase galbene şi acre ca lămâia. Aceştia sunt gata să-l ducă pe prizonier înapoi în celulă şi să-i aplice câteva zeci de lovituri la tălpi cu bastonul de bambus, dacă e condamnat la un asemenea plus de pedeapsă.

Cincu e foarte abătut, ceea ce mă miră din partea unui băiat pe care-l ştiu atât de energic. În clipa când ne vede, pe chipul lui mijeşte o rază de speranţă.

În acest moment, camionagiul, ale cărui spuse le confirmă mărturiile agenţilor, înfăţişează faptele unui tip cu ochelari. Acesta clatină din cap într-un fel prea puţin liniştitor pentru inculpat care, chiar dacă ar fi fost nevinovat ca un prunc, tot n-ar fi putut să se apere neştiind nici o boabă de chineză.

Atunci se prezintă Pan-Ciao. Judecătorul îl cunoaşte şi îi surâde. Într-adevăr, tânărul nostru prieten este fiul unui bogat negustor din Beijing, furnizorul oficial al ceainăriilor din Tung-Tien şi din Sung-Feng-Cao. Prin urmare, judecătorul clatină din cap într-un fel care denotă mai multă simpatie. E într-adevăr înflăcărat şi spiritual, tânărul avocat improvizat. Judecătorul îl ascultă cu atenţie, iar publicul se simte mişcat de povestirea călătoriei, a peripeţiilor prin care am trecut. La sfârşit se oferă să înapoieze Companiei costul biletului...

Din păcate, judecătorul nu poate încuviinţa. Există o pagubă materială şi o pagubă morală, etc.

Atunci Pan-Ciao devine şi mai înfocat şi cu toate că nu înţelegem nimic din pledoaria lui, ghicim că vorbeşte de curajul lui Cincu, de faptul că a fost gata să-şi dea viaţa pentru salvarea călătorilor şi, ca suprem argument, arată că acuzatul a făcut să nu cadă în mâinile bandiţilor tezaurul imperial.

Elocinţă inutilă! Argumentele n-au nici o putere asupra nemilosului judecător care n-a achitat nici zece inculpaţi în cursul îndelungatei sale cariere. Consimte să-l cruţe pe vinovat de ciomăgeală, dar îl condamnă la şase luni de închisoare cu plata despăgubirilor către Compania Marelui Transasiatic. Apoi la un semnal al acestei maşini de condamnat, bietul Cincu este scos din sală.

Dar cititorilor *Secolului XX* nu trebuie să le fie milă de soarta lui Cincu! Deşi aş putea pierde astfel 100 de rânduri de reportaj, prefer să spun încă de-acum că totul s-a terminat cu bine. A doua zi, Cincu şi-a făcut o intrare triumfală în casa de pe bulevardul Sha-Kua unde ne adunasem cu toţii, în timp ce doamna Caterna o alina ca o mamă pe nefericita Zinca.

Jurnalele au luat întâmplarca în mâna lor. *Ci-Bao* din Beijing şi *Chinese Times* din Tianjin au cerut punerea imediată în libertate a tânărului român. Aceste cereri de graţiere au ajuns la picioarele tronului şi la urechile împăratului. De altfel, Pan-Ciao îi adresase, în scris, Majestăţii Sale o întâmpinarce cu rugămintea de a-l ierta pe Cincu. În această întâmpinare el relata peripeţiile călătoriei, stăruind asupra faptului că, fără devotamentul lui Cincu, aurul şi pietrele preţioase ale tezaurului ar fi fost în posesia lui Faruskiar şi a complicilor săi. Şi pentru ele merita altceva, nu-i aşa, decât şase luni de închisoare!

Da, merita 15 mii de taels, adică mai mult de 100 000 de franci pe care, într-un acces de generozitate, împăratul le trimisese lui Cincu odată cu ordinul de punere în libertate.

Nu mai e nevoie să descriu bucuria, fericirea, încântarea pe care această veste, adusă de Cincu în persoană, le resimţiră prietenii săi şi mai ales frumoasa Zinca Klork. Asemenea simţăminte nu se pot exprima în nici o limbă — nici măcar în limba chineză, deşi aceasta se pretează, cu vocabularul ei bogat, la cele mai neaşteptate metafore.

Şi-acum abonaţii *Secolului XX* să-mi îngăduie să le înfăţişez ce s-a întâmplat cu tovarăşii de drum care figurează, fiecare cu un număr, în carnetul meu de reporter.

Numărul 1 şi 2, Fulk Ephrinell şi miss Horatia Bluett. Neputând să se înţeleagă cu privire la diversele procente stipulate în asociaţia lor matrimonială, au divorţat trei zile după ce au ajuns la Beijing. Este ca şi cum căsătoria n-a avut niciodată loc în trenul Marelui Transasiatic şi miss Horatia Bluett a rămas miss Horatia Bluett. Fie ca ţepoasa englezoaică să-şi procure clăi de păr chinezesc şi socotitul agent comercial american să umple cu dinţii lui falşi toate palatele imperiului.

Numărul 3, maiorul Noltitz.

Maiorul se ocupă de lucrările spitalului pe care a venit să-l construiască la Beijing în calitate de trimis al guvernului rus. Când a sunat ora despărţirii, am simţit că las pe aceste meleaguri îndepărtate un adevărat prieten.

Numerele 4 şi 5, domnul şi doamna Caterna. După trei săptămâni de şedere la Beijing, simpaticul comic şi fermecătoarea ingenuă au plecat la Shanghai, unde sunt preţuiţi şi aplaudaţi acum de colonia franceză.

Numărul 6, baronul Weisschnitzerdörfer, al cărui nume incomensurabil îl scriu acum pentru ultima oară.

Ei bine, acest globe-trotter nu numai că a pierdut pachebotul spre Tianjin, dar o lună mai târziu l-a pierdut şi pe cel spre Yokohama, iar după alte şase săptămâni a naufragiat lângă litoralul columbian; în sfârşit, datorită deraierii trenului cu care mergea de la San Francisco la New York, şi-a terminat cu greu înconjurul lumii în l87 de zile în loc de 39.

Numerele 9 şi l0, Pan-Ciao şi doctorul Tio-King. Ce v-aş putea spune? Pan-Ciao e mereu acelaşi parizian adoptiv pe care-l cunoaşteţi şi de câle ori vine în Franţa luăm împreună masa la restaurant. Cât despre doctor a ajuns să nu mai mănânce decât un gălbenuş de ou pe zi, ca şi profesorul său Cornaro, şi speră să trăiască până la 200 de ani, luând pildă de la nobilul veneţian.

Numărul 8, sir Francis Trevellyan şi numărul l2, senior Faruskiar.

Nu i-am mai văzut niciodată nici pe unul, nici pe celălalt. Primul îmi datorează scuze şi un trabuc, iar despre al doilea n-am auzit până acum să fi fost spânzurat. Nu-ncape îndoială că faimosul bandit, după ce şi-a dat demisia din funcţia de administrator al Marelui Transasiatic, îşi continuă rodnicele lui operaţiuni în provinciile mongole.

În fine Cincu, numărul 11.

Nu mai e nevoie să vă spun că numărul 11 s-a însurat cu domnişoara Zinca Klork. A fost nuntă mare. Am venit cu toţii la căsătorie şi dacă împăratul l-a răsplătit atât de bine pe tânărul român, tânăra româncă a primit un dar bogat în numele pasagerilor din trenul salvat de logodnicul ei.

Iată povestirea exactă a acestei călătorii. Am lăcut tot ce-am putut ca să-mi îndeplinesc în timpul drumului misiunea de reporter şi doresc din suflet ca

direcţia *Secolului XX* să se considere satisfăcută în ciuda gafelor şi greşelilor făcute pe care le cunoaşteţi prea bine.

Cât despre mine, după trei săptămâni petrecute la Beijing, m-am întors, pe mare, în Franţa.

Nu-mi mai rămâne decât să fac o mărturisire amară pentru amorul meu propriu. A doua zi după ce am ajuns în capitala Chinei, am primit o depeşă ca răspuns la telegrama mea din Lanzhou:

„Claudius Bombarnac Beijing, China

Direcţia Secolului XX însărcinează pe corespondentul său Claudius Bombarnac să transmită felicitările şi omagiile noastre eroicului senior Faruskiar".

Dar am susţinut mereu că această depeşă nu i-a parvenit destinatarului, scutindu-l deci de neplăcerea de a răspunde la ea.

Kéraban, încăpăţânatul

Partea întâi

I ÎN CARE VAN MITTEN ŞI VALETUL SĂU BRUNO SE PLIMBĂ, PRIVESC ŞI STAU DE VORBĂ, FĂRĂ SĂ ÎNŢELEAGĂ NIMIC DIN CE SE PETRECE.

În ziua aceea, pe l6 august, la şase după-amiază, piaţa Top-Hané din Constantinopol, atât de însufleţită de obicei de un veşnic du-te-vino şi de larma mulţimii, era tăcută, mohorâtă, aproape pustie. Privind-o din înaltul scării care duce la Bosfor, peisajul putea să pară încă fermecător dar lipseau personajele. Doar câţiva străini treceau cu pas grăbit prin străduţele înguste, murdare, noroioase, pline de câini galbeni, care duc spre cartierul Péra unde locuiesc, îndeobşte, europenii. Casele de piatră se profilau albe pe perdeaua neagră a chiparoşilor de pe colină.

Era oricum pitorească piaţa — chiar fără costumele împestriţate în prim plan — făcută pentru plăcerea ochilor, cu moscheea lui Mahomed care-şi înalţă minaretele zvelte şi are o frumoasă fântână în stil arab, lipsită acum de micul ei acoperiş de arhitectură celestină, cu prăvălioarele unde se vând şerbet şi dulciuri de tot soiul, cu tarabele înţesate de dovleci, de pepeni de Smirna, de struguri de Scutari[1] ce contrastează cu vitrinele negustorilor de parfumuri şi zorzoane. În faţa scării acostează sute de caicuri zugrăvite în culori vii ale căror două rânduri de vâsle, trase de mâinile pricepute ale barcagiilor, mai degrabă mângâie decât lovesc apele albastre ale Cornului de Aur şi Bosforului.

Dar unde se află la ora asta cei ce hoinăresc, în mod obişnuit, prin piaţa Top-Hané, persanii cu căciula lor cochetă de astrahan, grecii, legănându-şi, nu fără eleganţă, fustanelele cu o mie de pliuri, arnăuţii al căror piept, înnegrit de soare, se vede sub răscroiala vestei brodate şi turcii, vlăstarele anticului Bizanţ?

Şi mai mult, în oraşul propriu-zis, dincolo de port, turistul putea observa că domneşte aceeaşi tăcere. De cealaltă parte a Cornului de Aur, tăietură adâncă între Serai şi debarcaderul Top-Hané, pe malul drept, unit cu cel stâng prin trei poduri de vase, tot amfiteatrul Constantinopolului părea adormit. Oare nimeni nu stătea de pază la palatul Serai Burnu? Îşi făcea siesta nepăsătoarea strajă a turnului Seraskierat după pilda colegului său de la turnul Galata, amândoi având

[1] Azi Uskñdar, cartier al Istanbulului, situat pe malul asiatic. (N.R.).

sarcina să înăbuşe din timp focul, deoarece incendiile izbucneau des în oraş? Până şi mişcarea portuară era încetinită, în pofida flotilei de steamere austriece, franceze, engleze, de bărci, caicuri, şalupe cu abur care se-ngrămădesc la capătul podurilor şi în faţa caselor a căror temelie e scăldată de apele Cornului de Aur.

Aceasta să fie cetatea Constantinopolului, atât de lăudată, numită visul Orientului, înălţată în timpul lui Constantin şi Mahomed al doilea? Iată ce se întrebau cei doi străini care rătăceau prin piaţă. Şi dacă nu-şi răspundeau, asta nu era din pricină că nu cunoşteau limba turcă. O ştiau destul de bine; unul fiindcă o întrebuinţa de douăzeci de ani în corespondenţa lui comercială, celălalt pentru că îi slujise deseori ca secretar stăpânului său, deşi se tocmise doar ca servitor.

Erau doi olandezi, originari din Rotterdam, Jan Van Mitten şi valetul lui Bruno, pe care o soartă ciudată îi adusese la marginea Europei.

Van Mitten — la el acasă toată lumea îl cunoştea — era un bărbat de 45—46 de ani, cu părul blond, cu ochii albaştri, bărbuţă şi favoriţi gălbui, fără mustaţă, cu obrajii roşii, cu nasul puţin prea scurt pentru mărimea feţei, cu un cap solid, cu umeri largi, cu statura peste cea mijlocie, cu un început de burtă, cu picioare mai curând puternice decât zvelte — într-un cuvânt un om cumsecade, ca foarte mulţi dintre concetăţenii lui. Poate puţin cam moale în ce priveşte temperamentul. Aparţinea, fără îndoială, categoriei de fiinţe blânde şi sociabile, evitând discuţiile, gata să cedeze în toate privinţele, făcut mai mult să asculte decât să comande, dintre persoanele liniştite, flegmatice despre care se zice îndeobşte că sunt lipsite de voinţă, chiar când îşi închipuie că procedează după vrerea lor. Asta însă nu-i face mai răi. O dată, o singură dată în viaţa lui, Van Mitten, înfuriat la culme, s-a băgat într-o discuţie care a avut urmări dintre cele mai grave. În ziua aceea îşi ieşise din fire, dar de atunci, intrase din nou în pielea lui, aşa cum te întorci după o călătorie neaşteptată, din nou acasă. De fapt, poate ar fi fost mai bine să cedeze şi n-ar fi şovăit dacă ar fi ştiut ce-i rezervă viitorul. Dar să nu anticipăm evenimentele care vor fi pilduitor istorisite în această carte.

— Ei bine, stăpâne? îi zise Bruno, când ajunseră în piaţa Top-Hané.

— Ei bine, Bruno?

— Iată-ne ajunşi la Constantinopol!

— Da, Bruno. Adică la câteva mii de leghe de Rotterdam.

— Socoteşti, în sfârşit, întrebă Bruno, că suntem destul de departe de Olanda?

— Nu voi fi niciodată destul de departe! răspunse Van Mitten, în şoaptă ca şi când Olanda s-ar fi aflat aşa de aproape încât să-l poată auzi.

Van Mitten avea în Bruno un slujitor absolut devotat. Ca înfăţişare, acest om vrednic semăna puţin cu stăpânul său, dar numai atât cât îi îngăduia respectul; asemuirea se datora obişnuinţei de a trăi alături multă vreme. În douăzeci de ani nu se despărţiseră nici o singură zi. În casa lui Van Mitten, dacă Bruno nu era chiar un prieten, în orice caz era mai mult decât o slugă. Îşi făcea serviciul metodic, cu inteligenţă şi nu se sfia să dea sfaturi de care stăpânul său n-avea decât de profitat, sau să-l mustre, ceea ce Van Mitten accepta fără să se supere. Pe Bruno îl înfuria că stăpânul său era la dispoziţia tuturor, că nu ştia să se-mpotrivească voinţei celorlalţi, într-un cuvânt că n-avea personalitate.

— Asta o să te nenorocească! îi repeta mereu, şi pe mine în acelaşi timp. Trebuie să adăugăm că Bruno, atunci în vârstă de 40 de ani era sedentar din fire,

că nu putea suferi deplasările. După el, drumurile obosesc, compromit echilibrul organismului, te istovesc, te slăbesc, iar Bruno care obişnuia să se cântărească în fiecare săptămână ţinea să nu piardă nimic din falnica-i înfăţişare. Când intrase în slujbă la Van Mitten, greutatea lui nu atingea o sută de livre. Era deci de o slăbiciune umilitoare pentru un olandez; or, în mai puţin de un an, graţie excelentului regim alimentar al casei, se-ngrăşase cu 30 de livre şi putea să fie mândru orişiunde de silueta lui. Stăpânului îi datora faptul că arăta aşa de bine. adică cele l30 de livre, greutatea lui de acum cu care intra în media compatrioţilor săi. Trebuie să fii modest, de altfel, şi-şi făgăduia ca la bătrâneţe să ajungă la 200 de livre.

Aşadar, legat de casă, de oraşul natal, de patria lui — făurită de mâna omului lângă Marea Nordului — niciodată, dacă nu s-ar fi ivit împrejurări nedorite, Bruno nu s-ar fi resemnat să părăsească locuinţa de pe canalul Nieuwe-Haven, nici scumpul lui Rotterdam care, în ochii lui, era cetatea de frunte a Olandei, nici Olanda pe care o considera cea mai frumoasă ţară din lume. Da, aşa stăteau lucrurile; dar nu-i mai puţin adevărat că Bruno se afla la Constantinopol, anticul Bizanţ, Istanbulul turcilor, capitala Imperiului otoman.

La urma urmei, cine era Van Mitten? Un bogat neguţător din Rotterdam, făcând comerţ cu tutun, revânzând cele mai bune produse din Havana, Maryland, Virginia, Varinas, Puorto Rico şi mai ales din Macedonia, Siria şi Asia Mică.

De mai bine de douăzeci de ani, Van Mitten făcea afaceri considerabile de acest gen cu firma Kéraban din Constantinopol, care îi expedia soiurile ei de tutun, renumite şi garantate în cele cinci colţuri ale lumii. Din schimburile de corespondenţă atât de profitabile cu acest important fabricant, negustorul olandez cunoştea bine limba turcă, adică osmanli, folosită în întregul imperiu, şi o vorbea ca un adevărat otoman. De aceea, urmându-i exemplul, Bruno care — aşa cum am spus mai sus — era la curent cu afacerile stăpânului său, o vorbea la fel de curgător. Cei doi originali se înţeleseră chiar să o întrebuinţeze în convorbirile lor personale atâta vreme cât vor sta în Turcia. Încât, în afară de veşminte, i-ai fi putut lua drept nişte osmanli de viţă veche. Asta-i plăcea lui Van Mitten, dar nu şi lui Bruno. Totuşi, ca un slujitor credincios ce era, îi zicea în fiecare dimineaţă stăpânului:

— *Efendum emriniz ne dir?*

ceea ce înseamnă „Ce doreşte domnul?" Iar acesta îi răspundea în cea mai curată turcească:

— *Sitrimi, pantalunymi furcea.*

Adică: „Periază-mi redingota şi pantalonii”.

Din tot ce s-a istorisit mai sus reiese, se-nţelege, că lui Van Mitten şi lui Bruno nu le venea greu să meargă încoace şi încolo prin vasta metropolă turcă; în primul rând fiindcă vorbeau destul de bine limba ţării, pe urmă deoarece aveau toate motivele să creadă că vor fi primiţi călduros în casa lui Kéraban, acesta făcând înainte o călătorie în Olanda şi, în virtutea legii contrastelor, împrietenindu-se cu clientul său din Rotterdam. Era, de fapt, şi principala cauză pentru care Van Mitten, după ce plecase din patrie, venise să locuiască la Constantinopol şi de ce Bruno, orice ar fi gândit, se resemnase să-l urmeze; astfel încât rătăceau amândoi prin piaţa Top-Hané.

Pe seară, începură să se arate câţiva trecători. Patronul cafenelei din fundul pieţii aranja fără să se grăbească mesele, până atunci goale.

Cei doi olandezi îşi continuară plimbarea prin piaţă, apoi pe străzile din jur, ajungând până în cartierele Péra şi Galata.

— Hotărât lucru, stăpâne, exclamă Bruno, privind în dreapta şi în stânga, e un oraş ciudat! De când am plecat de la hotel n-am văzut decât umbre de locuitori! Totul parcă doarme, pe străzi, pe cheiuri, în pieţe, până şi câinii galbeni şi slabi care nici măcar nu se ridică să te muşte de gleznă. Haida de? În ciuda poveştilor unor călători, nu câştigi nimic s-o iei la drum! Mie îmi place tot bunul nostru Rotterdam şi cerul acoperit al bătrânei Olande!

— Răbdare, Bruno! răspunse calm Van Mitten. Nu-s nici câteva ore de când am ajuns! Prietenul meu Kéraban ne va explica ce-nseamnă toate astea!

— Dar unde ne aflăm acum? În ce piaţă, pe ce chei?

— Dacă nu mă înşel, grăi Van Mitten, suntem în piaţa Top-Hané, la capătul dinspre Cornul de Aur. Uite Bosforul scăldând coasta. Aici şi de cealaltă parte a portului poţi zări capul Serai şi oraşul turcesc ce se găseşte deasupra lui.

— Seraiul! Acolo unde e palatul sultanului în care locuieşte cu cele 80 000 de odalisce.

— 80 000 e cam mult, Bruno, chiar pentru un turc! În Olanda, unde nu ai decât o singură nevastă, uneori nu poţi fi ascultat în propria-ţi casă.

— Bine, bine, stăpâne! Să nu mai vorbim! Să spunem cât mai puţin pe tema asta.

Apoi Bruno, întorcând capul spre cafeneaua încă pustie, rosti:

— Ia te uită, o cafenea! Am obosit tot coborând spre Péra! Soarele arde în Turcia ca gura unui cuptor şi nu m-ar mira dacă stăpânul meu ar simţi nevoia de-o băutură răcoritoare.

— E un fel de a-mi spune că ţi-e sete, răspunse Van Mitten. Hai, atunci, să intrăm în cafenea.

Şi amândoi se duseră să se aşeze la o măsuţă în faţa localului.

— Cawadji! strigă Bruno, bătând în masă ca în Occident.

Nu veni nimeni.

Bruno mai strigă o dată cât putu de tare.

Proprietarul cafenelei se ivi din fundul localului şi înaintă fără nici o grabă spre ei.

„Strămi, murmură în clipa când îi zări pe cei doi clienţi aşezaţi la masă. Gred oare că..."

în sfirşit se apropie.

— Cawadji, adu-ne o sticlă de sirop de cireşe, foarte rece! îi comandă Van Mitten.

— La bătaia tunului.

— Cum adică, sirop de cireşe la bătaia tunului? exclamă Bruno. Nu, cu mentă, cawadji, cu mentă!

— În caz că n-aveţi sirop de cireşe, rosti Van Mitten, daţi-ne rahat lokum trandafiriu! Dacă e să cred ghidul, se pare că-i excelent!

— La bătaia tunului! răspunse a doua oară patronul cafenelei, ridicând din umeri.

— Dar ce-o fi vrând cu bătaia tunului? îl întrebă Bruno pe stăpânul său.

— Ei, reluă acesta fără să se supere, dacă n-ai rahat lokum, dă-ne o cafea... un şerbet... ce vrei, prietene!

— La bătaia tunului!

— La bătaia tunului? repetă Van Mitten.

— Nu înainte! zise patronul cafenelei.

Şi fără să se mai sinchisească de ei, intră înapoi în cafenea.

— Haide, stăpâne, spuse Bruno, să plecăm de-aici! Nu-i nimic de făcut! Tipul ăsta nu ştie să răspundă decât cu lovituri de tun.

— Da, Bruno, să mergem, rosti Van Mitten. Vom găsi, fără îndoială, în altă parte, un patron de cafenea mai bine crescut.

Se-ntoarseră amândoi în piaţă.

— N-ar fi prea devreme, stăpâne, să-l întâlnim pe prietenul tău, domnul Kéraban. Am şti ce avem de făcut şi la ce să ne aşteptăm, dacă l-am găsi la biroul lui.

— Stai, Bruno, ai puţintică răbdare! Ni s-a spus că-l vom vedea în piaţă.

— Nu înainte de şapte, stăpâne! Aici lângă scara din Top-Hané trebuie să vină caicul să-l ducă pe celălalt mal al Bosforului, la vila lui de la Scutari.

— Aşa e, Bruno, şi preacinstitul neguţător va şti să ne pună la curent cu ce se întâmplă. El e un iubitor al tradiţiilor, nu vrea să accepte nimic din lucrurile moderne, nici ca idei, nici ca obiceiuri, protestează împotriva tuturor invenţiilor actuale, preferă să ia diligenţa în locul trenului şi o corabie în locul vaporului. De douăzeci de ani de când facem comerţ împreună, n-am observat niciodată vreo schimbare, oricât de mică, în punctul lui de vedere. Acum trei ani, când a venit la Rotterdam să mă vadă, a sosit cu diligenţa şi în loc să ajungă în trei zile, a făcut o lună. Am întâlnit, dragă Bruno, mulţi încăpăţânaţi la viaţa mea, dar unul mai mare ca el niciodată.

— Va fi foarte mirat că te afli la Constantinopol, zise Bruno.

— Te cred, răspunse Van Mitten, şi am intenţionat să-i fac această surpriză. Dar cel puţin în societatea lui vom fi cu adevărat în Turcia. Sunt sigur că scumpul şi neclintitul Kéraban va fi îmbrăcat ca atunci când a venit să mă vadă la celălalt capăt al Europei, cu turbanul pe cap şi caftanul gălbui ori de culoarea untului...

— Ca un vânzător de curmale, ce mai! exclamă Bruno.

— Da, dar un vânzător de curmale care ar putea vinde curmale de aur... Şi chiar să mănânce zilnic fructe la masă. El se ocupă însă cu tutunul. Se fumează mult în Turcia.

— Cum, se fumează! Dar unde vezi pe cineva fumând, stăpâne? Dimpotrivă, nimeni nu fumează. Şi eu care credeam că voi găsi în faţa porţilor grupuri de turci cu narghilea. Dar nu-i ţipenie şi deci nici un trabuc, nici măcar o ţigare…

— Nu-i de înţeles, Bruno, grăi Van Mitten; pe străzile din Rotterdam sunt mai mulţi fumători decât la Constantinopol.

— Ei bine, stăpâne, rosti Bruno, eşti sigur că n-am greşit drumul? Aici o fi capitala Turciei? Pun rămăşag că ne-am trezit în partea opusă, că ăsta nu-i Cornul de Aur ci Tamisa cu miile ei de vapoare. Oraşul ăsta să fie Constantinopol? Nicidecum. E Londra.

— Potoleşte-te, Bruno! răspunse Van Mitten. Eşti mult prea iute pentru un olandez. Fii calm, răbdător, flegmatic ca stăpânul tău şi nu te mira de nimic. Am plecat din Rotterdam în urma... a ceea ce ştii...

— Da! Da!, făcu Bruno, clătinând din cap.

— Am venit prin Paris, Saint-Gothard, Italia, Brindisi, am străbătut Mediterana, şi tu eşti în atare măsură de rea credinţă încât să crezi că, după opt zile de călătorie pachebotul „Mesageriilor" ne-a lăsat la London-Bridge şi nu la Galata.

— Oricum... mormăi Bruno.

— Te previn ca în prezenţa prietenului meu Kéraban să nu faci asemenea glume. Ar putea să ţi-o ia în nume de rău, să discute, să se-ncăpăţâneze.

— Am să bag bine de seamă, răspunse Bruno.

II ÎN CARE INTENDENTUL SCARPANTE ŞI CĂPITANUL YARHUD STAU DE VORBĂ DESPRE PROIECTE PE CARE E BINE SĂ LE CUNOAŞTEM

În timp ce Van Mitten şi Bruno mergeau pe cheiul de la Top-Hané, pe partea primului pod de vase de la Validé—Sultana care face, prin Cornul de Aur, legătura între Galata şi vechiul Istanbul, un turc coti repede pe lângă moscheea lui Mahomed şi se opri în piaţă. Era ora şase. Turcul întoarse o clipă capul privind la noii trecători; apoi înaintă în perimetrul diverselor străzi care dădeau în piaţă, încercând să vadă, nu fără câteva semne de nerăbdare, dacă nu soseşte persoana pe care o aştepta.

„De ce nu mai apare Yarhud ăsta! murmură. Ştie doar că trebuie să fie aici la ora la care ne-am înţeles".

Turcul mai făcu câţiva paşi, ajungând chiar până la colţul de nord al cazărmii de la Top-Hané, privi spre topitorie, bătu din picior ca un om căruia nu-i place să aştepte şi se-ntoarse până în faţa cafenelei unde Van Mitten şi valetul său voiseră zadarnic să ia o băutură răcoritoare. Turcul se aşeză la o masă fără să ceară nimic; ştia foarte bine că e postul Ramadanului şi n-a venit încă ceasul să se servească băuturile şi dulciurile, atât de variate în această parte a lumii.

Acest turc nu era altul decât Scarpante, intendentul domnului Saffar, un otoman bogat care locuia la Trebizonda[1], în ţinutul Asiei Mici, pe litoralul sudic al Mării Negre. La acea vreme, domnul Saffar călătorea prin provinciile sudice ale Rusiei şi, după ce va fi vizitat districtele din Caucaz, avea să se întoarcă la Trebizonda, convins fiind că intendentul său a reuşit pe deplin să ducă la bun sfârşit treaba pe care i-o încredinţase în mod special. După ce-şi va fi îndeplinit misiunea, Scarpante trebuia să vină la el, în palatul său care se bucura de tot fastul unei averi orientale, în mijlocul acestui oraş, faimos prin luxul caselor şi echipajelor. Domnul Saffar n-ar fi admis niciodată ca un slujitor de-al său să nu

[1] Azi oraşul-port Trabzon. (N.R.).

izbutească a face ce i s-a poruncit. Îi plăcea să-şi arate puterea pe care i-o dădea banul. În toate şi pretutindeni se purta cu trufie şi ostentaţie.

Intendentul era un om îndrăzneţ, gata la orice, hotărât să nu dea înapoi în faţa niciunui obstacol voind să satisfacă cele mai mici dorinţe ale stăpânului său. De aceea, sosise în acea zi la Constantinopol şi aştepta să se-ntâlnească, cum se înţelesese, cu un căpitan din Malta de aceeaşi teapă cu el. Acesta, pe nume Yarhud, comanda corabia *Guidare* şi întreprindea regulat călătorii pe Marea Neagră. Făcea contrabandă şi, mai grav, vindea sclavi negri din Sudan, Etiopia şi Egipt, precum şi circasiene ori georgiene, la un târg ce se ţinea tocmai în cartierul Top-Hané — târg, desigur neoficial, dar asupra căruia autorităţile închideau ochii.

Scarpante aştepta şi Yarhud tot nu venea. Cu toate că intendentul părea calm şi nimic pe chipul lui nu-i trăda gândurile, un fel de furie lăuntrică îi clocotea în vine.

„Pe unde umblă ăsta? îşi spunea. S-o fi întâmplat ceva? Ar fi putut sa plece de alaltăieri din Odessa şi să se afle aici, în piaţă, la cafenea, la ora asta când avea întâlnire cu mine!"...

În acea clipă un marinar maltez apăru în colţul străzii dinspre chei. Era Yarhud. Se uită în dreapta, în stânga şi îl zări pe Scarpante. Acesta se ridică de îndată de pe scaun, părăsi cafeneaua şi-i ieşi în intâmpinare căpitanului, în timp ce câţiva trecători, mai numeroşi acum, dar tot tăcuţi, mergeau de colo-colo prin fundul pieţii.

— Nu sunt obişnuit să aştept, Yarhud! zise Scarpante pe un ton pe care Yarhud îl înţelese cu prisosinţă.

— Să mă ierte, preacinstitul Scarpante, răspunse Yarhud, dar am făcut tot ce mi-a stat în putinţă să fiu punctual.

— Acum ai sosit?

— În această clipă, pe calea ferată de la Jambol la Adrianopol[1] şi trenul n-a avut nici o întârziere.

— Când ai plecat din Odessa?

— Alaltăieri.

— Şi corabia?

— Mă aşteaptă la Odessa, în port.

— Echipajul... te poţi încrede în el?

— Da, pe deplin. Sunt maltezi ca şi mine, devotaţi celui care-i plăteşte bine.

— Te vor asculta?

— Întru totul.

— Bine! Ce ştiri îmi aduci, Yarhud?

— Ştiri totodată bune şi rele, răspunse căpitanul coborând vocea.

— Mai întâi cele rele, îi ceru Scarpante.

— Cele rele sunt că tânăra Amasia, fiica bancherului Selim din Odessa trebuie în curând să se mărite. Răpirea, aşadar, va întâmpina mai multe greutăţi şi cere o mai mare grabă decât dacă nu s-ar fi hotărât căsătoria ei atât de apropiată.

---

[1] Oraş în partea europeană a Turciei; azi, Edirne. (N.R.).

— Această căsătorie nu va avea loc, Yarhud, rosti Scarpante cu glas mai tare decât s-ar fi cuvenit. Nu, nu se va face nici în ruptul capului!

— N-am zis că se va face, Scarpante, răspunse Yarhud. Am zis că ar trebui să aibă loc.

— Fie, spuse intendentul, dar domnul Saffar vrea ca această fată să fie îmbarcată şi dusă la Trebizonda; şi dacă socoti că nu e cu putinţă...

— N-am zis că nu e cu putinţă, Scarpante. Nimic nu-i imposibil cu îndrăzneală şi bani. Am zis pur şi simplu că va fi mai greu, asta-i tot.

— Greu! exclamă Scarpante. N-ar fi prima dată când o tânără turcoaică ori rusoaică ar dispare din Odessa şi nu s-ar mai întoarce acasă.

— Şi nu va fi nici ultima, răspunse Yarhud, doar dacă Yarhud, căpitanul, nu şi-ar mai cunoaşte meseria…

— Cine-i bărbatul cu care ar fi să se căsătorească tânăra Amasia?

— Un tânăr turc.

— Un turc din Odessa?

— Nu, din Constantinopol.

— Pe nume?

— Ahmet.

— Şi cine-i Ahmet, ăsta?

— Nepotul şi unicul moştenitor al unui bogat negustor din Galata, domnul Kéraban.

— Şi ce-nvârte domnul Kéraban?

— Face comerţ cu tutun şi are o avere frumuşică. Reprezentantul lui din Odessa e bancherul Selim. Fac împreună afaceri importante şi se vizitează ades unul pe altul. Într-o asemenea împrejurare Ahmet a cunoscut-o pe Amasia. Iar căsătoria s-a hotărât apoi între tatăl fetei şi unchiul băiatului.

— Şi unde ar trebui să aibă loc căsătoria? Aici, la Constantinopol?

— Nu, la Odessa.

— Când?

— Nu ştiu, dar mă tem că, la stăruinţele lui Ahmet să nu se facă de pe o zi pe alta.

— Deci nu-i nici o clipă de pierdut!

— Nu.

— Şi unde-i Ahmet acum?

— La Odessa.

— Şi unchiul lui, Kéraban?

— La Constantinopol.

— L-ai văzut pe tânărul ăsta, Yarhud, în timpul pe care l-ai petrecut la Odessa?

— Aveam tot interesul să-l văd şi să-l cunosc, Scarpante.... aşa că l-am văzut şi l-am cunoscut.

— Cum e?

— E făcut să placă, şi chiar îi place fiicei bancherului.

— Avem a ne teme de el?

— Se zice că-i foarte curajos, hotărât şi trebuie să ţinem seama de asta.

— E de sine stătător prin poziţia şi averea lui? întrebă Scarpante, căci trăsăturile de caracter ale tânărului îl îngrijorau.

— Nu, Scarpante, răspunse Yarhud. Ahmet depinde de unchiul şi tutorele lui, domnul Kéraban, care-l iubeşte ca pe un fiu şi care va pleca în curând la Odessa pentru încheierea căsătoriei.

— Plecarea lui Kéraban n-ar putea fi întârziată?

— Ar fi cel mai bun lucru de făcut şi ne-ar da mai mult timp să ne punem la cale planul, dar cum să procedăm?

— Tu să-ţi baţi capul, Yarhud, răspunse Scarpante, dar voia domnului Saffar trebuie neapărat să se-mplinească, iar Amasia să fie la Trebizonda. N-ar fi prima oară că nava ta *Guidare* ar merge pe contul său până la litoralul Mării Negre şi ştii cum îţi plăteşte serviciile.

— Aşa e, Scarpante.

— Domnul Saffar n-a văzut-o pe fată decât o singură data, în locuinţa ei de la Odessa, a fost cucerit de frumuseţea sa şi fiica bancherului nu ar avea de ce să plângă că schimbă casa tatălui ei, Selim, cu palatul din Trebizonda. Amasia va fi răpită, prin urmare, şi dacă nu de tine, Yarhud, atunci de un altul.

— De mine, n-aveţi nici o grijă, răspunse căpitanul maltez fără să se codească. V-am spus veştile proaste; iată-le acum şi pe cele bune.

— Vorbeşte, zise Scarpante, care după ce făcuse cugetând, câţiva paşi, se-ntoarse lângă Yarhud.

— Dacă proiectata căsătorie, urmă maltezul face mai grea răpirea fetei, deoarece Ahmet nu se deslipeşte de ea, îmi dă, în schimb, prilejul să pătrund în casa bancherului Selim, deoarece cu nu sunt doar un căpitan, ci şi un neguţător. *Guidare* are o încărcătură mare de stofe de Brusa[1], de piei de jder şi zibelină, de brocarturi împodobite cu diamante, de ceaprăzărie lucrată de cei mai pricepuţi meşteri aurari din Asia-Mică şi mii de alte lucruri care pot trezi poftele unei tinere logodnice. Înainte de căsătorie se va lăsa lesne ispitită. O voi putea atrage, neîndoielnic, la bord şi profitând de un vânt prielnic să pornesc în larg înainte ca cineva să-şi dea seama de răpire.

— Mi se parc bine ticluit, Yarhud, răspunse Scarpante, şi sunt convins că ai să izbuteşti. Dar ai grijă să faci totul în cea mai mare taină.

— Las' pe mine, Scarpante, grăi Yarhud.

— Ai nevoie de bani?

— Deocamdată nu, şi nu voi duce lipsă cu un domn atât de generos ca stăpânul tău.

— Nu pierde timpul! Odată căsătoria încheiată, Amasia e nevasta lui Ahmet, şi nu pe soţia lui Ahmet vrea s-o găsească domnul Saffar la Trebizonda.

— Se-nţelege.

— Aşadar, în clipa când fata bancherului Selim va fi la bordul lui *Guidare*, vei şi porni?

— Da, Scarpante, căci înainte de a o pofti să vadă marfa, voi avea grijă să sufle un vânt bun din vest.

— Şi cât durează, Yarhud, să ajungi de la Odessa la Trebizonda?

---

[1] Azi Brusa, oraş turc pe coasta Meditcranei. (N.R.).

— Ţinând seama de toate întârzierile posibile, acalmiile de vară sau vânturile care-şi schimbă deseori direcţia în ţinuturile Mării Negre, traversarea poate dura trei săptămâni.

— Bine! rosti Scarpante. Până atunci o să mă întorc la Trebizonda, iar stăpânul meu nu va întârzia nici el să se afle acolo.

— Sper să ajung înaintea voastră.

— Poruncile domnului Saffar sunt limpezi şi îţi cer să te porţi cât mai frumos cu fata. Nici brutalităţi, nici violenţă după ce va fi la bord!

— Va fi tratată cu tot respectul, cum vrea domnul Saffar şi cum i-l port eu lui.

— Mă bizui, Yarhud, pe zelul tău!

— Şi nu greşeşti, Scarpante.

— Şi pe îndemânarea ta!

— De fapt, zise Yarhud, aş fi mai sigur de reuşită dacă această căsătorie ar fi amânată şi aşa s-ar întâmpla în cazul când vreun obstacol ar împiedica plecarea imediată a domnului Kéraban...

— Îl cunoşti pe negustorul ăsta?

— Trebuie întotdeauna să-ţi cunoşti duşmanii, pe cei prezenţi şi pe cei viitori, răspunse maltezul.

— L-ai văzut?

— O clipă, dar mi-a fost de-ajuns ca...

Deodată se-ntrerupse, se apropie brusc de Scarpante şi îi spuse în şoaptă:

— Scarpante, iată o întâmplare ciudată şi poate o întâlnire norocoasă.

— Ce e?

— Grăsanul ăla care coboară pe strada Péra, însoţit de slujitorul lui...

— E el?

— În carne şi oase, Scarpante, răspunse căpitanul. Să stăm de o parte şi să nu-l pierdem din ochi. Ştiu că seară de seară se-ntoarce la locuinţa lui din Scutari şi, în caz de nevoie, ca să aflăm dacă are intenţia să plece în curând, îl voi urmări de cealaltă parte a Bosforului.

Scarpante şi Yarhud, amestecându-se printre trecători, al căror număr tot sporea în piaţa Top-Hané, se opriră la o distanţă mică de negustorul de tutun ca să-l poată vedea şi auzi, ceea ce era destul de uşor, căci „domnul Kéraban" — cum era numit în mod obişnuit în cartierul Galata — vorbea mai întotdeauna cu glas răsunător şi nu căuta niciodată ca importanta lui persoană să treacă neobservată.

III ÎN CARE DOMNUL KÉRABAN E FOARTE SURPRINS SĂ-L ÎNTÂLNEASCĂ PE PRIETENUL SĂU VAN MITTEN

Domnul Kéraban, ca să întrebuinţăm o expresie modernă, era un „om de suprafaţă" atât fiziceşte cât şi moraliceşte. Îi dădeai 40 de ani la chip, 50 cel puţin la corpolenţă, iar în realitate avea 45; pe faţă i se citea inteligenţa şi înfăţişarea-i era majestuoasă: o barbă puţin încărunţită cu două capete, mai curând scurtă decât lungă, ochii negri, vii, şireţi, pătrunzători, surprinzând însemnătatea celor mai fugare lucruri precum un cântar de precizie la o diferenţă de o zecime de

carat, o bărbie pătrată, un nas aidoma ciocului de papagal, dar fără a fi prea coroiat, care se potrivea cu ascuţimea privirii, o gură cu buze strânse care nu se descleşta decât pentru a arăta dinţii de un alb strălucitor, o frunte înaltă bine proporţionată, străbătută de o dungă verticală — adevărat semn al încăpăţânării — între cele două sprâncene negre ca pana corbului, toate acestea îi dădeau o înfăţişare de tip original, cu o personalitate vădit puternică, de neuitat, chiar dacă nu-ţi atrăsese atenţia decât o singură dată.

Veşmintele lui Kéraban erau cele turceşti tradiţionale: turban lat şi evazat, pantaloni largi căzând peste „pabudjul" de marochin, haină fără mâneci, cu nasturi bombaţi tăiaţi în faţete şi împodobiţi cu fireturi de mătase, brâul, confecţionat dintr-un şal, încingând pântecele cam rotunjor, dar nerevărsat şi, în sfârşit, caftanul gălbui cu falduri bogate. Nimic europenesc în îmbrăcămintea lui în contrast cu cea a orientalilor de modă nouă. Era un fel de a respinge schimbările prea repezi, un protest în favoarea culorii locale ce tindea să dispară.

N-are rost să adăugăm că slujitorul domnului Kéraban, un bărbat de douăzeci şi cinci de ani, care răspundea la numele de Nizib, atât de slab încât îl putea aduce la disperare pe Bruno, purta şi el vechiul costum turcesc. Cum nu-l cotrazicea niciodată pe stăpânul lui, cel mai încăpăţânat dintre oameni, nu era să i se-mpotrivească tocmai în privinţa asta. Era un valet devotat, dar lipsit de orice idee personală. Spunea întotdeauna „da" dinainte şi ca un ecou, repeta fără voia lui, ultimele cuvinte ale frazelor temutului negustor. Găsise mijlocul cel mai sigur de a fi mereu de părerea acestuia şi de a nu-şi atrage mustrările cu care domnul Kéraban nu se zgârcea.

Amândoi ajunseră în piaţa Top-Hané pe una din străduţele înguste şi pline de hârtoape care coboară dinspre Péra. După bunul lui obicei, domnul Kéraban vorbea cu glas tare, fără să-i pese dacă cineva trage cu urechea.

— Ei bine, nu, spunea. Pe vremuri fiecare făcea ce-i place odată cu lăsarea serii. Nu! Nu mă voi supune noilor regulamente ale poliţiei şi voi umbla pe străzi, fără lanternă, dacă am chef, chiar dacă am să cad într-o groapă sau am să fiu muşcat de un câine rătăcitor.

— Câine rătăcitor! răspunse Nizib.

— Nu-i nevoie să-mi împui urechile cu împotrivirile tale stupide că îndată am să ţi le lungesc eu pe ale tale de-am să stârnesc gelozia unui măgar şi stăpânului său.

— Şi stăpânului său... îngână Nizib care de altfel nu-şi exprimase nici o împotrivire, cum lesne vă închipuiţi.

— Şi dacă mă amendează şeful de poliţie, continuă încăpăţânatul personaj, am să plătesc amenda! Şi dacă mă arestează, voi merge la închisoare! Dar nu mă voi da bătut nici în această privinţă şi în nici o alta!

Nizib încuviinţă din cap. Era gata să-l urmeze pe stăpânul său la închisoare dacă lucrurile ar ajunge până acolo.

— Ah! Domnilor de modă nouă! exclamă Kéraban, văzând câţiva trecători îmbrăcaţi în redingotă şi cu fes roşu pe cap. Vreţi să ne daţi lecţii, vreţi să rupeţi cu străvechile obiceiuri! Ei bine, chiar dacă aş rămâne ultimul care să protestez... Nizib, i-ai zis „caidjului" meu să fie, începând de la şapte, cu caicul lângă scara de la Top-Hané?

— Începând de la şapte!
— Şi de ce nu-i aici?
— De ce nu-i aici? zise Nizib.
— De fapt, încă nu e şapte.
— Nu e şapte.
— Ei, de unde ştii?
— Ştiu pentru că aşa ai spus, stăpâne.
— Şi dacă aş spune că-i cinci?
— Ar fi cinci, răspunse Nizib.
— Nu mai vorbi prostii.
— Nu, nu prostii.
— Băiatul ăsta, murmură Kéraban, dacă se mai sileşte mult să nu mă contrazică o să ajungă să mă supere.

În acel moment, Van Mitten şi Bruno apărură din nou în piaţă. Bruno repeta cu glasul unui om dezamăgit:

— Să plecăm, stăpâne, să plecăm, să luăm primul tren.
— Potoleşte-te, Bruno, potoleşte-te! zicea Van Mitten.

Se lăsa seara. Soarele, ascuns în spatele înălţimilor străvechiului Istanbul, învăluia într-un fel de penumbră piaţa Top-Hané. Van Mitten nu-l recunoscu, din cauza asta, pe domnul Kéraban cu care îşi încrucişă drumul, când se-ndreptă spre cheiul Galata. Se-ntâmplă chiar că, mergând unul spre celălalt, se ciocniră, căutând amândoi în acelaşi timp să treacă mai la dreapta, apoi mai la stânga. Din această mişcare asemănătoare în contrasens, se legănară vreo jumătate de minut într-un fel puţin caraghios.

— Domnule, eu voi trece primul, zise Kéraban care nu era omul să cedeze locul.
— Dar... făcu Van Mitten încercând să se dea politicos la o parte fără să reuşească.
— Voi trece oricum!
— Dar... repetă Van Mitten.

Apoi, dându-şi deodată seama cu cine are de a face, exclamă:

— Prietene Kéraban!
— Dumneata, dumneata!... Van Mitten! rosti Kéraban uluit la culme. Dumneata?... aici?... La Constantinopol?
— Cum te văd şi cum mă vezi!
— De când?
— De azi-dimineaţă.
— Şi n-ai venit în primul rând la mine?
— Ba da, răspunse olandezul. M-am dus la biroul dumitale, dar plecaseşi şi mi s-a spus că te voi găsi aici, în piaţă, la ora şapte.
— Şi ai fost bine îndrumat, Van Mitten, rosti Kéraban strângând cu o putere vecină cu violenţă mâna clientului său din Rotterdam. Scumpul meu Van Mitten! N-aş fi crezut în vecii vecilor să te întâlnesc la Constantinopol. De ce nu mi-ai scris?
— Am plecat din Olanda pe neaşteptate.
— O călătorie de afaceri?

— Nu... de plăcere. Nu cunoşteam nici Constantinopolul, nici Turcia şi am vrut să-ţi întorc vizita pe care mi-ai făcut-o la Rotterdam.

— Foarte frumos! Dar mi se pare că nu o văd pe doamna Van Mitten?

— Într-adevăr n-am adus-o şi pe ea! răspunse olandezul după o clipă de şovăială. Doamna Van Mitten nu se deplasează aşa uşor... Aşa că am sosit doar cu valetul meu, Bruno.

— Ah, băiatul de colo? zise Kéraban, făcând un mic semn lui Bruno care se socoti obligat să se încline după datina turcească ducându-şi braţele la pălărie, ca două toarte ale unei amfore.

— Da, zise Van Mitten şi băiatul ăsta cumsecade tocmai voia să mă părăsească şi să se întoarcă...

— Să se-ntoarcă! exclamă Kéraban. Să se-ntoarcă fără să-i fi dat eu permisiunea?!...

— Da, dragul meu Kéraban. Nu prea găseşte capitala Imperiului otoman veselă şi primitoare.

— Un mausoleu! întări Bruno. Nimeni prin magazine. Nici o trăsură în piaţă. Umbre pe străzi...

— Ei, aşa-i de Ramadan, Van Mitten.

— Ah, e Ramadanul? zise Bruno. Atunci totul se explică. Şi, nu vă fie cu supărare, ce e Ramadanul?

— O perioadă dc post şi abstinenţă, răspunse Kéraban. Pe toată durata ei e interzis să bei, să fumezi, să mănânci între răsăritul şi apusul soarelui. Dar, peste o jumătate de oră o salvă de tun va vesti sfârşitul zilei.

— Ah, asta voia să zică patronul cafenelei când tot rostea: „La bătaia tunului", se dumiri Bruno.

— O să ne scoatem pârleala în timpul nopţii.

— Aşadar, îi întrebă Bruno pe Nizib, n-ai luat nimic în gură de azi-dimineaţă din cauza Ramadanului?

— Din cauza Ramadanului, răspunse Nizib.

— Ei bine, pe mine asta m-ar face să slăbesc. M-ar costa cel puţin o livră pe zi!

— Cel puţin o livră pe zi, zise Nizib.

— Dar vei vedea Constantinopolul la apusul soarelui, Van Mitten, urmă Kéraban, şi te vei minuna! Va fi ca o transformare magică care dintr-un oraş mort va face un oraş viu.

— Bine, prietene Kéraban, răspunse Van Mitten. Eşti la fel de credincios vechilor obiceiuri?

— Mai mult decât credincios, Van Mitten; le păstrez cu îndărătnicie. Dar spune-mi, dragul meu, stai câteva zile la Constantinopol, nu-i aşa?

— Da... ba chiar...

— Ei bine, atunci eşti al meu! Pun mâna pe dumneata şi nu te mai las. Vei fi tot timpul cu mine.

— Fie. Sunt al dumitale!

— Şi tu, Nizib, ai să te ocupi de băiatul ăsta, adăugă Kéraban arătând spre Bruno. Te însărcinez să-i schimbi mai ales părerea despre minunata noastră capitală.

Nizib încuviinţă din cap şi-l trase pe Bruno în mijlocul mulţimii ale cărei rânduri se-ngroşau mereu.

— Dacă stau să mă gândesc, rosti deodată domnul Kéraban, ai picat la momentul potrivit, Van Mitten. Peste şase săptămâni nu mai m-ai fi găsit la Constantinopol.

— Pe dumneata, Kéraban?

— Da, pe mine! Aş fi fost plecat la Odessa.

— La Odessa?

— Ei bine, dacă vei mai fi aici, vom pleca împreună. De fapt, de ce nu m-ai însoţi?

— Păi fiindcă...

— Ai să mă însoţeşti, îţi spun!

— Mă gândeam să mă odihnesc puţin după oboseala unei călătorii oarecum rapidă şi neaşteptată.

— Fie! Te vei odihni întâi aici şi-apoi la Odessa, timp de trei săptămâni.

— Prietene Kéraban.

— Asta-i voia mea. Van Mitten! N-ai să mă superi, presupun, încă de la sosire? Mă cunoşti. Când am dreptate nu mă las cu una cu două.

— Da... ştiu... răspunse Van Mitten.

— De altfel, urmă Kéraban, nu l-ai văzul pe nepotul meu Ahmet şi trebuie să ţi-l prezint.

— Într-adevăr mi-ai vorbit de nepotul dumitale...

— Mai bine spus fiul meu, Van Mitten, de vreme ce n-am copii. Ştii, afacerile!... Afacerile!... N-am găsit nici cinci minute ca să mă însor.

— Un minut ajunge, răspunse grav Van Mitten, şi adesea şi un minut e prea mult.

— Îl vei cunoaşte aşadar pe Ahmet la Odessa, rosti Kéraban. Un băiat încântător! Nu poate suferi afacerile, e puţin artist, puţin poet, dar plin de farmec. Nu seamănă deloc cu unchiul, dar îi dă ascultare fără să crâcnească...

— Prietene Kéraban... Pentru...

— Da!... Da!... Ştiu ce spun... Pentru nunta lui mergem la Odessa.

— Pentru nunta lui?

— Desigur! Ahmet se căsătoreşte cu o fată frumoasă, tânăra Amasia, fiica bancherului meu Selim, un adevărat turc ca şi mine. Va fi o petrecere pe cinste! O minune! Ai să iei parte la sărbătoriri.

— Dar... aş fi preferat... zise Van Mitten, încercând să strecoare o ultimă obiecţie.

— Gata, ne-am înţeles! i-o tăie Kéraban. Doar n-ai pretenţia să mi te-mpotriveşti, nu?

— Chiar dacă aş vrea... răspunse Van Mitten.

— N-ai putea, încheie Kéraban.

În acel moment Scarpante şi căpitanul maltez, care se plimbau prin fundul pieţii, se apropiară. Domnul Kéraban îi spunea tocmai oaspetelui său:

— Ne-am înţeles! Peste şase săptămâni, cel mai târziu, plecăm amândoi la Odessa.

— Şi când va avea loc nunta?

— Îndată după sosirea noastră. Yarhud îi şopti la ureche lui Scarpante:

— Şase săptămâni... Avem timp să ne ducem planul la bun sfârşit.

— Cu cât mai curând, cu atât mai bine! grăi Scarpante. Nu uita, Yarhud, că, înainte de şase săptămâni, domnul Saffar se va fi întors la Trebizonda!

Cei doi continuară să meargă de colo-colo, cu urechile ciulite şi ochii iscoditori.

Între timp domnul Kéraban, stând mai departe de vorbă cu Van Mitten, spunea:

— Prietenul meu Selim, care-i întotdeauna grăbit, şi nepotul meu Ahmet şi mai nerăbdător, ar vrea ca nunta să aibă loc numaidecât. Trebuie să mărturisesc că au un motiv temeinic. Fiica lui Selim trebuie să se mărite înainte de a împlini 17 ani dacă nu vrea să piardă vreo câteva mii de lire turceşti pe care o bătrână mătuşă nebună i le-a lăsat moştenire cu această condiţie. Dar va împlini 17 ani abia peste şase săptămâni. Aşa că le-am băgat minţile în cap spunând: „Vă convine sau nu, căsătoria nu se va face înainte de sfârşitul lunii viitoare".

— Şi prietenul dumitale, Selim, s-a lăsat convins? întrebă Van Mitten.

— Bineînţeles!

— Şi tânărul Ahmet?

— Mai greu, răspunse Kéraban. O adoră pe drăgălaşa Amasia şi eu îi dau dreptate. Are timp. Nu face afaceri. Trebuie să-l înţelegi mai bine ca mine, amice Van Mitten, dumneata care te-ai însurat cu frumoasa doamna Van...

— Da, prietene Kéraban, zise olandezul... Dar e atâta vreme de-atunci... că abia îmi mai aduc aminte.

— Dar fiindcă veni vorba, dacă în Turcia nu-i cuviincios să întrebi pe cineva ce-i face nevasta, nu-i nepermis ca faţă de un străin... Ei, cum îi merge doamnei Van Mitten?

— Hm! Foarte bine... Foarte bine... răspunse Van Mitten pe care toate aceste polileţuri ale prietenului său păreau a-l pune în încurcătură. Da... foarte bine... Dar cam suferindă... Ştii... femeile...

— Tocmai că nu ştiu! rosti domnul Kéraban izbucnind în râs. Femeile. Habar n-am! Despre afaceri ştiu tot ce vrei. Dar despre femei? Nimic... Tutun de Macedonia pentru fumători de ţigări, tutun de Persia pentru fumători de narghilea! Şi reprezentanţii mei din Salonic, Erzerum, Lalakia, Bafra, Trebizonda, fără a-l uita pe prietenul Van Mitten din Rotterdam! De treizeci de ani încoace câte baloturi de tutun n-am expediat în cele patru colţuri ale Europei! Asta-i toată viaţa mea în care nu există nici o femeie. Şi-acum, continuă Kéraban, dacă te-am întâlnit, nu te mai părăsesc. Caicul va veni să mă treacă Bosforul. Iau masa de seară la vila mea de la Scutari şi vii cu mine.

— Dar...

— Vii cu mine, îţi spun! Ai de gând să faci mofturi?

— Nu, accept, prietene Kéraban, răspunse Van Mitten. Sunt al dumitale cu trup şi suflet.

— Vei vedea, urmă Kéraban, vei vedea ce locuinţă plăcută mi-am construit, sub chiparoşii negri, pe colina de la Scutari, cu vedere spre Bosfor şi spre toată întinderea Constantinopolului. Hai sa mâncăm împreună!

— Faci cu mine ce doreşti, rosti Van Mitten.

— Şi trebuie să te laşi în voia mea! zise Kéraban. Apoi întoarse capul.

— Unde-o fi Nizib? Nizib! Nizib!

Nizib care se plimba cu Bruno auzi vocea stăpânului său şi amândoi alergară la această chemare.

— Ei bine, întrebă Kéraban, caidjiul ăla nu mai vine odată cu caicul său?

— Cu caicul său? spuse Nizib.

— Am să-i arăt eu lui! strigă Kéraban.

— Vai de mine! exclamă Van Mitten.

— O să vedeţi ce-o să păţească!

— Vai de mine! exclamă Bruno.

— Domnule Kéraban. Îl zăresc pe caidji. A părăsit capul Serai şi în mai puţin de zece minute va acosta la scara de la Top-Hané. În timp ce domnul Kéraban tropăia de nerăbdare, ţinându-l de braţ pe Van Mitten, Yarhud şi Scarpante nu-l lăsau din ochi.

IV ÎN CARE DOMNUL KÉRABAN, MAI ÎNCĂPĂŢÂNAT CA NICIODATĂ, SE OPUNE AUTORITĂŢILOR OTOMANE

Între timp sosi caidjiul şi veni să-i spună lui Kéraban că îl aşteaptă caicul la scară.

Caidjii se numără cu miile în apele Bosforului şi ale Cornului de Aur. Bărcile lor, cu două vâsle, la fel de lungi şi subţiri la prova şi la pupa, ca să se poată deplasa în ambele sensuri, au forma unor patine de 15 până la 20 de picioare, făcute din scânduri de fag sau de chiparos, sculptate sau pictate în interior. E o încântare să vezi cu câtă rapiditate alunecă aceste zvelte ambarcaţii, îşi încrucişează traiectoria, se depăşesc una pe alta, în minunata strâmtoare care desparte malurile a două continente. Aici este Europa. Marea corporaţie a caidjilor şi-a luat însărcinarea serviciului maritim de la Marea Marmara până la Bosfor. Barcagii sunt, în general, oameni frumoşi, îmbrăcaţi cu un „burudjuk”, un fel de cămaşă de mătase, cu un „yelek” în culori vii, împodobit cu găitane din broderii aurii, cu un pantalon scurt de bumbac alb. Pe cap poartă un fes, iar în picioare „yemeni". Braţele şi pulpele le sunt goale.

N-are rost să vorbim de primirea făcută de domnul Kéraban caidjiului care-l ducea la Scutari în fiece seară şi-l aducea înapoi în fiece dimineaţă, fiindcă întârziase câteva minute. Dar flegmaticul marinar nu-şi făcu prea mult sânge rău, ştiind că trebuia să-l lase pe bunul lui client să-şi verse năduful ţipând cât poftea şi răspunse arătând doar caicul amarat lângă scară.

Aşadar domnul Kéraban, însoţit de Van Mitten, urmaţi de Bruno şi Nizib, se îndreptară spre ambarcaţiune, când observară în piaţă o mişcare a mulţimii. Domnul Kéraban se opri.

— Ce se-ntâmplă? întrebă.

Şeful de poliţie al cartierului Galata, înconjurat de străjile sale, care ţineau lumea la distanţă, intra în piaţă. Îl însoţeau un toboşar şi un gornist. Unul bătu de câteva ori toba, celălalt sună apelul şi se făcu tăcere în piaţa înţesată de europeni şi asiatici.

Aici este Europa

Şeful de poliţie scoase o hârtie, care purta toate ştampilele reglementare, şi citi cu glas tare următoarea hotărâre:

„Din ordinul Muşirului, preşedintele Consiliului poliţiei, din ziua aceasta se va plăti de către orice persoană care vrea să meargă de la Constantinopol la Scutari ori de la Scutari la Constantinopol, un impozit de zece parale, atât dacă circulă cu caicul, cât şi cu orice altă ambarcaţiune cu pânze sau cu aburi. Cine refuză să achite impozitul e pasibil de amendă şi închisoare.

Întocmit la palat, pe l6 ale lunii in curs.

Semnat: Muşirul"

Vestea noii taxe care echivala cu vreo 5 centime pe cap de locuitor fu primită cu murmure de nemulţumire.

— Poftim! un impozit în plus! exclamă un turc bătrân, deşi ar fi trebuit să fie obişnuit cu asemenea toane din partea padişahului.

— Zece parale! mormăi altul. Preţul unei jumătăţi de ceşti de cafea.

Şeful de poliţie, ştiind bine că în Turcia, ca în oricare altă parte a lumii, oamenii cârtesc dar până la urmă plătesc, era gata să părăsească piaţa, când domnul Kéraban inaintă spre el.

— Aşadar, rosti, aţi pus o nouă taxă pentru cei care vor să traverseze Bosforul?

— Din ordinul Muşirului, răspunse şeful de poliţie. N-o fi bogatul Kéraban cel care protestează?

— Ba da, bogatul Kéraban.

— Păi, nu vă merge bine, domnule Kéraban?

— Îmi merge foarte bine... ca şi impozitelor voastre. Prin urmare, ordinul acesta se execută pe loc?

— Desigur... De când a fost proclamat.

— Şi dacă eu vreau să mă duc la Scutari... cu caicul meu, aşa cum îmi stă în obicei?

— Veţi plăti zece parale.

— Şi fiindcă traversez Bosforul în fiece zi dimineaţa şi seara?...

— Veţi plăti zilnic 20 de parale, răspunse şeful de poliţie. Un fleac pentru bogatul Kéraban.

— Nu mai spune!

— Stăpânul meu o să se bage într-o încurcătură! îi şopti Nizib lui Bruno.

— Va trebui să accepte până la urmă!

— El? Înseamnă că nu-l cunoşti.

Domnul Kéraban îşi încrucişă braţele, îl privi ţintă pe şeful de poliţie, drept în ochi, şi cu voce şuierătoare, în care se simţea enervarea, rosti:

— Ei bine, caidjiul meu mi-a spus tocmai că pot urca în caic şi cum mă însoţesc prietenul meu, Van Mitten, slujitorul lui şi al meu...

— Vă va costa 40 de parale, răspunse şeful de poliţie. Repet că aveţi mijloace să plătiţi...

— Că am mijloace să plătesc 40 de parale, zise Kéraban, chiar o sută, o mie, o sută de mii, cinci sute de mii, e posibil, dar nu voi plăti nimic şi cu toate astea voi trece Bosforul.

— Îmi pare rău că trebuie să vă contrazic, răspunse şeful de poliţie, dar nu veţi trece fără să plătiţi.

— Va trece fără să plătească!

— Ba nu!

— Ba da!

— Prietene Kéraban... grăi Van Mitten cu lăudabila intenţie de a-l potoli pe cel mai încăpăţânat dintre oameni.

— Lasă-mă în pace, Van Mitten, zise înfuriat Kéraban. Impozitul ăsta e neîntemeiat şi jignitor. Nu trebuie plătit.

— Străji, rosti şeful de poliţie, adresându-se soldaţilor care-l escortau, veţi veghea la executarea hotărârii Muşirului.

— Vino, Van Mitten, răspunse Kéraban, bătând din picior, vino Bruno, urmează-mă Nizib!

— 40 de parale... zise şeful de poliţie.

— Ba mai bine 40 de lovituri de bâtă, strigă domnul Kéraban, clocotind de furie.

Dar, în clipa când începu să se îndrepte către scara de la Top-Hané, străjilc îl înconjurară şi trebui să se întoarcă.

— Lăsaţi-mă să trec, ţipă, zbătându-se. Să nu pună vreunul din voi mâna pe mine, să nu mă atingă măcar cu un deget! Am să trec, aşa să ştiţi, fără ca o para să-mi iasă din buzunar.

— Da, veţi trece, dar veţi trece mai întâi pragul închisorii, răspunse şeful de poliţie care se înfurie la rândul lui, şi înainte de a ieşi de acolo veţi plăti o amendă frumuşică!

— Mă voi duce la Scutari!

— În nici un caz traversând Bosforul şi cum nu se poate pe altă cale...

— Crezi? răspunse domnul Kéraban încleştând pumnii în timp ce se făcea stacojiu la faţă. Crezi?... Ei bine, mă voi duce la Scutari şi nu voi traversa Bosforul şi nu voi plăti...

— Ei, asta-i bună!

— Chiar dacă ar trebui... da!... chiar dacă ar trebui să fac înconjurul Mării Negre.

— Şapte sute de leghe pentru a economisi zece parale! exclamă şeful de poliţie, ridicând din umeri.

— Şapte sute de leghe, o mie, zece mii, o sută de mii, răspunse Kéraban, chiar dacă n-ar fi vorba decât de cinci, de două, de o singură para!

— Dar, prietene, zise Van Mitten.

— Te rog încă o dată să mă laşi în pace... îi reteză Kéraban intervenţia.

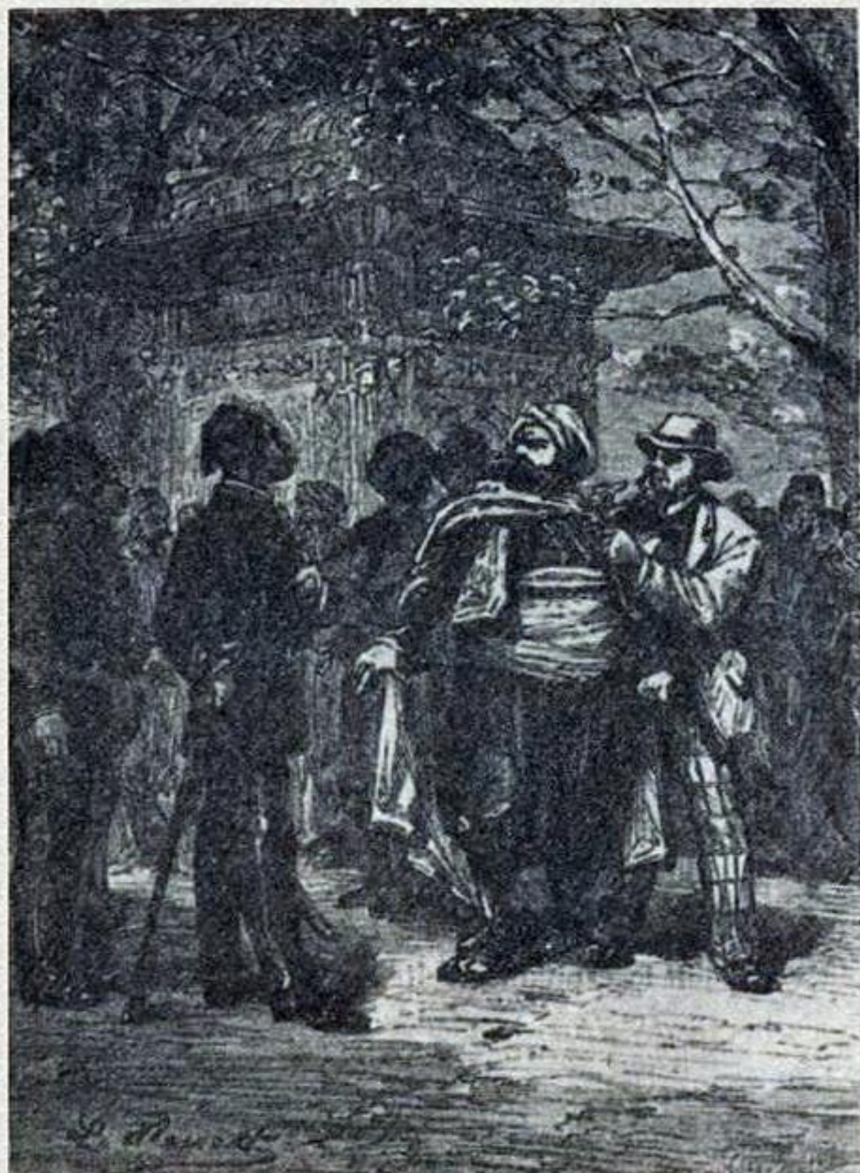
„Vai! S-a aprins rău de tot”! îşi zise Bruno.

— Voi străbate Turcia, Chersonesul, am să trec Munţii Caucaz, am să merg prin Anatolia şi am să ajung la Scutari fără să fi plătit nici o para din neîntemeiatul vostru impozit.

— Vom vedea! se ţinu tare şeful de poliţie.

— Ba s-a şi văzut! strigă domnul Kéraban în culmea furiei, voi pleca diseară.

Ba s-a şi văzut, voi pleca diseară

— La naiba, rosti căpitanul Yarhud, adresându-se lui Scarpante, care nu pierduse un cuvânt din discuţia asta atât de neaşteptată, decizia lui Kéraban ar putea să ne pună beţe în roate.

— Într-adevăr, răspunse Scarpante. În caz că încăpăţânatul nu renunţă la planul său, va trece prin Odessa şi ce ne facem dacă are loc, cu acest prilej, nunta?

— Dar... interveni încă o dată Van Mitten care voia să-l împiedice pe prietenul său de la o atare nebunie.

— Lasă-mă în pace, îţi spun!

— Şi căsătoria nepotului Ahmet?

— N-are nici o legătură!

Scarpante îl luă de o parte pe Yarhud.

— Nu-i nici o clipă de pierdut!

— Într-adevăr, încuviinţă căpitanul maltez. Mâine în zori voi pleca la Odessa cu trenul de Adrianapol.

Acestea fiind zise, amândoi părăsiră piaţa. Domnul Kéraban întoarse capul spre Nizib.

— Nizib!

— Da, stăpâne.

— Să mergem până la birou.

— La birou! repetă Nizib.

— Veniţi şi voi, adăugă Kéraban adresându-se lui Van Mitten şi Bruno.

— Ce...

— Vom pleca cu toţii împreună.

— Poftim?! făcu Bruno numai urechi.

— Da! V-am invitat să luaţi masa la Scutari, rosti domnul Kéraban şi veţi cina la întoarcere la Scutari.

— Nu înainte? răspunse olandezul uluit de o asemenea propunere.

— Peste o lună, peste un an sau peste zece ani, glăsui Kéraban cu un ton care nu admitea nici cea mai mică împotrivire, dar de vreme ce aţi primit să-mi fiţi oaspeţi la masă, veţi veni să luaţi cina la Scutari.

— Va avea tot timpul să se răcească, murmură Bruno.

— Te rog să-mi îngădui, prietene Kéraban...

— Nu-ţi ingădui nimic, Van Mitten. Haide!

Şi domnul Kéraban porni spre capătul pieţii.

— Nu te poţi opune căpăţânosului ăsta! îi şopti Van Mitten lui Bruno.

— Cum, stăpâne, ne vom preta la o astfel de toană?

— Aici sau în altă parte Bruno, ce importanţă are de vreme ce nu mai sunt la Rotterdam.

— Dar...

— Şi dacă eu îl urmez pe prietenul meu, Kéraban, tu nu poţi face altceva decât să mă urmezi pe mine.

— Ce mai complicaţie!

— Să mergem, spuse domnul Kéraban.

Apoi, întorcându-se pentru ultima oară spre şeful de poliţie al cărui surâs batjocoritor avea dreptul să-l scoată din sărite, îi spuse:

— Plec, şi în ciuda ordinelor voastre, mă voi duce la Scutari fără să fi trecut Bosforul.

— Va fi o plăcere pentru mine să fiu de faţă la sosirea dumneavoastră după o călătorie atât de ciudată, zise şeful de poliţie.

— Şi pentru mine va fi o adevărată bucurie să vă găsesc la întoarcere! răspunse domnul Kéraban.

— Dar vă previn, adăugă şeful de poliţie, că dacă taxa mai e în vigoare...

— Ei bine?

— N-am să vă las să treceţi Bosforul ca să vă înapoiaţi la Constantinopol decât dacă veţi plăti zece parale pentru fiecare ins.

— Iar dacă până atunci acest impozit fără rost mai e încă în vigoare, rosti domnul Kéraban pe acelaşi ton, voi şti să mă întorc la Constantinopol fără să vă dau nici o para.

Zicând acestea, domnul Kéraban, luându-l de braţ pe Van Mitten, le făcu semn lui Bruno şi Nizib să-i urmeze; apoi se pierdu prin mulţimea care-l aclama pe curajosul negustor, atât de tenace în apărarea drepturilor sale.

În acea clipă o lovitură de tun se auzi în depărtare. Soarele apunea sub orizontul Mării Marmara, se încheiase perioada Ramadanului. Deodată ca atins de bagheta magică a unei zâne, Constantinopolul se transformă. Tăcerii care domnea în piaţă îi urmară strigăte de bucurie, urale de voie bună. Cafenelele se umplură de consumatori înfometaţi şi însetaţi. Fripturi de toate soiurile, iaurt, lapte bătut, caimac, un fel de fiertură ca smântâna, chebab, adică felii de carne de oaie tăiate în bucăţele, baclavale scoase din cuptor, sărmăluţe de orez în foi de viţă, mămăliguţă, măsline şi icre negre, pilaf de pui, clătite cu miere, sirop, şerbet, îngheţată, cafea, tot ce se mănâncă şi se bea în Orient, apăruse pe tăvile din vitrină, în timp ce lămpiţe, agăţate de o spirală de aramă, urcau şi coborau mânuite de caiadji.

Oraşul vechi şi cartierele noi se luminaseră ca prin farmec. Peste moscheele şi edificiile de la Serai-Burnu până la colinele de la Eyub izbucniră focuri de artificii multicolore. Bosforul, brăzdat de caicuri cu lanterne care se legănau, capricios, deasupra valurilor, scânteia ca şi cum stelele cerului ar fi căzut într-adevăr în albia lui.

Palatele de pe ţărmuri, vilele de pe malul asiatic şi malul European, Scutari,vechiul Chrysopolis şi casele lui aşezate în amfiteatru, nu se zăreau decât ca linii arzânde, dublate de reverberaţia apelor. Din depărtare se auzea bătaia dairelor, sunetul lăutei, al „taburcăi", „rebelului" şi fluierului, amestecate cu cântece, răsunând în amurg.

V ÎN CARE DOMNUL KÉRABAN VORBEŞTE ÎN FELUL LUI DESPRE CUM ÎNŢELEGE EL SĂ CĂLĂTOREASCĂ ŞI PĂRĂSEŞTE CONSTANTINOPOLUL

Turcia cuprinde în Europa, în momentul de faţă, trei părţi principale: Rumelia (Turcia europeană şi Macedonia), Albania, Tessalia şi Bulgaria, o provincie care

plăteşte încă tribut. Prin Tratatul din 1878 România (Moldova, Valahia şi Dobrogea), principatele Serbiei şi Muntenegrului şi-au câştigat independenţa.

Domnul Kéraban, pretinzând să urmeze perimetrul Mării Negre, trebuia să meargă de-a lungul litoralului Rumeliei, Bulgariei şi României ca să ajungă la graniţa cu Rusia. De acolo prin Chersones, Taurida sau mai bine-zis ţinutul kirghizilor, s-o ia prin Caucaz şi Transcaucazia, să facă un ocol pe malul septentrional şi oriental al anticului Pont Euxin până la frontiera care desparte Rusia de Imperiul otoman. Pe urmă, pe litoralul Anatoliei, la sudul Mării Negre, cel mai încăpăţânat om din lume va ajunge din nou lângă Bosfor la Scutari, fără a fi plătit noua taxă.

De fapt era un parcurs de 650 „agatei" turceşti, adică vreo 2800 de kilometri — sau, dacă socotim în leghe otomane — ceea ce înseamnă distanţa pe care un animal de povară o face într-o oră la pas — drumul avea 700 de leghe de gradul 25. Ori de la 17 august la 30 septembrie sunt 45 de zile. Deci trebuiau străbătute 15 leghe în 24 de ore pentru a putea fi la Odessa cel târziu la 30 septembrie, dată când fusese fixată căsătoria Amasiei, care, dacă nu avea loc până la acest ultim termen, fiica lui Selim n-ar mai fi respectat condiţiile pentru a moşteni cele 100000 de lire ale mătuşii ei. Pe scurt, orice s-ar fi întâmplat, Kéraban şi musafirul lui nu se vor aşeza la masă în vila de la Scutari, unde îi aştepta cina, înainte de 45 de zile.

Dacă ar fi întrebuinţat mijloace de transport rapide, precum cele oferite de diverse porţiuni de cale ferată, ar fi fost uşor să câştige timp şi să scurteze lungimea călătoriei. De pildă, de la Constantinopol trenul merge la Adrianopol şi printr-un ambraşament la Jambol. Mai la nord există o linie de la Varna la Rusciuk care se racordează la reţeaua de căi ferate din România şi acestea îşi prelungesc astfel itinerariul prin Rusia meridională până la lanţul Munţilor Caucaz: Iaşi, Chişinău, Harkov, Taganrog, Nahicevan. În fine, un tronson de la Tiflis la Poti, ajunge până la litoralul Mării Negre. După aceea, într-adevăr, prin Turcia asiatică nu se mai găseşte nici un fel de cale ferată până la Brusa, dar de acolo un ultim tronson merge până la Scutari. Fireşte că nu puteai însă să-ţi închipui că, în privinţa asta, îl vei convinge pe domnul Kéraban. Să ocupe un loc într-un compartiment, să accepte aşadar progresele industriei moderne, el care rezista din răsputeri de 40 de ani la invazia invenţiilor civilizaţiei? Niciodată! Ar fi făcut mai degrabă drumul pe jos.

Prin urmare în aceeaşi seară, când împreună cu Van Mitten a ajuns la agenţia lui din Galata, au avut o discuţie. Prima oară când olandezul aduse vorba despre trenuri, domnul Kéraban răspunse întâi printr-o ridicare din umeri, apoi printr-un refuz categoric.

— Totuşi!... reluă Van Mitten, care crezu că trebuie să stăruie măcar de formă, fără a avea vreo speranţă să-şi convingă gazda.

— Când am spus odată nu, e nu! rosti domnul Kéraban. De altfel, dumneata îmi aparţii, eşti oaspetele meu, sunt răspunzător de dumneata şi trebuie să te laşi în voia mea.

— Fie, grăi Van Mitten. Dar, în lipsa trenului poate că există un mijloc mai simplu să ne ducem la Scutari fără a trece Bosforul, dar şi fără să facem înconjurul Mării Negre.

— Care? întrebă Kéraban, încruntând din sprâncence. Dacă e un mijloc bun sunt de acord; dacă nu, refuz.

— E foarte bun, răspunse Van Mitten.

— Atunci vorbeşte! Mai avem să facem toate pregătirile de plecare. Nu-i nici o clipă de pierdut.

— Iată, prietene Kéraban. Să mergem până la portul cel mai apropiat de Constantinopol, să luăm un vapor...

— Un vapor! exclamă Kéraban, ieşindu-şi din fire numai la gândul aburilor.

— Nu... un vapor... o corabie, se grăbi să adauge Van Mitten, un şebec, vasul acela arab cu vele şi vâsle, o tartană sau o caravelă şi să parcurgem drumul până la unul din porturile Anatoliei, Kirpile, de exemplu! De la acest punct de pe litoral într-o zi putem ajunge liniştit, pe uscat, la Scutari, unde, în batjocură, vom bea un pahar în sănătatea Muşirului.

Domnul Kéraban îl lăsase pe amicul lui să vorbească fără să-l întrerupă, încât acesta îşi putea închipui că propunerea lui, de altfel foarte rezonabilă, şi prin acceptarea căreia amorul propriu al lui Kéraban nu suferea nici o înjosire, era bine primită.

Dar deodată ochii negustorului de tutun începură să scapere şi pumnii să i se încleşteze îngrijorător.

— Aşadar, Van Mitten, mă sfătuieşti, de fapt, să mă îmbarc pe Marea Neagră ca să nu trec Bosforul.

— Ar fi o festă foarte reuşită, zise Van Mitten.

— Ai auzit vreodată, reluă Kéraban, de ceva ce se cheamă rău de mare?

— Bineînţeles, prietene Kéraban.

— Dar niciodată n-ai suferit de rău de mare?

— Niciodată! Oricum în decursul unui drum atât de scurt.

— Atât de scurt! continuă Kéraban. Ai spus „atât de scurt", dacă nu mă-nşel!

— Nici 60 de leghe.

— Dar dacă n-ar fi decât 50, 20, l0 ba chiar 5! strigă domnul Kéraban, dacă n-ar fi decât 2, ce zic, una, pentru mine ar fi prea mult.

— Te rog totuşi să te mai gândeşti...

— Cunoşti Bosforul?

— Da.

— Nu-i nici o jumătate de leghe până la Scutari...

— Într-adevăr.

— Ei bine, Van Mitten, în cazul că suflă cea mai mică briză, sufăr de rău de mare când traversez până la Scutari cu caicul meu.

— Rău de mare?

— L-aş avea şi pe o baltă! L-aş avea şi în cada de baie. Mai îndrăzneşte, acum, să-mi spui să luăm o corabie, o tartană, o caravelă şi orice vehicul greţos de acest fel. Hai! îndrăzneşte!

Se-nţelege de la sine că bunul olandez nu îndrăzni şi că renunţă la ideea de a face drumul pe mare.

Atunci cum vor călători? Comunicaţiile sunt destul de anevoioase — cel puţin în Turcia propriu-zisă — dar nu sunt imposibile. Pe drumurile obişnuite sunt halte dc poştalion şi nimic nu te-mpiedică să călătoreşti cu proviziile, cortul şi

desaga în spinare, călăuzit de un ghid, în caz că nu mergi în urma „tartarului", adică a factorului care face serviciul poştal; dar cum factorul are un timp limitat să ajungă dintr-un loc într-altul e foarte obositor să-l urmezi, ca să nu zic cu neputinţă, pentru cine nu străbate, în mod curent, asemenea distanţe lungi.

Desigur, domnul Kéraban nu se gândea să înconjoare în acest fel Marea Neagră. Va merge repede, fie, dar nu fără confort. Va fi doar o chestie de bani care n-avea de ce să-l oprească pe bogatul neguţător din Galata.

— Ei bine, spuse Van Mitten, resemnat de altfel dinainte, de vreme ce nu vom călători nici cu trenul, nici cu vaporul, cum vom călători?

— Cu diligenţa.

— Cu caii dumitale?

— Cu caii de la halte.

— Dacă vei găsi unii disponibili pe tot parcursul.

— Se vor găsi.

— O să te coste scump.

— O să mă coste cât o să mă coste! răspunse domnul Kéraban care începea din nou să se-nfierbânte.

— Ei bine, o să cheltuieşti mai mult de l000 de lire turceşti, poate chiar l500.

— Fie, mii, milioane! strigă Kéraban. Da! milioane, dacă trebuie! Ai terminat cu observaţiile?

— Da, răspunse olandezul.

— Nu-i prea târziu, rosti Kéraban.

Ultimele cuvinte fură rostite pe un asemenea ton încât Van Mitten se hotărî să tacă. Totuşi, îi atrase atenţia autoritarului său prieten că pentru o asemenea călălorie e nevoie de cheltuieli destul de mari; că aşteaptă de la Rotterdam o sumă importantă pe care voia s-o depună la bancă la Constantinopol, dar că deocamdată nu avea bani şi că...

Domnul Kéraban îi închise gura spunându-i că ia asupră-şi toate cheltuielile călătoriei care-l privesc numai pe el de vreme ce Van Mitten era oaspetele lui şi că, în calitate de bogat neguţător din Galata, nu-i stă în obicei să-i pună pe musafirii săi să plătească, etc…

La acest *et caetera* olandezul tăcu mâlc şi bine făcu.

Dacă domnul Kéraban n-ar fi fost posesorul unei străvechi trăsuri de fabricaţie engleză, pe care o mai pusese la încercare în alte împrejurări, ar fi fost silit să facă acest drum lung şi greu cu o haraba turcească trasă cel mai adesea de boi. Dar vechiul poştalion, cu care venise la Rotterdam, se afla încă în şopron într-o perfectă stare. Diligenţa putea tansporta confortabil trei călători. În partea din faţă, între resorturile în formă de gât de lebădă era o ladă uriaşă adică o chichiţă pentru provizii şi bagaje; în spate era o a doua deasupra căreia se afla o cabrioletă unde doi slujitori se puteau instala comod. Trăsura trebuia condusă de pe capră, fără un loc anume pentru vizitiu. Toate astea păreau cam demodate şi ar fi stârnit, neîndoielnic, râsul specialiştilor în caroserie modernă; dar vehiculul era solid, poseda osii bune, roţi cu obezi late şi spiţe groase, cu suspensia unor resorturi de oţel de prima calitate, nici prea tari, nici prea moi, încât putea face faţă hurducăturilor unor drumuri făcute de puţină vreme.

Aşadar Van Mitten şi Kéraban, ocupând fundul confortabilului cupeu, luând cu ei geamuri mobile şi mantale care să-i apere de frig, iar Bruno şi Nizib în cabrioletă înaintea căreia se putea coborî un şasiu cu geam, ar fi putut ajunge cu acest mijloc de locomoţie şi până în China. Din fericire, Marea Neagră nu se întindea până la litoralul Pacificului, caz în care Van Mitten ar fi fost în situaţia de a face cunoştinţă cu chinezii, la ei acasă.

Pregătirile începură numaidecât. Dacă domnul Kéraban nu putea pleca în aceeaşi seară, cum spusese în focul discuţiei, cel puţin voi s-o pornească la drum în zorii zilei următoare. O noapte nu era prea mult pentru a pune la punct toate lucrurile şi a lua toate măsurile trebuincioase. Astfel că slujbaşii din birouri au fost opriţi să plece tocmai în clipa când voiau să se ducă într-un loc să-şi scoată pârleala după lunga zi de post. În plus, Nizib, foarte expeditiv în asemenea ocazii, era prezent pretutindeni. Cât despre Bruno, el fu nevoit să se întoarcă la „Hotel Pesth”, de pe Strada Mare din Péra, unde trăseseră dimineaţă, el şi stăpânul său, pentru a supraveghea transportarea neîntârziată, la biroul lui Kéraban, a bagajelor sale şi ale lui Van Mitten. Ascultătorul olandez, pe care prietenul său nu-l scăpa din ochi, n-ar fi îndrăznit să-l părăsească nici un moment.

— Deci te-ai decis definitiv, stăpâne? întrebă Bruno înainte de a părăsi biroul.

— Cum aş fi putut face altfel cu împieliţatul ăsta? i-o întoarse Van Mitten.

— Vom face înconjurul Mării Negre?

— În cazul când prietenul meu, Kéraban, nu se răzgândeşe pe drum, ceea ce nu mi se pare de aşteptat.

— Din toate capetele de paiaţă peste care plouă cu lovituri prin bâlciuri, nu cred că-i unul mai tare decât al lui.

— Comparaţia ta, deşi nu-i prea cuviincioasă, Bruno, e foarte reuşită, zise Van Mitten. Aşa că dacă l-aş bate la cap, m-aş lovi aşa de tare, că mă feresc.

— Speram că măcar ne vom odihni puţin la Constantinopol, stăpâne, urmă Bruno. Ştii, eu şi călătoriile...

— Nu-i o călătorie, Bruno, răspunse Van Mitten, e pur şi simplu o altă cale pe care o ia amicul meu Kéraban ca să se ducă acasă, să cineze.

Acest fel de a vedea lucrurile nu-l calmă pe Bruno. Nu-i plăceau deplasările şi, uite, că trebuia să tot fie pe drum timp de săptămâni, de luni, poate, prin felurite ţinuturi, ceea ce-l interesa destul de puţin; în schimb regiunile erau anevoios şi periculos de străbătut, ceea ce-l preocupa cu mult mai mult. Pe deasupra, cu oboselile de neînlăturat pe un parcurs aşa de lung, va ajunge să slăbească şi, prin urmare, să piardă din greutatea normală atinsă — 167 de livre — la care ţinea cât se poate de tare.

De aceea repetă la urechea stăpânului veşnicul lui refren de jale:

— Ţi se va întâmpla o nenorocire, stăpâne, ţi se va întâmpla o nenorocire.

— Vom vedea, răspunse olandezul; dar du-te mai bine de adu bagajele, în timp ce eu voi cumpăra un ghid ca să studiez ţinuturile prin care vom trece şi un carnet să-mi notez impresiile; când te vei întoarce, Bruno şi te vei odihni...

— Când mă voi odihni?

— După ce vom fi făcut înconjurul Mării Negre, de vreme ce asta ne e soarta.

Bruno, clătinând din cap, părăsi biroul şi porni spre hotel. Călătoria asta nu-i spunea nimic bun. Două ore mai târziu se-ntorcea cu mai mulţi hamali având pe spate cârlige la bretelele lor groase. Erau localnici îmbrăcaţi în haine de postav, cu ciorapi de lână reiaţi şi încălţăminte cu talpa dublă în picioare, purtând pe cap un „kalah" brodat cu fire de mătase multicolore, într-un cuvânt hamalii pe care Théophile Gautier i-a numit „cămile cu două picioare şi fără cocoaşă". Dar gheburile nu le lipseau datorită numeroaselor pachete purtate în spate. Depuseră totul în curtea biroului şi coletele începură a fi încărcate în poştalionul scos din şopron.

În acest timp, Kéraban, ca negustor grijuliu ce era, îşi punea treburile în ordine. Verifică banii din casă, jurnalul, dădu instrucţiuni şefului de birou, scrise câteva scrisori şi luă o sumă considerabilă în fişicuri de aur.

Cum trebuia să aibă la el o anume cantitate de bani pentru porţiunea de drum de-a lungul litoralului rusesc, intenţia sa era să schimbe în ruble lirele otomane la bancherul Selim, de vreme ce itinerarul îl obliga să treacă prin Odessa.

Pregătirile se terminară repede. Proviziile se-ngrămădiră în chichiţele diligenţei. Puseră înăuntru şi câteva arme — nu se ştie niciodată ce se poate întâmpla — şi trebuiau să fie gata să facă faţă oricărei împrejurări. În plus, domnul Kéraban nu uită să ia două narghilele, una pentru Van Mitten, cealaltă pentru el, căci acestea sunt obişnuitele ustensile ale unui turc care se respectă şi mai ales ale unui neguţător de tutun.

Cât despre cai, fuseseră comandaţi de cu seară pentru a doua zi în zori. De la miezul nopţii şi până la răsăritul soarelui mai rămăseseră câteva ore menite întâi cinei, apoi odihnei. Dis-de-dimineaţă când domnul Kéraban dădu semnalul de trezire, toţi săriră din pat şi îşi îmbrăcară hainele de călătorie.

Caii fuseseră înhămaţi, diligenţa încărcată, iar surugiul se afla pe capră în aşteptarea călătorilor.

Domnul Kéraban mai dădu ultimele instrucţiuni slujbaşilor săi. Călătorilor nu le mai rămăsese decât să plece.

Van Mitten, Bruno, Nizib aşteptau tăcuţi în curtea biroului.

— Aşadar, eşti hotarât! zise pentru ultima oară Van Mitten prietenului Kéraban.

Drept răspuns acesta arătă spre trăsura cu portiera deschisă.

Van Mitten se aplecă, urcă în diligenţă şi se aşeză în fundul cupeului, în partea stângă. Domnul Kéraban luă loc lângă el, Nizib şi Bruno se instalară în cabrioletă.

— Ah! scrisoarea mea! zise Kéraban, în clipa când erau gata să plece. Şi, coborând geamul, întinse unuia dintre slujbaşi o scrisoare, poruncindu-i s-o pună la cutie chiar în cursul dimineţii. Această scrisoare era adresată bucătarului vilei de la Scutari şi nu conţinea decât următoarele cuvinte: «Cina amânată până la întoarcerea mea. Schimbă meniul: supă cu lapte bătut; coastă de miel cu mirodenii. Să nu fie prea friptă".

Apoi diligenţa porni, străbătu străzile cartierului Galata, traversă Cornul de Aur pe podul Validé-Sultana şi ieşi din oraş prin „poarta nouă", Yeni Kapussi. Domnul Kéraban plecase! Drum bun!

VI ÎN CARE CĂLĂTORII ÎNCEP SĂ ÎNTÂMPINE CÂTEVA GREUTĂŢI CU PRECĂDERE ÎN DELTA DUNĂRII

Din punct de vedere administrativ, partea europeană a Turciei e împărţită în vilayete sau departamente, conduse de un „vali", adică guvernator general, un soi de prefect numit de sultan. Vilayetele se subîmpart în „sanjakuri" sau arondismente, conduse de un „mustaşarif", apoi în „kazale" ori cantoane, conduse de un „caimacam" şi la urmă în „nahii" sau comune, care au în frunte un „mondir" sau primar. Aşadar sistemul administrativ e aproape acelaşi ca în Franţa.

De fapt, domnul Kéraban nu trebuia să aibă de-a face decât foarte puţin sau deloc cu autorităţile vilayetelor din Rumelia, pe unde se mergea de la Constantinopol până la frontieră. Acesta era drumul cel mai direct spre litoralul Mării Negre şi scurta, pe cât posibil, distanţa.

Era o vreme frumoasă pentru o călătorie. Briza mării aducea un aer proaspăt peste şesul neted, astfel încât nu simţeai prea tare căldura. Aveau să treacă pe lângă câmpuri de porumb, de orz şi secară şi pe lângă numeroasele vii care prosperă în sudul Turciei; apoi vor urca prin păduri de stejar, de brad, de fag şi mesteacăn şi vor coborî iarăşi printre pâlcuri de platani, de laur, de smochini, de roşcovi până la ţinuturile de pe malul mării unde cresc măslini şi rodii asemănători cu cei care se înalţă la aceleaşi latitudini în Europa meridională.

Ieşind pe poarta Yeni, poştalionul o luă pe drumul de la Constantinopol la Şumla, de unde se detaşează o bifurcaţie spre Adrianopol prin Kirk-Kilisse. Acest drum se-ntinde paralel cu linia ferată şi chiar întâlneşte, în diverse puncte, trenul care duce de la Adrianopol (această a doua capitală a Turciei europene) la Istanbul.

Tocmai în clipa când diligenţa mergea de-a lungul căii ferate, trecu trenul. Un călător scoase capul pe fereastra vagonului şi putu să vadă vehiculul domnului Kéraban tras cu rapiditate de vigurosul său atelaj. Acest călător nu era altul decât căpitanul maltez, Yarhud în drum spre Odessa, unde, datorită vitezei trenurilor, va ajunge cu mult înaintea neguţătorului de tutun.

Van Mitten nu se putu stăpâni să-i arate prietenului său trenul alergând cu toată iuţeala. Domnul Kéraban, după obiceiul său, ridică din umeri.

— Ei! Prietene Kéraban, cu trenul ajungi repede! zise Van Mitten.

— Dacă ajungi! răspunse domnul Kéraban.

În timpul primei zile de călătorie, se poate spune că n-au pierdut nici o clipă. Plătind bine, călătorii n-au avut nici o dificultate la halte şi caii n-au făcut nazuri ca să se lase înhămaţi, nici surugiii ca să le dea bice pentru a-l duce, după cum dorea, pe un om atât de mărinimos.

La lăsarea serii, poştalionul se opri doar pentru o oră în orăşelul Seray.

La început, lui Bruno îi veni greu să-şi petreacă noaptea în cabrioletă, dar Nizib, socotind că e foarte firesc, adormi buştean, somn de care se molipsi şi însoţitorul lui.

Noaptea se încheie fără incidente datorită serpentinei lungi şi cotite pe care o face drumul în apropiere de Vize pentru a evita povârnişurile şi terenurile mlăştinoase ale ţinutului. Spre marea lui părere de rău, Van Mitten nu văzu deci

nimic din orăşelul cu 7 000 de locuitori majoritatea greci. De altfel nu venise ca turist, ci ca să-l însoţească pe năvalnicul Kéraban care nu se prea sinchisea să strângă impresii de călătorie. Pe la cinci după-amiază ajunseră la un oraş destul de mare, numărând l6 000 de locuitori, Kirk-Kilisse[1]. Aşezarea, cunoscută pentru monumentele ei, se întindea pe fundul şi coastele unei vâlcele pe care Van Mitten, urmat de credinciosul Bruno, o exploră în câteva ceasuri.

Poştalionul fu adăpostit în curtea unui hotel destul de bine întreţinut unde domnul Kéraban şi însoţitorii lui îşi petrecură noaptea şi de unde plecară în zori.

În timpul zilei de l9 august, diligenţa depăşi satul Karabunar şi sosi seara târziu la Burgas, construit pe malul golfului cu acelaşi nume. Călătorii dormiră noaptea într-un han foarte primitiv, mai puţin confortabil decât poştalionul. A doua zi dimineaţa, drumul, care se depărtează de ţărmul Mării Negre, îi duse până la Ajtos. Seara intrară în Paravadi[2], una din staţiile trenului care merge de la Şumla la Varna. Străbătură apoi provincia bulgară aflată la sud de Dobrogea, la poalele ultimelor contraforturi ale lanţului Munţilor Balcani. Aici întâmpinară mari greutăţi, căci drumul, deseori deosebit de anevoios, o lua, când prin văi mlăştinoase, când prin buruieni foarte înalte, unde diligenţa abia de se putea strecura, stârnind panică în rândurile păsărilor de diferite soiuri ce se adăposteau chiar pe sol.

Se ştie că Munţii Balcani, se-ntind între Rumelia şi Bulgaria spre Marea Neagră, având pe versantul nordic numeroase contraforturi, al căror relief se observă până la Dunăre. Domnului Kéraban i se puse deseori la încercare răbdarea, când trebuiră să treacă munţii pentru a coborî spre Dobrogea; pantele doesebit de abrupte, cotirile atât de bruşte încât nu îngăduiau cailor să tragă concomitent, potecile înguste şi mărginite de prăpăstii adânci, mai curând bune de străbătut călare decât în trăsură, îi făcură să piardă mult timp ceea ce nu se întâmplă fără o revărsare de supărare şi bombăneală.

De mai multe ori fură nevoiţi să deshame caii şi să proptească roţile pentru a scoate poştalionul dintr-o trecere mai strâmtă — să le proptească, mai ales, cu mulţi piaştri care treceau, cu acest prilej, în buzunarele surugiilor, ce ameninţau de fiecare dată că nu merg mai departe. Domnul Kéraban îi ocăra degeaba pe cei care n-aveau grijă de drumuri, păsându-le prea puţin să asigure o bună comunicaţie între provincii. În schimb, când era vorba de impozite, de taxe, de constrângeri de tot felul, acolo erau tari. Domnul Kéraban o simţise pe pielea lui. Auzi, zece parale ca să treci Bosforul! Se-ntorcea mereu la ideea lui fixă, ca un obsedat. Zece parale! Zece parale!

Van Mitten se ferea din răsputeri să răspundă ceva tovarăşului său de călătorie. Orice aparenţă cât de mică că ar voi să-l contrazică, ar fi dus la un scandal. Ba chiar, ca să-l potolească, îi ţinea isonul.

— În Olanda ar fi cu neputinţă, zicea Kéraban, să existe asemenea abuzuri.

— Există, din păcate, prietene Kéraban, răspunse Van Mitten care dorea, mai presus de orice, să-şi calmeze amicul.

---

[1] Azi oraşul Kirklareli, cu 36 300 locuitori, (l980). (N.R.).

[2] Azi Proradija, oraş în R.P. Bulgaria. (N.R.).

— Ba eu iţi spun că nu! rosti acesta. Numai la Constantinopol se pot întâmpla astfel de nedreptăţi. Oare s-a gândit cineva vreodată să pună impozite pe caicuri la Rotterdam?

— Noi n-avem caicuri.

— Ce importanţă are?

— Cum „Ce importanţă are"?

— Ei! Dacă aţi avea, niciodată regele vostru n-ar îndrăzni să le supună unei taxe. N-ai să susţii contrariul şi nici că lucrurile care se petrec în imperiul turcesc nu sunt dintre cele mai grave!

— Dintre cele mai grave, fără îndoială! răspunse Van Mitten, ca să taie din scurt izbucnirea de revoltă pe care o simţea venind.

În lipsa unui loc de popas, în acest ţinut pe jumătate nelocuit, petrecură noaptea de 20 spre 21 august în poştalion.

Numai când se crăpă de ziuă, după ce depăşiră ultimele şiruri ale Munţilor Balcani, ajunseră dincolo de frontiera română, pe terenurile mai uşor de străbătut ale Dobrogei. Regiunea e ca o peninsulă formată de un cot larg al Dunării, care după ce merge spre nord până la Galaţi, se întoarce spre est, vărsându-se, prin mai multe braţe, în Marea Neagră. De fapt, acest fel de istm care leagă peninsula mică de întreaga Peninsulă Balcanică, se mărgineşte cu porţiunea de provincie situată între Cernavodă şi Constanţa, unde pe o linie scurtă de l5-l6 leghe circulă un tren cu plecarea de la Cernavodă. Dar cum la sud de calea ferată, ţinutul e vizibil acelaşi ca la nord, din punct de vedere topografic, se poate spune că şesurile dobrogene iau naştere la poalele ultimelor verigi ale lanţului Balcanilor.

Turcii numesc ,,ţară bună" acest pământ roditor. E străbătut de păstori tătari, dar populaţia este preponderent valahă în partea din preajma fluviului, porţiune alcătuită dintr-o înlănţuire de podişuri care se întind până la pădurile de la gurile Dunării.

Pe acest sol, fără coaste abrupte sau povârnişuri, diligenţa putea merge mai repede. În seara de 2l august, poştalionul se opri la Bazargic[1]. Domnul Kéraban hotărî să rămână acolo peste noapte ca toată lumea să se odihnească — lucru menit să-l bucure pe Bruno care însă nu spuse, din prudenţă, nimic.

A doua zi, dis-de-dimincaţă, poştalionul cu caii schimbaţi alerga spre Karasu. un fel de vastă pâlnie, a cărui apă, alimentată de surse din adâncuri se varsă în Dunăre când nivelul acesteia e scăzut. Străbătură 24 de leghe în l2 ore şi pe la 8 seara se opriră în faţa liniei Constanţa-Cernavodă, înaintea staţiei Medgidia, un oraş nou-nouţ de 20 de mii de locuitori şi care promite să aibă în curând o populaţie şi mai densă[2]. Acolo, domnul Kéraban nu putu trece numaidecât calea ferată pentru a poposi la hanul unde voia să-şi petreacă noaptea. Linia era ocupată de un tren şi au trebuit să aştepte peste un sfert de ceas ca drumul să fie liber. De aici plângeri şi proteste împotriva administraţiei căilor ferate care crede cu totul îi este permis, nu numai să-i strivească pe călătorii în stare să facă prostia să urce în vehiculele ei, dar îi şi întârzie pc cei care refuză să ia loc în asemenea mijloace de transport.

---

[1] Azi oraşul Tolbuhin în R. S. Bulgaria. (N.R.).

[2] Într-adevăr în 1986 Medgidia număra 48000 locuitori. (N.R).

— În orice caz, îi zise el lui Van Mitten, mie nu mi se va întâmpla niciodată să fiu victima unui accident de cale ferată.

— Nu se ştie! răspunse, poate neprevăzător, vrednicul olandez.

— Cel puţin eu ştiu sigur! rosti destul de tăios domnul Kéraban, curmând orice discuţie.

În fine, trenul părăsi staţia Medgidia, bariera se ridică, diligenţa îşi urmă drumul şi călătorii se odihniră într-un han destul de bun din oraşul al cărui nume fusese ales în cinstea sultanului Abdul-Medjid.

A doua zi ajunseră fără probleme, străbătând un fel de câmpie pustie, la Babadag, dar atât de târziu, încât li se păru mai cuminte să-şi continue drumul şi în timpul nopţii. Pe la cinci după-amiază se opriră la Tulcea, unde domnului Kéraban nu-i fu greu să găsească un hotel pe placul lui. Van Mitten fu lăsat să viziteze Tulcea al cărei amfiteatru, dintre cele mai pitoreşti, se înalţă pe versantul nordic al unor coline, în fundul unui golf format de o lărgire a fluviului, aproape în faţa oraşului Ismail.

A doua zi, la 24 august, diligenţa trecea peste Dunăre în faţa Tulcei şi o lua prin delta formată aici din două braţe mari. Primul, pe care circulă vapoare se numeşte braţul Tulcea, al doilea, mai la nord, trece pe lângă Ismail, Chilia şi, după ce s-a ramificat într-o sumedenie de canale ajunge la Marea Neagră.

Originea numelui marelui fluviu care a dat loc la numeroase controverse ştiinţifice, iscă o discuţie geografică între domnul Kéraban şi Van Mitten. Grecii în timpul lui Hesiod îl vor fi cunoscut sub denumirea de Istros, Ister sau Hister, numele de Danubius a fost adus de armatele romane şi Caesar a fost primul care l-a făcut cunoscut sub acest nume. În limba tracă înseamnă „noros"; vine din celtă, din sancristă, din zendă ori greacă. Domnul Kéraban avu, bineînţeles, ultimul cuvânt, susţinând că numele de Dunăre vine din zendul „asdanu" care înseamnă: râul repede. Dar, oricât de repede este, cursul său nu ajunge să ia cu sine întreaga masă a apelor, păstrându-le în diferitele albii, pe care le-a săpat, încât din când în când se revarsă şi trebuie să ţii seama de inundaţiile, pe care e capabil să le provoace. Din încăpăţânare, domnul Kéraban nu ţinu seama de asta, deşi i se atrase atenţia şi porunci ca diligenţa să treacă prin deltă.

Nu era singur în această pustietate în sensul că îl urmau în chip de alai numeroase raţe, gâşte sălbatice, bâtlani, ibişi, lebede şi pelicani. Dar uita că, dacă natura le-a înzestrat pe aceste păsări acvatice cu picioroange sau labe palmate, faptul se datorează împrejurării că e nevoie de asemenea mijloace pentru a umbla într-o regiune foarte des năpădită de ape, în epoca viiturilor, după anotimpul ploios; caii nu sunt însă făcuţi să meargă pe astfel de terenuri alunecoase. Dincolo de acest braţ al Dunării care se varsă în Marea Neagră, la Sulina, nu mai era decât o mlaştină întinsă, străbătută de un drum care abia se zărea. Evident că nu se putea folosi calea asta. Dar, în ciuda sfaturilor date de surugiu, la care se adăugară cele ale lui Van Mitten, domnul Kéraban porunci ca diligenţa să meargă înainte şi toată lumea trebui să se supună. Urmarea a fost că spre seară poştalionul se împotmoli, iar caii nu-l putură scoate din mâl.

— Drumurile nu sunt destul de bine întreţinute în ţinutul ăsta, se crezu obligat să spună Van Mitten.

— Sunt aşa cum sunt! rosti Kéraban. La ce le poţi aştepta de la administraţie!

— Ar fi poate mai bine să ne întoarcem şi s-o luăm prin altă parte.

— Ba mai bine e să mergem drept înainte şi să nu schimbăm nimic din itinerariul nostru.

— Da, dar cum?

— Cum? răspunse încăpăţânatul Kcrcban, trimiţând după alţi cai în satul cel mai apropiat. Ce importanţă are dacă vom dormi la han sau în trăsură?

Nu mai era nimic de spus. Surugiul şi Nizib fură deci expediaţi să caute cai în satul cel mai apropiat care se dovedi a fi destul de îndepărtat. Era mai mult ca sigur că nu se vor putea înapoia înainte de ivirea zorilor. Domnul Kéraban, Van Mitten şi Bruno trebuiră aşadar să se resemneze să-şi petreacă noaptea în mijlocul acestei stepe întinse, la fel de singuri ca în plin deşert, în Australia Centrală. Din fericire, poştalionul, înfundat în mlaştină până la jumătatea roţilor, nu era în pericol să se înnămolească mai mult.

Se lăsă o noapte întunecoasă. Nori groşi se-ngrămădeau foarte jos, pe cale să condenseze, împinşi de vânturile Mării Negre. Chiar dacă nu ploua, o umezeală teribilă se înălţa din pământul impregnat de apă şi te uda aidoma negurii polare. Nu vedeai mai departe de l0 paşi. Cele două felinare ale diligenţei aruncau o lumină slabă prin aburii deşi, evaporaţi din mlaştini şi mult mai bine ar fi fost să le stingă pentru a nu atrage oaspeţi nedoriţi. Dar Van Mitten făcând această propunere, amicul lui crezu de cuviinţă s-o discute şi rezultatul fu că felinarele rămaseră aprinse. Totuşi, cel ce avea dreptate era prevăzătorul olandez. Dar ar fi trebuit să fie mai diplomat. În cazul că i-ar fi propus tovarăşului său de călătorie să lase luminile aprinse, cu siguranţă că domnul Kéraban ar fi poruncit să fie stinse.

VII ÎN CARE CAII DE POŞTĂ SĂVÂRŞESC DE FRICĂ CEEA CE N-AU FĂCUT SUB BICIUL SURUGIULUI

Era zece seara. Kéraban, Van Mitten şi Bruno, după ce au mâncat din proviziile aflate într-o chichiţă a diligenţei, se plimbară, fumând timp de vreo jumătate de ceas pe o potecă îngustă unde pământul nu se afunda sub picioare.

— Şi acum, zise Van Mitten, cred, prietene Kéraban, că nu ai nici o obiecţie dacă ne ducem la culcare până la sosirea cailor din sat?

— Nu, n-am, răspunse Kéraban după ce chibzui un timp, înainte de a da acest răspuns destul de neobişnuit din partea unui om care avea întotdeauna ceva împotrivă.

— Sper că nu avem a ne teme de nimic, adăugă olandezul, singuri în pustietatea asta.

— Nădăjduiesc şi eu.

— Nu ne pândeşte pericolul unui atac, nu?

— Nu.

— Doar dacă-i vorba de atacul ţânţarilor, rosti Bruno care se plesnise cu putere peste frunte ca să strivească vreo şase dintre aceste insecte nedorite.

Într-adevăr, nori de ţânţari lacomi, atraşi, poate, de lumina felinarelor, începură cu neruşinare să roiască în jurul diligenţei.

— Hm! rosti Van Mitten, ne potopesc ţânţarii, cu toate că şi dacă te înţeapă unul singur e de-ajuns.

— Nu sunt ţânţari, răspunse domnul Kéraban, scărpinându-se la ceafă, deşi nu de tânţari ducem lipsă.

— Dar ce sunt? întrebă olandezul.

— Ţânţari din soiul cuzen.

— Să mă ia naiba dacă văd vreo deosebire! gândi Van Mitten care însă nu socoti potrivit să dea naştere la o discuţie pe această temă entomologică.

— E ciudat, zise Kéraban, că doar femelele din specia asta atacă omul.

— Le recunosc pe nesătulele de care vorbiţi ca adevărate reprezentante ale sexului frumos! interveni Bruno frecându-se pe picioare.

— Cred că ar fi mai înţelept să ne întoarcem în poştalion, zise Van Mitten, altminteri o să fim mâncaţi de vii.

— Aşa e, răspunse Kéraban, ţinuturile de la gurile Dunării sunt infestate de aceste insecte şi nu scapi de ele decât dacă presari în pat în timpul nopţii, fie în cămaşă şi ciorapi în timpul zilei, praf de piretrum.

— Din care din păcate n-avem, constată olandezul.

— Din păcate, repetă Kéraban. Dar cine să prevadă că vom rămâne înnămoliţi în mlaştinile Dobrogei?

— Nimeni, prietene Kéraban.

— Am auzit vorbindu-se, dragă Van Mitten, că un grup de tătari stabiliţi în Delta Dunării, au silit legiuni de ţânţari să se expatrieze.

— După cum se vede, amice Kéraban, nu-i de dat crezare poveştii ăsteia.

— Să mergem înapoi în diligenţă.

— Am stat şi aşa prea mult, rosti Van Mitten, care era înconjurat de un ţiuit neîntrerupt şi de freamătul unor aripioare ce parcă se numărau cu milioanele pe secundă.

În clipa când domnul Kéraban şi amicul său erau gata să intre din nou în diligenţă, primul se opri locului.

— Cu toate că n-avem a ne teme de nimic, zise, ar fi bine ca Bruno să stea de veghe până la întoarcerea surugiului.

— N-o să refuze, răspunse Van Mitten.

— N-am să refuz, zise Bruno, fiindcă datoria mea este să vă dau ascultare, dar am să fiu mâncat de viu.

— Nu, grăi Kéraban. Mi s-a spus că ţânţarii ăştia nu înţeapă de două ori în acelaşi loc, încât ai să fii în curind la adăpost de atacurile lor.

— Da!... Când voi fi ciuruit de o mie de pişcături!

— Asta ziceam şi eu, Bruno, răspunse Kéraban.

— Dar pot, cel puţin, să stau de veghe în cabrioletă?

— Desigur, cu condiţia să nu adormi.

— Păi cum să dorm în mijlocul roiurilor de ţânţari?

— Numai de ţânţăroaice, preciză Kéraban, nu uita!

După această remarcă, domnul Kéraban şi Van Mitten urcară în cupeu, lăsându-l pe Bruno să vegheze liniştea stăpânului sau mai bine zis a stăpânilor săi. De când Van Mitten îl întâlnise pe Kéraban nu era clar că avea doi?

După ce s-a asigurat că portierele poştalionului erau bine închise, Bruno cercetă atelajul. Caii, morţi de oboseală, se întinseseră pe sol, sforăind, amestecând respiraţia lor fierbinte cu ceaţa acestei câmpii mlăştinoase.

— Nici o putere n-o să scoată diligenţa din locul ăsta, îşi zise Bruno. Trebuie să recunoşti că domnul Kéraban a avut o idee strălucită când a stăruit s-o luăm pe aici! La urma urmei, îl priveşte!

Şi Bruno se căţără în cabrieoletă, coborând şasiul: uitându-se pe geam putea vedea ce se petrece datorită luminii proiectate de felinare.

Ce să facă altceva slujitorul lui Van Mitten decât să viseze cu ochii deschişi, gonindu-şi somnul, cu gândul la încurcăturile în care îl vâra stăpânul său urmându-l pe cel mai încăpăţânat dintre oameni?

Aşadar, el, un vlăstar al vechii Batavii, bătând de mic străzile Rotterdamului, un obişnuit al cheiurilor Meusei, un pescar priceput, cunoscător al canalelor ce brăzdează oraşul lui natal, a fost dus în celălalt capăt al Europei! A mers fără oprire din Olanda în Turcia; şi nici n-a debarcat bine la Constantinopol şi soarta l-a aruncat prin stepele de la gurile Dunării! Şi iată-l cocoţat în cabrioleta unei diligenţe, în mijlocul mlaştinilor Dobrogei, cufundat în bezna nopţii şi mai ţintuit locului ca turnul gotic din Zuidekerk. Şi toate astea pentru că trebuia să asculte de stăpânul lui care, de bună voie şi nesilit de nimeni, asculta de domnul Kéraban. „Ah, ciudăţeniile firii omeneşti! repeta Bruno. Uite-mă pe cale să fac înconjurul Mării Negre, dacă-l vom termina vreodată ca să economisim zece parale pe care le-aş fi plătit cu dragă inimă din buzunarul meu dacă aş fi putut să le dau pe ascuns, să nu mă ştie cel mai încăpăţânat dintre oameni. Vai, vai, ce catâr! Sint sigur că de când am plecat am şi slăbit cu două livre... În patru zile!... Câte voi pierde în patru săptămâni! Bun! Iar s-au năpustit asupra mea blestemaţii de ţânţari!”

Oricât de ermetic închisese Bruno geamul cabrioletei, câteva zeci de ţânţari pătrunseseră înăuntru şi îl chinuiau pe bietul valet, încât se pleznea, se scărpina cât putea, în pofida sfaturilor domnului Kéraban care n-avea cum să-l vadă.

Trecu o oră şi încă una. Poale că fără sâcâitorul atac al insectelor, Bruno picând de somn, ar fi adormit până la urmă. Dar să dormi în asemenea condiţii era cu neputinţă. Trebuie să fi trecut puţin de miezul nopţii când lui Bruno îi veni o idee. Ar fi fost cazul să-i vină mai devreme, căci făcea parte din acei olandezi care, de când s-au născut, au ţinut în gură o pipă mai degrabă decât sânul mamei, începu aşadar să fumeze, combătând cu fum năvala ţânţarilor. Cum nu se gândise mai înainte? Dacă unii vor mai rezista în aerul impregnat de nicotină al cabrioletei, însemna că aceste insecte s-au oţelit în mijlocul mlaştinilor dunărene.

Bruno îşi scoase deci din buzunar pipa de porţelan smălţuită cu flori, o umplu cum şi-ar fi încărcat arma pe care voia să o folosească împotriva trupelor duşmane; apoi scăpără amnarul şi îşi aprinse luleaua trăgând în piept fumul unui excelent tutun olandez, ca să-l scoată apoi în rotocoale uriaşe. Roiul ţiui la început dând înnebunit din aripi, dar nu după mult timp se risipi în colţurile cele mai întunecate ale cabrioletei. Bruno n-avea decât să se felicite pentru manevra sa. Bateria întrebuinţată făcea minuni, atacatorii se repliau în dezordine; cum nu încerca să facă prizonieri, ba dimpotrivă, deschise repede geamul ca insectele

dinăuntru să aibă pe unde ieşi, ştiind că valurile de fum interzic orice acces celor de afară. Aşa se şi întâmplă.

Bruno, descotorosit de nedoritul roi, se putu chiar hazarda să privească la dreapta şi la stânga. Noaptea era tot atât de întunecoasă. Pale mari de vânt scuturau din când în când diligenţa. Dar ea era bine, ba chiar prea bine înfiptă în pământ, încât n-o pândea nici un pericol de răsturnare. Bruno privi înainte, spre nord, să zărească vreo lumină vestind întoarcerea surugiului cu caii din sat. Bezna era însă deplină şi tenebrele cu atât mai adânci în depărtare cu cât partea din faţă a poştalionului se contura în segmentul luminos al felinarelor. Uitându-se în lături, la o distanţă de vreo 60 de paşi, lui Bruno i se păru că zăreşte câteva puncte sclipitoare care se deplasau în întuneric, iute, fără zgomot, când la nivelul solului, când la două sau trei picioare deasupra. Bruno se-ntrebă mai întâi dacă nu sunt nişte focuri fatidice, fosforescente, provenite din degajarea gazelor ce se produc la suprafaţa mlaştinilor unde nu lipseşte hidrogenul sulfurat. Dar, dacă în calitate de om raţional, raţiunea risca să-l inducă în eroare, nu acelaşi lucru se-ntâmplă cu caii pe care instinctul nu-i înşela în privinţa fenomenului. Începură să dea semne de turburare, înălţând nările în vânt şi adulmecând într-un fel neobişnuit.

„Ce să fie, îşi zise Bruno. Vreo nouă complicaţie, fără îndoială. Or fi lupi?"

Se putea să-i fi înconjurat o haită de lupi, atrasă de mirosul atelajului. Aceste animale veşnic înfometate sunt numeroase în Delta Dunării.

„La naiba! murmură Bruno, cu ăştia nu-i de glumit, fac altfel rău decât ţânţarii! Şi fumul pipei n-o să-i pună pe fugă!"

Caii păreau cuprinşi de o mare nelinişte, lesne de înţeles. Încercau să se ridice din mâl, se cabrau zgâlţâind puternic diligenţa. Punctele luminoase parcă se apropiau. Un soi de mormăit părea să se amestece cu şuierul vântului.

„Cred, îşi spuse Bruno, că trebuie să-i previn pe stăpinul meu şi pe domnul Kéraban".

Într-adevăr, şi încă grabnic, Bruno se lăsă deci să alunece până jos, coborî scara poştalionului, deschise portiera, intră în cupeu, apoi o închise la loc. Cei doi prieteni dormeau liniştit unul lângă altul.

— Stăpâne, şopti Bruno, punând mâna pe umărul lui Van Mitten.

— La naiba cu nepoftitul care mă trezeşte! murmură olandezul, frecându-se la ochi.

— Nu-i bine să trimiţi oamenii la naiba, mai ales când naiba e poate aproape! răspunse Bruno.

— Cine-mi vorbeşte?

— Eu, Bruno.

— Ah, Bruno... Tu eşti?... La urma urmei e mai bine că m-ai trezit! Visam că doamna Van Mitten...

— Îţi căuta pricină!... rosti Bruno. De asta ne arde acum!...

— Dar ce se-ntâmplă?

— N-ai vrea, stăpâne, să-l trezeşti pe domnul Kéraban?

— Să-l trezesc?

— Da! Şi încă repede.

Fără să mai întrebe despre ce-i vorba, olandezul, încă pe jumătate adormit, începu să-l scuture pe amicul său.

Nimic mai adânc decât somnul cuiva care are stomacul bun şi conştiinţa curată... Şi acesta era cazul prietenului lui Van Mitten. Trebuiră să se străduiască de câteva ori la rând. Domnul Kéraban, fără să ridice pleoapele, bombănea şi bodogănea, ca un om care n-are chef să se predea. Dacă era la fel de încăpăţânat în starea de somn ca în cea de trezie, neîndoielnic trebuia lăsat să doarmă. Totuşi, stăruinţele lui Van Mitten şi Bruno au fost atât de mari că domnul Kéraban se deşteptă, îşi întinse braţele, deschise ochii şi cu o voce încă răguşită de somn întrebă:

— Hm, Nizib şi surugiul au adus caii?

— Încă nu, răspunse Van Mitten.

— Atunci de ce mă treziţi?

— Deoarece, dacă n-au sosit caii, zise Bruno, în schimb au venit alte animale foarte suspecte care înconjoară diligenţa şi se pregătesc să ne atace.

— Ce fel de animale?

— Priviţi pe geam.

Coborâră geamul şi Kéraban se aplecă în afară.

— Vai de mine! exclamă. Mistreţii.

Avea dreptate, siluetele lor se desluşeau acum în întuneric. Mistreţii sunt foarte numeroşi în toate ţinuturile din preajma deltei dunărene; ai a te teme de atacul lor şi pot fi puşi, neîndoielnic, în categoria animalelor sălbatice.

— Ce ne facem? întrebă olandezul.

— Să stăm liniştiţi, dacă nu ne atacă şi să ne apărăm dacă se reped asupra noastră, răspunse Kéraban.

— Dar de ce să ne atace? zise Van Mitten. După câte ştiu, nu sunt animale carnivore.

— Da, rosti Kéraban, dar, dacă nu riscăm să fim mâncaţi, riscăm să fim omorâţi.

— Nu prea văd deosebirea, interveni Bruno.

— Aşa că, să fim pregătiţi să facem faţă oricărei împrejurări.

Zicând acestea, domnul Kéraban îşi puse armele la îndemână. Van Mitten şi Bruno aveau fiecare un revolver şi un număr de cartuşe. Dar Kéraban, inamic al oricărei invenţii moderne, avea doar două pistoale de fabricaţie otomană, cu ţeava şi mânerul încrustate cu baga şi pietre preţioase, mai curând făcute pentru a împodobi brâul unui aga decât pentru a sluji într-o luptă serioasă. Van Mitten, Kéraban şi Bruno trebuiau să se mulţumească cu aceste arme şi să se servească de ele numai la nevoie, nimerindu-şi fără greş ţinta.

Mistreţii, vreo 20 la număr, se apropiaseră între timp, înconjurând poştalionul. La lumina felinarelor care, neîndoielnic, îi atrăsese, îi puteai vedea mişcându-se şi scurmând pământul cu colţii. Erau uriaşi, de mărimea unui măgar, de o putere nemaipomenită, fiind în stare să sfâşie, fiecare dintre ei, o turmă întreagă. Situaţia călătorilor, întemniţaţi în cupeul lor, era deosebit de îngrijorătoare dacă primeau asaltul din amândouă părţile înainte de ivirea zorilor. Caii simţeau bine pericolul. În timp ce mistreţii grohăiau, ei se zbăteau, se scuturau, se trăgeau încolo şi încoace, gata să rupă hamul sau hulubele diligenţei. Deodată răsunară

mai multe împuşcături. Van Mitten şi Bruno trăseseră fiecare două gloanţe de revolver în mistreţii care voiau să se năpustească asupra poştalionului. Animalele rănite mai grav sau mai uşor scoaseră răgete de furie, tăvălindu-se în mâl. Celelalte însă, cuprinse parcă de turbare, se repeziră la diligenţă şi o atacară cu colţii. Panourile fură străpunse în mai multe locuri şi era limpede că peste puţină vreme vor fi smulse.

— Fir-ar să fie! murmură Bruno.

— Foc! Foc! repeta domnul Kéraban, descărcându-şi pistoalele care nimereau ţinta o dată din patru — deşi el nu voia să recunoască. Bruno şi Van Mitten mai răniră un număr din fioroasele fiare, dintre care unele se aruncară asupra atelajului. Se-nţelege ce mare era spaima cailor ameninţaţi să fie sfâşiaţi şi neputând răspunde decât cu lovituri de copită, fără a avea libertatea mişcărilor. Dacă n-ar fi fost înhămaţi, ar fi luat-o la goană prin câmpie şi între ei şi mistreţi ar fi fost doar o chestiune de viteză. Încercară deci prin eforturi de necrezut să-şi rupă hăţurile ca să scape. Dar hamurile făcute din fâşii de piele strâns împletite rezistară. Urma aşadar să se sfarme partea din faţă a diligenţei ori poştalionul să fie smuls din mlaştină de aceste teribile opintiri ale cailor.

Domnul Kéraban, Van Mitten şi Bruno pricepeau foarte bine acest lucru. Cel mai mult se temeau ca diligenţa să nu se răstoarne. Mistreţii, care atunci n-ar mai fi fost ţinuţi la respect de focurile de armă, s-ar fi repezit asupra lor şi cei dinăuntru n-ar mai fi avut sorţi de supravieţuire. Dar ce se putea face pentru a preîntâmpina o asemenea eventualitate? Nu erau oare la cheremul mistreţilor furioşi? Totuşi nu-şi pierdură capul şi continuara să tragă. Deodată simţiră o zguduitură mai puternică de parcă partea din faţă a diligenţei s-ar fi desprins.

— Cu atât mai bine! strigă domnul Kéraban. Caii noştri vor goni prin stepă, mistreţii îi vor urmări si ne vor lăsa în pace.

Dar partea din faţă a poştalionului rezistă cu o soliditate care făcea cinste acestui antic produs al caroseriei englezeşti. Aşadar nu cedă. În schimb cedă diligenţa. Zguduiturile deveniră atât de puternice încât fu smulsă din mâlul în care se înfundase până la osii. O ultimă opintire a cailor, înnebuniţi de groază, o scoase pe o bucată de pământ mai ferm şi iat-o trasă de caii înspăimântaţi care o luară la galop, în neştire, prin beznă. Mistreţii nu socotiră încă partida pierdută. Alergau pe lângă poştalion, încercând să atace unii caii, alţii diligenţa care nu reuşea să se distanţeze de ei.

Domnul Kéraban, Van Mitten şi Bruno se refugiaseră în fundul cupeului.

— Sau ne răsturnăm... rosti Van Mitten.

— Sau nu ne răsturnăm, i-o întoarse Kéraban.

— Ar trebui să încercăm să găsim hăţurile, vorbi Bruno mai practic.

Şi coborând geamul din faţă, pipăi cu mâna dacă nu dă de hăţuri, dar caii, zbătându-se, le rupseseră, fără îndoială, şi n-aveau acum nimic altceva de făcut decât să lase să se desfăşoare, la voia întâmplării, această cursă nebună prin ţinutul mlăştinos. Ca să opreşti atelajul nu exista decât un singur mijloc: să opreşti în acelaşi timp mistreţii furioşi care-l urmăreau. Or, armele de foc ale căror gloanţe se rătăceau, trase asupra masei în mişcare, nu erau de-ajuns.

Călătorii aruncaţi unii peste alţii sau azvârliţi dintr-un colţ într-altul al cupeului la fiecare hârtoapă a drumului — Kéraban resemnat şi olandezul flegmatic — nu

scoteau nici un cuvânt. Trecu astfel o oră. Diligenţa mergea cu aceeaşi viteză şi mistreţii nu renunţaseră s-o urmărească.

— Prietene Van Mitten, rosti în sfârşit Kéraban, mi s-a povestit că, într-o asemenea împrejurare, un călător, după care o haită de lupi alerga prin stepele ruseşti, a fost salvat datorită devotamentului fără margini a slujitorului său.

— Cum? întrebă Van Mitten.

— Ah! Nimic mai simplu, îl lămuri Kéraban. Slujitorul şi-a îmbrăţişat stăpânul, şi-a făcut curaj şi a sărit din trăsură; în timp ce-l sfâşiau lupii, stăpânul a putut să se îndepărteze şi a scăpat cu viaţă.

— Păcat că Nizib nu-i aici! grăi liniştit Bruno.

După ce valetul lui Van Mitten îşi exprimă această părere de rău, toţi amuţiră din nou.

Noaptea părea că nu se mai sfârşeşte. Atelajul gonea mai departe şi mistreţii nu izbuteau să-l ajungă şi să se năpustească asupra lui. Dacă nu avea loc un accident, dacă nu se rupea vreo roată, dacă o izbitură mai puternică nu răsturna diligenţa, domnul Kéraban şi Van Mitten mai aveau o şansă de a fi salvaţi, chiar şi fără devotamentul de care Bruno nu se simţea în stare.

Trebuie adăugat că, mânaţi de un instinct, caii nu părăsiseră porţiunea de stepă pe care obişnuiau s-o parcurgă, încât atunci când primele licăriri de lumină ale dimineţii începură să tivească zarea spre răsărit, nu se depărtaseră de la locul de unde porniseră decât cu câteva verste. Mistreţii mai alergară pe lângă diligenţă timp de o jumătate de ceas, apoi, puţin câte puţin rămaseră în urmă; dar caii nu-şi încetiniră cursa nici o singură clipă până când, doborâţi de oboseală, căzură la câţiva paşi de grajdul haltei.

Domnul Kéraban şi cei ce-l însoţeau erau salvaţi. În clipa când diligenţa se opri lângă haltă, Nizib şi surugiul care nu putuseră pleca în toiul nopţii, căci s-ar fi rătăcit în beznă, erau gata să pornească împreună cu caii. Aceştia îi inlocuiră pe cei obosiţi iar domnul Kéraban îi plăti cu un preţ bun; apoi, fără a-şi lua nici o oră de răgaz, diligenţa — după ce i se reparară hamurile şi partea din faţă — îşi urmă drumul în ritmul ei obişnuit, îndreptându-se spre Odessa. A doua zi dimineaţă sosiră la frontiera rusă. Aici întâmpinară unele greutăţi. Formalităţile de la vamă puseră la încercare răbdarea lui Kéraban, care, din pricina relaţiilor lui comerciale — din fericire sau din nefericire — vorbea destul de bine limba ţării ca să se facă înţeles. O clipă se putu crede că încăpăţânarea lui de a contesta cerinţele vameşilor îl va impiedica să treacă graniţa. Dar Van Mitten reuşi, nu fără osteneală, să-l potolească. Kéraban consimţi deci să i se cerceteze bagajele.

În sfârşit trecură frontiera rusă şi îndreptându-se spre litoralul Mării Negre, se aflară după puţină vreme, la vreo 20 de leghe de Odessa.

VIII ÎN CARE CITITORUL VA FACE CU PLĂCERE CUNOŞTINŢĂ CU TÂNĂRA AMASIA ŞL LOGODNICUL EL AHMET

Tânăra Amasia, fiica unică a bancherului Selim, turc de origine, şi slujitoarea ei Nedjeb se plimbau, stând de vorbă, în galeria unei locuinţe fermecătoare ale cărei grădini se întindeau, în terase, până la malul mării. De pe ultima terasă, cu scările scăldate de apele mării, liniştite în acea zi, dar adesea biciuite de vânturile de est ale anticului Pont Euxin, Odessa se arăta, la o jumătate de leghe spre sud, în toată splendoarea ei.

Oraşul — o oază în mijlocul imensei stepe care-l înconjoară — formează o privelişte minunată. Palatele, castelele, clădirile sunt construite pe o faleză abruptă, a cărei temelie se prelungeşte perpendicular în mare. De la locuinţa bancherului Selim se putea zări piaţa mare cu arbori falnici şi scara monumentală în faţa căreia se află statuia lui Richelieu. Marele om de stat a fost întemeietorul cetăţii şi administratorul ei până la întoarcerea lui în Franţa. Oraşul are o climă secetoasă, fiind bătut de vânturile din nord şi est. Locuitorii caută în lunile de arşiţă mai multă umbră şi răcoare la malul mării, ceea ce explică de ce pe litoral s-au înmulţit vilele pentru cei care nu pot să-şi petreacă zilele de odihnă sub cerul însorit al Crimeii. Printre ele se putea remarca vila bancherului Selim, având o poziţie care o ferea de prea mare căldură şi uscăciune. Numele de Odessa, adică „oraşul lui Ulysse" i-a fost dat pe când era doar un târg, care pe vremea lui Potemkin, se chema Hadji-Bey, la fel cu fortăreaţa. Noii veniţi, ce-i sporiră populaţia, au rugat-o pe Ecaterina a II-a să-l boteze altfel. Împărăteasa consultă Academia din Petersburg; academicienii se opriră asupra istoriei războiului troian, unde găsiră menţiunea mai mult sau mai puţin adevărată, a unei aşezări, Odyssos, care ar fi existat cândva pe această porţiune a litoralului. Astfel numele de Odessa apare în a doua treime a secolului al XVII-lea. Odessa a fost şi a rămas un centru comercial. Şi dacă negoţul nu se face fără neguţători, nu se face nici fără bancheri. Prin urmare, s-au fondat multe bănci, încă de la originea noului oraş şi printre ele, modestă la început dar aflându-se acum la mare preţ, cea a bancherului Selim. Selim era văduv şi avea o singură fiică, pe Amasia, logodnica tânărului Ahmet, nepotul domnului Kéraban. Căsătoria Amasiei cu Ahmet avea să aibă loc, precum se ştie, la Odessa. Apoi amândoi se vor întoarce la Constantinopol în casa unchiului Kéraban. Singură şi fără să-l împartă cu nimeni, Amasia era sortită să trăiască lângă bărbatul pe care-l iubea încă din copilărie. Se ştie că o mătuşă a Amasiei, o soră a tatălui ei, îi lăsase moştenire uriaşa sumă de l00 000 de lire, cu condiţia să se mărite înainte de a împlini l7 ani — o toană de fată bătrână care, neputând să-şi găsească un soţ, şi-a spus că nu-i niciodată prea devreme să fii nevastă. Se ştie, de asemenea, că acest termen expira peste şase săptămâni şi, dacă până atunci nu se celebra nunta, moştenirea care constituia cea mai mare parte a averii fetei, va reveni unor rude îndepărtate.

Amasia era fermecătoare şi pentru un european. Dacă ,,iaşmakul", adică vălul ei de muselină albă şi calota de stofă ţesută din fire de aur care-i acoperea capul s-ar fi desprins odată cu cele trei salbe de monezi de pe frunte, i s-ar fi văzut

pletele negre fluturând în vânt. Amasia nu încerca să-şi sporească frumuseţea prin mijloace proprii modei din Turcia la acea epocă. Nu-şi dădea cu „hanum" pe sprâncene, nici cu „khol" pe gene, nici cu ,,henne" pe pleoape. Nu-şi sulemenea obrazul, nu-şi înroşea buzele cu „kirmiz" lichid. O femeie din Occident, în pas cu moda zilei, era mai fardată ca ea. Dar eleganţa naturală a Amasiei, svelteţea, mersul plin de graţie, se ghiceau sub „feregea", amplă manta de caşmir care o învăluia din cap până-n picioare ca o mantie împărătească.

În acea zi, în galeria care dădea spre grădină, Amasia purta o cămaşă lungă de mătase de Brusa ce-i cădea peste şalvarii largi, având deasupra o mică vestă brodată şi un „entari" cu trenă de mătase, cu mâneci terminate cu manşete în franjuri şi împodobite cu „oya", un fel de dantelă fabricată numai în Turcia. Un brâu de caşmir îi fixa capătul trenei ca să-i uşureze mersul. Cerceii şi un inel erau singurele ei giuvaeruri. Padjubi — adică jambiere de catifea — foarte eleganţi îi ascundeau gleznele şi picioarele mici dispăreau în pantofii cu sutaş de aur. Slujitoarea Nejeb, o tânără vioaie şi veselă, devotata ei însoţitoare — se putea spune aproape prietenă — se afla lângă Amasia şi amândouă mergând încoace şi încolo vorbeau şi râdeau, sincere şi communicative, însufleţind decorul prin buna lor dispoziţie. Nedjeb, de origină ţigănească, nu era o roabă. De altfel, chiar dacă se mai vedeau etiopieni sau sudanezi vânduţi la vreun târg din interiorul Imperiului, robia fusese, în principiu, abolită. Cu toate că marile familii turceşti posedă numeroase slugi, aceşti servitori nu sunt reduşi la o stare de servitute şi, tocmiţi fiecare pentru o treabă anume, uneori nu prea fac mare lucru. Cam asta era situaţia şi în casa bancherului Selim; dar Nedjeb, exclusiv însoţitoarea Amasiei, după ce fusese luată, de copil, în familia Selim, se bucura de un tratament special care n-avea nimic de-a face cu starea unei slujnice.

Amasia, tolănindu-se pe un divan tapisat cu o frumoasă stofă persană, îşi plimbă ochii asupra golfului, înspre părţile Odessei.

— Scumpa mea stăpână, zise Nedjeb, venind să se aşeze pe o pernă la picioarele fetei, domnul Ahmet încă n-a sosit? Ce face oare?

— S-a dus în oraş, răspunse Amasia, şi poate ne va aduce o scrisoare de la unchiul lui.

— O scrisoare! O scrisoare! exclamă slujitoarea. Nu o scrisoare ne trebuie, ci unchiul în carne şi oase şi, drept să spun, se face tare mult aşteptat.

— Puţină răbdare, Nedjeb!

— Vorbeşti pentru dumneata, stăpână dragă. Dacă ai fi în locul meu, n-ai fi atât de răbdătoare.

— Nebuno! rosti Amasia. S-ar zice că tu te măriţi, nu eu.

— Crezi că nu-i o treabă serioasă, să slujeşti o doamnă şi nu o fată?

— Eu te voi iubi şi mai mult, Nedjeb!

— Şi eu, scumpă stăpână! Dar şi pentru că te voi vedea fericită, foarte fericită când vei fi soţia domnului Ahmet şi o parte din această fericire se va revărsa şi asupra mea.

— Ahmet, dragul de el! murmură Amasia, ai cărei ochi clipiră plini de duioşie, când buzele rostiră numele logodnicului.

— Uite cum eşti silită să închizi ochii să-l vezi, stăpână scumpă! zise cu şiretenie Nedjeb. Pe când, dacă ar fi fost aici, trebuia, dimpotrivă, să-i deschizi.

— Îţi repet, Nedjeb, că s-a dus să ridice corespondenţa de la bancă şi ne va aduce, fără îndoială, o scrisoare de la unchiul lui.

— Da!... o scrisoare de la domnul Kereban, în care domnul Kereban va repeta, ca de obicei, că afacerile îl reţin la Constantinopol, că nu poate încă să-şi părăsească biroul, că preţul tutunului creşte sau scade şi că va veni, negreşit, peste o săptămână dacă nu peste două!... Şi când te gândeşti că lucrurile cer mare grabă. Nu mai sunt decât şase săptămâni şi trebuie să fii măritată, căci, dacă nu, averea dumitale...

— Nu pentru avere mă iubeşte Ahmet!...

— Fie... dar nu-i nevoie din cauza asta să-ţi pui în primejdie, printr-o întârziere... Ah! Dacă domnul Kereban ar fi fost unchiul meu!...

— Ei, ce-ai fi făcut?

— N-aş fi făcut nimic, dragă stăpână, fiindcă se pare că nu-i nimic de făcut... Şi totuşi, dacă ar fi aici, dacă ar sosi astăzi... mâine ne-am duce să înregistrăm la judecător contractul de căsătorie şi poimâine, după ce imamul îşi va fi spus rugăciunea, ne-am mărita şi gata, iar petrecerile s-ar ţine lanţ timp de 15 zile la noi acasă şi n-ar avea decât să plece înainte de sfârşit la treburile lui, domnul Kéraban, dacă aşa-i place.

Sigur că lucrurile se puteau petrece astfel cu condiţia ca unchiul Kéraban să părăsească neîntârziat Constantinopolul. Contractul, înregistrat la „mollah” cel ce are funcţia de ofiţer ministerial — contract prin care în principiu viitorul soţ se obligă să-i dea nevestei mobilă, veşminte şi soba din bucătărie — precum şi celelalte formalităţi, toate acestea se puteau face într-un timp scurt, aşa cum spusese Nedjeb. Dar era obligatoriu ca domnul Kéraban să fie acolo, deoarece fără el, în calitate de tutore al logodnicului, n-avea cum să se încheie căsătoria.

După nerăbdătoarea ţigancă, s-ar fi cuvenit să-şi lase afacerile pentru câteva zile în vederea intereselor Amasiei. Deodată Nedjeb strigă:

— Uite! Uite o mică navă care a aruncat ancora în faţa grădinii.

— Da, o văd, răspunse Amasia.

Şi cele două fete se îndreptară spre scara care cobora până la mare, pentru a se uita mai de aproape la uşoara ambarcaţiune ce se legăna graţios în locul unde ancorase. Era o tartană, cu pânzele strânse. Briza îi îngăduise să treacă golful Odessa. Lanţul o ţinea la mai puţin de un cablu de ţărm şi sălta încetişor pe ultimele valuri ce veneau să scalde temelia terasei dinspre mare a casei. Pavilionul turc — din mătase roşie cu un corn de lună argintiu — flutura la capătul antenei.

— Poţi să-i citeşti numele? o întrebă Amasia de Nedjeb.

— Da, răspunse slujitoarea, uite, colo, spre pupa. Se cheamă *Guidare*.

Într-adevăr ambarcaţiunea căpitanului Yarhud ancorase în această parte a golfului. Dar se părea că nu va sta multă vreme, căci pânzele nu fuseseră strânse şi un marinar ar fi observat imediat că e vorba doar de o scurtă oprire înainte de manevra de plecare.

— Ah, zise Nedjeb, ce plăcut ar fi să ne plimbăm cu tartana asta frumoasă, pe o mare albastră, cu o briză uşoară care ar face-o să se aplece puţin sub marile ei aripi albe.

Apoi cu via ei imaginaţie, tânăra ţigancă, luând un sipet aşezat pe o măsuţă de lac chinezească de lângă divan, îl deschise şi scoase câteva giuvaeruri.

— Ce lucruri frumoase ţi-a trimis domnul Ahmet! exclamă ea. A trecut peste o oră de când nu m-am mai uitat la ele.

— Crezi? murmură Amasia, punând mâna pe un colier şi nişte brăţări care sclipiră între degetele sale.

— Cu bijuteriile astea domnul Ahmet vrea să te facă mai frumoasă,dar nu va reuşi.

— Ce tot spui Nedjeb? o mustră Amasia. Care femeie nu ar fi mai atrăgătoare împodobită cu giuvaerurile astea minunate? Uită-te la diamantele de Visapur! Parcă sunt de foc şi am impresia că mă privesc cu ochii frumoşi ai logodnicului meu.

— Ei! Stăpână dragă, când ochii tăi se-ntâlnesc cu ai lui, nu-i faci un dar la fel de preţios?

— Nebuno! urmă Amasia. Şi safirul ăsta de Ormuz şi perlele de Ofir şi turcoazele de Macedonia!

— Perle pentru o perlă! răspunse Nedjeb cu un râs voios, nu-i în pierdere pentru domnul Ahmet!

— Din fericire, Nedjeb, nu te aude.

— Bun! Dacă ar fi aici ţi-ar spune el însuşi aceste adevăruri şi în gura lui ar avea cu totul alt preţ decât rostite de mine.

Apoi, luând o pereche de papuci de lângă sipet Nedjeb continuă:

— Şi papucii ăştia cu paiete, împodobiţi cu puf de lebădă, făcuţi pentru două picioruşe pe care le cunosc! Hai, să ţi-i pun să-i încerci.

— Încearcă-i tu, Nedjeb.

— Eu?

— N-ar fi pentru prima dată. Hai, fă-mi plăcerea.

— Bine! Bine! zise Nedjeb. Da! Am mai încercat rochiile tale minunate şi eram gata să ies pe terasă îmbrăcată aşa. M-ar fi putut lua drept tine, dragă stăpână. Eram frumoasă în veşmintele astea. Dar n-o să se mai întâmple şi azi mai puţin ca oricând. Hai, încearcă papucii!

— Dacă vrei tu...

Amasia făcu pe voia lui Nedjeb şi slujitoarea îi încălţă papucii, demni să fie puşi într-o vitrină ca bibelouri de preţ.

— Ah! Cum poţi îndrăzni să umbli având în picioare o asemenea minune? rosti Nedjeb. Ştii cine va fi gelos? Capul tău, dragă stăpână, va fi gelos pe picioruşe.

— Mă faci să râd, Nedjeb, răspunse Amasia, şi totuşi...

— Şi braţele, braţele astea gingaşe pe care le laşi goale, cu ce te-au supărat? Domnul Ahmet nu le-a uitat. Văd nişte brăţări care o să le şadă de minune. Micuţe braţe, cum se poartă stăpâna cu voi! Noroc că sunt eu aici!.

Şi râzând, Nedjeb îi prinse Amasiei la încheietura mâinii două brăţări superbe, mai frumoase pe pielea albă şi caldă a fetei decât pe catifeaua cu care era căptuşit sipetul.

Amasia o lăsă pe Nedjeb să-i pună podoabele. Toate giuvaerurile îi vorbeau de Ahmet şi, în timp ce Nedjeb pălăvrăgea fără încetare, ochii fiicei lui Selim treceau de la o bijuterie la alta, fiecare amintindu-i în tăcere de omul iubit.

— Scumpă Amasia!

Fata, auzind acest glas, se ridică în picioare cu grăbire. Un tânăr care la cei 22 de ani ai lui se potrivea bine cu logodnica de l6 se afla lângă ea. Era mai curând înalt decât de statură mijlocie, cu o siluetă elegantă, în acelaşi timp mândră şi sveltă, cu ochi negri de o mare blândeţe, dar scăpărători când erau înflăcăraţi de patimă, cu pletele negre care fluturau sub „pucul" de mătase atârnat la fes, cu mustăţile subţiri tăiate după moda albaneză, cu dinţii albi — în tine cu un aer nobil, dacă epitetul ăsta ar fi potrivit într-o ţară unde, numele nefiind transmisibil, nu există o aristocraţie ereditară.

Ahmet era îmbrăcat in straie turceşti şi nu se putea altfel dacă era nepotul unui om care nu admitea moda europeană. Vesta brodată cu aur, şalvarii croiţi ireproşabil, fără ceaprazuri de prost gust, brâul care-i strângea talia cu un fald graţios, fesul înconjurat de un „saryk" din ţesătură de Brusa şi cizmele de marochin veritabil îi scoteau în evidenţă plăcuta înfăţişare.

Ahmet înaintă spre Amasia, îi luă mâinile într-ale sale şi o sili uşurel să se aşeze iar, în timp ce Nedjeb întrebă:

— Ei bine, domnule Ahmet, am primit oare azi-dimineaţă o scrisoare de la Constantinopol?

— Nu, răspunse Ahmet, nici măcar o scrisoare de afaceri de la unchiul Kéraban.

— Ah! Ce om rău! exclamă tânăra ţigancă.

— Mă uimeşte chiar, zise Ahmet. Fiindcă nici de la biroul lui nu mi-a venit nici un fel de corespondenţă. Şi e data când, de obicei, în mod regulat, fără nici o amânare, îşi pune la zi socotelile cu bancherul lui din Odessa, iar tatăl tău n-a primit nici un rând.

— Într-adevăr, dragă Ahmet, din partea unui neguţător atât de conştiincios în afaceri ca unchiul tău Kéraban, e de mirare. Poate că a expediat o depeşă?

— El? Să trimită o telegramă!? Doar ştii, scumpă Amasia, că nu se slujeşte de telegraf aşa cum nu călătoreşte cu trenul. N-ar folosi invenţiile moderne nici măcar pentru interesele lui comerciale. Ar prefera, cred, să primească o veste proastă într-o scrisoare decât una bună într-o telegramă. Ehei! Unchiul Kéraban!

— Totuşi i-ai scris, dragă Ahmet, nu-i aşa? întrebă Amasia ridicând ochii spre el.

— I-am scris de zece ori ca să-i grăbesc venirea la Odessa şi să-l rog să fixeze o dată mai apropiată pentru celebrarea nunţii! I-am repetat că e un unchi crud...

— Foarte bine! exclamă Nedjeb.

— Un unchi fără inimă deşi e cel mai bun dintre oameni.

— Hm, făcu Nedjeb clătinând din cap.

— Un unchi nesimţitor, fiind totodată ca un tată pentru nepotul lui. Dar mi-a răspuns că, dacă ajunge înainte de trecerea celor şase săptămâni, ce i se poate cere în plus?

— Trebuie să aşteptăm aşadar bunăvoinţa sa, Ahmet.

— Să aşteptăm, să aşteptăm! zise Ahmet. Sunt tot atâtea zile de fericire pe care ni le fură.

— Şi hoţii sunt arestaţi! strigă Nedjeb, bătând din picior.

— Ce să fac? reluă Ahmet. Voi mai încerca încă o dată să-l înduioşez pe unchiul Kéraban. Dacă mâine nu primesc un răspuns la scrisoarea mea, plec la Constantinopol şi...

— Nu, dragul meu Ahmet, rosti Amasia, luând mâna tânărului într-a ei, ca şi cum ar fi vrut să-l oprească. Aş suferi mai mult că mă laşi singură decât m-aş bucura de cele câteva zile câştigate în privinţa nunţii. Nu! Rămâi! Cine ştie dacă nu se va ivi vreo împrejurare care să schimbe ideile unchiului tău?

— Să schimbe ideile unchiului meu! răspunse Ahmet. Mai curând poţi schimba mersul astrelor, să faci să răsară luna în locul soarelui, să modifici legile universului.

— Ah, dacă aş fi eu nepoata lui! zise Nedjeb.

— Ce-ai face dacă ai fi nepoata lui? întrebă Ahmet.

— L-aş apuca de caftan şi... vorbi ţiganca.

— I l-ai rupe şi atâta tot, Nedjeb.

— Şi dacă l-aş trage de barbă?

— Ai rămâne cu barba în mână.

— Totuşi, interveni Amasia, domnul Kéraban e cel mai bun dintre oameni.

— Bineînţeles, bineînţeles, răspunse Ahmet, dar e atât de încăpăţânat că dacă s-ar lua la întrecere cu un catâr, n-aş pune prinsoare că ar câştiga catârul.

IX ÎN CARE PLANUL CĂPITANULUI YARHUD ERA CÂT PE CE SĂ REUŞEASCĂ

În această clipă, unul din servitori — cel care după obiceiul otoman avea în grijă numai şi numai să-i anunţe pe vizitatori — apăru la una din uşile laterale ale galeriei.

— Domnule Ahmet, spuse adresându-se tânărului, cineva vrea să vă vorbească.

— Cum? întrebă Ahmet.

— Un căpitan maltez. Stăruie să binevoiţi să-l primiţi.

— Bine. Mă duc... răspunse Ahmet.

— Dragă Ahmet, zise Amasia, primeşte-l pe căpitan aici dacă n-are să-ţi spună ceva în particular.

— Poate că e cel care comandă ambarcaţiunea aceea încântătoare, grăi Nedjeb. arătându-i tartana ancorată chiar lângă casă.

— Poate, răspunse Ahmet. Pofteşte-l înăuntru.

Servitorul plecă şi, peste o clipă, străinul se prezentă la uşa galeriei. Era căpitanul Yarhud, comandantul tartanei *Guidare*, navă rapidă de vreo sută de tone, la fel de bună la navigaţia de coastă pe Marea Neagră ca la navigaţia între porturile de la porţile Orientului.

Spre marea lui neplăcere, Yarhud întârziase să arunce, la timpul potrivit, ancora în faţa vilei bancherului Selim. Fără a pierde o clipă, după convorbirea lui

cu Scarpante, intendentul domnului Saffar, a plecat de la Constantinopol la Odessa cu trenul, trecând prin Bulgaria şi România. Yarhud i-o lua astfel cu câteva zile înainte domnului Kéraban care, cu diligenţa, nu se deplasa decât cu l5 până la l6 leghe în 24 de ore; dar la Odessa, vremea era aşa de rea că nu îndrăzni să-şi scoată nava din port şi fu silit să aştepte până când vântul din nord-est îşi schimbă direcţia. Abia în dimineaţa aceasta tartana putu să ancoreze în preajma vilei. Din această cauză nu mai avea decât un mic avans faţă de domnul Kéraban, ceea ce putea să dăuneze intereselor sale. Yarhud trebuia, prin urmare, să nu piardă nici o zi. Planul lui era bine urzit: întâi să încerce prin viclenie, apoi, dacă nu reuşea cu înşelăciunea să întrebuinţeze forţa. Dar trebuia ca în chiar aceeaşi seară *Guidare* să părăsească rada Odessa, cu Amasia la bord. Înainte de a se alarma şi să poată fi urmărită, tartana va fi departe, împinsă de vântul prielnic din nord-est.

Asemenea răpiri au loc şi în zilele noastre şi mai des decât se crede, în diverse aşezări de pe litoral. Sunt frecvente cu deosebire în apele turceşti, în împrejurimile Anatoliei. Dar şi la Odessa s-au petrecut o serie de răpiri acum câţiva ani, autorii rămânând necunoscuţi. Nişte fete din înalta societate au dispărut şi mai mult ca sigur că au fost răpite cu ajutorul unor bastimente destinate odiosului comerţ de sclavi pe pieţele Asiei Mici. Ceea ce ticăloşii făcuseră cu câtăva vreme înainte, voia să săvârşească Yarhud pentru domnul Saffar. *Guidare* nu era la prima lovitură de acest fel, iar căpitanul n-ar fi pierdut pentru nimic în lume profilurile pe care spera să le aibă din această afacere. Iată planul lui Yarhud: s-o atragă pe Amasia la bordul lui *Guidare*, sub pretextul de a-i arăta şi vinde stofe scumpe cumpărate de la principalele fabrici de pe litoral. Fără îndoială că prima oară Ahmet îşi va însoţi logodnica, dar pe urmă ea va reveni singură, urmată doar de Nedjeb. Şi nava ar putea porni pe neaşteptate înainte să i se vină fetei în ajutor. Dacă însă Amasia nu se lăsa ademenită de propunerile lui Yarhud, dacă refuza să vină la bord, căpitanul maltez avea să încerce o răpire cu forţa. Vila bancherului Selim era izolată într-o mică scobitură din fundul golfului şi oamenii din casă nu erau în stare să se împotrivească echipajului tartanei. Dar în acest caz s-ar isca o luptă. S-ar şti, mai devreme sau mai târziu, în ce condiţii a avut loc răpirea. Deci, era mai bine, în interesul răpitorilor, ca lucrurile să se petreacă fără scandal.

— Domnul Ahmet? zise înaintând căpitanul Yarhud, care venise însoţit de unul din marinari, purtând sub braţ câteva cupoane de stofă.

— Eu sunt răspunse Ahmet. Dumneavoastră…?

— Sunt căpitanul Yarhud, comandantul tartanei *Guidare*, ancorată, colo, în faţa vilei bancherului Selim.

— Şi ce doriţi?

— Domnule Ahmet, răspunse Yarhud, am auzit vorbindu-se de apropiata dumneavoastră căsătorie…

— Atunci aţi auzit vorbindu-se de lucrul cel mai scump inimii mele.

— Vă înţeleg domnule Ahmet, răspunse Yarhud întorcându-se spre Amasia. De aceea m-am gândit sa vin să vă pun la dispoziţie toate comorile de pe tartana mea.

— Ei, căpitane Yarhud, n-ai avut o idee rea! rosti Ahmet.

— Dragă Ahmet de ce-aş mai avea nevoie? Am şi aşa prea mult, zise Amasia.

— Cine ştie? răspunsa Ahmet. Căpitanii levantini au adesea obiecte de preţ şi n-ar strica să vedem.

— Da, să vedem şi să cumpărăm, vorbi Nedjeb, chiar dacă l-am ruina pe domnul Kéraban ca pedeapsă pentru întârzierea lui.

— Din ce-i alcătuită încărcătura dumneavoastră, domnule căpitan?

— Din stofe scumpe, luate chiar de la producător, răspunse Yarhud, cu comerţul cărora mă ocup.

— Ei bine, ar trebui să le arăţi fetelor. Ele se pricep mult mai bine ca mine şi aş fi fericit, dragă Amasia, dacă din încărcătura de pe nava căpitanului ai alege ceva să-ţi placă.

— Nu încape îndoială, zise Yarhud, şi de altfel am avut grijă să aduc câteva eşantioane pe care vă rog să le priviţi, înainte de a veni la bord.

— Să vedem, să vedem, ceru Nedjeb. Dar vă previn, domnule căpitan, că nimic nu poate fi prea frumos pentru stăpâna mea.

— Într-adevăr, nimic, întări Ahmet.

La un semn al lui Yarhud, marinarul îi întinse mai multe eşantioane pe care căpitanul le arătă fiicei bancherului.

— Iată mătăsuri de Brusa, brodate cu fir de argint, care abia şi-au făcut apariţia în bazarele din Constantinopol.

— Sunt lucrate cu mare pricepere, rosti Amasia, privind eşantioanele care între degetele îndemânatice ale lui Nedjeb scânteiau de parcă ar fi fost ţesute cu raze de soare.

— Uite! Uite! repetă tânăra ţigancă. N-am fi găsit altele mai frumoase în prăvăliile din Odessa.

— Într-adevăr par fabricate special pentru tine, dragă Amasia, zise Ahmet.

— Vă rog să priviţi cu atenţie, urmă Yarhud, aceste mostre de muselină de Scutari şi Târnovo. Vă puteţi da seama cât sunt de meşteşugit lucrate şi pe eşantion, dar dacă veniţi la bord veţi fi încântaţi de varietatea desenelor şi culorilor.

— Ei bine, ne-am înţeles, căpitane, vom veni pe *Guidare*, făgădui Nedjeb.

— N-are să vă pară rău, spuse Yarhud. Mai îngăduiţi-mi să vă arăt câteva articole. Nişte brocarturi împodobite cu pietre preţioase, cămăşi de crep în dungi diafane, ţesături pentru feregea, muselină pentru iaşmak, şaluri persane pentru brâuri, tafta de pantaloni...

Amasia nu se mai sătura să admire superbele stofe pe care căpitanul maltez le făcea, cu iscusinţă, să sclipească în faţa ochilor ei. Dacă era la fel de bun marinar, pe cât era de priceput negustor, *Guidare* trebuie că făcea curse foarte profitabile. Orice femeie — şi tinerele din Turcia nu erau o excepţie la această regulă — ar fi fost ispitită la vederea acestor ţesături cumpărate de la cele mai bune fabrici din Orient.

Ahmet citi cu uşurinţă admiraţia din privirile Amasiei. Fără îndoială, aşa cum spusese Nedjeb, nici bazarurile de la Odessa, nici cele de la Constantinopol, nici măcar prăvăliile lui Ludovic, celebrul negustor armean, nu le-ar fi oferit un sortiment mai minunat.

— Dragă Amasia, zise Ahmet, cred că n-ai vrea ca preacinstitul căpitan să se fi ostenit degeaba până aici? De vreme ce ţi-a arătat stofe atât de frumoase, iar tartana lui, pe cât spune, are lucruri şi mai de preţ, vom merge să le vedem.

— Da! Da! strigă Nedjeb, care nu mai putea sta locului de nerăbdare şi voia să şi alerge spre mare.

— Şi vom găsi, adăugă Ahmet, şi vreo mătăsică să-i placă nebunei de Nedjeb.

— Ei! Nu trebuie ca slujitoarea să facă cinste stăpânei, zise Nedjeb, în ziua când se va mărita cu un bărbat atât de mărinimos ca domnul Ahmet?

— Şi mai ales, atât de bun! adăugă Amasia, întinzându-i mâna logodnicului.

— Aşadar ne-am înţeles, căpitane, rosti Ahmet. Aşteaptă-ne la hordul tartanei.

— La ce oră? întrebă Yarhud, căci vreau să fiu şi eu la bord să vă arăt toate comorile mele.

— Ei bine... în cursul după-amiezii.

— De ce nu acum? întrebă Nedjeb.

— Ah! ce nerăbdare! zise Amasia zâmbind. E şi mai grăbită ca mine să vadă bazarul plutitor. Se vede că Ahmet i-a promis un dar care o va face şi mai cochetă.

— Cochetă, se alintă Nedjeb cu o voce dulce, cochetă pentru tine, stăpână preaiubită.

— Nu depinde decât de dumneavoastră, domnule Ahmet, grăi atunci căpitanul Yarhud, să veniţi chiar acum pe *Guidare*. Pot să chem barca, va acosta în faţa terasei şi în câteva clipe vă depune la bord.

— Da… la bord! exclamă tânăra ţigancă.

— La bord, dacă aşa vrea Nedjeb, zise Amasia.

Căpitanul Yarhud porunci marinarului să împacheteze la loc eşantioanele. În acest timp, el se îndreptă spre balustradă, la capătul terasei, şi lansă o chemare răsunătoare.

Pe puntea navei se observă cum mateloţii se mişcau grăbiţi. Barca cea mare de la babord fu coborâtă la apă; după mai puţin de cinci minute, o ambarcaţie sveltă şi uşoară fu adusă, marinarii trăgând doar de câteva ori la vâsle, în faţa ultimelor trepte ale terasei. Căpitanul Yarhud făcu un semn către Ahmet pentru a-i arăta că barca îi stă la dispoziţie. Yarhud, cu toată stăpânirea de sine care îl caracteriza, simţi o vie emoţie. Nu era aceasta o ocazie ce nu trebuia pierdută pentru a o răpi pe Amasia? Timpul scurs nu-i dădea răgaz, căci domnul Kéraban putea sosi dintr-o clipă într-alta. Nu exista nici o dovadă că înainte de a face călătoria lui nesăbuită în jurul Mării Negre, nu va voi sa celebreze fără întârziere căsătoria Amasiei cu Ahmet. Da! Căpitanul Yarhud socoti că nu trebuie să scape prilejul chiar dacă va trebui să folosească şi forţa. O asemenea hotărâre se potrivea de altfel firii lui brutale care nu ţinea seama de nimic. În plus, împrejurările îl ajutau; sufla un vânt prielnic, menit parcă să-l scoată repede în larg. Tartana va fi departe înainte ca cineva să se gândească s-o urmărească, în cazul că s-ar răspândi vestea dispariţiei fetei. Bineînţeles dacă Ahmet n-ar fi fost acolo, dacă Amasia şi Nedjeb ar fi venit singure pe *Guidare*, Yarhud n-ar fi şovăit să pornească de-îndată ce fetele, fără să bănuiască nimic, ar fi fost ocupate cu alegerea stofelor. Era uşor după aceea să le ţină prizoniere pe întrepunte şi să le înăbuşe ţipetele până la ieşirea din golf. Cu Ahmet de faţă acţiunea se complica,

dar nu devenea cu neputinţă de îndeplinit. N-avea decât să se descotorosească mai târziu de logodnicul nefericit, oricât de energic ar fi fost acesta, căci o crimă nu-l speria pe căpitanul Yarhud. Ar fi trecut omorul pe nota de plată şi domnul Saffar ar fi plătit mai mult, asta ar fi fost totul.

Yarhud, chibzuind la ce avea de făcut, aştepta deci pe treptele terasei ca domnul Ahmet şi cele două fete să intre în barcă. Ambarcaţia se legăna graţios pe apele uşor umflate de briză la o distanţă de un cablu. Ahmet stând pe ultima treaptă o ajutase pe Amasia să ia loc pe banca de la pupa, când uşa galeriei se deschise pe neaşteptate, şi, un bărbat de cel mult 50 de ani, ale cărui veşminte turceşti se apropiau de cele europene, ieşi strigând.

— Amasia... Ahmet!

Era bancherul Selim, tatăl tinerei logodnice, prietenul domnul Kéraban.

— Fetiţo, Ahmet! repetă Selim.

Amasia se sculă şi, ajutată de Ahmet, coborî din barcă şi se îndreptă spre vilă.

— Tată, ce s-a întâmplat? De ce te-ai întors acasă aşa de repede?

— Am o veste mare.

— Bună? întrebă Ahmet.

— Minunată! răspunse Selim. Un curier din partea amicului meu Kéraban a venit la mine, la bancă şi mi-a spus că cel care l-a trimis va sosi şi el peste puţină vreme.

— Unchiul Kéraban! repetă Ahmet... Nu mai e la Constantinopol?

— Nu, îl aştept să vină aici peste câteva clipe.

Căpitanul Yarhud avu noroc că nimeni nu văzu gestul de mânie pe care nu şi-l putuse stăpâni. Sosirea neîntârziată a unchiului lui Ahmet era lucrul cel mai supărător pentru realizarea planului său.

— Ah! Bunul domn Kéraban! exclamă Nedjeb.

— Dar de ce vine? întrebă Amasia,

— Ca să joace la nunta ta, stăpână! răspunse Nedjeb. Altminteri ce să caute la Odessa?

— Da, aşa trebuie să fie, zise Selim.

— Nădăjduiesc, rosti Ahmet. De ce-ar fi părăsit Constantinopol dacă n-avea această intenţie? S-a răzgândit, probabil, dragul de el. Şi-a lăsat biroul, afacerile, brusc. Fără să ne prevină, a vrut să ne facă o surpriză!

— Ah! va fi primit cu braţele deschise, vorbi Nedjeb.

— Curierul nu ţi-a mai spus nimic altceva, tată? întrebă Amasia.

— Nimic, zise Selim. A venit călare de la halta Majaki, unde diligenţa prietenului meu Kéraban schimbă caii. A fost trimis la bancă să mă anunţe că amicul meu Kéraban va sosi direct aici, la vilă, fără să se mai oprească la Odessa şi, prin urmare, dintr-o clipă într-alta oaspetele se va ivi în faţa noastră.

Dacă amicul Kéraban pentru bancherul Selim şi unchiul Kéraban pentru Amasia şi Ahmet era aşteptat cu nerăbdare, cea care nu mai contenea cu laudele la adresa domnului Kéraban era, cum bine vă închipuiţi, Nedjeb. Această sosire însemna că nunta va avea loc foarte curând. Şi, odată cu nunta, Ahmet şi Amasia vor avea parte de cea mai desăvârşită fericire. Nu-i va mai îngriiora să nu piardă termenul fatal de şase săptămâni. Da! domnul Kéraban era cel mai încăpăţânat, dar şi cel mai bun dintre oameni.

Yarhud asista, în aparenţă nepăsător, la această scenă de familie. Dar nu dădu ordin ca barca să se-ntoarcă. Voia să ştie care erau, de fapt, intenţiile domnului Kéraban. Se putea ca într-adevăr neguţătorul de tutun să vrea să aibă loc căsătoria Amasiei cu Ahmet înainte de a-şi continua călătoria în jurul Mării Negre.

În acel moment se auzi de afară un zvon de glasuri, acoperite de o voce mai dominatoare. Uşa se deschise şi, urmat de Van Mitten, Bruno şi Nizib, îşi făcu intrarea domnul Kéraban.

X ÎN CARE AHMET IA O HOTĂRÂRE ENERGICĂ, IMPUSĂ, DE ALTFEL, DE ÎMPREJURĂRI

— Bună ziua, prietene Selim. Bună ziua îţi urez ţie şi familiei tale.

Cu aceste cuvinte domnul Kéraban strânse cu putere mâna bancherului său din Odessa.

— Bună ziua, nepoate! continuă şi-l îmbrăţişă cu tot atâta vigoare pe Ahmet.

— Bună ziua, micuţa mea Amasia! mai zise şi o sărută pe amândoi obrajii pe viitoarea lui nepoată.

Toate aceste saluturi urmară unul după altul atât de repede, încât nimeni nu avu încă timp să răspundă.

— Şi acum, la revedere şi la drum, adăugă domnul Kéraban întorcându-se spre Van Mitten.

Flegmaticul olandez, care nu fusese prezentat celor de faţă, părea, aşa cum stătea fără să clipească măcar, un personaj ciudat, în scena cea mare a unei drame. Cu toţii, văzând că domnul Kéraban împarte cu atâta mărinimie sărutări şi strângeri de mână, nu se-ndoiau că a venit ca să grăbească celebrarea nunţii, dar când îl auziră strigând „La drum!” fură cu desăvârşire năuciţi.

Ahmet interveni primul.

— Cum asta: „La drum"?

— Da, la drum, nepoate!

— Vrei să pleci numaidecât, unchiule?

— În această clipă.

Uluirea se citi din nou pe feţele tuturor. Van Mitten şopti la urechea lui Bruno:

— Purtarea asta nu mă miră, îi stă în fire prietenului Kéraban.

— Într-adevăr! răspunse Bruno.

Între timp, Amasia îşi întoarse privirea spre Ahmet care se uita, la rândul lui, la Selim, pe când Nedjeb nu putea să-şi desprindă ochii de pe chipul acestui unchi ciudat — un om care e în stare să plece înainte de a fi sosit de-a binelea.

— Domnule, n-aţi vrea să mă lămuriţi... îi spuse Ahmet lui Van Mitten.

— Ce explicaţie v-aş putea da? răspunse olandezul care o şi luase pe urmele prietenului său.

Dar domnul Kéraban, în clipa când să iasă pe uşă, se opri şi se adresă bancherului:

— Amice Selim, fii bun şi schimbă-mi câteva mii de piaştri în ruble.

— Câteva mii de piaştri? întrebă Selim care nu mai încerca să înţeleagă nimic.

— Da... Selim... ruble, am nevoie de ele ca să străbat ţinuturile ruseşti.
— Dar, unchiule, n-ai vrea să ne spui şi nouă... rosti Ahmet.
— Care-i cursul astăzi? întrebă domnul Kéraban.
— Trei şi jumătate pentru o sută, răspunse Selim la care obligaţiile bancherului o luară înaintea oricăror altora.
— Ce? Trei şi jumătate?
— Cursul rublei a crescut! răspunse Selim. Sunt cerute pe piaţă...
— Ei, pentru mine, prietene Selim, fă-mi un preţ de trei şi un sfert numai, înţelegi? Trei şi un sfert.
— Pentru dumneata... pentru dumneata... amice Kéraban, şi încă fără nici un comision!
Era limpede că Selim nu mai ştia nici ce zice, nici ce face.
Se-nţelege că, la capătul galeriei, unde stătea de o parte, Yarhud observa scena cu deosebită atenţie. Ce se va întâmpla. Îi va sluji sau îi va strica planul?
Deodată Ahmet îl apucă pe unchiul lui de braţ, oprindu-l în pragul uşii tocmai când era gata să-l treacă şi îl sili, nu fără greutate, având în vedere împotrivirea încăpăţânatului, să se dea cu câţiva paşi înapoi.
— Unchiule, îi zise, ne-ai îmbrăţişat pe toţi când ai sosit.
— Ba nu, nepoate când eram pe punctul de a pleca.
— Fie, unchiule! nu vreau să te contrazic... dar, cel puţin spune-mi de ce ai venit la Odessa.
— Am venit la Odessa, răspunse Kéraban, fiindcă era în drumul meu. Dacă Odessa n-ar fi fost în drumul meu, n-aş fi venit. Nu-i aşa, Van Mitten?
Olandezul se mulţumi să încuviinţeze din cap.
— Ah, nici n-am făcut prezentările, trebuie să te prezint, îşi dădu seama domnul Kéraban.
Şi, adresându-se lui Selim, zise:
— Prietenul meu Van Mitten, clientul meu din Rotterdam pe care l-am poftit să ia masa la mine, la Scutari.
— La Scutari? întrebă uluit bancherul.
— Aşa s-ar părea, rosti Van Mitten.
— Şi valetul lui, Bruno, adăugă Kéraban, un slujitor credincios care n-a vrut să se despartă de stăpânul său.
— Aşa s-ar părea!... răspunse Bruno ca un ecou.
— Şi acum, la drum!
— Fie, unchiule, şi te rog să crezi că nici unul dintre noi nu vrea să-ţi stea împotrivă... Dar dacă n-ai venit la Odessa decât pentru că Odessa îţi era în drum, pe unde o iei ca să ajungi de la Constantinopol la Scutari?
— O iau în jurul Mării Negre.
— În jurul Mării Negre! exclamă Ahmet.
Se lăsă un moment de tăcere.
— Ei, vorbi Kéraban, ce-i aşa de uimitor, de nemaipomenit, rogu-vă că mă duc de la Constantinopol la Scutari, făcând înconjurul Mării Negre?
Bancherul Selim şi Ahmet avură un schimb de priviri pline de tâlc. Bogatul neguţător din Galata nu-şi pierduse oare minţile?

— Prietene Kéraban, rosti Selim, n-am vrea să te supărăm, dar...

Era o frază cu care începea de obicei, prevăzător, orice discuţie cu încăpăţânatul personaj.

— ... nu am vrea să te supărăm, dar mi se pare că pentru a ajunge de la Constantinopol la Scutari n-ai decât să treci Bosforul.

— Bosforul nu mai există!

— Bosforul nu mai există?... întrebă Ahmet.

— Pentru mine cel puţin! Există doar pentru cei care acceptă să plătească un impozit neîntemeiat, un impozit de 10 parale de persoană, o taxă pusă pe apele acestea libere, la care avea până acum dreptul toată lumea.

— Ce! Un nou impozit! strigă Ahmet care înţelese pe loc la ce decizie îl împinsese o asemenea situaţie pe încăpăţânatul său unchi.

— Da, răspunse domnul Kéraban, înfierbântându-se şi mai tare. În clipa când să mă îmbarc pe caicul meu, ca să mă duc să iau masa la Scutari, cu amicul meu Van Mitten, s-a anunţat punerea acestui impozit. Fireşte, am refuzat să-l plătesc. Ei au refuzat să mă lase să trec. Le-am spus că voi şti cum să ajung la Scutari fără să fiu nevoit să traversez Bosforul. Mi s-a răspuns că n-am să pot. Le-am zis că, dimpotrivă, voi putea foarte bine. Şi voi dovedi că aşa şi este. Mi-aş fi tăiat mai curând mâna decât s-o bag în buzunar ca să scot cele zece parale. Nu, nici vorbă! Înseamnă că ei nu-l cunosc pe Kéraban.

Era clar că nu-l cunoşteau pe Kéraban. Dar prietenul său Selim, nepotul Ahmet, Van Mitten şi Amasia îl cunoşteau şi îşi dădeau prea bine seama, după cele petrecute, că le va fi cu neputinţă să-l facă să renunţe la hotărârea sa.

N-aveau, deci, ce discuta, deoarece orice i s-ar fi spus, ar fi complicat şi mai tare lucrurile, trebuiau să accepte situaţia. Era atât de limpede încât o făcură de comun acord fără să se-nţeleagă măcar înainte.

— Ai dreptate, la urma urmei, unchiule! zise Ahmet.

— Nu-ncape îndoială, întări Selim.

— Am întotdeauna dreptate, afirmă Kéraban.

— Trebuie să te împotriveşti unor pretenţii neîntemeiate, urmă Ahmet, să te împotriveşti chiar dacă te costă o avere...

— Ba şi viaţa. În caz că-i nevoie! adaugă Kéraban.

— Ai făcut deci bine că ai refuzat să plăteşti impozitul şi că te-ai apucat să le arăţi că poţi merge de la Constantinopol la Scutari fără să treci Bosforul.

— Şi fără să scot din buzunar zece parale, zise Kéraban, chiar dacă m-ar costa 500 000.

— Dar presupun că nu eşti foarte grăbit, rosti Ahmet.

— Ba da, sunt, nepoate, răspunse Kéraban. Ştii doar că trebuie neapărat să mă întorc înainte de şase săptămâni.

— Totuşi, dragă unchiule, poţi rămâne vreo opt zile la Odessa, nu?

— Nici cinci, nici patru, nici una singură, răspunse Kéraban, nici măcar o oră.

Ahmet văzu că încăpăţânatul iar se pune pe picioarele dindărăt... îi făcu, aşadar, Amasiei semn să intervină.

— Şi nunta noastră, domnule Kéraban? întrebă fata luându-l de mână pe recalcitrantul unchi.

— Nunta ta, Amasia? Nu va fi amânată în nici un fel. Trebuie să aibă loc înainte de sfârşitul lunii viitoare. Ei bine, atunci va avea loc. Călătoria mea n-o s-o întârzie nici cu o zi, cu condiţia să plec numaidecât fără a pierde o clipă.

Prin urmare speranţele pe care şi le făcuseră cu toţii în ce privea sosirea neaşteptată a domnului Kéraban se spulberau. Nunta nu va avea loc nici mai devreme şi nici mai târziu decât fusese hotărât, zicea. Şi cine-l putea contrazice? Dar cum să prevezi peripeţiile posibile într-o călătorie atât de lungă şi anevoioasă, în condiţiile în care o întreprinsese el?

Ahmet nu-şi putu stăpâni un gest de dezamăgire pe care, din fericire, unchiul nu-l văzu, tot aşa cum nu remarcă umbra ce întunecă fruntea Amasiei şi n-o auzi pe Nedjeb murmurând: „Ce unchi nesuferit”.

— De altfel, adăugă domnul Kéraban, cu glasul unui om care face o propunere, de la sine înţeleasă, de altfel sunt sigur că Ahmet mă va însoţi.

— La naiba, iată o lovitură pe care cu greu o poţi para, zise în şoaptă Van Mitten.

— Şi nici nu va fi parată! susţinu Bruno.

Ahmet o primise într-adevăr în inimă, în timp ce Amasia, la vestea plecării logodnicului ei, se întristă adânc şi rămase încremenită, lângă Nedjeb care i-ar fi scos, cu plăcere, ochii domnului Kéraban.

La capătul galeriei căpitanul Yarhud nu pierdea un cuvânt din această convorbire, prielnică proiectelor sale.

Selim, cu toate că nutrea puţine speranţe să schimbe hotărârea prietenului său, crezu de datoria lui să spună:

— Ce nevoie ai, Kéraban, ca nepotul dumitale să facă înconjurul Mării Negre?

— Nevoie n-am, răspunse Kéraban, dar nu cred că Ahmet şovăie când eu vreau să mă însoţească.

— Oricum! stărui Selim.

— Oricum, ce? se oţărî unchiul, încleştând fălcile cum i se întâmpla la începutul unei discuţii în contradictoriu.

După o clipă de tăcere, care păru că durează o veşnicie, Ahmet se decise şi vorbi în şoaptă Amasiei, făcând-o să priceapă că, indiferent de mâhnirea despărţirii, era mai bine să nu se-mpotrivească, căci fără el călătoria putea fi mai lungă din pricina a tot soiul de piedici, pe când, dimpotrivă, dacă va lua parte la ea, se va sfârşi mai repede. Cunoscând perfect limba rusă, va şti să evite orice pierdere de timp şi-l va sili pe unchiul său să „mărească pasul", cum se spune chiar dacă l-ar costa de trei ori pe-atâta. În acest fel înainte de sfârşitul lunii viitoare, adică înainte de data când logodnica lui trebuia să fie măritată pentru a nu pierde o avere considerabilă, va ajunge cu Kéraban pe malul stâng al Bosforului. Amasia n-avu putere să zică „da", dar înţelese că e decizia cea mai bună.

— De acord, unchiule, rosti Ahmet. Te voi însoţi şi sunt gata de plecare, doar că...

— Fără nici un doar, nepoate; n-ai să-mi pui mie condiţii...

— Fie, fără nici o condiţie, se resemnă Ahmet.

Şi îşi spuse în sine: „Am să te fac să alergi până o să-ţi iasă sufletul, unchi încăpăţânat ce eşti!"

— La drum, deci! glăsui Kéraban...

Şi întorcându-se spre Selim, continuă:

— Unde-s rublele pentru piaştrii mei?

— Ţi le voi da la Odessa, unde vin cu voi, răspunse Selim.

— Eşti gata Van Mitten? Ei bine, Ahmet, zise Kéraban, sărută-ţi logodnica şi să mergem.

Ahmet o strânse în braţe pe Amasia care nu-şi putea opri lacrimile şiroindu-i pe obraji.

— Ahmet, dragul meu Ahmet, repeta neîncetat.

— Nu plânge, dragă Amasia, spuse Ahmet. Dacă nu ne vom cununa mai devreme decât a fost prevăzut, în orice caz nu se va întâmpla mai târziu, îţi făgăduiesc. Voi lipsi numai câteva săptămâni.

— Ah, draga mea stăpână, rosti Nedjeb cu năduf, ce n-aş da ca domnul Kéraban să-şi rupă un picior înainte de a ieşi de-aici! Nu vrei să am eu grijă de asta?

Dar Ahmet îi porunci tinerei ţigănci să se potolească şi bine făcu, căci Nedjeb nu glumea şi ar fi făcut orice ca să-l ţină în loc pe unchiul care nu suferea să fie contrazis.

După ce logodnicii îşi luară rămas bun şi se îmbrăţişară, toţi se simţeau mişcaţi. Până şi olandezul avu o strângere de inimă. Numai domnul Kéraban nu vedea sau nu voia să vadă nimic.

— Diligenţa e gata de plecare? îl întrebă pe Nizib care tocmai intrase şi el în galerie.

— Diligenţa e gata de plecare, răspunse Nizib.

— La drum! zise Kéraban. Ei bine, voi, cei ce vreţi să monopolizaţi Bosforul în folosul vostru, am să mă lipsesc de Bosforul pe care-l acaparaţi! Puţin îmi pasă de el. Ai spus ceva, Van Mitten?

— Nu, n-am spus nimic, rosti Van Mitten, care într-adevăr nu deschisese gura şi nici n-ar fi deschis-o în ruptul capului.

— Bosforul lor, Bosforul lor! continuă Kéraban, ridicând spre sud, ameninţător, pumnul încleştat. Din fericire Marea Neagră nu s-a mişcat de la locul ei. Are un ţărm Marea Neagră care nu-i făcut numai pentru conducătorii de caravane. Voi merge de-a lungul lui, voi face înconjurul mării. Ei! Prieteni! Închipuiţi-vă numai ce mutră vor face străjile când mă vor vedea ivindu-mă pe înălţimile de la Scutari, fără să fi aruncat nici o jumătate de para în punga lor de cerşetori ai administraţiei.

Trebuie recunoscut că domnul Kéraban, revărsându-şi mânia în ameninţări şi blesteme, avea o înfăţişare impresionantă.

— Hai, Ahmet! Hai, Van Mitten! strigă. La drum! La drum!

Când să iasă pe uşă, Selim îl opri.

— Prietene Kéraban, dă-mi voie să fac o observaţie...

— Fără observaţii.

— Ei bine, vreau doar să pun o mică întrebare.

— Mai e timp pentru aşa ceva?

— Ascultă-mă, amice Kéraban. Odată ajunşi la Scutari, după ce vei fi făcut înconjurul Mării Negre, cum ai să procedezi?

— Eu? Ce vrei să spui?

— Presupun că n-ai să te stabileşti la Scutari, fără să te mai întorci niciodată la Constantinopol unde se află firma şi birourile tale.

— Nu, răspunse Kéraban cu o uşoară şovăială.

— Într-adevăr, unchiule, luă cuvântul şi Ahmet. Dacă te încăpăţânezi să nu treci Bosforul, ce se va întâmpla cu nunta noastră?

— Prietene Selim, nimic mai simplu! vorbi Kéraban ocolind răspunsul la prima întrebare a bancherului care-l punea în încurcătură, cine te împiedică să vii cu Amasia la Scutari? O să vă coste zece parale de cap de om ca să treceţi Bosforul, dar nu-ţi vei pierde onoarea cum ar fi cazul meu, dacă aş ceda.

— Da! Da! Veniţi peste o lună la Scutari! rosti Ahmet. Mă vei aştepta acolo, dragă Amasia, iar noi vom face în aşa fel, încât sa nu vă facem să ne aşteptaţi prea mult.

— Fie! Ne vom întâlni la Scutari, răspunse Selim, şi vom celebra căsătoria acolo. Dar, după nuntă, prietene Kéraban, nu te vei întoarce la Constantinopol?

— Ba da, binenţeles.

— Cum?

— Ei bine, ori acest impozit jignitor va fi desfiinţat şi voi trece Bosforul fără să plătesc...

— Şi dacă nu?

— Dacă nu, răspunse Kéraban cu un gest plin de măreţie, voi porni iar la drum şi voi face încă o dată înconjurul Mării Negre.

XI ÎN CARE NIŢICĂ DRAMĂ SE ÎMPLETEŞTE ÎN POVESTIREA PLINĂ DE FANTEZIE A CĂLĂTORIEI

Plecaseră! Părăsiseră vila lui Selim, domnul Kéraban ca să-şi continue călătoria, Van Mitten ca să-şi însoţească prietenul, Ahmet ca să-şi urmeze unchiul, Nizib şi Bruno fiindcă nu puteau face altfel. Locuinţa era acum pustie, dacă nu punem la socoteală cinci sau şase slugi care-şi vedeau de treabă prin acareturi. Bancherul se dusese la Odessa pentru a da călătorilor rublele în schimbul piaştrilor.

În vilă se aflau doar Amasia şi Nedjeb. Căpitanul maltez ştia acest lucru. Urmărise toată desfăşurarea scenei de rămas bun cu un interes uşor de priceput. Aşadar domnul Kéraban amânase până la întoarcerea lui căsătoria Amasiei cu Ahmet. O carte bună în jocul lui; Ahmet consimţise să-şi însoţească unchiul; încă un punct câştigat pentru Yarhud. Ei bine, maltezul avea şi un al treilea avantaj. Amasia şi Nedjeb erau acum singure acasă sau măcar în galeria ce dădea spre mare. Tartana sa se găsea la doar o jumătate de cablu. Barca aştepta la scară. Marinarii l-ar asculta la cel mai mic semn. N-avea decât să rostească o poruncă. Căpitanul era ispitit să se folosească de forţă ca s-o răpească pe Amasia. Dar fiindcă era un om prudent, nu dorea să lase nimic la voia întâmplării şi, ca să nu rămână urme ale fărădelegii sale, sta să chibzuiască cum să pună mai bine lucrurile la cale. Era în plină zi. Dacă va voi s-o oblige cu forţa să vină cu el, Amasia va striga după ajutor şi Nedjeb la fel. Poate vreun slujitor să le audă sau

dacă *Guidare* va fi văzută ridicând, în grabă, ancora pentru a ieşi din golful Odessa, asta ar fi fost un indiciu, un început de dovadă. Nu! Mai bine să acţioneze cu prevedere şi să aştepte venirea nopţii ca să-şi pună în aplicare planul. Important era că Ahmet nu se afla acolo.

Căpitanul rămase deci pe loc, şezând la pupa bărcii pe care balustrada o ascundea de privirile fetelor. Ele nu se mai gândeau la prezenţa primejdiosului personaj. Acesta socotea că, dacă aşa cum conveniseră, Amasia şi Nedjeb vor veni la bordul tartanei, fie pentru a examina articolele pe care doreau să le cumpere, fie pentru altceva — şi Yarhud găsise un motiv — va vedea ce hotărâre să ia, în caz că se va ivi un moment potrivit înainte să se lase noaptea.

După plecarea lui Ahmet, Amasia, datorită loviturii neaşteptate pe care o primise, şedea gânditoare şi privea în zare, departe, spre nord. La orizont se desena linia litoralului al cărui contur îl vor urma cu îndărătnicie călătorii; pe acest drum întârzierile şi pericolele, poate, vor pune la încercare pe domnul Kéraban şi pe toţi cei care-l urmau împotriva voinţei lor. Dacă ar fi fost măritată, n-ar fi şovăit să-l însoţească pe Ahmet. Dar oare unchiul nu s-ar fi opus? N-ar fi vrut s-o ia şi pe ea. Şi totuşi... Dacă i-ar fi devenit nepoată, i se părea că ar fi avut o oarecare influenţă asupra lui, că l-ar fi putut opri de pe panta primejdioasă pe care-l împingea încăpăţânarea sa. Şi acum era singură şi trebuia să aştepte câteva săptămâni înainte de a se reîntâlni cu Ahmet în vila de la Scutari unde avea să aibă loc nunta.

Dar dacă Amasia era tristă, Nedjeb clocotea de furie împotriva încăpăţânatului care pricinuia toate aceste mâhniri. Ah! Dacă ar fi fost vorba de propria ei călătorie, tânăra ţigancă n-ar fi îngăduit să-i fie astfel răpit logodnicul. I-ar fi ţinut piept domnului Kéraban! Nu! Altfel s-ar fi petrecut lucrurile!

Nedjeb se apropie de stăpâna ei şi o luă de mână, ducând-o spre divan; o sili să se întindă şi, se aşeză pe o pernă la picioarele ei.

— Scumpa mea stăpână, îi spuse, dacă eu aş fi într-o asemenea situaţie, în loc să mă gândesc la domnul Ahmet, compătimindu-l, m-aş gândi la domnul Kéraban ca să-l blestem cât pot de tare.

— La ce bun? întrebă Amasia.

— Ar fi mai puţin trist, zise Nedjeb. Dacă vrei o să-l ocărim din răspunten pe unchiul ăsta fără inimă. O merită şi o să vezi că am să găsesc blesteme pe măsura lui.

— Nu, Nedjeb, răspunse Amasia. Să vorbim mai bine de Ahmet. Numai la el trebuie să mă gândesc şi numai la el mi-e gândul.

— Să vorbim atunci de el, stăpână. E într-adevăr cel mai fermecător logodnic pe care-l poate visa o fată, dar ce unchi îngrozitor are! Ce despot, ce egoist, ce lipsit de suflet. N-avea să rostească decât un singur cuvânt şi nu l-a spus, n-avea decât să rămână câteva zile şi a refuzat. Pe legea mea, ar merita...

— Să vorbim de Ahmet! o întrerupse Amasia.

— Da, dragă stăpână! Ce mult te iubeşte. Ce fericită vei fi lângă el! Ar fi desăvârşit dacă n-ar avea un asemenea unchi! Din ce-o fi plămădit omul ăsta? A făcut foarte bine că nu şi-a găsit nevastă! Cu încăpăţânarea lui le-ar fi scos din fire şi pe roabe!

— Iar vorbeşti de domnul Kéraban, Nedjeb! zise Amasia cu gândul în cu totul altă parte.

— Nu! Nu! vorbesc de domnul Ahmet! Ca şi tine nu mă gândesc decât la domnul Ahmet. În locul lui nu m-aş fi lăsat aşa de uşor! Aş fi stăruit... Îl credeam mai energic...

— Cine ştie, Nedjeb, dacă n-a arătat mai multă energie supunându-se poruncii unchiului său decât împotrivindu-se? Nu vezi, oricât m-ar mâhni, că mai bine e să ia parte la călătorie pentru a grăbi, prin toate mijloaele, întoarcerea, pentru a preveni, poate, primejdiile la care domnul Kéraban riscă să se expună cu obişnuita-i îndărătnicie. Nu. Nedjeb, nu! Plecând, Ahmet a dat dovadă de curaj. Plecând mi-a dat o nouă dovadă de dragoste.

— Ai, probabil, dreptate, scumpă stăpână, răspunse Nedjeb care, cu firea ei iute, nu se putea resemna. Da! Domnul Ahmet şi-a arătat energia pornind la drum! Dar şi-ar fi arătat-o mai bine împiedicându-l pe unchiul său să plece.

— Putea, Nedjeb? o întrebă Amasia. Crezi că putea?

— Da... Nu... Cine ştie? răspunse Nedjeb. Nu există fier să nu se îndoaie... sau să fie sfărâmat, la nevoie. Ah! Unchiul Kéraban! Numai el e de vină! Şi dacă se-ntâmplă ceva, răspunderea va cădea doar asupra lui. Şi când mă gândesc că ne nenoroceşte pe domnul Ahmet, pe tine şi, prin urmare, pe mine ca să nu plătească zece parale! Aş vrea, da, aş vrea ca Marea Neagră să se reverse până la marginile lumii ca să văd dacă i-ar mai putea face ocolul.

— L-ar face, rosti Amasia, convinsă până-n adâncul sufletului. Dar să vorbim de Ahmet, Nedjeb, să nu vorbim decât despre el.

În acel moment, Yarhud părăsi barca şi, fără să fie văzut se-ndreptă spre cele două fete. La zgomotul paşilor lui, amândouă întoarseră capul spre el. Mare le fu mirarea, amestecată cu puţină teamă, văzându-l atât de aproape.

Nedjeb se ridică prima.

— Dumneavoastră, căpitane, zise. Ce faceţi aici? Ce doriţi?

— Nu doresc nimic, răspunse Yarhud, prefăcându-se surprins de această primire, nu vreau nimic altceva decât să mă pun la dispoziţia dumneavoastră ca să...

— Ca să...? repetă Nedjeb.

— Ca să vă duc la bordul tartanei, răspunse căpitanul. N-aţi decis să veniţi să vedeţi încărcătura şi să alegeţi ce v-ar putea conveni?

— Adevărat, stăpână dragă, zise Nedjeb. I-am făgăduit căpitanului...

— I-am făgăduit când Ahmet mai era aici, rosti Amasia, dar Ahmet a plecat şi nu mai are nici un rost să ne ducem la bordul lui *Guidare*!

Căpitanul încruntă o clipă din sprâncene, dar îşi reveni şi spuse cu glasul cel mai liniştit:

— *Guidare* nu poate sta multă vreme în golful Odessa şi voi ridica ancora, mai mult ca sigur, mâine ori cel târziu poimâine. Dacă logodnica domnului Ahmet vrea să cumpere nişte stofe din care i-au plăcut, pare-se, eşantioanele, va trebui să profite de acest prilej. Barca mai e la scară şi, în câteva clipe putem fi la bord.

— Vă mulţumim, căpitane, răspunse rece Amasia, dar nu se cade să mă ocup de asemenea fleacuri în absenţa domnului Ahmet. Trebuia să ne însoţească, să ne ajute cu sfaturile lui... Nu mai e aici şi fără el, nu pot şi nu vreau să fac nimic!

— Îmi pare rău, zise Yarhud, cu atât mai mult cu cât domnul Ahmet, nu mă-ndoiesc, s-ar bucura, la întoarcere, că aţi făcut aceste cumpărături. E o ocazie pe care n-o s-o mai întâlniţi şi e păcat.

— Se prea poate, căpitane, răspunse Nedjeb, dar în momentul ăsta aţi face mai bine, cred, să nu mai stăruiţi!

— Fie, reluă Yarhud, înclinându-se. Totuşi, îngăduiţi-mi să sper că, dacă peste câteva săptămâni întâmplarea va aduce pe *Guidare*, din nou, la Odessa, veţi binevoi să nu uitaţi că aţi promis să veniţi la bord.

— Nu vom uita, căpitane, răspunse Amasia lăsându-l pe căpitan să înţeleagă că trebuie să se retragă.

Yarhud le salută aşadar şi făcu câţiva paşi spre terasă; apoi, oprindu-se ca şi cum o idee i-ar fi trecut deodată prin minte, se-ntoarse spre Amasia, chiar în clipa când aceasta era gata să părăsească galeria.

— Încă un cuvânt, îi zise, sau mai curând o propunere care nu poate fi decât plăcută pentru logodnica domnului Ahmet.

— Despre ce e vorba? întrebă Amasia, puţin enervată de stăruinţa căpitanului maltez care îi impunea prezenţa şi vorbele lui, la ea acasă.

— Întâmplarea m-a făcut să asist la scena de dinaintea plecării domnului Ahmet.

— Întâmplarea? rosti Amasia bănuitoare ca şi cum ar fi avut un presentiment.

— Numai întâmplarea! răspunse Yarhud. Mă aflam colo, în barcă, aşteptându-vă...

— Care-i propunerea, căpitane?

— O propunere cât se poate de firească. Am văzut cât de mâhnită a fost fiica bancherului Selim de această plecare neaşteptată şi, dacă vrea să-l mai revadă o dată pe domnul Ahmet...

— Să-l mai revăd o dată! Ce vreţi să spuneţi? întrebă Amasia căreia îi bătu mai tare inima la acest gând.

— Vreau să spun, rosti Yarhud, că, peste o oră echipajul domnului Kéraban trebuie neapărat să treacă pe la capul micuţei peninsule pe care o zăriţi acolo…

Amasia înaintase şi privea la micuţa limbă de pământ pe care i-o arăta căpitanul.

— Acolo?... Acolo? întrebă.

— Da.

— Dragă stăpână, interveni Nedjeb, nu ne-am putea duce până la locul acela?

— Nimic mai uşor, grăi Yarhud. Într-o jumătate de oră, cu vântul ăsta bun, *Guidare* va fi lângă cap. Dacă vreţi să vă îmbarcaţi, ridicăm, numaidecât ancora.

— Da! Da! strigă Nedjeb care socotea această plimbare pe mare doar drept un prilej pentru Amasia de a-şi vedea încă o dată logodnicul.

Dar Amasia stătea în cumpănă.

Observind că şovăie, căpitanul nu-şi putu stăpâni un gest de dezamăgire care nu-i scăpă. I se păru atunci că înfăţişarea lui Yarhud nu vorbea în favoarea lui. Suspiciunile îi reveniră.

Părăsind balustrada de care se rezemase pentru a privi mai bine mica peninsula, Amasia se-ntoarse în galerie cu Nedjeb pe care o apucă de mână.

— Ce porunciţi? întrebă Yarhud.

Căzu pe gînduri scrutînd depărtările

— Nu, căpitane, răspunse Amasia. A-l revedea pe logodnicul meu în asemenea condiţii, cred că mai degrabă l-ar întrista decât l-ar bucura.

Yarhud, înţelegând că nimic n-o va face pe Amasia să-şi schimbe hotărârea, le salută cu răceală si se retrase.

Peste o clipă barca porni transportându-i pe căpitanul maltez şi pe oamenii lui, acostă lângă tartană şi rămase alături de ea, la babord, îndreptată spre larg. Fetele mai stătură singure în galerie încă o oră. Amasia se rezemă din nou de balustradă. Se uita stăruitor la punctul de pe litoral, semnalat de Yarhud, pe unde trebuia să treacă diligenţa domnului Kéraban.

Nedjeb privea şi ea la mica peninsulă care se afla la o leghe depărtare, spre est.

Într-adevăr, după mai bine de un ceas, tânăra ţigancă strigă:

— Ah, stăpână dragă, uite! uite! Nu zăreşti o trăsură acolo, pe drumul din vârful falezei?

— Da! Da! răspunse Amasia. Ei sunt! E Ahmet!

— Nu ne poate vedea.

— N-are importanţă. Simt că mă priveşte.

Nu-ncape îndoială, stăpână scumpă, îi întări Nedjeb spusele. Ochii lui au ştiut să descopere vila printre copaci, în fundul golfului şi poate şi pe noi.

— La revedere, dragul meu Ahmet, la revedere! zise o ultimă oară fata ca şi cum acest rămas bun putea fi auzit de logodnicul ei.

Când poştalionul dispăru la cotitură pe panta din capătul falezei, Amasia şi Nedjeb părăsiră galeria şi intrară în casă.

De pe puntea tartanei, Yarhud le văzu retrăgându-se şi dădu ordin oamenilor de cart să pândească întoarcerea lor, dacă reveneau cumva acolo la căderea serii.

Va folosi atunci forţa, de vreme ce nu reuşise cu viclenia. Sigur că, Ahmet plecat, deci cu perspectiva că nunta nu se va face înainte de şase săptămâni, răpirea fetei nu cerea atâta grabă. Dar trebuia să ţină seama de nerăbdarea domnului Saffar care se va întoarce curând la Trebizonda. Şi dat fiind navigaţia nesigură pe Marea Neagră, o corabie putea avea o întârziere de l5 până la 20 de zile. Yarhud trebuia, aşadar, să plece cât mai repede dacă voia să ajungă la data pe care o fixase în convorbirea lui cu intendentul Scarpante. Yarhud era, fără îndoială un ticălos, dar un ticălos care dorea să-şi ţină făgăduiala. De aceea nu voia să piardă nici o clipă. Împrejurările aveau să-i fie deosebit de prielnice. Într-adevăr, spre seară, înainte ca tatăl ei să se fi întors de la bancă, Amasia reveni în galerie. De astă dată, era singură. Înainte să se lase noaptea, fata mai dorea să revadă o dată priveliştea falezelor care închideau zarea, înspre nord, unde o chema inima. Se duse deci să-şi rezeme coatele de balustradă şi căzu pe gânduri, scrutând depărtările cu o privire care răzbătea dincolo de posibil şi nu putea fi zăgăzuită de nici o distanţă. Dar, pierdută în visare, nu zări o ambarcaţiune care se desprinse de *Guidare*, învăluită în întuneric. Nu o observă nici când se apropie fără zgomot şi o luă pe lângă scara terasei pentru a se opri în tăcere în faţa treptelor scăldate de apele golfului. Yarhud, urmat de trei marinari, se târâse până sus. Dar fata, cufundată în gândurile ei, tot nu-l văzu. Deodată, repezindu-se asupra Amasiei, căpitanul o prinse cu atâta forţă şi îndemnare că nu i se putu împotrivi. Totuşi reuşi să strige: „Ajutor! Ajutor!"

Ţipetele îi fură numaidecât înăbuşite; dar Nedjeb le auzise şi veni în goana mare. Nu apucă bine să intre în galerie, că doi marinari, aruncându-se asupra ei, îi paralizară mişcările şi-i astupară gura.

— La bord, spuse Yarhud.

Cele două fete fură luate pe sus şi aşezate în ambarcaţiunea care porni imediat spre tartană. *Guidare* era gata de plecare. De îndată ce Amasia şi Nedjeb se aflară la bord, corabia ridică ancora şi, cu pânzele umflate de vânt, se-ndreptă spre larg. Dar oricât de iute dăduseră lovitura, treziseră atenţia câtorva slugi care lucrau în grădină. Una dintre ele auzise strigătul Amasiei şi dădu imediat alarma. În acel moment bancherul Selim se întoarse acasă. Fu înştiinţat de cele întâmplate. Înnebunit de spaimă o căută pe fiica sa. Dar aceasta dispăruse. Zărind tartana manevrând să depăşească scobitura coastei, Selim pricepu totul. Alergă prin grădină spre o limbă de pământ, pe lângă care *Guidare* trebuia să treacă razant ca să ocolească ultimele stânci ale litoralului.

— Ticăloşilor! striga. Mi-aţi răpit fata! Amasia! Opriţi-i, opriţi!

O impuşcătură trasă de pe puntea corăbiei fu singurul răspuns. Selim rănit la umăr de glonte, se prăbuşi la pământ. O clipă mai târziu tartana cu toate pânzele sus, împinsă de vântul răcoros al serii, ajunse în larg.

XII ÎN CARE VAN MITTEN SPUNE O POVESTE DESPRE LALELE CARE-L VA INTERESA, POATE, PE CITITOR

Poştalionul, după ce schimbă caii, părăsi Odessa pe la ora unu după-amiază. Domnul Kéraban se aşezase în colţul stâng al cupeului, Van Mitten în cel drept, Ahmet la mijloc, iar Bruno şi Nizib urcară în cabrioletă, unde îşi petreceau timpul mai mult dormind decât stând de vorbă. Un soare jucăuş înveselea uscatul, iar apele sinilii ale mării contrastau cu falezele de un cenuşiu dulce. În cupeu, la început, domni tăcerea ca şi în cabrioletă; cu singura deosebire că, dacă sus călătorii aţipiseră, cei de jos erau adânciţi în gânduri. Domnul Kéraban, cufundat în visul său de a înfrunta nedreptatea, se bucura dinainte de festa pe care o juca autorităţilor. Van Mitten cugeta la această călătorie neprevăzută şi nu înceta să se întrebe de ce el, un cetăţean din Batavia, bătea drumurile pe litoralul Mării Negre, când ar fi putut să şadă liniştit într-un fotoliu din Péra, la Constantinopol. Ahmet luase hotărârea să fie, fără supărare, părtaş la călătorie, dar să nu cruţe punga unchiului în toate împrejurările când o întîrziere putea fi evitată sau un obstacol putea fi trecut cu preţul banilor. Va merge pe calea cea mai scurtă şi cea mai rapidă. Tânărul chibzuia la toate acestea, când la cotitura micii peninsule, zări în fundul golfului vila bancherului Selim. Ochii lui se aţintiră pe locuinţa dragă în clipa când, probabil, ochii Amasiei se-ndreptau spre el şi, fără îndoială, privirile lor se-ncrucişară, cu toate că nu se întâlniră.

Pe urmă, adresându-se unchiului, Ahmet, decis să atingă o problemă din cele mai delicate, îl întrebă dacă şi-a fixat bine toate amănuntele itinerariului.

— Da, nepoate, răspunse Kéraban. Vom urma, fără a ne îndepărta de el, drumul ce înconjoară litoralul.

— Şi acum încotro ne îndreptăm?

— Spre Koblevo, la vreo l2 leghe de Odessa unde sper să ajungem până diseară.

— Şi la plecarea din Koblevo? întrebă Ahmet.

— Vom călători toată noaptea ca să intrăm mâine către prânz în Nicolaiev, după ce vom fi străbătut l8 leghe.

— Foarte bine, unchiule, deoarece important e să mergem repede. Dar odată ajunşi la Nicolaiev nu crezi că am putea fi, în doar câteva zile, în ţinuturile Caucazului?

— Cum?

— Cu trenul, care prin Alexandrov[1] şi Rostov ne face să parcurgem o treime din călătorie.

— Pe calea ferată? strigă Kéraban.

În acel moment, Van Mitten îi dădu uşor cu cotul tânărului său tovarăş de drum: „N-are rost! îi şopti. Vorbeşti degeaba!... Nu suferă trenurile!”

Ahmet ştia bine ce părere avea Kéraban despre aceste mijloace de transport prea moderne, dar, oricum, în împrejurările date, socotea că domnul Kéraban ar putea, măcar o dată, să renunţe la prejudecăţile lui.

Să cedeze, chiar pentru o clipă, în orice privinţă, era peste poate pentru domnul Kéraban. Dacă ar fi făcut-o n-ar mai fi fost el.

— Pe calea ferată, nu-i aşa?... zise.

— Da, unchiule.

— Şi vrei ca eu, Kéraban, să consimt?

— Mi se pare că...

— Vrei ca eu, Kéraban, să mă las tras ca un idiot de o maşină cu aburi.

— După ce vei fi încercat...

— Ahmet, e limpede că nu te gândeşti cu adevărat la ce îndrăzneşti să-mi spui!

— Dar, unchiule!

— Spun că nu te gândeşti de vreme cc-ţi permiţi să formulezi o atare propunere.

— Te asigur, unchiule, că în vagoane...

— Vagoane?... repetă Kéraban.

— Da... vagoane care alunecă pe şine...

— Şine? făcu Kéraban la fel de ironic. Ce grai vorbim, dacă nu te superi?

— Graiul călătorilor moderni.

— Ia spune, nepoate, răspunse îndărătnicul, înfierbântându-se, am eu aerul unui drumeţ modern?

— Când eşti grăbit, unchiule…

— Ahmet, uită-tc bine la mine şi ţine minte: dacă n-ar mai fi trăsuri, aş merge cu căruţa, dacă n-ar mai fi căruţe, aş călători călare, dacă n-ar mai fi cai, m-aş sui pe un măgar, dacă n-ar mai fi măgari, aş merge pe jos, dacă n-ar mai fi picioare, aş umbla în genunchi, dacă n-ar mai fi genunchi, m-aş...

— Amice Kéraban, încetează te rog! rosti Van Mitten apucându-l de braţ pe prietenul său.

---

[1] Azi oraşul Melitopol din R.S.S. Ucraineană. (N.R.).

— M-aş târî pe burtă! urmă Kéraban

Lui Ahmet nu-i rămânea decât să tacă din gură.

Totuşi, dacă diligenţa nu putea să rivalizeze în rapiditate cu expresul, mergea destul de bine. Atelajul o luase la trap pe un drum neted şi n-aveai a te plânge de el. Erau destui cai de schimb la halte. Ahmet care luase asupră-şi să se ocupe de plata cheltuielilor — unchiul consimţise cu plăcere să scape de această corvoadă — accepta orice suprataxă şi-i umplea pe surugii de bacşişuri cu o mărinimie neobişnuită. Bancnotele parcă îi zburau din buzunare. Urmarea fu că în aceeaşi zi, diligenţa luând-o de-a lungul litoralului, sosi seara, în orăşelul Koblevo. De acolo, în timpul nopţii, mergând prin interiorul ţinutului pentru a traversa Bugul pe la Nicolaiev din gubernia Cherson, călătorii ajunseră uşor în această aşezare, pe 28 august, către prânz. Diligenţa se opri trei ore în faţa unui hotel bunicel unde luară o masă de aceeaşi calitate, căreia Bruno îi făcu cinste cum trebuie. Ahmet profită de acest răgaz ca să scrie bancherului Selim că drumul se desfăşura în condiţii acceptabile, adăugând câteva rânduri duioase pentru Amasia. Domnul Kéraban socoti că cea mai bună întrebuinţare a orelor de aşteptare era să-şi mai prelungească desertul sorbind dintr-o cafea dulce şi fumându-şi narghileaua. Cât despre Van Mitten, care se pusese de acord cu Bruno în această privinţă, şi anume ca neobişnuita călătorie să le lărgească măcar cunoştinţele, se duse să viziteze oraşul Nicolaiev. Oraşul prospera vădit pe socoteala rivalului său Cherson şi ameninţa chiar să devină numele guberniei în locul acestuia. Ahmet dădu, primul, semnalul de plecare. Olandezii grăbiră pasul ca să nu se lase aşteptaţi. Domnul Kéraban trase o ultimă dată din narghilea, în clipa în care surugiul se urca pe capră şi, de îndată, diligenţa porni pe drumul spre Cherson. Aveau de străbătut 17 leghe printr-un ţinut nu prea roditor. Ici şi colo se-nălţau duzi, plopi, sălcii.

În preajma Niprului al cărui curs de aproape 400 de leghe se termină în Cherson, se-ntind, mărginite de trestii, şesuri ce par smălţuite cu albăstrele, dar aceste albăstrele zboară ca din puşcă la zgomotul diligenţei; sunt, de fapt, gaiţe azurii şi piuitul lor îţi zgâria urechile mai neplăcut decât îţi bucurau ochii culorile lor sclipitoare.

La 29 august în zori, după o noapte liniştită, domnul Kéraban şi însoţitorii lui ajungeau la Cherson, capitala guberniei, întemeiată de Potemkin. Călătorii admirară această creaţie a năvalnicului favorit al Ecaterinei a II-a, găsiră un hotel bun unde se opriră pentru câteva ore şi magazine bine aprovizionate unde refăcură rezervele de hrană ale diligenţei — sarcină pe care Bruno, mult mai descurcăreţ decât Nizib, o îndeplini minunat.

Câteva ceasuri mai târziu schimbau caii în orăşelul Aleşki şi, coborând, se îndreptară spre istmul Perekop care leagă Crimeea de litoralul Rusiei meridionale. Din Aleşki, Ahmet trimise o scrisoare datată la Odessa. Când îşi reluară locurile în diligenţă şi atelajul porni cu nădejde spre Perekop, domnul Kéraban îl întrebă pe nepotul său dacă a avut grijă să adauge salutări din partea lui prietenului Selim.

— Bineînţeles, n-am uitat unchiule, răspunse Ahmet şi am mai scris că ne străduim din răsputeri să ajungem la Scutari cât mai iute cu putinţă.

— Ai făcut bine, nepoate şi trebuie să le dai regulat veşti despre noi, ori de câte ori în calea noastră vom întâlni un oficiu poştal.

— Din păcate, cum nu ştiu niciodată dinainte unde ne oprim, scrisorile noastre vor rămâne fără răspuns, zise Ahmet.

— Aşa e, întări Van Mitten.

— Ei, fiindcă veni vorba, rosti Kéraban , adresându-se lui Van Mitten, mi se pare că nu te prea grăbeşti să-i scrii doamnei Van Mitten? Ce va crede distinsa ta soţie despre o astfel de tăcere? Oare îi plac tot atât de mult lalelele ca unei adevărate olandeze?

— Teribil, ne-am certat tocmai pe tema lalelelor, a frumoaselor lalele, cultivate de amatori şi care fac parte din specia *Genners*. Sunt cele ce stau drept pe tulpină şi există mai multe sute de soiuri. Ei bine, doamnei Van Mitten îi vine într-o zi ideea să smulgă o *Valencia* şi s-o înlocuiască cu *Ochiul Soarelui*. Eu mă opun! Ea se încăpăţânează! Eu vreau s-o opresc... Ea mă dă la o parte şi se aruncă asupra *Valenciei*... O smulge din rădăcină... Atunci mă reped şi eu spre *Ochiul Soarelui*. Se dezlănţuie o adevărată ploaie de boboci de lalea, cum nu s-a mai văzut, cred, niciodată. A durat o jumătate de oră. Am devastat toată grădina şi întreaga seră. Până n-a mai rămas nimic din colecţia mea.

Şi după aceea am plecat, reluă Van Mitten, am dat dispoziţii să se lichideze partea mea de avere şi banii să fie depuşi la banca din Constantinopol. Apoi am fugit din Rotterdam cu credinciosul meu Bruno, hotărât să nu mă mai întorc la mine decât când doamna Van Mitten va fi părăsit casa... pentru o lume mai bună...

— Unde nu cresc lalele, zise Ahmet.

Diligenţa se oprise tocmai la o haltă. Schimbară caii, merseră noaptea întreagă şi, a doua zi, la amiază, destul de obosiţi, dar, la stăruinţele lui Ahmet, hotărâţi să nu piardă nici o clipă, ajunseră la orăşelul Perekop, aşezat în fundul golfului cu acelaşi nume, chiar la îmbucătura istmului care leagă Crimeea de Rusia meridională.

XIII CUM STRĂBAT CĂLĂTORII NOŞTRI ANTICA TAURIDĂ ŞI ÎN CE FEL IES CAII DIN EA

Crimeea! Acest Chersones tauric al anticilor, un cadrilater sau mai degrabă un romb neregulat care parcă a fost răpit celor mai fermecătoare ţărmuri ale Italiei, o peninsulă, cândva regat al Bosforului, cucerită pe rând de heracleeni 600 de ani înaintea erei noastre, apoi de Mithridate, de aleni, de goţi, de huni, de tătari, de genovezi. Mahomet al II-lea a făcul din ea, în cele din urmă, o provincie a Imperiului otoman, iar Ecaterina a II-a a integrat-o definitiv Rusiei în l79l.

Acest ţinut dăruit de natură şi atât de disputat de pământeni a fost leagănul multor legende mitologice. În mlaştinile din Sivas s-a spus că se pot găsi urmele taurilor gigantici ai problematicului popor al atlanţilor. Capului Kuberian, poeţii antichităţii i-au atribuit chipul lui Cerber, cele trei stăvilare alcătuind cele trei capele ale monstrului. Şi tot aici Ifigenia, fiica lui Agamemnon şi a

Clytemnestrei, devenită preoteasă a Dianei în Taurida, a fost gata să-l jertfească castei zeiţe pe fratele ei, Oreste.

Crimeea în partea ei meridională preţuieşte, ea singură, mai mult decât toate insulele sterpe ale arhipelagului, cu acel Ceadir-Dag[1] care la l500 de metri îşi întinde lespedea ca o masă unde s-ar putea servi un ospăţ pentru toţi zeii Olimpului, cu amfiteatrele împădurite, mantia de verdeaţă acoperindu-le până la mare, cu pâlcurile de castani sălbatici, de chiparoşi, de migdali, de salcâmi galbeni, cu cascadele cântate de Puşkin. Nu-i ea oare perla şiragului de ţinuturi care se-nlănţuie de la Marea Neagră până la Marea Arctică? În această climă proaspătă, şi dulce, ruşii din nord sau din sud vin să-şi caute adăpost fie ferindu-se de iarna hiperboreeană, fie de vânturile aducătoare de secetă din timpul verii.

În jurul capului Aia[2], aidoma unei frunţi de berbec care înfruntă valurile Pontului Euxin, la capătul de sud al Tauridei, s-a înălţat o puzderie de conace şi vile, ca Yalta şi Alupka, în stil feudal la exterior şi oriental în interior, ori Livadia, palat admirabil, într-un loc cu izvoare limpezi şi torente capricioase, vara, cu stepe luxuriante, iarna. Se pare că spiritul care vrea să-şi satisfacă din plin curiozitatea şi sufletul cel mai sentimental şi iubitor de artă îşi împlineşte aspiraţiile în acest colţ de ţară. E un adevărat microcosmos în care-şi dau întâlnire Europa şi Asia. Aici se reunesc sate şi târguri greceşti, oraşe orientale, seraiurile hanilor şi pustiuri unde s-au adăpostit aventurieri romantici.

Ce minuni ar fi avut de văzut Van Mitten! Ce impresii şi-ar fi putut nota în acest ţinut spre care îl împinsese soarta! Dar prietenul Kéraban nu călătorea cu un asemenea scop şi Ahmet, cunoscător de altfel al splendorilor Crimeei, nu i-ar fi acordat nici măcar o oră pentru a-şi face cât de cât o părere despre frumuseţea locurilor.

„Poate că, la urma urmei, îşi zicea Van Mitten, îmi va fi cu putinţă să reuşesc, în trecere, să zăresc ceva din străvechiul Chersones pe bună dreptate atât de lăudat".

Dar slabă speranţă în această privinţă! Diligenţa o va lua pe drumul cel mai scurt, mergând pe o linie oblică din nord spre sud-vest fără a trece nici prin centrul, nici pe coasta meridională a anticei Tauride.

Itinerariul fusese ales de un consiliu în care olandezul n-a avut nici măcar dreptul la un vot consultativ. Dar străbătând Crimeea, te scuteai să faci înconjurul Mării Azov, ceea ce ar fi prelungit cu l50 de leghe, cel puţin, această călătorie circulară, mai câştigai o scurtare a distanţei tăind drept de la Perekop până la Peninsula Kerci. Apoi, de cealaltă parte a strâmtorii Imikale, peninsula Taman oferea o cale dreaptă până la litoralul caucazian.

Diligenţa merse aşadar pe istmul îngust de care atârnă Crimeea ca un fruct minunat pe creanga unui portocal. De o parte era golful Perekop, de alta mlaştina Sivas, mai cunoscută sub numele de „Marea Putredă”, vast iaz de două miliarde de metri pătraţi, alimentat de apele Tauridei şi ale Mării Azov, despărţite de canalul Genibesk. Pasagerii putură vedea, trecând pe lângă ea că Sivas n-are decât un metru adâncime şi un grad de salinitate aproape de saturaţie în anumite

[1] Azi vârful Roman Koş. (N.R.).

[2] Azi capul Saryc. (N.R.).

locuri. Or, cum în aceste condiţii sarea cristalizată începe să se depună în mod natural; din această „Mare Putredă" s-ar putea face una din cele mai productive saline de pe glob. Dar mergând de-a lungul lui Sivas, trebuie să recunoaştem că nu simţi un miros prea plăcut. În aer se amestecă o cantitate oarecare de acid sulfuric şi peştii care pătrund în lac mor numaidecât, la fel ca în Lacul Asfaltit[1] din Orientul Mijlociu.

Printre mlaştini trece trenul care coboară de la Alexandrov la Scvastopol. Încât domnul Kéraban putu să audă cu oroare şuierăturile asurzitoare aruncate în noapte de locomotivele care nechezau, alergând pe şinele izbite, uneori, de apele grele ale „Mării Putrede".

A doua zi, pe 31 august, merseră printr-o câmpie înverzită. Pâlcuri de măslini cu frunzele răscolite de vânt sclipeau acoperite parcă de argint viu, iar alături de ei se-nălţau chiparoşi de un verde aproape negru, stejari falnici şi arbatuşi svelţi. Pretutindeni pe costişe se-ntindea viţa care produce soiuri de vin asemănătoare şi nu cu mult inferioare celor franceze.

Între timp, datorită pumnilor de ruble pe care Ahmet îi arunca în dreapta şi în stânga, găseau mereu cai buni, gata să fie înhămaţi la diligenţă, iar surugiii, stimulaţi de bacşişuri grase, o luau pe drumul cel mai scurt. Seara depăşiseră târgul Dorte şi câteva leghe mai încolo se aflau din nou pe malul „Mării Putrede".

În acest loc, ciudata lagună nu era despărţită de Marea Azov decât de o limbă de nisip joasă, alcătuită de un brâu de scoici a cărui lăţime mijlocie poate fi evaluată la un sfert de leghe. Această limbă de nisip se cheamă „Săgeata lui Arabat" şi se întinde de la satul cu acelaşi nume în sud, la Genibesk în nord până la uscatul ferm, scobit doar aici pe o porţiune de 300 de picioare unde aşa cum am mai spus intră apele Mării Azov.

La sosirea zorilor, domnul Kéraban şi însoţitorii lui fură înconjuraţi de aburi umezi, groşi, dăunători, care se risipiră încetul cu încetul sub acţiunea razelor Soarelui. Pământul era mai puţin împădurit şi mai pustiu. Se vedeau păscând liberi dromaderi mari — ca şi cum ţinutul ar fi fost o anexă a Deşertului arab. Căruţele care treceau, construite din lemn, fără o singură bucăţică de fier, te asurzeau cu scârţâiturile osiilor frecate cu bitum. Totul părea destul de primitiv, dar casele din sat ca şi gospodăriile izolate erau deosebit de primitoare, dovadă a cunoscutei ospitalităţi a localnicilor. Oricine putea să intre, să se aşeze la masă, să ia din mâncarea ce se servea neîncetat, să se hrănească până îşi potolea foamea, să bea până-şi stingea setea şi să plece fără să plătească nimic, zicând doar „mulţumesc". Se-nţelege de la sine că domnul Kéraban şi însoţitorii lui se feriră să profite de aceste obiceiuri străvechi. Seara, atelajul istovit de o lungă cursă, se opri în târgul Arabat la capătul de sud al săgeţii. Acolo, clădită pe nisip, se înalţă o fortăreaţă şi la poalele ei casele au fost construite cum s-a nimerit. Pretutindeni se află culturi de mărar şi anason, pe unde mişună năpârcile şi câmpuri de pepeni ce dau o recoltă foarte mare.

La nouă seara diligenţa se opri în faţa unui han cu înfăţişare modestă, dar în regiunile acestea depărtate ale peninsulei nu trebuie să te arăţi prea pretenţios.

---

[1] Referire la Marea Moartă care mai purta acest nume în secolul trecut. (N.R.).

— Nepoate, zise domnul Kéraban, de câteva zile şi nopţi mergem într-una fără alt popas decât pentru a schimba caii. Aş dori deci să mă întind măcar câteva ore într-un pat, fie şi în patul unei camere de han.
— Iar eu aş fi încântat, adăugă Van Mitten îndreptându-se din şale.
— Poftim? Să pierdem 12 ore, întrebă indignat Ahmet, 12 ore dintr-o călătorie de şase săptămâni?
— Vrei să avem o discuţie pe tema asta? i se adresă Kéraban cu obişnuitul lui glas tunător care i se potrivea atât de bine.
— Nu, nu unchiule! răspunse Ahmet. Dacă te simţi obosit şi ai nevoie de odihnă...
— Da, am nevoie, şi eu, şi Van Mitten şi Bruno, presupun, şi chiar Nizib care ar fi foarte mulţumit cu un mic răgaz...
— Domnule Kéraban, răspunse Bruno, socotindu-se interpelat direct, socot această idee drept cea mai grozavă pe care aţi avut-o vreodată, mai ales dacă o cină bună ne pregăteşte un somn dulce.
Remarca lui Bruno venea la momentul potrivit. Proviziile diligenţei se împuţinaseră foarte mult. Nu trebuiau să se mai atingă de ce rămăsese în chichiţe înainte de a ajunge la Kerci, important oraş al peninsulei cu acelaşi nume, unde vor putea fi reînnoite cum se cuvine.
Din păcate, dacă paturile hanului din Arbat erau destul de bune, chiar pentru iubitorii de confort, mâncarea lăsa de dorit. Nu prea sunt numeroşi turiştii care să se aventureze în orice anotimp spre cele mai îndepărtate meleaguri ale Tauridei. Doar câţiva neguţători sau cărăuşi care transportă sare de la Kerci la Perekop, se opresc de obicei la hanul Arbat. Nu se arată pretenţioşi ştiind să doarmă pe tare şi să mănânce ce li se pune în farfurie.
Domnul Kéraban şi însoţitorii lui fură nevoiţi a se mulţumi cu o masă de seară sărăcăcioasă alcătuită dintr-un pilaf, mâncarea naţională, mai mult orez decât pui, iar acesta din urmă mai mult oase decât carne. În plus, biata pasăre se dovedi aşa de bătrână şi, prin urmare, atât de tare, încât era gata să-i reziste până şi lui Kéraban, dar măselele solide ale încăpăţânatului personaj au învins-o şi astfel, nici în această împrejurare, nu cedă mai mult ca de obicei.
După felul întâi urmă o oală de iaurt care sosi la momentul potrivit pentru a ajuta la înghiţirea pilafului; la sfârşit apărură nişte plăcinte destul de apetisante, cunoscute în ţinut sub numele de katlama.
Bruno şi Nizib avură parte de o mâncare mai puţin bună sau mai proastă, cum vreţi s-o luaţi, decât stăpânii lor. Fălcile lor s-ar fi luptat cu succes cu cel mai recalcitrant pui, dar n-au avut prilejul s-o demonstreze. Pilaful a fost înlocuit la masa lor printr-un soi de substanţă negricioasă, afumată ca o tavă de cuptor după ce a stat multă vreme în fundul vetrei.
— Ce-i asta? întrebă Bruno.
— Nu ştiu, răspunse Nizib.
— Cum să nu ştii, nu eşti de pe-aici?
— Nu.
— Ei, ba da, doar eşti turc! exclamă Bruno. Ei bine, gustă puţin din această talpă uscată şi spune-mi ce crezi.
Nizib, ascultător ca-ntotdeauna, muşcă din sus-zisa talpă.

— Ei bine? întrebă Bruno.

— Ei bine, nu-i gustoasă, dar poţi s-o mănânci până la urmă.

— Da, Nizib, când mori de foame şi n-ai altceva de pus în gură.

Într-adevăr o înghiţiră cu ajutorul câtorva pahare dintr-un soi de bere alcoolizată.

Curios totuşi să ştie ce a mâncat, căci Nizib se temea să nu fie carne de porc, Bruno se duse să ia informaţii la stăpânul hanului. Faimosul fel nu era carne ci peşte, un peşte ce se numea şebac; îl despici de obicei în două ca pe-un morun şi îl pui să se usuce la soare, apoi îl afumi agăţându-l deasupra vetrei şi-l mănânci aproape crud. Se exportă în cantităţi mari pe tot litoralul de la Rostov până la Marea Azov.

După cină stăpânii şi slugile se duseră la culcare. Paturile li se părură mai tari decât pernele diligenţei, dar cel puţin scăpau de hurducături; somnul care-i cuprinse le fu de-ajuns ca să-şi revină după un drum obositor.

A doua zi, pe 2 septembrie, la răsăritul soarelui Ahmet era în picioare şi pleca spre haltă să schimbe caii. Aceştia erau istoviţi după o etapă lungă şi grea şi n-ar fi putut s-o pornească din nou fără să se odihnească 24 de ore.

Ahmet dorea să aducă la han caii, gata înhămaţi la diligenţă, încât unchiul şi Van Mitten să n-aibă decât să urce pentru a-şi urma drumul spre Kerci. Halta se afla la capătul satului. Se vedea căsuţa cu acoperişul întărit cu crose de lemn care semănau cu mânere de contrabas; dar se părea că n-au cai. Grajdul era gol şi orice preţ i-ai fi oferit, stăpânul nu ţi-i putea procura. Ahmet dezamăgit de această piedică se întoarse deci la han. Domnul Kéraban, Van Mitten, Bruno şi Nizib aşteptau, gata de plecare, să sosească diligenţa. Unul dintre ei — nu-i nevoie să spunem care — începuse chiar să dea semne de nerăbdare.

— Ei bine, Ahmet, strigă, vii singur? Trebuie să mergem cu toţii până la haltă ca să luăm diligenţa?

— Ar fi, din păcate, de prisos, unchiule, răspunse Ahmet. Nu mai au nici un cal.

— N-au cai? zise Kéraban.

— Şi nici nu vom putea găsi până mâine.

— Până mâine?

— Da. Vom pierde 24 de ore.

— Să pierdem 24 de ore? strigă Kéraban. Nici în ruptul capului. Nu vreau să pierd nici zece, nici cinci, nici măcar o oră.

— Totuşi, interveni olandezul, dacă nu sunt cai?

— Vor fi! răspunse domnul Kéraban.

La un semn al său, cu toţii îl urmară.

Un sfert de ceas mai târziu ajunseră la haltă şi se opriră în faţa uşii.

Şeful de haltă sta în prag, cu atitudinea nepăsătoare a omului care ştie foarte bine că nu poate fi silit să dea ceea ce nu are.

— Nu-s cai, nu-i aşa? întrebă Kéraban, cu un glas de la început supărat.

— Nu-i am decât pe cei cu care aţi venit aseară, răspunse şeful de haltă, şi abia dacă se ţin pe picoare.

— Şi de ce nu sunt, mă rog, cai odihniţi în grajdul dumitale?

— Pentru că au fost luaţi de un negustor turc care se duce la Kerci de unde trebuie să ajungă la Poti după ce trece Caucazul.

— Un negustor turc, strigă Kéraban. Unul din filfizonii otomani care-i maimuţăreşte pe europeni, fără îndoială. Asta-i nemaipomenit! Nu se mai mulţumesc să-ţi încurce treburile pe străzile Constantinopolului, mai trebuie să-i întâlneşti şi prin Crimeea. Şi cine-i individul?

— Ştiu doar că se numeşte domnul Saffar, răspunse calm şeful de haltă.

— Şi cum de ţi-ai îngăduit să dai toţi caii pe care-i aveai acestui domn? întrebă Kéraban cu cel mai dispreţuitor glas cu putinţă.

— I-am dat, deoarece domnul Saffar a sosit ieri dimineaţă, deci cu 12 ore înaintea dumneavoastră, iar caii fiind liberi n-aveam nici un motiv să-l refuz.

— Ba da, aveai.

— Care?

— Faptul că trebuia să sosesc eu.

Ce să mai spui la un argument atât de tare?

Van Mitten vru să intervină, dar se alese cu câteva vorbe răstite din partea prietenului său. Cât despre şeful de haltă, după ce-l privi zeflemitor pe Kéraban, era gata să intre în căsuţă, când neguţătorul de tutun îl opri, zicând:

— La urma urmei ce mă privesc pricinile! Dacă ai cai sau nu, noi trebuie să plecăm numaidecât.

— Numaidecât? se miră şeful de haltă. Nu v-am tot repetat că n-am cai?

— N-ai decât să găseşti!

La Arabat nu există.

— Găseşte măcar doi, măcar unul, răspunse Kéraban care începea să-şi iasă din fire, măcar o jumătate de cal, dar găseşte!

— Şi dacă totuşi nu există? crezu că e dator să-i atragă atenţia Van Mitten.

— Trebuie să fie!

— Poate că ne puteţi procura catâri? îl întrebă Ahmet pe şeful de haltă.

— Da, da, catâri, adăugă domnul Kéraban. O să ne mulţumim şi cu atât.

— N-am văzut niciodată vreun catâr în ţinutul ăsta, le zdrobi orice speranţă şeful de haltă.

— Ei bine, vede astăzi unul, murmură Bruno la urechea stăpânului său, arătând cu degetul spre Kéraban, şi încă unul dintre cei mai faimoşi.

— Dar măgari?... zise Ahmet.

— Nici măgari!

— Nici măgari! strigă domnul Kéraban. Îţi baţi joc de noi? Cum? Nu sunt măgari prin ţinut? N-ai cu ce alcătui un atelaj oricare ar fi el? N-ai ce înhăma la diligenţa mea?

Şi îndărătnicul personaj arunca vorbind nişte priviri fioroase în dreapta şi în stânga spre cei vreo doisprezece localnici care se strânseseră în faţa căsuţei.

— Ar fi în stare să-i înhame la poştalion! zise Bruno.

— Da... Şi pe noi alături de ei! răspunse Nizib care-şi cunoştea bine stăpânul.

Totuşi era limpede că neavând nici cai, nici catâri, nici măgari, nu vor putea pleca. Aşadar trebuiau să se resemneze să aştepte 24 de ore. Ahmet, deşi era la fel de supărat de această întârziere ca şi unchiul său, încerca să-l facă să înţeleagă

că e vorba de o imposibilitate absolută, când domnul Kéraban rosti cu o voce răsunătoare:

„Cine îmi procură un atelaj primeşte de la mine 100 de ruble".

Un murmur se auzi printre localnici. Apoi unul din ei făcu un pas înainte şi spuse:

— Domnule, vă vând doi dromaderi.

— Îi cumpăr, răspunse Kéraban.

Până atunci nu se mai pomenise ca dromaderii să fie înhămaţi la diligenţă. Dar aşa se-ntâmplă. În mai puţin de o oră târgul fu încheiat şi încă la un preţ bun.

Dar ce importanţă avea! Domnul Kéraban ar fi plătit şi de două ori pe atât. Animalelor li se puseră, de bine de rău, hamurile şi la făgăduiala unui bacşiş excepţional, fostul lor proprietar, preschimbat în surugiu, se sui pe una din cămile. Sub ochii uluiţi ai populaţiei din Arabat şi spre marea satisfacţie a călătorilor, diligenţa se urni din loc şi o luă pe drumul mare către Kerci, trasă de ciudatul său atelaj...

Seara, ajunseră fără nici o încurcătură în satul Argin, la 12 leghe de Arabat. Nici aici nu găsiră cai din cauză că domnul Saffar le-o luase înainte. Se hotărâră să doarmă la Argin ca să lase dromaderii să se odihnească. În zori, pe 3 septembrie, diligenţa plecă, în aceleaşi condiţiuni, parcurgând în timpul zilei distanţa dintre Argin şi Marienthal[1], adică 17 leghe. Petrecură iar noaptea în sat, îl părăsiră dis-de-dimineaţă şi seara, după o etapă de 12 ore, sosiră la Kerci, fără accidente, dar nu şi fără a fi hurducaţi puternic, căci robustele animale se tot opinteau, nefiind obişnuite să tragă la ham.

Deci până acum domnul Kéraban şi însoţitorii săi, plecaţi la 17 august, după 19 zile de drum, făcuseră trei şeptimi din călătorie. Merseseră cu o viteză medie bună şi dacă o ţineau tot aşa încă 26 de zile până la 30 septembrie, vor fi făcut înconjurul Mării Negre în răstimpul dorit.

— Şi totuşi, îi repeta adesea Bruno stăpânului său, presimt că o să se sfârşească rău.

— Pentru prietenul Kéraban?

— Pentru prietenul dumitale Kéraban... şi pentru cei care-l însoţesc!

XIV ÎN CARE DOMNUL KÉRABAN SE ARATĂ MAI TARE LA GEOGRAFIE DECÂT ÎL CREDEA NEPOTUL LUI, AHMET

Oraşul Kerci e aşezat în peninsula Kerci care-i poartă numele, la capătul sudic al Tauridei. Are formă de corn, pe coasta de nord a acestei limbi de pământ. Un munte pe care se înălţa altădată acropola îl domină cu măreţie. E muntele Mithridate. Numele teribilului şi nemilosului duşman al romanilor care a fost pe punctul să-i gonească din Asia, generalul îndrăzneţ, poliglotul emerit, legendarul cunoscător de otrăvuri, îşi are cel mai potrivit loc în fruntea unei cetăţi care a fost

[1] Azi localitatea Bagerovo din R.S.S. Ucraineană. (N.R.).

capitala Bosforului. Aici acest rege al Pontului, acest neînfricat Eupator, a fost străpuns de spada unui soldat gal, după ce încercase zadarnic să otrăvească trupu-i de fier pe care-l obişnuise cu otrăvurile[1]. Aşa sună scurtul curs de istorie pe care Van Mitten îl ţinu tovarăşilor săi de drum, în timpul jumătăţii de ceas petrecută la haltă. Când sfârşi, Kéraban comentă:

— Mithridate al tău nu era decât un neştiutor.

— De ce? întrebă Van Mitten.

— Dacă voia cu adevărat să se otrăvească, n-avea decât să se ducă să cineze la hanul din Arabat unde am tras noi.

Auzind aceste cuvinte, olandezul nu crezu că trebuie să continue cu elogiul soţului frumoasei Monima; dar îşi făgădui, în gând, să viziteze oraşul care fusese capitala regală, în timpul celor câteva ore cât vor rămâne la Kerci. Diligenţa trecu prin cetate cu ciudatul ei echipaj stârnind uimirea a numeroşi locuitori, populaţia pestriţă a acestei aşezări urbane ridicându-se la vreo l2 000 de suflete[2].

Prima grijă a lui Ahmet, când sosiră la „Hotelul Constantin" fu să se intereseze dacă-şi putea procura cai pentru dimineaţa următoare. Spre marea lui mulţumire, acest articol nu lipsea.

— Avem noroc, zise Kéraban că domnul Saffar n-a luat totul şi de la halta asta.

Neîngăduitorul unchi al lui Ahmet păstră totuşi o mare pică celui care, în mod cu totul nedorit, îşi permisese să i-o ia înainte şi să înhaţe caii de la halte.

Oricum, nemaiavând nevoie de dromaderi, îi revându unui conducător de caravană în drum spre strâmtoarea Jenikale; dar numai la preţul unor cămile moarte, de aici rezultând o pierdere destul de simţitoare, trecută de către răzbunătorul Kéraban în contul domnului Saffar. Se-nţelege de la sine că Saffar nu se mai afla la Kerci — ceea ce îl feri de o discuţie dintre cele mai înfierbântate cu concurentul său. De două zile părăsise oraşul ca să se-ndrepte spre Caucaz, împrejurare fericită căci nu va mai merge înaintea călătorilor, hotărâţi să dea ocol Mării Negre. O cină bună la Hotel Constantin, o noapte liniştită într-o cameră destul de confortabilă, îi făcură atât pe stăpâni cât şi pe servitori să uite toate necazurile avute. Încât Ahmet putu trimite o scrisoare la Odessa transmiţând că îşi urmează cu bine călătoria în condiţii normale.

Cum plecarea, a doua zi, 5 septembrie, fusese fixată la orele l0 dimineaţa, conştiinciosul Van Mitten se trezi odată cu soarele ca să viziteze oraşul. De astă dată îl găsi pe Ahmet gata să-l însoţească. Amândoi o porniră aşadar pe străzile largi ale Kcrciului.

Cheiul de piatră construit la mare, în fundul golfului format de o cotitură a coastei care se prelungeşte până la malul strâmtorii, le permise să se plimbe mai

---

[1] Mithridate al VI-lea Eupator, supranumit cel mare, duşman neîmpăcat al romanilor, rege al Pontului (112—63 Î.C.), temându-se de comploturi, se obişnuise atât de bine cu otrăvurile, încât acestea nu mai aveau asupra lui nici un efect. Vorbea 32 de limbi. Luptele lui cu romanii au durat din 89 până în 63 Î.C. aproape fără întrerupere. O revoltă a fiului său, Fhaernace al II-lea, împiedicându-l să cucerească Italia, a fost constrâns să se sinucidă. (N.R.).

[2] În l984 oraşul Kerci număra l66 000 locuitori. (N.R.).

în voie. Aici se înălţau reşedinţa guvernatorului şi vama. Mai înspre larg ca urmare a lipsei de apă, erau ancorate vapoarele cărora portul Kerci le oferă un bun adăpost, nu departe de spital. Portul a dobândit un trafic comercial destul de mare din l774 încoace şi are un vast antrepozit de sare, furnizată de salinele din Perekop.

— Avem timp să urcăm? întrebă Van Mitten arătând spre muntele Mithridate, unde se-nălţa un templu grec, îmbogăţit de rămăşiţele tumulilor, atât de numeroşi în provincia Kerci — templu care a înlocuit antica acropole.

— Hm, făcu Ahmet, nu trebuie să riscăm să-l facem să aştepte pe unchiul Kéraban.

— Nici pe nepotul lui! rosti surâzând Van Mitten.

— E adevărat, îi mărturisi Ahmet, că în tot timpul călătoriei nu mă gândesc decât la apropiata noastră întoarcere la Scutari. Mă înţelegeţi, nu-i aşa, domnule Van Mitten?

— Da... înţeleg, tânărul meu prieten, răspunse olandezul, deşi soţul doamnei Van Mitten ar fi avut tot dreptul să nu priceapă.

Cu această cugetare, vai, prea justificată de încercările prin care trecuse căsnicia lui Van Mitten, amândoi începură să urce pe muntele Mithridate, având înaintea lor încă două ore bune până la plecare. De pe înălţimi, priveliştea golfului era minunată. La sud se contura capătul peninsulei. Spre est se rotunjeau cele două limbi de pământ care înconjură golful Taman, dincolo de strâmtoarea Yenikale. Cerul, senin, îţi îngăduie să zăreşti diversele forme de relief ale ţinutului şi „kurganele", adică mormintele străbunilor presărate pe tot întinsul câmpiei, până şi pe movilele de calcar.

Când Ahmet socoti că a venit momentul să se întoarcă la hotel, îi arătă lui Van Mitten o scară monumentală, împodobită cu balustri care coboară de pe muntele Mithridate până în piaţa oraşului. Un sfert de ceas mai târziu, amândoi erau lângă domnul Kéraban, care încerca zadarnic să-i vorbească gazdei lui, un tânăr cu o fire dintre cele mai netulburate. Veniseră la timp, căci unchiul lui Ahmet ar fi sfârşit prin a se supăra, negăsind prilejul să se-nfurie.

Diligenţa era gata de plecare. La ea se-nhămaseră cai persani, cu care se face mare negoţ la Kerci. Fiecare îşi reluă locul şi atelajul o porni într-un trap mărunt, care nu stârni păreri de rău după obositoarea cursă cu dromaderele.

Apropiindu-se de strâmtoare, Ahmet fu cuprins de îngrijorare. Vă amintiţi că itinerariul fusese schimbat la Cherson. La stăruinţele nepotului său, domnul Kéraban consimţise să nu facă înconjurul Mării Azov şi să scurteze drumul prin Crimeea. Dar acceptând această modificare, el credea, probabil, că uscatul nu-i va lipsi pe parcurs nici o clipă. Se înşela. Iar Ahmet nu făcuse nimic ca să îndrepte greşeala.

Poţi fi un excelent neguţător şi să nu cunoşti foarte bine geografia. Unchiul lui Ahmet n-avea habar, fără-ndoială, că Marea Azov se varsă în Marea Neagră printr-o strâmtoare lată, străvechiul Bosfor cimerian care poartă numele de strâmtoarcă Yenikale; aşadar, în mod obligatoriu, va trebui traversată această strâmtoare între Peninsula Kerci şi Peninsula Taman. Ahmet ştia demult că unchiul Kéraban nu suportă marea. Ce va zice, prin urmare, când se va afla în faţa strâmtorii dacă, din cauza curenţilor sau a apelor joase, vor fi nevoiţi s-o

treacă pe unde era mai mare distanţa între maluri, adică de vreo 20 de mile? Şi ce se va întâmpla în cazul că va refuza s-o traverseze? Şi dacă va pretinde s-o ia înapoi pe toată coasta orientală a Crimeii pentru a merge pe lângă Marea Azov până la primii contraforţi ai Caucazului? Ce prelungire a călătoriei! Cât timp pierdut! Cum ar mai putea ajunge la Scutari până la data de 30 septembrie? Iată la ce se gândea Ahmet în timp ce diligenţa străbătea peninsula. În mai puţin de două ore va ajunge la strâmtoare şi unchiul va afla despre ce e vorba. Era bine să-l pregătească de pe acum pentru această gravă eventualitate? Dar de câtă îndemânare va trebui să dea dovadă ca discuţia să nu degenereze în controversă şi controversa în ceartă. Dacă domnul Kéraban se-ncăpăţâna, nimic nu l-ar face să renunţe la ideea lui şi cu voia sau fără voia celorlalţi, ar sili diligenţa să se înapoieze la Kerci.

Ahmet nu ştia deci la ce să se decidă. În cazul că-i mărturisea unchiului viclenia de care se slujise, risca să-l scoată din fire. Nu era mai cuminte să se prefacă a nu şti nimic, să se arate surprins la vederea strâmtorii acolo unde credea, pasămite, că se găseşte uscatul?

Se hotărî deci să se resemneze şi să aştepte ce-o vrea soarta.

Peninsula Kerci e din antichitate străbătută de o tranşee lungă numită „Meterezul de la Akos". Drumul care merge paralel cu şanţul e destul de bun din oraş până la spital, apoi devine alunecos şi greu când coboară spre litoral. Atelajul nu inaintă foarte repede în cursul dimineţii — ceea ce îi îngădui lui Van Mitten să aibă o vedere mai cuprinzătoare a acestei porţiuni din Chersones. Pe scurt e pur şi simplu stepa rusească cu toate caracteristicile ei. O străbăteau câteva caravane care veneau să-şi caute adăpost de-a lungul meterezului de la Akos unde îşi aşezară tabăra cu tot pitorescul ei oriental. Nenumărate „kurgane" acopereau câmpia, dându-i înfăţişarea tristă a unui imens cimitir. Erau tot atâtea morminte acolo unde specialiştii făcuseră săpături până-n adâncul pământului. Bogăţiile lor: vase etrusce, monumente funerare, giuvaeruri vechi care împodobesc zidurile templului şi sălile muzeului din Kerci.

Spre prânz se zări la orizont un turn pătrat, impunător, cu patru turnuleţe: era fortul care se înalţă la nord de orăşelul Yenikale. Spre sud, la marginea Golfului Kerci se desena capul O-Burun[1], deasupra litoralului Mării Negre şi strâmtoarea cu cele două limbi de pământ ale ei, care formează golful Taman. În depărtare primele contururi ale Caucazului pe coasta de est a Mării Negre alcătuiau parcă o ramă gigantică încadrând tabloul Bosforului cimerian. Strâmtoarea semăna atât de bine cu un braţ de mare încât Van Mitten, care cunoaşte repulsia lui Kéraban pentru călătoriile pe apă, îl privi mirat pe Ahmet. Dar acesta îi făcu semn să tacă. Din fericire unchiul aţipise şi nu văzu nimic din apele Mării Negre şi ale Mării Azov, care se amestecau în această strâmtoare a cărei cea mai îngustă parte măsoară cinci până la şase mile lăţime.

— La naiba! îşi zise Van Mitten.

Era într-adevăr păcat că domnul Kéraban nu se născuse cu câteva sute de ani mai târziu! Dacă ar fi pornit în călătorie atunci, Ahmet n-ar fi avut motive să fie cuprins de îngrijorare ca în momentul acesta, căci strâmtoarea tinde să se astupe

---

[1] Azi capul Takyl. (N.R).

cu nisip. În viitor va sfârşi prin îngrămădirea şi fărâmiţarea scoicilor, să nu mai fie decât un canal îngust cu un curs de apă rapid. Dacă, acum 150 de ani corăbiile lui Petru cel Mare au trecut pe-aici pentru a asedia Azovul, acum vasele comerciale sunt silite să aştepte ca apele împinse de vânturile din sud să ajungă la o adâncime de 10 până la 12 picioare.

Dar erau în anul 1882 şi nu în anul 2000 şi trebuiau acceptate condiţiile hidrografice aşa cum se prezentau ele. Între timp diligenţa coborâse pantele Yenikale, gonind cârduri asurzitoare de dropii care se adăposteau în ierburile înalte. Ea se opri în faţa principalului han al oraşului şi domnul Kéraban se trezi.

— Am ajuns la haltă? întrebă el.

— Da! la halta de la Yenikale, răspunse Ahmet.

Coborâră cu toţii şi intrară în han, în timp ce poştalionul merse mai departe spre haltă. De-acolo trebuia să se ducă pe chei, unde se găsea bacul care transporta pe călătorii veniţi pe jos, călare, cu căruţa şi chiar caravanele ce merg din Europa în Asia sau din Asia în Europa.

Yenikale e un orăşel unde se face un negoţ activ cu sare, icre negre, sulf şi lână O mare parte din populaţie se ocupă cu pescuitul nisetrului şi calcanului. Marinarii fac puţin cabotaj în strâmtoare şi aproape de litoralul vecin pe ambarcaţiuni uşoare cu două pânze latine. Yenikale are o poziţie strategică importantă. De aceea ruşii l-au fortificat după ce l-au luat turcilor în 1771. E una din porţile Mării Negre, care aşa cum e aşezat posedă două chei de siguranţă: cheia orăşelului Yenikale pe de o parte şi a lui Taman pe de alta.

După o oprire de o jumătate de oră, domnul Kéraban dădu însoţitorilor săi semnalul de plecare şi se-ndreptară spre chei unde-i aştepta bacul.

La început Kéraban privi în dreapta, apoi în stânga şi o exclamaţie îi scăpă de pe buze.

— Ce ai unchiule? îl întrebă Ahmet care nu se prea simţea la largul lui.

— Âsta-i un râu? zise Kéraban, arătând spre strâmtoare.

— Da, un râu, îi răspunse Ahmet care crezu că-i bine să nu-i aducă la cunoştinţă unchiului său adevărul.

— Un râu! exclamă mirat Bruno.

Un semn al stăpânului său îl făcu să priceapă că nu trebuie să stăruie în această privinţă.

— De unde! E o... zise Nizib.

Nu apucă să-şi termine vorba. Un cot al amicului său Bruno îi reteză spusa în clipa când era să denumească fenomenul geografic din faţa ochilor săi.

Kéraban privea mai departe la apa care-i tăia drumul. „E lat râul ăsta"! zise.

— Da, destul de lat, probabil s-a umflat, răspunse Ahmet.

— În urma topirii zăpezilor, fără-ndoială! adăugă Van Mitten pentru a-l sprijini pe tânărul lui prieten.

— Topirea zăpezilor... în luna septembrie? rosti Kéraban, întorcând capul spre olandez.

— Da... da... topirea zăpezilor... depuse mai de mult în Caucaz! îngăimă Van Mitten care nu mai ştia ce spune.

— Dar nu văd nici un pod pentru a trece peste râu, constată Kéraban.

— Într-adevăr unchiule, nu mai este! exclamă Ahmet, făcându-şi un ochean din căuşul palmelor strânse pe jumătate ca şi cum ar fi vrut să zărească aşa-zisul pod de peste aşa-zisul râu.

— Şi totuşi trebuie să fie un pod... grăi Van Mitten! în ghidul meu se menţionează existenţa unui pod...

— Ah! în ghid se menţionează existenţa unui pod?... întrebă Kéraban încruntând din sprâncene şi privindu-l drept în ochi pe prietenul său Van Mitten.

— Da... un pod vestit... începu să se bâlbâie olandezul. Ştiu bine... Pont Euxin... Anticul *Pontus Axenos*...

— Atât de antic, rosti Kéraban şuierător printre buzele strânse că n-a putut să reziste apelor umflate de topirea zăpezilor ce s-au strâns demult în Caucaz.

— În Caucaz! repetă Van Mitten căruia îi secase imaginaţia.

Ahmet se retrăsese mai la o parte, căci nu ştia ce să-i răspundă unchiului şi nu voia să provoace o discuţie care ar fi ieşit, fără îndoială, prost.

— Ei bine, nepoate, zise tăios Kéraban, cum vom trece râul dacă nu e sau nu mai e pod?

— Vom găsi vreun vad, îl asigură calm Ahmet. Apa-i aşa de mică.

— Abia cât să-ţi moi tălpile... adăugă olandezul care ar fi făcut mult mai bine dacă şi-ar fi ţinut gura.

— Atunci, Van Mitten, zise Kéraban, suflecă-ţi pantalonii, intră tu în acest râu şi noi te vom urma.

— Dar...

— Hai... ce mai aştepţi?

Credinciosul Bruno crezu că-i de datoria lui să-l scoată pe stăpânul său din încurcătură.

— N-are rost, domnule Kéraban. Vom trece fără să ne udăm. Văd colo un bac.

— Da? Vezi un bac? se răsti Kéraban. Ce noroc să s-a gândit cineva să aducă un bac pe râul ăsta ca să înlocuiască podul smuls de ape, vestitul „Pont Euxin"! Şi de ce n-ai spus mai devreme că există un bac? Unde e?

— Uite-l, unchiule, răspunse Ahmet, arătând spre bacul ancorat la chei. Diligenţa noastră a şi fost urcată pe el.

— Nu mai spune! Diligenţa noastră e acolo?

— Da, cu cai cu tot.

— Cu cai cu tot. Şi cine a dat porunca să fie urcată pe bac?

— Nimeni, unchiule, răspunse Ahmet. Şeful de haltă în persoană a dus-o, aşa cum face de obicei.

— De când nu mai există podul, nu?

— De altfel, unchiule, nu avem alt mijloc de a ne continua călătoria.

— Ba avem altul, nepoate Ahmet! Putem să ne întoarcem şi să facem pe la nord înconjurul Mării Azov.

— Două sute de leghe în plus, unchiule. La nunta mea nu te gândeşti?

— Ba da, nepoate. Şi vom fi înapoi la Scutari înainte de data fixată. Să mergem.

Ahmet era copleşit de o mare emoţie. Unchiul său îşi va împlini planul nesăbuit să se întoarcă, străbătând iar peninsula? Sau, dimpotrivă, va consimţi să ia loc pe bac şi să treacă strâmtoarea Yenikale?

Dar aceştia manevrară cu atîta îndemînare...

Domnul Kéraban se îndreptă spre bac. Van Mitten, Ahmet, Nizib şi Bruno îl urmau, nevrând în nici un fel să-i dea prilejul să înceapă discuţia mânioasă care ameninţa să izbucnească. Kéraban se opri un timp pe chei privind în jurul lui. Însoţitorii lui se opriră şi ei.

Kéraban sui pe bac.

Ceilalţi urcară în urma lui.

Apoi bacul porni şi curentul îi duse spre malul celălalt.

Kéraban tăcea şi ceilalţi îl imitau.

Din fericire marea era liniştită şi luntraşii manevrară fără greutate bacul când cu căngi lungi, când cu lopeţi late, după adâncimca apei. Totuşi, la un moment dat era gata-gata să se producă un accident. Curentul influenţat de capul sudic al golfului Taman împinse bacul, oblic. Încât în loc să ajungă direct la ţintă, fu pe cale de a fi antrenat până-n fundul golfului. Ar fi însemnat o trecere de 5 leghe şi nu de una, iar domnul Kéraban a cărui nerăbdare se manifesta vădit, s-ar fi putut să poruncească barcagiilor să se-ntoarcă. Dar aceştia, cărora Ahmet înainte de îmbarcare le spusese câteva cuvinte — ruble era unul din ele, des repetat — manevrară cu atâta îndemânare că totul se sfârşi cu bine.

Aşadar, o oră după ce părăsiseră cheiul de la Yenikale, călătorii, caii şi diligenţa acostară la capătul meridional al golfului.

Diligenţa debarcă fără greutate şi luntraşii primiră un număr respectabil de ruble.

Odinioară golful forma două insule şi o peninsulă, adică era tăiat în două locuri de un canal şi nu puteai să-l străbaţi cu poştalionul. Dar cele două tăieturi au fost astupate de nisip. Aşa că atelajul făcu dintr-o suflare cele patru verste care despart capul de orăşelul Taman.

O oră mai târziu intrau în mica aşezare şi domnul Kéraban se mulţumi să zică, privindu-şi nepotul în faţă:

— Hotărât lucru, apele Mării Azov şi ale Mării Negre nu se-nţeleg prea rău împreunându-se în strâmtoarea Yenikale.

Asta fu tot şi n-a mai fost vorba niciodată de râul nepotului Ahmet, nici de podul „Pont Euxin” al amicului Van Mitten.

XV ÎN CARE DOMNUL KÉRABAN, AHMET, VAN MITTEN ŞI SLUGILE LOR JOACĂ ROLUL DE SALAMANDRE

Taman nu-i decit un târguşor cu înfăţişare mohorâtă datorită căsuţelor sărăcăcioase cu pereţii scorojiţi, bordeielor cu acoperiş de paie şi bisericii de lemn cu clopotniţa încununată de necontenitul zbor al şoimilor.

Dacă în Kerci locuiesc mulţi greci, la Taman predomină cazacii. De aici, un contrast pe care Van Mitten nu-l putu observa decât în trecere.

Diligenţa luând-o întotdeauna pe drumul cel mai scurt, merse timp de o oră pe lângă litoralul sudic al golfului Taman. Fu de-ajuns ca pasagerii să-şi poată da seama că ţinutul părea deosebit de bun pentru vânătoare, mai bogat chiar în

această privinţă decât oricare altul de pe glob. Într-adevăr era împânzit de pelicani, cormorani, cufundaci mari, fără a mai pune la socoteală cârdurile de dropii, care se adăposteau în mlaştini într-un număr de necrezut.

— N-am mai văzut niciodată atâta vânat de apă! remarcă Van Mitten. Poţi trage cu puşca la întâmplare şi tot nimereşti ceva. Nu s-ar pierde nici un glonte.

Această obervaţie a olandezului nu iscă nici un protest. Domnul Kéraban nu era vânător, iar Ahmet se gândea la ale lui. Totuşi se auzi un început de contestaţie în legătură cu zborul unor raţe pe care le sperie diligenţa în clipa când se depărta de litoral, lăsându-l pe partea stângă, pentru a o lua pieziş spre sud-est.

— Uite o companie! strigă Van Mitten. Ba chiar un întreg regiment.

— Un regiment? Vrei să spui o armată! zise, ridicând din umeri domnul Kéraban.

— Ai dreptate, pe legea mea! aprobă Van Mitten. Sunt mai bine de o sută de mii de raţe.

— O sută de mii? Spune mai bine două sute de mii!

— Ei bine! Două sute de mii.

— Aş zice chiar trei, Van Mitten, şi tot ar fi mai puţin decât în realitate.

— Ai dreptate, prietene Kéraban, răspunse prevăzător olandezul care nu vru să-l contrazică pe amicul său, de teamă ca acesta să nu-i arunce în cap cu un milion de raţe.

Dar, de fapt, el era mai aproape de adevăr. Raţele să fi fost vreo sută de mii. O cantitate frumuşică şi aşa. Desfăşurându-se în văzduha cârdul alcătui un nor uriaş ce-şi plimbă umbra deasupra golfului, acoperind lumina Soarelui. Vremea era destul de bună şi drumul uşor. Atelajul înainta repede şi caii putură fi schimbaţi la diversele halte. Domnul Saffar nu le-o mai lua înainte pe drumurile peninsulei. Se-nţelegea, de la sine că toată noaptea o vor petrece alergând până la primii contraforţi ai Caucazului care se zăreau, nedesluşit, la orizont. De vreme ce noaptea trecută dormiseră la hotelul din Kerci, nimănui nu-i trecea prin gând să părăsească diligenţa înainte de a fi călătorit cu ea 36 de ore. Totuşi, spre seară, la ora cinei, se opriră la o haltă unde era şi un han. Şi fiindcă nu ştiau cum vor fi resursele de hrană pe litoralul caucazian şi dacă vor găsi uşor de-ale gurii, socotiră că-i prudent să economisească proviziile cumpărate la Kerci.

Hanul era modest, dar mâncarea nu lipsea şi n-aveai a te plânge de ea. Numai că, amănunt semnificativ, hangiul, fie având o fire bănuitoare, fie după obiceiul pământului, vru să i se plătească pe măsură ce consumau fiecare fel. Când li se aduse pâinea şopti:

— Face zece copeici.

Când se serviră ouăle, zise:

— Face 80 de copeici.

Şi Ahmet trebui să-i plătească cele 80 de copeici. Cvasul atâta, raţa atâta, sarea (da, şi sarea) atâta!

Ahmet se execută.

Până şi faţa de masă, şervetele şi băncile au trebuit să fie plătite, separat şi înainte, nemaivorbind de cuţite, pahare, furculiţe şi farfurii.

E lesne de înţeles, acest lucru nu putu să nu-l enerveze până la urmă pe domnul Kéraban, încât sfârşi prin a cumpăra în bloc diversele tacâmuri necesare cinei, nu insă fără cârteli pe care hangiul le primi cu o nepăsare demnă de Van Mitten.

După ce mâncară, Kéraban revându proprietarului obiectele cumpărate, dar... la jumătate de preţ.

— Noroc că nu te pune să-ţi plăteşti digestia, zise. Ce om! Merita să fie ministru de finanţe în Imperiul Otoman. Iată un ins care ar şti să ia bir pe fiecare mişcare de vâslă a caiacurilor de pe Bosfor.

Dar, important era că mâncaseră destul de bine, aşa cum remarcă Bruno, şi plecară după căderea nopţii — o noapte întunecoasă, fără lună.

E o senzaţie cu totul deosebită, dar nu lipsită de farmec, de a te simţi dus de trapul viguros al unui atelaj, într-o beznă adâncă printr-un ţinut necunoscut, unde satele sunt foarte departe unul de altul, iar fermele risipite prin stepă la mari distanţe. Zurgălăii cailor, cadenţa neregulată a potcoavelor pe sol, scârţâitul roţilor pe suprafaţa terenurilor nisipoase, hurducăturile pe făgaşele unor drumuri adesea desfundate de ploi, plesnetul biciului cu care surugiul mână caii, licărul felinarelor pierzându-se în întuneric când calea e netedă, sau agăţându-se jucăuş de copaci, de blocuri de piatră sau de stâlpii cu tăbliţe indicatoare de la marginea şoselei, toate acestea constituie un ansamblu de zgomote diverse şi de imagini fugare la care puţini drumeţi rămân nesimţitori. Auzi sunetele, vezi priveliştile printr-o toropeală care le dă un nimb oarecum fantastic. Domnul Kéraban şi însoţitorii lui erau cuprinşi şi ei de un asemenea sentiment a cărui intensitate e uneori foarte mare. Cu ochii pe jumătate închişi zăreau pe geamurile din faţă ale cupeului umbrele lungi ale atelajului, umbre capricioase, mişcătoare, mărindu-se nemăsurat înaintea ta pe drumul slab luminat. Era pe la 11 noaptea, când un zgomot ciudat îi trezi din reverie. Semăna cu un fâsâit ca cel pe care-l face apa gazoasă când deschizi sticla, dar de zece ori mai puternic. Mai curând părea că lichidul dintr-un cazan lasă să-i scape aburul prin ţeava de golire. Atelajul se opri. Surugiul îşi stăpânea cu greu caii. Ahmet, vrând să ştie ce se întâmplă, coborî geamul şi se aplecă în afară.

— Ce se petrece? De ce ne-am oprit? întreabă. De unde vine zgomotul ăsta?

— De la vulcanii noroioşi, răspunse surugiul.

— Vulcanii noroioşi? Ne-ai dus într-adevăr pe un drum foarte plăcut, nepoate Ahmet, n-am ce zice!

— Domnule Kéraban aţi face bine să coborâţi împreună cu însoţitorii dumneavoastră, rosti surugiul.

— Să coborâm?

— Da!... Şi să urmaţi pe jos diligenţa, cât timp străbatem acest ţinut, căci nu pot stăpâni caii şi ar putea să se sperie.

— Omul are dreptate, zise Ahmet. Trebuie să coborâm.

— Sunt de mers vreo cinci sau şase verste, îi încunoştiinţă surugiul, poate opt, dar nu mai mult!

— Hai, unchiule, hotărăşte-te.

— Să coborâm, prietene Kéraban, glăsui şi Van Mitten. Vulcani noroioşi! Să vedem ce-o fi şi asta.

Domnul Kéraban se decise, nu fără să protesteze. Se dădură jos; apoi urmând dilegenţa, ai cărei cai mergeau la pas, începură să înainteze la lumina felinarelor. Noaptea era foarte întunecoasă. Dacă olandezul sperase să vadă cât de puţin fenomenele naturale semnalate de surugiu, se înşelase; dar nu era greu să auzi şuierăturile asurzitoare. De fapt, dacă ar fi fost ziuă, iată ce ar fi văzut: o stepă presărată pe întreaga-i întindere cu mici conuri de erupţie, aidoma unor muşuroaie uriaşe cum întâlneşti în unele părţi ale Africii ecuatoriale. Din aceste conuri se înalţă surse gazoase şi bituminoase numite „vulcani noroioşi”, cu toate că acţiunea vulcanică nu intervine în nici un fel în producerea fenomenului. E doar un amestec de mâl, gips, calcar, pirită şi chiar petrol care, împinse de hidrogenul carbonat şi uneori fosforat, ies afară cu o anume violenţă. Aceste tumescenţe care se înalţă încetul cu încetul îşi pierd coroana, pentru a lăsa să iasă materia eruptivă şi se fleşcăiesc după aceea când terenurile terţiare ale peninsulei s-au golit într-o perioadă de timp mai mult sau mai puţin lungă.

Hidrogenul care se produce în aceste condiţii se datorează descompunerii lente dar neîncetate a petrolului, amestecat cu diverse substanţe. Pereţii stâncoşi în care e închis, se sfarmă până la urmă sub acţiunea apelor, apa de ploaie sau apa de izvor, ale căror infiltraţii sunt permanente. Atunci ţâşneşte, cum bine s-a spus, precum o băutură spumoasă dintr-o sticlă pe care elasticitatea gazului o goleşte cu totul. Asemenea conuri de dejecţie se deschid în număr mare pe suprafaţa Peninsulei Taman. Le întâlneşti şi pe terenurile asemănătoare ale peninsulei Kerci, dar nu în vecinătatea drumului parcurs de diligenţă — ceea ce explică de ce călătorii nu le observaseră.

Treceau acum între marile gropi acoperite de trâmbe de aburi, prin mijlocul ţâşniturilor de noroi lichid a căror natură le-o explicase, de bine, de rău, surugiul. Erau atât de aproape câteodată, că primeau în plin obraz suflul gazului cu miros caracteristic, ca şi cum ar fi scăpat din gazometrul unei uzine.

— Ei, zise Van Mitten, recunoscând prezenţa gazului de iluminat, drumul ăsta nu-i lipsit de primejdii! Să sperăm că n-o să aibă loc vreo explozie.

— Aveţi dreptate, încuviinţă Ahmet. Ar trebui, din prevedere, să stingem... Remarca exprimată de Ahmet o făcuse în sinea lui fără îndoială, şi surugiul obişnuit să străbată regiunea asta, căci felinarele diligenţei se stinseră brusc toate deodată.

— Atenţie, nu fumaţi! zise Ahmet, adresându-se lui Bruno şi Nizib.

— Nici o grijă, domnule Ahmet, răspunse Bruno. Nu ţinem să sărim în aer.

— Cum adică, strigă Kéraban, nu mai e permis să fumezi aici?

— Nu, unchiule, spuse ferm Ahmet, nu... cel puţin pe o distanţă de câteva verste.

— Nici măcar o ţigară? întrebă îndărătnicul care învârtea între degete o foiţă pe care o umplu cu tutun cu îndemânarea unui vechi fumător.

— Mai târziu... prietene Kéraban... mai târziu... în interesul nostru al tuturor! grăi Van Mitten. În această stepă ar fi la fel de primejdios să fumezi ca într-un depozit de muniţii.

— Frumos ţinut, n-am ce zice! murmură Kéraban. M-aş mira să se îmbogăţească aici neguţătorii de tutun. Să ştii, nepoate Ahmet, chiar cu preţul unei întârzieri de câteva zile, ar fi fost mai bine să fi înconjurat Marea Azov.

Ahmet nu răspunse. Nu voia să înceapă din nou o discuţie pe această temă. Unchiul lui, bombănind, puse la loc tutunul în buzunar şi merseseră mai departe în urma diligenţei care abia se desluşea în bezna adâncă.

Trebuiau să umble cu deosebită precauţie ca să se ferească de orice cădere. Drumul desfundat din loc în loc nu oferea nici o siguranţă. Urca lin luând-o spre est. Din fericire nu bătea vântul, încât, în aerul înnegurat, vaporii se înălţau în linie dreaptă fără a se abate înăbuşitor asupra călătorilor. Înaintară vreo jumătate de ceas cu paşi mici. Caii diligenţei nechezau şi se cabrau mereu. Surugiul îi stăpânea cu greu. Osiile poştalionului scârţâiau când roţile alunecau în câte un şanţ; dar diligenţa era, pe cât se ştie, solidă cum o dovedise în mlaştinile din părţile joase ale Dunării. Încă un sfert de ceas şi vor fi trecut porţiunea vulcanică a regiunii. Deodată observară un foc viu pe stânga. Unul din conuri se aprinsese şi din el se înălţa o flacără puternică. Stepa fu luminată pe o rază de o verstă.

— Cineva fumează! exclamă Ahmet, care o luase puţin inaintea celorlalţi şi se dădu iute înapoi. Dar nu fuma nimeni. Auziră din faţă strigătele surugiului. Apoi plesniturile loviturilor de bici. Era limpede că omul nu-şi mai putea stăpâni caii care, înspăimântaţi, goneau trăgând după ei diligenţa cu o mare viteză.

Se opriră cu toţii. Stepa avea, în noaptea adâncă, o înfăţişare înfricoşătoare. Flăcările scoase de un crater se răspândiseră şi la craterele învecinate. Explodau unele după altele, cu violenţă, ca bateriile unor focuri de artificii ale căror jeturi de foc se-ncrucişau. O lumină orbitoare învălui câmpia. La strălucirea ei se iviră sutele dc buboaie vulcanice ale căror gaze ardeau în mijlocul dejecţiilor de materii lichide, unele cu licărirea sinistră a petrolului, altele de culori diverse datorită prezenţei pucioasei albe, piritei sau carbonatului de fier. În acelaşi timp, bubuituri surde răzbăteau din măruntaiele pământului. Solul se va deschide oare, preschimbându-se într-un uriaş crater la presiunea preaplinului materiilor eruptive?

Primejdia era mare. Instinctiv, domnul Kéraban şi însoţitorii lui se depărtaseră unul de altul, pentru a micşora pericolul de a se prăbuşi cu toţii deodată în gol. Dar nu trebuiau să se oprească, ci să meargă cât mai iute pentru a depăşi în timpul cel mai scurt această zonă primejdioasă. Drumul, bine luminat, putea fi urmat. Strecurându-se printre conuri străbăteau stepa în flăcări.

— Înainte! înainte! strigă Ahmet.

Nu i se răspunse, dar îl ascultară cu toţii.

Departe în zare părea că întunericul cuprindea din nou acea parte a stepei. Acolo era aşadar capătul ţinutului craterelor pe care trebuiau să-l depăşească. Deodată, o explozie mai puternică avu loc chiar pe drum. Un jet de foc ţâşnise dintr-o groapă uriaşă care se scobise într-o clipă în sol. Kéraban fu trântit la pământ şi îl zăriră zbătându-se lângă flacără. Dacă nu se ridica numaidecât se sfârşea cu el în câteva secunde. Făcând un salt, Ahmet se repezi să-şi ajute unchiul. Îl prinse în braţe înainte ca gazele aprinse să-l fi putut ajunge. Apoi îl târî mai încolo pe jumătate sufocat de emanaţiile de hidrogen.

— Unchiule, unchiule, strigă.

Cu toţii, Van Mitten, Bruno, Nizib, după ce-l duseră la marginea unui taluz, încercară să-i primenească plămânii cu aer curat.

Îl prinse în brațe

În sfârşit se auzi un „brum! brum!” viguros şi de bun augur. Pieptul robustului Kéraban începu să se ridice şi să se lase la intervale scurte, expulzând gazele otrăvitoare care-l umpleau. Pe urmă, respiră îndelung, îşi veni în simţiri şi primele cuvinte pe care le rosti fură următoarele:

— Şi mai îndrăzneşti să susţii, Ahmet, că n-ar fi fost mai bine să fi făcut înconjurul Mării Azov?

— Ai dreptate, unchiule.

— Ca de obicei, nepoate, ca de obicei!

Domnul Kéraban nici nu apucă să-şi termine vorba, că o beznă adâncă înlocui lumina vie care strălucise în stepă. Craterele se stinseră brusc şi în acelaşi timp. S-ar fi spus că mâna unui maşinist oprise reflectoarele unui teatru. Totul fu înghiţit de o noapte neagră, cu atât mai neagră cu cât ochii păstrau încă pe retină imaginea luminii orbitoare a cărei sursă secase pe neaşteptate.

Ce se întâmplase? De ce conurile luaseră foc deşi nimic ce le putea inflama nu se apropiase de craterul lor?

Iată probabil explicaţia: sub înrâurirea unui gaz care se aprinde de la sine în contact cu aerul, se produsese un fenomen identic cu cel care a incediat împrejurimile Tamanului în 1840. Acest gaz era hidrogenul fosforat, datorat prezenţei produselor fosfatice provenite din cadavrele animalelor marine îngropate in straturile de marne. El se aprinsese şi transmisese focul hidrogenului carbonat care nu e altceva decât gaz de iluminat. Deci, în orice clipă, sub influenţa, poate, a anumitor condiţii climatice, aceste fenomene vulcanice spontane pot avea loc fără să le poţi prevedea.

Din acest punct de vedere, drumurile peninsulelor Kerci şi Taman sunt primejdioase, mai ales că pericolele nu pot fi preîntâmpinate, deoarece se dezlănţuie pe neaşteptate.

Domnul Kéraban nu greşea, prin urmare, când spunea că oricare alt drum ar fi fost mai bun decât cel pe care nerăbdarea lui Ahmet îi făcuse să-l urmeze. Dar, în fine, scăpaseră cu toţii, unchiul şi nepotul se arseseră puţin, ceilalţi ieşiseră nevătămaţi.

La o depărtare de trei verste, surugiul, reuşind să fie din nou stăpân pe cai, se oprise să-i aştepte. După ce se stinseseră flăcările, aprinsese iar felinarele diligenţei şi, călăuziţi de lumina lor, călătorii putură fără pericol, dar nu şi fără oboseală, să ajungă la poştalion.

Fiecare îşi reluă locul. Plecară, şi noaptea se sfârşi în linişte. Van Mitten păstră însă în suflet o emoţionantă amintire a spectacolului văzut. N-ar fi fost mai impresionat dacă întâmplarea l-ar fi dus prin ţinuturile Noii Zeelande în momentul când se aprind izvoarele etajate pe amfiteatrul colinelor ei eruptive.

A doua zi, pe 6 septembrie, la 18 leghe de Taman, diligenţa, după ce dăduse ocol limanului Kiziltas, străbătea târgul Anapa şi în jur de 8 seara se oprea în orăşelul Rajevskaia[1] la graniţa regiunii Caucaz.

[1] Azi, oraşul Novorossiik. (N.R.).

XVI ÎN CARE E VORBA DE NEPREŢUITUL TUTUN DIN PERSIA ŞI ASIA MICĂ

Caucazul este acea parte a Rusiei meridionale alcătuită din munţi înalţi şi podişuri nesfârşite, al cărei sistem orografic are o orientare aproape de la vest spre est, pe o lungime de 350 de kilometri. La nord se-ntinde ţinutul cazacilor de la Don, gubernia Stavropol cu stepele kalmucilor şi nogailor, la sud Tiflis, capitala Georgiei, ţinutul kutailor, Baku, Elisavetopol, Erevan, apoi provinciile Mingrelia, Imeretri, Abhazia şi Guriel. La vest de Caucaz e Marea Neagră, iar la est Marea Caspică. Întreaga regiune situată la sud de principalul lanţ al Munţilor Caucaz se mai numeşte şi Transcaucazia şi n-are alte frontiere decât cele cu Turcia şi Persia aproape de punctul de contact aflându-se muntele Ararat, unde — cum spune legenda — s-a oprit arca lui Noe, după potop.

Multe neamuri locuiesc sau parcurg această regiune. Kaţeveli, armeni, işerkezi, işeceni, lesghieni. La nord sunt kalmuci, nogai, tătari de origine mongolă, la sud tătari de origine turcă, kurzi şi cazaci.

Dacă ar fi să te iei după părerea savanţilor celor mai competenţi, din aceste părţi cu populaţie pe jumătate europeană, pe jumătate asiatică, s-ar trage rasa albă care se află acum în Asia şi Europa. De aceea i s-a şi dat numele de rasă caucaziană.

Trei drumuri mari străbat enorma barieră dominată de culmile Skat-Elbrus de 4000 de metri, Kazbek de 4800 — altitudinea Mont Blanc-ului şi Elbrus de 5600 de metri[1].

Primul dintre aceste drumuri, de o mare importanţă strategică şi comercială, merge de la Taman la Poti, de-a lungul litoralului Mării Negre, al doilea de la Mozdok la Tiflis trecând prin pasul Darial; al treilea de la Kizliar la Baku, prin Derbent.

Se-nţelege de la sine că din cele trei drumuri, domnul Kéraban era de acord cu nepotul său Ahmet, să-l aleagă pe primul. De ce să o ia prin labirintul Munţilor Caucaz, să întâmpine obstacole şi greutăţi şi, prin urmare să fie, poate, siliţi să întârzie? Aveau cale liberă până la Poti şi nici târgurile şi nici satele nu lipsesc pe litoralul estic al Mării Negre.

Există, desigur, un tren de la Rostov la Vladi-Cavkaz[2] şi altul de la Tiflis la Poti, care puteau fi luate succesiv, deoarece cele două linii sunt despărţite de o distanţă de nici măcar o sută de verste; dar Ahmet fu destul de înţelept să se ferească de a propune acest mijloc de locomoţie după proasta primire făcută de unchiul său sugestiei de a călători pe calea ferată de la Taurida la Chersones.

După stabilirea itinerariului, diligenţa, indestructibila diligenţă căreia i se făcură doar câteva mici reparaţii, părăsi oraşul Rajevskaia în dimineaţa zilei de 7 septembrie şi porni pe drumul litoralului.

Ahmet era hotărât să meargă cât mai iute. Îi rămăseseră încă 24 de zile ca să ajungă la Scutari la data fixată. În această privinţă unchiul era de acord cu el. Fără îndoială, Van Mitten ar fi preferat să călătorească mai în voie, să-şi strângă

---

[1] În realitate vârful Elbrus are 5642 metri şi Kazbec 5037 metri (N.R.).

[2] Azi, oraşul Orjonikidze. (N.R).

mai puţin în fugă impresiile, să nu fie zorit de un termen anume; dar cine-i cerea părerea? Nu era decât un oaspete şi nimic mai mult, care acceptase să cineze la prietenul său Kéraban. Se duceau să facă acest lucru la Scutari. Ce pretenţii putea să mai aibă?

Bruno, ca să se simtă cu conştiinţa împăcată, în clipa când să se aventureze în Caucaz, se crezu obligat să exprime unele observaţii.

Olandezul, după ce-l ascultă, îl întrebă ce încheiere vrea să tragă.

— Ei bine, stăpâne, zise Bruno, de ce nu i-am lăsa pe domnul Kéraban şi pe domnul Ahmet să alerge singuri, fără răgaz şi încetare, în jurul Mării Negre?

— Să-i părăsim, Bruno?

— Să-i părăsim, da stăpâne, să-i părăsim după ce le vom fi urat „drum bun".

— Şi să rămânem aici?

— Da, să ne oprim, să vizităm în linişte Caucazul, de vreme ce soarta cea crudă ne-a adus până aici. La urma urmei ne vom simţi la fel de bine ca la Constantinopol, la adăpost de revendicările doamnei Van...

— Nu-i pronunţa numele, Bruno!

— Nu i-l voi pronunţa, stăpâne, pentru a-ţi fi pe plac! Dar ei îi datorăm, de fapt, că ne-am băgat într-o asemenea aventură! Să alergăm zi şi noapte cu diligenţa, să riscăm să ne înnămolim în mlaştini sau să ne frigem în locuri care iau foc. Pe legea mea e mult, prea mult! Îţi propun deci ca fără să discuţi cu domnul Kéraban — n-ai scoate-o la capăt — să-l laşi să plece, vestindu-l printr-o scrisorică amabilă, că vă veţi revedea la Constantinopol atunci când vei avea chef să te întorci.

— N-ar fi cuviincios, răspunse Van Mitten.

— Dar ar fi prudent, susţinu Bruno.

— Crezi că trebuie să-ţi plângi de milă?

— Da; de altfel, nu ştiu dacă aţi observat, dar am început să slăbesc.

— Nu cine ştie ce. Bruno!

— Ba da, simt; şi dacă voi trăi mai departe în felul ăsta, voi ajunge în curând în stare de schelet.

— Te-ai cântărit, Bruno?

— Am vrut să mă cântăresc la Kerci, dar n-am găsit decât un cântar pentru scrisori.

— Şi n-a fost bun?... răspunse râzând Van Mitten.

— Nu, stăpâne, rosti grav Bruno, dar peste puţină vreme va fi de-ajuns pentru greutatea mea! Ei, îl lăsăm pe domnul Kéraban să-şi continue singur drumul?

Desigur, acest fel de a călători nu-i putea plăcea lui Van Mitten, om cumsecade, fire liniştită care nu se grăbea niciodată. Dar gândul de a-l jigni pe prietenul său Kéraban, părăsindu-l, îl stânjenea aşa de tare că nu se lăsă convins. Nu, Bruno, nu, sunt oaspetele lui...

— Oaspete! exclamă Bruno. Un oaspete care e silit să facă 700 de leghe în loc de una!

— Ei şi?

— Îngăduie-mi să-ţi spun că n-ai dreptate, stăpâne! grăi Bruno. Ţi-o repet pentru a zecea oară. N-am ajuns la capătul necazurilor şi am o presimţire că dumneata, în special, vei avea de suferit.

Presimţirile lui Bruno se vor împlini? Numai viitorul putea da răspunsul. Oricum, prevenindu-l pe stăpânul său, îşi îndeplinise datoria de slujitor devotat, iar de vreme ce Van Mittcn era decis să continue călătoria aceasta pe cât de absurdă, pe atât de obositoare, nu-i rămânea decât să-l urmeze.

Drumul litoralului se desfăşura, aproape tot timpul, pe malul mării. Dacă se îndepărta uneori de ţărm, pentru a ocoli un obstacol sau a trece printr-un orăşel situat în spatele plajei, o făcea cel mult câteva verste. Ultimele şiruri ale lanţului caucazian care se-ntind aproape paralel cu coasta se termină la marginea acestor maluri destul de pustii.

În zare, spre est, se desenează o creastă veşnic acoperită de zăpezi, cu vârfuri inegale precum nişte colţi care vor să muşte văzduhul.

Această fâşie de pământ între poalele munţilor şi mare are o înfăţişare plăcută. Solul e împădurit. Cresc pâlcuri de stejari, de tei, de nuci şi castani, de platani pe care viţa de vie sălbatică le împodobeşte cu ghirlande aidoma lianelor din pădurile tropicale. Pretutindeni privighetori şi silvii se ridică ciripind din câmpurile de flori pe care natura le-a semănat pe aceste pământuri roditoare.

Spre prânz, călătorii întâlniră o ceată de kalmuci nomazi, dintre cei care se-mpart în „uluşi" adică grupuri, formate fiecare din mai mulţi „Kotloni". Aceşti „kotloni" sunt adevărate sate ambulante alcătuite din „kibitke", corturi pe care le aşează ici şi colo, când în stepă, când în văile înverzite, când pe malul apelor, după cum vor căpeteniile lor. Se ştie că acest neam e de origine mongolă. Era foarte numeros odinioară în ţinuturile caucaziene, dar o mare parte s-a îndreptat spre Asia. Kalmucii şi-au păstrat portul şi obiceiurile din moşi-strămoşi. Van Mitten îşi notă că bărbaţii purtau pantaloni largi, cizme de marochin, un „halat", adică un fel de mantie foarte amplă şi o căciulă pătrată căptuşită cu piele de oaie. Peste mantie se leagă un brâu de stofă. Femeile au, în mare, aceeaşi îmbrăcăminte, în afară de brâu, iar din căciulă le ies codiţele prinse cu panglici colorate. Cât despre copii, aceştia merg aproape goi şi iarna. Pentru a se încălzi, se ghemuiesc în vatra kibitkăi şi dorm la căldura cenuşei.

Mici de statură, dar robuşti, călăreţi neîntrecuţi, vioi, îndemânateci, kalmucii trăiesc cu puţină fiertură de făină cu apă şi bucăţi de carne de cal, beau zdravăn şi sunt în majoritate neştiutori de carte. Ei cutreieră fără încetare stepele Caucazului. Diligenţa trecu printr-unul din kotlonii lor, aproape fără să le atragă atenţia. Abia dacă întoarseră capul ca să-i privească pe călători dintre care măcar unul se uită la ei cu interes. Poate că aruncară o căutătură de admiraţie rapidului atelaj care galopa prin stepă. Dar nu încercară să-l ajungă. Caii putură ajunge deci nestingheriţi la următoarea haltă.

După ce dădu ocol golfului Zem[1] diligenţa o luă pe o cărare îngustă între contraforturile lanţului muntos şi litoral, dar mai încolo drumul se lărgi simţitor şi înaintară mai lesne.

La opt seara ajunseră la Gelendzik, schimbară caii, mâncară în grabă şi plecară din nou la ora nouă. Alergară toată noaptea sub un cer uneori noros, uneori înstelat, auzind vuietul mării, învolburată la vremea echinoxului. Fără a se opri

[1] Azi golful Cernes. (N.R.).

ajunseră la opt în ziua următoare la Golovinsk, la 11 în târgul Laşovsk şi peste două ore la Duşa[1].

Ahmet n-avea de ce să se plângă. Călătoria decurgea fără accidente — lucru care-l mulţumea pe deplin, dar şi fără incidente — ceea ce nu era pe placul lui Van Mitten. Notele sale nu se-mbogăţeau decât cu nume geografice. Nici o privelişte memorabilă, nici o impresie demnă să se-ntipărească în minte.

La Duşa, diligenţa trebui să staţioneze două ore, timp în care şeful poştei se duse după caii care erau la păscut.

— Ei bine, zise Kéraban, hai să stăm la masă cât ne îngăduie împrejurările şi să mâncăm şi noi ca lumea.

— Da, să mâncăm, încuviinţă Van Mitten.

— Şi bine, dacă se poate! murmură Bruno, privindu-şi pântecul ceva mai supt.

— Cine ştie dacă halta asta, reluă olandezul, nu ne va da ceva din neprevăzutul care lipseşte călătoriei noastre? Sper că tânărul nostru prieten Ahmet ne va lăsa puţin să răsuflăm.

— Până la sosirea cailor, zise Ahmet. Suntem pe nouă ale lunii!

— Iată un răspuns care-mi place! rosti Kéraban. Să vedem ce bucate au pe-aici!

Hanul din Duşa nu era prea grozav. Se afla pe malul unui mic râu, Mzymta, care izvorăşte ca un torent din contraforturile înălţimilor învecinate. Orăşelul semăna mult cu satele căzăceşti cu numele de „stamisti"; avea un zid şi porţi încununate de turnuri pătrate unde veghea câte o santinelă zi şi noapte. În casele cu acoperiş înalt de paie, cu pereţi de lemn întăriţi cu argilă, adăpostite sub copaci falnici, locuia o populaţie dacă nu înstărită, cel puţin departe de a fi săracă, în rest, cazacii şi-au pierdut aproape în întregime specificul în contactul neîncetat cu ţăranii din Rusia orientală. Au rămas însă viteji, sprinteni, stând de veghe pe poziţiile militare ce li s-au încredinţat. Trec pe bună dreptate drept cei mai pricepuţi călăreţi din lume, atât în luptă cât şi în timpul sărbătorilor şi petrecerilor, când îşi arată iscusinţa în întreceri şi jocuri. Locuitorii acestor ţinuturi se caracterizează prin frumuseţe, ţinută elegantă, forme bine proporţionate. Portul nu iese în evidenţă, asemănător celui al oricărui muntean din Caucaz. Dar sub căciula înaltă îmblănită regăseşti un chip plin de energie, acoperit cu barbă până la pomeţii obrajilor.

Când domnul Kéraban, Ahmet şi Van Mitten se aşezară la una din mesele hanului, li se servi o trataţie ale cărei bucate fuseseră luate de la „dukhanul” vecin, un fel de dugheană unde un singur ins vinde laolaltă produse de mezelărie, băcănie şi măcelărie. Li se aduse friptură de curcan, mămăliguţă cu brânză de bivoliţă, căreia îi zice „gatciapuri", obişnuita mâncare naţională „blini", un soi de clătită, cu lapte acru; apoi, ca băutură, câteva sticle de bere groasă şi vodcă, un rachiu foarte tare.

Sincer vorbind, nu puteai cere mai mult într-un han al unui târguşor pierdut undeva pe meleagurile Mării Negre. Şi cum pofta nu le lipsea, călătorii făcură cinste mesei care era o variaţie faţă de proviziile pe care le luaseră cu ei şi le consumau de obicei.

---

[1] Azi oraşul Adier. (N.R.).

Pe când stăpânii terminau de mâncat, Ahmet plecă, în timp ce Bruno şi Nizib se ospătau din plin din friptura de curcan şi clătitele naţionale. Nepotul domnului Kéraban se dusese, cum făcea întotdeauna, la haltă ca să grăbească schimbarea cailor, hotărât fiind să înzecească, dacă era nevoie, cele 5 copeici de verstă şi de cal pe care regulamentul le acordă şefului poştei, fără a mai pune la socoteală bacşişul surugiilor.

Până la întoarcerea lui, domnul Kéraban şi prietenul său Van Mitten se aşezară într-un chioşc cu verdeaţă, unde râul scălda susurând stâlpii acoperiţi de muşchi.

Era mai mult ca niciodată prilejul de a te lăsa în voia visărilor plăcute, numite de orientali „chef". Se puseră să-şi fumeze narghilelele ca să termine o masă bună.

Li se aduseseră pipele din diligenţă şi petreceau cum se cuvine această dulce trecere de vreme căreia amândoi îi datorau buna stare. Domnul Kéraban fuma tutun persan, cum îi era obiceiul, iar Van Mitten, unul din Asia Mică pe care-l folosea în mod curent. Timp de câteva clipe păstrară tăcere. Dar deodată Kéraban zise:

— Am impresia că strâmbi din nas de când îmi fumez pipa.

— Nu strâmb din nas. amice Kéraban, protestă Van Mitten.

— Ba da.

— Crede-mă...

— Ba da, pe chipul tău se vede.

— Nu, nu se vede absolut nimic, rosti Van Mitten care, fără să-şi dea seama — poate sub înrâurirea mesei copioase — începea să se enerveze că prietenul său îi căuta nod în papură.

— Ba da, şi dacă vrei să ştii, şi eu am la rândul meu să-ţi fac o observaţie.

— Poftim!

— Nu înţeleg cum fumezi tutunul ăsta! E o lipsă de gust pentru un fumător.

— Mi se pare că am dreptul, zise Van Mitten, să fumez tutunul care-mi place.

— Ăsta din Asia Mică? Nu mai spune! Asia Mică e în privinţa asta mult în urma Persiei.

— Depinde.

— Tutunul persan, chiar după o dublă spălare, posedă încă proprietăţi active mult superioare celorlalte soiuri.

— Te cred! exclamă olandezul. Proprietăţi prea active datorate beladonei.

— Beladona, în proporţii convenabile, nu face decât să sporească însuşirile tutunului.

— Pentru oamenii care vor să se otrăvească încetul cu încetul! ripostă Van Mitten.

— Nu-i o otravă.

— Ba da şi încă dintre cele mai tari.

— Atunci eu ar trebui să fiu mort! zise Kéraban, care pentru a-şi susţine punctul de vedere trase tot fumul în piept.

— Nu, dar vei muri dacă o ţii tot aşa!

— Ei bine, în ceasul morţii, grăi Kéraban, ridicând îngrijorător glasul, voi susţine mai departe că tutunul persan e preferabil fânului uscat pe care-l fumezi!

— Nu poţi face, fără ca eu să mă opun la o asemenea afirmaţie, strigă Van Mitten care-şi ieşise şi el din fire.

— Ba pot şi o şi fac.

— Şi spui aşa ceva unui om care timp de 20 de ani a cumpărat tutun.

— Şi îndrăzneşti să susţii contrariul faţă de un om care timp de 30 de ani a vândut tutun!

— Douăzeci de ani!

— Treizeci de ani!

La aceste cuvinte discuţia intră într-o nouă fază şi cei doi se sculară în picioare în aceeaşi clipă. Dar gesticulând cu mânie, pipele le scăpară din gură şi căzură pe jos. Amtndoi le ridicară grabnic fără a-şi întrerupe cearta.

— Hotărât lucru, Van Mitten, zise domnul Kéraban, eşti cel mai mare îndărătnic din câţi am cunoscut.

— După dumneata, Kéraban.

— După mine?

— Da, strigă olandezul care nu se mai putu stăpâni. Uită-te numai la fumul pe care-l scoate pipa aia umplută cu tutun din Asia Mică.

— Vezi-l mai bine pe al meu care se înalţă ca un nor înmiresmat. Şi fiecare trăgea din narghilea şi sufla fumul în obrazul celuilalt.

— Hai, respiră, să simţi aroma tutunului meu.

— Ba s-o simţi dumneata pe cea a tutunului meu.

— Am să te silesc să recunoşti, rosti în cele din urmă Van Mitten, că în materie de tutun nu te pricepi deloc.

— Dimpotrivă, cu am să te fac să recunoşti, ripostă Kéraban, că eşti mai prejos decât cel mai neştiutor dintre fumători.

Vorbeau atât de tare fiind supăraţi foc, că-i auzeau cei de-afară. Ajunseseră la punctul când te puteai aşteaptă să izbucnească în insulte ca nişte obuze gata să explodeze pe câmpul de bătaie. Dar în acel moment apăru Ahmet, iar Bruno şi Nizib, atraşi de zgomot, îl urmau. Toţi trei se opriră în pragul chioşcului.

— Ia te uită! rosti Ahmet, printre hohote de râs, unchiul Kéraban fumează din narghileaua domnului Van Mitten şi domnul Van Mitten fumează dintr-a unchiului Kéraban...

Nizib şi Bruno scoaseră şi ei exclamaţii făcând haz de întâmplare.

Într-adevăr, când îşi ridicaseră narghilelele de pe jos, cei doi se înşelaseră şi le schimbaseră între ei; fără să-şi dea seama, continuau să proclame calităţile superioare ale tutunului lor preferat, Kéraban trăgând din pipa cu tutun din Asia Mică, în timp ce Van Mitten fuma tutun persan.

Văzând încurcătura, nu se putură împiedica să izbucnească în râs, la rândul lor şi, în cele din urmă, îşi dădură mâna din toată inima, ca doi adevăraţi prieteni a căror amiciţie n-o putea întina nici o ceartă, chiar dacă pornise de la un subiect atât de grav.

— Caii au fost înhămaţi, îi vesti Ahmet. Hai să plecăm.

— Da, să plecăm încuviinţă Kéraban.

Van Mitten îi înmână lui Bruno, iar amicul său lui Nizib, ustensilele de fumat care fuseseră cât pe ce să provoace un război şi să se preschimbe în arme. Apoi cu toţii îşi reluară locurile în diligenţă.

Urcând treapta poştalionului, Kéraban nu se putu împiedica să-i şoptească prietenului său:

— De vreme ce i-ai simţit gustul, Van Mitten, recunoaşte că tutunul persan e mai bun decât cel din Asia Mică.

— Bine, recunosc, răspunse olandezul care se mustra în sinea lui că îl înfruntase pe Kéraban.

— Mulţumesc, Van Mitten! răspunse încăpăţânatul, mişcat fără să vrea de atâta condescendenţă, iată o mărturisire pe care n-o voi uita niciodată.

Şi amândoi cimentară printr-o puternică strângere de mână un nou pact al prieteniei, ce n-avea să se mai rupă niciodată.

Între timp diligenţa, trasă de caii care mergeau într-un trap susţinut, parcurgea repede drumul litoralului. La opt seara ajunseră la frontiera cu Abhasia şi se opriră la o haltă unde dormiră până a doua zi dimineaţa.

XVII ÎN CARE ARE LOC O ÎNTÂMPLARE DINTRE CELE MAI GRAVE, CU CARE SE ÎNCHEIE PRIMA PARTE A ACESTEI POVESTIRI

Abhasia este o provincie ce se-nvecincază la sud cu Mingrelia, unul din principalele districte ale guberniei Kutaisi, graniţa naturală formând-o fluviul Inguri.

Prima oprire pe care au făcut-o călătorii după trecerea frontierei a fost în orăşelul Gagra, un târg frumos cu un fort servind şi de spital militar, un torent, secat la vremea aceea, mărginit de o parte de mare, de alta de livezi de pomi fructiferi şi de câmpii unde se-nălţau şi creşteau tufe de trandafiri sălbateci răspândind o mireasmă îmbătătoare. În depărtare, dar la mai puţin de 50 de verste se vede şirul de munţi care desparte Abhasia de Circazia ai cărei locuitori, înfrânţi de ruşi în l859, au părăsit litoralul.

Diligenţa ajunse aici la nouă seara şi rămase peste noapte la haltă. Domnul Kéraban şi însoţitorii lui se odihniră la un han din orăşel şi o porniră din nou la drum a doua zi dimineaţă.

Schimbară caii la ora prânzului, şase leghe mai departe de Piţunda; Van Mitten avu jumătate de ceas la dispoziţie să admire lăcaşul foştilor patriarhi din Caucazul occidental; edificiul cu cupolă de cărămidă, odinioară acoperită cu aramă, cu naosul în formă de cruce greacă şi cu frescele de pe pereţi, cu faţada la umbra ulmilor seculari, merită să se numere printre cele mai ciudate monumente din perioada bizantină a secolului al VI-lea.

În aceeaşi zi călătorii trecură prin orăşelele Gudauta şi Gunista, iar la miezul nopţii, după o etapă rapidă de l8 leghe, se odihniră câteva ore în oraşul Suhum-Kalé[1], clădit lângă un vast golf care se-ntinde spre sud până la capul Kodori. Suhum-Kalé este principalul port al Abhasiei unde printre băştinaşi se amestecă greci, armeni, turci şi ruşi. Vasele cu aburi vin de la Odessa ori de la Poti,

[1] Azi oraşul Suhurui din R.S.S. Gruzină. (N.R.).

aducând numeroşi vizitatori, mulţi dintre ei militari, cazaţi în cazărmile de lângă vechea fortăreaţă, construită în secolul al XVI-lea, sub Amurah în epoca ocupaţiei otomane.

Luară o masă cu bucate specific georgiene: o ciorbă de găină, pârjoale din carne tocată cu lapte acrit cu şofran şi plecară la ora nouă dimineaţa. După ce lăsară în urmă frumosul orăşel Kelasuri, aşezat în umbroasa vale cu acelaşi nume, călătorii trecură râul Kodori la 27 de verste de Suhum-Kalé. Diligenţa o luă apoi pe lângă codri uriaşi aidoma unor adevărate păduri virgine cu copacii împânziţi de liane de nedescurcat, cu mărăcinişuri unde nu-ţi puteai croi drum decât cu toporişca sau cu focul şi unde se adăpostesc şerpi, lupi, urşi şi şacali, ca într-un colţ al Americii tropicale, aruncat pe malul Mării Negre. Dar a început exploatarea lemnului şi lucrătorii forestieri cutreieră aceste păduri neumblate timp de atâtea secole. Arborii falnici vor dispare în curând slujind nevoilor industriei şi din ei se vor face şarpante de case sau nave.

Ocemkiri, capitala districtului din care fac parte Kodori şi Samurzakan, importantă aşezare maritimă, situată între două cursuri de apă şi Hori, având un sanctuar bizantin ce merita văzut, ceea ce însă nu se putu, în împrejurările date, din lipsă de timp. Depăşiră Gajida şi Anaklia într-o singură zi, una din cele mai lungi ca timp petrecut pe drum şi dintre cele mai scurte în ce priveşte vremea în care înghiţiră kilometri în galopul cailor. În schimb avură satisfacţia de a ajunge seara pe la unsprezece la frontiera Abhasiei. Trecură prin vad fluviul Inguri şi după alte 25 de verste se opriră la Redut-Kalé, capitala Mingreliei, una din provinciile guberniei Kulaisi.

Ultimele ore ale nopţii fură hărăzite somnului. Totuşi, oricât era de obosit, Van Mitten se sculă în zori pentru a face măcar o excursie înainte dc plecare. Dar Ahmet se trezise la fel de devreme, în timp ce domnul Kéraban mai dormea încă într-o cameră bunicică luată la unul din principalele hanuri ale oraşului.

— Te-ai şi dat jos din pat? întrebă Van Mittem zărindu-l pe Ahmet gata să iasă. Oare tânărul meu prieten are intenţia să mă însoţească într-o plimbare matinală?

— Am eu timp de-aşa ceva, domnule Van Mitten? Nu trebuie să mă ocup de reîmprospătarea proviziilor noastre? Vom trece în curând frontiera ruso-turcă şi nu va fi uşor să ne aprovizionăm în deşerturile Lazistanului şi Anatoliei. Vedeţi aşadar că n-am nici o clipă de pierdut.

— Dar, după aceea, rosti olandezul, nu vei fi liber câteva ore?

— După aceea, domnule Van Mitten, va trebui să cercetez starea diligenţei, să mă înţeleg cu un rotar să strângă câteva piuliţe, să ungă osiile, să vadă dacă frâul nu joacă şi să schimbe lanţul la piedica roţii. Nu trebuie să avem nevoie de reparaţii după ce trecem frontiera. Vreau deci să fac diligenţa ca nouă, ca să pot fi sigur că va sfârşi cu noi această uimitoare călătorie.

— Bine. Şi după aceea?... repetă Van Mitten.

— După aceea mă voi ocupa de schimbarea cailor şi mă voi duce să aranjez şi să achit treaba asta.

— Foarte bine. Şi după aceea? zise iar Van Mitten care avea ceva în cap.

— După aceea, răspunse Ahmet, va fi timpul să plecăm şi vom pleca.

— Stai o clipă, tinere prieten, reluă olandezul, şi îngăduie-mi să-ţi pun o întrebare.

— Vorbiţi, dar repede, domnule Van Mitten.

— Ştii, desigur, ce este acest ciudat ţinut al Mingreliei?

— Da, ştiu câte ceva.

— Aici se întinde legendara Colhidă unde Iason şi argonauţii lui, ajutaţi de Medeea, au cucerit faimoasa lână de aur, păzită de un formidabil dragon, fără a mai pune la socoteală taurii care vărsau pe nări flăcări fantastice.

— Da, aşa se spune.

— Şi tot aici, în munţii ce se înalţă în zare, pe stânca de la Khomli, din faţa modernei cetăţi Kutaisi, Prometeu, fiul lui Japet şi al Clymenei, după ce a răpit cu îndrăzneală focul din cer, a fost înlănţuit din ordinul lui Jupiter şi un vultur i-a smuls inima fărâmă cu fărâmă.

— Ştiu toate astea, domnule Van Mitten; v-am repetat însă că sunt foarte grăbit. Ce doriţi de la mine?

— Iată ce, tinere prieten, îi răspunse olandezul cu un surâs dintre cele mai dulci: câteva zile petrecute în această parte a Mingreliei până la Kutaisi, ar putea înfrumuseţa călătoria noastră, ne-ar îmbogăţi cunoştinţele...

— Deci, trase concluzia Ahmet, îmi propuneţi să rămânem o perioadă de timp la Redut-Kalé?

— Da, patru sau cinci zile ar fi de-ajuns...

— I-aţi cere-o unchiului meu Kéraban? întrebă Ahmet cu un glas puţin zeflemitor.

— Eu! Nici gând, tinere prieten! răspunse olandezul. Ar fi un prilej de discuţie şi de la regretabila scenă cu narghilelele n-o să mi se mai întâmple niciodată, te asigur, să mă iau la harţă cu prea bunul meu prieten.

— V-aţi gândit foarte bine.

— Dar acum nu mă adresez neînduplecatului Kéraban, ci tânărului meu amic Ahmet.

— Vă înşelaţi în privinţa asta, domnule Van Mitten, răspunse Ahmet luându-l de mână. Acum nu-i vorbiţi tânărului vostru prieten.

— Dar cui?...

— Logodnicului Amasiei, domnule Van Mitten şi ştiţi prea bine că logodnicul Amasiei n-are nici o clipă de pierdut.

Acestea fiind zise, Ahmet fugi să se ocupe de pregătirile de plecare. Van Mitten, dezamăgit, n-avu ce face altceva decât să hoinărească prin Redut-Kalé, plimbare aproape neinstructivă, împreună cu credinciosul, dar posomorâtul Bruno.

La prânz, toţi călătorii erau gata de plecare. Diligenţa cercetată cu grijă, în parte revizuită, făgăduia să parcurgă încă multe etape lungi în condiţii excelente. Chichiţele fuseseră umplute cu provizii, încât nu mai trebuiau să se teamă că nu vor avea merinde timp de numeroase verste sau mai curând de „agaci", deoarece vor străbate în această a doua parte a drumului provinciile Turciei asiatice. Ahmet, ca un om prevăzător ce era, nu putea decât să se felicite că a reuşit să se-ngrijească de toate nevoile posibile ale alimentaţiei şi transportului.

Domnul Kéraban vedea cu o vie mulţumire că drumul decurge fără incidente. N-are rost să mai spunem cât de satisfăcut va fi amorul lui propriu când va apare pe malul stâng al Bosforului, dând cu tifla autorităţilor şi legiuitorilor de impozite neîntemeiate.

Redut-Kalé era la vreo 90 de verste de frontiera turcă şi cel mai îndărătnic dintre oameni se şi vedea punând piciorul la el acasă.

— La drum, nepoate! strigă el bine dispus.

Amândoi luară loc în cupeu, urmaţi de Van Mitten care încerca în van să zărească mitologica culme a Caucazului, pe care Prometeu şi-ar fi ispăşit fapta.

Plecară, la plesnitul biciului din mâna surugiului şi la nechezatul unui atelaj viguros. Peste o oră diligenţa trecea frontiera regiunii Guriel a cărei capitală e Poti, port destul de însemnat la Marea Neagră, legat de Tiflis, capitala Georgiei, printr-o linie de cale ferată. Drumul urca puţin peste o câmpie roditoare. Ici şi colo se vedeau sate în care casele nu erau grupate; ci răzleţite în mijlocul lanurilor de porumb. Nimic mai neobişnuit decât înfăţişarea acestor case care nu mai sunt de lemn, ci din paie împletite, lucrate parcă de cei ce fac coşuri. Van Mitten nu uită să noteze, această particularitate în carnetul său. Dar nu asupra unor asemenea detalii mărunte se aştepta să se oprească în însemnările lui când trecea prin Colhida antică. În sfârşit, poate va fi mai norocos când vor ajunge pe ţărmurile Rionului, fluviul ce străbate Poti şi care nu e altul decât celebrul Phase din antichitate.

O oră mai târziu, călătorii se opreau în faţa căii ferate Poti-Tiflis, într-un loc unde şoseaua taie linia, o verstă după staţia Sakario. Acolo se deschide un pasaj de nivel pe care trebuiau să-l treacă neapărat dacă voiau, scurtând drumul, să ajungă la Poti pe malul stâng al fluviului.

Caii se opriră deci înaintea barierei închise. Geamurile diligenţei fuseseră coborâte în aşa fel, încât domnul Kéraban şi însoţitorii săi să poată vedea ce se petrece înaintea ochilor lor. „Surugiul începu prin a-l striga pe cantonier care însă nu se ivi numaidecât.

Kéraban scoase capul pe geam.

— Oare blestemata asta de societate a căilor ferate, strigă el, ne va sili să ne pierdem iarăşi vremea? De ce e închisă bariera pentru trăsuri?

— Pentru că, fără îndoială, un tren va trece peste puţin timp.

— Şi de ce ar trece trenul? întrebă Kéraban.

Surugiul strigă mai departe fără nici un folos. Nimeni nu apărea la poarta căsuţei cantonierului.

— Ah, am să-i sucesc gâtul! strigă Kéraban. Dacă nu vine, voi şti să deschid eu singur bariera!

— Fii puţin mai calm. unchiule, zise Ahmet, trăgându-l înapoi pe Kéraban care se pregătea să coboare.

— Să fiu calm?

— Da, uite-l pe cantonier.

Într-adevăr cantonierul, ieşind din căsuţă, se îndreptă liniştit spre atelaj.

— Putem trece, da sau nu? întrebă Kéraban cu un glas tăios.

— Puteţi, răspunse cantonierul. Trenul spre Poti nu va sosi decât peste zece minute.

— Atunci ridică bariera şi nu mai întârzia fără rost! Suntem grăbiţi!

— Mă duc s-o ridic, răspunse cantonierul şi se duse întâi să dea la o parte bariera de cealaltă parte a căii ferate, apoi se-ntoarse să manevreze pe cea în faţa căreia se oprise atelajul, dar toate le îndeplinea tacticos ca cineva care n-are pentru pretenţiile călătorilor decât o deplină nepăsare.

Domnul Kéraban clocotea de nerăbdare.

În sfârşit, trecerea fu liberă din toate părţile şi diligenţa începu să treacă peste calea ferată.

În această clipă, din direcţia opusă, se ivi un alt grup de călători. Un turc, pe un armăsar minunat, urmat de patru călăreţi care alcătuiau o escortă, se pregăteau să treacă şi ei. Era fără îndoială un om de vază. În vârstă de vreo 35 de ani, statura lui înaltă îi dădea o prestanţă specifică tipurilor asiatice. Avea un chip frumos, cu ochi limpezi care nu se însufleţeau decât de focul patimei, cu fruntea smeadă, cu o barbă neagră ce se încreţea până la mijlocul pieptului; buzele între-deschise, unde se vedeau dinţii foarte albi, nu ştiau să surâdă. Pe scurt, avea înfăţişarea unui ins obişnuit să poruncească şi să fie ascultat, puternic datorită situaţiei şi averii sale, convins că trebuie să i se îndeplinească orice dorinţă şi orice ordin şi pe care împotrivirea l-ar împinge la fapte sângeroase.

Importantul personaj purta un simplu costum de călărie, după moda adoptată de protipendada turcească. Fără îndoială, sub caftanul său de culoare închisă, încerca să ascundă că era un bogătaş.

În clipa în care atelajul ajunsese în mijlocul pasajului de nivel, sosiră acolo şi călăreţii. Dar trecerea fiind îngustă nu permitea diligenţei şi grupului călare să înainteze în acelaşi timp; trebuia să dea înapoi ori omul cu escorta ori poştalionul. Şi atelajul şi călăreţii se opriră. Dar noul venit nu părea să aibă de gând să-l lase pe domnul Kéraban să treacă înaintea lui.

— Daţi-vă la o parte! strigă Kéraban călăreţilor, caii acestora vrând parcă să-i înfrunte pe cei ai atelajului.

— Ba dumneata să te dai la o parte! răspunse noul venit care părea hotărât să nu facă nici un pas înapoi.

— Eu am ajuns primul!

— Ei bine, ai să treci al doilea!

— N-am să te las!

— Nici eu!

Luând-o pe calea asta, discuţia ameninţa să degenereze în ceartă.

— Unchiule, zise Ahmet, ce importanţă are...

— Ba are, nepoate!

— Prietene! interveni Van Mitten.

— Lăsaţi-mă în pace! le spuse Kéraban cu un glas care-l ţintui pe olandez în colţul său.

Cantonierul le striga între timp:

— Grăbiţi-vă, grăbiţi-vă! Trenul spre Poti va veni fără întârziere! Grăbiţi-vă!

Dar domnul Kéraban se făcea că nu-l aude. După ce deschisese portiera diligenţei, coborâse urmat de Ahmet şi Van Mitten, iar Bruno şi Nizib se repeziră şi ei afară.

Domnul Kéraban se duse drept spre călăreţ şi, luându-i calul de căpăstru, îl întrebă cu o mânie nestăpânită:

— Vrei să mă laşi să trec?

— Nu!

— O să vedem noi!

— Adică?

— Nu-l cunoşti pe domnul Kéraban!

— Nici dumneata pe domnul Saffar.

Era într-adevăr domnul Saffar care se-ndrepta spre Poti, după o scurtă excursie în provinciile Caucazului meridional.

Numele de Saffar, numele celui care acaparase caii la halta din Kerci, iată un lucru ce nu putea decât să mărească furia domnului Kéraban. Să i-o ia iar înainte omul care-l păgubise fără să-l cunoască? Niciodată! Era gata mai curând să rişte să fie zdrobit sub copitele cailor.

— Aha! deci dumneata eşti domnul Saffar? strigă el. Ei bine, în lături!

— Înainte, zise Saffar, făcând semn călăreţilor din escorta lui să forţeze trecerea.

Atunci Van Mitten, înţelegând că nimic nu-l va face pe Kéraban să cedeze, se pregăti să-i vină în ajutor.

— Haide, treceţi, treceţi odată! repeta cantonierul. Treceţi. Soseşte trenul!

— Se auzea, într-adevăr, şuieratul locomotivei care nu se zărea încă din pricina cotului pe care-l făcea linia.

— În lături! strigă Kéraban.

— În lături! strigă Saffar.

În acea clipă, şuieratul locomotivei se auzi mai tare. Cantonierul, îngrozit, flutură fanionul pentru a opri trenul... Dar era prea târziu... trenul depăşise curba...

Domnul Saffar, văzând că nu mai are timp să treacă peste calea ferată, dădu iute înapoi. Bruno şi Nizib săriră de o parte şi de alta a liniei. Ahmet şi Van Mitten îl apucară pe Kéraban şi-l traseră peste şine, în vreme ce surugiul dând bice cailor, îi urmă dincolo de barieră.

Trenul trecu cu viteza unui expres şi lovi partea din spate a diligenţei care nu putuse fi ferită, o făcu bucăţi şi dispăru fără ca pasagerii să fi simţit măcar ciocnirea cu acest mic obstacol. Domnul Kéraban, ieşindu-şi din fire, vru să se năpustească asupra adversarului său; dar acesta, îndemnându-şi calul, trecu peste calea ferată dispreţuitor, fără să-i arunce o singură privire, şi, urmat de cei patru călăreţi, o luă în galop pe şoseaua care se întindea pe malul drept al fluviului. Peste câteva clipe se pierdu in zare.

— Laşul! Ticălosul! strigă Kéraban pe care Van Mitten îl ţinea să nu se repeadă după domnul Saffar, dacă îmi mai iese vreodată în cale.

— Da, dar până atunci nu mai avem diligenţă, rosti Ahmet, privind la rămăşiţele de nerecunoscut ale poştalionului, aruncate în afara liniei.

— Fie, nepoate, fie! Dar cel puţin am trecut primul. În vorbele astea îl recunoşteai pe Kéraban sută la sută.

În acel moment se apropiară câţiva cazaci, dintre cei însărcinaţi cu supravegherea drumurilor. Văzuseră tot ce se-ntâmplase la barieră. Prima lor

pornire fu să-l înhaţe pe domnul Kéraban. Kéraban, fireşte, protestă, nepotul lui interveni fără succes, cel mai încăpăţânat dintre oameni rezistă cu violenţă şi, după o contravenţie la regulamentul poliţiei căilor ferate, era în primejdie să-şi înrăutăţească situaţia împotrivindu-se ordinelor autorităţii. Până la urmă, în culmea furiei, fu dus la staţia Sakario, în timp ce Ahmet, Van Mitten, Bruno şi Nizib rămăseseră năuciţi în faţa diligenţei stricate.

— Frumoasă treabă! zise olandezul.

— Şi unchiul! adăugă Ahmet. Nu putem să-l părăsim.

Douăzeci de minute mai târziu, trenul din Tiflis mergând spre Poti trecu prin faţa lor. Îşi îndreptară privirile spre el. La fereastra unui compartiment, se ivi capul domnului Kéraban cu părul vâlvoi, roşu de mânie, cu ochii injectaţi, la fel de furios că a fost arestat cât şi pentru că prima oară în viaţă a fost obligat să meargă cu trenul. Dar nu trebuia lăsat singur în această împrejurare. Aveau să se străduiască să-l scoată din încurcătura în care numai îndărătnicia lui îl vârâse şi să nu-şi întârzie, printr-o oprire nedorită, ce se putea prelungi, întoarcerea la Scutari.

Lăsând aşadar pe locul unde erau rămăşiţele diligenţei care nu mai slujeau la nimic, Ahmet şi însoţitorii săi închiriară o căruţă, surugiul înhămă caii la ea şi cât de repede cu putinţă o porniră spre Poti. Aveau de parcurs şase leghe. Le făcură în două ore. Ahmet şi Van Mitten, cum ajunseră în oraş, se-ndreaptară spre postul de poliţie ca să ceară eliberararea nefericitului Kéraban. Aflară acolo ceva care-i linişti într-o oarecare măsură şi în ce-l privea pe delicvent şi referitor la posibilele noi întârzieri.

Domnul Kéraban, după ce plătise o amendă mare întâi pentru contravenţie, apoi pentru că se împotrivise agenţilor, fusese trimis sub pază spre frontieră. Trebuiau, prin urmare, să-l ajungă cât mai iute şi în acest scop să-şi procure un mijloc de transport.

Ahmet vru să se informeze şi despre ce s-a întâmplat cu domnul Saffar. Domnul Saffar plecase din Poti. Se îmbarcase pe un vapor care face escală în diverse porturi ale Asiei Mici. Dar Ahmet nu putu afla unde se dusese trufaşul personaj şi nu mai văzu în zare decât ultima dâră de fum a bastimentului care se-ndrepta spre Trebizonda.

Sfârşitul primei părţi

Partea a doua

I ÎN CARE ÎL REGĂSIM PE DOMNUL KÉRABAN, FURIOS CĂ A CĂLĂTORIT CU TRENUL

Vă amintiţi, fără îndoială, că Van Mitten, dezamăgit de a nu fi putut vizita ruinele anticei Colhide, îşi manifestase intenţia de a se despăgubi explorând mitologicul Phase, care sub numele mai puţin sonor de Rion, se varsă la Poti formând portul oraşului pe litoralul Mării Negre. Însă bietul olandez trebui şi de data asta să renunţe a-şi împlini dorinţa. Mai putea fi vorba s-o iei pe urmele lui Iason şi ale argonauţilor, să parcurgi locurile celebre unde îndrăzneţul fiu al lui Eson s-a dus să cucerească lâna de aur? Nu! Primul lucru de făcut, şi cât mai repede era să părăsească Poti şi s-o ia pe urmele domnului Kéraban pentru a-l ajunge la frontiera ruso-turcă. Şi iată cum Van Mitten avu iar o decepţie. Era cinci după amiaza şi aveau să plece a doua zi dimineaţă, pe l3 septembrie. Încât Van Mitten nu putu să vadă din Poti decât grădina publică unde se înalţă ruinele unei vechi fortăreţe, case construite pe piloni, care adăpostesc o populaţie de şase-şapte mii de locuitori, străzile largi mărginite de şanţuri de unde se aude fără încetare un asurzitor concert al broaştelor şi portul, destul de însufleţit, străjuit de un far puternic, de prima calitate. Van Mitten nu se consola de a fi avut atât de puţin timp la dispoziţie decât la gândul că, oprindu-se mai mult într-un oraş situat în mijlocul mlaştinilor ar fi riscat să se-mbolnăvească de friguri.

Pe când olandezul cugeta la aceste lucruri, Ahmet încerca să găsească altă diligenţă în locul celei vechi care ar mai fi putut fi folosită încă multă vreme fără imprudenţa nemaipomenită a proprietarului ei. În nici un caz, la Poti nu aveai de unde să cumperi o altă trăsură nouă sau de ocazie. O „perecladnaia", o „haraba" rusească mai vedeai şi dacă aveai la îndemână punga domnului Kéraban puteai plăti pe ea un preţ oricât de ridicat. Dar asemenea vehicule nu sunt, de fapt, decât căruţe care n-au nimic comun cu o trăsură de călătorie. Oricât de viguroşi ar fi fost caii pe care-i înhămai la ele, astfel de căruţe nu merg cu viteza unui poştalion. De aceea te poţi aştepta la unele întârzieri până la sfârşitul parcursului. Totuşi, trebuie să recunoaştem că Ahmet nu avu de ce să se frământe în ce priveşte alegerea vreunui vehicol, deoarece nu se găseau nici trăsuri nici căruţe. Nimic nu era disponibil în acel moment. Şi Ahmet trebuia să-l ajungă din urmă pe unchiul său cât mai curând ca să-l împiedice ca nu cumva temperamentul său să nu-l bage într-o încurcătură şi mai mare. Se decise deci să facă drumul călare, străbătând cele aproximativ 20 de leghe între Poti şi frontiera ruso-turcă. Era bun călăreţ şi Nizib îl însoţise adesea în plimbările sale. Şi Van Mitten, întrebat, răspunse că avea câteva noţiuni de echitaţie şi adăugă că Bruno, chiar dacă nu se pricepea, cel puţin — ascultător cum era — îşi va urma şi în aceste condiţii, stăpânul.

Hotărâră deci să plece a doua zi dimineaţă ca să ajungă în aceeaşi seară la frontieră.

După ce stabiliră acest lucru, Ahmet îi trimise o lungă scrisoarea bancherului Selim, scrisoare care începea cu cuvintele: „Dragă Amasia!" Îi povestea logodnicei sale toate peripeţiile călătoriei, ce se-ntâmplase la Poti, de ce fuseseră despărţiţi de unchiul lui şi cum socotea să-l regăsească. Adăugă că nu-şi vor amâna întoarcerea din cauza acestei situaţii, că va şti să se slujească de animale şi oameni ca să se menţină în limitele medii de timp pe partea de drum care le mai rămânea de parcurs. Aşadar să aştepte cu tatăl ei şi Nedjeb la vila din Scutari, la data fixată şi chiar ceva mai înainte, ca să fie acolo la sosirea călătorilor.

Această scrisoare în care erau exprimate şi cele mai duioase simţăminte pentru Amasia avea să fie expediată a doua zi dimineaţă cu vaporul care face cursa regulată de la Poti la Odessa. Aşadar, înainte de trecerea a 24 de ore va ajunge la destinaţie, va fi deschisă, citită până şi printre rânduri şi poate strânsă la piept de Amasia care va crede că aşa aude bătăile inimii logodnicului ei de la celălalt capăt al Mării Negre. În timp ce Ahmet îi scria Amasiei cuvinte alintătoare, ce făcea oare Van Mitten? Olandezul, după ce cinase la hotel, hoinărea pe străzile din Poti sub copacii Grădinii Centrale, pe cheiurile portului, pe digul a cărui construcţie era pe terminate. Dar se plimba singur. Bruno nu-l însoţise de data asta. Şi de ce nu mergea Bruno alături de stăpânul său, chit că ar fi făcut-o pentru a-i atrage respectos sau întemeiat atenţia asupra complicaţiilor prezentului şi ameninţărilor viitorului? Fiindcă lui Bruno îi venise o idee. Dacă la Poti nu există nici trăsură nici poştalion, poate că se găsea totuşi un cântar. În caz că da, olandezul slăbit avea acum ori niciodată prilejul să se cântărească, să vadă cifra exactă care indică greutatea lui actuală şi s-o compare cu cea dinainte. Bruno plecă deci de la hotel, luând cu el, fără a spune nimic, ghidul stăpânului său care trebuia să-i indice în livre olandeze echivalentul măsurilor ruseşti a căror valoare n-o cunoştea. Pe cheiul unui port unde se vămuiesc mărfurile se află întotdeauna nişte cântare mari pe care un om se poate cântări cu uşurinţă. Bruno nu întâmpină nici o greutate în privinţa asta. Pentru câteva copeici într-un talger şi Bruno, cu îngrijorarea în suflet se urcă pe celălalt. Spre marea sa neplăcere, talerul cu greutăţi nu se ridică aproape deloc. Bruno, oricât se silea să fie mai greu (crezu chiar că reuşeşte umflându-şi burta) nu izbuti să-l mişte.

— La naiba, zise, nu mă temeam degeaba!

Se puse în talger o greutate puţin mai mică. Talgerul nu se ridică.

— Nu-i cu putinţă! strigă Bruno, simţind că tot sângele îi năvăleşte în inimă.

În acea clipă, privirea i se opri asupra unui chip cunoscut, pe care se citea numai bunăvoinţă la adresa lui.

— Stăpâne! exclamă.

Era într-adevăr Van Mitten pe care, întâmplător, plimbarea îl adusese pe chei chiar în locul unde hamalii îl cântăreau pe Bruno.

— Stăpâne, repetă Bruno, dumneata aici?

— Eu, răspunse Van Mitten, în carne şi oase. Văd cu plăcere că vrei să te...

— Să mă cântăresc... da!

— Şi care-i rezultatul acestei operaţii?

— Rezultatul acestei operaţii este că nu ştiu dacă există greutăţi atât de mici ca să arate cât cântăresc la ora asta.

Bruno îi răspunsese cu atâta durere zugrăvită pe chip încât mustrarea îi pătrunse lui Van Mitten până în adâncul inimii.

— Cum, de când am plecat ai slăbit în halul ăsta, sărmanul meu Bruno?

— N-ai decât să te apropii ca să te convingi singur, stăpâne.

Într-adevăr se pusese în talgerul cântarului o a treia greutate mult mai mică decât cele două dinainte.

De data aceasta, după urcarea lui Bruno pe talgerul celălalt, primul se ridică încetul cu încetul, ceea ce duse până la urmă la aşezarea talgerelor în echilibru pe o linie orizontală.

— Ei bine, zise Bruno, de cât crezi că e greutatea asta, stăpâne?

— Da, de cât? întrebă Van Mitten.

Era în greutăţile ruseşti o greutate de exact 4 livre nici mai mult, nici mai puţin.

Atunci Van Mitten luă în mină ghidul pe care i-l întindea Bruno şi îl deschise la tabelele de echivalenţă între diversele valori de măsurătoare ale celor două ţări.

— Ei bine, stăpâne? întrebă Bruno pradă unei mari curiozităţi amestecată cu oarecare îngrijorare, cât înseamnă o livră rusească?

— Ar veni în cele olandeze vreo 16 şi jumătate.

— Adică greutatea mea ar fi de...

— 151 de pounds[1] şi jumătate, adică vreo 73 de kilograme.

Bruno scoase un strigăt de disperare şi sărind de pe talgerul cântarului, ceea ce făcu ca talgerul celălalt să se izbească de pământ, iar el căzu pe o bancă pe jumătate leşinat.

— Şaptezeci şi trei de kilograme, repeta ca şi cum şi-ar fi pierdut a noua parte din viaţă.

Într-adevăr la plecare Bruno avea 168 de pounds adică peste 82 de kilograme. Slăbise deci cu 17 livre! Şi asta în 26 de zile de călătorie, relativ uşoare, fără reale privaţiuni şi mari oboseli. Acum că începuse să scadă, unde se va opri? Ce va ajunge acel pântece pe care Bruno şi-l rotunjise cu atâta trudă, pe care timp de aproape 20 de ani se străduise să-l bombeze printr-o igienă bine înţeleasă şi un regim alimentar ţinut cu stricteţe? Cu cât se va situa sub onorabila greutate mijlocie, păstrată până acum, mai ales în prezent când le lipsea diligenţa şi aveau de străbătut ţinuturi fără resurse, fiind ameninţaţi de istoveli şi pericole, când această absurdă călătorie se va desfăşura în condiţii noi? Iată ce se-ntreba cu teamă slujitorul lui Van Mitten. Şi în mintea lui se perindau, sub forma unor viziuni fugare, împrejurări îngrozitoare în care se ivea un Bruno de nerecunoscut, aidoma unui schelet ambulant. De aceea luă fără şovăire o mare hotărâre. Se ridică, îl trase cu sine pe olandez fără ca acesta să aibă puterea să i se-mpotrivească şi, oprindu-se pe o alee, înainte de a se întoarce la hotel, îi spuse:

— Stăpâne, până şi prostia omenească are un capăt. Nu vom merge mai departe.

Van Mitten ascultă declaraţia lui Bruno cu calmul său obişnuit pe care nimeni şi nimic nu-l putea tulbura.

[1] Măsură englezească, un pound echivalează cu 453 grame.

— Cum, Bruno, răspunse, îmi propui să mă stabilesc aici, în colţul ăsta pierdut din Caucaz?

— Nu stăpâne, nu! Îţi propun pur şi simplu să-l lăsăm pe domnul Kéraban să se-ntoarcă la Constantinopol cum ştie, în timp ce noi vom lua liniştiţi vaporul la Poti. Dumneata n-ai rău de mare, eu cu atât mai puţin şi nu risc să mai slăbesc, lucru ce se va-ntâmpla fără doar şi poate dacă voi continua călătoria în asemenea condiţii.

— Hotărârea e, probabil, înţeleaptă din punctul tău de vedere, Bruno, zise Van Mitten, dar eu văd lucrurile altfel. Înainte de a-l părăsi pe prietenul Kéraban, acum când am parcurs trei sferturi din drum, trebuie să mă gândesc bine.

— Domnul Kéraban nu e prietenul dumitale, rosti Bruno. El e amic numai cu domnul Kéraban, asta-i tot. Oricum nu e şi n-are cum să fie al meu şi nu-i voi jertfi ce-mi rămâne din rotunjimea trupului ca să-şi satisfacă toanele trufiei. Călătoria a fost făcută pe trei sferturi, ai spus; e adevărat, dar al patrulea prezintă cu totul alte greutăţi printr-un ţinut arid. Nu ţi s-a întâmplat nimic neplăcut dumitale personal până acum, sunt de acord. Dar îţi repet, dacă stărui, ia seama! Te va lovi o nenorocire.

Insistenţa lui Bruno care-i tot prevestea complicaţii grave de unde nu va scăpa teafăr îl cam necăjea pe Van Mitten. Sfaturile unui slujitor credincios nu puteau să nu aibă o oarecare înrâurire asupra lui. Într-adevăr trebuia să te gândeşti mai bine de două ori înainte de a întreprinde drumul dincolo de frontiera rusă, prin ţinuturile puţin umblate din paşalâcurile Trebizondei şi Anatoliei septentrionale. Ţinând seama de caracterul slab al lui Van Mitten, era imposibil ca olandezul să nu aibă o clipă de şovăială pe care Bruno o observă şi îşi înmulţi stăruinţele. Aduse noi argumente în sprijinul cauzei sale, arătă cum hainele sunt largi pe el, mai ales în talie, unde pântecele devenise din zi în zi mai supt. Insinuant, convingător, elocvent, fiind chiar stăpânit de o convingere profundă, îl făcu pe Van Mitten să-i împărtăşească ideile despre necesitatea de a nu-l urma pe prietenul său Kéraban. Van Mitten chizbuia. Asculta cu atenţie, încuviinţând din cap unde trebuia. Când această gravă convorbire se încheie, nu-l mai împiedica să renunţe să-l întovărăşească pe Kéraban decât teama de a avea o discuţie pe tema asta cu îndărătnicul lui amic.

— Ei bine, zise Bruno care avea răspuns la toate, împrejurările ne sunt prielnice. De vreme ce domnul Kéraban nu-i aici, să nu ne mai luăm rămas bun de la el şi să-l lăsăm pe nepotul Ahmet să se ducă singur să-l întâlnească la graniţă.

Van Mitten clătină din cap.

— Nu putem face aşa ceva.

— De ce? înrrebă Bruno.

— Am plecat din Constantinopol aproape fără bani şi acum punga mi-e goală!

— N-ai putea stăpâne, să ceri băncii de la Constantinopol să-ţi trimită o sumă suficientă pentru noi doi?

— Nu, Bruno, nu-i cu putinţă. Depozitul pe care-l am la Rotterdam nu s-a transferat încă...

— Deci ca să avem bani de întoarcere...

— Trebuie neapărat să mă adresez prietenului Kéraban, zise Van Mitten. Nu era un răspuns care să-l liniştească pe Bruno. Dacă stăpânul lui îl revedea pe domnul Kéraban, dacă îl înştiinţa de planurile sale, avea să se încingă o ciorovăială şi Van Mitten nu va obţine câştig de cauză. Dar cum să ocolească acest lucru? Să se adreseze direct tânărului Ahmet? Nu! Ar fi fost degeaba. Ahmet nu va lua asupra lui răspunderea de a-i da lui Van Mitten posibilitatea să-l părăsească pe unchiul său. Aşadar dinspre partea asta, slabă speranţă!

În fine, iată ce se hotărâră să facă după o lungă dezbatere. Vor pleca din Poti împreună cu Ahmet, vor ajunge cu toţii la frontieră unde-l vor întâlni pe domnul Kéraban. Acolo Van Mitten, invocând motive de sănătate, va declara — ţinând seama de porţiunea de drum greu pe care o mai aveau de parcurs — că-i este imposibil să continue deocamdată călătoria în asemenea condiţii. În această situaţie, prietenul Kéraban nu putea insista şi nici refuza să-i dea banii necesari ca să se-ntoarcă la Constantinopol cu vaporul.

— Oricum! gândi Bruno, o convorbire pe tema asta între stăpânul meu şi domnul Kéraban e un lucru anevoios.

Amândoi se-ntoarscră la hotel unde Ahmet îi aştepta. Nu-i spuseră nimic despre planurile lor, cărora mai mult ca sigur nepotul lui Kéraban s-ar fi împotrivit.

Cinară, dormiră. Van Mitten visă că prietenul său Kéraban îl tăia bucăţele. Se treziră în zori şi găsiră în faţa porţii patru cai gata să alerge mâncând pământul.

Trebuia să vezi ce mutră făcu Bruno când fu nevoit să încalece! O nouă pricină de supărare împotriva domnului Kéraban! Dar n-aveau cum călători altfel. Bruno se supuse deci. Din fericire, calul lui era o gloabă bătrână, incapabilă să se ambaleze şi uşor de ţinut în frâu. Caii lui Van Mitten şi Nizib nu dădeau nici ei motive de îngrijorare. Doar Ahmet avea un armăsar mai năbădăios; dar, ca bun călăreţ ce era, putea fără efort să nu-l lase s-o ia înaintea tovarăşilor săi de drum.

Plecară din Poti la 5 dimineaţa şi pe la 2 după-amiază, Ahmet, făcea o haltă la Batumi, port aşezat la gurile Ciorochului care este Bathysul din antichitate. Frontiera se afla la o depărtare de 20 de verste. Acolo, la margine de drum un om aştepta păzit de un detaşament de cazaci.

Proţăpit pe amândouă picioarele, dincolo de linia de demarcaţie a frontierei ruso-turce, pe teritoriul otoman, într-o stare de furie mai uşor de înţeles decât de zugrăvit, stătea domnul Kéraban. Era şase seara şi din ajun, de la miezul nopţii când i se dăduse libertatea în faţa graniţelor Rusiei, clocotea de mânie.

O colibă dărăpănată de la marginea şoselei, sărăcăcios mobilată, cu acoperişul stricat şi cu o uşă care nu se închidea îi servise de adăpost sau mai degrabă de refugiu. Cu o jumătate de verstă înainte de a ajunge la ţintă, Ahmet şi Van Mitten, zărindu-l unul pe unchi, altul pe prieten, îşi îmboldiră caii şi în scurt timp descălecau la câţiva paşi de el. Domnul Kéraban mergea încolo şi încoace, dădea din mâini, vorbea sau mai bine zis se certa cu el însuşi, deoarece nu era nimeni acolo care să-i răspundă.

Părea că nu-i văzuse pe tovarăşii săi de drum.

— Unchiule! strigă Ahmet sărind din şa şi deschizând braţele, în timp ce Bruno şi Nizib păzeau caii, al lui şi al olandezului.

— Prietene! adăugă Van Mitten făcând acelaşi lucru.

Kéraban le întinse o mână fiecăruia şi, arătând înspre cazacii care se plimbau la marginea drumului, rosti:

— Pe calea ferată! M-au silit să merg pe calea ferată!

Evident, faptul că a trebuit să folosească acest mijloc de transport îl necăjea la culme. Nu! Nu putea înghiţi că fusese silit să se suie în tren. Întâlnirea cu domnul Saffar, cearta cu acest individ neruşinat, stricarea diligenţei, situaţia în care se afla în ce priveşte continuarea călătoriei, le uitase pe toate în faţa nenorocirii nemaipomenite de a fi mers cu trenul.

— Da, e de nesuportat, zise Ahmet care nu voia cu nici un chip să-şi contrazică, în clipa de faţă, unchiul.

— Da, de nesuportat, întări şi Van Mitten. Dar, la urma urmei, prietene Kéraban nu ţi s-a întâmplat nimic prea grav...

— Nimic prea grav! Ia seama la ce vorbeşti, domnule Van Mitten...

Un semn al lui Ahmet îi arătă olandezului că a pornit-o pe un drum greşit. Prietenul lui se adresase cu „domnule Van Mitten" şi continuă să-l interpeleze astfel:

— Poate că îmi spui şi mie ce înţelegi prin cuvintele de necalificat „nimic prea grav".

— Amice Kéraban, m-am gândit la obişnuitele accidente de cale ferată: deraieri, tamponări, ciocniri.

— Domnule Van Mitten ar fi fost mai bine ca trenul să fi deraiat, rosti Kéraban. Da, mai bine să fi deraiat, iar eu să-mi fi pierdut braţele, picioarele şi capul decât să supravieţuiesc unei asemenea ruşini.

— Dacă aşa crezi, răspunse Van Mitten care nu mai ştia cum să-şi ia înapoi imprudentele cuvinte.

— Nu-i vorba despre ce cred eu, ripostă Kéraban înaintând ameninţător spre olandez, ci despre ce crezi dumneata. Despre felul cum consideri cele întâmplate omului care de 30 de ani se socotea prietenul dumitale.

Ahmet vru să dea alt curs discuţiei care n-ar fi fost menită decât să înrăutăţească lucrurile.

— Unchiule, zise, cred că ai înţeles greşit ceea ce voia să spună domnul Van Mitten...

— Nu zău!

— Sau mai degrabă domnul Van Mitten s-a exprimat greşit. Ca şi mine e profund indignat de tratamentul la care ai fost supus.

Noroc că toate acestea fuseseră rostite în limba turcă şi paznicii nu înţeleseseră.

— Dar, la urma urmei cele petrecute se datoresc altcuiva, anume neobrăzatului individ care te-a oprit să treci calea ferată la Poti! Lui Saffar!

— Da! Lui Saffar! strigă Kéraban muşcând nada pe care nepotul i-o aruncase cu atâta dibăcie.

— Într-adevăr, lui Saffar, se grăbi să adauge Van Mitten. Asta am vrut să spun, amice Kéraban.

— Ticălosul! exclamă Kéraban.

— Ticălosul! repetă Van Mitten, punându-se la unison cu prietenul său. Ar fi vrut să întrebuinţeze un cuvânt de ocară mai dur, dar nu-i veni în minte.

— Ah! Dacă-l mai întâlnim vreodată... zise Ahmet.

— Ce păcat că nu ne putem întoarce la Poti, pentru a-i pedepsi neobrăzarea, a-l provoca la luptă, a-i smulge sufletul şi a-l da pe mâna călăului, grăi mânios Kéraban.
— Să fie tras în ţeapă! se crezu dator să adauge Van Mitten, devenind feroce ca să recâştige prietenia lai Kéraban.
Şi într-adevăr această propunere fu răsplătită de o strângere de mână a amicului său.
— Unchiule, zise Ahmet, n-ar avea rost acum să pornim în căutarea lui Saffar.
— De ce, nepoate?
— Pentru că nu se mai află la Poti, răspunse Ahmet. Când am ajuns noi, se îmbarca tocmai pe pachebotul care face cursa între porturile de pe litoralul Asiei Mici.
— Litoralul Asiei Mici? Dar drumul nostru nu trece pe-acolo?
— Ba da, unchiule.
— Ei bine, dacă ticălosul de Saffar îmi iese în cale va fi vai de el.
După ce rosti aceste cuvinte care sunau ca un legământ, domnul Kéraban tăcu.
Se punea problema cum or călători mai departe fără diligenţă. Nu puteau merge călare, căci corpolenţa domnului Kéraban era o piedică serioasă. Dacă el nu ţinea la cal, cu atât mai mult nu l-ar fi ţinut calul pe el. Se deciseră aşadar să se ducă până la Hopa, orăşelul cel mai apropiat. Aveau de străbătut doar câteva verste pe care domnul Kéraban le va face pe jos ca şi Bruno — de altfel — căci era atât de frânt că nu s-ar mai fi putut urca în şa.
— Ce-i cu cererea de bani dc care trebuia să-i vorbeşti? îl întrebă pe stăpânul său, luându-l la o parte.
— La Hopa! răspunse Van Mitten.
Se gândea nu fără îngrijorare că se apropie clipa când va fi nevoit să abordeze această chestiune delicată.
Câteva momente mai târziu călătorii coborau panta şoselei care mergea pe lângă malul Lazistanului.

II ÎN CARE VAN MITTEN SE DECIDE SĂ DEA CURS OBSESIILOR LUI BRUNO ŞI URMĂRILE ACESTEI HOTĂRÂRI

„Ce ţinut ciudat! scria Van Mitten în carnetul său, notând câteva impresii în fugă. Femeile lucrează pământul şi poartă poveri, în timp ce bărbaţii torc cânepa şi împletesc lână".
Olandezul nu se înşela. Aşa se obişnuieşte în depărtatul ţinut al Lazistanului, unde-şi începură a doua parte a itinerariului. Acest teritoriu e o regiune puţin cunoscută care se-ntinde de la frontiera cu Caucazul, între văile Şarcutului, Ciorochului şi ţărmul Mării Negre. De la francezul Th. Deyrolles încoace, puţini călători s-au aventurat prin districtele acestui paşalâc al Trebizondei, prin munţii de înălţime mijlocie, al căror şir ca un scul de lână încurcat ajunge până la Lacul

Van şi înconjură oraşul Erzurum din Armenia turcească, localitate cu peste l2000 de locuitori[1].

Şi totuşi acest ţinut a fost cadrul unor mari lapte istorice. Părăsind podişurile lui, acolo unde se desfac cele câteva braţe ale Eufratului, Xenofon şi cei zece mii de ostaşi ai săi, retrăgându-se în faţa armatelor lui Artaxerxes Mnemon, a ajuns la malul lui Phase. Acest Phase nu-i Rionul care se varsă la Poti, ci râul Kura care coboară din Caucaz; cursul lui nu-i departe de Lazistan, pe care se pregăteau să-l străbată domnul Kéraban şi însoţitorii săi.

Ah! Dacă Van Mitten ar fi avut timp, ce observaţii preţioase ar fi făcut, fără îndoială, observaţii care au fost pierdute pentru eruditţii din Olanda. Şi de ce, mă rog, n-ar fi găsit chiar locul unde Xenofon, general, istoric şi filozof, s-a luptat cu taocii şi şalibri, când ieşea din ţinutul karducilor, precum şi muntele Şenium, de unde grecii au salutat cu urale mult doritele valuri ale Pontului Euxin?

Dar Van Mitten n-avea timpul să vadă, nici răgazul să cerceteze aceste locuri sau, mai curând, nu era lăsat.

Bruno profită de părerile lui de rău pentru a stărui iar, îmboldindu-şi stăpânul să împrumute de la domnul Kéraban suma necesară ca să se poată despărţi de el.

— La Hopa! suna de fiecare dată răspunsul.

Se aflau în drum spre Hopa. Dar vor găsi oare acolo un mijloc de transport, un vehicul oarecare, capabil să înlocuiască diligenţa lor atât de confortabilă? Complicaţia era destul de gravă. Aveau de parcurs aproape 250 de leghe şi mai erau doar l7 zile până la 30 ale lunii, dată până la care ar fi trebuit să ajungă la Scutari. Ahmet ţinea neapărat să nu-şi amâne sosirea pentru a-şi putea celebra, la timp, căsătoria cu Amasia care-l aştepta în vila unchiului său. Se-nţelege de ce domnul Kéraban şi nepotul lui erau unul mai nerăbdător decât celălalt. De aceea se aflau în mare încurcătură în ce priveşte felul în care vor face a doua parte a călătoriei. Nici gând să găseşti un poştalion sau măcar o trăsură în micile aşezări risipite ale Asiei Mici. Aveau să fie siliţi să se mulţumească cu unul din mijloacele de transport folosite în aceste ţinuturi şi el nu putea fi decât rudimentar. Necăjiţi şi gânditori mergeau de-a lungul ţărmului, domnul Kéraban pe jos, Bruno la fel, ţinând de căpăstru calul lui şi al stăpânului care prefera să păşească alături de prietenul său. Nizib, călare, se afla în fruntea micii caravane. Ahmet o luase înainte ca să vadă de un loc de dormit la Hopa şi să cumpere vehiculul de care aveau nevoie ca să poată porni în zori.

Umblau încet, în tăcere. Domnul Kéraban fierbea în sine, manifestându-şi mânia doar prin cuvintele: „pază, tren, vagon, Saffar!”. Van Mitten pândea prilejul de a-şi deschide sufletul cui se cuvenea, mărturisind proiectele lui de despărţire: dar nu îndrăznea, negăsind momentul favorabil în starea în care se afla prietenul său care s-ar fi înfuriat la cel mai mic cuvinţel.

Sosiră la Hopa la ora nouă seara. După etapa aceasta, străbătută pe jos, se cerea neapărat să se odihnească o noapte întreagă. Hanul nu era cine ştie ce, dar datorită oboselii dormiră toţi vreo zece ore, în afară de Ahmet care, în aceeaşi seară se puse să caute un mijloc de transport.

---

[1] În l980 Erzurum avea peste l90 000 locuitori. (N.R.).

A doua zi, pe l4 septembrie la ora şapte, o haraba gata înhămată se afla la uşa hanului.

Aveai toate motivele să regreţi vechea diligenţă înlocuită cu un soi de căruţă pe două roţi în care abia puteau încăpea trei persoane. Cei doi cai nu erau prea mulţi pentru a trage lada asta grea. Noroc că Ahmet ceruse ca harabaua să fie acoperită cu o prelată impermeabilă întinsă pe cercuri de lemn ca să-i apere de ploaie şi de vânt. N-aveau încotro, cu ea trebuiau să se mulţumească până vor găsi ceva mai bun. Dar probabil până la Trebizonda nu aveau să poată cumpăra un vehicul convenabil.

Cum e lesne de înţeles, la vederea harabalei, Van Mitten, cu oricâtă filozofie privea lucrurile, şi Bruno, frânt de oboseală, nu se putură stăpâni să nu strâmbe din nas, dar o simplă privire a domnului Kéraban făcu să dispară expresia de nemulţumire de pe chipurile lor.

— Asta-i tot ce-am găsit, zise Ahmet arătând înspre haraba...

— Asta-i tot ce ne trebuie! răspunse Kéraban care pentru nimic în lume n-ar fi vrut să i se citească pe faţă o umbră de părere de rău pentru pierderea diligenţei.

— Da, reluă Ahmet, cu o saltea de paia în harabaua asta…

— Vom călători împărăteşte, nepoate!

— Ca împăraţii unei trupe de saltimbanci, murmură Bruno!

— Poftim? zise Kéraban.

— De altfel, continuă Ahmet, nu suntem decât la vreo 60 de leghe de Trebizonda şi sper că acolo vom avea parte de un echipaj mai bun.

— Repet că ăsta va fi de-ajuns! rosti Kéraban, privindu-i cercetător, cu sprâncenele încruntate, doar-doar va surprinde o urmă de protest pe chipurile însoţitorilor săi.

Dar toţi, ţintuiţi de această privire teribilă, nici măcar nu clipiră.

Conveniră ca domnul Kéraban, Van Mitten şi Bruno să ia loc în haraba, iar pe unul din caii căruţei să stea surugiul care va avea grijă să-şi schimbe caii la halte. Ahmet şi Nizib îi vor urma călare. Sperau să ajungă, astfel, fără întârziere la Trebizonda. Acolo, într-un oraş mare, vor vedea cum ar putea să călătorească în condiţii mai bune până la Scutari.

Domnul Kéraban dădu semnalul de plecare, după ce puseră în haraba câteva merinde şi ustensile, plus două narghilele care scăpaseră nevătămate din ciocnirea diligenţei cu trenul.

Târgurile din această parte a litoralului se aflau la mică distanţă unul de altul, rareori mai mult de patru-cinci leghe. Vor putea deci cu uşurinţă să se odihnească sau să se aprovizioneze, cu condiţia ca nerăbdătorul Ahmet să consimtă să le acorde câteva ore de răgaz ca să aibă ce cumpăra în dughenele orăşelelor.

— La drum! repetă Ahmet semnalul dc plecare al unchiului său care luase loc în haraba.

În această clipă Bruno se apropie de Van Mitten, şi spuse cu glas grav aproape poruncitor:

— Stăpâne, aveai să-i faci o propunere domnului Kéraban!

— N-am găsit încă prilejul, răspunse Van Mitten. De altfel nu mi se pare prea dispus să...

— Aşadar vom urca în chestia asta? întrebă Bruno arătând spre haraba cu un profund dispreţ.

— Da... provizoriu...

— Dar când te vei hotărî să-i ceri banii de care depinde libertatea noastră?

— La următoarea oprire.

— Unde?

— La Archavi[1].

Bruno clătină dezaprobator din cap şi se aşeză în spatele stăpânului său în fundul harabalei. Căruţa greoaie se urni din loc şi caii o luară la trap mergând destul de repede.

Vremea lăsa de dorit. Nori de furtună se-ngrămădeau în vest. Dincolo de zare ameninţa să plouă. Pe această parte a coastei, biciuită de vânturile care bat dinspre larg, nu era uşor de mers. Se putea ca pentru călătorii noştri Marea Neagră să nu-şi justifice mult timp numele grec de Pontus Euxinos, adică „foarte primitorul”, ci mai degrabă cel turc de Kara Deniz, de mai puţin bun augur.

Noroc că nu treceau prin regiunile muntoase ale Lazistanului. Acolo drumurile nu sunt umblate şi trebuie să te încumeţi să mergi prin păduri unde toporul pădurarilor n-a croit cărări până acum. Folosirea harabalei ar fi fost cu neputinţă. Pe coastă e altfel şi există întotdeauna o posibilitate de a te duce de la o aşezare la alta. Drumul şerpuieşte printre pomi fructiferi, la umbra nucilor şi castanilor, între tufe de laur şi trandafiri, pe care suie împletitura deasă a curperilor de viţă sălbatecă.

Deşi la marginea Lazistanului călătorii circulă destul de uşor, în părţile joase regiunea e nesănătoasă, fiindcă acolo se-ntind mlaştini rău mirositoare şi există pericolul îmbolnăvirii de tifos din august până în mai. Din fericire pentru domnul Kéraban şi ai săi ajunseseră în acest ţinut în septembrie şi nu-şi puneau în primejdie sănătatea. Oboseală, da! Molimă, nu! Şi asta era bine pentru că dacă de boală nu te vindeci întotdeauna, de odihnit le poţi odihni. Aşa gândea domnul Kéraban şi pas dacă aveai ce-i răspunde.

Harabaua se opri la Archavi pe la nouă dimineaţa. Reuşiră să plece o oră mai târziu fără ca Van Mitten să fi găsit o ocazie ca să-i vorbească prietenului său de faimosul împrumut.

La întrebarea lui Bruno — „Ei bine, stăpâne, s-a făcut?" el răspunse:

— Nu Bruno, încă nu.

— Dar ar fi timpul să...

— La următoarea oprire.

— Unde?

— La Vice[2].

Şi Bruno, care din punct de vedere financiar depindea de stăpânul lui aşa cum acesta depindea de Kéraban, se aşeză iar în haraba fără a-şi ascunde de data asta năduful.

— Ce-i cu băiatul? întrebă Kéraban.

---

[1] Azi Musazade, localitate în Turcia asiatică. (N.R.).

[2] Azi Emdikli, localitate în Turcia asiatică. (N.R.).

— Nimic, se grăbi să răspundă Van Mitten ocolind subiectul. Poate că-i puţin obosit.

— Ei! rosti Kéraban. Arată foarte bine. Parcă s-a mai îngrăşat.

— Eu? exclamă Bruno, sărind ca ars.

— Da, are să capete înfăţişarea unui turc voinic.

La acest compliment atât de nepotrivit, Bruno fu gata să izbucnească, dar Van Mitten îl trase de braţ şi credinciosul său slujitor tăcu.

Între timp harabaua mergea neaşteptat de repede. Fără hârtoapele care îi hurducau destul de tare pe cei dinăuntru făcându-le vânătăi nu foarte dureroase, dar oricum neplăcute, drumul nu se desfăşura prea rău. Întâlniră în calea lor câţiva localnici coborând din Alpii Pontici. Dacă Van Mitten ar fi fost mai puţin preocupat de cererea pe care avea a o face lui Kéraban, ar fi putut nota diferenţa dintre îmbrăcămintea lor şi cea a caucazienilor. Un fel de căciulă frigiană ale cărei bride sunt înfăşurate în jurul capului în chip de pieptănătură înlocuia tichia georgiană. Pe pieptul acestor munteni înalţi, bine făcuţi cu pielea albă, eleganţi şi svelţi se văd două cartuşiere aşezate ca tuburile naiului. O puşcă cu ţeava scurtă, un pumnal cu lamă lată, înfipte într-un brâu tivit cu aramă, constituie armele obişnuite.

Câţiva oameni transportau, cu măgari, în localităţile maritime producţia din soiurile de fructe care cresc în zonă.

Pe scurt, dacă vremea n-ar fi fost schimbătoare şi cerul n-ar fi arătat semne de furtună, călătorii n-ar fi avut temei să se plângă de călătoria făcută în condiţiile cunoscute. La unsprezece dimineaţa ajunseră la Vice, pe străvechiul Pyxites, al cărui nume grecesc, ,,merişor", se trage de la această plantă care creşte în abundenţă în împrejurimi. Prânziră sumar — chiar prea sumar pentru gusturile domnului Kéraban. De data aceasta el lăsă să-i scape un bombănit ce-i trăda nemulţumirea. Van Mitten nu găsi deci nici aici momentul potrivit ca să-i vorbească despre problema lui. Şi la plecare, când Bruno luându-l la o parte îi zise „Ei bine, stăpâne?", răspunse din nou.

— Ei bine, Bruno, la următoarea oprire.

— Unde?

— La Ardeşen.

Bruno, revoltat de atâta slăbiciune, se culcă mormăind în fundul harabalei, în timp ce stăpânul său arunca o privire emoţională romanticului peisaj, unde curăţenia olandeză parcă se-mpletea cu pitorescul Italiei.

La Ardeşen lucrurile se petrecură ca la Vice şi Archavi. Ajunseră la trei după amiază, schimbară caii şi plecară la patru; dar, somat de Bruno care nu mai voia să aştepte. Van Mitten făgădui să-i vorbească lui Kéraban, înainte de oprirea la Atina unde hotărâseră să petreacă noaptea.

Mai aveau cinci leghe până acolo — cu care numărul de leghe străbătut în acea zi se ridica la vreo l5. Nu era rău pentru o simplă căruţă. Dar ploaia, gata să cadă, îi va încetini, probabil, mersul, făcând drumurile alunecoase. Ahmet vedea cu îngrijorare că vremea se strică. Nori ameninţători se strângeau în larg. Aerul umed devenea înăbuşitor, încât respirau cu greutate. Cu siguranţă că la noapte pe mare se va deslănţui furtuna. După primele fulgere, văzduhul brăzdat de

descărcări electrice va fi curăţat de vijelie şi furtuna nu se va dezlănţui fără ca vaporii de apă să nu se preschimbe în ploaie.

Harabaua însă nu putea transporta decât trei călători. Nici Ahmet, nici Nizib nu s-ar putea adăposti sub prelata care, de altfel, poate că nu va rezista rafalelor. Deci şi pentru călăreţi şi pentru ceilalţi trebuiau să ajungă cât mai repede la popasul următor.

De două sau trei ori domnul Kéraban scoase capul de sub prelată şi privi, cerul care se înnora din ce în ce.

— Vremea rea? întrebă.

— Da, unchiule, răspunse Ahmet. De-am putea să ajungem în oraş înainte să-nceapă furtuna.

— În clipa în care începe ploaia ai să vii cu noi în trăsură.

— Şi cine îmi va da locul?

— Bruno! Acest băiat vrednic va merge călare...

— Bineînţeles, adăugă Van Mitten care socotea că ar fi fost nepoliticos să refuze, mai ales că accepta pe spinarea slujitorului său credincios. Dar nu-l privi când spuse aceste cuvinte. N-ar fi îndrăznit. Bruno fierbea şi abia se stăpânea să nu izbucnească, iar stăpânul său simţea acest lucru.

— Cel mai bine ar fi să ne grăbim, urmă Ahmet. Dacă se dezlănţuie furtuna, ploaia va răzbate prin pânza prelatei.

— Dă bice cailor, zise Kéraban surugiului, şi fă-i să fugă ca vântul. Surugiul care se grăbea la fel de tare ca şi pasagerii să ajungă la Atina făcu ce putu. Dar bietele animale copleşite de zăduf nu aveau cum să alerge mai repede pe un drum neasfaltat. Cât trebuie să-l fi invidiat domnul Kéraban şi ai săi pe „ceaparul” cu care harabaua se-ntâlni în cale în jur de şapte seara. Era poştalionul englezesc care transporta la Teheran depeşele din Europa de două ori pe lună. Nu făcea decât l2 zile de la Trebizonda până în capitala Persiei, tras de doi sau trei cai şi escortat de câţiva paznici. La opriri i se dădea întâietate faţă de oricare alţi călători şi Ahmet se temea că la sosirea lor la Atina nu va mai găsi decât cai istoviţi. Noroc că gândul acesta nu-i veni şi domnului Kéraban.Ar fi avut un nou prilej să se supere şi să se plângă şi nu l-ar fi lăsat să-i scape. Poate chiar căuta o asemenea sămânţă de ceartă. Ei bine, ea îi fu oferită de Van Mitten. Olandezul nu mai putu să dea înapoi, după promisiunile făcute lui Bruno, şi se-ncumetă, în fine, să şi le ţină, dar încercând să manevreze cât mai îndemânatec. Vremea rea i se păru o excelentă intrare în materie.

— Prietene Kéraban, începu cu glasul cuiva care nu vrea să dea, ci să primească un sfat, ce crezi despre faptul că cerul se-ntunecă?

— Ce cred?

— Da!... Precum se ştie, ne apropiem de echinoxul de toamnă şi avem a ne teme că în partea a doua a călătoriei noastre nu vor fi condiţii atmosferice la fel de prielnice ca în prima.

— Ei bine, nu vor fi şi gata! răspunse tăios Kéraban. Nu stă în puterea mea să le schimb. Nu comand stihiilor, pe câte ştiu, Van Mitten.

— Nu… fireşte, răspunse olandezul, prea puţin încurajat de acest început. Nu asta am vrut să spun, dragul meu prieten.

— Atunci ce-ai vrut să spui?

— Că, la urma urmei, poate că furtuna ne ameninţă doar şi nu va izbucni sau, dacă va izbucni, va fi trecătoare.

— Toate furtunile sunt trecătoare, Van Mitten. Durează mai mult sau mai puţin şi trec ca şi discuţiile... Şi după aceea vine iar vremea bună… aşa-s legile firii.

— Cu condiţia, zise Van Mitten, ca aerul să nu fie prea încărcat de vapori de apă… Ah, dacă n-ar fi perioada echinoxului...

— Când vine echinoxul trebuie să te resemnezi că l-ai apucat pe drum. Nu stă în puterea mea să fac să nu fie perioada echinoxului. S-ar spune că mă învinuieşti pe mine de asta!

— De unde! Dar te asigur… cum să te învinuiesc… eu, amice Kéraban?... răspunse Van Mitten.

Van Mitten o pornise cu stângul, era limpede. Poate că dacă Bruno n-ar fi fost în spatele lui să-l îmboldească în şoaptă, ar fi întrerupt această primejdioasă convorbire, chit că ar fi reluat-o mai târziu. Dar nu mai putea da înapoi — cu atât mai mult cu cât Kéraban i se adresă, încruntând din sprâncene:

— Ce-i cu dumneata, Van Mitten? S-ar zice că-ţi umblă ceva prin minte...

— Mie?

Da, era vina lui şi numai a lui! Dar olandezul se feri să i-o spună în faţă, care fac pe supăraţii fără să zică de ce.

— Eu! Fac pe supăratul!

— Ai să-mi reproşezi ceva? Te-am poftit la masă la Scutari şi te duc la Scutari, nu-i aşa? E vina mea că diligenţa s-a ciocnit cu blestematul ăla de tren?

— Da, era vina lui şi numai a lui! Dar olandezul se feri să i-o spună în faţă. Kéraban continuă:

— E vina mea că se strică vremea, că trebuie să călătorim cu o haraba? Hai, vorbeşte!

Van Mitten, tulburat, nu mai ştia ce să răspundă. Se mărgini deci să-l întrebe pe arăţăgosul lui tovarăş de drum dacă se gândea să rămână fie la Atina fie la Trebizonda în cazul când vremea rea va face călătoria prea grea.

— Grea nu înseamnă imposibilă, nu? zise Kéraban. Şi cum vreau să ajung la Scutari până la sfârşitul lunii, ne vom urma drumul chiar dacă toate stihiile s-ar dezlănţui împotriva noastră.

Van Mitten îşi luă atunci inima în dinţi şi formulă nu fără o şovăială atât de mare încât îi tremura vocea, faimoasa lui rugăminte:

— Ei bine, prietene Kéraban, dacă asta nu te supără prea tare, ţi-aş cere, pentru Bruno şi pentru mine, îngăduinţa… da, îngăduinţa să rămânem la Atina.

— Îmi ceri îngăduinţa să rămâi la Atina? întrebă Kéraban scandând fiecare silabă.

— Da... îngăduinţa… consimţământul... căci n-aş vrea să fac nimic fără să mă autorizezi să…

— Să ne despărţim, nu-i aşa?

— Vai! Doar trecător... o bucată de timp… o scurtă bucată de timp, se grăbi să adauge Van Mitten. Bruno şi cu mine suntem la capătul puterilor. Am prefera să ne întoarcem pe mare la Constantinopol, da... pe mare.

— Pe mare!...

— Da, prietene Kéraban... Şi fiindcă ţie nu-ţi place marea... Nu zic asta ca o mustrare… Înţeleg foarte bine de ce orice traversare cu corabia sau vaporul ţi-e neplăcută. Aşa că găsesc firesc să mergi mai departe pe drumul litoralului. Dar pe mine oboseala mă face să-l găsesc anevoios... şi... dacă-l priveşti bine pe Bruno ai să vezi că a slăbit.

— Aha!... Bruno a slăbit! zise Kéraban fără a întoarce măcar capul spre nefericitul slujitor, care cu o mână tremurătoare îşi arăta veşmintele fluturând pe trupul subţiat.

— De aceea, prietene Kéraban, reluă Van Mitten, te rog să nu ne porţi pică dacă rămânem la Atina de unde vom pleca spre Europa în condiţii mai bune… Îţi repet că ne vom revedea la Constantinopol sau mai degrabă la Scutari, da... la Scutari şi te asigur că nu eu voi fi acela care să mă fac aşteptat la nunta tânărului meu amic Ahmet!

Van Mitten ajunsese la capătul a tot ce avea de spus. Aştepta răspunsul domnului Kéraban. Va fi o simplă încuviinţare la rugămintea lui atât de firească sau un acces de furie?

Olandezul stătea cu capul plecat fără să îndrăznească să ridice ochii spre teribilul său tovarăş de drum.

— Van Mitten, răspunse Kéraban cu un glas mai liniştit decât era de aşteptat. Van Mitten cred că admiţi că propunerea ta are motive să mă uimească şi chiar că-i de natură să provoace...

— Prietene Kéraban! strigă Van Mitten care la ultimul cuvânt crezu că va urma un act de violenţă...

— Lasă-mă să termin, te rog! zise Kéraban. Cred că-ţi dai seama că nu pot să văd despărţirea asta fără să fiu într-adevăr îndurerat. Adaug că nu m-aş fi aşteptat la un asemenea gest din partea unui client pe care-l leagă de mine 30 de ani de afaceri...

— Kéraban! exclamă Van Mitten!

— Ei! Lasă-mă să termin! zise Kéraban, ridicând glasul ceea ce la el era o pornire aproape obişnuită. Dar la urma urmei, Van Mitten, eşti liber. Nu-mi eşti nici rudă, nici slugă. Nu eşti decât prietenul meu şi un prieten îşi poate îngădui orice, chiar să rupă legăturile unei vechi amiciţii!

— Kéraban, dragul meu Kéraban! zise Van Mitten foarte mişcat de mustrarea prietenului său.

— Vei rămâne deci la Atina, dacă asta ţi-e dorinţa, sau la Trebizonda dacă-ţi place să rămâi la Trebizonda.

Şi zicând acestea, domnul Kéraban se retrase în colţul lui ca un om care nu are lângă el decât indiferenţi, străini, călătorind doar întâmplător alături de el.

Dacă Bruno părea încântat de întorsătura pe care o luaseră lucrurile, Van Mitten se simţea foarte necăjit că-l mâhnise pe amicul său. Da, în fond, proiectul lui reuşise şi cu toate că avu poate impulsul să-şi retragă propunerea, nu crezu de cuviinţă s-o facă. De altfel, Bruno era de faţă şi veghea. Mai rămânea problema banilor, împrumutul, pentru a fi în stare ori să rămână câtva timp în ţinut, ori să-şi încheie călătoria în alte condiţii. Dar nu vedea în asta nici un obstacol. Partea ce-i revenea lui Van Mitten de la firma sa din Rotterdam va fi vărsată foarte

curând la banca din Constantinopol şi domnul Kéraban n-avea decât să-şi ia înapoi suma împrumutată cu cecul pe care avea să i-l dea Van Mitten.

— Prietene Kéraban, zise Van Mitten, după câteva clipe de tăcere pe care nimeni n-o întrerupse.

— Ce mai e, domnule? întrebă Kéraban de parcă ar fi răspuns unui nepoftit.

— Când ajungem la Atina... reluă Van Mitten care simţi acest „domnule" ca un junghi în inimă.

— Ei bine, când ajungem la Atina, rosti Kéraban, ne vom despărţi. Ne-am înţeles.

— Da, aşa-i Kéraban!

Pe drept cuvânt nu mai îndrăzni să-i spună „prietene Kéraban".

— Da, aşa-i... De aceea te rog să-mi laşi ceva bani...

— Bani? Ce bani?

— O sumă mică pe care o vei lua îndărăt la banca din Constantinopol...

— O sumă mică?

— Ştii doar că am plecat aproape fără bani şi cum te-ai oferit cu atâta bunăvoinţă să plăteşti cheltuielile de călătorie...

— Aceste cheltuieli nu mă privesc decât pe mine!

— Fie!... Nu vreau să discut...

— Nu te-aş fi lăsat să dai din buzunar nici o singură liră, zise Kéraban, nici una singură!

— Îţi sunt foarte recunoscător, răspunse Van Mitten, dar azi nu mai am nici o para şi ţi-aş fi îndatorat dacă...

— N-am bani de împrumutat, răspunse tăios Kéraban şi nici mie nu-mi rămâne decât atât cât să termin cu bine călătoria.

— Totuşi,... n-ai să-mi dai...?

— Nimic.

— Cum? făcu Bruno.

— Mi se pare că acum şi Bruno îşi permite să se-amestece în vorbă? zise Kéraban ameninţător.

— Bineînţeles, grăi Bruno.

— Taci, Bruno, spune Van Mitten, care nu dorea ca intervenţia slujitorului său să învenineze şi mai mult discuţia.

Bruno tăcu din gură.

— Dragul meu Kéraban, reluă Van Mitten, nu-i vorba, la urma urmei, decât de o sumă relativ foarte mică, care ne va permite să rămânem câteva zile la Trebizonda...

— Mică sau nu, domnule, nu aştepta nimic de la mine!

— Ar ajunge 1000 de piaştri.

— Nici o mie, nici o sută, nici zece, nici unul! rosti Kéraban care începea să-şi iasă din fire.

— Cum! Nimic?

— Nimic!

— Dar atunci...

— Atunci n-ai decât să vii mai departe cu noi, domnule Van Mitten. Nu-ţi va lipsi nimic. Dar să-ţi las un piastru, o para, o jumătate de para, ca să hoinăreşti cum ai chef, asta nu! Niciodată!

— Niciodată?

— Niciodată!

Din felul cum Kéraban pronunţă acest „niciodată", Van Mitten înţelese, şi până şi Bruno pricepu, că hotărârea îndărătnicului era de nezdruncinat. Când spunea „nu", însemna de zece ori „nu". Van Mitten se simţi oare deosebit de jignit de refuzul lui Kéraban, cândva prietenul lui şi de la care odinioară cumpăra tutun? E greu de spus, deoarece sufletul omenesc şi, în special, sufletul unui olandez, flegmatic şi rezervat, închide multe taine. În schimb cel ce, neîndoielnic, se revolta era Bruno. Cum adică? Va trebui să călătorească în aceste condiţii şi poate în unele şi mai proaste? Va trebui să facă mai departe un drum absurd, să urmeze itinerarul acesta fără rost, în căruţă, călare, pe jos şi cine mai ştie în ce fel? Şi toate astea fiindcă aşa dorea un încăpăţânat în faţa căruia stăpânul său tremura? Va fi silit să piardă şi ceea ce îi rămânea din pântecele său supt, în vreme ce domnul Kéraban în pofida piedicilor şi oboselilor îşi va păstra înfăţişarea lui robustă şi maiestuoasă? Da, dar ce era de făcut?

Lui Bruno, în lipsa banilor necesari, nu-i rămânea decât să bombăne. Bombăni, aşadar, în colţul lui. O clipă se gândi să-l părăsească pe Van Mitten drept urmare meritată a unei asemenea tiranii. Dar problema banilor se ridica pentru el ca şi pentru stăpânul său care nici măcar n-avea cu ce să-i plătească leafa.

În timpul discuţiei, harabaua înainta cu greu. Cerul foarte înnegurat părea că se uneşte cu marea. Mugetul surd al talazurilor arăta că valurile se formează în larg. Dincolo de zare, vântul bătea puternic vestind furtuna. Surugiul îşi mâna caii cât putea mai bine. Bieţii de ei înaintau cu sforţări mari. Ahmet îi îmboldea la rândul lui, atât se grăbea să ajungă la Atina; dar era limpede că-i va prinde furtuna pe drum.

Domnul Kéraban, cu ochii închişi, nu rostea un cuvânt. Tăcerea asta îl împovăra pe Van Mitten care ar fi răbdat mai curând o bruftuluială din partea prietenului său. Simţea tot ce acesta strânsese în sufletul lui în cursul discuţiei avute. Dacă întreagă supărarea asta stăpânită ar fi izbucnit, ar fi fost o ieşire teribilă.

În sfârşit, Van Mitten nu mai putu îndura şi aplecându-se spre urechea lui Kéraban, în aşa fel încât Bruno să nu-l audă, şopti:

— Prietene Kéraban.

— Ce e?

— Cum a putut oare, măcar o clipă, să-mi vină în minte să te părăsesc?

— Da! Cum?

— Într-adevăr, nu pricep!

— Nici eu, răspunse Kéraban.

Asta fu tot; dar mâna lui Van Mitten o căută pe cea lui Kéraban care primi căinţa amicului său, strângându-i-o atât de puternic încât degetele olandezului purtară multă vreme semnele iertării dobândite.

Era nouă seara. Se lăsa o noapte întunecoasă. Furtuna se dezlănţuise cu o foarte mare violenţă. Orizontul fu brăzdat de mari fulgere albe, dar nu se puteau încă

auzi tunetele. Vijelia se-nteţi aşa de mult că, de câteva ori, avură a se teme ca harabaua să nu se răstoarne în drum. Caii, istoviţi, înspăimântaţi, se opreau mereu, se cabrau, dădeau îndărăt şi surugiul nu-i putea stăpâni decât cu mare greutate.

Ce să facă în asemenea împrejurări? Nu se puteau opri fără să se adăpostească undeva, pe această faleză bătută de vânturile din vest. Mai aveau cel puţin jumătate de oră până la Atina.

Ahmet, foarte îngrijorat, nu ştia ce hotărâre să ia, când, la o cotitură a coastei, le apăru în faţă o lumină vie, la o distanţă de câţiva paşi.

Era raza farului de la Atina, înălţat pe faleză înainte de intrarea în oraş. Răspândea în bezna nopţii o lumină destul de puternică. Ahmet avu buna idee să ceară găzduire paznicilor.

Bătu la uşa căsuţei construită la poalele farului. Era şi timpul, căci domnul Kéraban şi însoţitorii săi n-ar fi fost în stare să ţină piept furtunii mai mult de câteva clipe.

III ÎN CARE BRUNO ÎI JOACĂ LUI NIZIB O FESTĂ PE CARE, TRAGEM NĂDEJDEA CĂ CITITORUL VA BINEVOI SĂ I-O IERTE

O căsuţă de lemn împărţită în două camere cu ferestrele dând spre mare, un stâlp din grindei pe care era montat aparatul catoptic, adică o lanternă cu reflectoare depăşind cu şaizeci de picioare acoperişul — acesta era farul de la Atina şi dependinţele lui. Instalaţie aşadar din cele mai simple. Dar aşa cum era, lumina sa aducea mari servicii navigaţiei de-aici. Fusese construit numai cu câţiva ani în urmă. Vă daţi seama că înainte ca şenalele micului port Atina, aflate mai spre vest, să fie luminate, multe nave s-au scufundat în această fundătură a continentului asiatic! Când e împins de vânturilc din nord şi vest, un vapor îşi poate cu greu menţine direcţia, în pofida maşinii cu aburi şi cu atât mai puţin o corabie cu pânze, care nu luptă decât mergând pieziş împotriva vântului.

Doi paznici stăteau permanent în căsuţa de lemn de la poalele farului; prima încăpere le servea de sală comună, cealaltă avea două paturi suprapuse pe care nu le ocupau niciodată în acelaşi timp, deoarece unul dintre ei era totdeauna noaptea de gardă, ca să întreţină focul şi să dea semnalele necesare când vreo navă se aventura, fără a fi călăuzită de o barcă pilot, în şenalele Atinei.

La bătăile în uşă, unul dintre paznici deschise. Domnul Kéraban, împins de furtună, intră el însuşi ca o furtună, urmat cu grăbire de Ahmet, Van Mitten, Bruno şi Nizib.

— Ce doriţi? întreabă paznicul de serviciu. Tovarăşul său, trezit din somn de gălăgie, veni şi el.

— Ne găzduiţi pentru noaptea asta? întrebă Ahmet.

— Dacă n-aveţi nevoie decât de un acoperiş deasupra capului, casa vă e deschisă.

— Da, trebuie să ne adăpostim şi să îmbucăm ceva.

— Fie, zise paznicul, dar aţi fi găsit un loc mai bun într-un han de la marginea Atinei.

— La ce distanţă se află? întrebă Van Mitten.

— La vreo jumătate de leghe de far, pe linia falezelor, înspre interior, răspunse paznicul.

— O jumătate de leghe pe vremea asta îngrozitoare! rosti Kéraban! Nu, oameni buni, nu! Uite nişte bănci aici unde ne putem petrece noaptea. Dacă harabaua şi caii noştri pot să se adăpostească în spatele căsuţei, ne este de-aiuns. Mâine în zorii zilei vom porni spre Atina unde nădăjduim să găsim un vehicul mai bun.

— Mai ales unul mai rapid! adăugă Ahmet.

— Şi unde să stăm mai pe moale, murmură printre dinţi Bruno.

— Deşi harabaua asta nu-i chiar atât de rea, rosti domnul Kéraban aruncând o privire severă cârtitoarei slugi a lui Van Mitten.

— Domnule, vorbi paznicul, vă repet că locuinţa noastră vă stă la dispoziţie. Mulţi călători au găsit adăpost aici pe vreme proastă şi s-au mulţumit...

— Cu ceea ce vom şti să ne mulţumim şi noi! răspunse Kéraban. Acestea fiind zise, călătorii începură să se pregătească să petreacă noaptea în căsuţa paznicilor farului. N-aveau decât să se bucure c-au găsit un adăpost, oricât de puţin confortabil ar fi fost, auzind cum afară bătea un vânt turbat şi ploua cu găleata.

Înainte de a se culca simţeau totuşi nevoia să ia ceva în gură. Bineînţeles, Bruno fu acela care vorbi de masă, amintindu-le că merindele din haraba se terminaseră.

— Oameni buni, spune Kéraban, n-aveţi nimic de mâncare? Vă vom plăti, fireşte.

— Bun sau rău, zise unul din paznici, n-avem altceva, şi toţi piaştrii tezaurului imperial nu v-ar sluji să găsiţi aici decât puţinul ce ne-a rămas din proviziile farului.

— Va fi destul! răspunse Ahmet.

— Da, dacă va fi destul... murmură Bruno căruia i se lungiseră urechile de foame.

— Treceţi în camera cealaltă, spuse paznicul. Ce se află pe masă e al dumneavoastră.

— Bruno ne va servi, hotărî Kéraban, în timp ce Nizib îl va ajuta pe surugiu să pună, de bine de rău, harabaua şi caii la adăpost de vânt şi ploaie.

La un semn al stăpânului său, Nizib ieşi numaidecât să îndeplinească cele poruncite.

Între timp, domnul Kéraban, Van Mitten şi Ahmet, urmaţi de Bruno intrară în camera a doua şi se aşezară la o măsuţă în faţa sobei unde ardea un foc bun. Pe farfurii erau resturi de carne rece pe care călătorii hămesiţi le înghiţeau cât ai clipi.

Bruno, văzând cu câtă lăcomie înfulecau, se gândea chiar că mănâncă prea repede.

— Opriţi-vă, nu trebuie să-i uităm pe Bruno şi Nizib, spuse Van Mitten după un sfert de oră închinat mestecatului.

— Bineînţeles, răspunse domnul Kéraban, nu trebuie să moară de foame mai mult decât stăpânii lor.

— E într-adevăr, foarte mărinimos, murmură Bruno.

— Timpul trece. Hai să dormim, adăugă Kéraban.

— Da, ai dreptate, zise Van Mitten.

Domnul Kéraban, Van Mitten şi Ahmet se-ntoarseră aşadar în prima cameră, când Nizib intră pe uşă să ia masa cu Bruno. Întinşi pe bănci, înveliţi în mantalele lor, toţi trei încercau să treacă în somn, cu bine, orele lungi ale unei nopţi furtunoase. Dar le venea greu să adoarmă în asemenea condiţii.

În acest timp Bruno şi Nizib, aşezaţi unul în faţa altuia, se pregăteau să termine conştiincios ceea ce rămăsese pe farfurii şi în fundul cănilor. Bruno se purta ca de obicei foarte de sus cu Nizib care se arăta la fel de cuviincios ca întotdeauna.

— Nizib, după părerea mea, după ce stăpânii au cinat e dreptul slujitorilor să mănânce rămăşiţele dacă ţi s-a lăsat ceva.

— Ţi-e foame, domnule Bruno? zise Nizib convins dinainte de încuviinţarea comeseanului său.

— Mai întrebi! Mai ales că sunt l2 ore de când n-am pus nimic în gură!

— Nu se vede!

— Nu se vede? Păi n-ai observat, Nizib, că am slăbit cu încă zece livre de opt zile încoace? Cu hainele mele s-ar putea îmbrăca acum cineva de două ori mai voinic ca mine.

— Într-adevăr e ciudat ce ţi se-ntâmplă, domnule Bruno, eu mă îngraş, mai curând, în împrejurările astea.

— Ah! Te îngraşi?... murmură Bruno privindu-l chiorâş.

— Hai să vedem ce-a mai rămas în farfurii, rosti Nizib.

— Hm! făcu Bruno, nu mare lucru... abia dacă ajunge pentru unul singur, darmite pentru doi?

— Când călătoreşti trebuie să te mulţumeşti cu ce găseşti, domnule Bruno!

„Aha, faci pe filozoful, îşi zise Bruno în sinea lui, şi pe deasupra îndrăzneşti să te şi îngraşi!"

Şi, trăgând spre el farfuria lui Nizib, zise:

— Ce naiba ai mâncat?

— Nu ştiu, părea o bucăţică dintr-o friptură de oaie, răspunse Nizib care trase înapoi farfuria în faţa sa.

— Oaie?! exclamă Bruno. Cred că greşeşti. E porc.

— Porc? rosti Nizib. Ce mă fac, domnule Bruno?

— În locul tău m-aş mulţumi cu bucăţica asta de brânză de capră.

Şi Bruno i-o puse înainte. Nizib începu să mănânce, nu fără să facă o mutră plouată, în timp ce comeseanul său înfuleca din friptura pe care o decretase impropriu drept porc. După aceea se ridică de la masă, frecându-se pe pântece ca cineva care a mâncat pe săturate şi se-ntoarse în sala de mese, urmat de păcălitul şi flămândul Nizib. Domnul Kéraban, Van Mitten şi Ahmet, întinşi pe băncile de lemn, încă nu-şi găsiseră somnul. Afară furtuna se-nteţea şi părea să smulgă farul din loc. Va reuşi el să ţină piept asaltului rafalelor de vânt ca lumina să-i călăuzească pe navigatori pe marea asta dezlănţuită? Se făcuse de unsprezece jumătate.

— Nu se poate dormi aici! rosti Kéraban, sculându-se şi umblând de colo-colo prin sala comună.

— Nu, răspunse Ahmet, şi dacă mai creşte furia uraganului căsuţa asta va fi în pericol să se năruie. Ar trebui să fim pregătiţi pentru orice eventualitate.

— Dormi, Van Mitten, poţi dormi? întreabă Kéraban şi se duse să-l scuture.

— Aţipisem, murmură Van Mitten.

— Aşa-i cu firile astea placide! În împrejurări în care altul n-ar putea închide un ochi, olandezul e în stare să tragă la aghioase.

— N-am mai văzut o asemenea noapte! rosti unul din paznici. Vântul bate spre coastă şi cine ştie dacă mâine stâncile de la Atina nu vor fi acoperite de epave.

— Aţi văzut nave în larg? întrebă Ahmet.

— Nu, răspunse paznicul, cel puţin înainte de apusul soarelui. Când am urcat să aprind farul, n-am zărit nici una. Din fericire căci se intră greu în port pe timp de furtună şi chiar cu farul care luminează pe o distanţă de cinci mile, nu-i simplu să acostezi.

În clipa aceea o rafală deschise violent uşa trântind-o s-o facă bucăţi. Dar domnul Kéraban se şi repezise spre ea şi o închise împreună cu paznicul, luptând împotriva vântului.

— Ce îndărătnică! exclamă el, dar eu am fost mai încăpăţânat decât ea.

— Teribilă furtună! zise Ahmet.

— Teribilă, într-adevăr, răspunse Van Mitten; aproape că se poate compara cu cele de pe coastele olandeze după ce treci Atlanticul.

— Ah, zise Kéraban, se poate aproape compara...

— Păi, prietene Kéraban, gândeşte-te că sunt furtuni care vin dinspre America traversând întregul ocean!

— Şi dezlănţuirile oceanului crezi că se pot compara cu cele ale Mării Negre?

— Amice Kéraban, n-aş vrea să te contrazic, dar, să-mi fie cu iertare...

— Nu vrei, dar mă contrazici, răspunse Kéraban care n-avea nici un motiv să fie bine dispus.

— Nu... spuneam doar...

— Ce spuneai?

— Spuneam că pe lângă ocean, pe lângă Atlantic, Marea Neagră nu-i — la drept vorbind — decât un lac.

— Un lac! strigă Kéraban înălţând capul.

— Un lac mare, dacă vrei! răspunse Van Mitten care încerca să-şi îndulcească afirmaţiile, un lac uriaş... dar un lac!

— De ce nu un iaz?

— N-am zis iaz.

— De ce nu o baltă?

— N-am zis baltă.

— De ce nu un castron?

— N-am zis castron.

— Nu!... Van Mitten, dar ai gândit!

— Ba te asigur că nici prin minte nu mi-a trecut...

— Ei bine fie!... un castron! Dar dacă un cataclism ar arunca Olanda dumitale în castronul ăsta, ar înghiţi-o valurile în întregime! Auzi, colo! Un castron!

Şi repetând mormăit acest cuvânt, domnul Kéraban începu din nou să umble încoacc şi încolo prin cameră.

— Sunt sigur că n-am zis castron! murmură Van Mitten cu totul descumpănit. Crede-mă, tinere prieten, adăugă adresându-se lui Ahmet, expresia asta nici nu mi-a venit în minte... Atlanticul...

— Fie, domnule Van Mitten, răspunse Ahmet, dar nu-i nici locul nici timpul acum pentru o asemenea controversă.

— Castron! continua să repete printre dinţi îndărătnicul personaj.

Vreme de o oră violenţa furtunii crescu mereu. Paznicii, foarte îngrijoraţi, ieşeau din când în când să supravegheze stâlpul de lemn în vârful căruia se legăna felinarul. Oaspeţii, frânţi de oboseală, se culcaseră din nou pe bănci în sala comună şi încercau zadarnic să închidă ochii.

Deodată, pe la două dimineaţa, se treziră cu toţii din aţipeală. Ferestrele erau smulse din ţâţâni şi geamurile se făceau ţăndări. În acelaşi moment, în timpul unei scurte acalmii, în larg se auzi o bubuitură de tun.

IV ÎN CARE TOTUL SE PETRECE PRINTRE TUNETE ŞI FULGERE

Se ridicară cu toţii şi se repeziră la ferestre, privind marea ale cărei valuri pulverizate de vânt asaltau cu şiroaie biciuitoare casa farului. Domnea o beznă adâncă şi n-ai fi putut vedea nimic, nici măcar la câţiva paşi dacă, din când în când, mari fulgere gălbui n-ar fi luminat orizontul. În timpul unuia dintre ele Ahmet zări un punct mişcător care apărea şi dispărea în larg.

— Să fie o navă? întreabă el.

— Şi dacă da, de-acolo s-o fi tras cu tunul? adăugă Kéraban.

— Mă duc sus la far, spuse unul dintre paznici, îndreptându-se către scăriţa de lemn care dădea spre galeria unde se afla felinarul.

— Te însoţesc, zise Ahmet.

În acest timp domnul Kéraban, Van Mitten, Bruno, Nizib şi al doilea paznic rămaseră, în pofida vijeliei şi a stropilor reci purtaţi de vânt, în faţa ferestrelor cu geamurile sparte.

Ahmet şi însoţitorul său ajunseră repede, la nivelul acoperişului, la platforma ce servea de temelie stâlpului. De acolo se urca pe o scară de incendiu; a 60-a treaptă se adapta la partea superioară a farului formând suportul felinarului.

Furtuna era aşa de mare încât urcatul nu putea fi decât foarte anevoios. Barele solide ale scării se legănau. Ahmet se simţea din când în când atât de lipit de balustradă că îl cuprindea teama că n-o să se mai poată desprinde de ea, dar, profitând de o scurtă acalmie, izbuti să urce două-trei trepte şi urmându-l pe paznic, care suia la fel de greu, ajunseră în cele din urmă pe platformă. În faţa ochilor, li se înfăţişa o privelişte formidabilă. O mare dezlănţuită, valuri uriaşe spărgându-se de stânci, stropi recăzând ca o aversă peste far, munţi de apă ciocnindu-se în larg cu crestele alburii desluşindu-se în lumina difuză pe cerul negru, acoperit de nori joşi ce se fugăreau cu o iuţeală nemaipomenită. La anumite intervale se zăreau, în înălţime, printr-o spărtură a lor alţi nori mai denşi

din care scăpau fulgere livide, dâre de lumină tăcute şi palide, semne ale unei furtuni izbucnite în depărtare.

Ahmet şi paznicul se ţineau de marginea galeriei superioare. Aşezaţi în stânga şi în dreapta platformei, cercetau marea, continuînd să zărească fie punctul mişcător pe care-l întrevăzuseră o clipă, fie flacăra unei noi lovituri de tun care le-ar fi dezvăluit locul.

Nu vorbeau căci nu s-ar fi putut auzi unul pe celălalt. În faţa ochilor aveau o privelişte vastă. Farul proiecta înaintea lor un fascicol luminos pe o rază de mai multe mile. Dar n-aveau a se teme că se va stinge? Când şi când o rafală ajungea la flacăra care se micşora până la a-şi pierde toată strălucirea. Totodată păsări de mare înnebunite de furtună se repezeau spre far, ca nişe insecte uriaşe atrase de lampă, şi se loveau cu capul de grilajul de fier care apăra felinarul să nu se spargă, scoţând ţipete ce se amestecau cu vuietul furtunii.

Ahmet şi paznicul încercau să regăsească, în răstimpul unui fulger, punctul mişcător pe care-l observaseră înainte. Dar el pierise sau lumina nu cădea pe locul unde se afla. Dacă era o navă poate că se scufundase. Deodată mâna lui Ahmet se-ndreptă spre zare. Privirea lui nu se-nşela. Se petrecea ceva înfricoşător. De la suprafaţa mării până la suprafaţa norilor se înălţau două coloane, jos lichide, sus gazoase care se-ntâlneau într-un vârf conic. Aveau o mişcare giratorie extrem de rapidă, iar în golul dintre ele pătrundea Vântul. Se deplasau învârtejind apa în jurul lor. În cursul acalmiilor se auzea un şuier ascuţit atât de puternic încât, probabil, se propaga la o mare distanţă. Fulgere repezi brăzdau în zig-zag panaşul enorm al celor două coloane ce se pierdea în nori. Erau două trombe marine. Deodată, nu departe de una dintre ele, tunul bubui din nou, după ce se zări, o lumină vie.

— De-acolo s-a tras, de astă dată! strigă Ahmet.

Şi paznicul îşi îndreptase privirea spre acel loc, zicând:

— Da,... Uite!... Uite!

La lumina unui fulger puternic, Ahmet văzu o ambarcaţie de tonaj mic care lupta împotriva furtunii. Era o tartană, descumpănită, cu pânzele sfâşiate şi catargul rupt. Fără nici un mijloc de a se împotrivi, deriva spre coastă. Cu stâncile, spre care o purta vântul, în apropierea celor două trombe care se îndreptau spre ea, nu avea cum să scape. Şi totuşi rezista. Poate, dacă nu era sfărâmată de trombe, va fi luată de un curent care s-o ducă în port… Cu vântul care bătea spre coastă, chiar fără pânze, avea eventual şansa să pătrundă în şenal, farul arătându-i direcţia. Era ultima ei speranţă. De aceea, tartana încerca să lupte împotriva trombei celei mai apropiate care ameninţa s-o atragă în vârtej. Trăsese loviturile de tun, nu ca o chemare în ajutor, ci ca să se apere. Trebuia năruită cu ghiulelele coloana rotitoare de apă. Reuşiră, dar nu întru totul. Un proiectil străbătu tromba la vreo treime din înălţimea ei şi cele două segmente se despărţiră pentru un timp în spaţiu ca două părţi ale unui animal fantastic; apoi se uniră din nou reluându-şi mişcarea giratorie şi aspirând aerul şi apa pe unde treceau. Era ora trei dimineaţa. Tartana deriva mai departe spre capătul şenalului. În acea clipă o rafală zgudui din temelii stâlpul farului. Ahmet şi paznicul se temură să nu-l fi scos din pământ. Grinzile crăpate erau gata să se desprindă. Coborâră cât mai iute si se adăpostiră în casă. Nn fu uşor, căci scara se răsucea

sub picioarele lor. Reuşiră totuşi şi ajunseră pe treptele ce dădeau în interiorul sălii.

— Ei? întrebă Kéraban.

— E o corabie, răspunse Ahmet.

— Gata să se scufunde?

— Da, răspunse paznicul, în afară de cazul că nimereşte în şenalul Atina.

— Are posibilitatea asta?

— O are cu condiţia ca şenalul să-i fie cunoscut căpitanului şi dacă farul îi arată direcţia.

— Nu se poate face nimic s-o călăuzim, să-i venim în ajutor?

— Nimic.

Deodată un fulger lumină căsuţa şi numaidecât se auzi şi tunetul. Kéraban şi ai săi se simţiră ca înţepeniţi de comoţia electrică. Era o minune că nu fuseseră trăzniţi în locul acesta, dacă nu direct, măcar de un şoc întârziat. În acelaşi timp se auzi un zgomot asurzitor. Ceva greu căzu peste acoperişul care se prăbuşi şi uraganul, pătrunzând prin spărtură, distruse sala ai cărei pereţi de lemn se dărâmară. Printr-un mare noroc nici unul din cei prezenţi nu fu rănit. Acoperişul, smuls, alunecase spre dreapta pe când ei se strânseseră în colţul stâng, lângă uşă.

— Afară! Afară! strigă unul din paznici repezindu-se pe stâncile de pe ţărm. Îl urmară cu toţii şi acolo îşi dădură seama ce a provocat catastrofa. Trăznetul, căzând pe far, stâlpul se rupsese la temelie şi partea lui superioară se prăbuşise spărgând acoperişul. Apoi, într-o clipă uraganul dărâmase întreaga căsuţă. Acum nu mai exista nici o lumină care să arate calea spre şenalul micului port. Dacă tartana nu era înghiţită de trombe, nimic n-o va putea împiedica să se izbească de stânci. Se vedea încă ţinându-se pe apă, în timp ce coloanele de aer şi valurile formau vârtejuri în jurul ei. O despărţea doar jumătate de cablu de o stâncă uriaşă care se înălţa cu 50 de picioare deasupra mării la capul dinspre nord-vest. Acolo va fi împinsă, probabil, micuţa corabie pentru a se sfărâma şi a pieri.

Kéraban şi însoţitorii săi mergeau încoace şi încolo pe mal, privind îngroziţi la cele ce se întâmplau sub ochii lor, neputincioşi să vină în ajutorul navei în luptă cu valurile, fiindu-le aproape imposibil lor înşişi să ţină piept furtunii care îi uda ciuciulete şi turna asupra lor apă de mare amestecată cu nisip. Câţiva pescari din portul Atina ieşiseră şi ei pe ţărm. Domnul Kéraban, Ahmet şi ceilalţi voiau să facă totul pentru a-i salva pe naufragiaţi. Ar fi dorit mai mult, şi anume să se arate ehipajului tartanei direcţia şenalului.

— Torţe! Torţe! strigă Kéraban.

Se aprinseră câteva crengi răşinoase, smulse dintr-un pâlc de pini maritimi care se aflau pe coastă, lângă căsuţa năruită. Lumina lor slabă şi fumegândă înlocui, de bine de rău, pe cea a farului, însă tartana continua să meargă în derivă. De câte ori fulgera se vedea echipajul executând un număr de manevre. Căpitanul încerca să ridice o pânză ca să se-ndrepte spre focurile aprinse pe mal, dar nici n-o înălţă bine că fu smulsă de uragan şi, biciuite de vântul puternic, bucăţile de pânză fură proiectate până pe faleze, zburând ca un stol de pescăruşi, care cum se ştie, e pasărea furtunii.

Coca micii nave se ridica uneori la o înălţime ameţitoare şi recădea într-un abis în care s-ar fi scufundat pe veci dacă s-ar fi izbit de o stâncă submarină.

— Nefericiţii! strigă Kéraban. Prieteni... nu se poate face ceva pentru ei?

— Nu! răspunseră pescarii.

— Nu!... Dau o mie de piaştri! Zece mii de piaştri! O sută de mii cui le vine în ajutor!

Dar cine să primească generoasa răsplată? Era cu neputinţă să te arunci în mijlocul valurilor mării dezlănţuite pentru a găsi o cale între tartană şi capătul şenalului. Poate cu mijloace moderne s-ar fi putut încerca stabilirea unei comunicări. Dar micul port Atina n-avea nici măcar o barcă de salvare.

— Totuşi nu-i putem lăsa să piară! repeta Kéraban care nu mai suporta să asiste la un asemenea spectacol.

Ahmet şi ceilalţi călători, îngroziţi ca şi el, n-aveau nici ei ce să întreprindă.

Deodată un strigăt se auzi de la bordul tartanei şi-l făcu pt Ahmet să sară în sus. I se păru că-şi desluşeşte numele — da, numele lui — prin vuietul valurilor şi vântului. Într-adevăr, în timpul unei scurte acalmii, strigătul se repetă şi auzi limpede:

— Ahmet! Ahmet! Ajutor!

Cine îl chema oare? Un presentiment făcu inima să-i bată de să-i spargă pieptul. Tartana... Parcă o recunoştea, parcă o mai văzuse. Unde? Nu la Odessa, în faţa casei bancherului Selim, în ziua plecării?

— Ahmet, Ahmet! Numele lui răsună din nou.

Kéraban, Van Mitten, Bruno şi Nizib se apropiară de tânărul care, întinzând braţele spre mare, rămăsese nemişcat, ca împietrit.

— Numele tău!... Să fie numele tău? repetă Kéraban.

— Da, da! îi răspunse nepotul său... E numele meu.

Pe neaşteptate, un fulger cu o durată de mai mult de două secunde brăzdă spaţiul de la o zare la alta. La această lumină vie, tartana apăru la tel de clar ca şi când ar fi fost conturată în alb de un fir electric. Catargul mare pe care căzuse trăznetul ardea ca o torţă la suflul rafalei.

La pupa două fete se strângeau în braţe, strigând încă o dată:

— Ahmet! Ahmet!

— Ea! E ea! Amasia! rosti tânărul căţărându-se pe o stâncă.

— Ahmet! Ahmet! strigă la rându-i Kéraban.

Şi se repezi spre nepotul său nu ca să-l oprească, ci ca să-l ajute, la nevoie.

— Ahmet! Ahmet!

Acest nume se auzi pentru o ultimă oară răsunând în văzduh. Nu mai încăpea nici o îndoială.

— Amasia! Amasia! strigă Ahmet.

Şi, aruncându-se în valurile înspumate, dispăru în întuneric.

În acea clipă, una dintre trombe ajunse la prova tartanei, o luă în vârtejul ei şi o aruncă spre stânga chiar pe stânca cea mare care se înălţa lângă capul din nord-vest. Acolo mica navă se sfărâmă cu un tunet înfiorător care acoperi vuietul furtunii; apoi se scufundă într-o clipită şi, tromba izbindu-se şi ea de stâncă, se sparse ca o bombă gigantică înapoind mării, masa de apă, şi norilor, aburii ce alcătuiau rotitorul ei panaş.

Se părea că toţi cei de pe tartană pieriseră ca şi viteazul tânăr care se azvârlise în valuri să le salveze pe cele două fete. Kéraban voi să se arunce şi el în apele

Ducea în brațe pe una dintre naufragiate.

clocotitoare pentru a-i găsi... însoţitorii lui se luptară cu el ca să-l împiedice să-şi piardă viaţa într-o astfel de încercare.

Între timp îl zăriră pe Ahmet la lumina fulgerelor neîntrerupte care brăzdau văzduhul. Cu puteri supraomeneşti se căţărase pe stâncă. Ducea în braţe pe una din naufragiate, iar pe cealaltă, care se prinsese cu mâinile de hainele lui, o târa după el. În afară de ele nu se mai vedea nimeni din cei de pe tartană... Fără îndoială, tot echipajul care se aruncase în mare, în clipa când nava fusese atrasă de trombă, pierise şi doar cele două fete supravieţuiseră naufragiului. Ahmet, după ce se trase din calea valurilor ce se izbeau de stâncă, se opri o clipă şi se uită la ce distanţă se afla şenalul. Erau cel mult l5 picioare. Profitând de retragerea unui val uriaş care lăsase numai o dâră de apă pe ţărm se repezi cu povara lui, urmat de cealaltă naufragiată, spre malul stâncos; din fericire reuşi să ajungă acolo la timp. Un minut mai târziu se afla în mijlocul tovarăşilor săi de drum. După ce lăsă în braţele lor pe cele pe care le salvase, se prăbuşi frânt de emoţie şi oboseală.

— Amasia! Amasia, strigă Kéraban.

Da! Era într-adevăr Amasia… Amasia de la care îşi luaseră rămas bun la Odessa, fiica bancherului Selim. Cum ajunsese la bordul tartanei care se scufundase, cum se afla la 300 de leghe depărtare dc casă, la celălalt capăt al Mării Negre? Şi împreună cu Nedjeb, slujitoarea sa devotată! Ce se întâmplase oare? Dar nici Amasia, nici tânăra ţigancă nu le puteau spune nimic, căci amândouă îşi pierduseră cunoştinţa.

Domnul Kéraban o luă în braţe pe Amasia, în timp ce unul dintre paznici făcu acelaşi lucru cu Nedjeb. Ahmet, deşi îşi venise în fire, privea năucit în jur ca un om care a pierdut simţul realităţii. Cu toţii, se-ndreptară spre Atina, unde unul dintre pescari îi găzdui în coliba lui.

Amasia şi Nedjeb fură duse lângă vatră unde ardea un foc bun.

Ahmet, aplecându-se spre logodnica lui îi luă capul în mâini şi începu s-o cheme pe nume, să-i vorbească.

— Amasia... iubita mea... Nu mă aude! Nu-mi răspunde! Ah! Dacă a murit, voi muri şi eu.

— Nu, n-a murit, rosti Kéraban. Respiră! Ahmet! Trăieşte!

În acea clipă Nedjeb se sculă şi se aruncă peste trupul Amasiei.

— Stăpână... stăpână scumpă! zise. Da! Trăieşte! Deschide ochii!

Într-adevăr, pleoapele logodnicei lui Ahmet se ridicară o clipă.

— Amasia! Amasia! strigă Ahmct.

— Ahmet! Dragul meu Ahmet! răspunse fata.

Kéraban îi strângea pe amândoi la piept.

— Dar ce-a fost cu tartana asta? întrebă Ahmet.

— Era cea pe care trebuia să ne ducem, domnule Ahmet, să cumpărăm câte ceva, înainte de plecarea dumitale din Odessa, răspunse Nedjeb.

— *Guidare* a căpitanului Yarhud?

— Da... El ne-a răpit pe amândouă.

— Din ordinul cui?

— Nu ştiu.

— Şi unde mergea tartana?

— Nici asta nu ştiu, Ahmet, răspunse Amasia. Dar eşti aici lângă mine... Am uitat totul.

— Eu însă nu voi uita! strigă domnul Kéraban.

Dacă ar fi întors capul în acea clipă, ar fi văzut cum un om, care iscodea lângă uşa colibei, o luă la fugă. Era Yarhud, singurul supravieţuitor al echipajului pe care-l conducea. Aproape numaidecât, fără să fi fost văzut, dispăru în direcţia opusă portului Atina. Căpitanul maltez auzise cuvânt cu cuvânt tot ce se spusese. Ştia acum că, printr-o întâmplare de neînchipuit, Ahmet se aflase în locul unde se scufundase *Guidare*, chiar în clipa când Amasia era gata să piară. După ce ieşi din orăşel, Yarhud se opri la o cotitură a drumului.

„Calea de la Atina la Bosfor e lungă, îşi zise în sinea lui, şi voi găsi prilejul să execut porunca domnului Saffar"!

V DESPRE CE SE VORBEŞTE ŞI CE SE VEDE MERGÂND DE LA ATINA LA TREBIZONDA

N-are rost să stăruim asupra bucuriei logodnicilor de a fi iar împreună, asupra sentimentelor lor în care se amestecau fericirea şi groaza. Dar Ahmet şi Kéraban voiau să ştie cât mai repede ce s-a întâmplat de la plecarea lor din Odessa şi Amasia, ajutată de Nedjeb, le povesti grabnic totul. Fetele îşi găsiră haine la gazda lor şi Ahmet îmbrăcă şi el un costum cum purtau localnicii. Se aşezară toţi pe scăunele în faţa focului, fără a se mai sinchisi de furtuna de-afară care, de altfel, începea să se potolească. Cu câtă emoţie aflară cele petrecute la câteva ore după plecarea lor de la vila lui Selim.

În ce priveşte viaţa la bordul tartanei, Amasia n-avu mare lucru de spus. Căpitanul şi echipajul se purtaseră foarte cuviincios cu ele, probabil datorită poruncii unei persoane suspuse. Li se dăduse cabina cea mai bună. Acolo îşi luau masa şi se odihneau. Puteau urca pe punte ori de câte ori doreau; dar se simţeau supravegheate tot timpul ca, nu cumva, într-o clipă de disperare să se sustragă, prin moarte, soartei care le aştepta. Ahmet asculta cu inima strânsă. Se întreba dacă de răpire era răspunzător numai căpitanul, acţionând pe cont propriu cu intenţia să-şi revândă captivele pe pieţele Asiei Mici — trafic odios dar care avea loc destul de des — sau dacă executa o poruncă primită de la vreun bogătaş. Amasia şi Nedjeb nu putură să răspundă la această întrebare pe care le-o puse direct. De câte ori îl imploraseră plângând pe Yarhud să le lămurească, acesta refuzase. Nu ştiau deci nici în slujba cui se pusese Yarhud, nici ceea ce ar fi vrut Ahmet neapărat să afle — unde trebuia să le ducă *Guidare*.

La început traversarea s-a arătat bună, dar înceată, din pricina acalmiilor care au durat zile întregi. Se vedea, de la o poştă, cât de mult îl supărau pe căpitan aceste întârzieri. Cele două fete traseră concluzia — iar Ahmet şi domnul Kéraban fură de acord — că Yarhud se angajase să ajungă undeva la un termen anume… dar unde?... Habar n-aveau cu toate că părea evident ca *Guidare* să fi fost aşteptată într-un port din Asia Mică.

În sfârşit acalmiile încetară şi tartana îşi putu relua mersul spre est sau — cum spunea Amasia — spre soare-răsare. Trecură două săptămâni fără nici un

incident. De mai multe ori întâlni în cale corăbii cu pânze, vase comerciale sau de război, ori vapoare rapide care brăzdau, cu cursele lor regulate, uriaşa suprafaţă a Mării Negre. Yarhud îşi obliga prizonierele să coboare în cabina lor de teamă să nu facă vreun semnal care să fie înţeles.

Vremea se strică, apoi se înrăutăţi din ce în ce mai tare; cu două zile înainte de naufragiu se dezlănţui o furtună teribilă. Amasia şi Nedjeb pricepură, după chipul mânios al căpitanului, că e silit să schimbe ruta şi că vântul îl împingea pe meleaguri unde nu voia să ajungă. Fetele simţiră o adevărată fericire că sunt în voia furtunii, deoarece astfel se îndepărtau de ţinta lui *Guidare*.

— Da, dragă Ahmet, zise Amasia încheindu-şi povestirea, gândindu-mă la soarta ce-mi era hărăzită, văzându-mă despărţită de tine, dusă undeva unde nu m-ai fi reîntâlnit niciodată, luasem o hotărâre definitivă. Nedjeb ştie! Nu m-ar fi putut împiedica s-o îndeplinesc. Înainte ca tartana să fi ajuns la ţărmul blestemat, m-aş fi aruncat în valuri şi aş fi murit. Dar a venit furtuna! Ceea ce părea o pierzanie, ne-a salvat! Scumpul meu Ahmet, te-ai ivit în faţa mea în mijlocul talazurilor furioase. Nu! Nu voi uita niciodată.

— Iubita mea Amasia... răspunse Ahmet... aşa a fost să fie, să te salvez eu... Dar dacă nu săream în apă înaintea unchiului meu, el ar fi fost acela care ţi-ar fi venit în ajutor.

— Nu-ncape îndoială! exclamă Kéraban.

— E de necrezut ca un om atât de îndărătnic, murmură Nedjeb, să aibă o inimă atât de bună.

— Ah! Micuţa asta mi-o spune de la obraz! Şi totuşi, dragii mei prieteni, recunoaşteţi că încăpăţânarea mea are şi partea ei bună, uneori...

— Oare? întrebă Van Mitten, neîncrezător. Aş vrea şi eu să ştiu când...

— Uite, amice Van Mitten. Dacă m-aş fi lăsat înduplecat de nesăbuinţele lui Ahmet şi am fi luat trenul în Crimeea şi Caucaz, în loc să facem înconjurul Mării Negre pe lângă coastă, ar fi fost nepotul meu acolo, în momentul naufragiului ca să-şi salveze logodnica?

— Sigur că nu, răspunse Van Mitten; dar, prietene Kéraban, dacă nu l-ai fi silit să părăsească Odessa, răpirea n-ar fi avut loc şi...

— Aha! Aşadar aşa judeci, Van Mitten! Vrei să avem o discuţie pe tema asta?

— Nu! interveni Ahmet care îşi dădea seama la ce-ar fi dus o asemenea discuţie. E prea târziu acum să întoarcem lucrurile pe faţă şi pe dos. Mai bine să ne odihnim puţin...

— Ca să putem pleca mâine.

— Mâine, unchiule, mâine? Amasia şi Nedjeb n-ar avea nevoie de...

— Ah! zise Amasia. Eu sunt rezistentă, Ahmet şi mâine...

— Nepoate, rosti Kéraban ridicând glasul, văd că acum, că o ai lângă tine pe Amasia, nu te mai grăbeşti deloc. Şi totuşi sfârşitul lunii se apropie şi cu el termenul final! Ai un interes care nu trebuie dat uitării şi deci îngăduie unui bătrân neguţător să fie mai practic decât tine. La culcare! Dormiţi fiecare cât mai bine şi mâine, când vom fi găsit un mijloc de transport, vom porni la drum!

Se odihniră câteva ceasuri în casa pescarului, căzând, după atâtea emoţii, într-un somn adânc. Van Mitten visă că-l convinge pe îndărătnicul său prieten, iar acesta că se afla faţă în faţă cu domnul Saffar, pe capul căruia spera să se abată

toate nenorocirile posibile. Numai Ahmet nu închise ochii nici o clipă. Îl îngrijora scopul răpirii Amasiei, nu numai pentru cele întâmplate, ci şi pentru viitor. Se întreba dacă, odată cu naufragiul lui Guidare, orice primejdie fusese înlăturată. Luă deci hotărârea să vegheze cu ochii-n patru. Nu se va mai despărţi de Amasia, va fi mereu în fruntea micii caravane şi, la nevoie, va lua o călăuză încercată care să-i conducă pe cel mai scurt drum. Totodată Ahmet se decise să-l pună la curent pe bancherul Selim, tatăl Amasiei, cu cele petrecute după răpirea fiicei sale. Trebuia, înainte de toate, să afle că a fost salvată şi pe urmă să fie la Scutari cum se stabilise, adică peste vreo l5 zile. Dar o scrisoare expediată din Atina sau din Trebizonda ar fi ajuns după prea multă vreme la Odessa. Aşa că Ahmet fără a spune nimic unchiului său — pe care cuvântul telegramă l-ar fi făcut să sară-n sus — se hotărî să trimită o depeşă. Îi va scrie bancherului că pericolul s-ar putea să nu fi trecut cu desăvârşire, încât n-ar fi rău, eventual, ca Selim să vină în întâmpinarea micii caravane.

A doua zi, când o revăzu pe Amasia, Ahmet îi împărtăşi planurile lui, cel puţin în parte, fără a stărui asupra pericolelor care, poate, o mai pândeau. Amasia nu reţinu decât un singur lucru din toate acestea: că veştile lui Ahmet îl vor linişti pe tatăl ei şi încă în timpul cel mai scurt. Aşadar voia să ajungă cât mai repede la Trebizonda de unde va fi expediată telegrama, fără ştirea unchiului Kéraban.

După câteva ore de somn, se sculară cu toţii, Kéraban mai nerăbdător ca niciodată, Van Mitten resemnat să facă pe placul toanelor acestuia, Bruno strângând cureaua peste ce-i rămăsese din pântece în veşmintele devenite prea largi şi răspunzând stăpânului său doar prin monosilabe.

Ahmet cercetase mai întâi Atina, orăşel fără însemnătate care — aşa cum arăta numele său — a fost odinioară „Athena" Pontului Euxin. Se mai văd chiar câteva coloane dorice, rămase dintr-un templu închinat zeilor. Dar dacă astfel de ruine îl interesară pe van Mitten, pe Ahmet îl lăsară întru totul rece. Ce şi-ar fi dorit, ar fi fost să găsească un vehicul mai puţin rudimentar decât căruţa luată la frontiera ruso-turcă. Dar se văzură nevoiţi să plece mai departe tot cu harabaua care fu ocupată de fete. De aici, necesitatea de a-şi procura cai, măgari ori catâri ca ceilalţi să poată ajunge călare la Trebizonda.

Ah, cât de rău îi părea domnului Kéraban că diligenţa sa fusese stricată de ciocnirea cu trenul la Poti. Şi cu câte blesteme, injurii şi ameninţări îl copleşea pe trufaşul Saffar pe care-l socotea răspunzător pentru toate necazurile sale. Cât despre Amasia şi Nedjeb, nimic nu le putea bucura mai mult decât călătoria cu harabaua. Era ceva nou, neprevăzut. N-ar fi schimbat căruţa nici pe caleaşca padişahului. Cât de bine se vor simţi pe culcuşul de paie ce putea fi împrospătat la fiecare oprire. Prelata impermeabilă le va feri de vremea rea. Din când în când îl vor pofti alături pe domnul Kéraban, pe Ahmet ori pe domnul Van Mitten. Şi-apoi cine mai era ca ele, escortate de cavaleri ca nişte prinţese? Totul li se părea încântător. Se-nţelege de la sine să asemenea idei veneau din partea nebunaticei Nedjeb care privea lucrurile din unghiul lor romantic. Amasia nu avea nici ea a se plânge de nimic de vreme ce, după încercări atât de grele, se afla lângă Ahmet, iar călătoria se va sfârşi în condiţii deosebite şi într-un răstimp foarte scurt. Şi apoi vor ajunge în sfârşit la Scutari.

— Sunt sigură că dacă ne înălţăm în vârful picioarelor am putea să şi vedem vila domnului Kéraban, repeta mereu Nedjeb.

De fapt numai doi oameni din grup nu erau mulţumiţi: domnul Kéraban care, din cauza lipsei unui vehicul mai rapid, se temea de vreo întârziere şi Bruno fiindcă-l despărţeau 35 de leghe de Trebizonda — 35 de leghe făcute pe spatele unui catâr. Acolo, îl tot asigura Nizib, îşi vor procura uşor un mijloc de transport mai potrivit cu călătoria prin întinsele câmpii ale Anatoliei.

Pe l5 septembrie părăsiră Atina pe la unsprezece dimineaţa. Coborau pe drumurile Lazistanului occidental şi cât mai iute cu putinţă ca să treacă înainte de lăsarea serii graniţa paşalâcului Trebizonda. Ţinutul nu era pustiu; văzură caravane cu sute de cămile; îţi ţiuiau urechile de sunetul clopoţeilor, ba chiar al clopotelor pe care le purtau la gât, iar ochiul ţi-era înveselit de culorile vii şi felurite ale ciucurilor şi de coama împletită în cosiţe împodobite de scoici. Caravanele veneau din Persia ori se-ntorceau acolo. Litoralul era la fel de populat. Îşi dăduseră întâlnire parcă numeroşi pescari şi vânători. Pescarii ieşeau în larg la căderea nopţii cu bărcile lor luminate la pupa cu răşină aprinsă şi prindeau cantităţi considerabile de hamsii, soi de peşte, care se consumă foarte mult pe toată coasta Anatoliei până în ţinutul Armeniei centrale. Vânătorii n-aveau de ce să-i invidieze pe pescari pentru abundenţa de peşte, deoarece găseau şi ei vânat din belşug, mai ales din cel căutat, al păsărilor marine ce mişună pe acest al Asiei Mici.

Pe la trei după-amiază, micuţa caravană se opri în orăşelul Mapavra, la gurile râului cu acelaşi nume, în ale cărui ape limpezi se amestecă un lichid uleios provenit dintr-o scurgere de petrol din zăcămintele învecinate. Era încă prea devreme pentru cină; dar cum aveau să ajungă foarte târziu la locul de înnoptat, se gândiră să îmbuce ceva. Se-nţelege de la sine că pe masa hanului unde se aşezară domnul Kéraban şi ai săi se afla o grămadă de hamsii, una din mâncărurile preferate în paşalâcurile Asiei Mici. Se servesc sărate sau proaspete după gustul clienţilor. Dar au urmat şi feluri mai consistente cărora mesenii le făcură cinste. Şi ce veselie domnea! Nu-i aceasta mirodenia cea mai bună ce dă gust oricăror lucruri?

— Ei bine, Van Mitten, zicea Kéraban, mai regreţi acum că m-am încăpăţânat — căci m-am încăpăţânat e drept — şi te-am silit să mă urmezi?

— Nu, Kéraban, nu! răspunse olandezul şi, oricând vrei, putem s-o luăm de la capăt.

— Vom vedea, vom vedea, Van Mitten! Şi tu micuţa mea Amasia ce mai crezi despre unchiul cel rău care ţi l-a răpit pe Ahmet?

— Că este, aşa cum prea bine ştiam, cel mai bun dintre oameni, răspunse fata.

— Şi cel mai înţelegător! adăugă Nedjeb. Chiar mi se pare că nu se mai încăpăţânează atât de mult ca înainte.

— Ia te uită! Nebuna asta îşi bate joc de mine! exclamă Kéraban râzând cu bunătate.

— Nu domnule, vă asigur că nu!

— Ba da, drăguţo! Bine, ai dreptate! Să nu mai discutăm. Nu mă mai încăpăţânez! Nici măcar prietenul Van Mitten n-ar reuşi să mă întărâte...

Coborau pe drumurile Lazistanului

— Aş vrea s-o văd şi pe asta! rosti olandezul clătinând din cap nu prea convins.

— S-a şi văzut, Van Mitten!

— Dacă te-aş pune la încercare?

— Îţi voi arăta că te înşeli. Îţi jur...

— Nu jura!

— Ba da! Voi jura! grăi Kéraban care începea să se-nfierbânte. De ce să nu jur?

— Pentru că e adesea greu să ţii un jurământ...

— Mai puţin greu, în orice caz, decât să-ţi ţii gura, căci e limpede că în clipa asta pentru plăcerea de a mă contrazice...

— Eu, prietene Kéraban?

— Dumneata! Când îţi tot repet că sunt hotărât să nu mă mai încăpăţânez în nici o împrejurare, te rog să nu te încăpăţânezi fără rost şi să susţii contrariul.

— Sigur că de data asta greşeşti, Van Mitten, zise Ahmet, şi încă foarte tare.

— Da, tare de tot, spuse râzând Amasia.

— Într-adevăr, adăugă Nedjeb.

Vrednicul olandez, văzând că majoritatea se ridică împotriva lui crezu de cuviinţă că-i mai bine să tacă.

Oare domnul Kéraban trăsese învăţătura cuvenită din această călătorie şi era lecuit aşa cum pretindea? Rămânea de văzut; în realitate toţi se-ndoiau ca şi Van Mitten.

— La drum! zise Kéraban când terminară cu masa. A fost o cină bunicică, dar ştiu şi una mai bună.

— Care? întrebă Van Mitten.

— Cea care ne aşteaptă la Scutari.

Plecară pe la patru şi la opt seara ajungeau în orăşelul Rize, cu ţărmul presărat de stânci ascuţite. Aveau să-şi petreacă noaptea într-un han destul de prost, încât fetele preferară să rămână în haraba, sub prelată. Lucrul cel mai important era să-şi refacă forţele, caii şi catârii. Din fericire, paiele şi orzul nu lipseau. Domnul Kéraban şi ai săi se culcară pe câte o saltea şi se mulţumiră cu atât.

Pe Ahmet nu-l interesa cum şi unde doarme, căci obsedat de temerile sale, tot nu putea închide ochii. Se gândea că fetele nu sunt în siguranţă şi că nu fusese înlăturat orice pericol, odată cu naufragiul lui *Guidare*. Veghea, aşadar, bine înarmat, în preajma hanului.

Bănuielile lui erau întemeiate.

Într-adevăr, Yarhud nu pierduse toată ziua din ochi micuţa caravană. Mergea pe urmele ei, dar pe furiş, ferindu-se să fie văzut, căci atât Ahmet cât şi fetele îl cunoşteau.

Pândind, urzea în mintea sa planuri ca să-şi înhaţe din nou prada care-i scăpase. Îi scrisese, pentru orice eventualitate, lui Scarpante.

Intendentul domnului Saffar, după cum conveniseră la Constantinopol, trebuia să se fi întors demult la Trebizonda. De aceea, Yarhud îl chemă în ziua următoare la o întâlnire fără a-i pomeni de naufragiul tartanei şi de nefastele sale urmări. În timpul nopţii căpitanul se apropie destul de mult de han ca să se asigure că cele două fete dormeau în haraba. Avu noroc că-l zări la timp pe

Ahmet care veghea şi reuşi să se îndepărteze fără a fi văzut de logodnicul Amasiei.

De data aceasta, în loc s-o ia pe urmele caravanei, Yarhud o porni spre vest, spre Trebizonda. Voia să ajungă înaintea domnului Kéraban pentru a vorbi cu Scarpante. Astfel că se-ndreptă călare spre caravanseraiul Rissar.

A doua zi, 16 septembrie, toată lumea se sculase bine dispusă — în afară de Bruno care se-ntreba câte kilograme va mai pierde până la Scutari.

— Micuţa mea Amasia, zise domnul Kéraban frecându-şi mâinile, vino să te îmbrăţişez.

— Bucuros, unchiule, răspunse fata, dacă-mi îngădui să-ţi spun astfel de pe acum.

— Cum să nu-ţi îngădui scumpa mea fiică? Poţi să-mi spui şi tată. Oare Ahmet nu-i fiul meu?

— Ba da, şi într-o asemenea măsură, interveni acesta încât vrea să-ţi dea o poruncă cum se obişnuieşte din partea unui fiu către părintele său.

— Ce poruncă?

— Să plecăm, numaidecât. Caii sunt gata şi trebuie să ajungem în seara asta la Trebizonda.

— Vom fi, decise Kéraban, şi vom pleca de-acolo la răsăritul soarelui. Ei bine, amice Van Mitten, soarta a vrut să vezi Trebizonda!

— Da, Trebizonda, ce nume frumos pentru un oraş, răspunse olandezul. Trebizonda şi colina ei unde „Cei Zece Mii" au organizat jocuri şi întreceri de gimnastică sub preşedenţia lui Dracontius, dacă e să dau crezare ghidului meu care mi se pare foarte bun. Într-adevăr, prietene Kéraban, mă bucur să văd Trebizonda.

— Trebuie să recunoşti, Van Mitten, că din călătoria asta vei rămâne cu amintiri frumoase.

— Ar fi putut fi mai complete.

— Pe scurt însă n-ai de ce te plânge!

— Încă nu s-a sfârşit, murmură Bruno la urechea stăpânului său ca o piază rea.

Caravana părăsi hanul la şapte dimineaţa. Vremea se ameliora din ce în ce, cerul era senin şi ceaţa subţire a dimineţii avea să fie risipită în curând de razele soarelui.

La prânz se opriră în târguşorul Of, pe Ophisul antic unde se regăseşte originea marilor familii ale Eladei. Mâncară într-un han modest, din proviziile încărcate în haraba, care erau pe terminate. În plus, hangiul n-avea capul la clienţi, căci nevasta lui căzuse la pat, grav bolnavă, şi nu exista nici un medic prin împrejurimi. Ca să aducă unul din Trebizonda l-ar fi costat prea scump. Domnul Kéraban, ajutat de Van Mitten, crezu de datoria lui să facă pe „hakim" adică pe doctorul, şi prescrie câteva leacuri foarte obişnuite ce se puteau găsi cu uşurinţă la Trebizonda.

— Vă mulţumesc din suflet, domnule, zise zgârcitul hangiu, dar leacurile astea cât mă vor costa?

— Vreo 20 de piaştri, răspunse Kéraban.

— 20 de piaştri! strigă hangiul. La preţul ăsta mai bine îmi cumpăr altă nevastă.

— Iată un om practic! zise Kéraban. Aici ar fi trebuit să te căsătoreşti, Van Mitten!

— Poate, răspunse olandezul.

La cinci după-amiază, călătorii se opriră să ia masa la Stirmene, de unde plecară la şase ca să ajungă la Trebizonda după apusul soarelui. Dar întârziară din pricină că la două leghe înainte de intrarea în oraş, o roată a harabalei se rupse. Fură nevoiţi prin urmare să petreacă noaptea într-un caravanserai bine cunoscut de cei care călătoresc prin aceste părţi ale Asiei Mici.

VI ÎN CARE E VORBA DE NOI PERSONAJE PE CARE KÉRABAN LE VA ÎNTÂLNI LA CARAVANSERAIUL RISSAR

Caravanseraiul din Rissar era alcătuit dintr-o curte vastă între patru ziduri cu o poartă mare ce se deschidea spre câmpie. De fiecare parte a porţii se afla o gheretă de pază cu acoperiş conic, din înaltul căreia puteau fi supravegheate împrejurimile, în cazul când drumurile n-ar fi fost sigure. În grosimea zidurilor, câteva uşi dădeau spre nişte chilii unde călătorii îşi petreceau noaptea, căci rareori erau ocupate în timpul zilei.

La marginea curţii se-nălţau câţiva sicomori care aruncau umbră pe solul nisipos, încălzit puternic de razele amiezii. În mijloc se găsea un puţ cu ghizdul la nivelul pământutui, deservit de nesfârşitul lanţ al unui „noria" ale cărui pahare se puteau goli într-un fel de adăpătoare ce forma un bazin semicircular. În afara curţii, se afla un rând de boxe adăpostite sub hangare, unde caii găseau hrană şi se puteau odihni în voie. În spate nu lipseau parii de care se legau catârii şi dromaderii, mai puţin obişnuiţi decât caii cu statul în grajd.

În acea seară caravanseraiul, fără a fi plin, găzduia un număr destul de mare de călători, unii în drum spre Trebizonda, alţii spre provinciile din est, Armenia, Persia sau Kurdistan. Erau reţinute vreo 20 de chilii şi la ora aceea majoritatea oaspeţilor se odihneau.

Pe la nouă numai, doi oameni se plimbau prin curte. Stăteau de vorbă supăraţi şi nu se-ntrerupeau decât pentru a arunca spre drum o privire nerăbdătoare.

Cei doi, îmbrăcaţi în haine foarte obişnuite ca să nu atragă atenţia trecătorilor sau călătorilor erau domnul Saffar şi intendentul lui, Scarpante.

— Aici e, domnule Saffar, spuse acesta din urmă, aici e caravanseraiul Rissar, unde ne-a dat azi întâlnire Yarhud în scrisoarea lui.

— Câinele! exclamă Saffar. Cum se face că încă n-a sosit?

— Trebuie să vină din clipă în clipă.

— Ce idee năstruşnică s-o aducă aici pe tânăra Amasia, în loc să vină cu ea direct la Trebizonda.

Saffar şi Scarpante nu ştiau nimic de naufragiul lui *Guidare* şi de urmările lui.

— Scrisoarea pe care mi-a trimis-o Yarhud venea de la Atina. Nu spune nici un cuvânt despre fata răpită; se mărgineşte să mă roage să mă-ntâlnesc cu el astă seară la caravanseraiul Rissar.

— Şi încă n-a sosit! strigă domnul Saffar făcând doi-trei paşi spre poartă. Ah! Să nu-mi pună prea mult răbdarea la încercare! Presimt că o nenorocire...

— De ce, domnule Saffar? Vremea a fost foarte proastă pe Marea Neagră. Probabil că tartana n-a putut ajunge la Trebizonda şi a fost împinsă spre portul Atina.

— Şi de unde ştiu eu, că Yarhud a reuşit când a încercat s-o răpească pe fată, la Odessa?

— Yarhud nu-i numai un marinar îndrăzneţ, domnule Saffar, răspunse Scarpante, dar şi un om foarte şiret.

— Şiretenia nu-i întotdeauna de-ajuns! răspunse calm căpitanul maltez, care de câteva clipe stătea nemişcat în pragul caravanseraiului.

Cei doi întoarseră capul spre el, iar Scarpante exclamă:

— Yarhud!

— În sfârşit eşti aici, îi zise destul de nemulţumit Saffar înaintând spre el.

— Da, domnule Saffar, rosti căpitanul înclinându-se respectuos, da, iată-mă!

— Ce-i cu fata bancherului Selim? N-ai reuşit s-o răpeşti la Odessa?

— Ba da, zise Yarhud, am răpit-o acum vreo şase săptămâni, puţin după plecarea logodnicului ei, Ahmet, silit să-şi urmeze unchiul într-o călătorie în jurul Mării Negre. Am pornit numaidecit spre Trebizonda, dar în perioada asta de echinox, tartana mea a fost împinsă spre est, în pofida tuturor strădaniilor şi s-a sfărâmat de stâncile Atinei, unde a pierit tot echipajul.

— Tot echipajul! exclamă Scarpante.

— Da!

— Şi Amasia? întrebă neliniştit Saffar, pe care pierderea lui *Guidare* părea să-l lase rece.

— A fost salvată, răspunse Yarhud, împreună cu tânăra ei slujitoare pe care a trebuit s-o răpesc odată cu ea.

— Dar dacă a fost salvată... începu Scarpante.

— Unde este? interveni Saffar.

— Domnule, grăi căpitanul maltez, fatalitatea s-a-nverşunat împotriva mea sau mai curând împotriva dumneavoastră.

— Vorbeşte odată, rosti ameninţător Saffar.

— Fiica bancherului Sclim, relată Yarhud, a fost salvată de logodnicul ei Ahmet, pe care o întâmplare regretabilă l-a adus la locul naufragiului.

— A fost salvată... de el? întrebă Scarpante.

— Şi acum?... vru să ştie Saffar.

— Acum, fata, sub protecţia lui Ahmet, a unchiului acestuia şi a câtorva persoane care îl însoţesc, se îndreaptă spre Trebizonda. De acolo vor să ajungă la Scutari ca să facă nunta, care trebuie să aibă loc înainte de sfârşitul lunii.

— Nepriceputule! strigă domnul Saffar. S-o laşi pe Amasia să scape în loc s-o salvezi tu!

— Aş fi salvat-o primejduindu-mi viaţa, domnule Saffar, răspunse Yarhud şi s-ar fi aflat în acest moment în palatul dumneavoastră, la Trebizonda, dacă Ahmet n-ar fi fost acolo tocmai când *Guidare* se scufunda.

— Ah? eşti nedemn de misiunea pe care ţi-am încredinţat-o! rosti Saffar care nu-şi putu stăpâni o pornire de furie.

— Binevoiţi a mă asculta, domnule Saffar, interveni Scarpante. Dacă aţi privi lucrurile cu puţin calm aţi recunoaşte că Yarhud a făcut tot ce i-a stat în putinţă.

— Tot! interveni căpitanul maltez.

— Tot dar nu destul, răspunse Saffar, când e vorba să execute un ordin de-al meu.

— Ce-a fost, a trecut, domnule Saffar, reluă Scarpante. Să vedem ce şanse avem în prezent. Nimic nu e încă pierdut!

— Da! Nimic, zise Yarhud. După naufragiu i-am urmărit şi iscodit pe Ahmet şi tovarăşii săi de drum. Călătoresc fără grijă şi mai au de făcut cale lungă prin întreaga Anatolie, de la Trebizonda până la malurile Bosforului. Nici tânăra Amasia, nici slujitoarea ei nu ştiu care era destinaţia lui *Guidare*. În plus, nimeni nu-l cunoaşte nici pe domnul Saffar nici pe Scarpante. Micuţa caravană ar putea fi atrasă într-o capcană, şi…

— Scarpante, rosti cu răceală Saffar, o vreau pe fata asta! Dacă soarta mi-e potrivnică, voi şti să lupt împortriva ei. Nu se va putea spune că vreuna din dorinţele mele n-a fost împlinită.

— Se va face voia dumneavoastră, domnule Saffar, zise Scarpante. Da! Între Trebizonda şi Scutari, prin ţinuturi pustii, va fi posibil... ba chiar destul de uşor să prindem caravana... poate făcând-o să ia o călăuză care s-o ducă pe un drum greşit unde s-o atace o ceată de oameni în slujba dumneavoastră. Dar dacă am reuşi prin vreun şiretlic ar fi mai bine decât cu forţa.

— Ce propui? întrebă Saffar.

— Ai spus, Yarhud, continuă Scarpante, adresându-se căpitanului maltez, că Ahmet şi însoţitorii lui se îndreaptă acum spre Trebizonda, nu?

— Da, Scarpante, răspunse Yarhud şi mai adaug că vor rămâne cu siguranţă să-şi petreacă noaptea la caravanseraiul din Rissar.

— Ei bine, întrebă Scarpante, nu putem pune la cale aici ceva, o piedică, o complicaţie care să-i întârzie şi s-o despartă pe Amasia de logodnicul ei?

— Am mai multă încredere în forţă! rosti cu asprime Saffar.

— Fie, încuviinţă Scarpante şi o vom întrebuinţa dacă viclenia va fi neputincioasă! Dar lăsaţi-mă să aştept aici... să văd...

— Taci, Scarpante, îl întrerupse Yarhud prinzându-l de braţ, nu mai suntem singuri.

Într-adevăr, doi oameni intraseră în curte. Unul era Kidros, paznicul caravanseraiului, celălalt — o persoană de vază, pe cât se părea, pe care se cuvine s-o prezentăm cititorilor.

Domnul Saffar, Scarpante şi Yarhud se trasera la o parte într-un colţ întunecos al curţii. De acolo puteau auzi în voie ce se vorbea cu atât mai uşor cu cât omul nu se sfia să glăsuiască tare şi plin de trufie.

Era un kurd, se numea Yanar şi sosise în ajun la caravanseraiul din Rissar împreună cu sora sa, preacinstita Sarabul. Părăsiseră amândoi Mosul cu două luni înainte pentru a face o călătorie de plăcere. Se duceau la Trebizonda unde voiau să rămână câteva săptămâni. Preacinstitei Sarabul — cum era numită în paşalâcul ei natal — îi muriseră până la data aceea trei soţi. Aceştia nu putuseră să-i închine decât o viaţă prea scurtă. La vârsta de 32 de ani văduvă fiind, o văduvă cu o înfăţişare încă plăcută, s-ar fi lăsat bucuros consolată de un al

Sora sa, preacinstita Sarabul

patrulea soţ după pierderea primilor trei. Dar acest lucru nu era uşor de obţinut dacă apucai s-o cunoşti, căci, deşi era bogată şi de familie bună, prin purtările năbădăioase şi temperamentul ei violent, înspăimânta pe orice pretendent. Fratele Yanar care o însoţea şi o ţinea sub protecţia lui, o sfătuise să călătorească — poate aşa îşi va întâlni norocul. Iată de ce amândoi plecaseră din Kurdistan şi se aflau în drum spre Trebizonda.

Domnul Yanar era un bărbat de 45 de ani, înalt, cu un aer neîndurător, cu chipul sălbatic — unul din acei gealaţi care au fost încruntaţi încă din leagăn. Cu nasul coroiat, cu ochii înfundaţi în obite, ras în cap şi cu mustăţi stufoase părea mai curând armean decât turc. Purta un turban înalt de fetru peste care se înfăşură o bandă de mătase roşie ca focul, o haină care-i cădea până la glezne; încălţat cu cizme de piele şi strâns la brâu cu un şal de lână de care era agăţată o adevărată panoplie, pistoale şi iatagane, băga în sperieţi pe oricine.

Jupân Kidros îi vorbea cu un respect deosebit, având atitudinea unui om silit să mulţumească gura unui tun gata să tragă.

— Da, domnule Yanar, îi zicea, vă repet că judecătorul va sosi chiar în seara aceasta şi de mâine în zori îşi va începe ancheta.

— Jupân Kidros, răspunse Yanar, eşti paznicul caravanseraiului şi, vei da seama dacă nu ai luat toate măsurile ca cei ce se opresc aici să fie în siguranţă.

— Bineînţeles, domnule Yanar, bineînţeles!

— Ei bine, noaptea trecută, nişte răufăcători, hoţi sau mai ştiu eu ce, au pătruns... au îndrăznit să pătrundă în camera surorii mele, preacinstita Sarabul! şi Yanar arătă spre una din uşile deschise în zid în partea dreaptă a curţii.

— Ticăloşii! strigă Kidros.

— Nu vom părăsi caravanseraiul, urmă Yanar, până ce nu vor fi descoperiţi, arestaţi, judecaţi şi spânzuraţi!

Jupân Kidros nu părea prea convins că noaptea trecută avusese loc o tentativă de furt. Sigur era însă că văduva neconsolată se trezise dintr-o cauză sau alta şi ieşise din cameră ţipând cât o ţinea gura, chemându-şi fratele în ajutor, încât sculase tot caravanseraiul, iar hoţii, dacă or fi fost, dispăruseră fără urmă.

Oricum, Scarpante care nu pierdea un cuvânt din ce se vorbea, se gândi ce câştig ar putea trage de pe urma acestei întâmplări.

— Noi suntem oameni mândri, continuă Yanar, locuitori ai minunatei capitale a Kurdistanului şi nu ne vom lăsa niciodată păgubiţi fără să obţinem o dreaptă reparaţie din partea justiţiei.

— Dar, domnule, cu ce-aţi fost păgubiţi? îndrăzni să întrebe jupân Kidros, dându-se, prudent, cu câţiva paşi înapoi.

— Cu ce-am fost păgubiţi? strigă Yanar.

— Da... domnule... Nu-ncape îndoială că nişte răufăcători au încercat să pătrundă, noaptea trecută, în camera preacinstitei dumneavoastră surori, dar la urma urmei n-au furat nimic...

— Nimic!... răspunse domnul Yanar, nimic... e adevărat, dar asta numai datorită curajului, energiei surorii mele! E la fel de pricepută în mânuirea pistolului ca şi a iataganului.

— Tocmai, reluă jupân Kidros, iar răufăcătorii, oricine-or fi fost, au luat-o la fugă.

— Şi bine-au făcut, jupâne Kidros. Preacinstita, viteaza Sarabul i-ar fi ucis, doi dacă era doi, patru dacă erau patru! Iată de ce şi în noaptea asta va sta de veghe înarmată ca şi mine şi vai de cel care va îndrăzni să se apropie de camera ei.

— Să-mi fie cu iertare, domnule Yanar, zise jupân Kidros, dar cred că vă daţi seama că n-aveţi a vă mai teme de nimic şi că hoţii — dacă au fost hoţi — nu se vor mai încumeta...

— Cum: „dacă au fost hoţi"! strigă Yanar cu glas de tunet. Şi ce-ai fi vrut să fie banditţii ăia?

— Poate nişte nesăbuiţi... nişte nebuni! răspunse Kidros care încerca să apere onorabilitatea caravanseraiului. Da! de ce nu… vreun îndrăgostit atras... ispitit... de farmecele preacinstitei Sarabul?

— Nu spune vorbă mare, rosti domnul Yanar. Dacă asta a fost, o să vadă el! A vrut să atenteze la virtutea surorii mele? Atunci nu-s de-ajuns arestarea, întemniţarea, nici trasul în ţeapă. Nici cele mai îngrozitoare chinuri n-ar fi destul decât în cazul când îndrăzneţul ar avea o situaţie şi o avere care să-i permită să-şi repare greşala!

— Vă rog să vă liniştiţi, domnule Yanar, zise jupân Kidros şi să aveţi răbdare. Ancheta va descoperi pe autorul sau autorii acestui… atentat. Vă repet, am chemat judecătorul. Eu însumi am fost la el, la Trebizonda şi când i-am povestit cele întâmplate, m-a încredinţat că are un mijloc — un mijloc sigur — să-i găsească pe răufăcători, oricare ar fi ei.

— Ce mijloc? întrebă cu glas batjocoritor domnul Yanar.

— Nu ştiu, răspunse jupân Kidros, dar judecătorul zice că-i un mijloc care nu dă greş.

— Fie! rosti Yanar, vom vedea mâine, dar voi veghea... voi veghea înarmat.

Acestea fiind zise fiorosul personaj se îndreptă spre chilia lui, învecinată cu cea a surorii sale. Oprindu-se în pragul camerei, întinse un braţ ameninţător spre curtea caravanseraiului şi grăi cu glas tunător:

— Nu se glumeşte cu onoarea unei femei! Apoi dispăru înăuntru.

Jupân Kidros răsuflă uşurat.

— În fine, îşi zise, vom vedea cum se va sfârşi istoria asta! Cât despre hoţi, dacă or fi fost, bine ar fi să-şi fi luat tălpăşiţa!

În acest timp, Scarpante vorbea în şoaptă cu Yarhud şi cu domnul Saffar.

— Da, le spunea, poate că am putea face ceva pornind de la supărarea kurdului.

— Crezi că... zise Saffar.

— Da, cred că amestecându-l pe Ahmet într-o poveste neplăcută, l-aş putea reţine câteva zile la Trebizonda, ba chiar să-l despart de logodnica lui.

— Fie, dar dacă şiretlicul nu reuşeşte?

— Atunci vom apela la forţă, răspunse Scarpante.

În acea clipă, jupân Kidros îi zări pe Saffar, Scarpante şi Yarhud pe care până atunci nu-i văzuse. Înaintă spre ei şi le spuse cu vocea sa cea mai amabilă.

— Poftiţi ceva, domnilor?

— Aşteptăm nişte călători care trebuie să sosească dintr-o clipă într-alta să petreacă o noapte în caravanserai, răspunse Scarpante.

Chiar atunci se auzi de-afară gălăgia făcută de caravana ai cărei cai sau catâri se opriseră la poartă.
— Ei trebuie să fie! rosti jupân Kidros.
Şi se duse spre poartă ca să-i întâmpine pe noii sosiţi.
— Într-adevăr, urmă el, oprindu-se la intrare, uite un grup de călători călare. Sunt oameni avuţi dacă judecăm după înfăţişare. E de datoria mea să le ies înainte şi să mă pun la dispoziţia lor.
Şi ieşi pe poartă.
În acelaşi timp Scarpante înaintă şi el până la intrarea în curte şi privind afară, se adresă lui Yarhud:
— Ăştia sunt Ahmet şi însoţitorii lui?
— Da, răspunse căpitanul maltez dându-se grabnic înapoi pentru a nu fi recunoscut.
— Ei sunt? întrebă si domnul Saffar, păşind la rândul lui spre poartă dar fără a ieşi din curtea caravanseraiului.
— Da, repetă Yarhud, uite-l pe Ahmet, pe logodnica lui, pe slujitoare... pe cele două slugi...
— Să fim cu ochii-n patru! zise Scarpante, făcându-i lui Yarhud semn să se ascundă.
— Vocea domnului Kéraban a şi început să răsune, observă căpitanul maltez.
— Kéraban! exclamă Saffar.
Şi se repezi spre poartă.
— Dar ce-i cu dumneavoastră, domnule Saffar? întrebă Scarpante, uimit. De ce numele lui Kéraban v-a făcut să tresăriţi?
— El! E el într-adevăr! răspunse Saffar. L-am întâlnit pe individul ăsta la calea ferată din Caucaz. A vrut să mă înfrunte şi să-i împiedice pe caii mei să treacă.
— Vă cunoaşte?
— Da şi nu-mi va fi greu să-i cer aici socoteală... să pun să fie arestat...
— Ei, asta n-o să-l oprească pe nepotul lui să-şi vadă de drum! zise Scarpante.
— Voi şti să mă descotorosesc şi de unchi şi de nepot!
— Nu! Nu! fără ceartă!... fără scandal! stărui Scarpante. E mai bine, domnule Saffar, ca neobrăzatul de Kéraban să nu bănuiască prezenţa dumneavoastră aici! Să nu afle că Yarhud a răpit-o, la porunca dumneavoastră, pe fiica bancherului Selim. Am risca să pierdem, totul.
— Fie, zise Saffar, mă retrag şi mă bizui pe priceperea ta. Dar trebuie să izbuteşti.
— Voi izbuti, domnule Saffar, dacă mă lăsaţi să mă desfăşor cum ştiu, întorceţi-vă chiar deseară la Trebizonda.
— Bine, plec.
— Şi tu, Yarhud, părăseşte numaidecât caravanseraiul, urmă Scarpante. Nu trebuie să fii recunoscut.
— Uite-i, zise Yarhud.
— Lăsaţi-mă! Lăsaţi-mă singur! strigă aproape Scarpante, îmbrâncindu-l cât colo pe căpitan.
— Dar cum să dispar fără să mă vadă? întrebă Saffar.

— Pe-aici! îi răspunse Scarpante, deschizând o uşă aflată în zidul din stânga şi care dădea spre câmpie.

Domnul Saffar şi căpitanul maltez ieşiră pe acolo fără întârziere.

— Era şi timpul! îşi zise Scarpante. Şi-acum să deschidem ochii şi să ciulim urechile.

VII ÎN CARE JUDECĂTORUL DIN TREBIZONDA FACE ANCHETA ÎNTR-UN MOD DESTUL DE INGENIOS

Într-adevăr domnul Kéraban şi însoţitorii lui, după ce-şi lăsaseră harabaua şi caii în grajdurile de lângă curte, intrară în caravanserai. Jupân Kidros îi călăuzea fără a se zgârci cu salamalecurile şi cuvintele de bun venit.

Aşezând într-un colţ felinarul aprins care lumina slab interiorul curţii, repeta înclinându-se mereu:

— Da, domnule, intraţi, vă rog. Binevoiţi a intra. Aici e caravanseraiul Rissar.

— Şi nu suntem decât la două leghe de Trebizonda? întrebă domnul Kéraban.

— La cel mult două leghe!

— Bine! Aveţi grijă de caii noştri! Îi vom lua înapoi mâine la revărsatul zorilor.

Apoi, întorcându-se către Ahmet care o însoţea pe Amasia pentru că logodnica sa voia să se aşeze pe o bancă, alături de Nedjeb. rosti cu voioşie:

— Iac-aşa! De când nepotul meu şi-a regăsit iubita, nu se mai ocupă decât de ea şi eu sunt cel obligat să pregătesc totul ca să ne urmăm drumul.

— E firesc, domnule Kéraban. Altminteri la ce-ar sluji să fii unchi? interveni Nedjeb.

— Nu trebuie să-mi porţi pică, zise Ahmet surâzând.

— Nici mie, adăugă fata.

— Ei! Nu port pică nimănui! Nici măcar stimabilului Van Mitten care a avut de gând — da! cu totul de neiertat — să mă părăsească la mijlocul drumului.

— Hai să nu mai vorbim de asta niciodată, zise Van Mitten.

— Na-ţi-o bună! exclamă Kéraban. Şi de ce să nu vorbim? O mică discuţie pe tema asta... sau alta... m-ar mai înviora.

— Credeam, unchiule, îi atrase atenţia Ahmet, că ai luat hotărârea să nu mai discuţi.

— Bine spui nepoate! Şi n-am s-o mai fac chiar dacă aş avea dreptate de o sută de ori.

— Vom vedea! murmură Nedjeb.

— De altfel, zise Van Mitten, mai bine să ne odihnim câteva ore.

— Dacă se poate dormi aici, bombăni Bruno, morocănos ca de obicei.

— Aveţi să ne daţi camere pentru la noapte? întrebă Kéraban pe jupân Kidros.

— Da, domnule, răspunse jupân Kidros, cât de multe vă trebuie.

— Bine! Foarte bine! exclamă Kéraban. Mâine vom fi la Trebizonda, în vreo zece zile la Scutari, unde vom lua o masă bună — masa la care te-am poftit, amice Van Mitten!

— Cu atâta măcar eşti dator, amice Kéraban!

— O masă la Scutari? şopti Bruno la urechea stăpânutui său. Da! dacă vom ajunge vreodată acolo.

— Hai, Bruno, răspunse Van Mitten, puţin curaj, ce naiba! Sus capul, cel puţin ca să aperi cinstea Olandei noastre.

— Păi acum îi şi semăn Olandei noastre! răspunse Bruno, ca şi ei mi se văd coastele.

Scarpante stătea de o parte şi asculta ce se vorbea, aşteptând momentul potrivit când i-ar conveni să intervină în discuţie.

— Ei bine, întrebă Kéraban, care e camera pentru fete?

— Aceasta, zise jupân Kidros arătând spre o uşă care se deschidea în zid spre stânga.

— Atunci, bună seara, draga mea Amasia, îi dori Kéraban, şi vise plăcute.

— La fel şi dumitale, domnule Kéraban, răspunse fata. Pe mâine, scumpe Ahmet!

— Pe mâine, scumpă Amasia, răspunse tânărul, după ce-o strânse în braţe.

— Vii, Nedjeb? o chemă Amasia.

— Te urmez, stăpână dragă, zise Nedjeb, dar ştii bine despre ce o să vorbim încă o oră întreagă!

Fetele intrară în cameră pe uşa pe care le-o ţinea deschisă jupân Kidros.

— Şi-acum unde se vor culca băieţii noştri? întrebă Kéraban arătând spre Bruno şi Nizib.

— Într-o cameră din partea de afară a zidului, unde îi voi duce, rosti jupân Kidros.

Şi, îndreptându-se spre poarta din fund, făcu semn lui Bruno şi Nizib să vină după el, iar cei doi „băieţi", frânţi după o zi lungă de drum, se grăbiră să-i dea ascultare după ce urară stăpânilor „noapte bună".

— Acum ori niciodată trebuie să-mi încerc norocul, îşi zise Scarpante. Domnul Kéraban, Van Mitten şi Ahmet se plimbau prin curte în aşteptarea lui jupân Kidros. Unchiul era vesel ca un piţigoi. Totul mergea pe roate. Va ajunge la timp pe malurile Bosforului. Se şi bucura închipuindu-şi mutra pe care o vor face autorităţile când îl vor vedea sosind.

Pentru Ahmet, întoarcerea la Scutari însemna celebrarea mult dorită a nunţii. Pentru Van Mitten înapoierea era... înapoiere.

— Ei, ce se-ntâmplă, ne-a uitat? Şi camerele noastre? rosti curând Kéraban. Întorcând capul, îl zări pe Scarpante care se apropiase de el pe nesimţite.

— Vă-ntrebaţi unde sunt camerele pentru domnul Kéraban şi însoţitorii săi? zise el înclinându-se ca şi cum ar fi fost una din slugile caravanseraiului.

— Da.

— Aici.

Şi Scarpante arătă spre dreapta uşa ce da spre un coridor unde se afla camera ocupată de călătoarea kurdă, lângă cea în care veghea domnul Yanar.

— Haideţi, prieteni, la culcare! zise Kéraban dând cu putere în lături uşa către care le făcuse semn Scarpante. Toţi trei o luară pe coridor, dar înainte să închidă uşa se auziră ţipete şi larmă mare. Răsună o voce stridentă de femeie şi numaidecât după aceea glasul unui bărbat.

Domnul Kéraban, Van Mitten, Ahmet, nepricepând nimic din ce se întâmpla, se retraseră cât mai iute în curtea caravanseraiului.

De îndată pretutindeni se deschiseră uşile. Călătorii ieşiră din camere. Amasia şi Nedjeb auzind zgomot apărură şi ele în curte. Bruno şi Nizib veniră de afară prin stânga. Apoi, în semiobscuritate se putu desluşi chipul fiorosului Yanar. Şi, în urma lui, o femeie ieşi din coridorul unde domnul Kéraban şi ai săi pătrunseseră atât de neprevăzător.

— Hoţii! Ucigaşii! striga femeia.

Era preacinstita Sarabul, voinică, înaltă, cu pasul apăsat, cu ochii vii, rumenă în obraji, cu părul negru, cu o gură poruncitoare cu dinţi puternici — într-un cuvânt, un Yanar în haine femeieşti. Călătoarea veghea, pentru orice eventualitate, în camera ei, în clipa când nişte nepoftiţi forţaseră uşa. Noroc că nu se dezbrăcase! Mai avea pe ea „mitanul" de postav brodat cu aur pe piept şi la mâneci şi un „entari" de mătase lucioasă cu ape galbene, strâns pe talie cu un brâu, de unde nu lipseau nici pistolul nici iataganul în teaca lui de marochin verde; pe cap purta un fes evazat încins cu batiste de culori ţipătoare, din care atârna un „puskul" lung ca şnurul unui clopoţel. Era încălţată cu cizme de piele roşie peste şalvari — pantalonii femeilor din Orient. Câţiva călători au susţinut că femeia kurdă îmbrăcată astfel seamănă cu o viespe. Fie! Preacinstita Sarabul nu dezminţea această comparaţie, iar viespea cu pricina trebuie că avea un ac de temut.

— Ce femeie, zise în şoaptă Van Mitten.

— Şi ce bărbat, adăugă Kéraban arătând spre fratele Yanar. Acesta tocmai se apucase să strige:

— Un nou atentat. Să fie arestată toată lumea.

— Ţin-te bine, murmură Ahmet la urechea unchiului său, căci mi-e teamă că din cauza noastră e tot scandalul.

— Aş! nimeni nu ne-a văzut, răspunse Kéraban şi n-are cine să ne recunoască.

— Ce se-ntâmplă, Ahmet? întrebă Amasia alergând spre logodnicul ei.

— Nimic, draga mea, nimic!

În acea clipă, jupân Kidros se ivi în pragul porţii din fundul curţii zicând:

— Da, picaţi la tanc, domnule judecător!

Într-adevăr judecătorul din Trebizonda chemat să facă ancheta cerută de perechea de kurzi, sosise la caravanserai unde avea să-şi petreacă noaptea urmând ca a doua zi dimineaţa să înceapă investigaţiile. Urmat de grefierul său se opri în prag.

— Cum, întrebă el, ticăloşii au repetat tentativa din noaptea trecută?

— Aşa se pare, domnule judecător, răspunse jupân Kidros.

— Să fie închise toate porţile caravanseraiului, rosti sever omul legii. E interzis să iasă cineva fără permisiunea mea.

Ordinul fu executat numaidecât şi călătorii deveniră prizonieri, reţinuţi în caravanserai.

— Şi acum, domnule judecător, zise preacinstita Sarabul, cer să mi se facă dreptate împotriva răufăcătoritor care nu s-au temut, pentru a doua oară, să atace o femeie fără apărare...

Scarpante, cum lesne bănuiţi, urmărea fiecare amănunt al scenei.

Judecătorul — o figură dc vulpoi, cu doi ochi pătrunzători, un nas ascuţit şi buzele strânse care-i dispăreau în barba-i flocoasă — cercetă chipurile persoanelor închise în caravanserai — lucru destul de greu în lumina slabă, răspândită de singurul felinar ce se afla într-un colţ al curţii.

— Susţineţi, o întrebă el pe preacinstita Sarabul, după ce termină cu scurta examinare a celor din jurul său, că noaptea trecută nişte răufăcători au încercat să se introducă în camera dumneavoastră?

— Da.

— Şi că au reuşit astăzi tentativa lor criminală?

— Ei sau alţii!

— Acum câteva clipe?

— Acum câteva clipe.

— I-ai putea recunoaşte?

— Nu! în camera mea e întuneric, în curte la fel şi nu le-am văzut chipurile.

— Erau mai mulţi?

— Habar n-am.

— Vom afla, surioară, strigă domnul Yanar, vom afla şi va fi vai de ei. Î acea clipă, domnul Kéraban repeta la urechea lui Van Mitten:

— N-avem de ce să ne temem. Nu ne-a văzut nimeni.

— Din fericire, răspunse olandezul, nu prea liniştit în ce priveşte urmările acestei peripeţii, căci cu căutătorii ăştia de gâlceavă nu era de glumit.

Între timp judecătorul umbla încoace şi încolo. Nu ştia ce hotărâre să ia spre marele necaz al reclamanţilor.

Domnule judecător, urmă preacinstita Sarabul încrucişându-şi braţele pe piept, justiţia va rămâne dezarmată în mâinile dumneavoastră? N-avem dreptul să fim ocrotiţi de lege? O femeie de rangul meu poate fi victima unui asemenea atentat şi vinovaţii, care n-au avut cum să fugă, să scape nepedepsiţi?

— E grozavă victima! remarcă pe bună dreptate domnul Kéraban.

— Grozavă… dar înspăimântătoare! rosti Van Mitten.

— Ce-aţi hotărât, domnule judecător?

— Să se aducă facle, torţe! strigă preacinstita Sarabul. Voi vedea, voi căuta... voi recunoaşte, poate, pe răufăcătorii care au îndrăznit...

— Nu-i nevoie, zise judecătorul. Mă însărcinez eu cu descoperirea vinovatului sau vinovaţilor.

— Fără lumină?

— Fără lumină!

După acest răspuns, judecătorul făcu un semn grefierului care ieşi pe poartă după ce încuviinţă din cap.

Între timp olandezul nu se putu împiedica să zică, în şoaptă, amicului său Kéraban:

— Nu ştiu de ce dar nu mă simt liniştit în ce priveşte sfârşitul acestei poveşti!

— Ei, ţie ţi-e mereu frică, zău aşa! răspunse Kéraban.

Toţi tăceau aşteptând întoarcerea grefierului cu un simţământ de îndreptăţită curiozitate.

— Aşadar, domnule judecător, rosti Yanar credeţi că în pofida întunericului veţi recunoaşte...

— Eu?... Nu! răspunse judecătorul. De aceea voi incredinţa această sarcină unui animal inteligent care m-a ajutat nu o dată şi cu multă pricepere în anchetele mele.

— Un animal?! exclamă călătoarea.

— Da... o capră... o capră sprintenă şi isteaţă care îl va da în vileag pe vinovat, dacă se mai află aici. Şi trebuie să fie, deoarece nimeni n-a părăsit curtea caravanseraiului din clipa săvârşirii atentatului.

— E nebun, judecătorul ăsta! murmură domnul Kéraban.

În acea clipă, grefierul se întoarse, trăgând de zgardă o capră pe care o aduse în mijlocul curţii. Era o căpriţă drăgălaşă, din acel soi care are câteodată în intestine o concreţiune pietroasă — bezoardul — socotită în Orient, ca posedând deosebite calităţi igienice. Căpriţa cu botul subţirel, cu bărbiţa cârlionţată, cu privirea vie, într-un cuvânt cu înfăţişarea ei inteligentă, părea demnă de rolul de ghicitoare pe care i-l dăduse stăpânul. Turme din această rasă poţi întâlni în număr mare în toată Asia Mică, Anatolia, Armenia, Rusia şi se disting prin ochiul lor ager, auzul şi mirosul lor foarte fin şi mai ales prin uimitoarea lor sprinteneală.

Capra, preţuită de judecător pentru perspicacitatea ei, nu era nici mare nici mică, albicioasă pe piept, pântece şi gât, dar cu fruntea, spinarea şi bărbia negre. Se culcase graţios pe nisip şi cu un aer şiret, privea „societatea" mişcându-şi cornişele.

— Ce căpriţă drăguţă! exclamă Nedjeb.

— Dar ce-o fi vrând judecătorul de la ea? întrebă Amasia.

— Vreo vrăjitorie, fără îndoială, răspunse Ahmet, şi proştii ăştia se vor lăsa prinşi în plasă.

De aceeaşi părere era şi domnul Kéraban, care nu se sfia să ridice din umeri, în timp ce Van Mitten privea pregătirile cu oarecare îngrijorare.

— Cum, domnule judecător, rosti preacinstita Sarabul, pe capra asta o veţi întreba cine sunt vinovaţii?

— Da, zise judecătorul.

— Şi vă va răspunde?

— Bineînţeles.

— În ce fel? se interesă domnul Yanar.

— Nimic mai simplu, zise judecătorul. Toţi călătorii aici de faţă vor veni pe rând să pună mâna pe spatele caprei şi, în clipa când va simţi mâna vinovatului, capra mea cea năzdrăvană va scoate un behăit.

— Tipul ăsta e pur şi simplu un scamator de la bâlci! murmură Kéraban.

— Dar domnule judecător, niciodată... stărui Sarabul, niciodată un simplu animal...

— Veţi vedea cu ochii voştri!

— Şi de ce nu?... interveni domnul Yanar. Prin urmare, cu toate că nu pot fi învinuit de atentat, voi fi eu primul care, ca să dau un exemplu, am să trec prin această încercare.

Nici nu-şi termină bine spusele că se şi duse lângă capră şi-şi trecu mâna pe spinarea ei de la gât până la coadă. Capra rămase mută.

— E rândul celorlalţi, zise judecătorul.

Şi unul după altul călătorii aflaţi în curtea caravanseraiului făcură întocmai ca domnul Yanar, mângâind animalul pe spate; dar probabil nu erau vinovaţi, căci capra nu scoate nici un behăit acuzator.

VIII CARE SE SFÂRŞEŞTE ÎNTR-UN FEL CU TOTUL NEAŞTEPTAT MAI ALES PENTRU AMICUL VAN MITTEN

În timpul defilării în faţa caprei, domnul Kéraban îi luă de o parte pe Van Mitten şi Ahmet să stea de vorbă cu ei. Din convorbire reieşea că uitase de hotărârea lui de a nu se mai încăpăţâna cu orice prilej şi că nu se vindecase de a voi să impună celorlalţi felul lui de a vedea şi de a proceda.

— Ei! prieteni, vrăjitorul ăsta mi se pare pur şi simplu cel mai mare netot.

— De ce? întrebă olandezul

— Pentru că nimic nu împiedică pe vinovat ori pe vinovaţi — noi, de pildă — să se prefacă a mângâia capra, trecându-i mâna deasupra spinării fără s-o atingă. Judecătorul ar fi trebuit să facă cel puţin operaţiunea în plină zi, la lumină, ca să prevină orice înşelătorie. Dar în întuneric, e absurd!

— Într-adevăr, zise Van Mitten.

— Prin urmare eu aşa voi face şi vă poftesc să-mi urmaţi pilda.

— Fugi de aici, unchiule, răspunse Ahmet, ştii foarte bine că bietul animal, dacă-l mângâi sau nu, pe spinare, nu va behăi, nici pentru vinovaţi nici pentru nevinovaţi.

— Bineînţeles, Ahmet, dar de vreme ce deşteptul de judecător crede în povestea asta, eu voi fi mai deştept ca el şi n-o să ating capra! Şi vă rog să faceţi ca mine.

— Dar, unchiule...

— Hai, destulă vorbă de prisos, ripostă Kéraban, care începea să se-nfierbânte.

— Totuşi... rosti şi olandezul.

— Van Mitten, dacă eşti atât de slab de minte să freci spinarea acestei capre, n-o să ţi-o iert niciodată!

— Fie, n-o voi freca ca să nu te supăr, prietene Kéraban! De altfel n-are nici o importanţă, căci în întuneric nu vom fi văzuţi.

Majoritatea călătorilor trecuseră prin încercarea la care îi supusese judecătorul şi capra încă nu acuzase pe nimeni.

— E rândul nostru, Bruno, zise Nizib.

— Ce prostie să te încrezi într-o capră! exclamă Bruno.

Şi unul după altul, cei doi servitori se duseră să mângâie spatele animalului care nu behăi, cum nu behăise nici la ceilalţi călători.

— Dar capra asta nu zice nimic, domnule judecător, strigă preacinstita Sarabul.

— Sper că nu-i o glumă proastă! adăugă domnul Yanar. Cu noi nu-i de glumit.

— Răbdare! răspunse judecătorul clătinând din cap cu o mutră şireată, dacă n-aţi auzit capra behăind înseamnă că vinovatul încă n-a atins-o.

— La naiba! nu mai suntem decât noi! murmură Van Mitten care, fără să ştie bine de ce, se simţea cuprins de nelinişte.

— E rândul nostru, zise Ahmet,

— Da!... Mă duc eu primul! rosti Kéraban.

Şi, trecând prin faţa prietenului şi nepotului său, le aminti în şoaptă:

— În nici un caz să nu puneţi mâna pe ea!

Apoi întinzând degetele deasupra caprei, se prefăcu a o mângâia uşor pe spinare fără, însă, să-i atingă nici un singur fir de păr. Capra nu behăi.

„Iată un lucru liniştitor!" gândi Ahmet.

Şi, urmând exemplul unchiului său, mâna lui abia dacă se aşeză o clipă pe spatele caprei.

Capra nu behăi.

Venise rândul olandezului. Van Mitten trecea ultimul dintre toţi călătorii prin proba la care-i supunea judecătorul. Înaintă deci spre capră, care părea să-l privească chiorâş, dar şi el, ca să nu iasă din cuvântul prietenului său Kéraban, se mulţumi să-şi plimbe uşurel mâna deasupra spinării caprei. Capra nu behăi.

Se auzi din mijlocul asistenţei o exclamaţie de uimire şi alta de satisfacţie.

— Capra dumitale e neîndoielnic o brută, strigă Yanar cu glas de tunet.

— Nu l-a recunoscut pe vinovat, strigă la rândul ei preacinstita Sarabul şi totuşi e aici de vreme ce nimeni n-a putut ieşi din această curte.

— Hei! murmură Kéraban, judecătorul ăsta cu isteaţa lui capră nu-i decât un caraghios! Nu, Van Mitten?

— Ba da, răspunse Van Mitten, care se liniştise acum cu desăvârşire în ce privea rezultatul încercării cu capra.

— Vai, biata căpriţă, îi zise Nedjeb stăpânei sale, o să i se facă vreun rău fiindcă n-a zis nimic?

Cu toţii se uitau la judecător ai cărui ochi şireţi străluceau în întuneric ca nişte cărbuni aprinşi.

— Şi acum, domnule judecător, zise Kéraban, cu un glas puţin zeflemitor, acum că v-aţi terminat ancheta, nu mai există, cred, nici o piedică, să ne retragem în camerele noastre...

— Ba deloc! strigă supărată sora lui Yanar. S-a săvârşit o fărădelege...

— Uşurel, doamnă, i se adresă Kéraban destul de acru, doar n-ai pretenţia să împiedici nişte oameni cumsecade să se ducă la culcare dacă le e somn?

— Aşa vorbiţi surorii mele, domnule? strigă domnul Yanar.

— Chiar aşa! răspunse domnul Kéraban.

Scarpante crezând că a dat greş cursa pe care o întinsese de vreme ce vinovaţii nu fuseseră recunoscuţi, se bucură de cearta iscată între domnul Kéraban şi domnul Yanar. Poate că va duce la o complicaţie care să slujească planurilor sale.

Într-adevăr ciocnirea devenea mai aprigă. Kéraban s-ar fi lăsat mai degrabă arestat şi condamnat decât să nu aibă ultimul cuvânt. Chiar Ahmet se pregăti să-l sprijine pe unchiul său, când judecătorul spuse:

— Aliniaţi-vă şi să se aducă torţe aprinse.

Jupân Kidros se grăbi să execute ordinul. O clipă mai târziu patru slugi din caravanserai intrară cu faclele şi curtea fu luminată puternic.

— Fiecare să ridice mâna dreaptă! rosti judecătorul.

La aceste cuvinte toţi ridicară mâna dreaptă. Şi toate aceste mâini aveau căuşul palmei şi degetele înnegrite, toate — în afară de cele ale lui Kéraban, Ahmet şi Van Mitten.

Judecătorul, arătând spre ei, zise:

— Iată-i pe răufăcători!

— Ce? făcu Kéraban.

— Noi? strigă olandezul fără să înţeleagă acuzaţia asta atât de neaşteptată.

— Da... ei sunt! reluă judecătorul. Ce importanţă are dacă s-au temut sau nu că vor fi recunoscuţi de capră. Fapt este că ştiindu-se vinovaţi, în loc să mângâie spinarea animalului care era unsă cu un strat de funingine, şi-au trecut mâna pe deasupra fără să-i atingă spatele şi astfel s-au acuzat singuri.

Se auzi un murmur de aprobare, foarte măgulitor pentru iscusinţa judecătorului, în timp ce domnul Kéraban şi însoţitorii săi îşi plecau dezumflaţi, capetele.

— Aşadar, zise domnul Yanar, aceştia sunt cei trei răufăcători care au îndrăznit noaptea trecută...

— Ei! Noaptea trecută, strigă Ahmet, am fost la zece leghe de caravanseraiul Rissar.

— Ce dovadă aveţi? rosti judecătorul. Oricum, cu câteva clipe în urmă, voi aţi fost aceia care aţi încercat să pătrundeţi în camera preacinstitei Sarabul.

— Ei bine, da, strigă Kéraban, furios că s-a lăsat prins atât de uşor în capcană, da… noi am fost aceia care am intrat în coridor. Dar din greşeală sau mai bine zis am fost greşit îndrumaţi de una dintre slugile din caravanserai.

— Nu mai spune! răspunse batjocoritor domnul Yanar.

— Nu-ncape îndoială! Ni se arătase ca a noastră camera acestei doamne.

— Asta s-o vindeţi altora, grăi judecătorul.

„Prinşi asupra faptului, îşi zise Bruno, unchiul, nepotul şi stăpânul meu alături de ei”.

Adevărul era că, oricâtă siguranţă de sine arăta în mod obişnuit domnul Kéraban, acum se simţea total descumpănit. Şi tulburarea lui crescu atunci când judecătorul rosti întorcându-se spre el, Van Mitten şi Ahmet:

— Să fie duşi la închisoare.

— Da! La închisoare! repetă domnul Yanar.

Şi toţi călătorii, cărora li se alătură personalul caravanseraiul, strigară: „La închisoare! La închisoare!"

Scarpante nu putea decât să se felicite, dat fiind întorsătura pe care o luaseră lucrurile, de cele puse la cale. Domnul Kéraban, Van Mitten, Ahmet, puşi la poprealǎ, înseamnă întreruperea călătoriei, o întârziere a nunţii şi mai ales despărţirea imediată a Amasiei de logodnicul ei, deci o posibilitatea de a relua, în condiţii mai bune, încercarea neizbutită a căpitanului maltez.

Ahmet, gândindu-se la urmările ce le-ar putea avea cele petrecute, la eventuala despărţire de Amasia, se simţi supărat pe unchiul său. Oare nu domnul Kéraban printr-o nouă îndărătnicie îi pusese în această încurcătură? Nu-i împiedicase, ba chiar le interzise să mângâie capra şi asta ca să joace un renghi judecătorului care se dovedise, în cele din urmă. mai deştept ca ei? A cui era vina de a fi căzut în cursa întinsă prostiei lor şi de a fi ameninţaţi, pentru cel puţin câteva zile, cu închisoarea?

Şi domnul Kéraban turba în sine, gândindu-se la puţinul timp care le rămânea pentru a-şi încheia călătoria dacă voia să ajungă la Scutari la termenul stabilit. Încă un rod al încăpăţânării sale pe cât de fără folos, pe atât de absurdă şi care putea să-l coste pe nepotul său o avere!

Cât despre Van Mitten, se uita la dreapta şi la stânga, se lăsa când pe un picior, când pe altul, împovărat parcă de sine însuşi şi neştiind ce să facă. Abia dacă îndrăznea să-şi îndrepte ochii spre Bruno care părea să-i repete ca o cobe:

„V-am prevenit, domnule, mai devreme sau mai târziu o să ni se-ntâmple ceva rău". În cele din urmă, olandezul îi adresă lui Kéraban o simplă mustrare, pe care acesta o merita din plin:

— De ce ne-ai împiedicat să atingem spinarea bietului necuvântător? Pentru prima oară în viaţă domnul Kéraban tăcu, neavând ce răspunde.

Între timp strigătele „la închisoare" răsunau mai înfocat şi Scarpante — se-nţelege de la sine — ţipa mai tare ca toţi ceilalţi:

— Da, la închisoare cu ticăloşii ăştia: repeta răzbunător Yanar, gata, la nevoie, să dea o mână de ajutor autorităţilor. Să fie aruncaţi în temniţă toţi trei!

— Da, toţi trei... doar dacă unul din ei nu mărturiseşte! adăugă preacinstita Sarabul care nu dorea ca doi nevinovaţi să plătească pentru un borfaş.

— Aşa e drept! zise judecătorul. Ei bine, care dintre voi a încercat să pătrundă în cameră?

Cei trei acuzaţi şovăiră câteva clipe, dar după acest scurt răstimp domnul Kéraban ceru judecătorului să-i îngăduie să stea de vorbă în particular cu nepotul şi prietenul său. Judecătorul îi dădu permisiunea.

Luându-i la o parte pe Van Mitten şi Ahmet, pe un ton care nu admitea replică, le spuse:

— Dragii mei, nu-i de făcut decât un singur lucru. Unul dintre noi trebuie să ia asupra lui întâmplarea asta nefericită, care la urma urmei nu-i decât un fleac. Olandezul începu, mânat parcă de o presimţire, să asculte cu mare atenţie.

— Alegerea e dintru început foarte limpede. Prezenţa lui Ahmet la Scutari, la o dată foarte apropiată, pentru celebrarea căsătoriei, e absolut necesară.

— Da, unchiule, întări Ahmet.

— Si a mea la fel, fireşte, căci trebuie să fiu de faţă în calitate de tutore.

— Poftim?... exclamă Van Mitten.

— Aşadar, amice Van Mitten, reluă Kéraban, cred că n-ai nimic de obiectat! Trebuie să faci acest sacrificiu.

— Eu? Cum?

— Mărturisind. Ce ai de pierdut? Să faci câteva zile de puşcărie. Nici o grijă, o să te scoatem noi de-acolo.

— Dar... vru să protesteze Van Mitten căruia i se părea că prea face amicul său cu el ce vrea, fără măcar să-l întrebe.

— Dragă domnule Van Mitten, zise Ahmet, te rog primeşte! Pentru Amasia! Vrei ca, neajungând la timp la Scutari, să-i întunecăm tot viitorul?

— Vai, domnule Van Mitten, glăsui şi fata, care auzise ce vorbeau.

— Ce... ce vreţi de la mine? rosti Van Mitten.

— „Hm! işi zise Bruno, care înţelegea foarte bine ce se petrecea, îl împing pe stăpânul meu la o nouă prostie".

— Domnule Van Mitten! repetă Ahmet.
— Hai... fă o faptă bună! stărui Kéraban strângându-i mâna să i-o frângă nu altceva.
— Între timp strigătele: „La închisoare! La închisoare” deveneau din ce în ce mai nerăbdătoare.
Sărmanul olandez nu ştia ce să facă şi cui să dea ascultare. Când încuviinţa din cap, când îl clătina în semn că nu.
În clipa în care slugile din caravanserai înaintau pentru a pune mâna pe ei, la un gest poruncitor al judecătorului, Van Mitten rosti deodată cu o voce destul de puţin convinsă:
— Opriţi-vă! Opriţi-vă! Cred că, de fapt, eu am fost cel care...
„Bun, gândi Bruno, iar s-a lăsat dus de nas.”
„Am dat greş!" îşi zise Scarpante care nu-şi putu stăpâni un violent gest de dezamăgire.
— Dumneata? îl întrebă judecătorul pe olandez.
— Eu! Da! Eu!
— Ce bun eşti domnule Van Mitten, murmură Amasia la urechea lui.
— Da, ah, da! şopti şi Nedjeb.
Ce făcea în acest timp preacinstita Sarabul? Ei bine, această femeie deşteaptă il cerceta, nu fără interes, pe cel care avusese îndrăzneala s-o atace.
— Aşadar, întrebă domnul Yanar, dumneata ai vrut să pătrunzi în camera surorii mele?
— Da, răspunse Van Mitten.
— Totuşi n-ai aerul unui tâlhar.
— Un tâlhar! Eu! Un neguţător! Un olandez din Rotterdam! Bineînţeles că nu! strigă Van Mitten care în faţa acestei acuzaţii nu-şi putu stăpâni o izbucnire firească de indignare.
— Dar atunci... continuă Yanar.
— Atunci... zise Sarabul, ai vrut să mă compromiţi?
— Ei bine, voi îneca în sânge o asemenea jignire! zise Yanar.
— Frate! Frate! interveni Sarabul.
— În cazul că vei refuza să dai o reparaţie pentru...
— Vai de mine! exclamă Ahmet.
— O vei lua de soţie pe sora mea sau...
— La naiba, îşi zise Kéraban, am intrat acum în altă încurcătură.
— S-o iau de soţie? Eu? rosti Van Mitten ridicând braţele spre cer.
— Prin urmare refuzi? strigă domnul Yanar.
— Sigur că refuz, răspunse Van Mitten înspăimântat la culme. Sunt în...
Van Mitten n-avu timpul să-şi termine fraza, căci se simţi strâns puternic de braţ de domnul Kéraban care-i şopti:
— Taci şi primeşte! Trebuie! Fără nici o şovăire.
— Să primesc? Căsătorit fiind! Să devin bigam, reuşi să îngaime Van Mitten.
— În Turcia poţi avea mai multe neveste. Hai, spune: da.
— Dar...

— Ia-o de soţie, Van Mitten! În felul ăsta n-o să faci nici un ceas de puşcărie. Vom călători mai departe împreună. Şi când vom ajunge la Scutari, pe-aici ţi-e drumul şi adio nouă doamnă Van Mitten.

— Nu Kéraban, de data asta îmi ceri un lucru imposibil, răspunse olandezul.

— Trebuie sau totul e pierdut! stărui Kéraban.

În acel moment domnul Yanar luându-l pe Van Mitten de braţul drept repetă şi el:

— Trebuie!

Iar Sarabul care-l prinse de braţul stâng, rosti ca un ecou:

— Trebuie.

— Ei, dacă trebuie, încuviinţă Van Mitten căruia i se tăiaseră picioarele.

— Cum stăpâne, vei fi de acord şi cu asta? zise Bruno apropiindu-se.

— Cum să fac altfel, Bruno! murmură Van Mitten cu o voce atât de slabă că abia putea fi auzită.

— Hai, drepţi! strigă domnul Yanar, ridicându-l pe picioare cu un brânci pe viitorul său cumnat.

— Şi nu fii moale! rosti preacinstita Sarabul, smucindu-l de braţ pe viitorul ei soţ ca să se ţină drept.

Van Mitten se propti pe picioare la acest dublu îndemn; dar capul continua să i se bălăngăne încolo şi încoace ca şi cum i se desprinsese aproape de pe umeri.

— Nu te teme, îi şopti Kéraban. E o simplă glumă.

— Nu-i bine niciodată să glumeşti cu astfel de treburi, răspunse Van Mitten cu un glas plângăreţ, atât de caraghios încât însoţitorii săi abia se stăpâniră să nu izbucnească în râs.

Nedjeb, arătându-i Amasiei chipul strălucind de bucurie al preacinstitei Sarabul, îi şopti:

— Dacă nu mă-nşel, asta-i o văduvă în căutarea unui nou soţ.

— Bietul domn Van Mitten! răspunse Amasia.

Aş fi preferat opt luni de închisoare, zise Bruno clătinând din cap, decât opt luni de asemenea căsătorie.

Între timp domnul Yanar se întoarse spre cei de faţă şi rosti cu glas tunător:

— Mâine, la Trebizonda, vom sărbători cu mare pompă logodna domnului Van Mitten cu preacinstita Sarabul.

Auzind cuvântul „logodnă", domnul Kéraban şi tovarăşii săi de drum, dar mai ales Van Mitten, îşi spuseră că această peripeţie era mai puţin serioasă decât se temuseră.

Yanar se adresă olandezului:

— Aşadar logodnic la Trebizonda!

— Şi soţ la Mosul, adăugă duios Sarabul.

Mai încolo Scarpante, în momentul când se pregătea să părăsească caravanseraiul a cărui poartă tocmai se deschisese, rosti ameninţător:

— Viclenia a dat greş. Trebuie recurs la forţă!

Apoi dispăru fără să fi fost observat de domnul Kéraban, nici de vreunul din ai săi.

— Bietul domn Van Mitten, repetă Ahmet văzând mutra lungă a olandezului.

— De unde! zise Kéraban. Trebuie să râdem. Logodna nu-i valabilă. Peste zece zile o vom fi dat uitării. Nici nu contează.

— Bineînţeles, unchiule, dar până atunci — să fii logodit timp de zece zile cu femeia asta autoritară şi năbădăioasă contează destul de mult.

Cinci minute mai târziu, curtea caravanseraiului era goală. Toţi călătorii intraseră în camerele lor să se odihnească. Dar pe Van Mitten viitorul său cumnat nu-l slăbea din ochi în vreme ce tăcerea nopţii cuprindea locul unde se destăşurase tragicomedia ce-şi aflase deznodământul pe pielea nefericitului olandez.

IX ÎN CARE VAN MITTEN, LOGODINDU-SE CU PREACINSTITA SARABUL, ARE CINSTEA DE A DEVENI CUMNATUL DOMNULUI YANAR

Un oraş datând din anul 4790 înaintea erei noastre, întemeiat de o colonie milesiană, cucerit de Mithridate, ajuns sub dominaţia lui Pompei, ocupat de perşi şi de sciţi, luat în stăpânire de Constantin cel Mare, eliberat de Belizarie, îmbogăţit de Justinian, trecând în posesia comnenilor al căror descedent se pretindea Napoleon I şi, pe la jumătatea secolului al XV-lea, alipit la Imperiul otoman în timpul domniei sultanului Mahomed al II-lea, perioadă când ia sfârşit Imperiul Trebizondei, după o durată de 256 de ani — un asemenea oraş, trebuie să recunoaştem avea tot dreptul să figureze în istoria lumii. Nu-i de mirare că în prima parte a călătoriei, Van Mitten se bucurase la gândul de a vedea faimoasa cetate aleasă, pe deasupra, de romanele cavalereşti, drept cadrul unor minunate aventuri. Dar când îşi închipuia cu nespusă plăcere vizitarea Trebizondei, Van Mitten era liber şi fără griji. N-avea decât să-l urmeze pe prietenul său Kéraban pe drumul în jurul Pontului Euxin. Acum logodit fiind — chiar dacă provizoriu, chiar dacă numai pentru câteva zile — cu preacinstita Sarabul care-l ţinea din scurt, nu mai avea liniştea sufletească necesară pentru a putea preţui splendorile istorice ale Trebizondei.

Pe l7 septembrie, către nouă dimineaţa, două ore după ce părăsiseră caravaseraiul Rissar domnul Kéraban şi ai săi, domnul Yanar, sora lui şi slujitorii lor îşi făcură intrarea falnică în capitala acestui modern paşalâc, înălţată în mijlocul unui podiş alpin cu văi, munţi şi şerpuitoare cursuri de apă — peisaj care aminteşte de ţinuturile Europei Centrale, precum Elveţia şi Tirolul.

Oraşul are două părţi dispuse în amfiteatru pe o colină. În prima, înconjurată de un zid cu turnuri mari, se văd grădini de portocali, măslini şi alte soiuri de pomi ce-i dau înfăţişare încântătoare. În a doua, mai curând un centru comercial, se găseşte marele bazar plin de stofe, covoare, giuvaeruri, arme, monede vechi, pietre preţioase, şi multe altele. Există curse săptămânale de vapoare care pun Trebizonda în comunicaţie directă cu principalele poduri ale Mării Negre. În ziua sosirii micuţei caravane, oraşul era în sărbătoare şi zeci de mii de vizitatori veniseră să ia parte la serbări. De acea, găsiră cu greu unde să stea cele 24 de ore pe care aveau să le petreacă la Trebizonda, hotărârea domnului Kéraban de a

pleca a doua zi la Scutari fiind de neclintit. Într-adevăr, nu mai aveau nici o zi de pierdut dacă voiau să ajungă la Scutari înainte de sfârşitul lunii.

Traseră la un hotel franco-italian, în mijlocul unui întreg cartier de caravanseraiuri şi hanuri ticsite de călători în centrul comercial aglomerat al oraşului. Hotelul era destul de confortabil pentru ca să se poată cu toţii odihni, încât unchiul lui Ahmet n-avu nici o pricină să se-nfurie.

Dar, în timp ce domnul Kereban şi ai săi, ajunşi la acest punct al călătoriei, credeau că au teminat dacă nu cu o bucată de drum obositoare, măcar cu primejdiile de orice fel, se ţesea o urzeală împotriva lor în partea veche a oraşului unde locuia duşmanul lor de moarte. Acolo se-nalţă palatul domnului Saffar, construit pe primele contraforturi ale munţilor Bostepeh, ale căror pante coboară lin spre mare. Scarpante ajunsese în oraş cu o oră mai devreme decât ei, după ce părăsise caravanseraiul Rissar. Era aşteptat de domnul Saffar şi căpitanul Yarhud, Scarpante le povesti mai întâi cele întâmplate în noaptea trecută şi cum Kéraban şi Ahmet fuseseră scutiţi de închisoare, ceea ce ar fi lăsat-o pe Amasia fără apărare, şi salvaţi datorită stupidului devotament al unui olandez, Van Mitten. În urma spuselor sale, cei trei luară o hotărâre care îi punea în primejdie pe călători, pe parcursul celor 125 de leghe de la Trebizonda la Scutari. Proiectul lor, ce se va dezvălui în viitor, avu în aceeaşi zi, însă, un început de împlinire; domnul Saffar şi Yarhud, fără să se sinchisească de serbările din oraş, părăsiră Trebizonda şi o luară spre vest pe drumul ce duce prin Anatolia la Bosfor. Scarpante, în schimb, rămase pe loc. Fiind un necunoscut atât pentru domnul Kéraban şi Ahmet, cât şi pentru cele două fete, putea să se mişte fără grijă. El avea să joace deci, în drama ce urma să se desfăşoare importantul rol al celui care trebuie să înlocuiască de-acum încolo viclenia cu forţa.

Scarpante se amestecă în mulţimea din faţa hotelului unde trăsese domnul Kéraban. Faptul că la caravanseraiul Rissar vorbise o clipă în întuneric cu negustorul de tutun şi nepotul său nu putea să le fi întipărit acestora în minte chipul său, încât îi fu uşor să spioneze orice mişcare a lor. Îl văzu pe Ahmet la puţin timp după sosirea la Trebizonda, îndreptându-se spre port unde se aflau pe uscat, după ce călătorii debarcaseră şi mărfurile fuseseră descărcate, vase de cabotaj, papuci, şlepuri şi bărci de toate felurile.

Navele comerciale mai mari staţionau în larg, căci apa nu era destul de adâncă. Un hamal îi arătă lui Ahmet unde era telegraful şi Scarpante află că logodnicul Amasiei trimitea o depeşă destul de lungă bancherului Selim la Odessa.

— Ei bine! îşi zise, iată o telegramă care nu va ajunge niciodată destinatarului. Selim a fost împuşcat mortal de Yarhud şi nu spre răul nostru.

Ahmet se-ntoarse la hotel. Amasia îl aştepta nerăbdătoare în tovărăşia lui Nedjeb şi fu mulţumită că peste câteva ore Selim se va linişti cu privire la soarta ei.

— O scrisoare ar fi făcut prea mult până să ajungă la Odessa, adăugă Ahmet. De altfel tot mă mai tem...

Ahmet se-ntrerupse.

— De ce te temi, dragă Ahmet? Ce-ai vrut să spui? întrebă Amasia puţin surprinsă.

Domnul Kéraban și ai săi își făcură o intrare falnică

— Nimic, dragă Amasia, nimic... Am vrut să-i aduc aminte tatălui tău să vină la Scutari la sosirea noastră şi chiar puţin mai înainte ca să facă toate demersurile necesare pentru ca nunta noastră să aibă loc fără întârziere.

Adevărul era că Ahmet, temându-se de o nouă încercare de răpire, în cazul când complicii lui Yarhud aflaseră ce s-a întâmplat după naufragiul lui *Guidare*, îl prevenea pe bancherul Selim că s-ar putea să nu fie înlăturată încă orice primejdie; dar nevrând s-o îngrijoreze pe Amasia cât va mai dura călătoria, se feri să-i mărturisească temerile sale, mai ales că ele nu se sprijineau pe nimic precis, nu erau provocate decât de presentimente.

În timpul acesta, ce făcea Van Mitten? Van Mitten, fără voia lui, devenea fericitul logodnic al preacinstitei Sarabul şi jalnicul cumnat al domnului Yanar.

Cum s-ar fi putut împotrivi! Pe de o parte Kéraban îi repeta că trebuie să se jertfească până la capăt, altminteri judecătorul i-ar fi trimis pe toţi trei la închisoare — ceea ce ar fi împiedicat călătoria lor de a se sfârşi cu bine; căsătoria, mai zicea, era valabilă doar în Turcia, unde era admisă poligamia şi nerecunoscută în Olanda, deoarece Van Mitten era însurat. Pe de altă parte, fratele şi sora nu voiau să-şi piardă prada. Nu era deci prudent să-i nemulţumeşti până când n-o puteai şterge, adică dincolo de malurile Bosforului, acolo unde n-avea cum să-şi mai exercite pretinsele drepturi de soţie şi cumnat. Încât lui Van Mitten nu-i mai rămânea decât să se lase în voia întâmplării. Din fericire, domnul Kéraban obţinuse ca, înainte de a merge să facă nunta la Mosul, domnul Yanar şi sora sa să-i însoţească până la Scutari pentru a lua parte la căsătoria Amasiei cu Ahmet.

Bruno, deşi gândea că stăpânul său n-are decât ce merită, pentru nemaipomenita slăbiciune de care da dovadă, îl plângea totuşi văzându-l la cheremul unei femei atât de despotice. Dar nu se putu ţine să nu izbucnească în râs — râs pe care abia şi-l înfrânseră Kéraban, Ahmet şi cele două fete — când îl văzu pe Van Mitten, în momentul când trebuia să aibă loc logodna, îmbrăcat într-un costum kurd.

— Dumneata, Van Mitten, strigă Kéraban, în haine orientale?

— Da, eu, amice Kéraban.

— Ei! Nu-ţi vine rău şi sunt sigur că, după ce te vei obişnui, vei găsi aceste veşminte mai comode decât cele europene, aşa de strâmte.

— Eşti foarte drăguţ, amice Kéraban.

— Hai, Van Mitten, nu mai fii atât de îngrijorat. Spune-ţi că azi e carnaval şi te-ai deghizat pentru un joc de-a însurătoarea.

— Nu deghizarea mă nelinişteşte cel mai mult, zise Van Mitten.

— Atunci ce?

— Căsătoria.

— Fii serios, căsătorie provizorie, amice Van Mitten, răspunse Kéraban, şi coana Sarabul o să plătească scump fanteziile ei de văduvă prea uşor de consolat. Da, abia aştept să fiu de faţă când îi vei spune că această logodnă nu te angajează cu nimic, că erai dinainte însurat la Rotterdam şi o să-i dai papucii. Nu este îngăduit să te măriţi cu cineva împotriva voinţei lui. E destul s-o faci cu cei ce consimt.

Cu ajutorul acestor argumente, olandezul sfârşi prin a accepta situaţia. Cel mai bine era să iei partea sa hazlie, căci nu-i lipsea, şi să te resemnezi, ceea ce era în interesul tuturor. De altfel, în acea zi Van Mitten de-abia îşi vedea capul de treburi. Domnul Yanar şi surorii sale nu le plăcea să tărăgănească lucrurile. Preacinstita Sarabul era superbă în rochia ei de logodnă — pe care o luase cu sine în călătorie din pură întâmplare — precauţie, trebuie să recunoaştem, foarte folositoare de această dată. Dar dacă logodnica era superbă, domnul Van Mitten nu se lăsa mai prejos, iar prietenul său Kéraban îl copleşi cu complimente, lucru ce nu putea fi socotit o zeflemea din partea unuia ce rămăsese credincios portului oriental. Costumul îi dădea lui Van Mitten o ţinută marţială, un aer trufaş, ceva dominator, destul de puţin în concordanţă cu firea neguţătorului din Rotterdam.

Ceremonia de logodnă se desfăşură cum se cuvine. Doar că logodnicul li se păru cam rece domnului Yanar şi surorii sale. Erau destui judecători la Trebizonda cu funcţia de oficianţi ministeriali, care ar fi dorit să aibă cinstea să înregistreze un asemenea contract — cu atât mai mult cu cât operaţiunea nu era fără un oarecare profit, dar această misiune de onoare reveni omului legii a cărui isteţime a putut fi apreciată în cazul judecat la caravanseraiul Rissar; el felicită primul pe viitorii soţi.

Căsătoria trebuia să aibă loc mai târziu, în Kurdistan, unde sărbătorirea ei va ţine mai multe săptămâni.

Noroc că acel moment era încă departe.

X ÎN TIMPUL CĂRUIA EROII POVESTIRII NU PIERD NICI O ZI ŞI NICI UN CEAS

A doua zi, l8 septembrie, când primele raze ale soarelui începeau să aurească cele mai înalte turle ale oraşului, o micuţă caravană ieşea pe una din porţile cetăţii şi-şi luă rămas bun de la Trebizonda. Grupul se îndrepta spre malurile Bosforului, sub conducerea unei călăuze tocmite de domnul Kéraban. Omul era unul din nomazii cunoscuţi în ţinut sub numele de „lucrător de noduri". Aşa se cheamă un soi de pădurari a căror meserie e să bată codrii din această parte a Anatoliei şi Asiei Mici unde nucul creşte pe suprafeţe întinse. Pe aceşti copaci se văd noduri sau excrescenţe naturale deosebit de tari, lemnul lor fiind foarte căutat, deoarece răspunde tuturor cerinţelor ebenistului.

Unul din „lucrătorii de noduri”, aflând că nişte străini părăsesc Trebizonda pentru a se duce la Scutari, venise în ajun să-şi ofere serviciile. Păruse deştept, cu experienţă, bun cunoscător al acestor drumuri cu numeroase întortocheli şi încrucişări. Astfel, după ce dădu răspunsuri limpezi şi sigure la întrebările puse de domnul Kéraban, călăuza fusese tocmită la un preţ bun care avea să fie dublat în cazul în care caravana va ajunge pe înălţimile Bosforului în mai puţin de douăsprezece zile — ultimul termen fixat pentru celebrarea căsătoriei Amasiei cu Ahmet.

Ahmet, după ce vorbi şi el cu ghidul, deşi i se păru un om rece, închis, cu o figură ce nu inspira simpatie, nu socoti că există un motiv să nu aibă încredere în acesta. Îi revenea aşadar călăuzei să ia conducerea micii caravane. Ea va alege locurile de popas, va spune unde să se facă tabără, va veghea ca toţi să fie în

siguranţă. Când i se făgădui o leafă dublă cu condiţia să ajungă la Scutari la o anume dată, zise:

— Domnul Kéraban poate fi sigur că-mi voi da toată silinţa şi fiindcă îmi propune o plată îndoită dacă vom sosi la timp, eu mă angajez să nu-i cer nimic în cazul când, în mai puţin de l2 zile nu se va fi întors în vila lui de la Scutari.

— Pe legea mea, iată un om care-mi place! spune Kéraban când îi repetă nepotului său vorbele ghidului.

— Da, răspunse Ahmet, dar oricât de bună ar fi călăuza noastră unchiule, nu uita că nu trebuie să facă vreo imprudenţă pe drumurile Anatoliei.

— Ei! Veşnicele tale temeri.

— Unchiule, nu mă voi simţi la adăpost de primejdii decât când ne vom afla la Scutari…

— Şi când vei fi însurat! Fie! răspunse Kéraban strângând braţul lui Ahmet. Ei bine, peste l2 zile îţi făgăduiesc că Amasia va fi nevasta celui mai bănuitor dintre nepoţi...

— Şi nepoata…

— Celui mai bun dintre unchi! îi termină fraza Kéraban, izbucnind în râs.

Materialul caravanei era alcătuit din două „talici", un soi de caleaşcă destul de confortabilă care se poate închide pe vreme rea. Fiecare era trasă de o pereche de cai. Le însoţeau alţi doi cai de călărie. Ahmet fusese mai mult decât bucuros, când găsise, chiar la preţul ridicat pe care-l plătise, aceste vehicule la Trebizonda, ceea ce le permitea ca ultima parte a călătoriei să se desfăşoare în condiţii bune.

Domnul Kéraban, Amasia şi Nedjeb luară loc în prima talică, iar Nizib se aşeză pe scaunul din spate al acesteia. În cea de-a doua trona preacinstita Sarabul lângă logodnicul ei şi faţă în faţă cu fratele Yanar, în timp ce lui Bruno i se hărăzi scaunul din spate.

Ahmet încălecă pe unul din cai iar călăuza pe celălalt. Ei galopau când pe lângă caleşti, când înaintea lor în chip de cercetaşi. Cum ţinutul putea fi bântuit de tâlhari, călătorii aveau la ei puşti şi pistoale, fără a mai pune la socoteală armele purtate, în mod obişnuit, la brâu, de domnul Yanar şi sora lui, precum şi cele frumos împodobite, dar nu prea folositoare, ale domnului Kéraban. Ahmet, deşi călăuza îi asigurase că n-avea a se teme de nimic pe drumurile ce le vor parcurge, a vrut să fie prevăzător şi să se poată să se apere de orice agresiune.

Regiunea care se-ntinde de la Trebizonda la Sinope e numită de turci Djahik. De acolo începe Anatolia propriu-zisă, străvechea Bythinie care cuprinde partea de vest a Asiei Mici cu capitala Kütahya şi cu oraşele principale Brusa, Smirna[1], şi Angora[2].

Micuţa caravană plecată la ora şase dimineaţa din Trebizonda ajunge la nouă la Platna, antica Hermonassa. Străbătuseră o vale unde creştea orz, grâu, porumb şi unde existau minunate plantaţii de tutun.

La prânz depăşeau târguşorul Fol, lăsând pe stânga primele lanţuri ale Alpilor Pontici.

---

[1] Azi, oraşul Izmir. (N.R).

[2] Azi, oraşul Ankara, capitala Turciei. (N.R.).

Întâlniră în drum ţărani care mergeau la Trebizonda sau se-ntorceau de-acolo. Erau îmbrăcaţi în haine groase de lână cafenie, cu fesuri sau căciuli de oaie pe cap. Îi însoţeau nevestele care se-nfăşurau în şaluri de stambă în dungi deasupra fustelor de lână roşie.

Ţinutul era într-o oarecare măsură cel al lui Xenofon, unde se petrecuse faimoasa retragere a Celor Zece Mii. Dar nefericitul Van Mitten îl străbătea sub privirea cruntă a lui Yanar, fără să-i fie măcar îngăduit să se uite în ghid. De aceea îi poruncise lui Bruno să consulte cartea în locul lui şi să ia din mers câteva note. Însă lui Bruno numai de faptele de arme ale generalului grec nu-i ardea şi iată de ce la ieşirea din Trebizonda nu-i arătă stăpânului său colina care domina coasta şi din vârful căreia Cei Zece Mii, întorcându-se din provinciile macroniene salutaseră cu strigăte entuziaste valurile Mării Negre. La drept vorbind nu avea purtarea unui slujitor credincios.

Seara, după o zi în care străbătuseră vreo 20 de leghe, caravana se opri pentru a-şi petrece noaptea la Tireboli. „Caivak”-ul făcut din lapte de oaie prins din care se obţine prin încălzire un soi de smântână şi „yaurkul", o brânză din lapte acru le plăcură foarte mult călătorilor, cărora lungul drum le stârnise pofta de mâncare. În ziua de l9 septembrie depăşiră Zep şi îngustul său port unde se pot adăposti doar trei sau patru vase comerciale de tonaj mic. Apoi, tot sub conducerea călăuzei care — nimic de spus — cunoştea în cele mai mici amănunte drumurile ce abia se desluşeau câteodată în mijlocul vastelor întinderi, intrară seara târziu în Keresum, după ce străbătuseră 25 de leghe. Keresum se-nalţă la poalele unei coline într-o dublă felie a coastei. Antica Pharnacea, unde Cei Zece Mii s-au oprit timp de zece zile pentru a-şi reface forţele, este foarte pitorească, străjuită de ruinele castelului care se află la intrarea în port.

Cireşul creşte în număr mare în acest ţinut şi Van Mitten crezu de cuviinţă să-i povestească logodnicei lui un însemnat fapt istoric: de la Keresum proconsulul Lucullus trimisese primii cireşi în Europa pentru a fi aclimatizaţi. Sarabul nu auzise niciodată de celebrul amator de mâncăruri alese şi nu dădu prea mare atenţie cunoştinţelor expuse de Van Mitten. Alături de trufaşa femeie, părea cel mai jalnic kurd cu putinţă. Şi totuşi, prietenul lui, Kéraban, în glumă sau în serios, nu înceta să-l felicite pentru felul în care-i venea noul costum.

— Da, Van Mitten! îţi stă de minune cu haina asta, cu şalvari şi turban. Ca să fii întru totul kurd îţi lipsesc doar mustăţi groase şi fioroase ca ale domnului Yanar.

— N-am avut niciodată mustăţi, răspunse Van Mitten.

— N-ai mustaţă? strigă Sarabul.

— N-are mustaţă! repetă dispreţuitor Yanar.

— Ei bine, vei avea, decise Sarabul şi iau asupră-mi s-o fac să-ţi crească.

— Bietul domn Van Mitten, murmură Amasia, răsplătindu-l pe olandez cu o privire caldă.

— Lasă, totul se va sfârşi cu un hohot de râs! zise Nedjeb în timp ce Bruno clătina din cap prevestitor de nenorociri ca o cobe.

Pe 20 septembrie, după ce merseră pe o cale romană, construită, se zice, de Lucullus pentru a pune în legătură Anatolia cu provinciile armene, micuţa caravană, profitând de vremea frumoasă, înainta repede şi ajunseră la prânz la

Ordu. Trecură pe la liziera unor păduri minunate de stejar, ulm, carpen, arţar, platan, plop, nuc şi alte soiuri, care se întindeau pe coline. Florile cele mai felurite smălţuiau poienile şi, dintre ele, nu lipsea nici măcar laleaua sălbatică pe care Van Mitten n-o putea privi fără ca să se trezească în el toate simţămintele cultivatorului de exemplare rare, cu toate că vederea acestor plante ar fi fost, mai curând, de natură să evoce amintiri neplăcute din prima sa căsătorie. E adevărat că existenţa primei doamne Van Mitten era acum o garanţie împotriva pretenţiilor de măritiş ale celei ce voia să-i devină nevastă.

După ce depăşiră capul Yasun Burnu, călăuza îndreptă caravana printre ruinele anticei cetăţi Polemonium spre oraşelul Falsa, unde cai şi călători dormiră tun o noapte întreagă.

Ahmet, care nu-l scăpa din ochi pe ghid, nu surprinsese până acum nimic suspect. Străbătuseră peste 50 de leghe de când părăsiseră Trebizonda şi nici o primejdie nu-i ameninţase pe domnul Kéraban şi însoţitorii săi. Călăuza, tăcută de felul ei, se descurcase foarte bine şi pe drum şi la halte, cu pricepere şi iscusinţă. Şi totuşi Ahmet avea faţă de acest om o neîncredere ce nu şi-o putea stăpâni. De aceea nu lăsa de o parte nimic din măsurile menite să le asigure securitatea şi veghea asupra tuturor fără să se observe.

În 2l părăsiră Fatsa. Pe la prânz trecură de portul Ünye cu şantierele în construcţie la gurile anticului Oenus. Apoi drumul o luă prin uriaşe câmpuri de cânepă până la gurile lui Cercenbeb, acolo unde legenda spune că au trăit Amazoanele. Seara ajunseră la Samsun, o veche colonie ateniană; e una din cele mai importante aşezări de pe malul Mării Negre, cu toate că rada portului nu oferă destulă siguranţă şi apele portuare nu sunt îndeajuns de adânci la gurile lui Yesi-Irmak. Totuşi are o viaţă comercială înfloritoare. De aci se trimit la Constantinopol pepeni verzi; sub numele de harbuji cresc în număr mare prin împrejurimi.

Deşi slăbit, Bruno găsi harbujii prea apoşi şi refuză să mănânce, spre deosebire de Kéraban şi însoţitorii săi care nu se mai săturau de ei. Însuşi Kéraban fu silit a recunoaşte că bietul băiat pierdea mereu din greutate.

— Dar, zise ca să-l consoleze, ne apropiem de Egipt şi acolo Bruno va avea mare succes.

— Cum? întrebă slujitorul.

— Ca mumie.

Bruno nu putea suferi asemenea glume şi-i dorea domnului Kéraban o încurcătură şi mai rea decât a doua căsătorie a stăpânului său.

Însă domnul Kéraban se simţea minunat şi voioşia lui era nesecată de când îşi vedea planul împlinindu-se în cele mai bune condiţii.

Pe data de 23 micuţa caravană sosi la Sinope, graniţa propriu-zisă a Anatoliei.

Sinope, un alt oraş însemnat al Pontului Euxin, aşezat pe istmul cu acelaşi nume, e anticul Sinope al lui Strabon şi Polibiu. Are o radă excelentă şi aici se construiesc vapoare cu lemn de înaltă calitate din Munţii Ayo-Antonio care se-nalţă în împrejurimi.

Ah! de ce Van Mitten nu se născuse cu 3000 de ani înainte? Cât ar fi admirat celebra cetate care, se spune, că a fost întemeiată de argonauţi şi devenise atât de importantă sub o colonie milesiană, încât fusese poreclită „Cartagina Pontului

Euxin". Dacă Sinope poartă numele fiicei lui Asope şi al lui Methoniu răpită de Apollo şi adusă în acest loc, acum, gândi Van Mitten cu o strângere de inimă, nimfa care îi răpea bucuria de a contempla ce era drag inimii lui, se chema Sarabul.

Distanţa de la Sinope la Scutari e de vreo l25 de leghe. Ca să le străbată, lui Kéraban îi rămânea doar o săptămână. Nu era în întârziere, dar nici nu câştigase timp. Deci, nu trebuia pierdută nici o clipă.

Pe 24, la răsăritul soarelui, părăsiră Sinope, o luară pe malul anatolian şi seara, după ce făcuseră l5 leghe în timpul zilei, se opriră la Inebolu unde rada, bătută de vânturi, nu-i un adăpost prea bun pentru vasele comerciale.

Ahmet propuse să nu se odihnească decât două ore şi să călătorească mai departe în timpul nopţii. Douăsprezece ore câştigate meritau puţină oboseală.

Kéraban acceptă şi nimeni nu fu de altă părere, nici măcar Bruno. Călăuza nu se opuse şi declară că e oricând gata de plecare.

Porniră aşadar la opt seara. O lună plină, frumoasă şi strălucitoare se ridică la est deasupra mării, puţin după ce apusesc soarele. Amasia, Nedjeb şi domnul Kéraban, preacinstita Sarabul, Yanar şi Van Mitten, tolăniţi în caleştile lor adormiră, legănaţi de tropotul cailor.

Nu zăriră deci capul Kerempe, în jurul căruia fâlfâiau păsările de mare făcând o gălăgie asurzitoare. Seara poposiră la Amasra. Aveau din plin dreptul la câteva ceasuri de odihnă după ce străbătuseră o distanţă de mai mult de 60 de leghe în 36 de ore. Poate că Van Mitten — deoarece trebuie să ţinem mereu seama de vrednicul olandez, care se hrănise cu sârg cu lecturile din ghidul său — poate că Van Mitten dacă ar fi fost liber să facă ce vrea, dacă nu i-ar fi lipsit timpul şi banii, ar fi întreprins cercetări arheologice în portul Amasra. E cunoscut că 290 de ani înaintea erei noastre, regina Amostris, soţia lui Lisimah, unul din căpitanii lui Alexandru Macedon, celebra întemeietoare a oraşului, a fost băgată într-un sac de piele şi aruncată de fraţii ei în apele portului pe care-l înălţase. Ce glorie ar fi fost pentru Van Mitten dacă, bizuindu-se pe ghid, ar fi pescuit faimosul sac istoric. Dar trebuia să renunţe cu părere de rău la acest vis.

La 26 septembrie, în zori, plecară mai departe. După ce străbătură mai multe târguri, se opriră o noapte la Eregli, de unde o luară iar la drum dis-de-dimineaţă. Le mai rămâneau patru zile ca să ajungă la timp la sfârşitul itinerariului, fără a mai pune la socoteală că aveau de scăzut ultima, pe care trebuiau s-o întrebuinţeze cu totul altfel. Dacă domnul Kéraban şi însoţitorii săi nu apăreau pe 30, în primele ore ale dimineţii, pe malurile Bosforului, nu mai era nimic de făcut. Nu-şi puteau îngădui, prin urmare, să piardă nici o clipă. Domnul Kéraban grăbi plecarea înainte de răsăritul soarelui.

Eregli, antica Heraclea, de obârşie grecească, fusese odinioară o întinsă capitală ale cărei margini le aminteau doar zidurile dărâmate, străjuite de smochini uriaşi. Acum devenise un orăşel oarecare fără nimic din strălucirea trecutului. Fericitul logodnic al lui Sarabul si-ar fi putut satisface aici curiozitatea şi în alte privinţe. Lângă Heraclea nu se află oare peninsula Acherusia, unde, zice-se, se deschide, într-o cavernă mitologică una din intrările Tartarului? Diodor din Sicilia povesteşte că, prin această intrare, Hercule l-a readus pe Cerber. Dar Van Mitten trebui din nou să-şi zăvorască dorinţele în adâncul

inimii. De altfel nu-l regăsea pe Cerber în cumnatul Yanar care nu-l pierdea nici o clipă din ochi? Fără îndoială, n-avea trei capete, dar unul îi ajungea când şi-l înălţa cu o expresie de cruzime.

Pe 27 septembrie, micuţa caravană sosea la capul Kerpe, în locul unde, cu l6 secole înainte, a fost omorât împăratul Aurelian.

Oprindu-se să-şi petreacă acolo noaptea, ţinură sfat cum să schimbe puţin itinerariul, ca să ajungă la Scutari în 48 de ore, adică în dimineaţa ultimei zile fixate pentru întoarcerea lor.

XI ÎN CARE DOMNUL KÉRABAN SPRIJINĂ PROPUNEREA CĂLĂUZEI, ÎMPOTRIVA PĂRERII NEPOTULUI SĂU, AHMET

Călăuza socotea că cel mai potrivit lucru era să părăsească drumul cotit şi, de aceea, mai lung, al coastei şi, luând-o pe o scurtătură, prin părţile Anatoliei, cuprinse între Marca Neagră şi Marea Marmara, să micşoreze astfel distanţa cu vreo douăsprezece leghe.

— Iată dar, domnule Kéraban, propunerea mea, rosti călăuza cu răceala lui obişnuită, şi aş adăuga că aveţi tot interesul s-o acceptaţi numaidecât.

Dar drumul de-a lungul litoralului nu oferă o mai mare siguranţă decât cel pe care vrei să-l alegem? întrebă Kéraban.

— N-avem a ne teme de nici o primejdie nici pe coastă, nici în mijlocul Anatoliei, răspunse călăuza.

— Şi cunoşti bine locurile prin care ne îndemni să trecem? stărui Kéraban.

— Le-am străbătut de zeci de ori când lucram în pădurile Anatoliei, spuse călăuza.

— Atunci n-avem de ce să şovăim, se decise Kéraban. Dacă scurtăm cele aproximativ 60 de leghe pe care le-am mai avea de parcurs cu vreo l2, merită osteneala de a schimba itinerariul.

Ahmet asculta fără să spună nimic.

— Ce crezi, Ahmet? îl întrebă unchiul său.

Ahmet nu răspunse. Avea rezerve în privinţa călăuzei — rezerve care, trebuie să recunoaştem, crescuseră, nu fără pricină, pe măsură ce se apropiau de ţintă.

Viclenia individului, câteva absenţe de neexplicat, atunci când o lua mult înaintea caravanei, grija de a se ţine de o parte în timpul popasurilor, sub motiv că trebuie să vadă de aşezarea taberei, priviri ciudate aruncate Amasiei, veghea neîntreruptă al cărei scop era mai cu seamă fata, toate acestea n-aveau darul să-l liniştească pe Ahmet. Aşa că nu-l pierdea din ochi pe ghidul tocmit la Trebizonda, fără a se şti bine cine era şi de unde venea. Dar unchiul Kéraban nu-i împărtăşea temerile şi greu puteai să-l convingi de ceva, ce nu era până acum decât un presentiment.

— Ei bine, Ahmet? întrebă din nou Kéraban, înainte de a răspunde călăuzei. Ce crezi despre noul itinerar?

— Cred, unchiule, că ne-a mers bine cât n-am părăsit malul Mării Negre şi ar fi, poate, o imprudenţă s-o facem.

— De ce, Ahmet, de vreme ce ghidul cunoaşte ca pe propriul lui buzunar drumul pe care ne propune să-l urmăm? Am câştiga un timp preţios. N-ar fi bine?

— Am putea, dând bice cailor, necruţând atelajul, să avem acelaşi rezultat...

— Ei, Ahmet, vorbeşti aşa pentru că Amasia ne însoţeşte. Dar dacă ne-ar aştepta la Scutari, ai fi cel dintâi care să zorească sosirea noastră.

— E posibil, unchiule.

— Ei bine, eu care-ţi apăr interesele, îţi spun — cu cât vom ajunge mai repede cu atât va fi mai bine. Suntem mereu în pericol de a întârzia şi atunci când putem câştiga 12 leghe schimbând puţin itinerarul, nu văd de ce ne-am împotrivi.

— Fie, unchiule, răspunse Ahmet, dacă aşa vrei nu voi mai discuta pe tema asta...

— Nu fiindcă aşa vreau, ci fiindcă îţi lipsesc argumentele, nepoate, şi aş avea prea lesne câştig de cauză.

Ahmet nu răspunse. Ghidul observă că tânărul nu vedea cu ochi buni schimbarea propusă de el. Privirile lor se încrucişară doar o clipă. Dar asta le îngădui să încerce terenul, cum se zice. Ahmet simţi că trebuie să fie în gardă la propriu şi la figurat, căci ghidul îi era duşman şi nu aştepta decât prilejul potrivit să-i dea o lovitură sub centură.

Celorlalţi, hotărârea de a scurta călătoria nu putea decât să le fie pe plac după cursa rapidă pe care o făcuseră de la Trebizonda până aici. Propunerea fu deci bine primită. Călăuza le spuse însă că sunt de luat câteva măsuri de prevedere. Trebuiau să ia merinde pentru 24 de ore, căci în ţinutul pe care aveau să-l străbată nu vor întâlni nici târguri, nici sate, aşa că nu se vor putea opri la nici un han. Avură noroc că găsiră tot ce le era de trebuinţă la capul Kerpe, plătind un preţ bun. Cumpărară şi un măgar pentru a transporta surplusul de încărcătură. Domnul Kéraban avea o simpatie pentru măgari — încăpăţânat la încăpăţânat trage — iar cel luat la capul Kerpe îi plăcea în mod deosebit. Era mic dar puternic, putând purta greutăţi pentru un cal — adică în jur de 90 de „ok", ceea ce înseamnă mai mult de 100 de kilograme — unul dintre acele animale de povară obişnuite în Anatolia, care, cu miile, duc cerealele până la diferite porturi ale coastei. I se făcuse câte o spintecătură în fiecare nară ca să poată fi descotorosit mai lesne de muştele ce-i intrau în nas. Asta îi dădea un aer vesel şi ar fi putut fi numit, parafrazându-l pe Hugo, „măgarul care râde", cu totul deosebit de bietele dobitoace despre care scrie Théophile Gautier „cu urechile blegi şi cu spinarea slabă şi rănită"; era probabil la fel de îndărătnic precum domnul Kéraban. Cât despre provizii, luară un sfert de oaie ce avea să fie friptă pe loc şi „burgul", un fel de pâine făcută din grâu, uscat înainte în cuptor şi amestecat cu unt. O căruţă micuţă cu două roţi, trasă de măgar, le transporta cu uşurinţă.

Puţin înainte de răsăritul soarelui, la 28 septembrie, toată lumea era sculată. Caii fură de îndată înhămaţi la caleşti, în care fiecare îşi reluă locul obişnuit. Ahmet şi călăuza încălecară şi o luară înaintea caravanei în fruntea căreia mergea măgăruşul. În această formaţie o porniră la drum. O oră mai târziu, vasta

întindere a Mării Negre dispăru pe după falezele înalte. În faţa călătorilor şesul nu era neted, ci puţin vălurit.

Seara, caravana se opri lângă un cătun alcătuit din câteva bordeie în care trăiau vreo sută de oameni sărmani. În aer se simţea un miros urât; venea de la „tizic", un soi de turbă artificială, din noroi şi bălegar, singurul combustibil din aceste sătuleţe, folosit uneori pentru a construi pereţii colibelor.

Petrecură noaptea într-un hambar dărăpănat unde găsiră paie proaspete. Ahmet veghea cu mai multă grijă ca niciodată, şi nu fără motiv. Într-adevăr, în mijlocul nopţii, călăuza părăsi cătunul şi o luă înainte cu vreo câteva sute de paşi. Ahmet îl urmări fără să fie văzut şi nu se-ntoarse la tabără decât odată cu ghidul. Ce se dusese să facă? Ahmet nu putea să ghicească. Se asigurase că omul nu vorbise cu nimeni. Nici o fiinţă nu se apropiase de el. Nici un strigăt nu sfâşiase liniştea nopţii. Nici un semnal nu se zărise în vreun colţ al câmpiei.

„Nici un semnal? se întrebă Ahmet după ce se întoarse în hambar. Dar poate că focul care s-a ivit o clipă în zare era un semnal aşteptat?" Şi atunci un fapt, de care până acum nu ţinuse seama, îi reveni stăruitor în minte. Îşi amintea foarte limpede că, în timp ce călăuza stătea pe o movilă, o lumină se aprinsese în depărtare de trei ori la rând, la scurte intervale, şi apoi dispăruse. Ahmet o luase la început drept un foc, făcut de păstori. Acum, în tăcere şi întuneric, în acea stare specială pe care ţi-o dă toropeala care nu e somn, chibzuind, revăzu lumina şi o socoti un semnal, cu o convingere care depăşea simpla presimţire.

„Da, îşi zise, ghidul ne trădează. Lucrează pentru un om de vază. Cine să fie acela?" Nu ştia. Dar presimţea că trădarea are legătură cu răpirea Amasiei.

Ahmet îşi petrecu ultima parte a nopţii cuprins de o mare îngrijorare. Nu ştia ce hotărâre să ia. Să-l demaşte pe ghid — căci nu se-ndoia de ticăloşia lui — sau să aştepte să-l surprindă asupra faptului şi să-l pedepsească?

În zori se mai linişti puţin. Se decise să mai aştepte o zi ca să afle mai mult despre intenţiile călăuzei. Era hotărât să nu-l mai piardă o clipă din ochi şi să nu-l mai lase să se îndepărteze nici în timpul mersului, nici la halte.

De altfel el şi ai săi erau bine înarmaţi, gata să reziste oricărei agresiuni.

A doua zi dis-de-dimineaţă părăsiră cătunul. Dacă nu vor fi victimele unei trădări, ori greşeli, această zi trebuia să fie ultima din călătoria întreprinsă pentru a satisface orgoliul celui mai îndărătnic dintre oameni. În orice caz se arătă foarte grea. Atelajele străbătură cu mari sforţări ţinutul muntos. De câteva ori, Kéraban şi ai săi fură siliţi să meargă pe jos ca trăsurile să fie mai uşor de tras. Amasia şi Nedjeb se dovediră foarte energice în această împrejurare. Nici preacinstita Sarabul nu se lăsă mai prejos, îmboldindu-l şi ţinându-l din scurt pe Van Mitten, alesul inimii ei, care se cam muiase de când părăsise Trebizonda. De altfel, nu exista nici un pericol să se rătăcească. Călăuza cunoştea toate potecile ţinutului. După Kéraban, le ştia pe dinafară. După Ahmet, le ştia prea bine. De aici laudele unchiului, nepotul neputând accepta să fie adresate unui om cu o purtare suspectă. Dar în timpul acelei ultime zile, călăuza nu-i părăsi nici o clipă, aflându-se mereu în fruntea caravanei. Lucrurile decurgeau deci normal, în afară de greutăţile drumului care erau de aşteptat. Caii se descurcară şi ţinând seama că era cea din urmă etapă a călătoriei, le puteai cere o sforţare în plus.

Ghidul alese bine locul, într-un defileu îngust între munţi.

Până şi măgăruşul îşi purta fără împotrivire poverile. Domnul Kéraban ţinea mult la el.

„Îmi place dobitocul ăsta, repeta mereu, şi am chef ca să-mi bat joc de cei care m-au silit la această călătorie, să sosesc pe malurile Bosforului cocoţat pe spinarea măgarului".

Pe la nouă seara, după o zi cu adevărat obositoare, mica trupă se opri şi ridică tabăra.

— Cât mai avem până la Scutari? întrebă Ahmet.

— Cinci sau şase leghe, răspunse călăuza.

— Atunci de ce să nu mergem mai departe? În câteva ore am parcurge întreaga distanţă, zise Ahmet.

— Domnule Ahmet, replică ghidul, nu vreau să umblu noaptea pe aceste coclauri unde aş risca să mă rătăcesc. Mâine în zori n-aş avea a mă teme de nimic şi mâine înainte de amiază vom ajunge la capătul călătoriei.

— Are dreptate, interveni domnul Kéraban. Graba strică treaba. Să ne odihnim aici, nepoate, să luăm ultima masă şi mâine înainte de zece vom saluta apele Bosforului.

Toţi, în afară de Ahmet, fură de aceeaşi părere cu călăuza. Ghidul alesese bine locul într-un defileu îngust dintre munţi, munţi care nu sunt de fapt mai înalţi decât colinele din partea aceasta a Anatoliei apusene. Pasul se numea Cheile Nerissei. În fund, stânci uriaşe se-nşiruiau la poalele masivului ce se ridica spre stânga. La dreapta se deschidea o peşteră adâncă unde, după o scurtă cercetare, văzură că întregul grup îşi putea găsi adăpost. Dacă în grotă încăpeau toţi călătorii, atelajele nu intrau. Dar la câteva sute de paşi depărtare era o poieniţă unde nu lipsea nici apa, nici iarba. Nizib duse caii acolo şi după obiceiul lui, în timpul nopţii, la halte, rămase să-i păzească. Ahmet care-l însoţi, nu observă nimic suspect. Poieniţa, mărginită la vest de un şir de dealuri cu culmi lungi şi rotunjite, era pustie. Se lăsa o noapte liniştită iar luna, care trebuia să răsară pe la unsprezece, avea s-o lumineze în curând, destul de bine. Câteva stele străluceau printre norii aproape nemişcaţi, parcă adormiţi, din înaltul cerului. Nici un suflu nu se simţea în aer, nu se auzea nici un sunet. Ahmet cercetă zarea cu mare băgare de seamă. Se va ivi oare vreo lumină în vârful colinelor din jur? Călăuza va primi vreun semnal? Nu, nici un foc nu se zări la marginea poienii. Nici un semnal nu apăru în depărtare. Ahmet îi spuse lui Nizib să vegheze cu cea mai mare atenţie. Apoi făcu grabnic drum întors până la Cheile Nerissei.

XII ÎN CARE SE AFLĂ DESPRE CÂTEVA SCHIMBURI DE CUVINTE ÎNTRE PREACINSTITA SARABUL ŞI NOUL EI LOGODNIC

Când Ahmet se întoarse la grotă, însoţitorii săi orânduiseră totul în vederea cinei şi apoi a dormitului. Aveau să se odihnească în peştera înaltă, spaţioasă cu multe colţuri şi unghere unde fiecare se putea culca după plac şi chiar în voie.

Dacă aşa arăta dormitorul comun, sufrageria va fi în partea netedă unde câteva stânci prăvălite, câteva pietre puteau sluji drept mese şi scaune.

O parte din merinde fură scoase din căruţa trasă de măgăruş, care se număra printre meseni, fiind poftit de domnul Kéraban. Puţin nutreţ — aveau destul — îi îngăduia să participe la ospăţ şi el zbiera de plăcere.

— La masă, strigă Kéraban voios, la masă, prieteni.

Fiecare se aşezase unde dorea pentru această cină luată, în mijlocul grotei, luminată de torţe. În fund trona, pe o stâncă precum într-un adevărat fotoliu de onoare, domnul Kéraban. Amasia şi Nedjeb, una alături de alta ca două prietene, se aşezară pe nişte pietre mai mici, chemându-l lângă ele şi pe Ahmet. Cât despre Van Mitten, se înţelege de la sine că avea la dreapta pe nelipsitul Yanar şi la stânga pe Sarabul, care nu se deslipea de el nici un moment. Toţi trei luară loc în faţa unei pietre mai mari pe care suspinele logodnicului ar fi putut-o înduioşa. Bruno mai slab ca niciodată ronţăia mereu câte ceva, gemând şi mergând de colo-colo pentru a aduce mâncarea la mese.

Domnul Kéraban era bine dispus ca omul căruia îi reuşeşte totul şi, după bunul său obicei, voioşia se revărsa în glume a căror ţintă era, cel mai ades, amicul lui. Van Mitten. Da! Peripeţiile matrimoniale ale bietului olandez — ce se datorau devotamentului faţă de tovarăşii săi de drum — îi aţâţau necontenit verva satirică. Peste l2 ore toată povestea va lua sfârşit şi Van Mitten nu va mai auzi de cei doi kurzi. Kéraban îşi liniştea conştiinţa cu acest lucru, pretext de a nu se da înapoi de la nici o zeflemea la adresa amicului său.

— Ei bine, Van Mitten, îţi merge bine, nu-i aşa? rostea frecându-şi mâinile. Ai tot ce-ţi poţi dori. Prietenii tăi cei mai sinceri îţi sunt alături, o femeie iubitoare, pe care norocul ţi-a scos-o în cale, te însoţeşte...

Olandezul îşi privi amicul, strâmbând puţin din buze, dar nu-i răspunse.

— Ce faci, taci? îl întrebă Yanar.

— Nu, vorbesc, vorbesc în sinea mea.

— Cu cine, interveni imediat energica Sarabul, luându-l de braţ.

— Cu tine, dragă Sarabul, cu tine, răspunse neconvins Van Mitten.

Apoi ridicându-se rosti: ,,Uf!"

Domnul Yanar şi sora lui se sculară în aceeaşi clipă pentru a-l urma, ca de obicei, oriunde se ducea.

— N-ai vrea, zise Sarabul, cu un glas mieros dar care nu permitea nici o împotrivire, n-ai vrea să stăm doar câteva ore la Scutari?

— Eu dacă n-aş vrea?

— Desigur, nu eşti domnul şi stăpânul meu? urmă stăruitor Sarabul.

„Din fericire, îşi zicea Van Mitten în sinea lui, mâine la Scutari rup cu ea şi-o părăsesc. Dar va fi o scenă teribilă…”

Amasia îl privea cu sinceră compătimire şi, neîndrăznind să-l plângă faţă de toată lumea, vorbea câteodată cu Bruno.

— Bietul domn Van Mitten, îi spunea. Iată unde l-a adus devotamentul faţă de noi toţi.

— Şi neputinţa de a-l contrazice pe domnul Kéraban, răspundea Bruno, care nu-i putea ierta stăpânului său atâta slăbiciune.

— Ei, rosti Nedjeb, e, cel puţin, o dovadă că domnul Van Mitten are o inimă bună şi mărinimoasă.

Între timp olandezul se aşezase într-alt loc, tot între cei doi paznici ai săi. Bruno veni să-i aducă niscaiva bucate. Dar Van Mitten n-avea poftă de mâncare.

— Nu mănânci? zise Sarabul privindu-l ţintă.

— Nu mi-e foame.

— Nu ţi-e foame? se miră domnul Yanar. La noi ne e foame întotdeauna, chiar imediat după ce luăm masa...

— Da? rosti Van Mitten şi, supus, începu să înghită cu îmbucături mari ce i se adusese.

— Bea, adăugă preacinstita Sarabul.

— Nu-i destul că-ţi sorb cuvintele? căută s-o măgulească Van Mitten fără a îndrăzni să continue: „Doar că nu ştiu dacă face bine la stomac”.

— Bea, dacă ţi se spune! glăsui domnul Yanar.

— Nu mi-e sete.

— La noi, ne e sete mereu... chiar imediat după ce luăm masa.

Între timp Ahmet, bănuitor, nu-l pierdea din ochi pe ghid. Acesta, şezând mereu la o parte, mânca dar nu-şi putea ascunde nerăbdarea. Cel puţin aşa i se păru lui Ahmet. Şi cum să creadă altfel? După el, omul era un trădător. Trebuie că abia aştepta ca domnul Kéraban şi ai săi să se ducă în grotă şi să adoarmă pentru ca atacul, pus la cale, să-i găsească fără apărare. Poate că ar fi vrut chiar să se îndepărteze pentru a da o mână de ajutor complicilor săi, dar nu îndrăznea în prezenţa lui Ahmet.

— Prieteni, a fost bună cina asta. Ne-am întărit forţele înaintea ultimei etape. Nu-i aşa micuţa mea Amasia?

— Aşa e, domnule Kéraban răspunse fata... De altfel eu sunt puternică şi dacă ar fi să luăm de la capăt călătoria...

— Ai lua-o de la capăt?

— Ca să vă urmez.

— Mai ales după o anume haltă la Scutari! zise Kéraban râzând cu bunăvoinţă, o haltă ca cea făcută de amicul Van Mitten la Trebizonda.

— Mă ia şi peste picior pe deasupra, murmură Van Mitten.

Turba în sinea lui, dar nu se încumeta să răspundă, cât era de faţă Sarabul cea iute la mânie.

— Ah! reluă Kéraban, ceremonia căsătoriei Amasiei cu Ahmet nu va fi poate la fel de frumoasă ca logodna lui Van Mitten cu preacinstita kurdă. Dar vreau ca tot oraşul să fie poftit la nuntă şi prietenii noştri din Constantinopol să umple vila şi grădina.

— Nu ne trebuie atâta lume! răspunse fata.

— Ba da! Ba da, stăpână! strigă Nedjeb.

— Eu doresc o asemenea petrecere, adăugă Kéraban. Oare micuţa mea Amasia vrea să mă supere?

— Nu, domnule Kéraban.

— Ei bine, zise unchiul, ridicând paharul. În cinstea Amasiei şi a lui Ahmet care merită din plin să fie fericiţi!

Vesela cină se sfârşi. Mai aveau câteva ore de odihnă şi vor putea încheia cu bine călătoria.

— Haideţi să ne culcăm. Am să-i spun ghidului să ne trezească la vreme.

— Bine, domnule Kéraban, rosti călăuza. Dar n-ar fi de dorit să-l înlocuiesc pe Nizib la paza cailor?

— Nu, rămâi cu noi! interveni Ahmet. Nizib stă foarte bine acolo unde e şi prefer să veghezi cu mine aici.

— Să veghez? întrebă ghidul ascunzându-şi cu greu neplăcerea de a i se fi spulberat planul. N-avem a ne teme de nici o primejdie în partea asta a Anatoliei.

— E posibil, răspunse Ahmet. Dar nu poate să strice un plus de prevedere. Eu îl voi înlocui pe Nizib la paza cailor.

— Cum crezi, domnule Ahmet, răspunse călăuza. Să orânduim totul în grabă ca însoţitorii dumitale să poată dormi în tihnă.

— Foarte bine, zise Ahmet şi o să te ajute Bruno, dacă îi îngăduie domnul Van Mitten.

— Du-te, Bruno, du-te rosti olandezul.

Ghidul şi Bruno intrară în grotă luând cu ei pături, mantale şi caftane care aveau să slujească de aşternut.

În acest timp Amasia se apropia de Ahmet:

— Dragul meu, vei mai putea sta încă o noapte fără să te odihneşti?

— Da, răspunse Ahmet ferindu-se să-şi arate îngrijorarea. Nu trebuie să veghez asupra celor ce-mi sunt dragi?

— Dar va fi pentru ultima oară, nu?

— Ultima. Mâine se va termina cu toate ostenelile acestei călătorii.

— Mâine! repetă Amasia ridicând ochii spre logodnicul ei, a cărui privire îi răspunse, mi se pare că n-o să mai vină niciodată.

În clipa când Kéraban era gata să intre în grotă, Ahmet îl reţinu zicând:

— Unchiule, o clipă...

— Dar una singură, Ahmet. Sunt obosit şi vreau să dorm.

— Bine, dar te rog să mă asculţi.

— Ce vrei să-mi spui?

— Ştii unde ne aflăm?

— Da, în defileul Cheilor Nerissa.

— La ce depărtare de Scutari?

— Cinci sau şase leghe.

— Cine ţi-a spus asta?

— Călăuza noastră.

— Şi ai încredere în omul ăsta?

— De ce nu?

— Pentru că, supraveghindu-l de câteva zile încoace, am băgat de seamă că are purtări din ce în ce mai suspecte, zise Ahmet. Îl cunoşti, unchiule? Nu. La Trebizonda a venit să se ofere să ne conducă până la Bosfor. Ai acceptat serviciile lui fără să ştii cine e. Am plecat cu el...

— Ei bine, Ahmet, a dovedit îndeajuns că drumurile Anatoliei le cunoaşte pe degete.

— Fără îndoială, unchiule.

— Îmi cauţi pricină, nepoate? zise Kéraban încruntându-se.

— Nu unchiule, te rog să crezi că nu doresc să te necăjesc în nici un fel. Dar, ce vrei, nu sunt liniştit şi mi-e teamă pentru toţi cei pe care îi iubesc.

Emoţia lui Ahmet era atât de vădită în timp ce vorbea, încât Kéraban se simţi turburat.

— Haide, Ahmet, fiule, ce ai? De ce aceste temeri când mâine toate încercările prin care trecem se vor sfârşi. Trebuie să recunosc, dar numai faţă de tine, că am făcut o prostie întreprinzând această călătorie nesăbuită. Mărturisesc chiar că, fără încăpăţânarea mea de a te face să părăseşti Odessa, Amasia, probabil, n-ar fi fost răpită. Da! Totul e din vina mea! Dar, în fine, iată-ne la capătul călătoriei. Nunta ta va avea loc fără a fi întârziată nici măcar cu o zi. Mâine vom ajunge la Scutari... şi mâine...

— Şi dacă mâine nu vom ajunge la Scutari, unchiule? Dacă ne aflăm la o depărtare mai mare decât spune ghidul? Dacă ne-a dus cu bună ştiinţă pe un drum greşit, după ce ne-a sfătuit să părăsim litoralul? Dacă acest om e un trădător?

— Un trădător? exclamă Kéraban.

— Da, reluă Ahmet, şi dacă acest trădător e în slujba celor care au pus să fie răpită Amasia?

— Vai de mine, Ahmet. De unde ţi-au venit gândurile astea? Şi pe ce te sprijini? Pe simple presimţiri?

— Nu, pe fapte, unchiule! Ascultă-mă! De câteva zile individul ne-a părăsit destul de des în timpul haltelor, sub pretext că vrea să cerceteze drumul. De câteva ori s-a îndepărtat nu îngrijorat, ci nerăbdător, ca cineva care nu doreşte să fie văzut. Noaptea trecută a plecat o oră din tabără. L-am urmărit fără să bage de seamă şi aş zice... ba chiar zic că, în mod sigur, i s-a făcut un semnal luminos de undeva departe, un semnal pe care-l aştepta.

— Într-adevăr, asta e grav, Ahmet. Dar de ce legi uneltirile călăuzei de împrejurările ce au dus la răpirea Amasiei?

— Pentru că mă gândesc încotro se-ndrepta *Guidare*. Spre micul port Atina unde a naufragiat? Fireşte că nu. După părerea mea, destinaţia lui era Trebizonda. Acolo s-a putut afla uşor că fata răpită a fost salvată din naufragiu, i s-a luat urma şi ni s-a trimis acest ghid ca să atragă caravana noastră într-o capcană.

— Da... Ahmet, s-ar putea să ai dreptate. E posibil să ne ameninţe o primejdie. Ai vegheat în noaptea asta şi bine ai făcut. De-acum încolo am să veghez şi eu cu tine.

— Nu, unchiule, spuse Ahmet odihneşte-te. Sunt înarmat şi la prima mişcare...

— Am zis că voi veghea şi eu, rosti Kéraban. Nu se va putea spune că nebunia unui căpăţânos de soiul meu a provocat o nouă nenorocire.

— Nu, nu te obosi fără rost. Ghidului i-am spus că vreau să petreacă noaptea în grotă. Du-te acolo.

— Nu mă duc.

— Unchiule...

— Ah, cât ai să mă contrazici în privinţa asta? Ia seama, Ahmet. De multă vreme nimeni nu mi s-a pus împotrivă.
— Fie, unchiule. Vom veghea împreună.
— Da, cu arma în mână şi vai de cel ce se va apropia de tabăra noastră.

Domnul Kéraban şi Ahmet mergând încoace şi încolo, cu ochii ţintă la cheile înguste, ciulind urechea la cel mai mic zgomot care ar fi putut turbura liniştea nopţii, făcură de pază la intrarea grotei.

Trecură două ore, apoi încă una. Nu se-ntâmplă nimic suspect care să justifice bănuielile lui Ahmet. Puteau deci spera că noaptea va decurge fără nici un incident, când, pe la trei, strigăte de spaimă răsunară la marginea defileului.

Numaidecât Ahmet şi unchiul său puseră mâna pe armele aşezate la poalele unei stânci. De astă dată, în locul pistoalelor sale împodobite cu care ţintea aşa de prost, domnul Kéraban luase o puşcă.

În clipa aceea Nizib alergând, cu răsuflarea tăiată, se ivi la intrarea defileului.
— Ah, stăpâne!
— Ce-i Nizib?
— Stăpâne... uite... colo...
— Colo? întrebă Ahmet.
— Caii.
— Caii?
— Da!
— Dar vorbeşte odată, strigă Kéraban. Ce-i cu caii?
— Au fost furaţi!
— Furaţi?
— Da, zise Nizib. Doi sau trei oameni au năvălit pe păşune şi i-au înhăţat.
— Ne-au furat caii! exclamă Ahmet. Şi încotro i-au dus? Într-acolo? continuă el arătând spre vest.
— Într-acolo.
— Trebuie să alergăm după ei, după ticăloşii ăştia şi să-i prindem, strigă Kéraban.
— Stai locului, unchiule. E cu neputinţă să-i mai ajungem. Ceea ce putem să facem este să ne pregătim de apărare.
— Ah, stăpâne! murmură Nizib. Uită-te! Uită-te! Şi cu mâna arătă spre creasta unei stânci înalte ce se afla în partea stângă.

XIII ÎN CARE DOMNUL KÉRABAN, DUPĂ CE A ŢINUT PIEPT MĂGARULUI SĂU, ŞI-A ÎNFRUNTAT ŞI DUŞMANUL DE MOARTE

Domnul Kéraban şi Ahmet întoarseră capul. Priviră în direcţia spre care arăta Nizib. Ceea ce văzură îi făcu să se dea imediat înapoi pentru a nu fi văzuţi. Pe stânci, în partea opusă grotei, se târa un om care încerca să ajungă la capătul crestei — fără indoială pentru a cerceta de mai aproape aşezarea taberei. Concluzia nu era greu de tras. Între ghid şi omul de pe stâncă exista o înţelegere

tainică. Ahmet avusese dreptate în ce priveşte urzeala în jurul lui Kéraban şi însoţitorilor săi. Pericolul era neîndoielnic; se pregătea o agresiune din umbră şi în noaptea asta caravana, după ce fusese atrasă într-o ambuscadă, avea să fie nimicită. Fără să se gândească, domnul Kéraban puse puşca la ochi şi era gata să tragă în spionul de pe stâncă.

— Opreşte-te, unchiule! zise în şoaptă Ahmet.

— Dar, nepoate...

— Nu, nici o detunătură care poate deveni un semnal de atac. Cât despre iscoadă, mai bine s-o prindem vie. Trebuie să ştim în slujba cui sunt ticăloşii ăştia.

— Dar, cum să punem mâna pe el?

— Las' pe mine, răspunse Ahmet.

Şi dispăru spre stânga, pentru a urca pe stâncă pe versantul celălalt.

Între timp Kéraban şi Nizib erau gata să intervină dacă planul lui Ahmet dădea greş.

Spionul, culcat pe burtă ajunsese la capătul crestei. Numai capul depăşea stânca. La lumina lunii căuta să zărească intrarea grotei.

O jumătate de minut mai târziu, Ahmet se ivea pe culmea netedă, târându-se şi el cu mare băgare de seamă şi înaintând spre spionul care nu-l putea vedea.

Din păcate, o împrejurare neaşteptată atrase atenţia iscoadei şi-i dezvălui primejdia care-o păştea.

Amasia ieşi din grotă cuprinsă, fără să ştie de ce, de o mare îngrijorare. Era atât de tulburată încât n-avea somn. Simţea că Ahmet e în pericol, că poate fi izbit de un glonte sau doborât de o lovitură de pumnal.

În clipa când Kéraban o văzu, îi făcu semn să se oprească. Dar Amasia nu înţelese ce vrea şi când înălţă capul, zărindu-l pe logodnicul ei cum încerca să se scoale în picioare pe creastă, scoase un strigăt de spaimă. La acest ţipăt, spionul se-ntoarse iute, se ridică şi observându-l pe Ahmet, încă pe jumătate aplecat, se repezi asupra lui.

Amasia, ţintuită locului de groază, mai avu puterea să strige: „Ahmet! Ahmet!". Spionul cu cuţitul în mână era gata să-l înfigă în adversar. Dar Kéraban luă puşca, ochi şi trase. Glontele îl lovi pe spion în piept, rănindu-l mortal. Pumnalul îi scăpă din mână şi banditul se rostogoli până la poalele stâncii. O clipă mai târziu, Ahmet o strângea în braţe pe Amasia, după ce se lăsase să alunece de pe creastă şi venise lângă fată.

La auzul detunăturii toţi călătorii ieşiră din grotă — toţi în afară de ghid.

Domnul Kéraban cu arma în mână striga:

— Ce împuşcătură de maestru!

Între timp Ahmet se apropie de trupul neînsufleţit al iscoadei.

— Omul acesta e mort, zise, şi mi-ar fi trebuit viu.

Nedjeb care venise lângă el exclamă:

— Dar e… dar e...

Amasia se apropie şi ea de mort şi rosti:

— Da... El e... Yarhud! Căpitanul de pe *Guidare*.

— Deci am avut dreptate, spuse Ahmet.

— Într-adevăr... continuă Amasia. E omul care m-a răpit.

— Îl recunosc, adăugă Ahmet, îl recunosc şi eu. A venit la vila lui Selim ca să ne ofere să-i cumpărăm marfa, câteva clipe înainte să plec. Dar nu poate fi singur. O întreagă bandă de răufăcători e pe urmele noastre. Şi ca să ne împiedice să mergem mai departe ne-au furat caii.

— Caii au fost furaţi? strigă Sarabul.

— Nimic din toate astea nu s-ar fi întâmplat dacă ne-am fi întors în Kurdistan! grăi Yanar şi-l privi pe Van Mitten ca şi cum sărmanul de el ar fi fost răspunzător de toate complicaţiile.

— Dar în slujba cui o fi fost Yarhud? întrebă Kéraban.

— Dacă ar fi trăit, i-am fi smuls noi secretul, zise Ahmet.

— Poate că are vreo hârtie asupra lui, rosti Amasia.

— Da, trebuie să-i scotocim prin buzunare, fu de părere Kéraban. Ahmet se aplecă deasupra leşului lui Yarhud, în timp ce Nizib apropie de trupul mortului un felinar aprins, adus din grotă.

— O scrisoare, am găsit o scrisoare, îi vesti Ahmet.

Scrisoarea era adresată unui anume Scarpante.

— Citeşte, nepoate, citeşte odată! strigă nerăbdător Kéraban. Ahmet deschise scrisoarea şi citi:

„După ce veţi fura caii şi când Kéraban şi însoţitorii lui vor dormi în grota unde i-a dus Scarpante...

— Scarpante! strigă Kéraban. Ăsta e numele ticălosului de ghid...

— Da, nu m-am înşelat în privinţa lui, zise Ahmet.

Apoi continuă să citească:

„Scarpante să facă un semnal cu o torţă şi oamenii noştri vor năvăli în Cheile Nerissei."

— Semnează cineva? întrebă Kéraban.

— Da; semnează Saffar.

— Saffar! Saffar! Nu cumva o fi...

— Ba da, răspunse Ahmet, e fără îndoială, neobrăzatul individ pe care l-am întâlnit în gara Poti. Câteva ore după aceea s-a îmbrarcat să plece la Trebizonda. Saffar a pus să fie răpită Amasia şi vrea din nou s-o prindă cu orice preţ.

— Ah! domnule Saffar! strigă Kéraban, făcând cu pumnul încleştat gestul de a lovi pe cineva, dacă ne vom afla faţă de faţă va fi vai de tine.

— Dar unde-o fi Scarpante? întrebă Ahmet.

Bruno intră ca o furtună în grotă, dar ieşi numaidecât spunând:

— A dispărut, printr-o altă ieşire pe care o cunoştea probabil.

Într-adevăr, văzând că trădarea lui fusese descoperită, Scarpante fugise prin fundul grotei. Dar dacă ştiau acum că au fost atraşi într-o capcană, pericolul era la fel de mare, micuţa caravană putând fi atacată dintr-o clipă într-alta. De aceea, Ahmet, fire energică, hotărî singura cale de urmat.

— Prieteni, rosti, trebuie să părăsim numaidecât Cheile Nerissei. Dacă suntem atacaţi în acest defileu îngust, mărginit de stânci înalte, ne vom pierde viaţa.

— Să mergem, răspunse Kéraban. Bruno, Nizib şi dumneata, domnule Yanar, pregătiţi-vă armele pentru a putea face faţă oricărei împrejurări.

— Bizuiţi-vă pe noi, domnule Kéraban, răspunse Yanar, şi veţi vedea de ce suntem în stare, sora mea şi cu mine.

— Bineînţeles, îi întări spusele viteaza Sarabul, rotindu-şi iataganul. Nu voi uita că trebuie să-mi apăr logodnicul.

Simţindu-se profund umilit s-o audă vorbind astfel pe întreprinzătoarea femeie, Van Mitten apucă la rândul lui un revolver, foarte hotărât să-şi facă datoria. Erau cu toţii gata să urce coasta pentru a ajunge pe podişurile din jur când Bruno, mereu cu gândul la ale gurii, spuse:

— Şi măgarul? Nu-l putem lăsa aici.

— Aşa e, răspunse Ahmet. Poate că Scarpante ne-a înşelat ca să rătăcim în această porţiune sălbatică a Anatoliei. Cine ştie dacă nu ne aflăm mult mai departe de Scutari, decât credem. Şi în căruţă se află singurele provizii pe care le avem.

Bănuielile lui Ahmet erau foarte întemeiate.

— Ei bine, măgarul ne va urma, rosti Kéraban.

Şi luând hăţul încercă să urnească animalul din loc. Măgarul nu se clinti.

— Vii de bună voie sau nu? se răsti Kéraban trăgând mai tare.

Măgarul, încăpăţânat din fire, tot nu se mişcă.

— Împinge-l, Nizib, zise Kéraban.

Nizib, ajutat de Bruno, încercară să-l împingă de la spate. Dar măgarul dădu înapoi în loc să înainteze.

— Aha! Te încăpăţânezi, strigă Kéraban care începea să se supere.

— Bun, murmură Bruno, căpăţânos la căpăţânos!

— Mi te-mpotriveşti, mie? continuă Kéraban.

— Stăpânul tău şi-a găsit naşul! îi şopti Bruno lui Nizib, având grijă să nu fie auzit.

— M-ar mira, murmură Nizib.

Ahmet repeta nerăbdător:

— Trebuie să plecăm. Nu mai putem pierde nici o clipă, chiar dacă ar trebui să lăsăm măgarul aici.

— Eu! Să-l las să-şi facă mendrele? Niciodată, strigă Kéraban.

Şi luând măgarul de urechi trăgea de să le smulgă, ţipând:

— Mergi ori ba?

Măgarul nu se mişcă.

— Aha! Nu vrei să mă asculţi. Ei bine, am să te silesc.

Şi Kéraban alergă până la intrarea grotei, culese câteva şomoioage de iarbă uscată şi făcând un mănunchi i-l arătă măgarului. Acesta înaintă cu un pas.

— Aşadar, asta vrei ca să mergi! Ei bine, ai să ai ce meriţi.

O clipă mai târziu, micul mănunchi de iarbă era atârnat la capătul hulubelor căruţei la o distanţă destul de mare ca măgarul, chiar lungind gâtul, să nu ajungă la el. Animalul momit de nada care se deplasa mereu înaintea lui, se decise să meargă spre defileu.

— Foarte isteţ! observă Van Mitten.

— Ei bine, fă ca el, rosti preacinstita Sarabul, trăgându-l în urma căruţei. Ea se socotea o momeală care se mişca în faţa olandezului, dar spre deosebire de măgar, Van Mitten se temea mai mult ca orice să se apropie de o asmenea nadă.

Mergând în grup, unul după altul, lăsară repede în urmă tabăra unde n-ar fi putut ţine piept agresorilor.

— Aşadar, Ahmet, zise Kéraban, după părerea ta, Saffar ăsta e acelaşi cu tipul neobrăzat care, pur şi simplu din încăpăţânare, a provocat distrugerea poştalionului nostru în gara Poti?

— Dar înainte de toate e mizerabilul care a răpit-o pe Amasia şi cu mă voi răfui cu el.

— Pe din două, nepoate Ahmet, pe din două şi sper să izbândim. Nici n-apucaseră bine să urce cincizeci de paşi pe coasta defileului, că pe creasta stâncilor se şi iviră răufăcătorii. Din toate părţile se auzeu strigăte de luptă şi împuşcături.

„Înapoi! Înapoi!" ţipă Ahmet şi se retraseră cu toţii până la marginea taberei Era prea târziu pentru a mai părăsi Cheile Nerissei, pentru a găsi pe podişuri o poziţie defensivă mai bună.

Cei doisprezece oameni în slujba lui Saffar porniră la atac. Şeful lor îi îndemna la criminala lor agresiune şi, în situaţia dată, aveau toate şansele de reuşită. Soarta lui Kéraban şi alor săi era în mâinile lor.

— La mine! La mine! strigă Ahmet cu un glas care se ridică deasupra larmei.

— Femeile la mijloc! porunci Kéraban.

Amasia, Sarabul şi Nedjeb alcătuiră numaidecât un grup în jurul căruia se rânduiră bărbaţii. Erau şase ca să ţină piept celor doisprezece oameni ai lui Saffar — adică unul contra doi — şi mai aveau şi dezavantajul poziţiei. Aproape numaidecât banditii se repeziră răcnind prin chei şi se rostogoliră ca o avalanşă asupra taberei.

— Prieteni, rosti Ahmet, să ne apărăm până la moarte.

Lupta începu de îndată. Nizib şi Bruno fură răniţi uşor, dar nu se lăsară şi se băteau vitejeşte, ca şi curajoasa Sarabul care răspundea la împuşcăturile duşmanilor descărcându-şi fără oprire pistolul.

Era limpede că bandiţii aveau ordin să pună mâna pe Amasia, s-o prindă vie şi că trăgeau mai mult în aer ca nu cumva s-o nimerească din greşeală. De aceea, în primele clipe, cu toate că erau mai mulţi, pierdeau teren şi destui căzură, grav răniţi. Atunci intrară în luptă alţi doi combatanţi dintre cei mai primejdioşi, Saffar şi Scarpante.

— Ah! exclamă Kéraban. Ticălosul! El este! Omul din gară.

De câteva ori căută să-l aibă în bătaia puştii, dar nu izbuti mai ales că trebuia să facă faţă celorlalţi atacanţi. Ahmet şi ai săi rezistau temerar. Aveau cu toţi un singur gând: s-o salveze pe Amasia, să împiedice căderea ei în ghiarele lui Saffar.

Dar, în pofida devotamentului şi curajului, fură copleşiţi de numărul bandiţilor. Puţin câte puţin dădeau înapoi, se împrăştiau, erau împinşi către stâncile defileului, începură să-şi piardă capul. Saffar băgă de seamă.

— Înhaţ-o, Scarpante, înhaţ-o! strigă arătând spre Amasia.

— Da, domnule, răspunse Scarpante, şi, de data asta n-o să vă mai scape.

Profitând de derută, Scarpante reuşi să se repeadă asupra Amasiei încercând s-o târască în afara taberei.

— Amasia! Amasia! strigă Ahmet.

Vru să alerge spre logodnica sa, dar câţiva bandiţi îi tăiară drumul şi fu silit să se oprească pentru a se bate cu ei.

Yanar încercă s-o smulgă pe fată din strânsoarea lui Scarpante, dar nu reuşi şi acesta ridicând-o în braţe făcu câţiva paşi spre defileu. Dar Kéraban ţinti, trase şi-l doborî pe trădător, care dădu drumul Amasiei. Fata căuta zadarnic să se-ndrepte spre Ahmet. Şeful bandiţilor strigă:

— Scarpante... mort! Să-l răzbunăm, să-l răzbunăm!

Oamenii lui Saffar se aruncară atunci asupra lui Kéraban şi alor săi cu o îndârjire cu neputinţă de stăpânit. Înconjuraţi de toate părţile, aceştia abia dacă puteau să-şi folosească armele.

— Amasia! Amasia! ţipa Ahmet, încercând să-i vie fetei în ajutor.

Dar Saffar care pusese mâna pe ea o târa afară din tabără.

— Curaj! Curaj! nu înceta să strige Kéraban.

În acel moment, o împuşcătură din înaltul stâncilor îl doborî pe unul din bandiţi. Altele îi urmară. Dintre răufăcători se mai prăbuşiră câţiva la pământ, semănând spaima printre ceilalţi.

Saffar se opri o clipă ca să-şi dea seama de unde vine această diversiune. Oare domnul Kéraban primea întăriri neaşteptate? Amasia profită pentru a se smulge din braţele lui Saffar, descumpănit de acest atac neprevăzut.

— Tată, tată! strigă fata.

Într-adevăr, Selim, secondat de douăzeci de oameni bine înarmaţi, venise în ajutorul micii caravane, tocmai în momentul când era să fie nimicită.

— Fugiţi, strigă şeful răufăcătorilor, dând primul pilda oamenilor săi. Şi împreună cu supravieţuitorii bandei dispărură în grotă, care, cum se ştie, avea o a doua ieşire.

— Laşilor! exclamă Saffar, părăsit astfel. Ei bine, n-o s-o aibă vie pe Amasia.

Şi se repezi asupra fetei în clipa în care Ahmet se arunca asupra lui. Saffar trase asupra tânărului ultimul glonte, dar nu-l nimeri. Kéraban, în schimb, care nu-şi pierduse sângele rece, nu lăsă duşmanul să-i scape. Sări asupra lui Saffar, îl apucă de gât şi-i înfipse pumnalul în inimă. Saffar scoase un răcnet şi, pe când se zbătea în chinurile morţii, nu putu să nu-şi audă adversarul strigând:

— Asta ca să te înveţi minte să nu-mi mai strici trăsura!

Kéraban şi ai săi erau salvaţi. În afara unor răniri uşoare, simple zgârieturi, ieşiseră din luptă teferi şi nevătămaţi.

— Tată! Tată! rosti Amasia şi se aruncă în braţele lui Selim.

— Vechiul meu prieten, zise Kéraban, dumneata eşti?

— Da, eu, răspunse Selim.

— Ce întâmplare te-a adus? întrebă Ahmet.

— Nu-i deloc o întâmplare, răspunse Selim. De mult m-aş fi apucat să-mi caut fiica dacă, atunci când căpitanul a răpit-o din vilă, n-aş fi fost rănit...

— Rănit, tată?

— Da, de un glonte tras de pe tartană. O lună, zăcând din cauza rănii, n-am putut părăsi Odessa. Dar, acum câteva zile, o depeşă a lui Ahmet...

— O depeşă? strigă Kéraban căruia denumirea acestui mijloc de comunicaţie modern îi zgâria urechile.

— Da, o depeşă din Trebizonda!

— Aha! O depeşă...

— Bineînţeles, unchiule, zise Ahmet şi-l strânse la piept pe Kéraban, recunoaşte că prima oară când am trimis o telegramă fără ştiinţa ta, n-am făcut rău.

— Da… nu e rău, răspunse Kéraban clătinând din cap, dar să nu te mai prind cu chestii de astea, nepoate.

— Aflând din această depeşă, urmă Selim, că n-a fost înlăturat orice pericol pentru caravana noastră, mi-am strâns vrednicele mele slugi, am ajuns la Scutari şi am pornit-o pe drumul litoralului...

— Şi, spre norocul nostru, ai sosit la timp, rosti Kéraban. Fără dumneata eram pierduţi, cu toate că ne-am luptat cu înflăcărare!

— Da, adăugă Yanar, şi sora mea a arătat cum ştie, la nevoie, să mânuiască pistolul!

— Ce femeie! murmură Van Mitten.

Primele lumini ale zorilor începeau să albească zarea. Câţiva nori plutind la răsărit prinseră o culoare trandafirie sub primele raze ale soarelui.

— Dar unde ne aflăm, prietene Selim, întrebă Kéraban, şi cum ai putut să ne găseşti în ţinutul în care ne-a atras trădătorul?

— Departe de drumul nostru, adăugă Ahmet.

— Nu, dragii mei, nu prea departe, răspunse Selim. Sunteţi chiar pe drumul spre Scutari, doar la câteva leghe de mare.

— Poftim? se miră Kéraban.

— Uite malurile Bosforului! rosti Selim întinzând mâna spre nord-vest.

— Ce bucurie! Scutari! exclamă Kéraban. Iată priveliştea care se desfăşoară deasupra strâmtorii.

O clipă mai târziu micuţa caravană o pornea spre drumul de lângă malul stâng al Bosforului.

După patru ore, pe data de 30 septembrie, ultima zi fixată pentru celebrarea căsătoriei Amasiei cu Ahmet, domnul Kéraban, însoţitorii săi şi măgăruşul, după ce făcuseră înconjurul Mării Negre, se aflau pe înălţimile de la Scutari şi salutau cu strigăte de bucurie malurile Bosforului.

XIV ÎN CARE VAN MITTEN ÎNCEARCĂ S-O LĂMUREASCĂ PE PREACINSTITA SARABUL CARE E SITUAŢIA

Vila domnului Kéraban se găsea într-un loc încântător, la mijlocul urcuşului pe coasta colinei unde e situat Scutari. De la fereastră puteai contempla splendida privelişte, unică în lume, a acestei suburbii asiatice a Constantinopolului, vechiul Chrysopolis, cu cartierele lui pestriţe unde trăiesc 50 000 de locuitori, cu debarcaderul plutind în apele strâmtorii, cu perdeaua uriaşă de chiparoşi a cimitirului, şi o leghe mai încolo muntele Bulgurlu care străjuieşte întreg ansamblul şi îngăduie privirii să cuprindă Marea Marmara, golful Nicomedi şi Cornul de Aur.

Era amiază. De trei ore gazda si oaspeţii se instalaseră în vilă. Bruno constată că se mai îngrăşase şi nu fără pricină. Luaseră o masă bogată şi gustoasă. Acum, strânşi în fermecătorul salon al vilei, ale cărui ferestre dădeau spre Bosfor, musafirii vorbeau vrute şi nevrute şi se felicitau reciproc.

— Dragul meu Van Mitten, zise domnul Kéraban care mergea de la unul la altul strângând mâna musafirilor săi, te-am invitat la cină, dar nu trebuie să te superi dacă ora ne-a obligat...

— Nu mă plâng, răspunse olandezul. Bucătarul dumitale a făcut lucrurile cu multă pricepere.

— Da, bucătărie bună, foarte bună! adăugă domnul Yanar care mâncase mai mult decât trebuia, chiar pentru un kurd, cu o poftă nepotolită.

În timp ce preacinstita Sarabul se apropia de fereastra salonului care dădea spre Bosfor, Van Mitten îi şopti lui Kéraban:

— A venit momentul să-i spun că e nulă căsătoria noastră.

Sarabul, îndreptându-se din nou spre logodnicul ei care rămăsese gânditor în colţul lui, îl întrebă:

— Ce ai, domnule Van Mitten? îmi pari îngrijorat.

Kéraban, Ahmet, Amasia şi Nedjeb, Bruno şi Nizib ieşiră pentru a-i lăsa singuri pe olandez şi pe cei doi kurzi.

— Curaj, Van Mitten, îi şopti trecând pe lângă el Kéraban strângându-i mâna. Nu mă îndepărtez, rămân în camera alăturată ca să veghez asupra dumitale.

— Curaj, stăpâne, adăugă Bruno.

O clipă mai târziu rămaseră în salon doar preacinstita Sarabul, Van Mitten şi domnul Yanar.

Van Mitten îşi luă inima în dinţi şi începu, bâlbâindu-se şi încurcându-se:

— Frumoasă Sarabul, fii sigură că... împotriva voinţei mele, mă văd silit... îmi pare rău...

— Îţi parc rău? sări în sus Sarabul. De ce-ţi pare rău? Poate fiindcă trebuie să te căsătoreşti cu mine, nu? Asta-i la urma urmei o reparaţie legitimă...

— Ah! O reparaţie, rosti şovăielnic Van Mitten.

— Şi eu regret, nu-i vorbă, grăi ironic Sarabul.

— Da?

— Da, regret că îndrăzneţul care a pătruns în odaia mea la caravanseraiul Rissar n-a fost domnul Ahmet ori măcar domnul Kéraban. Cine ar fi putut crede că autorul acestui atentat poate fi un olandez conservat în gheaţă!

— Protestez, strigă Van Mitten, jignit la culme că a fost făcut conservă. Şi-apoi, doamnă Sarabul, n-a fost nici un atentat...

— Ei, nu! exclamă Yanar.

— Nu, reluă Van Mitten, a fost o greşeală. Din cauza unei informaţii perfide, am nimerit în altă cameră. Şi datorită acestei neînţelegeri am fost nevoit, fiind ameninţat cu închisoarea, să accept această căsătorie grăbită.

— Grăbită sau nu, ripostă Sarabul, te vei căsători cu mine. Şi crede-mă, domnule Van Mitten, că ce s-a început la Trebizonda se va încheia la Mosul. Şi, cum văd că prezenţa prietenilor dumitale te face să te porţi urât cu mine, vom părăsi azi Scutari şi vom pleca în Kurdistan.

— Sunt împotrivă! strigă Van Mitten.

— Încă un cuvânt şi plecăm în această clipă!
— Pleacă, doamnă Sarabul! răspunse Van Mitten cu glas zeflemitor. Pleacă, dacă vrei, nimeni nu încearcă să te împiedice. Eu, însă, nu plec.
— Nu pleci? zise Sarabul, jignită de împotrivirea neaşteptată a unui miel faţă de doi tigri.
— Nu!
— Ştii ce femeie sunt, rosti preacinstita Sarabul pornind spre logodniul ei, ştii ce femeie sunt... şi ce femeie am fost... la 15 ani eram văduvă...
— Fie, doamnă, răspunse Van Mitten. Dar, în ciuda obiceiului dumitale de a-ţi îngropa soţii, te desfid să rămâi vreodată văduvă după mine...
— Domnule Van Mitten, strigă Yanar punând mâna pe iatagan, n-ar fi nevoie decât de o singură lovitură...
— Te înşeli amarnic, domnule Yanar, sabia dumitale n-ar face din doamna Sarabul o văduvă... pentru bunul motiv că n-am putut fi niciodată soţul ei...
— Poftim?
— Da, deoarece dacă doamna Sarabul a avut fericirea de a fi văduvă după moartea primilor ei soţi, nevasta mea e în viaţă.
— Însurat! însurat! strigă Sarabul, scoasă din fire de această uluitoare mărturisire.
— Da! zise el, sunt însurat! Şi m-am sacrificat pentru a-i salva pe prietenii mei de la arestare la caravanseraiul Rissar.
— Sacrificat! repetă Sarabul prăbuşindu-se pe un divan.
— Ştiind că această căsătorie nu-i valabilă, urmă olandezul, deoarece doamna Van Mitten trăieşte şi mă aşteaptă în Olanda.
Sarabul se ridică, ultragiată, şi-i spuse domnului Yanar:
— Ai auzit, frate?
— Da.
— Şi trădătorul care a dus-o de nas pe sora ta mai e încă în viaţă?
— Nu mai are decât câteva clipe de trăit.
— Au turbat! exclamă Van Mitten îngrijorat pe bună dreptate de atitudinea ameninţătoare a celor doi kurzi.
— Te voi răzbuna, soră! strigă domnul Yanar care se îndreptă spre olandez.
— Ba mă voi răzbuna singură.
Şi zicând aceste cuvinte, preacinstita Sarabul se repezi asupra lui Van Mitten scoţând ţipete de furie care fură, din fericire, auzite în camera alăturată.

XV ÎN CARE SE VA VEDEA CĂ DOMNUL KÉRABAN E MAI ÎNCĂPĂŢÂNAT CA NICIODATĂ

Uşa salonului se deschise şi în prag se iviră domnul Kéraban, Ahmet, Amasia, Nedjeb şi Bruno. Kéraban îl smulse pe Van Mitten din mâinile lui Sarabul.
— Ei, doamnă, rosti, nu sugrumi aşa oamenii pentru o simplă neînţelegere, între timp Van Mitten îşi venea în fire.
— A fost greu? îl întrebă Kéraban.
— Încă o clipă si-mi dădeam duhul, răspunse Van Mitten.

Auzind acestea, preacinstita Sarabul îl apostrofă pe domnul Kéraban:
— Dumneata te-ai pretat la aceastǎ...
— Mistificare, răspunse amabil Kéraban. Acesta-i cuvântul — mistificare!
— Mă voi răzbuna. Mai sunt judecători la Constantinopol.
— Frumoasă Sarabul, vina o porţi doar dumneata. Ai vrut pentru un pretins atentat să provoci arestarea noastră şi să ne strici călătoria. Ei, ce să-i faci?! Ne-am descurcat cum am putut. Adică printr-o pretinsă căsătorie. Aveam dreptul să ne luăm revanşa, nu?
La acest răspuns Sarabul se prăbuşi a doua oară pe divan pradă unei crize de nervi.
Dar în acea clipă, Nizib se ivi în pragul uşii.
— Ce s-a întâmplat? întrebă Kéraban.
— O depeşă de la biroul din Galata, zise Nizib.
— Pentru cine?
— Pentru domnul Van Mitten, stăpâne.
— Dă-mi-o, zise Van Mitten.
Luă telegrama, o deschise şi se uită cine o semnează.
— E prim-comisul meu din Rotterdam, spuse. Apoi citi cu glas tare primele cuvinte:
— De cinci săptămâni doamna Van Mitten... a plecat dintre noi...
Mototolind telegrama în mână, rămase năucit şi — de ce să nu recunoaştem acest lucru — ochii i se umplură de lacrimi.
Dar Sarabul, care-l auzise, se ridică deodată ca arsă.
— Cinci săptămâni, rosti încântată, cinci săptămâni!
— Ce imprudenţă din partea olandezului, murmură Ahmet. Ce nevoie avea să citească telegrama cu glas tare!
— Aşadar, urmă Sarabul triumfătoare, acum zece zile când îţi făceam cinstea de a mă logodi cu dumneata...
— Naiba s-o ia! spuse Kéraban cu o voce mai puternică decât voise.
— Erai văduv, scumpul meu soţ! încheie Sarabul victorioasă.
— Văduv, cumnate, adăugă Yanar.
— Iar căsătoria rămâne valabilă!
Van Mitten, zdrobit de logica acestui argument, se prăbuşi la rândul lui pe divan.
— Bietul om, îi şopti Ahmet unchiului său, nu mai are decât să se arunce în Bosfor.
— Hm! răspunse Kéraban, femeia asta s-ar arunca după el şi fi în stare, din răzbunare, să-l salveze.
În acel moment se deschise uşa şi se ivi Selim, îngrijorat, gâfâind ca şi cum ar fi alergat până să i se taie răsuflarea.
— Tată, ce-i cu tine? întrebă Ahmet.
— Dragii mei, e cu neputinţă să celebrăm căsătoria Amasiei cu Ahmet...
— Ce spui?
— Cel puţin la Scutari, continuă Selim.
— La Scutari?

— Nu se poate încheia decât la Constantinopol.
— La Constantinopol? întrebă Kéraban. De ce?
— Deoarece judecătorul din Scutari refuză să înregistreze contractul.
— Refuză?
— Da! Pe motiv că domiciliul lui Kéraban şi, prin urmare, al lui Ahmet, nu-i la Scutari ci la Constantinopol.
— La Constantinopol, repetă Kéraban încruntând din sprâncene.
— Şi, urmă Selim, azi e ultima zi când fiica mea trebuie să se mărite pentru ca să poată intra în posesia averii ce i s-a lăsat. Haideţi, aşadar, să ne ducem la Constantinopol, fără să mai pierdem nici o clipă, şi să înregistrăm contractul.
Cei doi kurzi îl luară de braţ pe nefericitul olandez, pe care amicii săi încercară zadarnic să-l reţină, şi plecară.
— Să plecăm, rosti Ahmet îndreptându-se spre uşă.
— Să plecăm, adăugă Amasia, pornind în urma lui. Domnule Kéraban nu vii cu noi? întrebă fata.
Domnul Kéraban o privea nemişcat şi tăcut.
— Ei bine, unchiule, ce faci? zise Ahmet întorcându-se.
— Nu vii? glăsui Selim. Am pregătit un caic ca să trecem Bosforul.
— Bosforul! exclamă Kéraban.
Şi continuă cu glas tăios:
— Tot se mai cere o taxă de zece parale pe cap de om pentru traversarea Bosforului?
— Bineînţeles, prietene Kéraban. Dar acum după ce le-ai jucat un renghi autorităţilor mergând de la Constantinopol la Scutari, fără s-o plăteşti, cred că n-ai să refuzi...
— Ba da! răspunse clar domnul Kéraban.
— Atunci nu vei fi lăsat să treci, spuse Selim.
— Foarte bine! În cazul ăsta nu voi trece!
— Şi căsătoria noastră, strigă Ahmet, căsătoria noastră care trebuie neapărat făcută azi!
— O să vă căsătoriţi fără mine.
— Cu neputinţă! Eşti tutorele meu, unchiule, şi ştii prea bine că trebuie să fii de faţă.
— Ei bine, Ahmet, mă voi stabili la Scutari, domiciliul, meu va fi la Scutari şi ai să te însori la Scutari.
Toate aceste răspunsuri erau rostite cu un glas atât de aspru încât lăsau celorlalţi prea puţină speranţă de a-l convinge pe îndărătnicul personaj.
— Prietene Kéraban, zise Selim, toată averea care trebuie să revină fiicei mele va fi pierdută dacă...
Kéraban clătină din cap în semn că nu, şi-şi întări hotărârea făcând acelaşi semn şi cu mâna.
— Unchiule, stărui Ahmet, n-ai vrea...
— Dacă trebuie să plătesc taxa de zece parale, niciodată nu voi trece Bosforul, rosti Kéraban. Mai curând aş face încă o dată înconjurul Mării Negre!

— Unchiule, reluă Ahmet, nu-i bine să te încăpăţânezi într-o asemenea împrejurare. Nu mă aşteptam la aşa ceva din partea dumitale! Vei aduce nenorocire celor care ţi-au fost întotdeauna cei mai credincioşi prieteni.

— Ahmet, supraveghează-ţi cuvintele! răspunse Kéraban cu o mânie surdă în glas.

— Nu, unchiule, nu! S-a umplut paharul şi nimic nu mă va împiedica să vorbesc. E foarte rău ce faci.

— Dragă Ahmet, rosti atunci Amasia, potoleşte-te! Nu vorbi aşa cu unchiul tău! Dacă nu voi primi averea pe care aveai dreptul să contezi... renunţă la această căsătorie.

— Să renunţ la tine? exclamă Ahmet, strângând-o pe Amasia în braţe. Niciodată. Nu! Niciodată! Vino! Vom părăsi oraşul ăsta şi nu ne vom mai întoarce niciodată! Mai avem noi zece parale ca să ajungem la Constantinopol!

Şi Ahmet o trase pe Amasia spre uşă.

— Kéraban! îl rugă Selim pentru ultima oară.

— Lasă-mă, Selim, lasă-mă.

— Păcat! Să plecăm, tată, zise Amasia privindu-l pe Kéraban abia ţinându-se să nu izbucnească în plâns.

Era gata să se-ndrepte cu Ahmet spre uşa salonului, când acesta din urmă se opri.

— Pentru ultima oară, unchiule, refuzi să ne însoţeşti la Constantinopol, la judecător unde prezenţa ta este absolut necesară ca să ne căsătorim?

— Ceea ce refuz, răspunse Kéraban bătând din picior mai-mai să desfunde podeaua, este să plătesc vreodată această taxă.

— Kéraban, zise Selim.

— Nu, nu, niciodată!

— Rămâi aşadar cu bine, unchiule! rosti Ahmet. Încăpăţânarea ta ne costă o avere. O vei ruina pe cea care trebuie să-ţi fie nepoată. Fie! Nu de bani îmi pare rău. Dar ne întârzii fericirea. Nu ne vom mai revedea.

Şi tânărul împreună cu Amasia, urmat de Selim, Nedjeb şi Nizib părăsiră salonul şi vila. Câteva minute mai târziu se îmbarcară cu toţii pe un caic pentru a se înapoia la Constantinopol.

Domnul Kéraban, rămas singur, mergea încoace şi încolo, pradă celei mai mari frământări. „Nu, îşi spunea. Ar fi din partea mea o lipsă de demnitate. Să fi făcut înconjurul Mării Negre ca să nu plătesc această taxă şi la întoarcere să scot din buzunar cele zece parale. Nu! Mai curând nu voi pune niciodată piciorul la Constantinopol. Voi vinde casa mea din Galata. Voi înceta să mai lucrez. Îi voi da toată averea mea lui Ahmet pentru a o înlocui pe cea pe care a pierdut-o Amasia. El va fi bogat iar eu sărac, dar de cedat nu voi ceda niciodată!"

Tot vorbind aşa lupta lui lăuntrică devenea din ce în ce mai crâncenă. „Să cedez! Să plătesc, repeta... Eu... Kéraban... Să mă aflu inaintea şefului de poliţie care m-a sfidat... care m-a văzut plecând... care aşteaptă să mă întorc... care mi-ar râde în nas în faţa tuturor cerându-mi acest impozit neîntemeiat? Niciodată!" Era limpede că domnul Kéraban îşi călca pe conştiinţă, că simţea foarte bine că alţii vor plăti urmările îndărătniciei sale, în fond, absurde. „Da, reluă, dar Ahmet va accepta, oare? A plecat furios pe încăpăţânarea mea, supărat foc pe mine. Îl

înţeleg. E mândru. Va refuza acum orice i-aş oferi. Haide! Sunt un om cumsecade. Voi împiedica printr-o hotărâre stupidă fericirea acestor copii?"

Domnul Kéraban mergea, nervos, încoace şi încolo prin salon. Dădea cu piciorul în fotolii şi perne împingându-le cât colo. Căuta să spargă ceva ca să se răcorească şi curând două vase de lut se făcură ţăndări. „Amasia... Ahmet... nu! Nu pot fi pricina nenorocirii voastre pentru o chestie de amor propriu. Să amân căsătoria înseamnă, poate, s-o împiedic. Dar să mă dau bătut? Eu? Eu?"

După ce-şi puse aceste întrebări, domnul Kéraban, mânios, ieşi ca o furtună din salon.

XVI ÎN CARE SE ARATĂ ÎNCĂ O DATĂ CĂ NIMIC NU POTRIVEŞTE MAI BINE LUCRURILE DECÂT ÎNTÂMPLAREA

Dacă Scutari forfotea de lume, dacă pe cheiuri mulţimea se vântura de colo, colo, cu atât mai mult se putea spune acest lucru despre malul celălalt al strâmtorii, despre cheiul Galatei de la primul pod de vase şi până la cazărmile din piaţa Top-Hané.

Apele Europei care formează Cornul de Aur şi apele sărate ale Bosforului dispăreau sub flotila de caice, de ambarcaţii cu felurite pavoaze, de şalupe cu motor încărcate cu turci, albanezi, europeni sau asiatici. Era un neîncetat du-te-vino între ţărmurile celor două continente.

Ahmet, Selim, Amasia şi Nedjeb, după ce plătiră noua taxă, debarcară la scara de la Top-Hané.

Pe chei îi regăsiră pe foştii lor tovarăşi de drum, pe domnul Van Mitten cu logodnica sa, preacinstita Sarabul, şi cumnatul său, domnul Yanar, urmaţi de credinciosul Bruno.

Din mulţime se înălţau, din când în când, strigăte care vădeau o anume nerăbdare. Dar Ahmet şi Amasia nu le dădură nici o atenţie.

— Nu, dragă Amasia, zicea Ahmet, deşi îl cunosc pe unchiul meu, nu l-aş fi crezut niciodată în stare să împingă încăpăţânarea până la o atare cruzime.

— Aşadar, rosti Nedjeb, cât va trebui plătit impozitul n-o să se mai întoarcă la Constantinopol?

— Nu, răspunse Ahmet.

— Dacă îmi pare rău de averea pe care o vom pierde datorită domnului Kéraban, zise Amasia, nu pentru mine regret, ci pentru tine dragă Ahmet, numai pentru tine.

— Să uităm toate astea! grăi Ahmet. Şi ca să uităm mai bine, ca să rupem cu un unchi atât de nemilos, în care am văzut un tată până acum, vom părăsi Constantinopolul şi ne vom înapoia la Odessa.

— Ah! Kéraban! strigă Selim, adânc jignit de purtarea prietenului său. Ar merita să fie supus la cazne.

— Da, îl susţinu Nedjeb, de pildă s-o ia de nevastă pe preacinstita Sarabul. De ce nu a fost el silit să se-nsoare cu ea?

Ahmet şi însoţitorii săi nu băgau în seamă ce se întâmpla în acest timp pe cheiurile din Péra şi Cornul de Aur. În starea de spirit în care se găseau nu le prea păsa şi abia dacă auziră câteva frânturi de fraze spuse de un turc altuia:

— E un om cu adevărat îndrăzneţ, Storchi ăsta! Să ai curajul să treci Bosforul într-un fel...

— Da, răspunse celălalt râzând, într-un fel neprevăzut de taxatorii, însărcinaţi cu încasarea noului impozit al caicelor.

Dar, dacă Ahmet nici nu încercă să înţeleagă despre ce vorbeau cei doi turci, trebui să răspundă când fu interpelat cu aceste cuvinte:

— Ei! iată-l pe domnul Ahmet!

I se adresa şeful de poliţie — acelaşi care îl provocase pe domnul Keraban să facă înconjurul Mării Negre.

— Ah, dumneavoastră sunteţi, domnule? răspunse Ahmet.

— Da... felicitările mele! Am aflat că domnul Keraban a reuşit să-şi ţină făgăduiala. A ajuns la Scutari fără să treacă Bosforul!

— Într-adevăr! rosti Ahmet cu un glas destul de tăios.

— Are o fire eroică! L-a costat o groază de bănet ca să nu plătească zece parale!

— Precum spuneţi!

— Şi ce-a câştigat, la urma urmei? zise ironic şeful de poliţie. Taxa nu s-a desfiinţat şi dacă se-ncăpăţânează mai departe va fi silit să facă acelaşi lucru ca să se-napoieze la Constantinopol.

— Dacă-i place, are să-l facă! ripostă Ahmet care, oricât era de supărat pe unchiul lui, nu voia să asculte la adresa acestuia, fără să răspundă, observaţiile batjocoritoare ale şefului de poliţie.

— Ei, până la urmă o să se dea bătut şi va trece Bosforul. Dar agenţii mei pândesc caicele sale şi îl aşteaptă la debarcadere. Doar dacă n-o să treacă înot sau în zbor...

— Şi de ce nu dacă are chef? replică şi mai tăios Ahmet.

În acea clipă, mulţimea se mişcă plină de curiozitate. Se auzi un murmur general. Toate braţele se-ntinseră spre Bosfor în direcţia Scutari. Toate capetele se înălţară.

— Iată-l, Storchi!... Storchi!

Strigăte izbucniră din toate părţile. Ahmet şi Amasia, Selim şi Nedjeb, Sarabul, Van Mitten şi Yanar, Bruno şi Nizib se aflau, în acea clipă, la colţul cheiului de la Cornul de Aur, lângă scara de la Top-Hané şi putură vedea emoţionantul spectacol care impresiona mulţimea.

Dinspre Scutari, în afara apelor Bosforului, la vreo 600 de picioare de mal, se ridică un turn care, impropriu, se cheamă Turnul lui Leandru. De fapt faimosul înotător trecuse Hellespontul, adică strâmtoarea Dardanele, Seytos şi Abydos, ca s-o întâlnească pe Hero, fermecătoarea preoteasă a lui Venus. Fapta lui temerară a săvârşit-o şi Byron acum vreo 60 de ani, mândru, cum poate fi un englez, că a străbătut cei 1 200 de metri dintre cele două maluri într-o oră şi zece minute.

Oare avea loc o nouă tentativă de a trece înot Bosforul? Nu. O frânghie lungă fusese întinsă între malul de la Scutari şi Turnul lui Leandru care actualmente poartă numele de Keuz-Kulesi, ceea ce înseamnă Turnul Fecioarei. De acolo,

frânghia, după ce găsise un punct solid de sprijin, traversa strâmtoarea pe o lungime de 1 300 de metri şi apoi era fixată de un stâlp de lemn aflat la colţul dintre cheiul Galata şi piaţa Top-Hané. Pe această frânghie un faimos acrobat, Storchi — ucenicul nu mai puţin vestitului Blondin — încerca să treacă peste Bosfor. E drept că, dacă Blondin, mergând astfel deasupra Niagarei şi-ar fi pus în primejdie viaţa căzând de la aproape 150 de picioare în mijlocul vârtejurilor de neînfruntat ale cascadei, aici în apele liniştite ale strâmtorii, Storchi — în caz de accident, ar fi scăpat cu o simplă săritură în mare de unde ar fi ieşit fără prea mare greutate.

Dar, aşa cum Blondin trecuse peste Niagara ducând pe umeri un prieten de încredere, Storchi avea să parcurgă drumul său aerian împreună cu un alt gimnast. Dar nu-l purta în spate, ci împingea o roabă în care şedea acesta. Roaba avea o roată cu un şanţ la obadă pentru a se înfige mai adânc de-a lungul frânghiei întinse.

Storchi apăru pe prima porţiune a frânghiei care se afla între malul asiatic şi Turnul Fecioarei. Împingând înaintea lui roaba în care se afla coechipierul, ajunse cu bine la farul din vârful turnului. Numeroase urale salutară acest prim succes. Gimnastul trase de frânghie deoarece, oricât fusese de bine întinsă, se lăsase la mijloc aproape să atingă apele Bosforului şi o aşeză din nou cum trebuie. Apoi o porni mai departe împingând roaba, păstrându-şi echilibrul şi avansând cu o mare siguranţă şi o pricepere de nezdruncinat. Era într-adevăr un spectacol minunat! Când Storchi ajunse la mijlocul drumului, dificultăţile crescură, căci trebuia să urce panta ca să ajungă la vârful stâlpului. Dar acrobatul avea muşchi de oţel, iar mâinile şi picioarele lui lucrau fără greş când impingea roaba unde tovarăşul său sta neclintit, la fel de expus primejdiei şi la fel de curajos ca şi el, fără să-şi îngăduie nici cea mai mică mişcare în stare să dezechilibreze vehiculul. În sfârşit, din toate piepturile, împreună cu o răsuflare de uşurare, răsună un strigăt de admiraţie.

Storchi ajunsese la ţintă teafăr şi nevătămat şi cobora ca şi coechipierul său, pe o scară de la capătul cheiului, chiar în preajma locului unde se aflau Ahmet şi ai săi.

Îndrăzneaţa acrobaţie reuşise pe deplin. Trebuie recunoscut că cel din roabă pe care Storchi îl împinsese în felul acesta peste Bosfor avea dreptul la jumătate din aclamaţiile mulţimii de pe malul asiatic, ce răsunau până la malul european.

Deodată Ahmet scoase un strigăt puternic. Nu-şi putea crede ochilor! Tovarăşul faimosului acrobat, după ce strânsese mâna lui Storchi, se oprise în faţa lui şi-l privea surâzând.

— Kéraban, unchiule! strigă Ahmet în timp ce fetele, Sarabul, Van Mitten, Yanar, Selim şi Bruno îl înconjurară.

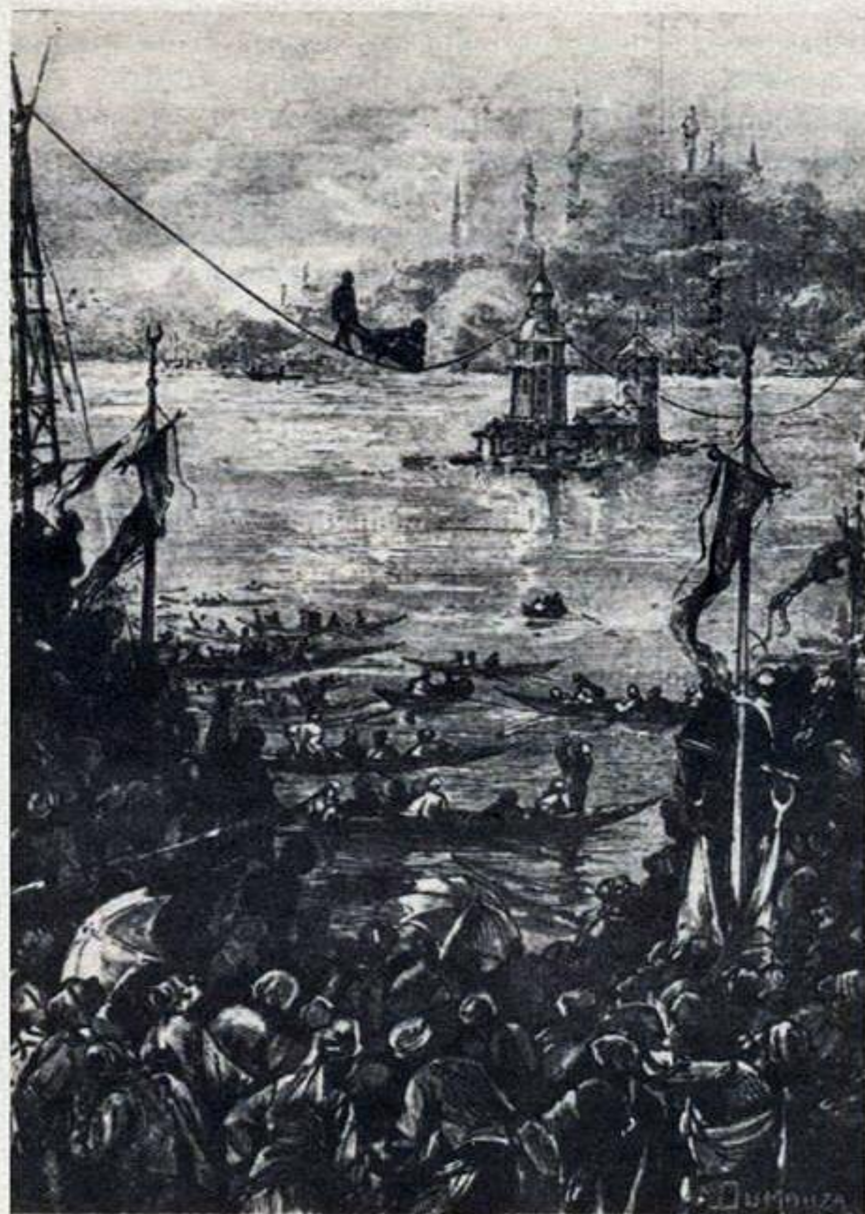
Era chiar domnul Kéraban în carne şi oase!

— Eu sunt, prieteni, răspunse cu un glas triumfător. L-am prins pe acest brav gimnast gata de plecare, am luat locul tovarăşului său şi am trecut Bosforul. Adică, nu, am trecut deasupra Bosforului ca să semnez contractul de căsătorie, nepoate Ahmet.

— Ah! Unchiule! exclamă Amasia. Ştiam eu că n-o să ne părăseşti.

— Ai făcut foarte bine, adăugă Nedjeb bătând din palme.

Împingînd roaba în care se afla coechipierul lui.

— Ce om! zise Van Mitten. N-are pereche în lumea-ntreagă.

— Asta-i şi părerea mea! interveni destul de tăios Sarabul.

— Da, am trecut, urmă Kéraban, adresându-se de astă dată şefului de poliţie, fără să plătesc decât 2000 de piaştri cât m-a costat să iau loc în roabă, plus alţi 800 000 cheltuiţi cu călătoria.

— Felicitările mele, răspunse şeful de poliţie care nu putea decât să se încline în faţa unei asemenea încăpăţânări.

În cinstea domnului Kéraban răsunară urale din toate părţile, în timp ce acesta îi îmbrăţişa pe Ahmet şi Amasia.

Dar nu era el omul să-şi piardă vremea chiar şi în beţia victoriei.

— Haidem acum la judecătorul din Constantinopol, zise Kéraban.

— Da, unchiule, rosti Ahmet. Ah! Eşti cel mai bun dintre oameni.

— Şi orice-aţi spune, replică domnul Kéraban, nu-s îndărătnic deloc... cu condiţia să nu fiu contrazis!

N-are rost să ne mai oprim asupra a ceea ce a urmat. În aceeaşi zi, după-amiază, judecătorul semnă contractul, pe urmă se-ntoarseră cu toţii acasă la Galata şi, înainte de miezul nopţii, pe data de 30, Ahmet era însurat cu scumpa lui Amasia. În aceeaşi seară, Van Mitten, distrus, se pregătea să plece în Kurdistan cu domnul Yanar şi cu preacinstita Sarabul, care avea să-i devină soţie în acea ţară îndepărtată.

Când să-şi ia rămas bun în prezenţa Amasiei, lui Ahmet, Nedjeb şi Bruno, nu se putu împiedica să-i spună prietenului său cu o blânda mustrare în glas.

— Când mă gândesc Kéraban că m-am însurat a doua oară numai ca să nu te supăr.

— Bietul meu Van Mitten, răspunse domnul Kéraban, dacă această căsătorie va fi altceva decât o iluzie, nu mi-o voi ierta niciodată!

— O iluzie! rosti Van Mitten. Arată oare ca o iluzie? Ah, fără depeşa pe care am primit-o...

Şi tot vorbind, scoase telegrama mototolită din buzunar şi o mai citi maşinal încă o dată:

— Da... Fără ce scrie în telegramă, adică „De cinci săptămâni doamna Van Mitten a plecat dintre noi la soţul...

— La soţul? strigă Kéraban. Ce-nseamnă asta?

Smulgând telegrama din mâna lui Van Mitten, citi cu glas tare:

— „De cinci săptămâni, doamna Van Mitten a plecat dintre noi la soţul ei, la Constantinopol..."

— Nu-i văduv, strigară toţi cei de faţă.

— Nu-i de mirare o asemenea încurcătură dacă te slujeşti de telegraf, rosti Kéraban.

— Nu-s văduv, nu-s văduv, repeta Van Mitten, prea fericit să se-ntoarcă la prima nevastă de frica celei de a doua.

Când domnul Yanar şi preacinstita Sarabul aflară adevărul avu loc o scenă teribilă. Dar n-avură ce face. Van Mitten era însurat. În aceeaşi zi se revăzu cu soţia lui care în semn de împăcare îi adusese un minunat bulb de Valencia.

Până la urmă domnul Kéraban recunoscu că nu putea circula mereu de la Constantinopol la Scutari pe o frânghie întinsă deasupra strâmtorii. Câtva timp

nu se mai duse la Scutari. Dar într-o zi îşi vându caicele statului ca să se poarte ca un cetăţean de rând, ceea ce îl făcu şi mai popular printre locuitorii de pe cele două maluri ale Bosforului.

Cuprins

JULES VERNE